BOEKENSCHOUW

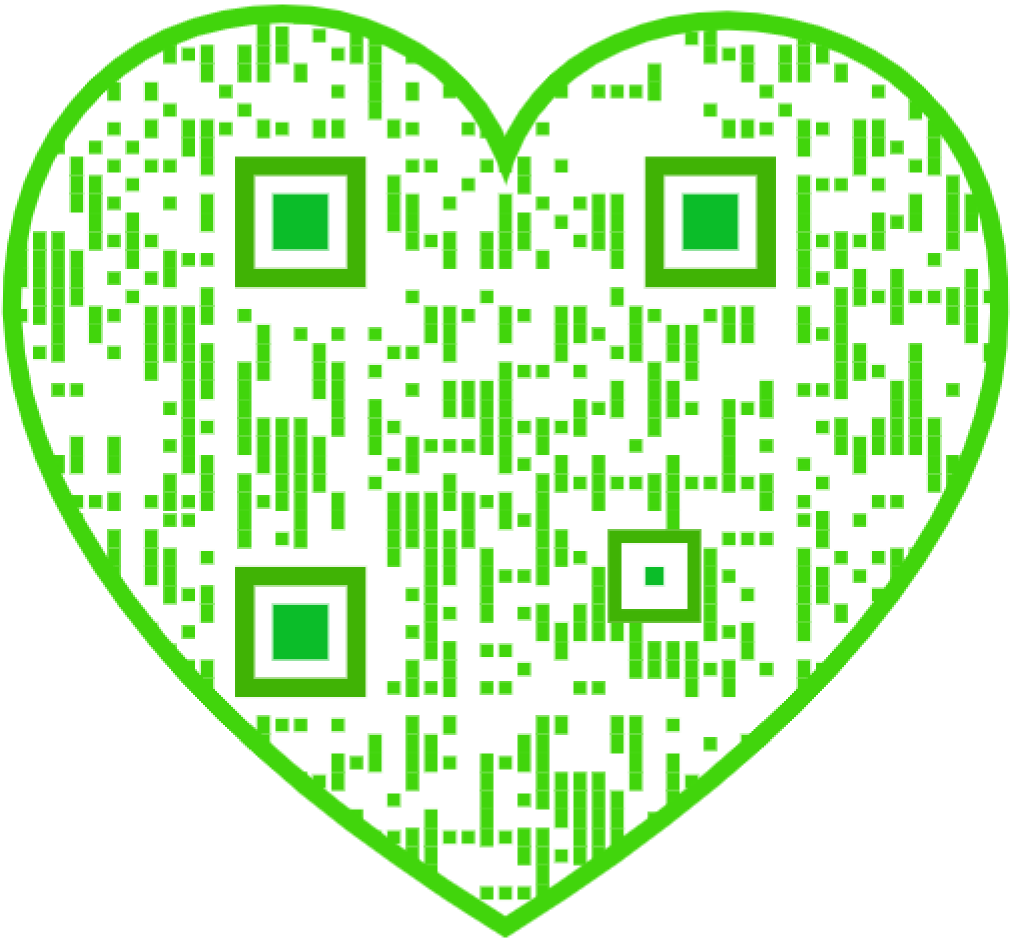

BOEKENSCHOUW

□ MAANDSCHRIFT □

HOOFDREDACTEUR: A. B. H. GIELEN S.J., HEERENGR. 415, AMSTERDAM
MEDEWERKING VAN NEDERLANDSCHE EN BUITENL. SCHRIJVERS.

ZESDE JAARGANG
-:- 1912—1913 -:-

UITGAVE:
E. VAN DER VECHT, MARNIXSTRAAT 372, AMSTERDAM.

DE KERKELIJKE BOEKENWET
volgens de Constitutio „Officiorum ac munerum" van 25 Januari 1897.

Het is wel een zeer droevig feit dat zoovelen zonder keur of keuze lezen al wat hun onder de handen komt. Nu de openbare leeszalen rijp en groen aanbieden, en er vast een onbeperkte vrijheid bestaat voor den uitgever om de meest brutale denkbeelden en vunzig-onreine voorstellingen van den eerste den beste te verspreiden, moet van den kant der verbruikers wel een scherp toezicht worden uitgeoefend. Dit is een eisch van zelfbehoud. Men gaat niet rond in eene apotheek, proevend van alles, zonder te weten of te vragen wat men neemt. En niemand ter wereld zal deze voorzichtigheid dwaas of kleinzielig noemen. Hoe kan men dan spreken van overdreven kieskeurigheid waar het geldt de reinheid van ziel en geest?

En als de natuurwet verbiedt het leven roekeloos en zonder geldige reden in gevaar te brengen; hoe zou een geloovig mensch dan niet erkennen in diezelfde wet eene bescherming van veel hooger, geestelijk leven? De natuurwet verplicht ons van Godswege te doen of te vermijden wat wij als goed of kwaad kennen. Dit geldt ook voor onze lectuur, en het geweten moet oordeelen volgens de algemeene principepen, die wij klaar genoeg in ons zelven vinden. Wat ik voel dat mij schade brengt, ook al zou het anderen niet deren, late ik liggen ongelezen, of ik pleeg een vergrijp tegen mijn ziel.

De natuurwet evenwel behoeft veelal eene nadere verklaring en een tijdelijke sanctie — derhalve eene positieve wet, waarvan zij het fundament is —.

Door zulke stellige bepalingen leidt de Staat zijn burgers, en de Kerk hare leden, en vorderen dat zij hun gedrag daarnaar regelen.

DE KATHOLIEK MOET DERHALVE KENNEN EN ONDERHOUDEN DE KERKELIJKE BOEKENWET.

Wij zullen die voorschriften mededeelen, welke van algemeen

belang zijn; en bovendien zoo duidelijk, dat wij steeds in weinig woorden een volledige toelichting kunnen geven. Alléén dit: ALS EEN BOEK VERBODEN IS, MAG MEN HET A) NIET LEZEN, B) NIET UITGEVEN, C) NIET BEWAREN, D) NIET VERDEDIGEN. DAT IS DE BEDOELING VAN HET VERBOD.

VOORAFGAANDE VERKLARING.

1. Al de werken, die vóór het jaar 1600 door Pausen en Algemeene Conciliëen verboden werden — BLIJVEN verboden, behalve indien zij door de hieronder volgende decreten worden toegestaan. Het feit derhalve dat zulke werken niet voorkomen op den laatsten Index-cataloog (wijl deze eerst aanvangt bij het jaar 1600) is volstrekt geen bewijs dat hunne veroordeeling is opgeheven.

KETTERSCHE BOEKEN E, D.

2. Ten STRENGSTE worden verboden de boeken van afvalligen, ketters, scheurmakers, EN ANDERE SCHRIJVERS (dus niemand uitgezonderd) die ketterij of schisma voorstaan, ofwel de hoofdwaarheden van den natuurlijken Godsdienst (b.v. het bestaan van God, onsterfelijkheid der ziel) of de grondwaarheden van den geopenbaarden Godsdienst (b.v. de Openbaring—de Godheid van Christus—het primaat van Petrus) op wat wijze dan ook ondermijnen. Men begrijpt dat zeer vele romans en fantasie-lectuur zich ook schuldig maken aan bovengenoemd euvel. Denkt slechts aan Corelli — Limburg Brouwer — Multatuli enz.

3. Evenzeer worden verboden die boeken van niet-katholieken, welke expresselijk over Godsdienst handelen, tenzij het zeker is dat zij niets bevatten tegen het katholieke geloof. Men ziet het onderscheid tusschen dit en het voorgaande nummer. Ging het in 2 over werken geschreven in vijandigen geest; hier worden bedoeld alle boeken over godsdienst en zedeleer, wier herkomst dwaalleeringen kan doen vermoeden met eenige waarschijnlijkheid. Heeft men zekerheid dat dit laatste niet het geval is, dan is er natuurlijk ook geen verbod. Het is duidelijk dat verboden zijn door dit decreet o.a.: Talmoud, Koran, de Catechismusboekjes der verschillende sekten, de spiritistische leerboeken (b.v. een spiritistische levensbeschouwing door de Frémèry), Nieuwe zedeleer van Anton Menger, Smaadschriften tegen de kerk, Geschiedenis van den Godsdienst en dergelijken.

4. Boeken van niet-katholieken, welke NIET EXPRESSELIJK over Godsdienst handelen, doch TERLOOPS slechts de geloofswaarheden

aanraken, vallen NIET onder dit KERKELIJK verbod, zoolang zij niet bij afzonderlijk besluit worden veroordeeld. Het kan evenwel gevaarlijk zijn, zeker voor jeugdigen of weinig ontwikkelden, zich aan zulke lektuur op eigen gezag te wagen; en dan verbiedt het de natuurwet.

Afzonderlijk veroordeeld zijn o.a. deze bekende werken:

Encyclopedie ou Dictionnaire raisonné des sciences, par d'Alembert et Diderot.

Pierre Larousse. — Grand dictionnaire universel du XIXe siècle (De kleine Larousse is niet verboden).

UITGAVEN EN VERTALINGEN DER H. SCHRIFT.

5. Uitgaven, door niet-Katholieken bezorgd: 1⁰ van den oorspronkelijken tekst der H. Schrift, 2⁰ van oude Katholieke vertalingen, ook al schijnen deze uitgaven volledig en getrouw — worden slechts toegestaan aan hen, die zich toeleggen op Theologie en Bijbelstudie. Doch alleen op voorwaarde: dat nóch in voorrede nóch in de aanteekeningen de Katholieke dogma's worden aangerand.

6. Hetzelfde en onder dezelfde voorwaarde, geldt van bijbelvertalingen in de doode talen door niet-Katholieken gemaakt, en door niet-Katholieken uitgegeven.

7. Katholieke vertalingen in de nieuwe talen moeten óf de Pauselijke goedkeuring hebben óf zijn uitgegeven onder toezicht der Bisschoppen, en in dat geval voorzien van verklarende aanteekeningen, ontleend aan Kerkvaders en Katholieke geleerden. Ontbreekt dit alles, dan zijn zij verboden.

8. Verboden zijn alle vertalingen van de H. Schrift in de nieuwe talen door niet-Katholieken. En vooral die overzettingen, welke verspreid worden door de bijbelgenootschappen.

Mogen derhalve zonder verlof niet worden gelezen: Statenbijbel, Nieuwe Testament door Van der Palm; Luthers Psalmvertaling enz.

Voor hen, die Theologie enz. studeeren wordt dezelfde uitzondering gemaakt als sub. n⁰ 5.

ZEDELOOZE BOEKEN.

9. Ten strengste verboden zijn boeken, die opzettelijk behandelen, verhalen of leeren wellustige en onzedige zaken;

BEHANDELEN, schijnbaar met een wetenschappelijk doel, doch in werkelijkheid met onzuivere strekking;

VERHALEN, dagboeken, reisverhalen, romanlectuur (bv. Zola, Sand, Sue, Rousseau);

LEEREN, onzedelijke praktijken, Nieuw-Malthusiaansche middelen enz. Schaamtelooze plaatwerken vallen niet onder dit decreet, maar wel onder het verbod der natuurlijke zedeleer.

Het spreekt ook van zelf dat wetenschappelijke boeken (moraal, geneeskunde, anatomie enz.) door dit decreet niet worden getroffen.

10. Onzuivere werken der zoogenaamde oude en nieuwe klassieken mogen den jongeren slechts in gecastigeerde uitgaven worden voorgelegd en verklaard.

Uitzondering voor hen, die krachtens taak of ambt van de oorspronkelijke werken kennis moeten hebben.

BOEKEN OVER VERSCHEIDEN ONDERWERP.

11. verboden zijn de werken, waarin

a. God — de H. Maagd of Heiligen, de Katholieke Kerk, haar eeredienst en Sacramenten, de Apostolische stoel worden verkleind. Deze woorden zijn zoo duidelijk dat wij als ophelderend voorbeeld niet behoeven te wijzen op werken van Renan, Strauss, Bolland. **b.** waarin het Katholieke begrip van Goddelijke ingeving der H. Schrift, wordt vervalscht, of te nauw begrensd. **c.** waarin opzettelijk de Kerkelijke Hiërarchie, de priesterlijke of religieuze staat wordt gehoond. (Modernisten).

12. Verboden zijn de boeken, welke bijgeloovige praktijken (wichelarij, tooverkunst, spiritisme enz.) leeren en aanbevelen.

13. Boeken en geschriften, die verhalen van nieuwe verschijningen, openbaringen, visioenen, voorspellingen, wonderen — of invoeren nieuwe devoties (zelfs onder voorwendsel dat zij privaat zijn) worden verboden, indien zij verschijnen zonder wettige goedkeuring der overheid.

De gebedjes, die moeten worden overgeschreven en aan anderen gezonden, onder bedreiging van straf bij nalatigheid, en voorspelling van ongeloofelijke gunsten in het andere geval, behooren tot de voortbrengselen van grof bijgeloof, en vallen meestal onder de hier veroordeelde geschriften.

14. Verboden zijn de boeken, die **a.** het duel, zelfmoord, echtscheiding geoorloofd noemen, (vele romans, vooral Fransche), **b.** de vrijmetselarij, en dergelijke genootschappen beweren nuttig te zijn, en niet verderfelijk voor Kerk en Maatschappij, **c.** de stellingen verdedigen, door den H. Stoel als dwalingen veroordeeld (derhalve leerstellingen van bijzondere personen, b.v. Rosmini, Loisy — of van een geheele partij, Liberalisme, Modernisme).

AFBEELDINGEN EN PLATEN.

Alle gedrukte prentjes van Christus, H. Maagd, Engelen, Heiligen, Zaligen die, niet overeenkomstig den zin en de decreten der Kerk zijn, worden verboden.

Geweerd moeten dus zeker worden, wereldsche, zinnelijke voorstellingen. Verder raadplege men de beslissingen der Congregatie's en voorschriften. Nieuwe prentjes, ook al komen er geen gebeden op voor, mogen zonder kerkelijke goedkeuring niet in het licht worden gegeven.

16. Het is allen verboden ondergeschoven of door den den H. Stoel afgekeurde of ingetrokken aflaten op eenige wijze te verspreiden. Die reeds in omloop gebracht mochten wezen, moeten aan de handen der geloovigen worden onttrokken.

17. Noodig is de toestemming der bevoegde overheid voor het publiceeren van aflaten. Met een enkel woord kunnen wij hier niet eene volledige verklaring geven. Bij voorkomende gevallen richte men zich tot degenen, die van deze wet op de hoogte moeten zijn.

LITURGISCHE, GEBEDEN- EN DEVOTIEBOEKEN.

18. In herdrukken van de officieele editie's van Missaal, Brevier, Rituaal, Caeremoniaal, Pontificaal, en andere liturgische boeken door den H. Stoel goedgekeurd, mag niets worden veranderd. De uitgaven, waarin eene verandering op eigen gezag mocht aangebracht zijn, worden verboden.

19. Behalve de Litaniën, die reeds door den H. stoel zijn goedgekeurd (L. van Alle Heiligen. — Van den Zoeten Naam Jesus — van het Goddelijk Hart en de Lauretaansche litanie) mag geen andere uitgegeven worden zonder revisie en goedkeuring van den Bisschop. Deze bisschoppelijke goedkeuring alléén geeft evenwel geen recht tot liturgisch gebruik (liturgica recitatione).

20. Gebeden- en devotie-boeken, werken over ascese, mystiek en dergelijke, die met een godvruchtig doel geschreven zijn, behooren de kerkelijke goedkeurig te dragen, anders zijn zij verboden.

Dit besluit heeft evenwel, volgens het algemeen gevoelen, geen terugwerkende kracht. — Gebedenboeken enz. gedrukt vóór 1897 zonder kerkelijke goedkeuring, zijn daarom PER SE nog niet te verwerpen.

KRANTEN, BLADEN, TIJDSCHRIFTEN.

21. Dagbladen, kranten, periodieken die er hun werk van maken

Godsdienst en goede zeden aan te randen, zijn veroordeeld niet alleen door het natuurrecht maar ook door de kerkelijke wet. Het lijdt geen twijfel of bladen als, het Volk, de Grenswachter, de Controleur, de Nieuwe Tijd, — tijdschriften over spiritisme — moderne Theologie en sommige zoogenaamd liberale bladen, die wel degelijk er werk van maken het geloof te bestrijden, vallen onder deze beslissing. Doch hier dienen wij nog eene bizondere opmerking te maken. De verontschuldiging van sommigen, dat het hun geen kwaad doet, ook al is dit de waarheid, heft tòch het kerkelijk verbod niet op, EN GEEFT GEEN RECHT tot lezen ZONDER VERLOF.

22. Geen katholiek, vooral geen geestelijke, mag in genoemde kranten en tijdschriften iets openbaar maken, tenzij hij eene goede en deugdelijke reden daarvoor heeft.

Dit laatste kan zich voordoen o.a. bij verdediging tegen een persoonlijken aanval, of als het geldt de invoering van firma of handelsartikel bij een publiek, dat men anders niet bereiken kan.

Volgens onze persoonlijke opvatting vinden wij het te betreuren dat katholieke priesters in sterk anti-godsdienstige bladen de leer en de wetgevingen der Kerk gaan verdedigen. Waar klaarblijkelijk boos opzet in het spel is, heeft zulk eene handelwijze geen zin meer.

Met deze bekendmaking en verklaring der Kerkelijke wet hebben wij gemeend ons eerste nummer te moeten beginnen. De lezer heeft aldus klaar en duidelijk de beginselen, volgens welke hij en wij moeten oordeelen. REDACTIE.

OVER BOEKEN EN SCHRIJVERS

door A. B. H. GIELEN S. J.

SELMA LAGERLÖF.

Zij is wel de meest gevierde Zweedsche schrijfster van onzen tijd. En het moet ten volle worden erkend, zij heeft haar wereldroem werkelijk verdiend. Een enkelen keer, als in „Die Wunder des Antichrist" komt de kunst wellicht een weinig in het gedrang, maar dat is en blijft eene zeldzaamheid. Deze vrouw is te fijnvoelend, en heeft te veel waarachtige talenten om zich te laten verleiden tot lokken van lezers door prikkeling der lagere hartstochten. Wij willen hiermede echter niet zeggen dat AL de werken van Lagerlöf zonder voorbehoud kunnen worden aanbevolen, ook niet voor volwassenen.

Hare CHRISTUS LEGENDEN, zijn volstrekt rationalistisch; GÖSTA

BERLING — en — JERUZALEM verkondigen over het huwelijk denkbeelden, die wij beslist moeten afwijzen; DE WONDEREN VAN DEN ANTICHRIST veronderstelt een lezer met scherp kritisch oordeel, en is geen lectuur voor iedereen. Ook de kunstwaarde van dit laatste boek staat niet hoog.

Anders en beter denken wij over de volgende werken:

ELSA. — DE KONINGINNEN VAN KUNGAHäLLA. — OUD EN NIEUW. — INGFRID (in de Duitsche uitgave: EINE HERREN HOFFAGE; later ook verschenen met den titel: Ingfrid). ONZICHTBARE KETENEN. — LEVENSGEHEIMEN. Dit zijn allen gezonde boeken, en door menschen met een weinig levenservaring zullen zij volop worden genoten.

Bij J. W. Becht te Amsterdam, zijn thans als nieuwste uitgaven nog twee vertalingen verschenen, waarop wij de aandacht moeten vestigen.

Een prachtig en kunstvol „Märchen": NIELS HOLGERSSON'S WONDERBARE REIS (Duitsch: Wunderbare Reise des kleine Nils Holgerssohn mit den Wildgänsen.) Meer dan 500 bladzijden tintelend van geest: vol van naieveteit en verrukkelijke phantasie, en uiterst fijnen opmerkingszin! Zelfs de jeugd kan dit boek in handen nemen.

Het andere verhaal heet HET HUIS VAN LILJECRONA. De titel is bepaald eene vergissing en had eigenlijk „Maja Lisa" moeten zijn. Doch dat is bijzaak. Ik kende dit boek nog niet, en heb het gelezen met eene belangstelling, die groeide tot het einde. Het is een eigenaardige vertelling voor groote menschen. Maja Lisa, de domine's dochter, en hare stiefmoeder — over dezen gaat het bijna alleen — en toch zal men iets anders vinden dan men verwachtte.

Een geroutineerd romanlezer, die gewoonlijk reeds een bladzijde en soms een heel boek vooruit pleegt te denken, komt bedrogen uit. Telkens wordt hem iets anders geboden dan hij reeds gedroomd had. Maar zóó natuurlijk en eenvoudig is de gang van heel het verhaal dat men op het einde zegt: het kon niet anders. Ja, ik kan mij best begrijpen waarom men Selma Lagerlöf in 1909 den Nobelprijs heeft toegekend.

En even goed begrijp ik dat van katholieke zijde de opmerking wordt gemaakt: Ihre religiösen und ethischen Ansichten harmonieren nicht immer mit der Katholischen Religion. —

ENRICA VON HANDEL-MAZZETTI.

Deze zeer talentvolle schrijfster werd in 1871 te Weenen geboren. Op twintigjarigen leeftijd reeds begon zij met kleine

verhalen en vertellingen, welke later in band werden uitgegeven onder het opschrift ERZÄHLUNGEN. Als lectuur voor volk en jeugd zijn deze geschriftjes uitstekend, en wij noemen daarom eenige in het bizonder: ICH MAG IHN NICHT. — ALS DIE FRANZOSEN IN ST. PÖLTEN WAREN. — S' ENGERL. — DORA. — FAHRLÄSSIG GETÖTET. — DER LETZTE WILLE DES HERRN EGLER. — DES BRAVEN FIAKERS OSTERFREUD.

Verder hebben wij SKIZZEN AUS OSTERREICH, en als dichteres kennen wij haar door eene mooie balladen-verzameling: DEUTSCHES RECHT en ACHT GEISTLICH. LIEDER. In 1910 schreef zij een drama in één akt: SOPHIE BARRAT.

Doch dit alles zou haar den naam niet hebben verworven, die thans in gansch Europa een bekende is.

Haar eerste groote werk was MEINRAD HELMPERGERS DENKWÜRDIGES JAHR (1900), het verhaalt de bekeering van een Schotschen edelknaap tot het katholicismus; eene bekeering die wordt verkregen door de liefde en eenvoud van den monnik Meinrad. Die Bücherwelt zegt: Keine Volkslektüre, vielmerh ein Buch für die gebildeten Leser der städtischer Volksbibliotheken. De twee laatste woorden zijn onderstreept. Met dit oordeel kan ik mij slechts tamelijk vereenigen, en zag toch liever alleen staan: für die gebildeten Leser! De protestanten waren niet best te spreken over dit verhaal, en uitten hun grieven in heftige kritieken. Voor Handel-Mazzetti werd tegenspraak het gewone lot.

In 1906 verscheen JESSE-MARIA. ROMAN AUS DEM DONAULANDE. Het lijkt wel of de schrijfster hare vroegere tegenstanders tevreden heeft willen stellen, maar in dat geval heeft zij haar doel allerminst bereikt. Meerendeels waren zoowel Protestant als Katholiek een weinig wrevelig over dit boek. Een paar jaren nauwelijks geleden (1910) werd HANDEL-MAZZETTI naar aanleiding van dit werk beschuldigd van Modernismus door professor Decurtins. Spoedig daarop verscheen van hare hand eene „openlijke verklaring" in de pers, waarin zij toegeeft dat sommige van hare boeken niet vrij zijn van dwalingen en fouten, ofschoon zij nooit aan eenige onkerkelijke tendenz gedacht heeft: Aldus schrijft zij letterlijk: „Ich erkläre hiermit, dasz ich im Leben wie in meiner kunst mich immer gebeugt habe und immer beugen werde vor der durch den Heiligen Geist inspirierten Weisheit, die uns durch den Mund unseres Heiligen Vaters in der Enzyklika Pascendi über die gröszten Schäden unserer Zeit so unvergleichlich klar belehrt hat." — Dit over de persoon, wier goede trouw niemand in twijfel mag

trekken. Nu een woord over den Roman, en zijn inhoud. In het jaar 1650 komt naar Pechlarn een jong protestantsch edelman, Jesse genaamd, die schimpt op de paapsche bijgeloovigheden en de inwoners tot zijn godsdienst tracht over te halen. Eindelijk slaagt hij er in een man om te koopen, en eischt de uitlevering van een Moeder Godsbeeld, dat de bevolking bizonder dierbaar is.

De vrouw van dezen verrader tracht dit plan te doen mislukken. Zij weet de som bijeen te brengen waarvoor haar man zich liet verleiden tot de euveldaad — en zal hem met dit geld uit den nood helpen; want alleen omdat hij geen raad wist in zijn geldelijken nood heeft hij toegestemd. Maria, de vrouw, waarschuwt tegelijkertijd de bizondere rechtbank, aan welke de uitroeiing der opkomende ketterij was toevertrouwd. Jesse, de protestantsche edelman, voor deze rechters gedaagd, schiet op den voorzitter en brengt hem een zware wonde toe. Zijn vonnis is de dood. Zoodra Maria dit verneemt en bovendien deze andere treurmare, dat Jesse's jonge vrouw, na een kind ter wereld te hebben gebracht, sterven gaat — ontwaakt in haar hart een onuitsprekelijk medelijden. Zij voedt het hulplooze wicht als een eigen moeder, en als Jesse dit hoort wordt hij diep getroffen. Hij begrijpt hoe verkeerd hij deed deze vrouw in haar godsdienstige gevoelens te hebben willen krenken, en erkent zijn ongelijk tegenover haar. Maar hij denkt er niet aan zijn geloof te verlaten. Hij beweert te willen sterven als martelaar voor zijn belijdenis — en hij houdt vol tot het bittere einde, den dood op het schavot. Maria is verpletterd. Smart en wroeging, dat zij de rechters heeft gewaarschuwd en aldus schuld heeft aan den wreeden dood van dezen jongen man, overweldigen haar —.

Ik vat mijn oordeel over dit veel bestreden boek in weinige woorden samen. De eindindruk der lezing is niet alleen onbevredigend, maar voor onze gevoelens hoogst onaangenaam. Bijna uitsluitend aan protestantsche zijde vindt men personen met hoogheid van karakter en adel van levensopvatting; bij de katholieken is het bijna een en al onverdraagzaamheid, bekrompenheid. Het werk is daarom eenzijdig, onrechtvaardig, en geeft een volkomen valsche voorstelling. Als kunst staat het niet zoo hoog als „Meinrad Heimpergers". Alleen personen, die op de hoogte zijn der kultuurtoestanden van dien tijd, zullen het ware van het valsche weten te schiften.

Het volgende boek [1]) DIE ARME MARGRET. Ein Volksroman aus

[1]) Zie voor de Hollandsche vertaling onder „nieuwe uitgaven" in dit nummer.

dem alten Steyr, heeft tamelijk veel gelijkenis met het voorgaande. De verdeeling van goed en kwaad is echter meer volgens de rechtvaardigheid. De geschiedenis speelt in 1626. Een schoone, jeugdige protestantsche weduwe „Margret" — een engel van goedheid en onschuld — zal door den ruwen luitenant Herrliberg worden gedwongen tot den katholieken godsdienst over te gaan. Gekweld en mishandeld door dezen woesten Jonker blijft zij echter onwrikbaar en standvastig. Verblind door hare schoonheid, in een vlaag van geweldigen hartstocht, tracht Herrliberg de jonge vrouw te overweldigen. Alleen door te wijzen op het skapulier, dat hij draagt om zijn hals, ontkomt zij de dreigende schande. Het feit wordt bekend, en de luitenant veroordeeld door den krijgsraad tot een pijnlijken en smadelijken dood. Margret beproeft den ongelukkige te redden, doch vergeefs. Het eenige wat zij doen kan is, den stervende om te hangen het skapulier waardoor ook zij eenmaal werd gered.

Iedereen kan men dit boek niet in handen geven. Vooral het hartstochtelijk moment, waarvan ik boven sprak, is wat scherp realistisch geteekend. De roman is aangrijpend, kloek-dramatisch, doch alleen geschikt voor personen, die de wereld en de geschiedenis kennen. Anderen brengt het licht tot verkeerde begrippen.

Voor hen zou het zijn, gelijk iemand mij schreef, een goedbedoeld maar geen goed boek in den strengsten zin van het woord.

Freiïn von Handel-Mazzetti is even 40 jaar, en we hopen dat zij ons nog eens een meesterstuk zal schenken, dat wij onvoorwaardelijk kunnen bewonderen.

ECCE DEUS, ECCE HOMO. DE ROMAN VAN LEONARDO DA VINCI.

Dit is de vertaling van een Russischen roman, in elkaar gezet door Dmitri Mereschkowski. Ik ken alleen de Duitsche uitgave met eenigszins anderen titel: Leonardo da Vinci. Historischer Roman.

In dit boek wordt uitvoerig gesproken over de Mona Lisa, en in verband met den diefstal van dit beroemd schilderij, kan ik mij eenigszins den opgang van het produkt verklaren.

Het is een ongelooflijk mal bedenksel, en als men den Tolstoïkop van den schrijver eens aandachtig heeft bekeken, vraagt men zich af of deze grimmige zonderling wel juist weet wat hij doet. Een roman is het eigenlijk niet, met historie heeft het boek betrekkelijk

weinig te maken; van heksen, duivels, bijgeloof en dommigheden zit het vol. Het is bovendien hoogst wellustig, stootend door walgelijke bizonderheden en zinnelijke nuditeiten. Niemand moet dit boek lezen, wijl het jammerlijk tijdverlies is, maar vooral omdat het zonder eenig voorbehoud slecht is op alle gebied. Het is goed dit te weten, nu ook in ons land deze roman is ingevoerd, en overal wordt uitgestald en uitgeleend.

NIEUWE UITGAVEN

GODSDIENST

Cammen (R. K. Pr. P. J. A. van der) Wat is Christus? Eene populair-apologetische verhandeling. No. 39 uitgave der Apol. Ver. Petrus Canisius. (86)
Voor onze bibliotheken onmisbaar. R. K. PR.

Huf (s. J. Oscar) Van Palmzondag tot Paschen. Inleiding van J. Alberdingh Thijm s.J. — Band- en Boekversiering van Eugène Lücker — Hymne-vertalingen van Dr. Felix Rutten. Nijmegen. L. C. G. Malmberg 2de druk. (IX en 431) 0.95 geb. *f* 1.45.
Van deze belangrijke uitgave op liturgisch gebied schrijft een autoriteit als Dom Richard Schutte O. S. B.: „om het in één woord te zeggen: van Palmzondag tot Paschen is het beste wat er ergens ter wereld over de Goede-Week-Ceremoniën geschreven werd". Hooger lof is niet denkbaar.

Jonckbloet (s.J. G.) Bij het Allerheiligste, metrische bewerking der treffendste hoofdstukken van Mother Loyola's coram sanctissimo, 2de druk. Leiden, J. W. van Leeuwen (K. Fercken). (VII en 84) kl. 8° in verscheiden band *f* 0.60 — *f* 1.15 — *f* 1.25
Men herinnert zich nog den hoogen lof in dit tijdschrift reeds gegeven. Deze uitgave is in veel kleiner formaat, en daardoor meer geschikt als meditatie en gebedenboek. Een mooi geschenk
R. K. PR.

Klug (Dr. J.) Ein Sonntagsbuch. 4—10 Tausend. Ferd. Schöningh. Paderbon 1912. 2 dln. (VIII en 540) en (IV en 492). gbd. M. 8
Een prachtig boek. „Um Sonntagskinder in geistigem sinne zu erwecken unter den Menschen der modernen welt, wurde dieses Buch geschrieben".
En de schrijver, wiens Apologetische verhandelingen beroemd zijn, heeft ook hier het beste gegeven om zijn doel te bereiken. Zonder woordspeling: Klugs boek is een kloek boek. Voor iederen Zondag van het kerkelijk jaar brengt het eene beschouwing, eene lezing, indien gij wilt, die wel indruk maken moet op de ziel.

Soms spreekt er een begeestering uit den toon, die den innig geloovende weldadig aandoet, en den man, die wel wat meer mocht denken aan zijn geestelijk leven, tot ernstig nadenken moet stemmen. Daar behoort zeker eenige ontwikkeling toe, om de gedachte van den schrijver overal te volgen, zijn rake opmerkingen te kunnen waardeeren, zijn mooie taal te genieten. Soms een beetje romantisch. Het artikeltje „Non sum dignus" mag bij een volgende uitgave gerust worden uitgeschakeld. Een eigenlijk volksboek is het niet. Doch zij, die hun Godsdienstig inzicht willen verdiepen, bevelen wij dit werk ten zeerste aan — R. K. PR.

Matthes (Dr. J. C.) De Israëlietische Wijzen, met een aanhangsel over den Talmud. Amsterdam. Van Holkema en Warendorf (239) post 8°.

Dit boek is geheel in modern-protestantschen of liever rationalistischen geest geschreven. Eerst worden de Israëlietische Wijzen in 't algemeen beschouwd als onderscheiden van profeten, priesters e. a. Vervolgens wordt hunne wijsheid, d. i. hunne levenswijsheid en wereldbeschouwing besproken, zooals we die aantreffen in 5 boeken van de H. Schrift: Proverbia, Job, Ecclesiasticus, Ecclesiastes en Sapientia. Daarbij veroordeelt de geleerde schrijver niet zelden de moraal dier Wijzen (bl. 23), die toch gewijde schrijvers zijn; hij is het niet eens met den heiligen Paulus (bl. 156) en weet het zelfs beter dan het Evangelie en de Zaligmaker (bl. 232—238). De Talmud wordt uitbundig geprezen en in sommige opzichten boven het Evangelie gesteld. Bl. 52 worden de Hervormden in het ootje genomen, omdat zij in hun trouwformulier zich nog steeds op Gen. II beroepen, ten bewijze dat de man het hoofd der vrouw is. De „Statenvertalers" moeten het ontgelden (bl. 116—119), omdat zij Ecclesiasticus tot de apocriefe boeken hebben gerekend. Overigens heeft het boek vele verdiensten: het is een echt populair-wetenschappelijk werk, is vlot geschreven en bevat veel wetenswaardigs vooral over den Talmud. Aan katholieke lezers durf ik het, om bovengenoemde redenen, niet aanbevelen. H. WILBERS, S. J.

Murat (Dr. L.) De Gods-idee in de hedendaagsche wetenschappen. Vertaald door L. M. van Pinxteren R. K. Pr. Met een voorwoord van pastoor Sloet. No. 38. Uitgave der Apol. Ver. Petrus Canisius. (XXIV en 84).

Is een eerste gedeelte van Murat's boek. Met den inleider wenschen wij: „Moge dit zoo interessante en nuttige werkje een goed onthaal vinden en zich dan gevolgd zien door de vertaling der andere deelen."—

Sawicki. (Dr. Franz). Die Wahrheit des christentums. Ferdinand Schöningh, Paderborn. blz. IX en 453 gr. 8° gbd. Mark. 6.

Eene apologie des Christendoms, sluitend met eene verdediging der Katholieke Kerk. Ik had vroeger reeds eenige artikelen van dezen schrijver gelezen in „Der Katholische Seelsorger," en zij hadden mij steeds getroffen door hun klaren opzet en logischen gedachtengang. Zoo doet ook dit boek. Stellig, daar is aan goede

apologetiche literatuur geen gebrek voor dengene, die eenige talen machtig is. Toch zou ik durven zeggen dat „die Wahrheit des Christentums," een plaatsje behoorde te vinden in de boekenrij van elken priester. De schrijver zegt in een voorwoord: Gründsatzlich neue wege will das vorliegende werk nicht geben, wohl aber sucht es den besonderen Bedürfnissen der Gegenwart Rechnung zu tragen und mit modernen Problemstellungen in Fühlung zu bleiben. Juist daarom vind ik het zoo waardevol; en de glasheldere uiteenzetting maakt het toegankelijk voor tamelijk breede kringen. R. K. PR.

Tempel O. P. (P. van den) De tien schijnbare tegenspraken in de Roomsch-Katholieke Kerk. Uit het Engelsch. No. 42. Uitgave der Apol. Ver. Petrus Cansius (212).

Vertaling van het tweede gedeelte v.: The Key to the world's progress, door den bekeerling Charles Stanton Devas. Een prachtigrijke inhoud; hier ligt het antwoord op al de moeielijkheden die tegen de Kerk gemaakt kunnen worden. Een boek voor iedereen, en voor velen uitnemend bruikbaar als stof voor lezing of conferentie.
R. K. PR.

GESCHIEDENIS

Dijk (Dr. Is. van) Historische Schetsen. Blaise Pascal, Girolamo Savonarola, Jeanne d'Arc. 2de Druk. Groningen. Noordhoff. 8° *f* 1.50 geb. *f* 2.—

Met alle erkenning voor 's Schrijvers goede bedoeling, voor den merkbaren vooruitgang, die er in de wijze van beoordeeling van personen en zaken, de Katholieke Kerkgeschiedenis betreffende, uit blijkt, moeten wij evenwel dit boekje aan Katholieke lezers ten zeerste ontraden. Prof. Dr. van Dijk plaatst zich, zonder het ergens uitvoerig te zeggen op het standpunt van godsdienstige gelijkwaardigheid van Protestantisme en Katholicisme; hij erkent zelfs in de karakters door hem geschetst, een streven naar het Protestantisme als een stap vooruit op den goeden weg, wanneer hij b.v. Pascal laat bekeeren tot het Jansenisme en aan het einde van zijn Savonarola treurt over het uitblijven van den tijd van vrede, door den Florentijnschen boetepredíker voorspeld. Dien vrede moet men dan zoeken in een verzoening van alle godsdienstige verdeeldheid. Ook wij wenschen dien vrede, maar zonder iets van onze onfeilbare dogma's op te geven. DR. W. MULDER S.J.

Goulmy (Paul) Concordaten, bijeenverzameld en toegelicht — met medewerking van Mr. J. J. D. Bink, notaris te Druten. Deel 1. Het Spaansche Concordaat. Leiden. J. W. van Leeuwen. (K. Fercken).

Hoogst actueel. Geeft alle mogelijke inlichtingen. Onmisbaar. Wij vestigen ook de aandacht op een werkje van denzelfden schrijver; Paus Pius X en zijn staatssecretaris kardinaal Merry del Val — hun beleid en hunne daden, tegenover hunne tallooze vijanden verdedigd.

Hagen C. ss. R. (L.) De Martelaren en hunne vervolgers. Tafereelen uit de Kerkvervolgingen der eerste eeuwen.

Een boek dat inniger geloof en opofferende geestdrift kweken kan en zal.

Jansen O. P. (p. fr. E. J. B.) De Romeinsche kwestie. Gulpen. Firma M. Alberts. (63) 8⁰.

De kwestie waar velen over praten, en betrekkelijk weinigen iets van weten, goed weten. Hier is volledige inlichting te vinden, en weerlegging der opwerpingen.

Kok O. F. M. (Fr. David de) Zieleschoonheid. Franciscus-beschouwingen. Met bandteekening van Mathieu Wiegman. Bussum, Paul Brand. (XXIV — 217) 8⁰ *f* 1.30. geb. 1.75.

Leest dit boek — en geeft het ter lezing. Het is wel noodig als een correctief der valsche Franciscus-beschouwingen, die tegenwoordig van onkatholieke zijde zoo vaak gegeven worden.

Lans (Mgr. Michel) Pater Joannes Baptista Lans. 1808—1886. Een stuk geschiedenis uit het kerkelijk leven der 19de eeuw. Nagelaten handschrift, bewerkt en voltooid door J. Bogaerts. C. ss. R. 's-Boch, G. Mosmans Zoon (218, m. 4 potr. en plt.) gr. 8⁰ *f* 1.25 geb. *f* 1.75.

Zeer belangwekkend.

Lennep (Jhr. Dr. M. F. van) Het leven van Mr. Jacob van Lennep 2de druk. Amsterdam P. N. van Kampen en zoon 2 dln. (XIX—355) en (VII — 388).

Voor allen, die in de historie der Vaderlandsche letterkunde belangstellen is dit boek volstrekt onmisbaar. DR. S.

ONDERWIJS EN OPVOEDING

Douma. (H.) Onze kinderen in huis en school, bewerkt naar Kankeleit. Amsterdam, H. Meulenhof. (164 8⁰ *f* 1.25 geb. *f* 1.75.

Werkelijk een boekje, dat niet onderschat moet worden. Uitermate practisch en beleerend. Voor katholieken zal het met onderstaand werk van Mgr. Egger, dat reeds beroemd is, als 't ware een geheel vormen.

Egger, (Mgr. A.) De Christelijke Vader in de hedendaagsche wereld; bewerkt door L. M. van Pinxteren R. K. Pr. Watergraafsmeer. H. G. van Alfen. (148.)

Hake, (Dr. J. A. von der) De tegenwoordige stand van de spellingskwestie. Baarn. Hollandia Drukkerij.

Schoolhervorming. Complete serie van 10 nrs. (bij inteek.) *f* 3— afz. nrs. *f* 0.40. Reeds verschenen 1 Schoolhervorming en Zelfhervorming, 2 Aardrijkskunde, 3 Nederl. Taal, 4 Teekenen, 5 Geschiedenis, 6 Rekenen, 7 Kennis der natuur, 8 lezen, 9 Zangonderwijs. 10 Schoolhervorming is urgent (minder goed.) In deze brochuren zal ieder onderwijsman iets goeds vinden.

Leeraar H. B. S.

Schidlof's Taal-methode praxis voor zelfonderricht van vreemde talen. Maleisch door G. Störm, kapitein O. I. L. leeraar aan de Kon. Mil. Academie te Breda. H. Meulenhoff, Amsterdam. (344) *f* 3.00 in afleveringen; *f* 3.60 in Map.

Dat is nu waarlijk eens een practisch boek in den besten zin des woords en met het grootste genoegen heb ik er eenige uren in zitten bladeren. Ware het mij gegund er een uitvoerige bespreking aan te wijden, dan zou ik, met de stukken in de hand aantoonen dat de schrijver alle beloften, die te lezen staan in zijne inleiding, gestand gedaan heeft en dengene, die zich de moeite getroosten wil elken dag een uurtje aan de studie van het Maleisch te wijden, in betrekkelijk zeer korten tijd op de hoogte brengt van de geheimen dier schoone taal.

Bestaat er inderdaad behoefte aan een wereld-hulptaal, waarom dan niet, zoo vroeg ik mij reeds menigmaal af, in stede van het moeilijke Esperanto, dat toch altijd een gemaakte en bijgevolg onnatuurlijke taal zal blijven, het pasklare Maleisch genomen, dat een der eenvoudigste en fraai-klinkendste talen der wereld is? Eene taal zoo rijk dat geheel de Bijbel er op keurige wijze in overgebracht kon worden. Een taal daarenboven, welke — de ondervinding op Java, Sumatra, Malaka en in vele andere streken bewijst het! — zoo makkelijk is aan te leeren zelfs door volkeren die, gelijk het Fransche bijvoorbeeld, de grootste moeite hebben met vreemde idiomen. Om niet te gewagen van het mijns inziens onloochenbare feit, dat geen enkele natie zich uit trots verzetten zal tegen hare aanneming; nationale trots, die ten eeuwigen dage het groote beletsel blijven zal, dat de verbreiding en verspreiding van het Esperanto in den weg staat. G. JONCKBLOET, S. J.
Oud-missionaris N. O. I.

KUNST

Braun. S. J. (Joseph) Handbuch der Paramentik mit 150 abbildungen. 300 pag. Herdersche Verlagshandlung. Freibrug im Breisgau. 6.50 M., geb. 7.60.

Op deugdelijke, beknopte, wetenschappelijke manier behandelt dit boek de geschiedkundige ontwikkeling, het tegenwoordig gebruik en de symbolische beteekenis der liturgische gewaden. Een meer algemeene, maar nauwkeurige beschouwing over weefsels, kant, borduurwerk en ornament gaat de behandeling van afzonderlijke paramenten vooraf, gevolgd door een zaakrijk aanhangsel, waarin schrijver overeenkomst en verschil aantoont tusschen oostersche en westersche kerkelijke kleedij.

De geestelijkheid vindt hier tal van raadgevingen, wat betreft het aankoopen, bewaren, restauteeren van kerkelijke gewaden. Sierkunstenaars voelen zich er door aangespoord de liturgische weefsels zoo smaakvol mogelijk te versieren, geholpen tevens door belangrijke, technische bijzonderheden en juiste oordeelkundige beschouwingen over decoratief.

Een gemakkelijke indeeling der hoofdstukken en alphabetisch

register stelt liturgisten, archeologen en kunsthistorici in staat, dit handboek als vertrouwbaren gids bij opstel en voordracht te raadplegen. Maastricht, C. V. MALTEN.

Dobbelsteen (L. A.) Kloosterjubel. Feestkoor met soli en begeleiding van harmonuim of piano (of beide). Tekst van Zuster Maria Teresa. Tilburg, W. Bergmans gr. 4° Partituur (15) *f* 1.40; stel zangstemmen *f* 1.45. Mooi, goed, vaak bruikbaar.

Lenz (Desiderius) Schoonheidsleer der Beuroner Kunstschool. Overzetting, illustratie uit de Beuroner kunst, en aanteekeningen door M. C. Nieuwbarn. Bussum. Paul Brand (118 m. 1 portr. en 19 afb. in den tekst) post 8° *f* 1.—.

Velen zullen, hoop ik, grijpen naar dit hoogst bevattelijk boekje, om de richting en het streven der beroemde kunstschool beter te leeren kennen.

Wierts (J. P. J.) Volksdeuntjes, eerste Reeks. Den Haag. (15) 4° *f* 0.75. Vijf lieve, leutige liedekens.

Studio (The) Year-Book of decorative art. A review of the latest developments in the artistic construction decoration and furnishing of the House. 1912. London. Offices of the studio, (254) 4° *f* 3.50.

Een boek vol prachtige platen, die iedereen zien mag. Breng dit jaarboek onder menschen, het zal de romanlectuur bij velen vervangen voor een tijd en heeft hooge opvoedkundige waarde.

NIEUWE LETTERKUNDE

NEDERLANDSCH

Bosboom-Toussaint (A. L. G.) Majoor Frans. Jubileum-uitgaven. Rott. D. Bolle (4 en 316) post 8° *f* 0.40; geb. 0.70.

„Majoor Frans" blijft voor mij het beste boek van Mevr. Bosboom-Toussaint. Ik stel mij voor dat volwassenen het steeds eene onderhoudende lectuur zullen vinden. De psychologische karakterteekening van „Majoor Frans" is fijn. Alleen rijpere lezers zijn in staat dit werk te smaken. A. GIELEN, S. J.

Brusse (M. J.) Van af- tot aanmonsteren. Het leven van den zeeman aan den wal. Meegeleefd en naverteld. 7e druk. Met illustr. van W. Wirtz. Rott., Nijgh & van Ditmar's Uitgevers-Maatschappij (8 en 217 m. afb. in tekst en 2 pltn. gr. 8° *f* 1.90 geb. *f* 2.40

De bevindingen van den reporter Brusse, die als zeeman vermomd het leven der Jantjes heeft medegemaakt in Antwerpen, Amsterdam en Rotterdam. Geen roman maar harde werkelijkheid. Geen beschrijving van noodelooze dètails, maar juist genoeg om de verschrikkelijkheid van dat leven te teekenen. Vooral worden in het licht gesteld de schandelijke praktijken van tusschenpersonen, die

den zeeman plunderen alvorens hij weer is aangemonsterd. Men verzekert mij dat het boek heeft bijgedragen om ergerlijke misstanden uit den weg te ruimen, en ik geloof dat gaarne. Voor mannen, die een kijk willen hebben op sommige sociale toestanden, is dit boek leerzaam. A. GIELEN S. J.

Corelli (Marie) De strijder, treurspel van een eenvoudig leven. N° 9 der serie: Vrienden in huis. Geautoriseerde Nederlandsche uitgave, bewerkt door J. P. Wesselink-van Rossum. 6de tot 10de duizend. Amsterdam L. J. Veen (8 en 455) post 8° ƒ 0.60 geb. ƒ 1.—

Wat Everton in dezen roman zegt tot Jyacinth, mogen wij juffrouw Corelli wel toevoegen. „Gij redeneert zooals een dier of een insect zou kunnen redeneeren, als ze konden spreken. Niet als eene vrouw, aan wie God een onsterfelijke ziel heeft gegeven!" Ieder boek van Corelli versterkt mij in de meening dat zij is eene zeer domme en even verwaande vrouw. Moddley opent dezen roman met hare Godslasteringen, Jyacinth sluit hem op gelijke wijze. Sebastien Donay is een katholiek geestelijke die niet katholiek is, Everton een dominee die wel tot de rariteiten zal behooren. Zulke boeken zijn geen „vrienden in huis." Wij weten gewis dat de uitgever iets beters kan vinden voor zijne serie.

A. GIELEN S. J.

Couperus (Louis) De Zwaluwen neergestreken. Amsterdam, Holkema & Warendorf. (223) 16° geb. ƒ 0.90.

Eenige stukken maken het geheel feitelijk onbruikbaar.

Diers (Marie) Tante Lütte, vertaald door Cato Westenberg. Amersfoort P. Dz. Veen (161) 8°.

Tante Lütte is geen oude jongejuffrouw, maar een jong meisje. Gaarne had zij universitaire studie gedaan, doch de dood van haar vader bracht verandering in die plannen. De liefde echter voor de studie bleef haar zoo bij, dat ze geheel haar leven zich wijdde aan het bijwerken van achterlijke kinderen.

Menig, door een onverstandig Maatje verwend jongske, heeft aan tante Lütte te danken dat hij een man van karakter is geworden. Het einde is wat langdradig. Voor iedereen geschikt.

M. WALRE.

Duparc (J.) De dochter van den schoolmeester. Utrecht A. W. Bruna & Zn. (117) post 8°. ƒ 0.50.

In stijl en verhaaltrant erg ouderwetsch, nogal onbeholpen in de uitwerking. Het is de eeuwig-droeve geschiedenis: De mooie maar ijdele dochter van een schoolmeester zoekt en krijgt een dienst in Amsterdam. Zij moest wel, want haar brave vader liet geen fortuin na bij zijn overlijden. Het arme kind wordt spoedig verleid door den Jonker, zoon des huizes. Volgt een leven van weelde, en dan de ellende. Verlaten sterft zij in den bloei der jaren, na hard te hebben gewerkt en gezwoegd voor haar dochtertje. Het verhaal is volstrekt niet mooi, maar zoo puur en eenvoudig geschreven dat het niet de minste aantoot kan geven. Haar, die

als de dochter van den meester, eene dienstbetrekking zoeken in onze groote steden, kan dit boek een ernstige waarschuwing zijn. Volkomen onwetendheid was reeds dikwijls een oorzaak van ondergang. Dit is mijn oordeel. A. GIELEN S. J.

Gorki (Maxim) De politiespion. Roman uit Rusland. Vertaald door J. P. Wesselink-van Rossum. Amst. Meulenhoff Co. (4 en 391) kl. 8⁰ gekart. *f* 0.75 geb. *f* 0.85

Neen dit boek kan nooit goed doen aan den lezer. Moord, bloed, verraad en laagheid op iedere bladzijde en daartusschen door momenten van dierlijk leven. J. VAN R.

Handel Mazzetti (E. von) De arme Margaretha. Een roman uit het Oud-Stiermarksche volksleven. bewerkt door C. van Gelder. 's Gravenhage. M. Hols. (318) gr. 8⁰.

Een uitvoerige bespreking in dit nummer onder rubriek: Over boeken en schrijvers.

Krane (Anna Freiïn von) De groote zondares. Amsterdam. C. L. van Langenhuyzen. 2e uitgave (331 met platen) *f* 1.90 geb. *f* 2.25.

Deze schrijfster beweegt zich bij voorkeur op het terrein der gewijde historie. Zoo hebben wij in „Wie der König erschrak" de geschiedenis van den kindermoorder Herodes — in „Das Licht in die Finsternis, Christus Erzählungen" nogal fantastische verhalen uit het leven Christi, en in „Magna Peccatrix" (De groote Zondares) een verdicht leven van Maria Magdalena. Daar zijn er die niet houden van dit soort romans. Men haalt zelfs het woord van Alban Stolz aan; Romans, zumal mit Frommen Tendenz, tue ich nicht lesen, die zwei Dinge komen mir vor wie ein Gemisch von Zigarrendampf und weihrauch; es gehört jedes apart gerochen. Wel aardig gezegd, doch overdreven. In bovenstaand boek is de compositie zwak. Maria's waanzinnige dans voor Proculus en zijn vrienden, haar ongevoeligheid bij den dood van Samaritana maken geen goeden indruk. Overigens wat veel verrassingen, en verbeeldingen. Maar met dat al een mooi boek voor volwassenen.

A. GIELEN, S. J.

Ligthart. (Jan) Letterkundige studiën. De kleine Johannes, 1e deel door Frederik van Eden. Derde herziene druk. (155) gr. 8⁰ geb. *f* 1.75.

Wij gevoelen heel wat minder bewondering voor den kleinen Johannes dan Ligthart. Maar, wat anderen ook anders hebben gedacht, wij gelooven dat de schrijver vrij wel de bedoelingen van Frederik van Eeden heeft benaderd. Voor hen, die letterkundige studie maken, is het wel der moeite waard kennis te nemen van zijn inzicht. Dr. S.

Mosmans C. SS. R. (H) Geheim en lijden. Het biechtgeheim bewaard. Korte verhalen. 's Bosch. G. Mosmans Zoon. (XVII — 157) 8⁰ *f* 0.60 — geb. *f* 0.90.

Een tiental korte verhalen, die het aantrekkelijke van ware gebeurtenissen bezitten. J. VAN R.

Quérido (Is) Amsterdamsch epos. I. De Jordaan Amsterdam; Maatschappij voor goede en goedkoope lectuur (468) post 8⁰ *f* 1.90 — geb. *f* 2.75

Wij hebben dit boek nog niet gelezen. Maar iemand die tot oordeelen bevoegd is, gaf ons aldus zijn indruk: „Enorm Succes" zeggen de advertentie's, die 't boek aan den man moeten brengen. Dat kunnen wij gelooven. Door een publiek dat sterk geprikkeld wil worden, wijl het anders niet meer voelt, wordt dit soort lectuur gezocht. Overal realistisch, dikwijls vies — .

Reynes-Monlaur (M.) De Lichtstraal (le Rayon) Evangelische tafereelen uit Jezus laatste levensjaren. Vrij uit het Fransch vertaald door S. C. Van Zaanveer. Roermond J. J. Romen & Zonen (176). 8⁰ *f* 1.— geb. *f* 1.50.

Mlle Reynes schrijft altijd goede boeken, die bovendien veel opgang maken. Le Rayon beleeft in het Fransch reeds de 76ste uitgave. De ondertitel in het Nederlandsch geeft voldoende den inhoud weer van dit uitnemend werkje, dat wij in aller handen wenschen.

Brussel. DR. L. DAURIAC.

Sinclair (F. de) Om Papa's principe! Roman. Amsterdam. Moderne Bibliotheek v. Holkema & Warendorf (256) kl. 8⁰ geb. *f* 0.90.

Een aardig, geestig boek, met 'n frisse kijk op mensen en toestanden. Vol gezonde humor en rake typering van karakter. Papa, oud-kolonel, die met vrouw, dochter en nichtje (zijn pupil) op 'n buiten woont heeft tot principe dat geen van zijn dochters mag trouwen zonder eerst een acte te hebben gehaald. Voor zijn jongste dochter Jeanne, in stilte verloofd met luitenant van Gelkum is dit een onoverkomelike hinderpaal. Maar haar nichtje, de schrandere aardige Dolly, weet raad. Zij doet het eksamen op naam van Jeanne. De ontdekking van het bedrog, het listig ingrijpen van buurman van der Horst, officier van justitie, die zijn fatterige zoon Louis gaarne gehuwd zag met de rijke Dolly tot stijving der berooide familiekas, en ten slotte het engagement van Dolly met Dr. van Hemert, de meest geduchte der eksaminatoren geven gelegenheid tot aardige geestige verwikkkelingen. Een boek dat door iedereen kan gelezen worden. J. F. WETERINGS.

Steenhoff-Smulders (Alb.) Een Abdisse van Thorn, Leiden, Hoogewoerd, J. W. van Leeuwen. (190) 8⁰.

Een mooi boek van onze gevierde schrijfster. Ik hoop dat het in handen komt van vele jonge meisjes. In eene Abdisse van Thorn, de beeldschoone Jonkvrouwe van Heynsberghe van Loon, bewonderen wij den moed en zelfopoffering om alle grootheid en aardsche genegenheid prijs te geven en te ruilen voor de rust en stilte eener kloostercel.

Meermalen heb ik de opmerking gehoord: hoe kon deze abdisse aan liefde en huwelijk denken, wijl zij toch door gelofte zich tot den maagdelijken staat had verbonden. Dit laatste is eene vergissing, en wie opmerkzaam leest wordt tegen zulk een dwaling behoed. — Het is eene boek voor allen. M. WALRE.

Swaay (H. A. J. van) Faust en zijn prototypen. Voordracht gehouden in de algemeene vergadering van de Vereeniging tot het bevorderen van de beoefening der wetenschap onder de katholieken, 15 Juni 1911. Leiden, G. F. Theonville (37) gr. 8⁰. *f* 0.50, DR. S.

Eene degelijke studie.

Swarth (Hélène) Avondwolken, verzen. Krimpen a/d Lek. Meindert Boogaerdt, Jun. (168).

Deze dichteres is een der weinigen, die haar talent niet overleeft. Zij blijft eene begenadigde. Het komt mij voor dat zij een heimwee begint te voelen naar andere, betere liefde dan van menschen. Ik kan mij vergissen, maar het is mij alsof er eene neiging in haar is tot terugkeer naar het Geloof harer jeugd. Dat geve God.

M. WALRE.

Tempel (P. van den) Van waar het succes van Marie Corelli? Bussum, Paul Brand 96. post 8⁰ *f* 0.75.

Een woord van waarschuwing tegen deze vrouw van klein intellect en géén kunst. Haar succes heeft zij te danken aan ophitsing tegen de katholieke kerk — propagandeeren van een soort theosophie, en malle vrouwen-emancipatie. Het pleit wel voor den wansmaak van zoovelen, dat de uiterst slecht-schrijvende Corelli met hartstocht gelezen wordt. Hare boeken zijn slecht en behooren tot de Schundliteratuur —! P. van den Tempel heeft een goed werk gedaan met zijn vernietigende kritiek.

A. GIELEN S. J.

Verster-Bosch Reitz (Minca) De drie dames Cnussewinkel. A'dam. Holkema & Warendorf (276) kl. 8⁰ geb. *f* 0.90

Daar komen wel grappige dingen in voor, maar over het algemeen zijn de aardigheden erg gezocht. Het hoofdstuk „Sujet à caution" en eene uitdrukking op blz. 264 vinden wij onfatsoenlijk. Waarvoor was dat noodig? J. VAN R.

Weggeman Guldemont (Emilie) Rome en Utrecht. Roman. Amersfoort p Dz. Veen. (182) —

Deze schrijfster heeft de Roomsche Kerk verlaten en bestrijdt nu het „Ultramonanisme", gelijk zij beweert, ten voordeele van het Jansenisme. Wij hebben hier te doen met een stuk geschiedvervalsching in romanvorm. De auteur eindigt hare voorrede letterlijk met deze waarschuwing: „aan goed-geloovige Roomsch-katholieken ontraad ik de lezing van dit boek."

Hetzelfde herhalen wij, ofschoon zij anders erover denkt, van twee harer vroegere romans: „Gelofte van Kuischheid" — en — „Een joodsch Hoveling". Taal en beeldspraak behooren tot het erbarmelijkste, dat ooit in Nederland geleverd werd.

A. B. H. GIELEN.

FRANSCH

Alméras (M. L.) L'Evasion. Histoire d'une femme d'aujourd'hui. Paris. Perrin Cie. (246) in 18. fr. 3.50

Pauline Doumer wordt door haar ouders tot een huwelijk gedwongen. Zij verlaat het ouderlijk huis, wijdt zich aan de schilderkunst en maakt naam. Zij huwt later met Dr. Durand. Zoodra zij ontdekt dat hij haar bedriegt, verlaat ze hem — neemt hare kinderen mede, en voedt die op in volslagen ongeloof. De laatste regels geven den zin en de beteekenis van het heele boek: Toute sa vie (de Pauline Doumer) n'avait été qu'une création, l'essai d'une femme pour vivre d'une foi à elle, basée sur les verités de sa chair et de son sang. Alleen goed voor de kachel!
Brussel. DR. L. DAURIAC.

Bazin (Réne) Davidée Birot — Roman. Paris — Calsmann-Lévy. (359) 18° 3 fr. 50.

Een mooi boek. Davidée is eene onderwijzeres, die spoedig inziet dat de moraal zonder God geen zin heeft. Zij verbiedt anderen het kwaad, en als zij dan vraagt met welk recht, voelt zij geen antwoord te kunnen geven. Langzaam en geleidelijk keert zij terug naar de leer van Christus. Een goed boek voor volwassenen, voor jonge meisjes minder geschikt. A. GIELEN S. J.

Bordeaux (Henri) La Neige sur les pas. Roman 50e edit. Paris. Plon-Mourrit Cie. (VII en 348) 16° 3 fr. 50.

Bij katholieken zit vaak de meening vast dat ieder boek van Bordeaux zonder voorbehoud kan worden aangenomen. Een groote vergissing! Deze schrijver wil zeker mooi en goed werk doen, en door zijn boeken trachten Frankrijk wat uit de diepte op te halen. Maar uit den aard der zaak is hij gedwongen den lezer binnen te leiden in het vervallen familieleven en het defecte zieleleven van zijn natie. En evenmin als men heel jonge Vincentianen terstond voor de ruwe realiteit der ergste toestanden zet, evenmin behoort men dit boek open te leggen voor hen, die zulk een treurige werkelijkheid nog niet weten. Ik bedoel geen blaam te werpen op den schrijver, maar de lezers te waarschuwen dat zij met een goede, doch echt Fransche roman te doen hebben. Voor volwassenen. A. GIELEN S. J.

Cahu (Théodore) L'homme aux papillons. Paris, Bernard Grasset. (361) in 18. 3 fr. 50.

9 novellen. In 75 van de 100 modern-Fransche boeken is er sprake, als van de natuurlijkste zaak der wereld, van een mari, die eene amie heeft — of van de vrouw, welke er ook zoo iets op nahoudt. Dit geldt ook van dezen bundel. Misselijk.
Brussel. DR. L. DAURIAC.

Géniaux. (Charles) Les deux Châtelaines. Roman. Paris, Bernard Grasset (294). 18° 3 fr. 50.

De schrijver heeft dit werk opgedragen aan zijn moeder. Hij mocht het, want dit is een zuiver boek. Niet zwaar op de hand, maar toch wel ernstig wijst de auteur op het drukke en toch droef-ledige van zoo menig modern vrouweleven. Ik wenschte het in handen van iedereen, ook der jongere generatie, als het niet bloedloos neutraal was. A. GIELEN S. J.

Lasage (Leon) Le bel écu de Jean Clochepin. — Nouvelles. Paris. Bernard Grasset. (314) in 18⁰ 3 fr. 50.

21 Verhaaltjes; velen zijn zwoel van grof zinnenleven. Het boek behoort tot het soort lectuur, dat in Franktijk de zeden verwoest en alle respect voor eerbaarheid doet verloren gaan. Zeker, dáár komt nog vrij wat erger van de pers, maar dit is erg genoeg —. Volstrekt onbruikbaar.

Brussel. DR. L. DAURIAC.

Lichtenberger (André) Petite Madame. Paris Plon-Nourrit (308) 16⁰ 3 fr. 50.

De lotgevallen van een pas getrouwd Mevrouwtje, die zich nooit heeft ingelaten met huiselijke bezigheden. Men heeft haar bezorgd twee uitstekende dienstboden. Eene keukenprinses, die de edele kookkunst niet verstaat en een kamermeisje dat hare meesteres voortdurend bedriegt.

Jotte echter is energiek; ze neemt nu zelve de teugels van het bewind in handen.

Aardig verhaalt dit boek de verrassingen, de vergissingen, de gebeurlijkheden van het jonge huishouden.

Sommige bladzijden zijn nogal realistisch daarom is het voor jonge meisjes niet geschikt.

Brussel. DR L. DAURIAC.

Pomairols (Charles de) Le repentir. Roman 4me edit. Paris. Plon-Nourrit & Cie (298) 16⁰ 3 fr. 50.

Een boek met veel zwakheden wat kunst en compositie betreft, en voor de meesten wellicht een beetje saai. Men mag het evenwel iedereen in handen geven zonder het minste voorbehoud.

Brussel. DR. L. DAURIAC.

Roger (Noelle) De l'un à l'autre amour. Paris — Perrin Co. (336) 18⁰ 3fr. 50.

Een dier moderne fransche romans waarvan wij de lezing slechts aan ontwikkelden en volwassenen zouden toestaan.

Brussel Dr. L. DAURIAC.

DUITSCH

Achleitner (Arthur) Die Gebirgsbatterie. Einsied., Benziger Co. M. 4.

Iederen rijperen lezer — want voor hem is het geschreven, kan deze roman worden aanbevolen.

Birt (Theodor) Menedem. Die Geschichte eines Ungläubigen. Stuttgart, J. G. Cotta'sche Buchhandl. nachf. (412) 8⁰M. 4. geb. M. 5.

In een „Vorwort" geeft de schrijver zelf de richting en bedoeling van zijn verhaal: Die Dichtung möchte fur alle beruhigend sein, die den groszen Fragen nach dem Uebermenschlichen nachzuleben bereid sind, ohne sich an bestimmte Satzungen der Frömmigkeit gebunden zu fühlen. Zoo is men voldoende gewaarschuwd!

Universität Innsbruck. S. J.

Bolanden (Konrad von) Ein Gottesgericht. Regensb.-Pustet. (412) 8⁰. M. 2.20 M 2.

Een tendenz-roman. Ondergang van Messina. Voor iedereen goed.

Dörfler (Dr. Peter) Als Mutter noch lebte. Aus einer Kindheit. Freiburg im Breisgau. Herdersche Verlagh: (285) 8⁰. geb. M. 2.30. Goed en mooi.

Tulda (Ludwig) Der Seeräuber, Lustspiel in vier Aufzügen — zweite Auflage. Stuttgart. J. G. Cottasche Buchhandlung nachf. blz. 227 8⁰. M. 3. geb. M 4.

Een berucht zeeroover door iedereen doodgewaand leeft, vet en vadsig geworden, van zijn buit en hangt den vrome uit. Zijn vrouw, een romantisch schepseltje dat te veel gelezen heeft, vindt het leven eentonig. Zij zou wel de vrouw willen zijn van een held. Komt een kermisklant in het dorp, die geen menschen in zijn tent kan krijgen. Ten einde raad laat hij het gerucht gaan, dat hij de doodgewaande zeeroover is. Het dwaze vrouwtje haalt hem over met haar te vluchten. De echte bandiet, in een vlaag van woede, vertelt voor den schout, de omstanders en het ontvluchte doch opgespoorde paar, dat hij de beroemde zeeroover is, en bewijst dat. Zijn vrouw opteert echter voor den kunstenmaker; het huwelijk van den roover wordt op staanden voet nietig verklaard en hij zelf naar de gevangenis gebracht. — Dus niet bruikbaar voor ons — misschien door volkomen omwerking iets van te maken.

A. GIELEN S. J.

Krausz (F. A. Karl) Lebensbilder aus der Verbrecherwelt. Mit einer populären Abhandlung über Verbrechen und Willensfreiheit, Schuld und Strafe. Aus den Papieren eines alten Gefängnispfarrers, herausgegeben von-Paderborn. Ferdinand Schöningh. (IX en 422).

Geen verbeelding maar werkelijkheid; alleen plaats- en persoonsnamen zijn veranderd. Wij onderschrijven het oordeel, uitgesproken door een vriend en raadsman van den uitgever:

„Diese Verbrechergeschichten sind in der Tat nur für reifere, sittlich gefestigte Leute. Doch bin ich ganz entschieden der Meinung, dasz sie ohne Säumen, so wie sie vorliegen, veroffentlicht werden sollten. Sie enthalten so viel des Interessanten und Belehrenden, dasz die Leser — und es werden ihrer gewisz viele sein — gerne und mit Nutzen danach greifen werden." R.

Zahn (Ernst) Gedichte. Stuttgart, Deutsche Verlags-Anstalt. M. 3 geb. M. 4.

Geen hemelbestormende poezie; — gevoelig, rustig, goed! —

Zahn (Ernst) Die Frauen von Tannò. Roman. Stuttgart, Deutsche Verlags-Anstalt 317 8⁰ M. 3.50 geb. 4.50.

Een zonderling boek. In vele familie's van Tannò heerscht een eigenaardige ziekte, die overgaat van geslacht op geslacht. Zij openbaart zich hierin, dat een lichte verwonding den lijder meestal doodelijk is, daar het bloed niet te stelpen valt. Nu zweren de

inwoners, die vermoeden kunnen aan deze kwaal onderhevig te zijn, niet meer te huwen. Zoo zal het ziekelijke ras uitsterven. Men begrijpt dat dit besluit aanleiding geeft tot tragische momenten en geweldigen innerlijken strijd. Het is een vreemd fantasie-werk, en de schrijver vraagt ontzettend veel van het goede geloof zijner lezers. Ook om andere redenen geen geschikte lectuur; het werkt verwarrend. Universität Innsbruck. S. J.

ENGELSCH

Bowen (Marjorie) The Quest of Glory. London. Methuen & Co. (311) 8⁰ 6 sh.

Een verhaal uit den tijd van Lodewijk XV. De hoofdpersoon is de Markies de Vauvenargues, die roem zoekt en nergens vindt. Als hij zich ten laatste uitspreekt voor Voltaire, en het Geloof zijner vaderen verloochent, wordt hij door zijn ouders weggejaagd. Arm en blind sterft hij in uiterste armoede. De glorie vindt hij in onafhankelijkheid. De man is een besluiteloos wezen, een dwaze droomer, ofschoon de auteur hem voorstelt als iets bijzonders. Op de laatste bladzijde wordt Voltaire genoemd een der grootste mannen. Ik dacht dat de menschen daar al lang overheen waren. A. GIELEN S. J.

Burtt (Joseph) The Voice of the forest. London. T. Fisher Unwin 8⁰ 6 sh.

Een echt mooi boek. Die aan het hoofd staat eener bibliotheek en Engelsche ontspanningslectuur zoekt, behoeft geen oogenblik te aarzelen. CHR. DE G.

VOOR DE JEUGD.

Bloemink (F. H. N.) Twee avontuurlijke Jongens. Utrecht. A. W. Bruna. (192, 4 pltn.) gr. 8⁰ —.

Een boek voor onze jongens. De kleurige en fleurige omslag en de aardige plaatjes verhoogen de aantrekkelijkheid voor de jeugd.

De schrijver verhaalt op onderhoudende wijze de gewaagde avonturen van twee dikke vrienden Bas en Ernst.

Ze zijn wel heel dikwijls ongehoorzaam en luisteren niet naar de raadgevingen hunner Ouders, maar beide vrienden hebben toch één groote deugd: ze komen immer rond voor de waarheid uit.

Ten laatste zien ze het ongerijmde hunner onuitvoerbare ondernemingen in, leggen zich met ijver toe op de studie en slagen door aanhoudenden arbeid er in, zich eene eervolle positie in de maatschappij te veroveren. Dit boek is goed. M. WALRE.

Louwerse (P.) Vertellingen voor het jonge Volkje, geillustreerd door Jan Sluyters. H. J. W. Becht, Amsterdam —. 50 cts. linnen stempelband 75 cts.

JAN MET DE PIJP — TANTE POES — VER VAN HUIS — VERSCH GEPLUKT, per deeltje *f* 0.50 geb. *f* 0.75.

De gunstig bekende kinderboekjes van Louwerse waren reeds vele jaren uitverkocht, en de uitgever deed goed ze opnieuw ter perse te leggen. De prentjes zijn aardig. Aanbevolen voor kinderen van 8-12 jaar. REDACTIE.

May (Dr. Karl). Winneton's dood. De zonen der Mimbremjo's I.
May (Dr. Karl) Winneton's Testament. De zonen der Minbremjo's II.

Beide boeken verschenen bij H. J. W. Becht te Amsterdam, en vormen een geheel. Zij die tegen Indianen — en Wildernislectuur zijn, kan ik hier volkomen geruststellen. Karl May heeft gelukkig geen smaak voor phantastische gruwelijkheden, en deze verhalen behooren tot de besten van het soort. Hij weet voor jongens te vertellen, Geen langdradige beschrijvingen, die toch worden overgeslagen; doch zooveel mogelijk handelen en praten! Dat willen ze — en wij ouderen ook. Ik heb met belangstelling gelezen, en schaam er mij niet over. Want deze verhalen zijn werkelijk boeiend, en ik geloof dat mijne jongens er wel iets goeds uit kunnen leeren. Zonder voorbehoud durf ik ze hun in handen geven. MR. W.

Pieck (A. F.) Hebt de Vogels lief. Vertellingen voor de Jeugd. Uitgegeven door den internat. Bond voor Vogelbescherming. Naar het Duitsch. Bussum J. A. Sleeswijk (160) gr. 8⁰ *f* 1.25 geb. *f* 1.75

De Directeur der Rotterdamsche Diergaarde heeft dit boek hoogelijk geprezen. Ik wilde dat ik het ook kon doen. Maar ik vond dingen, die paedagogisch onjuist zijn, en weer andere welke voor Roomsche jeugd mij minder geschikt lijken. Om nu maar eens een enkel voorbeeld te noemen: blz. 88: „Het was de dag vóór Kerstmis. De avond viel al vroeg. Vrouw Holle schudde haar bedje en liet de kleine vlokjes langzaam door de schemering dansen." Dat is nonsens voor kinderen; en als het een poging is om nu eens zuiver neutraal te blijven, dan is het bedroevend kinderachtig bovendien.

blz. 89. Het kleine meisje vraagt: Zou er wel een Kerstkindje bestaan? en de wijsneus van 'n jongen antwoordt als een volleerde pedant: Ja, zie je, dat is geen gemakkelijke zaak." Dit is ridikuul. Wie of wat is het Kerstkindje? Het verschijnt in de gestalte van een meisje, dat komt beweren dat iedereen kerstkind kan worden, en dat tevens leert een valsche dierenliefde. b.v. blz. 79. Weer bleven ze stilstaan; nu bij het hok van Caro, den ouden, trouwen waakhond. „Bereidt hem ook een kleine Kerstvreugde, door hem voor een paar uurtjes van zijn ketting los te maken." enz. Zeer ongezond zulk een taal! Werkt verwarrend op de kinderen. En wij adviseeren derhalve dit boek buiten hun bereik te houden. De bedoeling is zeker goed, maar dat maakt het boek nog niet goed. EENE MOEDER.

Rombouts (S.) De Hunnenburcht. Een verhaal uit den tijd van

Karel den Grooten. Naar het Duitsch. Met illustraties van Piet Gerrits. Bussum, Paul Brand. (37) post 8⁰ *f* 1 geb. *f* 1.30.

Zeer aanbevelenswaard voor de jeugd. „Het is zoo gemakkelijk niet geschikte kinderboeken te vinden, en daarom kondigen wij die zeldzaamheden met blijdschap aan. Wel weten wij dat de commissie ter beoordeeling van kinderlectuur van het Nederlandsch Onderwijzers-Genootschap aan het werk is geweest, naar de katholieke jeugd is daar weinig mee gebaat. REDACTIE.

TIJDSCHRIFTEN VOOR DAMES.

De Lelie. Maandel. Kath. Dames-tijdschrift, voor Noord- en Zuid-Nederland.

De inhoud van dit tijdschrift wordt steeds rijker. Een desideratum slechts: Nog minder theorie en wat eenvoudiger praktijk met veel voorbeelden, en wij zijn waar wij wezen moeten. Het verdwijnen der lijst van nooit werkende medewerkers geeft een ware opluchting. Als nu iedere katholieke vrouw lezeres wordt van de Lelie, zal deze bloeien blijven in prachtige volheid.

De Vrouw en haar Huis. Gillustreerd Maandschrift. Neutraal. Fraai verlucht en buitengemeen practisch.

Wat dit laatste betreft staat het zeker op de allereerste plaats.

In en om de keuken. Orgaan van de Huishoud- en Kookscholen. Ziet er onooglijk uit.

Zeker, het geeft goede dingen veel en dikwijls, maar in 't algemeen zal het wel een weinig tegenvallen.

Die Christliche Frau. Zeitschrift für höhere weibliche Bildung und Christliche Frauentätigkeit in Familie und Gesellschaft. Zugleich Organ für die katholische Frauenbewegung.

Heel goed, maar niet te vergelijken met de beide eerstgenoemden.

La Femme Contemporaine. Up to date! Illustratie's ontbreken, doch van ernstige opvoeding en klare inlichting is het vol!

Journal des ouvrages de dames. Revue mensuelle.

Een geschrift voor haar, die zich de weelde kunnen geven van kostbare, fraaie en artistieke dingen. Wat betreft de paar bladzijden roman, die elk nummer bevat, ik heb ze nooit gelezen.

Les grandes Modes de Paris. Revue de l'Elégance.

Dit laatste woord geeft de heele richting. Het zijn alleen platen, waaronder fijn uitgevoerde en kunstig gekleurde.

Femina. Deze Fransche Revue is prachtig van uitvoering, maar jammer genoeg, hinderlijk mondaine.

De Hollandsche Lelie. Behoort niet thuis in katholiek gezin. Wij ontraden de lezing ten zeerste.

OP DEN INDEX.

Door decreet van 22 Jan. 1912, goedgekeurd door Z. H. 24 Jan. zijn de volgende boeken op den Index geplaatst.

L. Duchesne. Histoire Ancienne de l'Eglise. — Paris.

Abbé Dolonne. Le Elergé contemporain et le Célibat. — Paris.

Letters to his Holiness Pope Pius X. by a Modernist. Chicago 1910.

The Priest. A Tale of Modernism in New-England. Bij the Autor of Letters tot H. H. P. Pius X. Borton 1911.

Adveniat Regnum Tuum. 1 Letture e Preghiere cristiane 2.Rituale del Christiano 3. L'anno cristiano. Roma 1904—5.

Venancio Consalez. y Sanz La bancarotta del Protestantesimo; etudio histórico—sociológico—critico. Madrid 1910.

L. Chouilly. Carnet du petit Citoyen. Résumés d'instruction morale et civique — Cours moyen et supérieur. Verdun 1910.

Tommaso Callarati Scotti. Storia dell'amoie sacro e dell'amore profano. Milano 1911.

Op bizonderen last van Z. H. Pius X: MARIO PALMARINI. Quando non morremo. Romanzo eroico. Milano 1911.

De loffelijke onderwerping wordt gemeld van Zenner—Wiesmann, W. Koch en 'O. Wecker, Aug. Humbert, Ottocar Prohaska, P. A. S. den schrijver van „Catechismo di storia sacra" en L. Duchesne.

VARIA

Encyclopaedia Brittannica. De elfde uitgave van dit groote werk heeft een paar honderd artikels over Godsdienst en kerkelijke Geschiedenis door katholieken geschreven. Zeker, dat is de goede weg om blunders te voorkomen; maar in onzen tijd van modernisme is bij het noemen van Katholieke medewerkers een zekere voorzichtigheid in acht te nemen. Tenminste hier blijkt dit overtuigend. Als katholiek wordt o. a. ook beschouwd Baron Friedrich von Hügel, de groote vriend van Tyrrell. Hij schrijft over „John the Apostle", „Gospel of John" — en over „Loisy," alles behalve orthodox.

Bij besluit van 29 Mei 1907 maakte de Bijbelcommissie bekend dat op solied historisch argument „John the Apostle" en niemand anders behoort erkend te worden als schrijver van het vierde Evangelie. 18 November 1907 heeft Pius X beslist (Motu proprio: „Praestantia Scripturae") dat dit en al de andere besluiten der commissie bindend waren in geweten. Von Hügel schijnt er anders over te denken. Ofschoon het duidelijk blijkt dat hij op de hoogte is der beslissing — durft hij toch volhouden, dat Joannes niet de schrijver is van dat Evangelie.

In het aangehaalde besluit vinden wij tevens dat geen katholiek mag houden: „de feiten verhaald in het vierde Evangelie zijn geheel of gedeeltelijk allegoriën of leerstellige symbolen." Friedrich von Hügel echter ziet in hen niets anders dan „a readiness to

handle traditional, largely historical matters with a sovereign freedom, controlled and limited bij doctrinal convictions and devotional experiences alone".

In het artikel „Loisy" staan vele hatelijkheden, die van hervormingslust getuigen, tegen het kerkelijk gezag. Men ziet derhalve dat men voorzichtig moet zijn met datgene wat soms als van „katholieke zijde" wordt aangekondigd.

Virginie Loveling. 17 Mei viert Virginie Loveling haar 76sten verjaardag, en eenige weken geleden hebben de jongeren deze schrijfster gehuldigd. In Holland is zij vrijwel vergeten, en laat men hare boeken thans ongelezen. Hooge kunst heeft zij ons zeker niet gegeven — en goede boeken al heel weinig. Aan dit laatste moge men denken, als de een of andere speculant dezer dagen haar werken weer ter markt wil brengen, geholpen door de reclame welke het huldigingsfeest kosteloos voor hem gemaakt heeft.

Emile Verhaeren. Naar aanleiding van LE CLOÎTRE, dat in ons land voor een leege zaal werd opgevoerd, is de naam van dezen dichter wederom ter sprake gebracht, en over zijn werk eenig valsch gerucht verspreid, dat noodig weerlegd moet worden. „LE CLOÎTRE" is een lyrisch drama dat als gedicht zijne verdiensten mag hebben, doch overigens door zijn inhoud veel kwaad kan stichten; vooral bij andersdenkenden gedachten vormen omtrent het kloosterleven, die maar al te goed overeenstemmen met de hatelijke voorstellingen door pamfletschrijvers gegeven.

Ik ken overigens geen enkel werk van EMILE VERHAEREN, dat men zonder voorbehoud ter lezing kan geven. LES FLAMANDES is van een weerzinwekkend realisme, hetgeen een ieder zal toestemmen, en de rest....?

Men zal misschien denken dat dit oordeel veel te streng is en geheel alleen staat? Welnu laat mij dan de opvatting geven van anderen, wier gevoelen zekerlijk niet te versmaden valt.

Het Bestuur der Leuvensche Keurboekerij heeft in zijn kataloog achter den naam van den schrijver het teeken geplaatst dat bedoelt: geen andere werken kunnen worden aanbevolen. Dan volgt een lijst van 11 boeken, doch allen onder voorbehoud opgenomen. Immers ANTHOLOGIE, LES MOINES, LA MULTIPLE SPLENDEUR, PIERRE PAUL RUBENS, REMBRANDT, LES VISAGES DE LA VIE, TOUTE LA FLANDRE, (1907, 1908, 1904) zijn aangeduid met eene R. — LE CLOÎTRE (1900 en 1909) en LES MOINES (1886) met RR. Het Bestuur geeft zelf de verklaring, die aan duidelijkheid niets te wenschen overlaat: „Art. 17 — Wat de werken betreft met het teeken R gemerkt, kan het Bestuur ze in 't algemeen niet aanbevelen. De werken waartegen het teeken RR (streng voorbehouden reeks) waarschuwt, neemt het alleen op in de bibliotheek, omdat het in sommige gevallen voor ontwikkelde personen kan nuttig zijn er kennis van te nemen, voor zoover hun geweten dit toelaat.

Ten einde nadrukkelijk de AANDACHT van den lezer op HET ZEDELIJK GEVAAR van deze werken te vestigen, eischt het Beheer

dat hij bij IEDERE ONTLEENING VAN ZULK EEN WERK het personeel VAN ALLE VERANTWOORDELIJKHEID ONTSLAAT door een schriftelijke verklaring." Wij hopen dat dit bewijs moge overtuigen, en men niet weder kome met de bewering dat VERHAEREN zonder groote omzichtigheid kan worden gelezen. Deze talentvolle man, een der oprichters van de socialistische kunstafdeeling in het Maison du peuple te Brussel, heeft de lectuur voor katholieken stellig niet vermeerderd of verrijkt.

Wat hij thans persoonlijk moge wezen doet weinig ter zake, wij oordeelen alleen over zijn werk — en keuren het af.

REDACTIE.

Hinloopen Labberton. Geillustreerd handboek van Insulinde. Uitgevers-maatschappij „Vivat"Amsterdam (380) *f* 1.90 geb. *f* 2.30.

Reeds meermalen werd gevraagd naar een werk over Indie met goede plaatjes, die men gerust onder aller oogen kan brengen. Natuurlijk hebben wij wel gedacht aan NEERLANDSCH INDIË, onder leiding van H. Colijn, 2 dln. met 700 illusr. 6 in kleuren. Maar wij gelooven dat de prijs te hoog is voor Volksbibliotheken, en twijfelen zelfs of de inhoud van het werk wel geheel geschikt is voor dat doel. Toen is onze aandacht gevallen op het boek, welks titel boven staat afgeschreven. Om volle zekerheid te hebben vroegen wij een oordeel van iemand, die door zijn langdurig verblijf in onze O. I. Kolonieën, ongetwijfeld bevoegd is in deze materie een woord mee te spreken. Het antwoord, dat wij ontvingen, laten wij hieronder onverkort en met volle naamteekening volgen. R.

„De eenige reden, die ik vinden kan voor de inderdaad fabelachtige goedkoopheid van het bovenstaande prachtwerk, is deze dat het vervaardigd werd ten bate der bezoekers van de Tentoonstelling te Brussel in 1910, waar ook Nederlandsch Oost-Indië, gelijk bekend, zoo voortreffelijk vertegenwoordigd was; en dat de resteerende exemplaren, nu die Tentoonstelling voorbij is, tegen elken prijs van de hand gedaan worden door de Firma, die zich met de uitgave belastte.

Het boek is op zwaar papier gedrukt, versierd met een zeer groot aantal prachtig uitgevoerde platen, in en buiten den tekst, en bevat daarenboven 2 fraaie overzichtskaarten: de eene van geheel den N. O. I. Archipel, de andere van Java en Madoera. Die platen en kaarten alleen zijn het geld waard, dat voor het geheele boek wordt bedongen.

Gezette studie en vergelijking zouden moeten uitmaken in hoever het de vergelijking kan doorstaan met Colijns NEERLANDSCH INDIË. Zeker is het, dat wie niet in bezit is van dat prachtige officieele werk, door de aanbieding der Firma „Vivat" in staat gesteld wordt zich voor bedroefd weinig geld een heerlijk surrogaat te verschaffen; een siersel voor elke salontafel, een schat voor iedere bibliotheek. De indeeling der hoofdstukken is zoo methodisch mogelijk, en wat ik ervan las verdient ten volle met het epitheet „voortreffelijk" bestempeld te worden. Als aanbeveling strekke tevens dat er onder de talrijke platen geen enkele is, die niet

zonder blos bekeken kan worden door wien of wie dan ook, jong zoowel als oud; iets wat, jammer genoeg, niet van alle geillustreerde werken, handelend over Indië, gezegd kan worden.

G. JONCKBLOET S. J.
Oud-Missionaris N. O. I.

L'Apotre, Tragedie moderne en trois actes. Dit stuk werd opgevoerd in 1911 THÉATRE NATIONAL DE L'ODÉON. „Als literair werk zou het onze aandacht niet hebben getrokken; doch er is iets anders dat de vermelding waard is. De schrijver van dit treurspel heet PAUL HYACINTHE LOYSON, zoon van den afvallige die kortelings overleden is. En in dit verband verwondert ons vooral de inhoud van deze tragedie, zoo veel gelijkend op LE TRIBUN van Paul Bourget. Zeker zijne bedoeling is anders en slechter. Hij beweert dat er moet zijn „Une foi pour les sacrifices"! En dan vraagt hij: „Or une foi qui commande est-elle possible de nos jours en dehors des traditions religieuses?" Het antwoord luidt: „Je le crois, je le veux." Maar het drama zelf leert ons eigenlijk anders, niettegenstaande voorgaande verklaring van den schrijver. Baudouin, senator en straks minister van Openbaar Onderwijs, en zijn vrouw Eugènie hebben hun zoon opgevoed zonder God of gebod, geheel volgens de precepten der leekemoraal. Maar Octave blijkt al spoedig zich tot een zedeloos en gewetenloos mensch te hebben ontwikkeld, gewoonweg een schurk.

Bij de ontdekking der misdaden van haar kind roept de moeder met jammerend zelfverwijt: Est ce bien Octave qui est le plus coupable? — Ah! le malheureux, maintenant que j'y pense, quelle éducation nous lui avons donnée. On y voit clair à la lueur du remords!... J'ai élévè mon fils sans une foi vive, sans une règle stricte... je n'ai rien fait pour sa conscience. — Je me souviens encore du premier soir où, sur les lèvres de mon enfant, j'ai etouffé la prière chrétienne.... Je venais de livrer mon enfant au mal parce que je venais de l'enlever à Dieu.

De indruk der woorden van de ongelukkige moeder blijft. Men voelt: Baudouin noch de schrijver weten iets daartegen in te brengen. Huns ondanks bevestigen zij de waarheid.

De vader besluit dan wel de verdenking niet te laten rusten op een doode, die geen schuld heeft.

Hij klaagt na geweldigen innerlijken strijd zijn eigen zoon aan; hij dient zijn ontslag in en trekt zich terug uit het openbare leven; maar wat zegt en beteekent dat? De vraag der moeder blijft klinken: Est ce bien Octave qui est le plus coupable? Neen! dat zijn de ouders die hem zoo ellendig hebben opgevoed. R.

Schoolhervorming is urgent.

In laatste proef hebben wij dit boekje nog gevoegd bij de negen andere nummers, welke alreeds waren verschenen. Wij vinden het werkelijk jammer dat Mevr. L. Belinfante-Ahn deze serie moest

sluiten. Ik maak van te voren mijn excuus, maar kan niet nalaten het ronduit te zeggen: ik vind deze mevrouw een weinig pedant. Zij spreekt van „philosophische propaedeuse. Een breedopgezette wijsgeerige propaedeuse die nooit vergete dat de Waarheid verheven is boven „stelselverdeeldheid" gelijk boven „geloofsverdeeldheid". Verder heet het „de schoonheidsculte die" ik bedoel is niet van decadentenstijl, maar zuiver Dorisch, in haar toppunt slechts Ionisch, als ik het vergelijkenderwijs zoo mag noemen—. Wij vernemen van „een Toorop, (die) als mentale entiteit misschien het rijkste en waarachtigste genie van onzen tijd (is). — Wel daar zit juist de fout. Als schoolhervorming urgent is, dan moet ook zoo spoedig mogelijk zulk geschoolmeester verdwijnen; groote woorden voor gewone gedachten zijn ondingen. De voorgaande echt-practische boekjes die wij aankondigden, staan in scherp contrast met het onklare, en erg drukte-makend gephilozofeer van n°. 10. Mevrouw moet het mij niet kwalijk nemen; ik ben op het oogenbik niet bizonder hoffelijk, maar het is hare schuld. Zij had de opdracht om het laatste nummer te bewerken van de hand moeten wijzen, want zij heeft een taak aanvaard, welke boven hare krachten ligt. — Zij heeft geleverd een pleidooi dat door groote en vreemde woorden voor verreweg de meesten ontoegankelijk wordt. Juist zulk een wijze van optreden eischt hervorming.

Leeraar H. B. S.

Lezeressen en Lezers.

Die kennis hebben gemaakt met romans, novellen enz., in welke taal dan ook, kunnen ons een grooten dienst bewijzen. Het is voor ons natuurlijk van het grootste belang zooveel mogelijk inlichtingen te hebben over lectuur. Indien zij nu de goedheid hebben ons een briefje te schrijven met vermelding van schrijver, titel, korten inhoud van het boek, dat zij hebben gelezen: en bovendien een oordeel over het werk in kwestie, zullen zij werkelijk onze taak aanmerkelijk verlichten. Vele handen maken het werk licht, dat geldt ook hier, en hier vooral. Eenieder begrijpt toch dat het onmogelijk is voor eene Redactie, die inlichting wil geven omtrent alles wat ter perse wordt gelegd en later aangeprezen door recensenten, die het boek onopengesneden laten, zonder hulp van velen haar ideaal te verwerkelijken. Zijn er evenwel die belangstellen in ons streven, en niet alleen wenschen te komen met moreelen steun, die weinig pleegt te steunen, dan kunnen zij ons op bovengemelde wijze inderdaad zeer behulpzaam zijn. Bedoelde brieven en inlichtingen worden alleen gelezen en bewaard door den Hoofdredacteur A. B. H. GIELEN S. J. Heerengracht 415, Amsterdam.

CORRESPONDENTIE.

Brieven, voor deze rubriek bestemd, te adresseeren:
Redactie Boekenschouw, Heerengracht 415, Amsterdam.
Verzoeke: duidelijk en beknopt de vraag te stellen en steeds te onderteekenen met vollen naam en aanduiding van woonplaats.
In ons antwoord geven wij alleen de voorletters aan.

M. B. — H. Neen! Opsomming van slechte romans, met een enkel woord van afkeuring, in kranten en dagbladen, welke ook in handen komen van hen die geen advies verlangen, geeft blijk van weinig menschenkennis. Dat ligt nogal voor de hand.

J. D. — A. Dat is een vergissing van uw raadsman, die slecht op de hoogte blijkt te zijn. NOTRE-DAME DE PARIS van Victor Hugo, werd bij besluit van 28 Juli 1834 — en LES MISÉRABLES bij besluit van 20 Juni 1864 op den Index geplaatst.

K. v. d. S. N. — Te veel gevraagd! Wij kunnen onmogelijk een kataloog van 7000 nummers zóó nauwkeurig onderzoeken in enkele dagen.

N.N. — Maastricht. Pardon! wij kunnen niet toegeven dat de romans van Corelli zedelijk zuiver zijn. In zake van Geloof en Godsdienst is zij echter stellig allerverderfelijkst, en daarom verboden.

R. K. Pr. Ja, ik heb inderdaad de werken van Fogazzaro doorgeworsteld. Il Santo en Leïla staan op den Index, zooals u weet.
De meesten zijner overige romanwerken acht ik echter niet zonder gevaar wegens hun pessimisme en verkleiningslust.
Ik meen dat de Hollandsche vertaling van „Malombra" getiteld werd „Tweestrijd". Zal u nader per brief berichten.

L. — Sch. Groot gelijk! Die kataloog kan inderdaad voor u geen veilige gids zijn. Wij hopen spoedig tot beter te komen.

M. V. — H. Hartelijk dank voor toezending van „Maandberichten uit de openbare leeszaal en Bibliotheek. s' Gravenhage 1911". Ig. 1. — 9-10. Deze voorloopige kataloog maakt voldoende duidelijk het groote gevaar dezer inrichting, en de volkomen onbruikbaarheid voor Katholieken. Ik vind een aantal werken opgenomen, die op den Index staan — en een massa, die vallen onder de decreten der Kerkelijke Boekenwet, in dit nummer verklaard. Wij komen later terug op de Openbare Leeszalen en Bibliotheken in een hoofdartikel. R.

DE INDEX DER VERBODEN BOEKEN.

„Die kirchliche Büchergesetzgebüng hängt mit dem Wesen und dem Zwecke der Kircke Christi auf das innigste zusammen", aldus verklaart terecht Joseph Hilgers in zijn beroemd werk „Der Index der verbotenen Bücher". Tegen het princiep immers van vrij onderzoek stelt de Kerk haar princiep dat, wie zijne zaligheid wil, de niet noodzakelijke gevaarlijke gelegenheid moet vermijden; en hoeveel duizenden boeken leveren dagelijks een gedrukt gevaar. De Kerk volgt in hare geheele wetgeving omtrent verboden boeken slechts het voorbeeld door den grooten apostel Paulus gegeven, die voor de christenen gevaarlijke boeken voor zijn oogen deed verbranden. [1]) In de aflevering van 15 Mei van Boekenschouw werd de wet aangegeven, volgens welke bepaalde soorten, categorieën van boeken door de kerk worden verboden; deze wet neergelegd in de Constitutie „Officiorum ac munerum" den 25sten Januari 1897 door Leo XIII uitgevaardigd, maakt een groot deel van de geheele kerkelijke wetgeving omtrent de tweevoudige bepaling der kerk, vooreerst wat betreft het gebod van bepaalde boeken aan de censuur der Kerk te onderwerpen, m. a. w. hen te laten goedkeuren, alvorens ze mogen worden verspreid, en vervolgens, wat betreft het verbod van bepaalde boeken te lezen, te bewaren of te verkoopen. De geheele wetgeving immers bestaat vooral uit drie documenten n.l.: De Constitutie „Sollicita ac provida" den 9den Juli 1753 door Paus Benedictus XIV (1740-1758) samengesteld, waarin vooral de regels worden aangegeven volgens welke boeken door de censoren moeten worden onderzocht, goed of afgekeurd; de Constitutie „Officiorum ac munerum" van Paus Leo XIII, waarin den geloovigen duidelijk wordt aangegeven, welke SOORTEN van boeken zijn verboden; ten laatste de Index of eene lijst, waarin geen soorten van boeken, maar boeken afzonderlijk met hun titel en naam des schrijvers, als verboden boeken worden aangegeven. Meer bepaaldelijk over dezen Index wensch ik eenige woorden te zeggen.

Als eerste Index van verboden boeken wordt algemeen genoemd de 3de canon van de 15de Distinctie van het eerste deel

[1] Handelingen der Apostelen 19 : 19.

van het Decreet van Gratianus, welke volgens het opschrift door Paus Gelasius I (492-496) in 496 is geschreven, en waarin al een reeks van boeken ter lezing wordt afgekeurd. In de 16de eeuw echter, toen door de uitvinding der boekdrukkunst het aantal boeken zoozeer werd vermenigvuldigd, en de verspreiding van slechte geschriften zoozeer vergemakkelijkt, werden door de bisschoppen van verscheidene diocesen vele plaatselijke, diocesane catalogen van verboden boeken uitgegeven om de geloovigen voor de, in die diocesen vooral meer verspreide, gevaarlijke boeken te waarschuwen. Paus Paulus IV (1555-1559) echter komt de eer toe den eersten grooten Romeinschen Index te hebben vervaardigd, die echter, gelijk Hilgers terecht opmerkt, „durch übergrosze Strenge sich hervortat;" Paulus IV zelf echter bracht later reeds eenige verzachting aan bij te groote gestrengheid. Deze Index in drie deelen ingedeeld volgens de klasse van schrijvers, n.l. in boeken van kettersche schrijvers, in boeken van katholieke en in boeken van anonieme schrijvers, werd later door Pius IV (1559-1565) opvolger van Paulus IV, volgens opdracht van het Concilie van Trente (1545-1563) gewijzigd en vollediger aan de geloovigen als wet gegeven. Latere Pausen hebben telkens wederom den bestaanden Index aangevuld, eenigszins veranderd en zoodoende telkens nieuwere en betere uitgaven van den Index bezorgd, b.v. Sixtus V (1585-1590), Clemens VIII (1592-1603) in 1596, Alexander VII (1655-1667) in 1664 en Benedictus XIV (1740-1758) in 1758, nadat hij eerst door zijne Constitutie „Sollicita ac provida" van 9 Juli 1753, welke ook nu nog van kracht is, duidelijke regels voor goed- of afkeuring van boeken had opgesteld. Onder Paus Leo XIII eindelijk verscheen in 1900 de Index librorum prohibitorum, waarvan in 1907 onder den thans regeerenden Paus Pius X reeds eene vierde meer aangevulde uitgave het licht zag, met de zoo leerrijke voorrede van Fr. Thomas Esser, Ord. Praed. Secretaris van de H. Romeinsche Congregatie van den Index.

Maar waarom deze Index opgesteld en telkens wederom opnieuw aangevuld, daar toch de algemeene regelen in de Constitutie „Officiorum ac murnerum" van Leo XIII ons geschonken een voldoenden maatstaf bieden, om met zekerheid te weten welke boeken verboden zijn, welke niet? Om hierop duidelijk te antwoorden, moet ik eerst trachten antwoord te geven op eene andere vraag, n.l. welke boeken worden op den Index geplaatst?

Het ware ondoenlijk in een catoloog alle boeken op te geven waarvan de lezing aan de Katholieken moet verboden worden;

immers, wilde men zulk een index, vooral in onze dagen vervaardigen, de verschillende uitgaven zouden elkander wekelijks volgen, en men zou na eenigen tijd een boekenkast alleen met dergelijke verkwikkelijke Indexlectuur kunnen vullen. Tegen dezen stroom van slechte boeken in het algemeen is een voldoende dam opgeworpen in de twee constituties „Provida" en „Officiorum" van Benedictus XIV en Leo XIII; wie daarachter schuilt, wordt met den woesten stroom niet ten verderve gesleept. Eenige meer bij uitstek gevaarlijke boeken echter worden geregeld door de Romeinsche Curie afzonderlijk, boek voor boek veroordeeld, n.l. door de H. Congregaties van den Index en van het H. Officie; het zijn deze boeken in de laatste drie eeuwen door een afzonderlijk decreet dezer Congregaties veroordeeld, en de boeken door de Pausen zelf met bijvoeging van een pauselijk schrijven voor de Christenen als gevaarlijk en slecht gebrandmerkt, welke in den Index, met titel van het boek en naam van den schrijver, duidelijk staan opgegeven. Het doel, dat de Kerk hiermede beoogt is vooral, dat dergelijke boeken, zoo uiterst verderfelijk en voor iedereen gevaarlijk, door iedereen, ook door hen die de kerkelijke wetten in de constituties der pausen verklaard, niet weten, goed zouden gekend zijn, opdat deze slechte boeken, als gevaarlijke rotsen boven den waterspiegel goed zouden zichtbaar zijn. Zoodoende zal niemand tot verontschuldiging kunnen voorwenden zijne onbekendheid met de kerkelijke wetten, zoo ook zal niemand gemakkelijk door schuldelooze onwetendheid, met zijn schip tegen deze klippen te pletter varen, geloof of zeden verliezen en rampzalig vergaan. Men meene echter niet, dat het plaatsen van een boek op den Index oorzaak is van nieuwe kerkelijke straffen, nog gevoegd bij de gewone strafbepalingen voor overtreders der boekenwet in de constitutie „Officiorum ac munerum" door Leo XIII vastgesteld.

Ziehier dan eene korte beschrijving van de geschiedenis en het doel van den kerkelijken Index. Tot gemak van den lezer wil ik hierbij nog eene verklaring voegen van twee clausulen welke men in den Index nog al eens tegenkomt en wier goed begrip van gewicht is, n.l. OPERA OMNIA dat is ALLE WERKEN en OMNES FABULAE AMATORIAE dat is ALLE ROMANS. Zoo vindt men de clausule OPERA OMNIA b.v. achter de volgende namen in den Index van 1911.

ALSTEDIUS (Joannes Henricus); Alting (Henricus); Anesius (Gulielmus); Arnissaeus (Henningius); BARONIUS (Robertus); Basnage (Jacques); Bayle (Pierre); Bebelius (Baltassar); Blondel (David);

Botsaccus (Joannes); Bruno (Giordano); Buddeus (Joannes); CALIXTUS (Georgius); Casmannus (Otto); Cave (Gulielmus); Claude (Jean); Clericus = de Clerc (Joannes); Cluverius (Joannes); Collin de Plancy (Jacques-Albin-Simon); (Conringius (Hermannus); DALLAEUS = Daille (Joannes); Dieu (Ludovicus); Dorscheus (Joannes, Ludovicus; de Drelincourt (Charles); Du Moulin (Charles); Du Moulin (Pierre); Du Plessis-Mornay (Philippe); FERRARI (Guiseppe); Frischlin (Nicodemus); GEIERUS (Martinus); Gentilis (Albericus); Gerhardus (Johannes); Gioberti (Vinzenzo); Goldastus (Melchior); HEIDEGGERUS (Johannes, Henricus); Hobbes (Thomas); Hoornbeek (Johannes); Hottingerus (Johannes Henricus); Hume (David); Hunnius (Helfericus Ulricus); JURIEU (Pierre); KORTHOLTUS (Christianus); LABADIE (Jean de); Lambardi (Giacomo); La Placette (Jean); Laurentius (Jacobus); Lazzaretti (David); Lenfant (Jacques); Leti (Gregorio); Lubbert (Sibrandus); MESTREZAT (Jean) Molinos (Miguel de); Morardo (Gaspare); Mornay (Philippus); More (Henricus); OSIANDER (Johannes Adam); Otto (Johannes Henricus); PFAFFIUS (Christophorus Matthaeus); Piscator (Johannes); Poza (Joh. Baptista); Proudhon (Pierre, Joseph); RICHERIUS (Edmundus); Richterus (Gregorius); Rivet (André); SCHOOKIUS (Martinus); Scultetus (Abraham); Spaheim (junior Fredericus); Spaventa (Bertrando); TURRETINUS (Johannes Alphonsus); Twissus (Gulielmus); Van Espen (Bernardus); Vera (Auguste); WHITBY (Daniël); White (Thomas); ZOLA (Emile).

De clausule „OMNES FABULAE AMATORIAE" dat is ALLE ROMANS staat bijv. achter de namen van:

BALSAC (Honoré de), CHAMPFLEURY, D'ANNUNZIO (Gabriele); Dudevant (Amantine) = George Sand; Dumas (père Alexandre); Dumas (fils Alexandre); FAYDEAU (Ernest); MURGER (Henry); SAND (George); Soulié (Frédéric); Stendhal (Henri Beyle de); Sue (Engène).

Men moet niet meenen dat alleen dán al de werken van een schrijver worden veroordeeld, wanneer achter zijn naam de clausule „opera omnia" te vinden is; immers andere schrijvers zien soms al hunne werken een voor een op den index geplaatst met den titel van ieder boek. De clausule „opera omnia" echter beteekent niet dat absoluut alle boeken van dien auteur zeer zeker zijn veroordeeld, doch dat zij alle als verboden boeken zijn te beschouwen, TENZIJ door mannen van gezag bewezen is dat bij uitzondering een of ander boek NOCH door een afzonderlijk decreet NOCH door de algemeene wetten van de Constitutie „officiorum ac munerum",

is veroordeeld [1]. Zoo schijnt „Le rêve" van Zola niet verboden, ondanks de woorden „opera omnia" achter Zola's naam. Dezelfde verklaring schijnt gegeven te mogen worden van de woorden „omnes fabulae amatoriae" (alle romans), zoodat volgens de meening van den beroemden canonist Vermeersch niet zouden verboden zijn: „La petite fadette" en „La mare au diable" van Georges Sand, noch „Le Comte de Monte Christo, Le capitaine Pamphile, Jehanne la Pucelle" van Dumas père, terwijl Boudinhon in de „Revue du clergé francais" van 1 Nov. 1910 hetzelfde beweert van „Les trois Mousquetaires" van Dumas père." Tot slot zij nog gezegd, dat wanneer een of ander boek veroordeeld is, ook van zelf alle latere vertalingen verboden lectuur zijn; mochten echter door een bijzonder decreet de eerste deelen van een boek, dat nog in wording is, veroordeeld wezen, of zelfs alle bestaande boeken van een schrijver, dan zijn de later verschijnende deelen of boeken niet VAN ZELF speciaal veroordeeld, doch altijd wel hoogst verdacht, tenzij men zou kunnen bewijzen dat de schrijver, geheel ten goede veranderd ware; mocht de schrijver zich niet hebben bekeerd, dan zouden hoogstwaarschijnlijk die latere werken toch volgens de algemeene regels van „officiorum ac munerum" zijn verboden.

DR. H. BEIJERSBERGEN S. J.

OVER BOEKEN EN SCHRIJVERS

door A. B. H. GIELEN S. J.

HENRI BORDEAUX.

Men herinnert zich misschien mijn oordeel in het vorig nummer van BOEKENSCHOUW over LA NEIGE SUR LES PAS. Ik zeide onder meer: bij Katholieken zit vaak de meening vast dat ieder boek van BORDEAUX zonder voorbehoud kan worden aangenomen. Een groote vergissing! Want deze schrijver pleegt ons gewoonlijk te brengen in kringen, wier diepe verdorvenheid op zijn zachtst genomen hinderlijk kan zijn.

Het doet mij genoegen VICTOR FAVET, de Fransche romanschrijver en kritieker, in zijn oordeel over genoemd boek volmaaktelijk met mij te hooren instemmen. Hij gaf heel vriendelijk verlof zijn uitvoerig artikel voor dit tijdschrift te vertalen, en tot klare voorlichting van den lezer laten wij het thans in zijn geheel volgen.

— Gelijk in al zijne werken, verheerlijkt BORDEAUX ook in LA

[1] Zie Praefatio Indicis p. XIV van Fr. Thomas Esser.

NEIGE SUR LES PAS het familieleven. Deze roman kan heilzaam wezen misschien voor onrustigen, bekoorden, en voor hen, die al niet duidelijk meer inzien dat buiten den rechten weg slechts storm en slijk is te verwachten. Doch afgezien van deze klasse van menschen, van zoekenden en twijfelaars, en sprekend alleen voor de zedelijk-gezonden, die niet in gevaar zijn hun plichten te vergeten? Och! wij vragen ons af wat voordeel zulk een lectuur kan brengen aan echte en flinke Katholieken.

Laten wij eens heel eenvoudig de elementen van den roman onderzoeken: het onderwerp, de karakters, de uitvoering.

HET ONDERWERP.

Marc Romenay, beroemd architect en bedorven parijzenaar, is wel ongelukkig in zijn huwelijk. Thérèse, zijne vrouw (die hij uit liefde heeft getrouwd, en niet te vergeten, die hij nog altijd blijft beminnen) heeft hij om haar wangedrag de echtelijke woning ontzegd, en zij leeft met André Noirans, die ook gehuwd is. Het verhaal begint met het feit dat Marc een telegram ontvangt van den prior van St. Bernard. Een bergongeluk is de beide schuldigen overkomen. Thérèse roept nu den wettigen man aan haar sterfbed. Marc vertrekt en neemt met zich het eenige kind, de kleine Juliette. Onderweg leest hij de krant, die verslag geeft van het ongeval zoo onmatig uitvoerig en in zoo fijne bizonderheden, dat de taak van BORDEAUX aanmerkelijk wordt verlicht. Maar ook blijkt de bedoeling alles zoo gruwelijk mogelijk te laten gebeuren. Oordeelt zelf: Thérèse en André Noirans zijn alleen op excursie gegaan. Bevestigd aan eenzelfde koord stortten zij beiden in een afgrond, doch werden gelukkig nog voor dieper val bewaard door een úitstekend rotsstuk. Dáár, gekneusd en bloedend, blijven zij liggen drie dagen en drie nachten (nogal lang). André, huilend van smart en wreed gewond, sterft eindelijk. . . . „il a râlé pendant une demi-journée" (hetgeen den gevoeligen lezer zeker eene huivering zal bezorgen). Thérèse, vastgebonden aan hem, heeft den doodstrijd van nabij moeten zien, en blijft nu vereenigd met dat lijk, (volmaakt abominabel!). Maar trots en tegen alles wil zij leven, zij wil weg van die plaats; en zoodra André is gestorven heeft zij nog ééne gedachte slechts, haar echtgenoot wederzien „puisque son amant est mort." Dan eet zij het harde stuk brood, waarin André zijn tanden reeds had gezet (letterlijk niets wordt ons gespaard), zij knaagt aan het leder van haar veldflesch, windt haar horloge op, en eindelijk daagt er hulp. De beschrijving der redding slaan wij over. Alleen behoeven wij nog maar te weten,

dat het dien nacht heeft gesneeuwd, en dat de kleederen van Therésè van buiten nat, en van binnen vochtig door het bloed harer wonden, vast zitten aan het lichaam en moeten afgescheurd worden. Maar zij is behouden; zij leeft, en zal blijven leven.

Dat zij het zou overleven had Marc niet verwacht, en die wetenschap brengt hem in verwarring. Thans eerst begint het voornaamste gedeelte van het boek: Marc's vergeving; want het overige heeft te veel gemeen met een melodrama om werkelijk te ontroeren. Liefde, angst voor een vernietigd familieleven, en de raad van den prior hebben invloed op den man, en stemmen hem tot vergevingsgezindheid. Doch Marc gevoelt al spoedig dat in zijne oogen THÉRÈSE PARDONNEÉ nog niet is THÉRÈSE PURIFIÉE. Eene voorloopige scheiding acht hij derhalve noodig. Zij zal blijven in Zwitserland met Juliette, en niet terugkeeren in Parijs alvorens haar echtgenoot vertrokken is naar Rusland, waar hij den winter wil doorbrengen. Maar het komt anders uit. Na weifelen en aarzelen, toegeven en terugtrekken van Marc (hetgeen wij in zijn toestand best kunnen begrijpen) erlangt Thérèse eindelijk volledige vergiffenis. Hij, die slechts nu en dan haar kwam opzoeken, komt dan op een goeden morgen in October haar halen. Op dien dag heeft het gesneeuwd — La neige efface les pas — (ook de misstappen?)

Men ziet het, heel 't verhaal draait om een echtbreuk en de vergeving. Het schenden der huwelijkstrouw woedt als een kanker in sommige klassen, dat weten wij wel; maar in LA NEIGE SUR LES PAS wordt het toch al te bar. In zijn voelbaar streven om het gruwelijke nog gruwelijker te maken vertelt ons Henri Bordeaux dat Marc Romenay a eu pour première amie (je prie qu'on veuille bien me comprendre à demi mot) la femme qui fut aussi l'amie de son père (marié déjà, naturellement), echtbreuk n⁰ 1. — De moeder van Marc heeft op haar beurt een zwaren strijd gehad. Zij bekent het aan haar eigen zoon, en dat vinden wij wel een weinig stuitend; echtbreuk n⁰ 2, in den geest ten minste. — De vrouw van André beproeft Marc te verleiden, doch hij zet haar aan de deur; echtbreuk n⁰ 3, bedoeld maar mislukt.

Ten slotte Manette, een jonge vrouw, vriendin van Thérèse verlaat ook haar man en kinderen om te gaan leven met een mijnheer, die al spoedig genoeg van haar heeft; dus echtbreuk No. 4. — Rekenen wij nu daarbij het geval van Thérèse dan hebben wij bijna een half dozijn. — Een prachtige manier om het gezinsleven te verheerlijken.

DE KARAKTERS.

In dit boek schijnt niemand te weten wat hij wil, en wat hij doen moet. Het „Noodlot" van liefde of van leven heerscht over allen. Maakt eens kennis met dien Marc Romenay: „Comme ces inquiets qui ne savent ni donner ni recevoir le bonheur, et qui répandent autour d'eux leur trouble éternel, il attirait les sympathies, et n'y croyait pas, il rechercherait le monde, et le détestait, il meprisait la flatterie dont l'absence lui manquait. Le secret désir d'un foyer calme le tenait. Et il doutait de s'y plaire". Elders heet het: „Quand il l'avait rencontrée, son coeur aride se contentait des ivresses rapides qu'on peut mépriser et qu'en somme on gouverne mieux que la passion (!!) En avait-il broyé de ces coeurs de femmes trop vite ouverts et qu'il attirait par tout ce qu'il y avait en lui d'impérieux, de dur, mais aussi de noble (??) et de fort". En ten slotte: „Il est terrible et doux, méprisant et tendre, impérieux de caractère, et soumis au désir de chair". Een sympathiek mensch? En zal men veel winnen bij zijn kennismaking?

Thérèse is een instinctief wezentje en teekenend argeloos. Zij weet niet waarom zij bemind heeft: „Je ne le sais pas davantage." Marc begrijpt haar niet, beweert zij, en toch haar karakter is zoo weinig ingewikkeld. Zij vraagt heel goedsmoeds: „Suis je meilleure, suis je pire que les autres?" Zij zou altijd zoo heel mooi oprecht zijn geweest, maar dat neemt toch niet weg dat zij na hare rendez-vous met Noirans meesterlijk wist te veinzen. Aan haar schuldige liefde blijft zij steeds denken: „André, que vivant elle n'aurait jamais quitté".

O neen! Zij zou hem nooit hebben verlaten, maar zij heeft hem niet eens beweend: „mais que pouvait elle contre la vie! Elle ne conprenait pas grand chose à tout ce qu'elle avait fait, puis qu'elle avait aimé malgré elle; et puisque la mort la guerissait de son coupable amour." (In de pathologie bestaat er een woord voor den toestand van Thérèse, maar dat klinkt grof en wij durven het hier niet gebruiken). Om de schets af te maken nog dit: „Accessible aux influences, pourvu qu'elles fussent naturelles(??), à celles du temps, de la saison, à la musique des voix, aux paroles sincères qui par les chemins les plus courts vont à la verité(?), comment Thérèse n'eut-elle-pas subi l 'influence de cet homme (André) qui lui dédiait avec tant de faveur sa jeunesse (en had haar man dat niet gedaan?) qui la révèlait à elle-même rien qu'en la comprenant(!!) —.

André Noirans is een dergelijke verschijning als Marc in vele

opzichten. Nu levenslustig, te veel zelfs, en straks moedeloos, opgeruimd en later bedroefd, stoutmoedig en zacht, enz. enz.

Wij, die niet enkel lezen om den tijd te dooden, wij vragen wat zulke helden ons goeds kunnen leeren. Onze Katholieke vrouwen, welke haar plicht kennen en God niet vergeten, die haar beschermen zal tegen noodlottige droomerijen, wat hebben zij aan die geschiedenis van Thérèse? En onze Christelijke mannen, hebben zij noodig onderricht te worden hoe zij een echtbreekster zullen vergeven!

DE UITWERKING.

BORDEAUX heeft den invloed ondergaan der omgeving; evenmin als in de karakters zijner figuren, zit er éénheid in de uitvoering van zijn roman. Daar zijn prachtvolle bladzijden (o.a. het gesprek met den Prior), daar zijn andere heel vulgair en zelfs betreurenswaardig. Gewooniijk houdt Bordeaux rekening met het begrip zijner lezers waar hij een teer puntje wil aanraken. Ditmaal heeft hij het niet gedaan, helaas! Daar liggen stukken in dit boek van zwaar en grof realisme. Dat was volstrekt overbodig. Overigens spreekt uit het heele verhaal een dubbel streven; de schrijver wil laten uitkomen de aantrekkingskracht van het gezinsleven; maar tevens werkt hij volgens de mode-formule en tracht „de faire de la vie, de la vie et du réalisme!"

De godsdienst speelt een zeer ondergeschikte rol, zij is niet meer dan „une grande idée traditionelle". Niet door haar invloed komt Marc er toe vergeving te schenken; Neen, hij is geen christen! Zondags bij het uitgaan der Kerk wil hij wel zijn dochtertje halen, maar zelf gaat hij niet naar de Mis. En in de ergste zwakheden, of beter uitspattingen ziet hij geen zonde.

De schrijver gunt ons geen blik in het zieleleven zijner menschen. Hij praat van hun hart en hun lichaam, en ook al van hun hersenen, maar over de ziel geen woord. Hun godsdienstige overtuiging en denken, dat raakt hem niet. Zeker, Thérèse heeft in gevaar van sterven hare biecht gesproken; zij gaat naar de kerk en bidt ook wel. Maar hoe oppervlakkig en losjes wordt dat even gezegd. En welk een prachtige gelegenheid bood zich niet, hier te toonen wat er wordt van zoo'n arme zwakke vrouw, die zich niet vast en innig aan God houdt?

In het kort, dit drama van menschelijke zwakheid is een brok erg materieel proza, is ten slotte een hymne op het leven.

Het Leven, zinledig woord voor een Christen; woord dat als leuze geldt voor alle heidenen tegen hun plicht; woord dat onge-

lukkiglijk op iedere bladzijde terugkomt en met luidruchtigen klank het verhaal besluit. Luistert slechts: „La vie sans cesse agissante, dure et volontaire comme une troupe en marche et qui, de passé même, se sert comme de matériaux pour reconstruire, la vie avec son besoin d'ordre et son éloignement naturel pour tout ce qui bouleverse cet ordre, ses possibilités de grandeur et de perfection, son éternelle poursuite de la paix à travers la guerre, son désir insatisfait, son fond de solitude et d'amertume, la vie qui conduit à Dieu ou au neant(!!)... la vie plus forte que l'amour qu'elle contient."

En nu moet de lezer zelf de gevolgtrekking maken uit hetgeen wij mededeelden. Daarna mag hij mij beklagen, want werkelijk, gispen en waarschuwen is altijd een onaangenaam werk. Maar vooral als het geldt een boek dat al geroemd werd, een geliefkoosd schrijver, die een weinig het spoor is bijster geraakt. In alle geval echter, het is beter zóó, dan de waarheid op haar teenen trappen.

Tot zoover Victor Favet. Ik voeg er bij om volledig te zijn, dat men met al de werken van Bordeaux een weinig voorzichtig moet wezen. Slecht zijn zij niet; maar zij schilderen ons passie en zonde in zoo felle en levendige kleuren, dat de herinnering aan sommige tooneelen en toestanden bij velen allicht wat lang blijft hangen, en telkens nieuwe voorstellingen oproept.

Alleen LA PETITE MADEMOISELLE, en LA PEUR DE VIVRE kan rondgaan in iets breeder kring. Bordeaux wil de Fransche huiskamers een beetje schoonvegen, maar hij maakt te veel stof, en dat is niet gezond voor hen, die in de nabijheid komen.

AMSTERDAMSCH EPOS. DE JORDAAN, ROMAN VAN IS. QUERIDO

Wat een bittere ironie! Dit SLECHTE en betrekkelijk DURE boek werd uitgegeven door de Maatschappij voor GOEDE en GOEDKOOPE lectuur. Een geheele verloochening van het program, dat in den titel ligt opgesloten!

Want DE JORDAAN is een slecht boek, literair slecht op de eerste plaats. Het druk-overdrijvende, het onaangenaam schreeuwende, het kinematografische der verbeelding zoo eigen aan het volk Israels, heeft deze schrijver nooit kunnen onderdrukken of regelen. Hij doet denken dikwijls en onwillekeurig aan een markttype, dat met daverend woordgerammel zijn waren aanprijst en de argelooze omstanders beetneemt. Ik kan dezen man niet uitstaan, die de allures aanneemt van een groot schrijver en eigenlijk niet anders

is dan een scherp opmerker en een ruw durver. Hij maakt den lezer ziek met zijn poespas van verslaggeversstijl en poëtische opflikkeringen. Hij bouwt romaansch en rococo en gothiek op en door en over elkaar, en beweert het recht te hebben tot zulke buitensporigheden. Ja natuurlijk, dat recht heeft hij, evenals wij het andere van hem te noemen een talentvol knoeier.

Leest de allereerste bladzijde; zij opent met dit krantenbericht: „Mei-nacht, even na twee, was de Amsterdamsche aalmarkt al in vollen gang" dan volgt een kort zakelijk verslag over het volk dat wroet en wriemelt dooréén, bondig als het rapport van een politieagent. Vervolgens een mooie, poëtische beschrijving onmiddellijk daarop: „De hemel, als violet porselein doorvonkt van sterren, stolpte een wijde stilte rondom het nachtelijk marktgewoel uit. — Over het water spiegelde een glinstergroene weerschijn, purper blauwig, doorvlekt van kleurig oliedrijfsel". En in eens: — „Hei Mop, jei?,.. mi leige bloadjes!.... moje de faànkoppe nie?... krijschte van den donkeren wal een, in lichaams-vet verrolde bul naar Stijn Burk, bijgenaamd den Mop, vischkooper en Jordaansche nacht-zwoeger."

Het is duidelijk dat Querido van zijn aanteekeningen geen snippertje verloren laat gaan. Daarom ook geen plotselinge visie der werkelijkheid, maar een opvulling zijner zinnen met al de bizonderheden die hij ooit genoteerd heeft en nu met verbeeldingswerk kalefatert. Nog duidelijker blijkt ons deze werkmethode, als wij eens aandachtig het volgende stuk betasten en ontleden.

Bladz. 10. „En al meer volk dromde saâm bij de sloepen voor de wegers, als één gedrochtelijke romp in 't donker met duizend grijparmen. Burgers sjouwden met roode zakdoeken waarin pas-gevilde alen in pijnkrampen hun taai slijmleven slangerig verkronkelden. Hun knusse kopjes werden telkens bedreigd door overmoedige pret-jagers die er schijn-gappende uitvallen naar deden. — Drie uur beierde het van een zwaren toren, hooge stem in den nacht, en even een carillonig méé-geklank van meerdere klokken uit den omtrek, zong boven het water. De nacht-markt, doorwriemeld van verschooierde slenteraars, zwervers, sjouwerlui, venters, jolige en jammerende dronkaards, ventsters, diamantslijpers, burgers, kijkers en allerlei slag van zwoegmenschen, leek nu een donkere korf, duister en reusachtig, naast het parelig glans-lichtende water drijvend, bangelijk en rauwelijk doorkrijscht van woelig menschen-gerucht. — De smerige dievenlantaarns met beroette glazen veegden, tusschen donkering van beenen en gebukte lichamen, smelt-oven-achtigen

goud-walm en flambouwige schijnsels over bloederige handen, grabbelend in manden en emmers vol wriemel-aal. Plots, bij opheffing der lantaarns, spreidde een geel-roode gloed een vlammerig waas over de donkere hoofden en scheem'rige gelaten, en zakte weer weg tusschen de lijven bij daling. Dan bleef een zwart gedreig van zware schaduwing achter in de lucht".

Dit aangehaalde is stellig het beste stuk proza uit het boek; en toch voelt men hoe de schrijver niettegenstaande het schijnbaar vlotte der zinnen, aan 't maken en stileeren is geweest. Hij ziet: een gedrochtelijken romp in het donker met duizend grijparmen; hij ziet NIET maar redeneert: dat in de roode zakdoeken de pasgevilde alen in pijnkrampen hun taai slijmleven wel slangerig zullen verkronkelen. Hij heeft alles heel erg en heel weerzinwekkend willen voorstellen, en dikt daarom het waargenomene aan met al wat wel kón zijn. Luistert slechts: „Zoo, met hun losgewoelde driften, zwierden ze de aalmarkt op. Meiden met liederlijke oogen, van valsch begeeren doorlicht, verzwoelde of uitgebleekte gezichten, geteisterd door wilde driften, kauwden op besuikerde brokken cocosnoot. Anderen zogen, apig de morsige handen tegen den mond opgedrukt, de kaken vettig oversapt van zweet, appelsiens leeg. In een achterhoede-troepje rafelden meiden uit elkaars lippen gerookte paling los, woest lachend en kittelend geholpen door meehappende kerels."

Wie mot t'r hoaring mit mossele-stènk..... verwaggelde een Jordaner, 'n brijige eetmassa bijeengeknepen houdend op zijn katoen-zijden das.... vaàf gulde 'n maut... mit 'n hein-en-weertje feur de trèm...

— Leg d'r niet te klissebisse en freit... lolde een meid en sloeg hem de vuist met eetbrij naar den mond.

— Trek de koàsjoager en staut d'r de ribbe deur... Kloas... hitste Oranjekers, meid met 'n aardbei-rood, puisterig bevlakt gezicht, waarover ros haar heenslobberde..."

Neen! Een epos, een roman is dit boek niet. Beide namen veronderstellen éénheid, eenige tenminste zeker. Die wordt hier niet gevonden, tenzij in het herhalen van dezelfde namen door het geheele boek. Waar de auteur kans ziet een gruwelijkheidje te plaatsen loopt hij terzijde, en begint heel gemoedereerd een hoofdstuk, dat met Neel en Stijn niets in de verste verte te maken heeft. Daarin blijft hij vrij, dat geef ik toe, maar dan moet hij zijn rhapsodie toch ook geen roman of epos noemen.

Dit boek is bovendien slecht in moreelen zin. Zeker, Querido

heeft erger op zijn boekje staan, maar ook dit oeuvre is niet zuiver. Zijn lezers zal geen goed doen eenige uren toevens in de zwoel-zinnelijke of zwaar-jordaansche atmosfeer van „de dondersch-sarcastische Neel," van den „Mooien Karel," een meisjesnekker, van Kee Spek, Scheele Mie, Juweelen Bet; zal het weinig verkwikken een achterbuurtsche hartjesdag mee te maken, te ademen den stank van allerhande vuilnis, te hooren de vies-platte taal van het plebs; zal het ook niet meevallen op bijna iedere bladzijde kennis te moeten maken met menschen van dit kaliber: „Dronken meiden, verwilderd in roes, slingerend zat en liederlijk hun armen om de nekken van woelige en luidruchtige kerels, de gezichten paars-rood van hitte, schunnig opgezwollen en de oogen verzwijmeld van zinnelijke driften". Het ligt er dik op, en waarvoor dient het? Ja waarvoor dient heel dit boek? Brusse heeft onthullingen gedaan van vreeselijke toestanden maar op heel wat kiescher wijze; deze man blijkt niet fijngevoelig, en daarom is zijn boek een buitengemeen grof stuk werk! En dan te weten dat het volgende jaar het tweede deel zal verschijnen van dit rammelend maaksel. Ik hoop dat Querido tegen dien tijd ergens een petroleumbron ontdekt, of een passie krijgt voor de aviatiek, zoodat hij óf het niet meer noodig óf geen tijd meer heeft het vervolg van zijn epos het Nederlandsch publiek te laten hooren.

ZEDELIJKHEID EN KUNST.

Over dit onderwerp denken wij een uitvoerig artikel te schrijven bij gelegenheid. Maar ook met dit plan voor oogen, achten wij het toch alles behalve overdadig, indien wij nu reeds even herinneren aan de uitspraak van een man, die niemand van middeleeuwsche neigingen of inquisitiegeest zal verdenken. Wij bedoelen eene lezing van Mr W. VAN DER VLUGT, onder genoemden titel in het Maartnummer van ONZE EEUW dit jaar verschenen.

Hij heeft ons zóó uit het hart gesproken, zóó kloek en onomwonden de waarheid gezegd, dat wij de bekoring niet kunnen weerstaan hier de kern van zijn rede den lezer aan te bieden.

Sinds Coenraad Busken Huet, ik meen: in het woord-vooraf ter inleiding van zijn' beruchten roman „Lidewijde," de kunst vrijpleitte van het dienstwerk, olie aan te brengen op de lamp der deugd, is het herhalen dier gedachte in andere en liefst in de dartelste, de overmoedigste, de uitdagendste termen eene gezochte bezigheid van jongeren gebleven. En geen wonder. Dat wachtwoord aan te heffen, het was zoo'n kostelijk middel om bekend

te worden in de jaren, toen „meegaan met zijn tijd" de slotsom aller wijsheid begon te heeten en waarde allengs nog enkel werd gehecht aan het nooit aldus vertoonde. Het kwam er maar op aan, brutaalweg om te keeren, wat men tot nog toe in uw' kring beleden had; dat maakte u een groot man."

Waar Mr. van der Vlugt spreekt van „Uw Kring" bedoelt hij geen katholieken; maar wij kunnen getuigen dat onder dezen ook wel reeds enkelingen rondloopen, voor wie zijn woorden te stade komen. Bij ons even goed, ofschoon niet zoo sterk uitgesproken, vinden wij de drie klassen wel niet van schrijvers of dichters, maar ten minste van menschen die aan literatuur doen.

„Daar hebt ge vooreerst de dwepers met zekeren eeredienst der schoonheid. Soms ruiterlijk en met nadruk uitgesproken, soms meer, als stillen achtergrond van een kunstenaars-bestaan, zich te vermoeden gevend, treedt ons in tal van dichtwerken dezes tijds de gedachte te gemoet, als ging niets boven het streven, het begeeren om het eigen leven te vermooien, om onze persoonlijkheid, met wat er aan en om haar is, te adelen tot een stijlvol kunstgewrocht."

Jawel! hier denken we aan Goethe, en aan de mannetjes van 80' en hunne nog levende epigonen.

„Dan hebt ge voorts, nog min belemmerd voortstormend, de jongeren van Friedrich Nietsche. Ongetelde dichters bazuinen, tot verdoovens toe, ons de eigene, de aan niets ontleende heerlijkheid van het Leven uit, het Leven met een hoofdletter. Zij kunnen nimmer zich genoeg te goed doen aan de weelde van gezond, sterk en overmoedig-vroolijk levensgevoel. Het is een wild geluid van hooggestemde lofzangen op levensgloed en levensroes en levensvolheid. Hier bovenal windt zich de afkeer van iederen zedelijken teugel gereedelijk op tot haat."

Zoover is het in ons land niet gekomen onder de katholieken. Maar wij denken toch o.a. aan een Prévost, in Frankrijk, en heel den trits van Belgische jongeren, die het geloof hunner jeugd hebben verworpen, en uitlevend hun leven, woeste en vieze producten leveren.

„En eindelijk treffen wij — vooral in ons land is die groep zeer sterk vertegenwoordigd — de meesters in verzuchtende zelfontleding. Zij ook hebben zich uit het hoofd laten praten wat zij de fabeltjes noemen van plichtsbesef, van handelen naar beginselen, van verantwoordelijkheid."

Ja, daar hebben goede Roomsche aan meê gedaan voor een

gedeelte, ik bedoel alleen aan die zelfontleding, vertwijfelend jammeren, dat zwaarmoedig peinzen. Maar 't was werkelijk zoo kwaad niet bedoeld; alleen wat nabootsen van anderer „kunst", Dat zat zoo in de lucht; en wie is er geen kind van zijn tijd?

Mr. van der Vlugt vindt verder diezelfde verdwaalde kunstmenschen op gebied van schilder- en toonkunst.

„Het zal U thans wel duidelijk zijn geworden, waarom eene kunst, als deze onzes tijds, zoo uitermate kitteloorig zijn moest voor wat maar zweemde naar een dienstbaarheid onder het juk der deugd".

En verder; „ „Handen thuis!" is in die kringen thans het vrijwel algemeen parool, zoodra het zedelijk geweten schuchter het waagt, in vragen over mooi of leelijk zich te mengen. Maar ziet, juist de schuchterheid om krachtig te protesteeren tegen zulk een brutaliteit, de angst voor afwerend gesnauw draagt voor een groot gedeelte de schuld dat het zoover is kunnen komen, dat voor velen het leerstuk nu staat in onbetwiste heerschappij.

Het leerstuk: „Schoon en goed elkander over en weer vreemd als een gezichtsbeeld en een geur." De kunst beleedigd door een eisch, als dien nog Friedrich Schiller stelde, toen hij zijn „Festgesang an die Künstler" deed aanheffen met de woorden: „Der Menschheit Würde ist in Eure Hand gegeben. Bewarhet Sie". De vraag naar het zedelijk of onzedelijk gehalte van een kunstwerk te vergelijken met het gebazel van een idioot, die weten wilde, of liefde groen of blauw zag. Die leuzen zitten tegenwoordig in de lucht. De onbeholpenste pennelikker, die in het lijforgaan van Stelledijk de rubriek „Kunstnieuws" volschrijft, belijdt, als eene vanzelfheid, als grondbeginsel van de schoonheidsleer dezer verlichte dagen, dat een kunstenaar, als zoodanig niets te doen heeft met „moraal" ".

Van der Vlugt gaat deze nieuwerwetsche wijsheid te lijf, en brengt haar leelijk in het nauw.

„Gij zult mij, hoop ik, niet den wansmaak toeschrijven, als koesterde ik geen' walg voor zooveel gore ontuchtigheden, die haast in ieder boek van dezen meester des woords (Zola) voor het minst wel enkele bladzijden volkomen noodeloos bevuilen". En toch maakt op hem Zola's werk (dien WIJ overigens allesbehalve waardeeren om den durf van zijn LEVENSERNST (?) nog steeds een indruk van verheffing naast menig „deugdzaam" juffersboek, dat bij wijlen U hoofdschuddend de vraag doet stellen van wat bedenkelijk gedachtentuig de ziel des schrijvers wel het liefst mag zijn vervuld.

En dan vraagt hij wat hun het recht geeft zoo te oordeelen. Heeft dan de kunstenaars, als zoodanig, te doen met de moraal? Ik ben nooit een kunstenaar, ALS ZOODANIG, tegen gekomen, zegt Mr. van der Vlugt. Natuurlijk niet, evenmin als een levend mensch zonder ziel.

En is het dan ook niet waar dat schoon en goed elkander over en weer even vreemd zijn als een gezichtsbeeld en een geur?

De schrijver antwoordt hier op: „Gesteld nu eens: Jacob Maris had, bij het schilderen van een zijner meesterstukken, zich noodlottig vergist in de keus zijner verf, eene soort genomen, die mettertijd een bij toeneming ondraaglijken reuk was gaan verspreiden. Nu mocht gij mij honderdmaal beduiden, hoe, in het wolkenkoekoeksheim uwer begrippen, de vraag of een gezichtsbeeld streelend is voor het oog, niets heeft te maken met deze andere, of een geur ongenoeglijk is voor den neus. Al uw vertoogen zullen toch dit niet wegnemen: in de onderstelde schilderij laat dat, wat de ééne dier gewaarwordingen en wat de andere wekt, nu eenmaal niet zich scheiden, zoo min als in den aanschouwer scheiding mogelijk is tusschen de gewaarwordingen zelve; en ik heb dus groot gelijk met voor het stinkend meubel, hoe heerlijk ook van toon en kleur, te passen. Iets dergelijks ontmoet ons in ieder zedeloos kunstwerk."

En dan richt hij zich tegen de bakerpraatjes „den reinen is alles rein", en „ze moeten er toch doorheen"; dan wijst hij op het Parijsch tooneel, waar men de gevolgen durft trekken uit de teugellooze vrijlating van „l'art pour l'art."

Maar heeft het publiek geen schuld, dat zulke schrijvers leest, zulke stukken aanhoort, zulke manieren toejuicht? Als nu iemand aan uw tafel zou spreken wat hij schrijft in zijn boek, dat gij zóó gretig leest, wat dan?

„Gij zoudt op spelden zitten. Ge kreegt wil ik wedden, een gevoel, of een onrein dier uit uw bloemstuk in het midden, kwam voortgekropen over het tafellinnen. Gij zwoert u zelven: dat nooit weêr! even stellig, als had hij zijn neus gesnoten in uw servet."

Bravo! dat is mannentaal! Het wordt tijd dat zoo luide klaroenstoot de menschen eens wakker roept. Als wij niet willen ondergaan als Frankrijk en worden een door en door smerig volk, dan behoort er verzet te komen tegen een zoogenaamde kunst, die bij slot van rekening slechts liederlijkheid is, verfijnd of grof. Hier gaat het om een hoog en heilig belang van gansch eene natie.

NIEUWE UITGAVEN

GODSDIENST EN WIJSBEGEERTE

Bray (M. de) Ce que peut la Charité. Tours, A. Cattier (240) 8° . 2 fr. 50.

Dit geillustreerd werkje is bekroond door de Fransche Academie. Het rapport zegt o. a.: „Eene verhandeling over goede werken in de practijk . . . . . is te beschouwen als eene verzameling uitstekende lessen over de kunst van wel te doen en de voorzichtigheid, die met de goedhartigheid dient samen te gaan". H. M.

Hengel (W. van den) Gedachten over theorie en practijk der Katechese. Utrecht, Electr. drukkerij v. h. St. Gregoriushuis (145) post 8° . *f* 0.75.

Onze Katechismus-Litteratuur is weder een schat rijker geworden. Ik zou het boek willen noemen een museum waar de verschillende godsdienstonderricht-methoden met gebruiksaanwijzing en met de noodige hulpmiddelen worden tentoongesteld. In dit boek zal elke katecheet iets van zijne gading vinden tot schooner ontwikkeling of zoo noodig tot verbetering zijner persoonlijke methode volgens kracht en talent.
Maastricht. A. JANSEN S. J.

Lieshout O. E. S. A. (J. A. van) Thomas à Kempis, opwekkingen tot het geestelijk leven. Uit het latijn. Amsterdam, Langenhuysen. *f* 0.90, in band *f* 1 tot *f* 3.

In vorig nummer hebben wij dit boekje aangekondigd. Bij nadere inzage blijkt het ons zoo mooi en degelijk dat wij het nogmaals eervol vermelden. Vooral voor kloosterlingen een kostbaar geschenk. R. K. PR.

Louwerens, S. J. (G. J. J.) Thaumatophobie of wondervrees. Nijmegen, Malmberg. (64) post 8° . *f* 0.35.

Een prachtig boekje van dezen professor der Wijsbegeerte. Waar ligt de diepste grond der ziekelijke wondervrees? Men is bang voor God! Ik weet verschillende half-katholieken die het absoluut moeten lezen. Zoo zij niet tot beter inzicht komen, leeren zij ten minste dat wij de dupe niet zijn van hun zoogenaamde wetenschap(?) R. K. PR.

Murat (Dr. L.) L'Ideé de Dieu dans les sciences contemporaines, Les merveilles du corps humain. Paris, Pierre Féqui (138 en 752) 8° . 6 fr.

Een echt degelijk werk. Deel I (Le Firmament, l' Atome, le monde végetal) werd in n° 1 vorigen jaargang van „Boekenschouw" besproken. Zie ook n° 1 van dezen jaargang (Mei-aflevering) blz. 12. R.

Noort (G. van) Modernisme en anti-modernisten-eed. Vier conferenties gehouden in de kerk van den H. Willibrordus binnen de Veste te Amsterdam. Amsterdam, C. L. van Langenhuysen. (53) gr. 8° . *f* 0.50.

De bekende oud-professor heeft hier een moeielijk onderwerp op zeldzaam heldere wijze voorgedragen. Het zijn vraagstukken van den dag, die worden behandeld, en geen enkele ontwikkelde leek mag daaromtrent in volslagen onwetendheid blijven. Ik vestig vooral de aandacht op de 4de conferentie: UITLOOPERS VAN HET MODERNISME; ik geloof dat velen na lezing de oogen zullen opengaan.

Ik neem de vrijheid belangstellenden te verwijzen naar een artikel „Katholische literatur zum Eid wider den Modernismus" —Stimmen aus M-L. (1912, 5 heft. 559). A. GIELEN, S. J.

Suermondt Ord. praed. (P. fr. Laurentius). Een dag van afzondering. Met uitgewerkte meditaties over de grondslagen der ware godsvrucht en andere oefeningen, ten dienste van ijverige katholieken, vooral van hen, die jaarlijks retraite houden. Roermond, J. J. Romen & Zonen (8 en 159) post 8°. *f* 0.60 geb. *f* 0.90.

Een boek dat alle aanbeveling verdient. Men vergete ook vooral niet het laatste hoofdstuk DE KATHOLIEK VAN DE DAAD eens te lezen en ernstig te overdenken; dat is uitermate geschikt, en tevens hoognoodig om sommige scheefstaande opvattingen weer in het lood te brengen. A. GIELEN S. J.

Vaughan, (S. J. Bernard) Wonden van onzen tijd. Woorden gesproken te Londen door Bernard Vaughan S. J. overgebracht door W. v. Nieuwenhoff S. J. Tweede druk. Leiden J. W. v. Leeuwen (K. Fercken) (20 en 184) 8°. *f* 1.25 geb. *f* 1.75.

Deze tweede druk levert ons het bewijs dat de vertaling van P. v. Nieuwenhoff een ruimen kring van lezers in ons Vaderland heeft veroverd. En met recht. Het woord van den beroemden Engelschen redenaar mag wel eens ernstig worden overdacht en overwogen, en moet niet in vergetelheid raken. M. WALRE.

Vernhès, (L'abbé J.) La Bonté et ses trois principaux adversaires. 2e édition (imprimatur) Paris, Pierre Féqui (220) 12°. 2 fr.

Acht conferenties, gehouden voor de studenten van S. Sulpice. De drie voorname tegenstanders, hier behandeld, zijn: het onbezonnen oordeel, het kwaadspreken, de zelfzucht. De laatste conferentie geeft Jezus als het toonbeeld en de bron der goedheid.

Zeer geschikte stof voor lezingen in patronaten.

GESCHIEDENIS EN HULPWETENSCHAPPEN

Agnius (Paul) Lacordaire. Tourcoing, J. Duvivier. (34 et 440) 16°. 3 fr. 50.

In Frankrijk hebben wij naast de neutrale keurlezingen thans o.a. ook „Les Meilleures Pages" van bovengenoemden uitgever. Ik besprak die in No. 6 en No. 9 van den vorigen jaargang van „Boekenschouw." Deze schoonste bladzijden uit „Lacordaire" worden ingeleid door dezelfde bekwame pen, die Lamennais behandelde. Het voorafgaande nummer dezer serie, zelfde formaat

en prijs, was Augustin Thierry, ingeleid door F. Vincent. Zeer geschikt o.a. voor studie-litteratuur Fransch, M. O., mede om de uitstekende „introductions."

Ayroles (J. B. J.) La prétendue Vie de Jeanne d'Arc de M. Anatole France. Lyon—Paris, E. Vitte. (192) 16°. 2 fr. 50.

Over Jeanne d'Arc, de Gelukzalige, die Frankrijk op wonderbare wijze door Gods hulp heeft gered, zijn al heel wat boeken geschreven, maar zelden schandelijker prul dan dat van Anatole France. Men leze dit boekje van pater Ayroles, den geleerden schrijver van een leven van „La Vraie Jeanne d'Arc", een enorm werk in vijf groote deelen.

Er schiet van Anatole France weinig over na de „behandeling".

V. M.

Bernard (L'abbé G.). L'Imitation espagnole en France. Les modèles Castillans de nos grands écrvains français. Tourcoing, J. Duvivier — Paris, G. Ficker (190) 16°. 3 fr.

Eene studie en eene analyse. De Spaansche invloed bij Corneille, Molière, Victor Hugo, les livres de chevalerie, la littérature picaresque, het eene onderwerp nog belangrijker dan het andere, alles te zamen eene uitstekende monografie, mede voor candidaten Fransch M. O.

Guiraud (Jean). Professeur d'Histoire à l'Université de Besançon etc., Histoire partiale, Histoire vraie. Moyen Age, Rénaissance, Réforme, (Imprimatur). Paris, Gabriel Beauchesne. (16 et. 468) 16°. 3 fr. 50.

In No. 7 van „Boekenschouw," jaargang 1910—1911, werd het eerste deel besproken, waarvan thans de 20e druk is verschenen. Het tweede deel verdient dezelfde warme aanbeveling: een onuitputtelijk arsenaal, waarin de ware geschiedenis naast de valsche wordt gezet. Nuttig voor allen, want er zijn nog zooveel gangbare leugens, die telkens worden herhaald. V. M.

Gouvello (Vte Hipp. Le) Le Pénitent breton Pierre de Keriolet. 3e éd. (Imprimatur) Paris, Pierre Féqui (19 et 412) 12° 3 fr. 50.

De geschiedenis van een groot zondaar en groot Heilige, van een goddelooze, een slechtaard, die de schande is van zijne familie en die bekeerd en priester geworden de wereld door zijne boete en deugd verbaasd doet staan. Zijn naam is in Bretagne het onderwerp eener volkslegende, die de geschiedschrijver, een afstammeling van hetzelfde geslacht, in zijn werk heeft opgenomen.

Zeer stichtelijk en zeer belangrijk, mede om de vele historische bijzonderheden uit de XVIIde eeuw; misschien minder geschikt, wegens de duivelsgeschiedenissen, voor sommige zwakkere zielen.

V. M.

Kan (C. M.) Handleiding bij de beoefening der oeconomische aardrijkskunde, of vergelijking der landen als staten op aardrijkskundigen grondslag. 2 dln. Haarlem, H. D. Tjeenk Willink & Zoon (20 en 459 met 1 tabel) (16 en 378, met 3 tabell.) Gr. 8°. *f* 9. geb. *f* 10.

Wij hebben het boek niet gezien, maar door een bevoegde als kapitaal werk hooren roemen. LEERAAR H. B. S.

Marchand (Chanoine.) Une nouvelle „Histoire ancienne de l'Eglise". Paris-Poitiers, H. Oudin. (180) 12° 1 fr. 50.

Notre dessein est de faire l'analyse un peu détaillée du premier volume de Mgr. Duchesne, d'en montrer les lacunes et d'en signaler les dangers, zegt de schrijver. Wij behoeven niet te herinneren dat de „Histoire ancienne de l'Eglise" van Mgr. L. Duchesne, op den index is geplaatst en dat deze veroordeeling ALLE UITGAVEN van dit werk betreft. V. M.

Roussel (Al.) Lamennais et ses Correspondants inconnus. Paris, Pierre Fequi (456) 12°. 4 fr.

Dit boek bevat de correspondentie met Des Sandrais, Querret, Caron, Guéranger, Vuarin, Macé de la Villéon. Een uitgebreide index van persoonsnamen is er aan toegevoegd. De uitgave is bezorgd door den geleerden professor van de Universiteit van Freiburg, Alfred Roussel, schrijver van „Lamennais à la Chênaie" en „Le Bouddhisme primitif". Deze correspondentie, waarin Lamennais hoe langer hoe meer afdwaalt, is niet geschikt voor iedereen. V. M.

Schade (Prof. O.) Faust. Vom Ursprung bis zur Verkläruug durch Goethe, (met afbeelding). Berlin, Karl Curtius 8° M. 7.50 geb. M. 9.

Voor hen, die van de Faustsage een speciale studie maken. DR. S.

ONDERWIJS EN OPVOEDING.

Bazin, (R.) La douce France. Illustr. de J. M. Breton. Paris, J. de Gigord. (8 et. 311) 8°.

Een leesboek door den schrijver op verzoek van de „Alliance des maisons d'éducation chrétienne" geschreven. Rijke, zeer afwisselende inhoud. Stijl bekend. Kennismaking aanbevolen vooral aan leeraren. Misschien iets voor sommige hoogste klassen. LEERAAR M. O.

Camus, (M. l'abbé Henri Le) L'Education chrétienne; conférences. (Imprimatur). Paris, Pierre Féqui (8 en 192) 16°. 1 fr. 50.

Een hoogst nuttig boekje, bevattend een dozijn conferenties, waarvan ik de titels afschrijf: Premiére éducation; le foyer domestique; de quelques habitudes à faire prendre au jeune enfant; punitions et récompenses; formation á l'économie; l'argent de poche des enfants; les auxiliaires des parents dans l'oeuvre de l'éducation de leurs enfants; le jeune homme et le prêtre; importance de la confession et de la communion fréquentes; la recherche excessive du plaisir; formation de la mentalité; formation religieuse de l'enfant; „faites des hommes".

Aan onderwijzers en ouders ten zeerste aanbevolen. Geestelijken lezen het vanzelf. LEERAAR M. O.

Dauzat (Albert) La Vie du Langage. Paris, Armand Colin, (312) 18⁰ 3 fr. 50.

Evolutions des sons et des mots. — Phénomènes psychologiques.— Phénomènes sociaux. — Influences littéraires, dat zijn de onderverdeelingen van dit nuttige en helder geschreven boek.

LEERAAR M. O.

Koenen (M. J.) Verklarend Handwoordenboek der Nederlandsche taal. Negende druk. Groningen, J. B. Wolters (1040) 8⁰. ƒ 2.75.

Negen drukken sinds 1897. 't Is verbazend en zegt alles. Goede wijn behoeft geen krans. LEERAAR M. O.

Shande, (Pierre) Jeunesse, l'age tendre — l'age critique — l'age viril. Petit code d'éducation au foyer, d'aprés Clément d'Alexandrie. Paris. G. Beauchesne. (195) 12⁰. 2 fr.

Wie had gedacht dat Clemens van Alexandrië na zooveel eeuwen nog zou medewerken aan de opvoeding onzer jeugd. Hij doet het uitstekend. Er wordt zooveel gepraat over paedagogie, zou men nu ook dit boekje eens lezen! LEERAAR H. B. S. — S. J.

Muller, (Mr. N.) Engelsche misdadigers en hunne behandeling. Geillustreerd. Rotterdam 1912, W. L. & J. Brusse. (52 pag.).

Dit keurig gedrukte boekje bevat eene verzameling van vroeger in feuilletonvorm verschenen schetsen. De schrijver geeft op duidelijke en onderhoudende wijze eene beknopte uiteenzetting van wat hij noemt „de gematigd-moderne wijze van behandeling van misdadigers" zooals die in Engeland wordt in practijk gebracht.

De lezing er van kan aan allen, die in criminologische quaesties belang stellen, en vooral aan de velen, die er geen belang in stellen, dringend worden aanbevolen. DR. CH. RAAIJMAKERS S. J.

N.B. Wij hebben gemeend bovenstaand boek onder deze rubriek te kunnen vermelden, wijl in wijderen zin hier kan gesproken worden van een werk van opvoeding. REDACTIE.

Nantes, (J. M. J. A. de) Littérature française au XIXe siècle. (Imprimatur) Paris, J. de Gigord, (540) 12⁰. 4 fr. cart. 4 fr. 25.

't Is een JUWEEL voor onze gymnasia, hoogere burgerscholen, seminariën enz. Ook voor candidaat-leeraren en leeraren een beste legger. Men staat verbaasd over den rijken inhoud; met portretten versierd. LEERAAR M. O.

Nuyens (Chr.) Handleiding voor jonge moeders. Helmond, Van Moorsel en v. d. Boogaart (121) 8⁰ f 0.60.

Onder de populair-wetenschappelijke boekjes, die in den laatsten tijd zijn uitgekomen, een der beste. Door den ernstigen, overtuigenden toon zal het velen tot nut zijn en in menig gemoed de door bakerpraatjes gestoorde rust herstellen. Het zal der verstandige vrouw tot troost kunnen zijn in moeilijke dagen en rust geven in bange tijden. MEDICUS.

Verschave (Paul). Le Régime légal de l'Enseignement en Hollande. Paris, Arthur Rousseau (352 en 190) 8⁰. fr. 8.

Velen zullen dezen schrijver kennen door zijn werk: La Hollande

politique (Un parti catholique en pays protestant), destijds met waardeering en een zekere fierheid in ons land ontvangen.

Het voorliggend boek geeft eene uitgebreide studie over het genoemde onderwerp en in het aanhangsel eene vertaling der wetten en een bibliographischen index. LEERAAR M. O.

Vincent (L'abbé Cl.) Le Péril de la Langue française. Paris, J. de Gigord. (56 en 200) 2 fr. 50.

Een beredeneerd woordenboekje van de voornaamste fouten in de uitspraak en de gebruikelijke uitdrukkingen, en van de voornaamste nieuwe woorden. Zoo'n boekje om in verloren oogenblikken door te werken en.... om op een examen mede te geuren.

LEERAAR M. O.

KUNST

Berding (Frans) Gust. van de Wale Perné. Een inleiding tot waardeering van zijn kunst. Amst. Scheltens & Giltay (23 m. afb. in tekst en 14 pltn.) post 8° *ƒ* 0.35.

Een aardig boekje over de eigenaardige kunst van den vroeggestorven schilder. Of men hem zal leeren begrijpen???

Lasteyrie (R. de) L'Architecture religieuse en France à l'époque romane. Paris-Picard. (750 et 731 fig.) 8° — 30 fr.

Hij gaat in op verschillende strijdvragen en tracht ook een enkele, zijns inziens foutieve meening, heerschend sinds Viollet le Duc, te corrigeeren.

Turner's Water Colours at Farnley Hall. part I, with Text by Alex J. Finberg 2/6. — The Studio.

Mooie reproductie van vijf prachtvolle landschappen.

NIEUWE LETTEREN.

NEDERLANDSCH

Corelli (Marie); HET EEUWIGE LEVEN. EEN ROMAN VAN LIEFDE; Deugt niet, zooals gewoonlijk — **Dose** (Johannes); DE VRIENDIN VAN DOCTOR LUTHER; niet geschikt — **Myriam Harry**: DE VEROVERING VAN JERUSALEM; anti-christelijk en gruwelijk vervelend — **Merejkowski** (Dmitri): ECCE DEUS, ECCE HOMO. DE ROMAN VAN LEONARDO DA VINCI; wat in het vorig nummer werd gezegd van de Duitsche uitgave geldt ook voor de Nederlandsche — **Savornin Lohmam** (Anna de): UIT CHRISTELIJKE KRINGEN; niet bruikbaar — **Schmitz** (Marie): UIT UREN VAN VERLANGEN; een pakje saaie brieven; en dwaas! Deze juffrouw vindt het schandelijk onrechtvaardig dat eene ongehuwde geen moeder mag zijn. En zij beweert dat onze maatschappij vol gedegenereerden is. Daar kan ik inkomen: gekken denken gewoonlijk dat eenieder gek is, uitgezonderd zij zelf.

Alle bovengenoemde romans worden door ons op goede gronden en zonder overdreven kritiek, ten zeerste ontraden. R.

Asmussen, (Georg.) Het zwijgen der dooden. Een levensbeeld. Naar het Duitsch door A. van de Linde, Amersfoort, A. G. Schoonderbeek, (167) 8°. *f* 1. geb. *f* 1.50.

Tendenz-roman, uit de kringen der Noord-Duitsche Goede Tempelieren, evenals Dr. Popert's Helmut Haringa, waaraan hij in menig opzicht herinnert.

Ewald Hosberger, de veelbelovende prijswinner in den Hamburgschen skiff-wedstrijd, verliest, al drinkende, in gewaagde ondernemingen fortuin en positie; komt weer eenigszins terecht als de goedhartige Emma Siebrecht (die later zijn vrouw wordt) hem tot geheelonthouding heeft overgehaald; maar lijdt andermaal schipbreuk als op het 50-jarig jubilé van zijn firma hem champagne wordt opgedrongen. Een knap geschreven boek, waarin de drankverleiding zonder overdrijving geschilderd wordt, daarom ook propagandistisch in den goeden zin des woords. Het boek is uit den aard der zaak niet voor kinderen en bladzijde 138 zou hen brengen tot verkeerde nieuwsgierigheid. Overigens is de strekking goed, godsdienstig en zedelijk. DR. ALPH. ARIENS.

Barclay, (Florence) De raderen van den tijd. Uit het Engelsch door Frederika Quanjer. 's Gravenh. Blankwaardt en Schoonhoven (64 m. 1 portr.) post. 8° *f* 0.50 geb. *f* 0.90.

The wheels of time is ook de oorspronkelijke titel, die mij overigens niet erg gelukkig lijkt. Dit is de geschiedenis. Een dokter, zijn erg kinderlijk vrouwtje en een verstandige peet. Bij de jonge vrouw meer lieftalligheid dan opofferende liefde en bij den man derhalve een gemis. Maar: dokter gaat op reis; telegram meldt zijn dood, vrouw wanhopig en nu eerst voelend haar te kort.

Dokter verschijnt springlevend (niet hij, maar zijn overjas die een ander had aangetrokken, werd overreden). Dit laatste procédé is wel 'n beetje goedkoop; maar enfin, alles komt in orde. Leest maar eens, daar is niets tegen. M. WALRE.

Barclay, (Florence) De vrouwe van Shenstone. Uit het Engelsch, door Mevr. G. Hardenberg-Aalbersberg, s'Gravenhage enz. als boven. (193 m. 1 port.) post 8° *f* 0.90 geb. *f* 1.25.

Waardevoller dan het bovengenoemde. Mooie karakter-studie; schilderachtige beschrijving; levendige samenspraak; gevoelvolle novelle. Voor stadsbibliotheken dunkt me Barclay wel goed.

M. WALRE.

Binnenwiertz, pr. (A. M. J. I.) Gedichten 2de bundel, Leiden, H. J. Dieben. (VII en 69) 8° *f.* 0.75.

Daar steekt menig mooi, frisch vers in dezen bundel en die hem ons aanbiedt heeft zich een goede plaats verworven onder Hollands dichteren. Daar is zacht beweeg van rythme rimpelend den effen gelijken stroom van maatgang, daar is klankvolle val van zuiver-zilveren woorden.

Ik mag Binnenwiertz gaarne hooren ook als hij uitzingt zijn niet altijd genoeg getemperde weemoed, maar 't liefst toch wanneer ik hem ken als priesters en dichter beiden:

Zoo breng ik geen bloemen, geen zilver of goud,
Ik breng U den zegen van 't huis,
Ik breng u van leven en sterven 't behoud,
Ik breng u de glorie: het Kruis! A. GIELEN, S. J.

Boudier-Bakker (Ina) Bloesem. Amst. P. N. van Kampen & Zoon. (6 en 208) post 8° *f* 2.25 geb. *f* 2.75.

Als zij schrijft voor groote menschen over kinderen, geeft zij blijk van fijne observatie en goed begrijpen. Wij zagen dat reeds in „Kinderen", dat zijn tweeden druk thans beleeft, en wij zien het hier wederom. Dit is een boek van smart en verdriet, en vervult ons de ziel met weemoed. The child's sob in the silence...! Boudier-Bakker blijft volkomen neutraal, wat godsdienst betreft. Voor iemand, die een overtuiging heeft is haar schrijven derhalve wat leêg! Maar dit moet worden gezegd, als literair werk is het zeer goed. A. B. H. GIELEN.

Coloma S. J. (Louis) Boy. Roman uit het hedendaagsche leven der Spaansche groote wereld. Vertaald door Dr. F. en Dr. S. Leiden, H. J. Dieben (6 en 382) post 8°. *f* 1.90 geb. *f* 2.40.

Als een verloren zoon heb ik BOY ontvangen. In overleg met denzelfden uitgever was ik de vertaling begonnen van dit boek, toen eensklaps onverwachte omstandigheden de voortzetting onmogelijk maakten. Dr. F. ving opnieuw aan en vertaalde tot blz. 256, en kwam daarna in mijn geval. Dr. S. eindelijk heeft het werk ten einde gebracht. Ik moet dadelijk erbij voegen dat het kleine stijlverschil den lezer niet zal hinderen. Dit boek is het lezen overwaard. Het is weer een sterk en felgekleurd verhaal, met groote emoties, fijne en dikwijls scherpe opmerkingen, en wij vinden hier Coloma zooals wij hem kenden uit zijn vroeger werk. Niet voor groote kinderen. A. B. H. GIELEN S. J.

Delly (M.) De erfgenamen van den hertog. 's-Bosch; Leesbibl. voor Chr. Huisgezinnen per jrg. *f* 2.50. — 1ste deel (123) 8°. Geschikt voor allen. M. WALRE.

Erens (Frans) Gangen en Wegen. Bussum, Paul Brand (280) gr. 8°. *f* 1.90.

Hij is een scherp opmerker, een subtiel kunstkenner, een mooisober stylist. En het is werkelijk de moeite wel waard kennis te nemen van zijn denken of uitspreken. Natuurlijk wil dit niet beduiden dat wij het steeds en altijd met hem eens moeten zijn. Soms kan dat niet omdat wij anders gevoelen, b. v. in waardeering van Maeterlinck. Een andermaal mogen wij het zelfs niet, b.v. waar hij het jammer vindt als de Index-Congregatie een werkelijk uitmuntend auteur door haar verbod zou treffen. En als hij schrijft: „naar mijn meening beging b. v. wijlen Dr. Schaepman een overtreding der Grondwet, door zich als priester tot afgevaardigde te laten kiezen", dan roepen wij verschrikt „zoo?" en daarna glimlachen wij even. Zonderling klinkt het ook Erens te hooren twijfelen of de overheersching van het mechanisme niet juist het leven zal dooden (blz. 201) en straks zijn overtuigde verklaring

te vinden dat juist de geest van mechanisme een nieuwe kunst moet brengen (blz. 279).

Conclusie: een schrijver die iets te zeggen heeft; een interessant boek, dat bij de lezing eenige kritische behoedzaamheid veronderstelt. A. GIELEN S. J.

Hans (A.) Boerenkinderen. s'Bosch. Leesbiblioth. voor Chr. Huisgezinnen per jrg. *f* 2.50 (118) 8°.

Uitstekend ook voor volksbibliotheken. M. WALRE.

Haspels (G. F.) De stad aan het veer. Amst. P. N. van Kampen & Zoon (6 en 211) post 8° *f* 2.25 geb. *f* 2.75.

Ik meen dat in „Onze Eeuw" de eerste verschijning plaats had. Een roman in brieven, dat is een waagstuk. Louis Veuillot heeft het schitterend bestaan, en Haspels? Nu, ik moet erkennen dat velen der brieven al te gerekt zijn. Om den lezer in te lichten ziet de auteur zich vaak gedwongen zijn briefschrijvers in hun correspondentie dingen te laten vertellen, die de geadresseerde heel goed weet. B. v.: U is gisteren bij mij geweest; gekomen in auto; met groote schreden op mijn kamer op en neer geloopen; toen zijn we hier of daar heen gegaan; hebben dit gedaan, en dat besproken . . . zulke epistels ontdekken wij verschillende; zijn dankbaar voor de inlichting, vinden het erg onnatuurlijk, en denken dat de ontvanger van den brief wel een beetje verwonderd zal hebben opgezien. Haspels schijnt het zelf wel te voelen, want op het einde laat hij een zijner heldinnen een dagboek houden, waaruit wij enkele brokjes mogen hooren. Er staat een ergerlijke stupiditeit in drie regels over de biecht en jonge geestelijken; het is een ruwe Indisch-man die het zegt, een man met „een verleden". Zooals de waard is vertrouwt hij zijn gasten. Anders is het boek goed. M. WALRE.

Hersart de la Villemarqué (Victe). Bretonsche Volksliederen, bloemlezing uit den bundel Barzas-Breiz uit het Keltisch samengebracht en toegelicht. Naar het Fransch bewerkt door E. H. du Quesne-van Gogh, 2de uitg. Amersfoort, P. Dz. Veen (30 en 108 met 3 pltn).

Het spijt me dat ik et zeggen moet, maar de vertaalster toont in deze verzen, dat ze geen begrip heeft, wat nu eigenlik 'n VERS is; en dat weten en voelen de ongenoemde en onbekende dichters van 't goede volkslied, gewoonlik zo volkomen en zo zuiver. Ook is de Inleiding „aangaande het Volkslied" 'n zonderling mengsel van goede en wonderbaarlike opmerkingen.

Over't oorspronkelik kan ik niet oordelen; wel geloof ik dat daar diep gevoelde en naïef geuite zielsontroering in te vinden is: dat is nog wel te vermoeden uit de regels die wij hier te lezen krijgen. Maar wat de vertaalster had moeten geven, het levensgevoel dier Bretonse zielen ons doen hervoelen in de klankbebeweging van haar Nederlandse woord, dat vermocht ze niet te doen, mischien op enkele kleine uitzonderingen na. Ze heeft geen fijn gevoel voor de ziel van 'n vers, voor de gemoedstoon

van 'n beeld, en haar verbeelding heeft niet gezien in zuivere aanschouwing, wat ze ons ter verbeelde ziening tracht voor te houden. DR. H. W. E. MOLLER.

Koenen (Marie). Witte Burcht. Zeven Verhalen. Leiden, J. v. Leeuwen (Fercken). (229) post 8°. f 1.25, geb. 2.25.

Deze schrijfster geeft ons niet alleen mooi zuiver Hollandsch te genieten, maar ze doet ons slaan een diepen blik in de harten en karakters der eenvoudige landliedcn.

Dit boek zou ik nu zoo gaarne zien in de handen onzer jonge meisjes. Dit is gezonde, echt christelijke lectuur, vol ware Roomschheid. Waarom buigen onze dochtertjes tegenwoordig maar al te vaak haar kopjes over hedendaagsche romannetjes, die enkel spreken van liefde, welke zoo dikwijls blijkt geen liefde te zijn?

Laat ze liever lezen deze verhalen, en leeren genieten het waarlijk schoone en eenvoudige door onze begaafde landgenoote aangeboden. M. WALRE.

Nichtje (Het) dat een man wilde hebben. Een verschrikkelijke geschiedenis. Leiden, Uitgev. Venn. „Futura." (272) post 8°. f 0.40.

Een interessant verhaal, dat door iedereen met pleizier zal gelezen worden. De verwikkeling is leuk gevonden, de ontknooping nog leuker. De karakters zijn scherp geteekend en goed volgehouden.

Jammer dat het neutraal is. Met zorg is alles geweerd, wat ook maar eenig vermoeden zou kunnen geven van godsdienstige gezindheid der personen. Maakt dan de godsdienst geen deel uit van het leven? Het boek is overigens volkomen onschuldig.

JHR. A. VAN SASSE VAN IJSSELT, PR.

Sheehan (Kanunnik. De haarband van de Koningin. Naar het Engelsch door Th. B. J. Wilmer, Leiden; J. v. Leeuwen (Fercken) (350) post 8° f 1.75, geb. f 2.25.

Het is een verhaal van het bloedige drama van 1793, dat een zwarte vlek werpt op de geschiedenis van Frankrijk.

Comte Maurice de Brignon wordt gedwongen door zijn vader den priesterlijken staat te omhelzen. Den dag waarop hem de H. Wijdingen van het Sub-Diaconaat zullen worden toegediend, verlaat hij het Seminarie. In zijn jeugdige onervarenheid schrijft hij zijne opsluiting in St. Sulpice toe aan den invloed van Maria Antoinette en hare hovelingen. Bezield met gevoelens van haat tegen „De Oostenrijksche," sluit hij zich aan bij de Nationale Garde. Het zien der fiere Vorstinne, der ongelukkige Moeder, doet den haat verdwijnen uit zijn hart, hij neemt zich voor alle middelen aan te wenden om hare redding te begunstigen. Doch laat mij niet verder vertellen. Het verhaal is te mooi, te aangrijpend om het hier in enkele woorden weer te geven. Ik heb vele werken van Kanunik Sheehan gelezen, voor mij echter is dit boek het meest boeiende. M. WALRE.

Snieders Jr. (Dr. Aug.) Het zusterke der Armen. Malmberg's Roman-Bibl. (164) gr. 8°. *f* 0.50 geb. *f* 0.75.

Het was wel te voorzien dat de roman van Snieders niet in vergetelheid zou geraken. Goddank! geen woordkunst, geen literaire Fröbel-methode, maar gezonde taal, gezonde menschen en daarom een gezond boek. A. GIELEN S. J.

Streuvels (Stijn), De oogst. Amsterdam, L. J. Veen. 4de druk (187) kl. 8°. geb. *f* 0.50.

De oogst is zeker het beste stuk uit ZONNETY. Het is een tafereel uit het leven der huurmaaiers, die tegen oogsttijd in troepen den boer opgaan om in zwaar zwoegen hun brood te winnen. Ik heb lang genoeg vertoefd in de Vlaamsche landen om te weten dat de „pikkers" echt zijn en gehouwen naar het leven. Strenvels is DE MEUNIER der literatuur.

Hij geeft hier een stuk ruw en hard leven, en daar is veel wat ons medelijden wekt, maar niets dat eigenlijk stootend kan genoemd worden. A. GIELEN S. J.

Vesters (J. A.) De erfgename van Duivenvoorde. Malmberg's Roman-Bibl. (160) gr. 8°. *f* 0.50 *f* 0.75.

Ook van dezen schrijver hielden wij in onzen tijd. En als het nieuwe geslacht naar anderen zijn sympathie laat uitgaan is dat vaak een treurige miskenning van het héél-goede, dat wij zelf bezitten; en niet minder dikwijls een bewijs van weinig smaak en veel onvoorzigtigheid. A. GIELEN S. J.

Zoetmuller (A. J.) In retraite. Amsterdam, P. N. van Kampen & Zoon (III 275) 8°. *f* 2.90 geb. *f* 3.50.

Een vlot geschreven novelle, met weinig verwikkeling en karakterteekening; maar juiste observatie van der menschen en dingen uiterlijkheid. De zonderlinge titel vindt zijn verklaring in het feit dat twee neven, een student en een schilder, de gastvrijheid genieten van hun oom, den pastoor. In de eenzaamheid van het stille dorp zijn ze in retraite; doch het is geen geestelijke afzondering. De student zoekt ontspanning in avontuurtjes met een winkeldochter. Jammer dat 't den schrijver aanleiding gaf tot al te realistische beschrijving van een mislukte verleidingscène. Later vinden wij nog eens datzelfde herhaald tusschen een soort van gouvernante en Jaap den schilder. Deze laatste wordt verliefd op eene freule, de verloofde van een schatrijken maar onbenulligen notariszoon. Als hij eindelijk komt met een voorstel en haar durft vragen (kapersmanieren) geeft zij hem den bons omdat hij arm is, en zij een leven van weelde zich wenscht.

A. GIELEN S. J.

FRANSCH

Aubry (Octave): MA SOEUR ANNE; onwettige liaisons — **Bloissierre** (Albert): LE JEU DE FLÊCHES; zeer onzedelijk — **Bodève** (Suzanne): SON MARI; treurige zeden — **Bouyer—Karr**: PAUVRES DIABLES; anti-godsdienstig — **Corot** (Etienne): DE LOIN; AUTOUR DE LA RÉVOLUTION RUSSE; ruw en vies — **Daireaux** (Max); TIMON ET

ZOZO; immoreel — **Erlande** (Albert): Il. GIORGIONE; ongesluierd — **Trevières** (Paul de): L'AMOUR AUX BAS BLEUS; ziekelijk bedorven — **Rageot** (Gaston) LA RENOMMÉE; onzuiver. **Regnier** (Henri de): LE PASSÉ VIVANT; zedeloos — en — L'AMPHISBÈNE; zonder respect voor de zeden —

Alle bovengenoemde, nieuwelings verschenen romans zijn gevaarlijke lectuur. R.

Ardel (H.) L'Aube. Paris, Plon-Nourrit. 16°. 3 fr. 50.

Een braaf meisje huwt een artiest; die beeldhouwer verwaarloost haar, en doet zelfs erger; het gevolg is een scheiding; nu waardeert hij de verloren parel en zoekt haar weer op. Dit is alles, en veel is het niet. DR. L. DAURIAC.

Bourget (Paul) L'envers du décor. Paris, Plon-Nourrit. 16°. 3 fr. 50.

Die houden van Bourget kunnen hem in genoemden bundel heelemaal terugvinden. Ik kan maar niet begrijpen dat deze man na zijn bekeering nog nooit een meesterwerk heeft geleverd in zuiver katholieken geest. Ook nú niet! Volwassenen kunnen zien of ik gelijk heb. A. GIELEN S. J.

Bourgeois (Abbé Henri) Contes Normands pour les jours de fête. Paris, Jouve (340) 66° — 3 fr.

Verhalen à la Pierre l'Ermite, Jean des Tourelles, Jean Nesmy, enz. Meesterstukjes in den waren zin. H. F. VAN M.

Courdon (P.) Les Courtragé. Paris, Calmann-Lévy. 18°. 3 fr. 50.

Het oude geslacht der Courtragé biedt weerstand aan de moderne levensopvatting. Zij hebben een taak te vervullen, een voorbeeld te geven aan de dorpelingen; en niet de wereld in te loopen om luchtig genot te zoeken. Een mooi, christelijk boek.
DR. L. DAURIAC.

Damad (Marianne) Chez eux. Roman. Paris, Bernard Grasset. 18°. 2 fr.50.

Eene geschiedenis van fatsoenlijke menschen. Eene jonge weduwe wordt door eene rijke en bazige bloedverwante aangespoord tegen haar wil iemand te trouwen, wat niet gebeurt. Daarom verhuist zij en brengt in een eenvoudig milieu al hare goedhartigheid en vriendelijkheid. Zij ontmoet bij zieken een degelijken dokter, met wien zij trouwt. Goed geschreven. H. F. VAN M.

Daudet (Léon) Ceux qui montent. Paris. Fayard (318) 18° . 3 fr. 50.

Een boek dat ons verplaatst te midden van het kleine volk. Daarom ook alleen lectuur voor lezers met rijp oordeel en ervaring. Het is een geweldig pleidooi tegen de Atheistische republiek (en voor het koningsschap), tegen de verheidening der massa door de gouvernements-scholen en al de andere officieele gruwelen van Frankrijk. DR. L. DAURIAC.

Duraday (D.) La mare ensoleilleé. Paris, Grasset 18°. 3 fr. 50.

Och! wij moesten dat boek maar aan gene zijde van de grenzen laten. Bepaald slecht is het niet, maar de auteur staat niet erg

vriendelijk tegenover het katholicisme, en zulke snuiters hebben wij in eigen land genoeg. A. GIELEN S. J.

Favet (Victor) Et puis après? Paris, Beauchesne. 16°. 3 fr. 50.

De jeugdige Lyca is een troetelkind van de fortuin, en heeft alles wat een menschenkind kan verlangen; tenminste men zou geneigd zijn het te veronderstellen. O neen, zij zoekt steeds bevrediging en vindt die nergens. Als hare vriendin Emmanuelle zich geheel aan God wijdt, is de mondaine Lyca daarover verdrietig en verontwaardigd; dat vindt zij een dwaasheid. Maar langzaam gaan haar de oogen open, en eindelijk erkent zij de groote waarheid: het geluk bestaat niet zoozeer in hebben en ontvangen, als in geven. Voor allen. M. WALRE.

Francés (N.) Les entravées. Paris, Bloud 18° 3 fr.

Christelijk féminisme! Wie zin heeft mag ervan proeven, kwaad kan het niet; maar het leven is kort en er zijn mooiere boeken. A. GIELEN S. J.

Legrand (B.) Les Demoiselles du Noël-Fleuri. Paris, Hachette. 18°. 3 fr. 50.

Als ik goed heb geteld is dit het 51ste nummer van de „petite bibliothèque de la famille". Nu, daar kan niets tegen zijn dit boek in huis binnen te laten. In de bijna 400 bladzijden zit niets wat ik geschrapt zou willen hebben; misschien kon er wel iets bij. A. GIELEN S. J.

Massé (Justin) Les Deux Rêves. Roman, Lettre-Préface de Pierre Loti, de l'Académie française. Paris, Bernard Grasset. 18°. 3 fr. 50.

Een van de bekende gele romans, maar een goede. Ik mag verklappen, dat de schrijver pas een en twintig jaar is en eene „histoire vécue" geeft. De „deux rêves" zijn die van een kunstenaarsloopbaan en der priesterlijke waardigheid. Tot dit laatste ideaal voelt de held van den roman zich het meest getrokken trots het drijven van vrijgeesten, die zijne moeder dood-judassen. Een mooi boek, dat veel belooft, vooral waar Loti den vorm roemt. H. F. VAN M.

Mercier (L.) Hélène Sorbiers. Paris, Calmann-Lévy. 18°. 3 fr. 50.

Een goede roman. Eenige regels uitgezond zou men hem iedereen in handen kunnen geven. VICTOR FAVET.

Miere, (Marie Le) Les Filles du Maître Bienaimé. Paris, Gautier. 18°—3 fr.

Bienaimé heeft twee dochters, de eene flink, eenvoudig, verstandig; de andere een koket nest, belust op avonturen, en door overdreven lezen in de war gebracht. Een eerlijken jongen van het land geeft zij den bons en gaat naar Parijs. Vandaar keert zij gebroken weder. Zij trouwt niet, en heeft slechts te leven om te herstellen en boete te doen. Dit boek is met zorg geschreven, niet al te gewoon; de tendenz is niet nieuw. Maar het kan toch altijd nog zijn nut hebben voor meisjes, die te veel romannetjes verslonden hebben. VICTOR FAVET.

Nesmy, (Jean) La Graine an Vent. Paris, Bernard Grasset (320) 1.60 3 fr. 50.

In Febuari zond de jonge talentvolle katholieke schrijver mij dit boek; 't wordt dus tijd er een paar woorden aan te wijden.

Een twintigtal „contes". Maar echte! Roomsch, practisch, litterarisch. De Franschen zijn in dat genre al eeuwen meesters en dat zijn ze nog: van die meesters is Jean Nesmy een der jongsten en een der grootsten. Het boek is echter voor volwassenen en jongeren, die al iets van het leven weten. H. F. VAN M.

Perrault, (P.)Histoire d'un jour. Paris, Gantier 18° 3 fr.

Goed, vlug geschreven; voor iedereen geschikt, L. DAURIAC.

Quiller-Couch, (A. T.) L'île au poison, Paris, Lafitte. 18° 3 fr. 50

Daar is niets verkeerds in dit boek. Maar die opstapeling van aventuren, en wonderlijke gebeurlijkheden kunnen bij sommigen die al een wilde verbeelding hebben deze geheel op hol jagen. Anders geen gevaar. DR. L. DANRIAC.

Wells, (H.) L' Histoire de M. Polly. Paris, Mercure. 18° 3 fr. 50.

De geschiedenis die hier verteld wordt is het banale leven van een banaal man in een banaal wereldje. Niemand zal er pleizier in hebben. VICTOR FAVET.

DUITSCH

Brachvogel (Carry) KOMÖDIANTEN; onbruikbare satirieke novellen — **Dauthenday** (Max) RAUBMENSCHEN; echte schundliteratuur — **Eschelbach** (Hans) MARIA REX; walgelijk realisme — **Gorm** (Ludwig) PÄPSTIN JOHANNA; volmaakt idioot — **Grazie** (M. E. delle) VOR DEN STURM; zwaar erotisch — **Hoffensthal** (Hans von) DAS DRITTE LICHT; verleidersroman — **Koller** (C.): VORWÄRTS; okkultistischer Roman — **Stillgebauer** (Edw.) **Das rote Gold** SATIRISCHER ZEITROMAN; deugt niet —

Bovenstaande boeken kunnen voor ons niet in aanmerkinging komen als goede lectuur. R.

Dill, (Lisbet) Die Freiheit. Stuttgart. Deutsche Verlagsanstalt. (358) 8° M. 4' geb. M. 5.

Dit boek is al eenige maanden oud, maar ik wil de gevraagde bespreking gaarne geven. Welnu, wij hier in Duitschland hebben nog al keuze in goede lectuur, en daarom kunnen wij ons wel iets veroorloven. Daarom ook vind ik het, niettegenstaande de goede bedeeling der schrijfster, geen boek dat aanbeveling verdient

Een meisje vindt het thuis te benauwd, zoekt grooter vrijheid, gaat muziek studeeren in Berlijn, verkeert in kunstenaarskringen, huwt met een literator, is ongelukkig! Daarna huwt zij met dengene, dien zij liefhad in hare jeugd, en is gelukkig. 't Is alles veel te negatief en onklaar en inplaats van onze jonge dames te waarschuwen, zou het boek misschien helpen ze nog romantischer te maken, dan vele al zijn. UNIVERSITAT INNSBRUCK S. J.

Frenssen, (Gustav) Der untergang der Anna Hollmann. Berlin, Grote. (198) 3° M. 2 geb. M. 3.

Het verstandigst is dit boek maar ongelezen te laten liggen. Frenssen heeft altijd iets vreemds, en over het algemeen zullen zijn boeken geen goed doen. Hier is hij niet zoo sterk erotisch als anders, maar heel onjuist en ook gevaarlijk, waar hij zijn meeningen over Godsdienst te luchten hangt. Als de lezer nieuwsgierig is, wil ik wel zeggen dat „Anna Hollmann" een oud wrak schip is, dat vergaat. Op iedere bladzijde vergaat ook de lust van den lezer om verder te komen. Als kunstwerk staat het beduidend lager dan andere romans van dezen schrijver, om de eenvoudige reden dat het geen kunstwerk is. UNIVERSITÄT INNSBUCK S. J.

Rosegger (Peter) Die beiden Hänse. Ein Roman aus unserer Zeit. Leipzig, Staackmann. (362) 8°.

Dit boek zou men van Rosegger niet hebben verwacht. Hij heeft nu opeens zijn volk en landleven verlaten, en gaat in hoogere kringen verkeeren.

Deze roman is een krachtig pleidooi tegen de materialistische levensopvatting. Hans, de godsdienstlooze, egoïstische genotsmensch blijkt als het er op aankomt een groote nul; de andere religieuze, goed-Katholieke Hans ontwikkelt zich tot een flink karakter. Het boek is goed voor volwassenen. UNIVERSITÄT INNSBRUCK S. J.

Thun-Salm (Christiane Gräfin) Der neue Hauslehrer und andere Novellen. Wien, Fromme (246) 8° K. 4.20.

Een mooi boek vol ideaal. De menschen worden voorgesteld gelijk zij wezen moesten, doch zelden slechts zijn. Maar nu het een mode is voor romanhelden bedorven of misdadige of nietswaardige typen te kiezen, geeft het een gevoel van opluchting en geestelijke verfrissching weer eens kennis te mogen maken met goede, prachtige menschen. UNIVERSITÄT INNSBRUCK S. J.

ENGELSCH.

Anderson (J. Redwood) THE MARK; zinnelijke verzen — **Maartens** (Maarten) EVE, AN INCIDENT OF PARIDISE REGAINED; deugt niet — **Margrath** (Harold) THE CARPET FROM BAGDAD; ongezond — **Powers** (Capt. T. J.) The Garden of the Sun; volstrekt onzedelijk — **Symons** (Beryl) Prince and Priest; deugt niet — **Woods** (Lichtfield) A Superman in being; parodoxaal! —
Al deze werken vinden wij verkeerde lectuur. R.

Barclay (Florence). Though the Postern Gate. A. Romance in seven days. With nine illustr. in col. bij F. H. Towsend. London, Putnam's Sons (269) 8° 6 sh.

Het verhaal is boeiend. Een jongmensch wil het hart winnen eener vrouw, die tien jaar ouder is en zich herinnert hem als zesjarigen knaap op het strand te hebben zien spelen, een „little boy blue" in zijn matrozenpakje. Haar hart (dat feitelijk al is gewonnen) zal hij veroveren als een ander Jericho, in zeven dagen. Dit gelukt natuurlijk.

Daar is echter iets, dat mij hindert in dit overigens goed en geestig boek. Namelijk, het misbruik maken der schrijfster van de woorden der H. Schrift. Ieder hoofdstuk b.v. besluit (nogwel cursief gedrukt) met deze woorden; „En het was avond en het was morgen, de eerste dag'' enz. Elders wordt het verhaal van Maria Magdalena's gang naar het graf van den Verlosser geadapteerd. Dat is misplaatst, dat is wansmaak! Ik moet echter bijvoegen dat het niet gebeurt om te spotten, volstrekt niet!

A. B. H. GIELEN S. J.

Barclay (Florence). The Following of the Star. A. Romance. London, Putnam's Sons. (426) 8⁰ 6 sh.

Ik sta een weinig verlegen met mijn oordeel over dit boek; 't is zoo vreemd. Een juffrouw, die het huwelijk haat, zal niets erven van haar zonderlingen, schatrijken oom, indien zij ongetrouwd blijft. Dat beteekent voor haar armoede en zij kan zoo moeilijk buiten de weelde, die haar omringt. Zij neemt nu tot man een jongen zendeling, die onmiddelijk na het huwelijk naar Midden-Afrika vertrekt, en daar volgens de meening der dokters nog slechts een paar jaar zal kunnen leven. Zij behoudt haar rijkdommen en hij heeft nu de middelen om zijn arme heidenen goed te doen. Ten slotte brengt de liefde hen toch samen.

Ik geloof als Sanclair zoo iets had behandeld op zijn guitige manier, dan was het uitstekend geworden. Nu vind ik het voor een ernstig verhaal te onmogelijk. Weer te veel wordt er gespeeld met den bijbel; dat schijnt een zwak van de schrijfster. Overigens is het boek goed. A. GIELEN S. J.

Barclay (Florence) The Rosary, London, Putnam's Sons (389) 8° 6 sh.

Een aangrijpend boek. Een meisje, dat niet mooi is, weigert een jongen man te huwen, omdat hij in jeugd en schoonheid boven haar staat. Zij meent dat zijn leven niet gelukkig zou zijn, als hij, de geniale schilder, straks tot het bewustzijn mocht komen dat er in dat ééne opzicht zoovelen meer zijn dan de vrouw, die hij zich gekozen heeft. Hij, die haar niet heeft kunnen vergeten, wordt blind door een ongelukkig toeval — en zij keert weer en vindt bij hem het geluk. Een diep religieus gevoel leeft in heel het verhaal. Soms vervalt de schrijfster in onnoodige herhalingen, schuift eenige episoden in, die wij konden missen. Maar zij vertelt zoo frisch en natuurlijk, dat wij het haar geen oogenblik kwalijk durven nemen. „The rosary" is de titel van een lied en heeft met onzen rozenkrans niets te maken.

De uitgever is reeds aan zijn 400ste duizend, en dat zegt veel voor een boek, dat niet speculeert op de hartstochten. De 2de druk eener goede Nederlandsche vertaling is verschenen bij P. Dz. Veen te Amersfoort. H. GIELEN S. J.

Benson, (Mgr. H.) The Coward. London, Hutchinson Co. 8° 6 sh.

Dit nieuwste boek van den bekenden schrijver geeft ons een levendig, mooi verhaal, maar zooals vaak bij Benson, ietwat zon-

derling. Een oud geslacht, dat in zijn jongste vertegenwoordigers vol ondeugden zit, welke echter als zoodanig niet worden erkend wijl zij alles geoorloofd achten behalve lafhartig zijn.

En nu blijkt eensklaps een der leden een lafaard te zijn, die bang is voor 't gevaar. Zijn angst om moeielijkheden te trotseeren wordt eindelijk overzaak dat hij in een brandend huis den dood viudt. Als men mij vraagt, wat wil de schrijver eigenlijk, dan moet ik eerlijk bekennen: Ik weet het niet! Maar het boek is wel interessant en boeiend. M. WALRE.

Bearne, S. J. (David) Do-Re-Mi-Fa. A Family Chronicle, London Washbourne, 8° 3 S. 6d.

Misschien wel het beste, dat zij gaf. Wie schenkt ons een Hollandsche vertaling? J. ST.

Blundell (Agnes) Pension Kraus. London, Herbert en Daniel. 8°.

Heer Krell houdt van juffrouw Braun, maar door omstandigheden trouwt hij met een andere. Als hij weduwnaar is geworden en voor de opvoeding van 4 kinderen heeft te zorgen, verschijnt Juffrouw Braun. Wel aardig geschreven, en geeft ook hier en daar een heiizaam lesje. J. B.

Bird (Richard) The Forward in Love. London, Herbert en Daniel. 8°.

De titel behoeft niet af te schrikken. 't Boek is goed. J. ST.

Maxwell (Gerart) Bij Right Divine. London, Grevel.

Een beetje langdradig, overigens best, niet te verwarren met het mooie boekje van KATHLEEN O'MEARA: Queen by Right Divine, waarvan dezer dagen een nieuwe uitgave verscheen.

A. GIELEN S. J.

Naval officer (by a) Great was the Fall. London, Long. 8°.

Hoe Duitschland kans ziet Engeland te overrompelen. De strekking is Albion te waarschuwen. Als bevorderend dwaze germanophobie en eenigszins gevaarlijk voor den vrede, is het boekje feitelijk voor Engelschen minder goed. Wij kunnen het gerust lezen.

Non Catholic (by a) The unbeliever. A Romance of Lourdes. London, Washbourne. 8°. 3 S. 6d. J. ST.

Nu, een niet-katholiek die zóó over Lourdes schrijft, zal wel spoedig als vol-geloovige in onze kerk knielen. J. ST.

Stacpole Kenny (Mrs.) A Knight of the green shield. 8°. 3 S. 6d.

Speelt in den tijd van den H. Lodewijk. Kruistochten, liefde (maar zuiver) en een kaart van het slagveld — wat wil men meer in een novelle. J. ST.

VOOR DE JEUGD.

Post (B. J.) Wat vroeger gebeurde, kleine vaderlandsche geschiedenis voor de middelklassen van scholen met R. K. Bevolking. Met talrijke Illustraties's. Leiden, G. Thèonville (IV, 36) 8° f 0.30.

Beveel ik aan niet alleen voor school, maar ook als lectuur voor huis in plaats van sprookjes.

Stamperius (J.) De reis van schipper Bontekoe en andere verhalen, bijeengebracht. Amst. L. J. Veen (4 en 159) roy 8° f 0.90 geb. f 1.25.

Wel, dat vind ik een heel mooi boekje. Daar zullen onze kinderen plezier in hebben, en spelend wat leeren.

Swensson (J.) Zwischen Eis und Feuer. Ein Ritt durch Island. Breslau, Goerlich. 2 dln (116 en 108) 8° geb. M. 1.50.

Vertaal dit boek in het Nederlandsch. Volk en jeugd zal het goed doen met dezen man op reis te gaan.

Tooverstaf (Een) Vertellingen voor jongens en meisjes, door Dietz, Leopold e. a. platen v. mevr. Midderigh-Bokhorst. Amst. L. J. Veen (4 en 96) gr. 8° geb. f. 0.90.

Heel aardig. Maar moet een ventje dat „je" en „jij" zegt tegen zijn moeder niet voor 't broekje hebben. Foei, hoe onpaedagagisch is dat!

Engelsche Jongens-boeken.

Engeland bezit twee uitstekende schrijvers van Jongens-boeken. Beiden zijn leden van de Societeit van Jesus, maar beider boeken zijn zoo uitmuntend dat deze niet mogen ontbreken in een jongens-bibliotheek.

De werken van den E. P. GARROLD zijn, zoowel door katholieke als anderdenkende Critici, met vreugde begroet en zeer geprezen. Dat deze schrijver zijn jongens kent, zullen allen toegeven, die kennis maakten met „A FOURTH FORM BOY" — THE BOYS OF ST BATT'S" — en zeker zijn beste: „THE BLACK BROTHERHOOD."

De E. P. BEARNE laat ons jongens zien van zeer verschillend type, maar daarom niet minder aantrekkelijk. „THE RIDINGDALE BOYS" — „LANCE AND HIS FRIENDS" — en „LITTLE VAGABONDS" zijn drie van het dozijn, dat hij geschreven heeft, die iederen jongen zullen bevallen.

Laat mij dan ook vermelden de bewerking van **Havelok the Dane** door MISS EMILY HIKKEY; jongens die houden van storm en strijd zullen ervan genieten. Chr. de Gr. pr.

TIJDSCHRIFTEN.

Prentjes kijken heeft hooge opvoedkundige waarde, indien zij mooi en goed zijn.

St. Lucas behoort in elke bibliotheek of portefeuille te zijn, en kan men iedereen in handen geven,

Die christliche Kunst, geeft prachtvolle reproductie's, en men kan het tijdschrift zonder aarzelen in de huiskamer laten liggen.

Die Kunst für allen, bevalt ons niet; zeker geen kunst voor allen, en dikwijls heelemaal geen kunst.

Revue de l'art chrétien, Ook goed, maar tot heden niets bizonders.

The studio. Staat ongetwijfeld zeer hoog. Menigmaal echter zal degene, die reden heeft het tijdschrift in huis te nemen, begrijpen dat hij, ter wille van sommige voorstellingen, het zorgvuldig heeft op te bergen buiten bereik van kinderen en dienstbode.

Velhagen & Klasings Monats-Hefte, is in hetzelfde geval.

Elsevier's Maandschrift, kiest zijn prentjes met te weinig zorg en te veel onbescheidenheid. Wij durven het allerminst voor „algemeen gebruik" aanbevelen, en moeten soms ook bezwaar maken tegen den tekst.

OP DEN INDEX.

Bij decreet van 6 Mei 1912, goedgekeurd door Z. H. 9 Mei, zijn de volgende boeken op den Index geplaatst:

Abbé Jules Claraz, Le mariage des prêtres. Paris 1911.

Izsóf Alajos, A gyakori szent áldozás és az életpszichologia. Budapest 1910.

Th. de Cauzons, Histoire de l'inquisition en France. Paris 1909.

VARIA

Schundliteratur, dat is zoogenaamde prikkellectuur (zooals vele detective-roover-misdadiger-romans). Volgens „LITERARISCHER HANDWEISER (No. 9 blz. 359), geeft het Duitsche volk uit voor dergelijke lectuur ieder jaar 60 MILLIOEN mark, en de zielsgezondheid van eenige millioenen menschen bovendien.

Tooneelstukjes. Firma W. Bergmans zendt ons eenige voordrachten en tooneelstukjes, waaronder enkele draakjes schuilen. LODEWIJK XVII, drama in 1 bedrijf; heel goed bruikbaar, maar wat René zegt tot zijne vader Etienne (blz. 35) „Het is waar, gij kunt mij beklagen, maar gij zijt verplicht uw eed gestand te doen" enz. is volkomen valsch. FEEST IN BAKEL, keur ik beslist af, veel te grove geestigheid en veel te goedkoop; wat voor opvoedende kracht zit nu in zoo'n stukje? geen, integendeel! MIJN LESSENAAR is verschrikkelijk flauw. DE KRACHTEN DER GYMNASTIEK zal werkelijk een successtukkje zijn. DE ONTEVREDEN WASCHVROUW, verreweg het beste; een kleine variatie op een oud thema, maar goed gedaan Er zit wat in! — Ik zal niet beweren dat de toeschouwers niet hebben gelachen bij de stukjes, die ik afkeurde; maar dat is juist zoo verdrietig!

Een zedeloos boek. GARNIER heeft een boek van HENRI MURGER weer op nieuw ter perse gelegd. In Frankrijk schijnt dat dus opgeld te doen. Wij herinneren er aan dat bij decreet van 20 Juni

1864 al de romans van BURGER op den Index werden geplaatst. Ook dit boek, dat nu weer wordt uitgegeven, is daardoor veroordeeld; de titel luidt: SCÉNES DE LA VIE DE BOHÊME.

August Strindberg.† Deze bekende Zweedsche roman- en tooneelschrijver is te Stockholm overleden. Hij werd geboren aldaar den 22sten Januari 1849, en bereikte dus den leeftijd van ruim 63 jaren.

Als hij geweest is wat zijn boeken laten vermoeden dan was hij alles behalve een man uit één stuk. In 1879 volbloed nihilist, 1883 bestrijder van het huwelijk, 1885 kommunist, 1888 vrouwenhater. Ondertusschen een vurig aanhanger van Rousseau's natuurleer, 1890 geestverwant van Nietzsche, 1894 alchimist en spoedig daarop spiritist.

Een paar jaar later begint hij te verdedigen en weer zoowat op te bouwen, wat hij vroeger met koele verachting en ongevenaarde brutaliteit omver had willen trappen.

Dus een allesbehalve verkwikkelijke persoonlijkheid. De lijst zijner werken behoeven wij niet op te sommen; het is voldoende te weten dat STRINDBERG de schrijver is, om een boek gesloten te laten.

CORRESPONDENTIE.

Brieven, voor deze rubriek bestemd, te adresseeren:

Redactie Boekenschouw, Heerengracht 415, Amsterdam.

Verzoeke: duidelijk en beknopt de vraag te stellen en steeds te onderteekenen met vollen naam en aanduiding van woonplaats.

In ons antwoord geven wij alleen de voorletters aan.

J. de B. — R. Ik kan aanbevelen voor uw doel een zeer practisch boekje, dat velen van nut kan zijn, Titel: GIDS IN ZAKE ZEGEL EN REGISTRATIE VOOR HET GROOTE PUBLIEK door J. F. Roessingh. Ontvanger der Registratie en Domeinen te Groenlo. Het verscheen in 1910 bij J. Noordduyn te Gorinchen; prijs *f* 0.40

PROF. TE M. G. Wij zijn het eens met u. Spoedig zullen wij een beschouwing wijden aan Couperus en zijn werk.

KLOOSTER N. N. De redactie schrok bij het ontvangen van uw briefje. Zij had geruimen tijd noodig alvorens tot het vermoeden te komen dat „tamboureeren, tulle en smockwerk" dingen waren, die met dames-handwerk in verband staan. Uwe vraag hebben wij doorgezonden; u krijgt tusschentijds bericht, en in het volgende nummer waarschijnlijk een kort artikeltje.

Plaatsgebrek heeft ons genoodzaakt verschillende vragen per brief te beantwoorden.

VÀNWAAR HET TEKORT AAN LECTUUR VOOR ONZE ROOMSCHE JEUGD?

Bij het verschijnen van een goedgeschreven boek voor de jeugd kan men door critici en belangstellenden geregeld de verzuchting hooren slaken: „Hadden wij roomschen, nu ook maar zulke boeken voor onze kinderen", of: — zoo bij uitzondering het boek komt uit het roomsche kamp — „Hadden wij er zóó maar meer!"

En dan volgt gewoonlijk het verzoek aan meewerkers van kindertijdschriften, om toch ook hun krachten eens te beproeven aan *boeken* voor de roomsche jeugd.

En Ouders en Onderwijzers, die beter dan wie ook het tekort aan goede katholieke jeugd-lectuur kennen, zuchten met 'n bedenkelijk hoofdschudden over de laksheid, den onwil misschien — of is 't onbekwaamheid? — van de zoogenaamde schrijvers voor de jeugd; zeggen bij zich zelf of luidop, dat de tegenpartij op dit gebied toch maar heel wat meer presteert, ... „zie je, die lui hebben nog 'ns lust en ijver om hun zaak te dienen, maar bij ons!"...

Maar hebben die bedenkelijk-hoofdschuddenden, die zuchters, die klagers, die critici over de zaak in kwestie, wel 'ns bij de katholieke kinderschrijvers zelf geïnformeerd?.... Hun wel 'ns gevraagd, of de oorzaak van 't tekort aan roomsche kinderboeken nu wel ligt in hùn onbekwaamheid, hùn laksheid, hùn onwil?....

Mogelijk zagen ze dan een en ander in een geheel ander licht.

't Is misschien daarom goed, dat de belangstellenden eens kennis nemen van de bevindingen, door goedwillige kath. kinderschrijvers en schrijfsters opgedaan.

Voor ruim twee jaar al werd er een prachtig plan opgezet: Verscheiden kath. kinderauteurs hadden een soort van vereeniging gevormd, die tot doel had de roomsche jeugd van roomsche kinderboeken te voorzien, vooral de kinderen van 12 tot 16.

Er zou zóó worden gewerkt, dat er minstens om de 3 maanden één boek kon uitkomen, dat eerst door *alle* meewerkers moest zijn goedgekeurd.

Maar.... 't is bij *een plan* gebleven!

Men vond geen roomschen uitgever, die 't aandurfde, al werd door de schrijvers ook slechts een zeer bescheiden honorarium bedongen!....

Toen besloten ze ieder voor zich te gaan werken; er verschenen achtereenvolgens eenige kinderboeken, die door verschillende katholieke bladen als „zeer goed", werden geprezen. Dat gaf moed. Men wist nu op 't goede pad te zijn en met gerustheid te kunnen voortgaan.

Opnieuw werden er kinderboeken ter uitgave aangeboden. Maar ze werden *geweigerd*; geweigerd door een roomsch uitgever, geweigerd niet dit of dat boek, maar liefst *alle* jeugdverhalen, waarvan eventueel de uitgave zou worden verzocht!....

En dat was *volstrekt niet*, om de minderwaardige copie, zooals uitdrukkelijk werd verzekerd . . . . evenmin om een te hoog bedongen honorarium, waarover niet eens van gedachte was gewisseld.

De eenige reden van weigering was.... let wel! en denk aan de bovenvermelde klacht!.... *de markt is overladen.... er zijn meer dan genoeg boeken voor de jeugd!....*

Op de vraag: „En goede boeken voor onze *roomsche* jeugd?" kwam 't schier ongeloofelijk antwoord: *„De R. K. Boekhandel is niet genegen die te helpen verspreiden!* . . . .

Ziezoo, nou weten we 't, want dat is tenminste duidelijk.

Maar bemoedigend is anders.

Eenige weken later lazen we in de bladen een ingezonden stuk, waarin de R. K. Boekhandel zich beklaagde over eene vereeniging, over kloosters en seminariën die buiten den boekhandel om, getracht hadden zich zelf te helpen.

We hebben geglimlacht over die klacht en gevraagd, o maar heel zacht gevraagd: „Verdient onze roomsche boekhandel wel beter?" . . . .

En we overwogen, overwegen nòg onder elkaar, of 't niet goed zou zijn 't énergieke voorbeeld van-help-u-zelf, door die kloosters en seminariën gegeven, te gaan volgen? . . . .

Er zou heel wat vóór te zeggen zijn! . . . .

En 't heil van onze roomsche jeugd bleef dan niet voor een goed deel afhankelijk van de laksheid of baatzucht — wat is 't? — van den roomschen boekhandel.

Eerlijkheidshalve dient er hier echter terloops op gewezen dat ook scholen, openbare en bijzondere, kweekscholen, patronaten en pensionaten — de laatste vooral! — in dit opzicht bijna even schuldig staan als onze roomsche boekhandel zelf.

Zie hunne boekenlijsten eens na bij prijsuitdeelingen! Goedkoope — meestal Belgische — vertalingen (?) in een taaltje! . . .

Nee maar, om van den neutralen poespas nog maar te zwijgen!... Wie doet toch de verlokkende aanbiedingen?

. . . .

Ten slotte nog het volgend gesprek, dat ongeveer een jaar geleden gevoerd werd in een Kath. boekwinkel van 'n Kath. stad in ons lieve Vaderland. Tenminste er stond op de Vitrine: „R. K. Boek- en Papierhandel" je mocht dus denken!

„Ting!" . . . .

Kinderauteur treedt winkel binnen. Beleefde wederzijdsche groeten als van onbekenden.

„Juffrouw, mag ik asjeblief *dàt* boek van" . . . . (noemt titel en schrijfster van haar eigen werk.)

— 't Spijt me juffrouw, maar is niet voorradig. Zoo u verkiest zal 'k 't aanstonds bestellen, dan heeft u 't overmorgen zeker.

„O niet noodig! Geef u me dan maar . . . . van . . . ." (noemt titel en schrijfster, nu een ander dan zij zelf.)

— Tot m'n spijt evenmin in voorraad. Zal ik? . . . .

„Dank u. Maar . . . . van: (derde titel, nu van een schrijver) heeft u toch zeker wel?" . . . .

— Ook niet! . . . . 't spijt mij werkelijk maar . . . .

„En . . . . van: (vierde titel), is er dat misschien ook niet?" . . . .

— Evenmin, juffrouw, maar heusch ik zal . . . .

„Neem me niet kwalijk, maar 'k heb zeker verkeerd gelezen. 'k Dacht, dat ik in een *Kath.* boekhandel terecht was".

— Dat *is* u ook, juffrouw, en we hebben wel prachtige kinderboeken, vooral meisjesboeken ook . . . .

En „Vic, Flora v. Marcksfeld, De Dochters v. d. Generaal, Mijn Zusters en ik, De Boschjesclub, Robbedoes, Rudi Willenborg, enz. tot zelfs de „Schoolidyllen" van Top Naeff werden nu voorgelegd.

„Al meer dan genoeg, juffrouw, van al dien neutralen rommel!" . . .

Zeer verontwaardigde blik van de winkeljuffrouw! . . . .

„Mag ik nu, als 't niet onbescheiden is, misschien ook weten, hoe 't komt, dat u dat water-en-melk kostje wèl, en de goeie, kath. kinderboeken *niet* voorhanden hebt?

— O jawel! Deze (met de hand op de Primulaveris-serie) worden zoo enorm veel gevraagd, ziet u! —

— „En hoe komt dat? . . . Deze liggen verlokkend geëtaleerd, terwijl de Kath. werkjes zelfs niet voorradig zijn. Zoo leeren vele koopers niet eens het bestaan van de laatste kennen.

't Gevolg is te begrijpen. 'k Hoop 't een anderen keer hier beter te treffen, 'k zal me nu in een anderen winkel moeten voorzien.

Dag juffrouw!" . . . . Een dof gemompel terug.

En nu de vraag: „Is de klacht over een tekort aan goede roomsche jeugdboeken gegrond?"

Wij antwoorden volmondig: „Ja, zeer zeker jà!

Maar aan wie de schuld van het tekort? *Dit* antwoord laten wij over aan de lezers.

JOS. M. REIJNDERS. CHRISTINE VETTER.
S. ROMBOUTS. ZR. M^A^ TERESA.

Naschrift der Redactie. Wij hebben met groote instemming deze klacht der vier bekende auteurs opgenomen. Alleen de waarheid brengt tot klaarheid. Doch wij willen alvast een antwoord geven op de laatste vraag. De schuld, zeker voor 't grootste deel, valt op degenen, die de koopers en zoodoende de bevorderaars van goede kinderlecluur moesten zijn. Als deze hun plicht doen, blijven uitgevers en boekhandelaren niet achterwege, daarvan mag men overtuigd wezen. Alleen indien zij niet tot handelen te bewegen zijn, mogen ze worden uitgeschakeld. Maar dàt moet dan ook duidelijk blijken. Het is nu vooreerst zaak eenige zekerheid te winnen omtrent het te verwachten debiet. Daarom verzoeken wij allen die in de gelegenheid zijn goede (geen flauwe en kinderachtige) kinderboeken te verspreiden bij gelegenheid van prijsuitdeelingen enz., met een enkel woord hunne instemming te doen blijken. Van hen hangt ten slotte het welslagen af, en waar hun steun wordt beloofd kan ieder uitgever rustig en veilig aan 't werk gaan.

OVER BOEKEN EN SCHRIJVERS.

door A. B. H. GIELEN, S. J.

COUPERUS.

Oh, Couperus? Een echt en zuiver kunstenaar! Wel een beetje vies hier en daar, maar kunst van de bovenste plank! Daar zijn er die zóó praten en feitelijk niet in de verste verte bevroeden wat een dwaasheid zij zeggen. Jeugdige joffers en aankomende heeren vinden het absoluut noodzakelijk iets, en liefst veel van Couperus te hebben gelezen.

Hij is toch zoo'n groot, zoo'n eenig stilist; een „woordkunstenaar" zooals de generatie declameerde, die thans ook al weer met al haar genieën, en Uebermenschen en art-pour-art-theorie ad patres is.

Al vóór vele jaren vroeg ik mij af waar dan eigenlijk de kunst van Couperus wel schuilen kon? Of de schunnigheidjes, die deze

man debiteerde niet de belangstelling wekten van de ééne helft zijner bewonderaars, en de mode, de vrees van heel achterlijk te schijnen de andere helft dwong om met extatische bewondering te spreken van „den Meester". — Het wordt wel tijd deze kwestie eens te beantwoorden, en vooral aan te toonen dat zij, die kennis van zaken genoeg hadden om zich de weelde te veroorloven van een onafhankelijk oordeel, niet hebben mêegedaan aan de fanfare.

Louis Couperus werd 10 Juni 1863 in den Haag geboren, en bracht zijn eerste jeugd door onder Indischen hemel. Op twintigjarigen leeftijd kwam hij voor den dag met *Een lent van vaerzen*, en in 87 met zijn ruiker *Orchideëen*. Kloos, afgezien van de tegenspraak die men natuurlijk, zooals steeds, weer in een andere zijner uitingen kan vinden, Kloos werd wat kregelig onder het gepoëtaster van den heer Couperus.

„Als artiest, handig balanceerder op het slappe koord eener ongevoelde zoetvloeiendheid, jongleur met klankenreeksen van een weeke onbeduidendheid, spreker en zinger met een krachtelooze radheid van tong; — als mensch, zich bewegend in een fantasiewereld van affectatie en onwaarheid en flauwigheid, zich suikeren tempeltjes bouwend met goud-papier beplakt, rococo-sentimentjes uitkirrend met een stemmetje van was, zich verkneuterend kortom in de bonte en zoetige banaliteit van een modisten ideaal!"

Van Deyssel noemt ook de verzen „knutselig", gelijk hij *Wereldvrede* later waardeert als „hol geraffel" en *Majesteit* verwerpt als een boek „zonder eenige waarde".

In 88 sprak Couperus proza en vertelde van *Eline Vere*. Kloos werd onmiddelijk verliefd, en wat hij anders zelden ondervond, bij boeken ten minste, overkwam hem thans: 't was „kunst om te kussen". Het is de roman van een zenuwpatiente, die zich op het einde van het zeurige boek vergiftigt bij toeval.

In dit verhaal komen nog niet de maniertjes voor den dag, waaraan Couperus later zijn roem te danken had; nog niet die opeenstapeling van oogverblindende kunstwoorden en ontwrichte zinnen. Alles saamgenomen behoort het tot de minst waardelooze, door dezen schrijver in het licht gegeven; maar met den tijd werd zijn talent er niet beter op.

W. G. van Nouhuys plaatste in zijn „Nederlandsche Belletrie 1901—1903" nog deze kostelooze advertentie (blz. 247):

„En ik moet er mij over verbazen dat zijn (Couperus') werk door onze literaire critici niet met grooter vreugde over zooveel

talent, over zoo krachtig-productief kúnnen begroet wordt. Ik kan bezwaarlijk gelooven dat het in later jaren onze hedendaagsche critiek tot eene eere gerekend zal worden, dat haar houding over het algemeen zóó lauw was tegenover een schrijver van zóó groote gaven".

Wel! ik geloof dat later de critici, die hier berispt worden, zullen blijken een beteren kijk op de zaken te hebben gehad dan deze Spectator-man.

Het meest klaar en beredeneerd heeft zich Scharten-Antink uitgelaten over de kunst van Couperus. (De Gids 1906. I.).

„Men noemt Couperus een taal-*virtuoos* en daarin heeft men gelijk. Maar men noemt Couperus wel eens een taal-virtuoos, om hem als zoodanig te stellen, — een wimpelend vaantje van onafhankelijkheid tegen een moeielijk verduurde heerschappij, — naast Van Deyssel, die immers óók zulk een taal-virtuoos is ... en dan is 't om tureluursch te worden.

Want een virtuoos en een virtuoos, dat zijn er twee.

De grootste kunstenaars van alle tijden zijn, behalve een heeleboel andere dingen, zieners, dichters, groote temperamenten, virtuozen geweest.

Maar óók virtuozen zijn de ziel-leege kwasten, die zich een groote lenigheid van vingers of een groote vaardigheid van goochelen met schitterende woorden en sierlijke zinnen verwierven.

Louis Couperus is lang niet altijd een ziel-leege kwast." —

(Neen altijd niet, maar gewoonlijk wèl!)

„Couperus, als hij virtuoos is, wordt het type van een virtuoos in den ongunstigen zin: brillant maar gevoelloos.

Rijk en vol verwonderende vondsten kan zijn taal zijn, maar een eenvoudig fijn taalgevoel heeft hij eigenlijk niet..... als die woorden-rijkdom er eens voor een keer — niet dikwijls — afkomt zonder scheeve beelden en valsche klanken, dan is het heusch bij toeval!".....

„En toch hindert Couperus weinig scherp-waarschuwend taalgevoel en slordig taalgebruik ons niet zoo zéér als zijn stijl.

Waar wij in 't eerste om zoo te zeggen een passieve onechtheid gevoelen — want wat kan hij er aan doen, als het fijnste hem nu eenmaal voorbijgaat? — een passieve onechtheid, alleen hatelijk wordend bij 't pralen met diezelfde taal, die hij zoo juist bedierf, van den virtuoos, — daar doet het andere, de stijl zich voor als een actieve onechtheid.

Want niet anders dan welbewust kan een schrijver er toe komen,

den Hollandschen volzin zoo te verhanselen als Couperus het telkens en telkens doet."

Dan worden eenige proefjes gegeven, niet gezocht en uitgelezen, maar zoo terloops, onder 't lezen aangeschrapt, o. a.:

— „Dag van smart is niet deze"; — „Vreeswekkende monsters, die Gaia mij, boos, baarde, ze toekennende tegen ons wonderkracht, waartegen geen onzer weet middel"; — „Ik had, bal, in mijn schoot, nog van liefde trillende, het kluwen, en voedster moest den draad vademen uit."

Ik heb voor mij liggen een gansche lijst van aanhalingen, die ik wel opzettelijk, maar toch zonder moeite bijeen heb gezocht. Daardoor zou Couperus' hansworsterij op taalgebied nog gekker aan het licht treden; maar die nu niet overtuigd is, en vrijwillig wil blijven onder suggestie van dezen schrijver, zal ook door sprekender feiten niet zijn te genezen van zijn verblinding.

Wie zien wil uit eigen oogen, en zich zijn oordeel niet klaar en gaar laat thuissturen, zal echter instemmen met Scharten's uitspraak: „Diezelfde hol-verrukte toon, die reeds zijn eerste argelooze letteroefeningen, zijn eerste verzen, geheel opvulde, die toon die zijn aangeboren stem schijnt te zijn, slechts bij wijlen met meer of minder kracht door de waar-menschelijke stem zijner te dikwijls sluimerende, diepere ziel onderdrukt — die toon vierde hoogtij in de *Keizer-romans*, woelde in *Fidessa*, gulpte en spoelde door *Babel* heen, deed van *Over Lichtende Drempels* rijzen in het veege deeg van quasi-mystiek, zwol 't bolst in *God en Goden*, joeg nog, bij vlagen, sommige episoden van *De Kleine Zielen* in opgewondenheid voort, en ook weer dit *Dyonyzos*, voor een te groot deel drijft er op." —.

Als er nu maar niets anders viel te gispen in dezen auteur, zou het waarlijk nog zoo heel erg niet zijn. Daar zitten zooveel dames en heeren in den lande te schrijven zonder gevoel voor taal en klank, dat waarlijk één meer of minder ons niet behoeft te bedroeven. Maar Couperus raakt met zijn oneerbiedige vingers aan andere dingen, die heel wat hooger en heiliger zijn dan al der wereld spraken.

In een zijner Chronica zegt Schaepman: „In de jongste *pornographie*, die de Gids uit de handen van Louis Couperus opnam . . ."; hij doelt op den roman *De Stille Kracht*, en het woord is niet te sterk gekozen.

Frans Erens schrijft in zijn pas verschenen boek „Gangen en

Wegen" (blz. 87) over *Antieke verhalen van Goden en Keizers, van dichters en hetaeren*, door Couperus:

„Toen indertijd, het is nu twintig jaren geleden, eenige familievaders zich bij de heeren de Koo en Van Maurik beklaagden, dat ik een boek als *Le Vierge* van Alfred Valette had durven loven, daar het toch volgens hun beweren onzedelijk was en zij het hunne dochters en vrouwen niet durfden in handen geven, was ik misschien (?) in het ongelijk, maar ik zou nu nog veel minder op mij durven nemen een boek als *dit* van den heer Couperus ter lezing aan de vrouwen van Nederland aan te bevelen. Zijn kunstwaarde moge al bizonder groot zijn in zeker opzicht, de voorstelling van het geslachtsleven geschiedt hier op menige bladzijde met geheel noodelooze en dus aan ware kunst afbreuk doende prikkeling".

Erens laat hierop onmiddelijk volgen dit buitengemeen onwijsgeerig zinnetje, dat zich zelven tegenspreekt en vermoordt alvorens het ten einde is: „Kunst en zedelijkheid hebben naar mijn meening, wijsgeerig (Och kom nu!) beschouwd niets met elkaar uit te staan, doch waar is het ook, dat in de realiteit, de onzedelijkheid of datgene wat met de zeden niet overeenkomt, de kunst meestal compromitteert, zoo niet bederft en daardoor haar grootste vijand wordt". De laatste aanhaling is klinkklare onzin, en de auteur zal het over eenigen tijd zelf wel inzien.

Maar zijn oordeel over de *Antieke Verhalen* wat moraliteit betreft, is de uitspraak van een gezond mensch. Couperus met zijn ziekelijk-weeken stijl en loom, Oostersch erotisme brengt bederf onder het volk.

Het boek, waarover wij hier spreken, evenals zooveel andere van dezen man, is simpliciter een smerig ding, dat fatsoenlijke menschen stil laten liggen.

En toch op die onkuischheid veler zijner boeken, die prikkelende beschrijvingen en voorstellingen, dat vuil-zijn uit een pervers genoegen, hoewel het op zich zelven voldoende is een schrijver te vernietigen, wil ik nu nog niet eens den nadruk leggen. Afgezien van het sans-gêne, waarmede hij beschrijft, van het erotisch-element dat door 't sterk gepeperd-zijn ook verschroeide gehemelten nog tot genieten prikkelen kan, blijft Couperus nog om andere redenen een verwerpelijk individu. Want ik houd hem voor den meest bedwelmenden, neurasthenisch- en lamlendigmakenden schrijver van ons land. Daar zijn er die ruwer, platter, viezer en physiek weerzinwekkender kunnen genoemd worden; de

maker van *De kleine zielen* is echter veel gevaarlijker —, wijl in staat van zijn lezers en vooral lezeressen kleine zielen te maken in werkelijkheid. En het is dan ook zeker geen nutteloos werk dezen man en zijn verderfelijk geknoei een poosje voor het étalageraam te zetten.

Zijn eersteling, ik zeide het reeds, was *Eline Vere.* Volwassenen kunnen dit boek zonder schade wel lezen, en het geeft hun dan tevens een gedachte van Couperus' streven. Zijn stijl mist hier dit opgeschroefde, waardoor hij later veelal bombastisch werd, de observatie is gewoonlijk zeer juist, maar het onderwerp! Eline Vere is een zenuwzieke, en heel het boek dóór hebben wij meê te maken de aanvallen van woede of neerslachtigheid van deze patiente. Verbeeldt u, over 448 bladzijden dat ziekte-verschijnsel zich te zien ontwikkelen, langzaam.... langzaam en traag totdat eindelijk Eline zich bij toeval vergiftigt. 't Zou een opluchting wezen als dat sterven niet zoo gruwelijk en waanzinnig was: „En zij streed tusschen doodsangst en berusting. Toen, in den hartstocht harer gloeiende kussen op het portret, stak zij het in den mond, radeloos, zonder meer de kracht te hebben het te verscheuren, het anders te vernietigen, dan het te verslinden. Zoo terwijl een sidderende ademtocht bang haar geheele lichaam doorschokte, kauwde zij, kauwde zij op het afgekeurde proefje van het portret van Otto."

Eline Vere, de zenuwpatiente, is de prototype van een heele reeks figuren uit Couperus' romans. En vooral in *De boeken der kleine zielen* zullen wij haar terug zien onder verschillende namen.

Na zijn eersten roman is het talent van den schijver staag verzwakt, en hij heeft niets meer voortgebracht dat hooger staat. Het gewild vreemd-doen en zonderling begint reeds bij *Noodlot,* wordt erger in *Extase* en in *Psyche* totdat *Babel* ons midden in de grootste verstandelijke verwarring brengt. Daar zien wij „straten, die traptreden naar boven" — „een terras dat wegwemelt" — „een toren, waaruit mooie vrouwen neerglimlachten". —

En de kritiker van „Onze Eeuw", die toegeeft: dat men Couperus' werken later precies zoo zal lezen en vinden, als men tegenwoordig leest en vindt *Julia* van Mr. Rhijnvis Feith, hij bewondert waarachtig nog die extravaganties.

Illuzie is wederom ziekelijk werk ofschoon de Gids niet gelooft „dat deze teere waarneming van, als men wil „ziekelijke" verschijnselen den naam verdient van ziekelijke kunst, dien sommigen er aan geven." Maar een viertal van die stukjes was vroeger in de

Gids verschenen! *Langs lijnen van Geleidelijkheid* is een boek vol echtbreuk en vrije liefde. *De Stille Kracht* werd door Schaepman eenvoudig „pornographie" genoemd; *Wereldvrede* „hol geraffel" en *Majesteit* „zonder eenige waarde". Van Deyssel zegt dat.

Over lichtende drempels treden wij in het meest malle bedenksel, dat men zich kan voorstellen. In een soort van voorgeborgte ontmoeten elkaar de zielen (de astrale lichamen!) van echtbreker en . . . breekster. Zij beginnen daar hun spelletje op meer etherische wijze alweer. Maar ondertusschen, om eenigszins goed te maken wat zij kwaad deden, willen zij de beschermgeesten zijn van de personen op aarde, die zij hebben beleedigd. En jawel! dat brengen ze zoo knapjes er af dat Couperus voor belooning hen laat opgaan naar een voorgeborgte 1ste klas, of hooger zielenregioon!

Van God en Goden, wat inhoud betreft kletspraatjes en naar den vorm vergulden koekdeeg, in buien van hysterische verbeelding tot de meest onmogelijke figuren gekneed!

Dyonyzos, een stuk weelderige mythologie. *De Berg van Licht* heb ik niet gelezen; 't zijn maar eventjes drie deelen. *Van Oude Menschen; de dingen die voorbijgaan* is een lugubere geschiedenis. Zestig jaren geleden, ergens op Java, ontdekte een echtgenoot de schuldige verhouding zijner vrouw met een ander. De twee misdadigers maken den man van kant, werpen het lijk in een rivier, en een dokter (indien zijn liefde wordt beantwoord) is bereid een valsch getuigenis te geven omtrent de oorzaak van overlijden. Zoo geschiedt. Nu stelt ons de schrijver de personen van dit drama voor, dus allen stokoude menschen. En hij wil dat de lezer met hen komt onder de obsessie van de vroegere misdaad. Dat is kunst!

Aan den weg der Vreugde doet ons wederom kennis maken met halfgare menschen. Wie kan zich een man voorstellen, die zijn vrouw voor altijd verlaat omdat zij in een vlaag van ijverzucht(!!) een zijner tamgemaakte hagedissen doodtrapt?

Antieke verhalen enz. werd reeds door anderen aangekondigd als een nieuwe bijdrage tot de pornographie.

De boeken der kleine zielen ofschoon vroeger verschenen, vermeld ik het laatst, wijl het beste bewijs voor mijne beweren dat Couperus zelf is een ziekteverschijnsel in onze literatuur. Zóó zit het ongeveer in elkaar:

Boek I. De kleine zielen. Constance van Lowe is, om vooruit te komen in de wereld, getrouwd met een ouden diplomaat. Zij

leeft ondertusschen in schuldige verhouding met den jeugdigen gezantschaps-secretaris, Henri van der Welcke. Ontdekking en scheiding. Op aandringen zijner ouders trouwt Henri de vrouw, die hij verleid heeft. Uit dit huwelijk zonder liefde wordt een zoon geboren, Addy. Na een dozijn jaren in het Buitenland te hebben rondgezworven en hun brood te hebben verdiend, o.a. door scharrelen „in assurantieën en wijnen", keeren zij terug.

Ontvangst van den kant der familieleden fel koud, onder vriespunt. Alle kringen blijven voor Constance gesloten.

Boek II. Het late leven. Zij telt nu 43 jaren en komt tot het besluit dat een mondaine, leeg en lichtzinnig leven toch het ware niet is. Een zekere Max Brauws, verloopen student, amateur-socialist, zenuwlijder, meer dan half onwijs, krijgt veel invloed op haar. Zij wil weten, zien, en voelen... Zij studeert (o.a. Zola). Vóór zij is uitgestudeerd verlieft zij op Brauws, en haar eigen man op een ongetrouwd nichtje. Constance vindt dat goed, zij gunt hem zoo'n kleinigheidje gaarne, en stelt in liefde en vrede een scheiding voor. Henri springt terstond op zijn fiets en begint als een bezetene te trappen... want alvorens hij een definitief antwoord zal geven, wil hij denken — maar denken kan hij alleen als hij op zijn wiel zit. Ook hij is een zenuwlijder.

Behalve dát is hij echter ook een smeerpoes: hij heeft een ontuchtigen droom gehad en vertelt dien aan zijn veertienjarigen jongen. De vader laat bovendien dit kind beslissen of hij en Constance zullen scheiden — en de knaap vindt beter van niet. Zij blijven bijeen ter wille van Adriaan.

De heer Nouhuys (Nederlandsche Belletrie blz. 232) geeft over dit tweede boek eene beschouwing, die wij ter wille der curiositeit en ter kenschetsing van het gedachtentuig sommiger menschen, hier laten afdrukken:

„Laat ik ten slotte nog iets zeggen over een quaestie van moraal. Het zou mij niet verwonderen als er door enkelen bezwaren werden geopperd tegen dit boek. Dat men de wijze, waarop Couperus de liefde laat heerschen in de harten van hen, die om maatschappelijke redenen elkaar niet kunnen toebehooren, bedenkelijk acht. Voor mij behoort dit juist, die hooge onbevangenheid, waarmee het recht der liefde uit en om haar zelf verklaard wordt, tot het zeer aantrekkelijke van het boek.

Men is gewend geraakt wat maatschappelijk gesanctioneerd wordt te verwarren met wat zedelijk goed is. Het huwelijk is daardoor iets geworden, waar men niet aan tornen mag: per se

iets zedelijks.... Maar als menschen, voor wie het huwelijk een leugen wèrd, die leugen op den duur onverdragelijk vinden en in een sterk verlangen naar waarheid tegenover de maatschappij hun huwelijk verbreken, dan bestaat bij velen een neiging om dien stap naar de waarheid hoogst bedenkelijk te vinden. En dat is miskenning van de zedelijkheid."

Ja, Mijnheer Nouhuys, uw Artis-moraal is inderdaad hoogst bedenkelijk.

Boek III. Zieleschemering. Wil zeggen dat het hoe langer hoe donkerder begint te worden in de zielen en in de hoofden zijner helden. Het is een verslag van de grootste abnormaliteiten, die men zich denken kan.

Langzamerhand worden al die zenuwlijders erger — Gerrit van Lowe heeft de overtuiging dat er een groot dik beest in zijn rug zit, een worm met pooten. Straks pleegt hij zelfmoord, en laat negen kinderen achter, die het ook al te pakken hebben.

Hier is gelegenheid om weer eens een staaltje aan te halen van onpartijdige kritiek. De auteur vertelt van Gerrit: „hij gooide zich zijn jas om, want het was al koud, *November*, en het regende." Twee minuten later vernemen wij: „Paul verdween in zijn badkamertje, en Gerrit, stikkend, gooide open de ramen, zoodat de slaapkamer plotseling vol was van het geruisch van den *zomerregen*."

Nu zou ieder zeggen: Couperus vergist zich even; errare humanum est.... en daarmeê was de blunder volkomen verklaard en ook verontschuldigd.

Maar Nouhuys, de fijne kunstkenner, weet er iets anders op. 't Is werkelijk te verrassend om het niet te vertellen:

„De stemming van Gerrit, die dien morgen over zijn eigen gezondheid getobd heeft, die nu zijn vrouwtje nog gerust wil stellen, al is hij zelf diep getroffen door het bericht; die stemming klopt geheel met het huiverachtige, door den regen gewekt, dat een jas doet omslaan en de November-kilte doet vóórgevoelen. Let wel: doet vóórgevoelen.

Want al regende het, en maakte dit den vroeg-morgen koud; het was nog lang niet November, — daarin vergist de auteur zich zelf, in zijn *meevoelen* met Gerrit's huivering."

Hoort de lezer Gerrit in de onderwereld en Couperus in Nyssa of Pathagonie niet schaterlachen om de genialiteit van deze Amerikaansche vinding —?

Boek IV. Het Heilige Weten. De Cyclus is rond. En mijn lezer wil ik nog wel vertellen hoe Couperus rondgekomen is. De kopie

ligt voor mij kant en klaar — maar geef ik niet aan den zetter. Men zou misschien, neen waarschijnlijk, gaan denken dat ik den aanleg heb van den heer Nurks en een wilde passie voor afkeuren en kleinmaken. Die mij kennen weten wel beter. Hoogschatten en waardeeren is mijn rijkste genot, en ik vind het steeds te betreuren dat niet meer reden en aanleiding daarvoor aanwezig is.

Maar mijn vriendelijke luisteraar mocht denken dat ik zoo heel alleen sta in mijn oordeel over den „Artiest" Couperus, dat ik uit *den aard der zaak* hem zoo zelden kan bewonderen. Goed! Ik wil dan Anna de Savornin Lohman over dit laatste stuk eens raadplegen. Zij staat los van alle wetten en beperkingen, en zal niet verdacht worden van natuurlijke antipathie tegen den heiden Couperus. Men hoore, of leze in „Letterkundig leven" blz. 192 enz.:

„En in *Het Heilige weten* zijn wij nu zóóver gekomen, dat eigenlijk de heele familie van Lowe gek, of althans nagenoeg gek is geworden, en bij elkaar wordt gehoopt, als in een vrijwillig asyl, in het „spookhuis"; m, a. w. in het vaderlijk erfgoed van van der Welcke, Constances-man, gelegen te Driebergen.

Daar zitten zij bij elkaar, na den dood van Henri van der Welcke's ouders, die hem, den eenigen zoon rijk achterlieten: hijzelf, zijn vrouw Constance, zijn zoon Addy, (de dokter, die deze familie-patienten zich heeft uitverkoren boven elke andere praktijk), de negen kinderen van Gerrit, van den ritmeester van Lowe, die zich zelf van kant maakte, en wiens overspanning geworteld blijkt in zijn negen „blonde kindertjes", hunne moeder Adeline, van een heel-alledaagsch vrouwtje nu óók geworden een zenuwzieke. Emilie hun nichtje, de zielszieke wier merkwaardige lotgevallen ons reeds in *Zieleschemering* zijn medegedeeld, en leidden tot haar geestelijke afstomping, dan Ernst van Lowe, de aan vervolgingswaanzin lijdende oom, Constances broer, Paul van Lowe, de jongste der broers, óók al aangetast door een manie, die van het overal vuil te vinden, de oude moeder, mevrouw van Lowe, kindsch geworden, weer een ander nichtje Marietje van Saetzama, 't jongste meisje van zuster Adolphine van Lowe en van Saetzama, en eindelijk, de éénige tusschen al die gekken, die zielsgezond is, Addy's vrouw Mathilde. Want ofschoon Couperus waarschijnlijk oók Addy gezond bedoelde, kan ik in dezen pedanten, druilerigen, onnatuurlijken hypnotiseur-dokter, op zijn zestiende jaar al honderd-jarig wijs, onmogelijk zien een normaal natuurlijk-aangelegd-man. En evenmin vind ik de teekening normaal van Van der Welcke-vader, met wiens vroeger egoïst-wereldsch-doen het

moeielijk te rijmen is, dat hij zich nu, erfgenaam geworden van zijn erfdeel en vaderlijk thuis, laat opdringen, op zijn ouden dag, de geheele verarmde familie zijner vrouw, heel de bent der hem onsympathieke van Lowes, die er door hun maniëen en zielsziekten bovendien niet sympathieker op zijn geworden!! (De freule vergeet hier dat van der Welcke ook drie-kwart gek is).

— Ook deze plotselinge verandering in het karakter van Henri van der Welcke is niet gemotiveerd!

— Ik vergat nog te zeggen, dat wij nu en dan, — even maar gelukkig —, vergast worden op de verschijning van den onsympathieken Brauws, de held van *Het late Leven.* Dat deze fraseur het „zoeken" eraan heeft gegeven, en zich nu, levend van het door zijn broer en vader zuur-verdiende quasi-verachte „kapitaal", luierend neerzet als klaplooper aan van der Welcke's disch, is een eind, te voorzien van een type als dezen mislukten wereld-verbeteraar! Veel minder gemakkelijk voorzien liet het zich dat uit het normale luidruchtige huishouden van den joligen Gerrit, met de lieve moederlijke Adeline en de negen blonde kindertjes, groeien zou de zenuwzieke bevolking van het „Spookhuis" te Driebergen, de geknakte Adeline, die haar heele gezin overlaat aan een zestienjarigen gymnasiast-neef, de idiote Klaasje, de zwaarmoedige Alex, de ziekelijke Adèletje, etc. etc!

En waarom Marietje van Saetzama, wier ouders waarlijk niet laboreerden aan te véél gevoel, nu in eens zoo'n hysterisch wezen wordt is al even weinig verklaard!

Ik vind bovendien een besliste fout in den opzet van den roman heel die bevolking van het „spookhuis" op zich zelf. Addy is zestien jaar als zijn egoïste, levenslustige vader erft een familiegoed en fortuin. Op dien leeftijd beslist *hij* dat de 9 kinderen van oom Gerrit in dat familiehuis zullen wonen voortaan, onder toezicht van zijn ouders, later van hem zelf.

Alweer, waarom?

. . . .

En, nevens die éérste tegenstrijdigheid, zijn er nog vele andere, de rekbaarheid b.v. van het familiehuis te Driebergen, dat meer heeft van een Engelsch kasteel, naar de fantastische voorstellingen van Couperus, dan van een Oud-Hollandsche villa! Dan het inwonen der bijna gekke Emilie, en het zich, zonder opheldering, naar Driebergen laten vervoeren van Ernst, en het even ongemotiveerd in Driebergen komen wonen van Paul... En Adolphine Saetzanna, die tien jaren lang kwaad bleef, en nu, in eens, —

waar 't land overvol is van knappe zenuwspecialiteiten, — haar hulp en troost komt zoeken bij Addy, haar jongen neef, den pas beginnenden dokter!

Terwijl het toch alom waarneembaar is, dat juist onder eigen familie de medicus dikwijls 't minst wordt gewaardeerd, en ook het minste invloed heeft.

Nu en dan rijst de vraag, als men al deze buitenissigheden bij elkaar gestapeld ziet in dit boek, of Couperus misschien een loopje heeft willen nemen met zijn lezers, of hij eens heeft willen kijken hoe ver hij gaan kon met het griezelig en angstig maken. Daar is b. v. aan het einde van het eerste deel dat nachtelijk gesprek tusschen de beide zusjes Marietje en Adèletje, beide reeds zenuwzieken, en de derde Gerdy, nog gezond, over 't spoken van „den Ouden Man" op de achtertrap."

. . . .

„Behalve 't vervelende op den duur van dit *te* vergedreven realisme, komt de lezer, ongeduldig geworden door de 8 deeltjes „kleine" en gekkenhuis-zielen, die hij nu reeds heeft moeten door-worstelen, op den oneerbiedigen inval, of het Couperus misschien ten slotte te doen is geweest vlug en goedkoop zijn met den uitgever overeengekomen aantal vellen druks te vullen? Eén woord op een regel, dan weer gedachtenstreepjes, dan weer één nieuw woord op een nieuwen regel, zóó ben je gauw klaar.

't Heel mooie maar ook 't heel gevaarlijk-abnormale in dezen roman, vind ik de schildering van den angst voor 't dreigen van 't „Onbekende.... De Angst van Constance voor „de dag die altijd kan komen", de dag van smart, de treurigheid in de vergáánde, ouderwordende dingen, de martelende angst voor wat komen zal van nerveuse, overgevoelige, overteere menschenzielen, dit is het waardoor dit boek lééft, in je trilt, in je doet nabeven van eigen opwellenden levens-angst."

Van dit laatste hoop ik dat wij geen last zullen hebben, van dat nabeven namelijk. Wij zien die kleine mensch-bestaantjes en we worden er zeeziek van. Alleen iemand die op gelijke wijze is aangetast kan het uithouden in hun midden en zich inleven in het bestaan van deze „fantazie-schepselen."

Hoe kon Couperus hen maken en hun leven geven? Om dezelfde reden. Hij voelt met hen allen een zekere verwantschap.

Want als ik na zijn werken, en vooral na *de Boeken der kleine Zielen* opensla dat andere werk: *Van en over mijzelf en anderen*, dan vind ik de verklaring gereed.

Deze indolente, vadsig-loome man; deze lustelooze met zijn weerzinwekkende levensbeschouwing; deze ziekelijk verfijnde genieter, en rustelooze zwerver zonder energie en mannelijk willen ... is een „kleine ziel", een ongeneeslijke nevropaath!

De zieke Couperus doet den schrijver genoegen vinden in het ontleden en rustig ontrafelen van abnormaliteiten, en straks in het hysterisch joedelen van opgewonden taal, en de vizioenen van grootheidswaanzin.

En ik neem nog eens het portret van dezen man met het kleine, bleeke, overspannen gezichtje . . . en voel mij versterkt in mijne meening over zijn werk: „Een ziekteverschijnsel in onze literatuur".

NIEUWE UITGAVEN

GODSDIENST EN WIJSBEGEERTE

Klug (Dr. J.) Levensvragen. Vertaald door Dora M. Woltersom. Met voorrede van R. van Oppenraay. Amst. C. L. van Langenhuyzen (14 en 286) post 8°. *f* 1.50 geb. *f* 1.90.

Tot onze verwondering zijn er nog velen die bovengenoemd boek, dat toch reeds eenige maanden in de wereld is, niet kennen. Men zie wat wij over een ander werk van Dr. Klug schreven, in ons Meinummer blz. 11. R. K. PR.

Laperrine d'Hautpoul, (Mgr. G.) Lettre à un homme du monde sur les Epîtres de Saint Paul aux Galates, aux Thessaloniciens, aux Ephéses. Imprimatur. Bruges. Desclée, De Brouwer et Cie. 18°. 4 fr.

De titel zegt alles. De druk is als wij van den uitgever gewoon zijn, de inhoud eenvoudig, zonder geleerdheid. M.

Steiner (Max) Die Welt der Aufklärung. Nachgelassene Schriften. Herausgegeben und eingeleitet von Kurt Hiller. — Berlin, Hofmann. (196) kl. 8°. M. 2.50

Steiner, een israeliet, bekeerde in 1910 tot het Katholicisme, en nog geen jaar later pleegde hij zelfmoord. Hij is een zeer onrijpe geest, en in dit boek openbaart hij zich herhaaldelijk als een warhoofd. Wijsbegeerte in den gewonen zin niet — wel eenige sporen van begeerte naar Wijsheid. — Wij kunnen het niet aanbevelen. R. K. PR.

Vader (onze) Het gebed des Heeren in 't kort omschreven door een priester. Bussum, Paul Brand. (4 en 188) kl. 16°. geb. 1.25.

De Canisius-Vereeniging verleende aan dit werkje haar stempel; eene verdiende aanbeveling. Want deze eenvoudige omschrijving van het Onze Vader is zeer te prijzen, en zal ongetwijfeld velen

helpen met meer devotie en aandacht te bidden. De beden van dit schoonste gebed worden ieder afzonderlijk genomen als stof eener meditatie. Misschien ware het niet kwaad geweest naar de oude klassieke methode de punten van elke overweging zoo kort mogelijk te hebben aangegeven. Zoo werd het gemakkelijk voor den lezer, straks zelfstandig en geheel naar eigen zielsbehoeften te mediteeren over het „Onze Vader". R. K. PR.

GESCHIEDENIS EN HULPWETENSCHAPPEN

Belpaire (E. M.) Constance Teichmann. 2de druk. Amsterd, C. L. v. Langenhuysen. (8 en 270) 8°. *f* 1.75.

Een mijner beste vrienden zeide eens: Er wordt veel geredeneerd over de cultuur der Vrouw. Het woord is leelijk, maar de gedachte is goed. En wat precies wordt bedoeld kan men weten uit dit leven van Constance Teichmann.

Zoo is het, en daarom wenschen wij dit werk een plaatsje op het boekenrek van elke ontwikkelde vrouw. Men moet het in eigendom bezitten om het dikwijls ter hand te kunnen nemen.

V. VAN L.

Deckers (Dr. L.) De Landbouwers van den Noordbrabantschen zandgrond. Eene bijdrage tot de kennis der maatschappelijke en oeconomische ontwikkeling van den Nederlandschen Boerenstand in de negentiende en twintigste eeuw. Met een voorwoord van P. van Hoek, directeur-generaal van den landbouw. Eindhoven, A. Vervoort. (XVI, 288) gr. 8°.

Dr. Deckers geeft ons dit proefschrift bij het eindigen zijner studiën in de Politieke en Sociale wetenschappen aan de Leuvensche Universiteit. Daar is niemand in onze redactie bevoegd een oordeel te spreken over dit werk in allen deele. Maar bij een overzicht van den gedetailleerden „Inhoud" kunnen wij begrijpen welk eene waarde dit boek moet hebben voor leiders van boerenbonden en landbouwvereenigingen. R.

Fabius (A. N. J., Generaal-majoor F. A. Buis). Het leven van Willem III (1650—1702). Alkmaar Gebr. Kluitman, 1912 (394 m. 16 pltn. en 2 bijl.), 4°. *f* 2.40, geb. *f* 2.90.

Een geschiedwerk vol sympathieën en antipathieën, met een warme liefde voor het huis Oranje, voor den held van het boek en zijn gemalin bovenal. Geen gezindte wordt bij lezing gestooten, al mochten sommige uitdrukkingen in zake Kath. godsdienst wat juister zijn. Blijkbaar beoogde schrijver een populair werk. Dat werd het, vooral door den onderhoudenden toon en de saillante trekken, die worden naar voren gebracht. 't Intieme leven is uitnemend geteekend, de krijgsverrichtingen zijn met voorliefde uitgewerkt. De oeconomische geschiedenis mocht wat breeder behandeld. De platen zijn uitmuntend gekozen en uitgevoerd. De stijl, ver van alledaagsch, wordt eenigszins gezocht, vooral ten gevolge eener gewild-vreemde woordschikking. Hinderlijk is schrijffout: Willem Frederik i. p. v. Willem Hendrik (p. 97). H. DUURKENS S. J.

Halflants (Paul) Religion et littérature. Bruxelles. Société Belge de librairie. (286). 12°. 3 fr. 50.

S. E. le Cardinal Mercier, Karl Huysmans, Dom Bruno Destrée René Bazin, H. Carton de Wiart, H. Davignon, Firmin van den Bosch, V. Kinon, P. Nothomb, zijn de geloovige, Zola, Anatole France, P. Loti, Maurice Maeterlinck, H. Lavedan, C. Mendès, G. Ancey de ongeloovige schrijvers, welke hier het onderwerp eener studie uitmaken.

Gezonde, degelijke, zakelijke critiek. Aangenaam te lezen. Zeer aanbevelenswaardig. LEERAAR M. O.

Hesse, (Raymond) Les Criminels peints par eux-memes. Paris. Bernard Grasset. (12 et 325) 14 X 20. 30 fr. 50.

Vacher, Soleilland, d'Anastay, etc. teekenen hier zich zelven uit. Of ze het juist doen? Men leze het voorwoord van Professor Grasset, die deze auto-biografieën beschouwt met betrekking tot de leer der verantwoordelijkheid.

Een boek uiteraard voor geleerden, die van dit onderwerp studie maken. Geen lectuur voor anderen, *volstrekt niet.* Het boek bevat vele foto's en teekeningen. M.

Krose S. J. (H. A.) Godsdienst en moraal-statistiek. Leiden, Futura. (101) 8°.

Dit deeltje uit serie VI der „Politieke en Sociale Studiën" is uitnemend. Ook de Redactie van de N. R. Ct. kan daar allicht inlichtingen voldoende vinden om niet meer zoo'n volkomen onware berichten de wereld in te zenden als zij laatstelijk deed. R.

Lecigne, (C.) Du Dilettantisme à l'Action, Etudes comtemporaines, 2 vol. Paris. P. Lethielleux, (340 et 350) 12°. 3 fr. 50.

H. Taine, F. Brunetière, P. Bourget, Jules Lemaître, Maurice Barrès, Anatole France, E. M. de Vogué, H. Bordeaux, Ed. Rod, Léon Daudet. Emile Faguet en René Bazin worden in deze studiën behandeld.

Soms misschien wat optimistisch, soms misschien met een ietwat te hoog gaande bewondering, bijv. voor Brunetière en Bourget, maar in 't algemeen met een degelijk, gezond oordeel in kernachtigen, helderen stijl. Het boek is goed en degelijk en voorzien van „imprimatur".

Leclercq, (R. P. Dom H.) Les Martyrs, XI La Revolution. (Imprimatur.) Paris. Poitiers, Librairie H. Oudin. (124 et 520) 18°. 4 fr. 50.

N° XI van het bekende „Recueil." Interessante „Introduction" met heldere typeering. Uit het werk zelf releveeren wij „Martyre de Louis XVI" als bijzonder opmerkenswaardig. Degelijk papier, nette uitvoering. H. F. VAN M.

Molt, (E.) De geschiedenis van Napoleon. Amsterdam, van Holkema & Warendorf (269 Geïll. met portr. en 16 platen) gr. 8° *f.* 1.50, geb. *f* 1.90

Grootheden van de eerste rang genieten het voorrecht, dat er

bijna geen week verloopt, waarin niet een of andere publicatie omtrent hun leven of hun werken het licht ziet. Zo brengt ons bijna ieder nummer van het „Wöchentliches Verzeichnis" van de Duitse boekhandel een Goethe studie, Zo gaat het met Vondel, Dante, Shakespeare. Zo vooral ook met Napoleon. Met de vertaling van Graaf de Ségur's „Veldtocht in Rusland" en van Frémeaux „St. Helena" vormt bovengenoemd werk een serie van Napoleon-geschriften in de allerlaatste tijd in Holland verschenen. In tegenstelling met de beide vorige is het werk echter geen speciaal-studie over een korte episode uit dit rijke leven maar het bedoelt in aangename, onderhoudende vorm ons een beeld te geven van Napoleon's geheele loopbaan, zonder zich te verdiepen in taktiese, politieke of religieuse kwesties. De kritiek is dan ook slechts een algemeen-ethiese, tengevolge waarvan de karakteristiek wat vaag blijft. Behoudens een enkel onschadelik dommigheidje tegen de Katholieke kerk en enkele van andere aard zoals: „Plutarchus, dien beroemden L a t ij n s c h e n schrijver," (p. 11) een aardig boek. J. F. WETERINGS.

Dit boek is eigenlijk bedoeld, gelooven wij, voor de jonkheid; maar juist om wat de recensent in den laatsten regel zegt lijkt het ons daarvoor niet geschikt, en vermelden wij het niet onder rubriek „Voor de Jeugd" — *Redactie.*

Nieuwenhuis (G. I. J.) Bijdrage tot de geschiedenis van het Gooiland en vooral van Laren in en na de Reformatie. Met een voorwoord van prof. W. Knuif te Rijsenburg en opgedragen aan Z. D. H. Mgr. H. van de Wetering, aartsbisschop van Utrecht. dl. II. Met drie platen en verschillende bijlagen onder welke zes muziekbijlagen. Electrische drukkerij 't Kasteel van Aemstel. Amsterdam 1912 (198) gr. 8° . *f* 1.20, geb. *f* 1.50.

Een boek geschreven voor het Katholieke volk, dat belangstelt in de oude geschiedenis van het Katholieke Gooiland, doch allereerst en voornamelijk van Laren. Prettig vertelt de schrijver het leven en den strijd tijdens de Hervorming, de mislukte pogingen der Jansenisten in Laren, de wederopluiking tot een heerlijk katholiek leven in de vorige eeuw, en vooral het ontstaan en de ontwikkeling van de beroemde St. Jansprocessie. Jammer is het, dat de schrijver in zijne dichterlijke ontboezemingen zich nu en dan liet verleiden tot beschrijvingen, die de historische critiek niet altijd kunnen doorstaan. En zooals bij alle geschiedwerk zijn ook hier meerdere aanvullingen bij te brengen. V. D. H. pr.

Overmeer (W. P. J.) De Hervorming te Haarlem. Haarlem, J. Boissevain. (192, XIII.) met 4 potr. en 3 pltn.) gr. 8° *f* 1.90.

Het is bepaald jammer, dat dit boekje niet ruim vijftig jaar eer is verschenen, dan ware het heelemaal op zijn plaats geweest onder de pamfletten van de Aprilbeweging. Nu is het een achterlijk misbakseltje van lachwekkende naieviteit. Wie krijgt het nu toch in's hemelsnaam nog in het hoofd, om onzen opstand tegen Spanje als een opwekking te gebruiken tot verdediging van het protestantsch beginsel. Ja, dat gebeurt zeker nog wel in prote-

stantsche preeken en traktaatjes, maar daarmee heeft de wetenschap al heel weinig gemeen. Ik heb dan ook zielsmedelijden met den schrijver gehad, toen ik zijn onhistorisch geknutsel onder het oog kreeg, vooral toen ik las, dat hij gaarne dit werk aan meer bevoegden had overgelaten, maar dat gebrek aan tijd en de moeilijkheden tot dusver vele schrijvers hadden weerhouden. Dat ongelukkig gebrek aan tijd, die vele moeilijkheden, die de meer bevoegden weerhielden, hebben den Heer Overmeer parten gespeeld. Hij is toen maar zelf aan het werk gegaan en dat was heel verkeerd van hem. Het boek heeft geen historische waarde en is voor onontwikkelden zeer verkeerd, omdat het al den ouden rommel van lang vervlogen wanbegrippen weer uit de sloot haalt. De Heer Overmeer heeft niets vergeten en niets geleerd.

DR. W. MULDER S. J.

Ségur (Graaf Paul de). De veldtocht in Rusland. Gedenkschriften. Uit het Fransch vert. door Jhr. L. Op ten Noort. Met inleiding door generaal Wûppermann. Utr. J. G. Broese. (XII en 368 m. 1 Krt.) post 8°. *f* 1.25; geb. *f* 1.75.

Een mooi en belangwekkend boek over het geweldige drama, dat eene eeuw geleden in Rusland werd afgespeeld. Reeds in 1824 verscheen deze „Histoire de Napoléon et de la grande armée pendant l'année 1912." — De Nederlandsche vertaling van 75 jaren terug liet te wenschen over. Deze is uitmuntend. Vooral ook late men de inleiding van den deskundige niet ongelezen. Volop aanbevolen. LEERAAR M. O.

ONDERWIJS EN OPVOEDING.

Ammerdorffer (H.) Gelijkstelling tusschen het openbaar en bijzonder onderwijs? Brochure, op last van het Hoofdbestuur der Diocesaan-vereeniging van R.-K. bijzondere onderwijzers in het Bisdom Haarlem samengesteld — Leiden, Futura.

Is N°. 30 Volksbibliotheek. Zeer geschikt om over deze kwestie gezonde denkbeelden te verspreiden. LEERAAR M. O.

Examen-opgaven ter verkrijging der acte als onderwijzer(es). Met de antwoorden der vraagstukken. 1911 en 1912. Zutphen, W. J. Thieme. (40 en 34) post 8°. *f* 0.50.

Aanbeveling onnoodig. Aan hen, die er nog vóór staan, altijd welkom.

Heukels (H.) Geillustreerde school-flora voor Nederland. 5de vermeerderde en verbeterde druk. Met 1566 afbeeldingen. Groningen, P. Noordhoff. (VIII, 898). 8°. geb. *f* 3.75.

Zoolang ik in het vak was, heb ik geen oogenblik getwijfeld of dit was wel het beste, dat wij konden hebben. Mijne opinie is niet veranderd. Maar men moet begrijpen dat zulk een werk niet tot school of klasse beperkt mag blijven. Kweek de liefde aan tot de natuur, en plaats deze schoolflora in alle volksbibliotheken.

L. G.

Vaes (T. J.) Lijnteekenen. I. Teekeninstrumenten. II. Constructies. III. Kromme lijnen. IV. Teekenvoorbeelden. Groningen, P. Noordhoff. (128, m. 162 fig. in tekst en 63 afb.) gr. 8°. *f* 1.25.

Onmiddelijk voer ik dit boek in bij mijn patronaatsjongens, die er voor in aanmerking komen. Ik raad mijn collega's aan dit voorbeeld te volgen. Spijt zullen zij geen oogenblik hebben.

R. K. PR.

Vürtheim (Dr. J.) De Mythologie der Grieken. Rotterdam W. L. & J. Brusse 2de verm. dr. (VIII en 136 met 32 pltn) kl. 8°. *f* 0.95 geb. *f* 1.25

Het feit dat dit boekje in zo korte tijd een twede druk beleeft, bewijst wel, dat het bij het publiek in de smaak valt. Natuurlik heeft de schrijver zich zeer moeten beperken om zulk een uitgebreide stof, waaraan een Grüppe bijv. twee zware boekdelen wijdt, in zulk een kort bestek saam te vatten. En „im groszen und ganzen" is hem dit uitstekend gelukt. Waar de schrijver in zijn voorrede terecht een discussie over zekere open vragen afwijst, zal hij die over een ander punt zeker wel toelaten. Het wil ons n.l. voorkomen, dat de keuze der reproducties een vrij willekeurige is. Waarom bijv. wordt ons de tekende Zeuskop en de Hermes van Praxiteles onthouden? Vooral de laatste, als een van de weinige oorspronkelijke Griekse beeldhouwwerken, die ons bewaard zijn, verdiende hier wel een plaatsje. Doet ook de uiterst konsekwente parafrase der Griekse woorden een weinig vreemd aan, toch lijkt zij ons de juiste. Een werkje, geschikt voor vergevorderde gymnasiasten en ontwikkelde leken, die belangstellen in de cultuurgeschiedenis der oude wereld. J. F. WETERINGS.

Wesseling Mzn. (Chr. L.) De Eindstrijd voor de vrije school. Met een voorrede van Mr. A. I. M. J. Baron van Wijnbergen. Den Haag. A. N. Govers. (X en 64). 8°. *f* 0.25.

Als allen dát wilden, dan wisten wij ons wíllen. Het doel, waarnaar wij moeten streven met vereende krachten wordt hier zoo vast en zeker geteekend, dat geen vergissing mogelijk is. Dus ook geen nuttelooze arbeid. In massa verspreiden.

LEERAAR M. O.

KUNST

Fockema Andreae (J. P.) De hedendaagsche stedenbouw. Utr. H. de Vroede. (106 en 5, m. 86 afb. op 23 pltn) gr. 4°. In portef. *f* 6.—

Memlinc (Hans) Chefs d'oeuvre, reproduits dans les couleurs des Originaux, choisis et accompagnés de notices explicatives, par Pol de Mont et S. G. de Vries. Leyde, A. W. Sythoff. (4, 4 en 12 blz. tekst en 15 pltn, m. beschrijv.) gr. fol. In portef. *f* 216.—

NIEUWE LETTEREN.

NEDERLANDSCH.

Frenssen (Gustav); HET VERGAAN VAN DE „ANNA HOLLMANN"; wij herinneren aan ons oordeel over het Duitsche boek in het vorig nummer — **Gorter** (Herman); PAN, EEN GEDICHT; niets anders dan socialistiche propaganda; kunst géén — **Rousseau** (Jean Jacques) EMILE OF OVER DE OPVOEDING; 28 Juni was het 200 jaren geleden dat R. te Genève geboren werd; van deze gelegenheid heeft J. Huyts gebruik gemaakt eene bewerking te geven van de „Emile"... ten dienste van ouders en onderwijzers. Wij herinneren eraan dat het boek op den Index staat — **d'Annunzio** (Grabriele); MISSCHIEN WÈL — MISSCHIEN NIET; Mei 1911 kwamen van dezen schrijver op den Index: alle romans en alle dramatische werken.

Barr (K.) De jonge Lord Stranleigh. Roman uit het Engelsch. Utrecht. A. W. Bruna en Zn. (170). 8°. *f* 0.30.

Hoe weinig kan men toch vertrouwen op het oordeel der menschen. Heel de Londensche aristocratie beschouwt Lord Stranleigh als een groote nul, iemand wiens eenige verdienste bestaat in een jaargeld van 30,000 pond. Een niet te versmaden sommetje!

Die saaie Lord Stranleigh met zijn lijmerige stem doet zich op eens heel anders kennen. Hij blijkt in woord en daad een echte gentleman, is goed financier, mijnontginner, zeevaarder, handelsman enz. enz.

Waarlijk zoo'n prachtstuk verdient wel een bizonder voordeelig plaatsje in het Panopticum.

Wie gaarne iets hoort van wondermenschen, moet dat boek maar eens lezen. M. WALRE.

Bordeaux (Henri); Helden. 's Bosch, Leesb. voor Chr. Huisgezinnen, per jrg. *f* 2.50 — 2 dln. (90 en 121), 8°.

De Nederlandsche bewerking, zooals ze hier voor ons ligt, is heel goed en verdient aanbeveling voor volksbibliotheken.

Broedelet (J. W.) Met den boemel. 5 illustr. van A. Luyt. Haarlem, J. W. Boussevain en Co. (8 en 256) post 8°. — *f* 1.—

28 Schetsjes! In beeldspraak: „de stations waar de boemel stilhoudt." Wilt u weten hoe die halten er van binnen uitzien? Zie blz. 81 een stuk gefilozofaster over het geluk: Leentje Langelaan zit in den trein en denkt dat de heer tegenover haar verliefd begint te worden.... een oogenblik later ligt zij dood en verminkt onder de wielen van den ontspoorden wagen. Hendrikje Pieperse, wier man feest viert en gehuldigd wordt, valt in den roes van haar geluk uit het zolderraam en breekt den hals. Gerrit Witkop wint een koe bij gelegenheid eener landbouwverloting; denzelfden dag verslikt hij zich aan een aardappel en stikt. Als Broedelet dat verteld heeft, besluit hij: „Dit zijn verhalen van 't echte, niet hooge, mooie of wondere doch zeer menschelijke geluk.

Zij mogen de eerste stap zijn tot 'n gezond-nuchtere wereld-aanschouwing."

De heer Broedelet is een beetje berucht om zijn cynisme. Is dat gezocht en gewild om de aandacht te trekken, dan verdient hij te worden uitgelachen. Mocht het evenwel de openbaring wezen van een bestendigen geestestoestand, dan durven wij aanraden koudwater-omslagen; en vooral rust, veel rust! Liefst nooit meer schrijven. A. B. H. GIELEN S. J.

Bruinings (P. F.) Mijn vriend Parelman. 2de druk. Utrecht, A. W. Bruna (246). 8°. *f* 0.50.

De schrijver heet Brunings op het schutblad en Bruinings op het titelblad. De vriend van Parelman heet Karels.

De eerste (Parelman) wordt rijk en Karels niet — ofschoon 't hem anders nogal goed gaat. Parelman wordt trotsch en wil Karels niet meer herkennen. Maar de zoon van Parelman, een zedeloos studentje des te meer de dochter van Karels. Hij begint met de meid te kussen om toegang te krijgen tot de dochter, en haar dan over te halen met hem naar Parijs te vluchten. De domme moeder van het meisje heeft hij al bijna het hoofd op hol gebracht, doch alvorens hij verder zijn plannen kan uitwerken krijgt hij een flink pak slaag van een knuistigen ingenieur, die op zijn beurt de dochter krijgt van Parelman. Zedelijk is het boek niet kwaad. Literair is het spoorlectuur. A. GIELEN.

Corelli (Marie) De koningskroon. Naar het engelsch bewerkt door Holda (J. Clant van der Mijl—Piepers) 2de druk. Amsterdam, L. J. Veen. (101). 8°. *f* 1.25; geb. *f* 1.75.

Eene verzameling van opstelletjes. Het eerste stukje heet „koningskroon". Eene soort van allegorie. De engel des Lichts en de dito der Duisternis kampen met „mystieke zwaarden". Hoe zij dat klaarspelen weet ik niet. Het geheel schijnt een apologie te zijn van den wereldvrede, maar héél zeker ben ik er niet van. Het tweede: „Een kwestie van geloof, opgedragen aan allen die er belang in stellen". Opent met een geloofsbelijdenis der schrijfster: „Ik wensch te beginnen met eens en vooral aan allen die geneigd zijn het volgende te lezen, de nadrukkelijke verzekering te geven dat ik eene Christin ben". Hoe weinig deze verklaring heeft te beduiden, blijkt uit de volgende toelichting:

„Zij mogen Joden, Afgescheidenen, Papisten of Boeddhisten *genoemd* worden, maar ik beschouw ze allen als Christenen, indien zij het goede leven leiden" enz. enz.

3°. „De Geest in den draagstoel"; Wel aardig, en hier zegt de auteur eens flink de waarheid aan moderne vrouwtjes.

4°. „De automobiel van den duivel"; bombast!

5°. „De Illusie van liefde"; deze gaat verloren zoodra de menschen trouwen. Zoo zijn er nog een paar stukjes, maar de lezer weet nu al genoeg, zou ik denken. A. B. H. GIELEN. S. J.

Dermoût (Mr. J.) Singkep—tin. Oorspronkelijke Indische roman Amsterdam, L. J. Veen. (III 309) 8°. *f* 3.25 geb. *f* 3.90.

Een goed verhaal, zonder romantische mallligheden. Men zou bijna zeggen dat het een heusche levensgeschiedenis is.

Ingenieur Bob is een flinke, nobele jongen; om hem heen verschillende minderwaardigheden, die hem echter nooit tot knoeierij kunnen brengen.

Agatha, zijne vrouw, die zonder boe of bah van hem wegloopt, zoodra het hem een weinig minder voor den wind gaat, is een vreemd verschijnsel. Wie had dat gedacht van het frissche, vroolijke vrouwtje?

Overigens komt de lezer ongetwijfeld tot de conclusie dat daar ginds eene Sobrietas-vereeniging reden van bestaan zou hebben. De kerels, ik bedoel de heeren, kunnen geen seconde van den dag op hun horloge kijken of ze komen tot de wetenschap dat het precies tijd is om „een bittertje te nemen". Het boek is voor volwassen menschen. A. GIELEN. S. J.

Tinayre (Marcel) Huize Manadouze. Bewerkt door W. Roldanus Jr. 2 dln. 's Gravenh. L. Dickhoff Jr. (4 en 151; 4 en 151) post 8°. *f* 3.50, geb. *f* 3.90.

Een ongeloovige dokter van boeren afkomst en zijne dochter, wier geloof door dezen onnatuurlijken vader eveneens vernietigd werd.

Een ruim twintigjarig Parijzenaartje, teringlijder en kwajongen, die al een liederlijk leven achter den rug heeft, wordt in hun huis ter verpleging opgenomen. Bij het jongmensch ontstaat liefde, en bij het meisje medelijden dat tot alles in staat blijkt. Want op het oogenblik dat de zieke stervend is, geeft zij zich aan hem, opdat hij toch maar in de illusie zal blijven dat de dood nog verre is. „O, hem niet meer laten weenen, hem niet meer laten lijden, hem gelukkig doen zijn! Dat hij, verrukt van liefde, de eeuwige duisternis binnentreedt!" — Hij sterft, en onmiddelijk bij de geboorte ook het kind dat uit dezen gruwel gewonnen is. Dat is eenvoudig bestiaal! Het boek kleeft van het meest vetachtige ongeloof, dat men zich denken kan —; en op blz. 51 staat eene godslastering als slechts een dronken kinkel kan uitbraken. Die auteur is eene vrouw.

Tinayre is Madame Marcelle Chasteau! „L'une des femmes de lettres les plus „artistes", les plus anticléricales et les plus licencieuses de notre époque". A. GIELEN S. J.

Hans (A.) Boete. 's Bosch, Leesb, voor Chr. Huisgez. (114) 8°.

Dit is het eerste nummer van dit jaar, de andere hebben wij reeds genoemd. Niet alleen ter ontspanning maar ook tot heilzame leering zal het zijn.

Hers (Anna) Jozua Brunsveld. Amsterdam, P. N. van Kampen & Zoon. (4 en 280) post 8°. *f* 2.90 geb. *f* 3.50.

Dit boek hangt aan elkaar als duinzand. En in dat zand liggen enkele parelen bedolven. B.v. een pastoor die verklaart: „Ik ben geen goed dienaar van Rome, maar ik ben een geloovige. Ik geloof in de liefde Gods". — En een dominee, die er als de

kippen bij is, om een gelijkluidend getuigenis te geven: „En ik ben geen navolger van Calvijn geworden, al was mijn geheele opvoeding in die richting, maar ik ben een geloovige. Ik geloof in de liefde Gods". Behalve dit is ook uiterst merkwaardig in dezen roman dat de menschen sterven als muizen, en zoodra er een doode in huis is, begint de een of andere kwibus viool te spelen om zijn smart uit te zingen.

De schrijfster, wier talent voor literatuur even negatief is als haar geloof, bezit overigens veel goedhartigheid; waaruit ik meen te mogen besluiten dat zij meer roeping had voor verpleegster dan voor auteur. Het boek deugt voor niemand.

A. B. H. GIELEN S. J.

Hoven (Thérèse) Zuster Linda. Amsterdam, v. Holkema en Warendorf. (235). 8°. *f* 0.90.

Twaalf jaren lang heeft Zuidhoff geleefd met een onderwijzeres in Indië. Nu keert hij ziek en gebroken naar zijn vrouw in Holland terug. Tegen zijn wil vergezelt hem het meisje, verkleed als verpleegster, en dringt zich op aan de wettige vrouw, die van niets weet in den beginne. Eindelijk wordt zuster Linda aan de deur gezet. Mijnheer Zuidhoff is onmiddelijk naar bed gegaan bij zijn aankomst, en ligt er nog in op de laatste bladzijde. In plaats van God leidt hier alles het Noodlot.

Wat schandelijke uitspattingen in dit boek vergôelijkt en zelfs noodig genoemd worden, zal ik maar verder niet mededeelen. Voor niemand!

J. ST.

Lohman (Anna de Savornin): Mara-liefde. 3de druk. Amsterd. J. L. Veen (160) kl. 8°. geb. *f* 0.50.

Het eerste vertelsel spreekt van een meisje, dat een weinig beneden haar stand trouwt en haar man volgt naar Indië. Deze leeft daar modern-onzedelijk en sterft al spoedig. De jonge weduwe keert terug met haar kind en vestigt zich in den Haag. Een flinke, kranige dokter vraagt haar ten huwelijk, en zij weigert, wijfelt, komt ten slotte tot een beslissing. Zijne vrouw wil zij worden, niet uit liefde, maar omdat haar kind de leiding van een man noodig heeft. De knaap wordt ziek en... noch de dokter noch een ontboden professor kunnen hem behouden. Na zijn dood verklaart de bedroefde moeder dat zij niet meer denkt aan een huwelijk wijl het eenig motief daartoe is verdwenen. Zij gaat zelfs zoover (en dat is heel jammer voor het verhaal) dat zij verklaart den man te haten, die haar kind niet vermocht te redden. Als ik zijn adres wist, stuurde ik den dokter een kaartje om hem te feliciteeren dat het nooit tot een huwelijk is gekomen met zulk een onredelijk, en onbillijk schepseltje. Ofschoon de uitwerking van het verhaal volstrekt niet fijn is, leest men het toch met een zekere belangstelling en niet zonder ontroering.

Het tweede brokje is aarts-vervelend. Dat gezeur over het kind-meisje, en die herhaalde expectoraties tegen schijn-christenen beginnen erg tegen te staan. Het kind-meisje! Och, de freule heeft

nu al zóó dikwijls dit affiche aangeplakt, dat wij perfect weten wie zij bedoelt. Het geheel is ietwat koortsig opgewonden.

A. B. H. GIELEN, S. J.

Mathilde. Het hangende zwaard. Nijmegen, Malmberg. (150) 8°. *f* 0.59 — *f* 0.75.

Voor vele meisjes zeker geschikte lectuur. Vooral het laatste „Een goede les", kan in onzen tijd, nu zoovelen zich literarisch aangelegd voelen (zonder het te zijn), van groot nut wezen.

M. WALRE.

Streuvels (Stijn); Het glorierijke licht. Amsterdam, L. J. Veen. (30 bl. m. e. portr.) 8°. *f* 1.50.

Dat zal een boekje worden, waarvoor bibliophilen over 20 jaar hun nachtrust opofferen. Slechts 450 exemplaren werden gedrukt. De gewone uitgave is reeds uitverkocht — van het kleine aantal der luxe-exemplaren op hollandsch papier en op japansch in fluweellederen band is allicht nog wat over. Prachtig werk. En de inhoud: een prachtige hymne aan den zomer. De opdracht luidt: „In blijde herinnering aan den heerlijksten aller zomers die ooit over de wereld praalde den zomer van het jaar O. H. Negentien honderd en elf." Het is echt „Streuvels" en Streuvels op zijn best. R.

Veth (Cornelis) Prikkel-idyllen. Bussum. C. A. J. van Dishoeck, gr. 8°. I, de allerlaatste avonturen van Sir Sherlock Holmes (6 en 46, met afb.) *f* 0.35.

Veth wil een serie geven van deze prikkel-idyllen om eens een loopje te nemen met de detective-verhalen, en het dwaze van deze dingen te laten zien. Dat voornemen vind ik uitmuntend, maar dit eerste nummer is niet fijn-geestig èn onderhoudend genoeg om veel kans op slagen te hebben. Ik vrees zelfs dat de meesten de ironie van den auteur niet zullen voelen, en weer heel rustig hun detective-prulletjes gaan verslinden.

Maar nog eens, het pogen is reeds prijzenswaard en daarom beveel ik gaarne deze idyllen ter lezing. A. GIELEN.

Williamson (C. N.) Papa. Naar het Engelsch. Utrecht, Bruna. (180). 8°. *f* 0.30.

Ze hadden genoeg van elkaar. Hij blijft in Engelsch-Indië en zij vertrekt met hare dochter naar Frankrijk.

De herinnering aan den vader is door de praatjes der moeder, die nu dood is, niet bizonder vriendelijk. Papa zal eindelijk overkomen en zijne dochter weerzien; de dochter vindt het vervelend, want ze staat op 't punt te gaan trouwen met een luitenant; nu vreest zij dat de vader er tegen zal wezen.

Zóó wordt dan overlegd: Een jong vriendinnetje zal zich voordoen als de dochter. De eigenlijke dochter zal intusschen naar Zwitserland reizen (als ik goed onthouden heb) waar ze trouwen kan zonder toestemming van haar vader. En.... eindelijk komt dan alles hierop neer dat de dochter haar épauletten en het vriendinnetje Papa krijgt. Van harte proficiat. Verkeerd is het boek zeker niet, maar erg futiel. M. WALRE.

FRANSCH.

Allais (Alphonse); PAS DE BILE; nog al sensueel — **Bertheroy** (J.); LE FRISSON SACRÉ; allesbehalve sacré — **Blasco-Hanez**; LA HORDE; Anti-Katholiek — **Comert** (Marg.); LA PUISSANCE DES AUTRES; slechte passages — **Harry** (Myriam); LA DIVINE CHANSON; onzedelijk — **Jalabert** (P.); AU COEUR DES VIGNES; benauwend-zinnelijk; — **Labeur** (F.) JEAN KLEIN, LÉGIONNAIRE; tegen godsdienst — **Rabussen**; LA JUSTICE DE L'AMOUR; onzedelijk en ongodsdienstig — **Rosmy-Ainé** (J. H.) LA MORT DE LA TERRE; immoreel — **Romano** (Joël de); DANS L'OBSCUR; gevaarlijk — **Saint-Edme**; SILLAGE D'AZUR; echtbreuk — **Wels** (H.) ANNE-VÉRONIQUE; is niet goed.

Bovenstaande boeken worden door ons met een zwart kooltje aangestreept. R.

Brète (Jean de la) Un Obstacle, Roman. Paris. Librairie Plon. 18°. 3 fr. 50.

Tegen het integraal feminisme. Vlot geschreven, als alles uit deze pen. Kerngezonde begrippen. Rake bewijsvoering, niettemin vriendelijk en gezellig geestig. Boeiend tot het eind. Geeft meer dan menige brochure, uit geliefhebber geschreven. Allen, die voldoende ontwikkeld zijn, ook ernstige sociologen, met nadruk aanbevolen. Hulde! H. F. VAN M.

Cardonnel (Louis Le) Carmina Sacra. Paris. Mercure de France. (200) 18°. 3 fr. 50.

Schoone, verheffende poezie! Geene sentimentaliteit, geene melancholie, geen „Weltschmerz", niets van dat alles, dat den dichter zijn herautschap ontneemt en hem bij de invaliden plaatst. Eene krachtige ziel, die hare kracht, geput uit hoog gelooven, weet uit te zingen en over te storten. (Voor grooteren).
H. F. VAN M.

Charry (André) Petite Histoire d'une Ame. Paris. Plon-Nourrit (7 et 235) 16°. 3 fr. 50.

Eene roerende geschiedenis: een jonge man van grooten aanleg en vurig gemoed, met een warm hart en levendige verbeelding dwaalt af en keert terug. Hij sterft in den opgang van het leven, maar gelaten en tevreden nu hij zijn geloof heeft weergevonden. Eene krachtige les in schoon Fransch gesteld, degelijk en gezond. Geschikt ook voor jongelingen. Men wordt niet bepreekt, maar diep getroffen, zal men leeren en er naar doen. H. F. VAN M.

Deledda (Grazia); Dans le Désert. Traduit de l'italien par Marc Hélys. Paris, Hachette. (258) 18°. 3 fr. 50.

Ik vind dat alles veel te pessimistisch. Daar mag wel wat blijheid in de literatuur komen, want die eeuwige neurasthenie begint te vervelen. En als de uitgever vertelt: être „dans le désert" c'est être dans la vié, c'est voir en soi et autour de soi s'évanouir et mourir les illusions et les espoirs, les êtres chers et les bonheurs convoités, dan vind ik dit sterk overdreven. Het boek is niet slecht, maar alleen te zwartgallig. Ik raad de lezing niet aan.
DR. L. DAURIAC.

Doris (P.) Sur le sable. Paris Mathot. 8°. 3 fr. 50.

Volkomen onschuldig. Niet goed geschreven, en een weinig onbeholpen wat betreft de afwikkeling. Het zal wel een eersteling zijn. DR. L. DAURIAC.

Dumont (F.) Malgré son Père. Roman. Paris. Bernard Grasset. 18° 3 fr. 50.

Een geeltje geschikt voor iedereen. De geschiedenis van een jongen man, die priester wordt niettegenstaande de onverschilligheid zijns vaders. Uit het leven gegrepen. Bekende figuren zijn erin te herkennen. Goed geschreven, gezond en krachtig zonder vroomdoenerij; bevat schoone lessen van rijke ervaring en diepe studie getuigend, zeer te pas in het levende verhaal ingevlochten. H. F. VAN M.

Ferchat (Joseph) Le Roman de la Famille française. Paris. Plon-Nourrit. (15 et 460) 16°. 3 fr. 50.

Een „essai sur l'oeuvre de M. Henry Bordeaux", met eene voorrede van Paul Bourget. L'écrivain, le défenseur de la famille en l'héritier d'une tradition worden er in behandeld van af zijne eerstelingen tot en met „la Neige sur les pas". Een interessant boek, dat zich vlot laat lezen en geene vervelende romans-intrigues aan elkaar rijgt. Integendeel. De citaten, te pas gerangschikt en benut in de bewijsvoering, loopen als even zoovele herinneringen, voor wie Bordeaux kennen, door het boek heen. Men zal ten slotte het artikel over dezen schrijver in ons vorig nummer nog eens herlezen. H. F. VAN M.

Gauthey (Lucie) Le destin nous conduit. Paris, Plon-Nourrit. 8°. 3 fr. 50.

De titel zou misleiden kunnen, en doen denken aan een boek, dat men niet moet opensnijden. Dat is niet zoo. Het gaat tusschen Juffrouw Le Bray en luitenant Villermois niet alleen over liefde maar ook over geloof. Zij wil geen ongeloovige tot man, en hij wil niet anders worden. Ten laatste komt alles in orde. Hier en daar nog al realistisch, zoodat het boek voor de meeste jongemeisjes niet is aan te bevelen. De bedoeling is goed, heel goed zelfs. DR. L. DAURIAC.

Jammes (Francis) Les Géorgiques Chrétiennes. Paris. Mércure de France. (218) 18°. 3 fr. 50.

Eer ik toch zooveel pagina's met elk veertien alexandrijnen kocht of las . . . .

Gij zult het koopen, als gij van een echt Roomsch gedicht houdt, als gij schoone verzen wilt lezen, een nieuw genre, zou ik zeggen. Dat gij het boek achter elkaar uitleest, daarvan ben ik zeker. En dat het geen reclame noodig heeft, daarvan evenzeer, als maar eerst enkelen het lezen; die praten er van zelf over. 't Is eenig mooi. Jammer, dat er geene ruimte is voor eene studie over dit kunstwerk. (Voor grooteren.) H. F. VAN M.

Mimande (P.) Les Chemins tortueux. Paris, Gautier. 8°. 3 fr. 50.

Heel actueel. Een strijd tusschen man en vrouw — hij wil vóóruit, en offert aan zijn ijdelheid zijn hoogere belangen. De vrouw verdedigt haar geloof, het hoogste goed. Werkelijk waard te worden gelezen. DR. L. DAURIAC.

Morian (Jacques) Le Tournant. Roman. Paris. Bernard Grasset. 18°. 3 fr. 50.

Een kinderloos echtpaar; de man doet aan politiek, wil „député", later „ministrable" worden, geholpen door eene intrigante en haar salon; de echtgenoote, die niets te doen heeft en haar geloof heeft laten vervliegen in de frazen van den dag, wordt jaloersch. Men verlaat elkaar. Het lijden brengt de vrouw weer terecht. Verzoening. Het te verwachten kind zal christelijk worden opgevoed.

Echt katholieke roman. Alleen voor volwassenen. Bevat zeer schoone bladzijden. Is niet zoo diep als bekende romans in dat genre, maar voor katholieken, die zoo iets kunnen lezen, veel nuttiger, veel duidelijker.

Nog beter, als men zoo iets *niet* noodig heeft . . . .

H. F. VAN M.

Perroy (Louis). Cum Sanguine. Paris, Lethielleux. (416) 8°. 3 fr. 50.

De ondertitel geeft in eenige woorden den inhoud: Récits de la Persécution Contemporaine. Een drietal goed geschreven novellen — La Tare —; Le nez de Cléopatre — en — L'olifant. Het is lectuur voor iedereen; zeer onderhoudend en boeiend tot het einde. DR. L. DAURIAC.

Rigaux (M.) Quand l'âme est droite. Reims, Action populaire. 8°. 3 fr. — édition de luxe: 5 fr.

Dit verhaal plaatst ons in den tijd der eerste Christenen. Eene jonge maagd, Vera — doet afstand van alles: goud, grootheid, liefde, om zich geheel en al te geven aan Christus. Anima naturaliter Christiana, leeft zij in het heidendom alles verwerpend wat haar, bij 't licht der natuurlijke openbaring en der onbedorven rede, een kwaad toeschijnt. En straks geholpen door het licht des geloofs wordt zij eene heilige. Een mooi boek! DR. L. DAURIAC

Vermenouze (Arsène) Dernières Veillées. Paris. Jouve et Cie (200) 16°. 3 fr. 50.

Gij kent Vermenouze nog niet? Leest dan dezen bundel en geniet. Vergelijk hem met Coppée en gij zult eene vruchtbare litterarische studie maken. Ook hij is een meester over den vorm en de verzen rollen vroolijk daarheen als van een snoer losgeraakte parelen!

Meer niet; 't is maar eene aankondiging. (Voor grooteren.)

H. F. VAN M.

Vismes (Henriette de) Les Petites Ames. Roman. Paris, Plon-Nourrit. (279). 18°. 3 fr. 50.

Een heel jong meisje, een kind nog, wordt door haar moeder niet begrepen, en feitelijk verwaarloosd. Het kleine ding weet nu niet beter dan een dagboek aan te leggen, waarvan wij de lezing te genieten krijgen en bovendien nog eenige proeven van corres-

pondentie. De moeder deugt niet veel; zij wordt van zedelijken ondergang gered door haar dochtertje. Het meisje zelf is een wijsneusje — het boek is niet voor iedereen. DR. L. DAURIAC.

DUITSCH

Engel (George); DIE VERIRRTE MAGD — Misschien wel goed bedoeld; het boek is opgedragen aan moeders, maar....! — **Huch** (Friedrich); ENZIO, EIN MUSIKALISCHER ROMAN; wellustig — **Huch** (Friedrich); GESCHWISTER; liefst laten liggen — **Lambrecht** (Nanny) BRUDER MENSCH; vlegelachtig en weerzinwekkend — **Rosner** (Karl) DER DIENER DIEFFENBACH; Graaf Rudi Thurm verneemt na den dood zijner moeder dat hij wel háár zoon, maar ook dat de oude dienaar des huizes zijn vader is; ajakkes! — **Servaes** (Franz) IM KNOPFENDRANG; onbruikbaar.

Bovengenoemde boeken zijn voor ons geen lectuur. R.

Federer (Heinrich) Berge und Menschen. Roman. Berlin, Grotesche Verlagsbuchh. (654) 8°. M. 5 — geb. M. 6.

Een ingenieur, stroef en stug, die heelemaal opgaat in zijn vak. Feitelijk onder de menschen geen goed mensch. In de bergen wordt zijn hart verruimd, wordt hij beter. Hij voelt sympathie voor een knaap, dien hij daar ontmoet. Hij leert hem kennen als zijn eigen zoon, vroeger als student buiten echt gewonnen. Nu wil hij goedmaken aan het kind wat hij tegen de moeder misdreef. Hij bekent aan de vrouw zijn vroegere zonde — en juist die bekentenis brengt hen nader en tot hoogere onderlinge liefde. Dat laatste hindert mij — eene vrouw die zoo iets vergeeft — goed! . . . . maar eene die zulk weten niet altijd pijn blijft doen... neen, dat is de ware niet. De behandeling is delicaat, maar 't onderwerp bevalt mij niet. Volwassenen, die er anders over denken, kunnen het boek wel lezen. UNIVERSITÄT INNSBRUCK. S. J.

Miller (Elise) Geschichten von Gestern und Heute. Mergentheim, Carl Ohlinger. (308.) 8°. M. 2.20 — geb. M. 3.20.

Misschien vinden sommigen mij erg eenvoudig en sober, maar ik verzeker u dat ik, zoodra er tijd is, bovengenoemd boek nog eens rustig en voor mijn eigen plezier ga overlezen. En staat het in een bibliotheek, dan zullen velen, denk ik, doen als ik. UNIVERSITÄT INNSBRUCK. S. J.

Haupt (Antonie) Freiheit. Vier Erzählungen. Trier, Paulinus-Druck. (181). 8°. M. 1.20 — geb. M. 2.

O, zoo mooi! Maar het dialect in een der vertellingen zal voor Hollanders zeer moeielijk verstaanbaar zijn. Ik zelf kan er maar half uit. UNIVERSITÄT INNSBRUCK. S. J.

Oestèren (Fr. Werner von) Ein junger Mann von Welt. Berlin, Egon Fleischel. (281). 8°. M. 3.50 — geb. M. 5.

„Wein, Weib und Gesang," dat is de heele inhoud van zoo'n Wereld-man's leven. De schrijver laat wel merken dat het zijne levensopvatting niet is — maar 't boek is véél, véél te realistisch

geschreven om onschuldige of zelfs maar bruikbare lectuur te zijn. UNIVERSITÄT INNSBRUCK S. J.

Frei (Leonore) Das leuchtende Reich. Roman. Stuttgart, Cottasche Buchh. (362). 8°. M. 4.

Ja, met den besten wil der wereld, kan ik niets anders zeggen dan: het is een prul. Koopen is geld, en lezen is tijd verkwisten.

UNIVERSITÄT INNSBRUCK. S. J.

ENGELSCH.

Zangwill (Israël) THE NEXT RELIGION. De opvoering van dit stuk werd in Engeland officieel verboden, niet de uitgave — **Gregory** (Mrs. F. K.) NEW STORIES FOR CHILDREN; pervers — **Heard** (W. Nevill); THINGS OF TIME: A STORY; ongeloof — **Hunt** (W. F.) CAPTAIN KLEK: A ROMANCE OF MARSEILLES; slecht — **Jenkins** (R. Wade); „O KING, LIVE FOR EVER!" OR, THE LAST DAYS OF BABYLON, schandalig. — **Hird** (Dennis) THE BELIEVING BISHOP; gemeen. — Men vraagt ons, uit Engeland, te waarschuwen tegen de vijf laatste boeken, die verspreid worden door de R. P. A. (the rationalist press association) Men noteere bovendien: *Alle* uitgaven van *Watt's and Co*, 17 Johnson's Court, Fleet, Street, London, zijn eenvoudig te verwerpen. Hij is *de* uitgever van Anti-christelijke en zeer verderfelijke werken. —

Evans (George) The Child of His Adoption.

De schrijver is in het publiek opgekomen tegen de verwerping van zijn boek in een katholiek blad. De „reviewer" heeft geantwoord: „Om vóórkomend valsch realisme hebben wij dit boek veroordeeld. Het ergste vinden wij de verleiding. It is a bestial incident, and its immediate antecedents are frankly indecent — inexcusably indecent." Ik, die het boek goed gelezen heb, kan niets inbrengen tegen deze uitspraak, en onderschrijf haar ten volle.

D. BEARNE.

Fawkes (F. A.) Found — A Man. London, Kegan Paul. 8°. 3.s 6.d.

Een onzer critici noemt dit boek „a good story" — en vervolgt: „Mr. Fawkes' book aims at good, will do good, and deserves the notice of all who wish for the good of their fellow-man."

Daar kan ik mij mee vereenigen; het boek is zeker goed voor volwassenen. D. BEARNE.

Goldring (Douglas) The Permanent Uncle. London, Constable. (304). 8°. 6 sh.

Mijnheer en Mevrouw Kingston zijn getrouwd, krijgen oneenigheid en gaan van elkaar. De man ontmoet een zekeren Barnstabe, met wien hij op avontuur gaat. Een heel kinderachtig juffertje van 17 jaren is ook weggeloopen; dit schepseltje neemt Kingston aan als broeder, en den anderen sinjeur als „permanent uncle". En dan wordt het nog fantastischer, totdat de heer Kingston weer bij zijn vrouw komt. Zoo'n echt Engelsch verhaal, waar je om lachen moet ofschoon 't heel flauw is. D. BEARNE.

Lorrimer (Norma) The second Woman, London, Stanley Paul.

Op eene na, kent niemand in deze novelle zijn of haar plicht. Ieder man is verliefd op een vreemde vrouw, en iedere vrouw op een man, die de hare niet is. Onbruikbaar. D. BEARNE.

Reid (Christian) The Light of the Vision.

Zij is een gescheiden vrouw, en staat op het punt een tweede huwelijk te sluiten met een katholiek, die zijn plicht vergat. Doch de moeder van dezen man houdt haar vóór de wet Gods en der H. Kerk, en overtuigt haar hoe zij slechts ongeluk en wroeging brengen zal aan dengene, dien zij zegt lief te hebben.

Zij begrijpt, en verdwijnt. Hij echter ontmoet haar nogmaals en tracht haar over te halen met hem te huwen. Zij weigert. Ten laatste keert zij terug tot haar man, die doodelijk is verwond bij een auto-ongeluk. Zij verpleegt hem, en hij sterft. Ook daarna weigert zij, die thans vrij is, een huwelijk met den katholiek, omdat zij zich geheel aan God wil geven. Een heel goed boek voor volwassenen, vooral in een land, waar het gemengde huwelijk geen zeldzaamheid is. D. BEARNE.

VOOR DE JEUGD.

Abkoude (Chr. van) De padvinders van Duinwijk. Utrecht, A. W. Bruna & Zoon. (250). gr. 8°. *f* 1.50; geb. *f* 1.90.

In zijn mooie, kleurige stempelband en door W. K. de Bruin met vele groote en kleine platen geillustreerd is dit een boek, dat bij padvinders en niet-padvinders, bij jongens en bij meisjes in den smaak zal vallen. Wel zijn de goede daden van deze padvinders voor ééne zomervacantie wat kras, want twee kinderen uit een brandend huis redden en een gestolen portefeuille terugbrengen mèt den dief er nog eventjes bij, zijn nu juist geen alledaagsche dingen. Maar de jongens lezen graag zulke heldhaftige daden en het boek is zoo frisch en eenvoudig geschreven, dat geen kind er iets kwaads uit zal leeren; alleen misschien.... grooten lust om padvinder te worden. ALB. S.

Been (Joh. H.) De wonderbare Avonturen van Jan Visch en zijn Maat. Utrecht, A. W. Bruna en Zn. (XII, 281) gr. 8°. *f* 1; geb. *f* 1.40.

Door een zonderling toeval, neemt een arme jongen de gedaante aan van een rijken en omgekeerd de rijke die van een armen jongen.

Dat boek is wel goed bedoeld, en zal een rijk verwend jongske wel eens doen zien hoe hard het leven van een arm kind zijn kan. Maar toch, ik vind nu eenmaal sprookjesachtige verhalen niet het beste wat men kiezen kan. De verbeelding werkt al vroeg genoeg in onzen tijd. M. WALRE.

Been (Joh. H.) De tocht naar Paradijsland. Utrecht, A. W. Bruna en Zn. gr. 8°. (III, 239 en 2) *f* 1.—; geb. *f* 1.40.

Dit is van denzelfden schrijver als het voorgaande boek. Maar veel beter. De kinderen gaan op reis met hun Meester. Ze zijn in

goed gezelschap, en Meester neemt de gelegenheid waar hen zoo nu en dan te wijzen op de werken Gods. Een aardig boek zoowel voor jongens als voor meisjes. M. WALRE.

Schuil (J. B.) De Katjangs. Amsterdam. H. J. W. Becht. (4 en 355, m. 8 pltn.) gr. 8° — *f* 2.40. geb. *f* 2.90.

Een echt jongensboek. Thijs en Tom, de twee Indische jongens, die bij een paar oude tantes in Holland komen, zijn wel woelige kwajongens, die heel wat kattekwaad uithalen, maar groote fouten hebben ze niet; ze zijn oprecht en goedhartig. Ook voor te ver gedreven guitenstukken op school wordt op een manier gewaarschuwd, welke iederen flinken jongen inpalmt. De jonge lezers zullen met evenveel spijt afscheid van de Katjangs nemen als de oude tantes, die zoo noode haar neefjes zagen heengaan. De platen van O. Geerling zijn heel aardig. ALB. S.

Vletter (A. C. C.) Pipper valt door de aarde, geillustreerd door Frans Lazarom. Utrecht, Bruna & Zoon. (285) gr. 8° . *f* 1.90.

't Ziet er prachtig uit van buiten; maar inwendig bevalt het mij niet. Anderen denken wellicht anders, maar ik vind het verkeerd een jongenshoofd te vullen met de onmogelijkheden van ingenieur Hille. Dan duizendmaal liever Jules Verne, die boeit en leert denken. Hier kon Pipper de recensie wel schrijven (blz. 13) „Plotseling zei Pipper: ik geloof toch, dat 't heele verhaaltje verzonnen is, 't kan heusch niet, zoo binnen in een krater klimmen." — Wat hier verteld wordt kan nog veel minder, en andere Pippers zullen verzuchten: hé, wat flauw! G.

Voor klas- en schoolbibliotheek, hebben wij iets uitmuntends wat betreft onderwerp, uiterlijkheid en prijs in de UP-TO-DATO SERIES door MALMBERG uitgegeven. Niet alleen als leer- maar ook als buitengemeen onderhoudend en boeiend leesboek (in hunne bewerking) kunnen deze werken dienen, gereed gemaakt door den leeraar aan het Nijmeegsch Canisius-college: A. Hulsman. De titels luiden als volgt: **Series A:** 1. TALES OF ROBIN HOOD AND WILL. TELL — 2. TALES OF KING ARTHUR AND CHARLEMAGNE — 3. LITTLE LORD FAUNTLEROY, Tr. H. Burnett. — **Series B.** 1. THREE MAN IN A BOAT, Jer. K. Jerome — 2. HELEN'S BABIES, J. Habberton — 3. THE HUMAN BOY, Eden Phielpotts. — **Series C.** 1. LITTLE PAUL DOMBEY, Ch. Dickens — 2. THE PRISONER OF ZENDA, A. Hope. — 3. PLAYING THE GAME, Kent Carr. — **Series D.:** 1. IRISH CHARACTER, P. A. Sheehan — 2. AT SUNWICH PORT, W. Jacobs — 3. SKETCHES, by Bret Harte and Mark Twain. — **Poetry Series:** 1. ESAY POETRY, LONFELLOW AND TENNYSON — De prijs is zeer laag.

TIJDSCHRIFTEN.

Der Aar. ILLUSTRIERTE MONATSCHRIFT FüR DAS GESAMTE KATHOLISCHE GEISTESLEBEN DER GEGENWART.

Over het algemeen genomen een prachtwerk, en wij denken dikwijls genoeg: mochten wij dit ooit bereiken. Maar die wensch

slaat alleen op uiterlijkheid en volledigheid. De behandeling zouden wij wel wat . . . . anders (ik zal maar heel neutraal blijven) willen.

Zoo eensklaps, te midden van de grootste rechtzinnigheid, komt soms een heel modern (wij zouden wellicht het woord een beetje langer kunnen maken) zoo'n heel modern gedachtetje ons een oogenblik verrassen, en onaangenaam stemmen.

Wat betreft de waardeering van boeken en schrijvers plaatst de Redactie zich op een standpunt, dat volstrekt niet het onze is, en het hare ook niet behoorde te wezen. Mereschkowski vindt bij haar genade . . . en wij verwonderen ons zeer.

Met een weinig meer voorzichtigheid zou deze periodiek een ideaal hebben bereikt, en minder strijd en ontevredenheid hebben gewekt.

Dietsche Warande en Belfort.

Zeer zeker, van katholieke zijde, het beste, vlaamsche tijdschrift, dat er bestaat.

Maar ook hier wederom kan onze lof en bewondering niet onverdeeld zijn. Zoo nu en dan vinden wij artikelen, die nog wel eens goed mochten herzien zijn alvorens te worden afgedrukt. Wat vroeger, over „Fogazzaro" werd geschreven kan allerminst onze instemming verwerven, en daar kwamen uitdrukkingen in, die geen katholiek voor zijn rekening mag nemen.

De jongste beoordeeling over Couperus' *Antieke verhalen* mocht wel wat meer principieel zijn geweest — want het is pornografie; en op dit punt moeten wij flink en krachtig onze meening zeggen. Zoodra dit stukje bekend werd, ontvingen wij dan ook brieven, waaruit duidelijk ontevredenheid met het bedoelde, veel te zwakke oordeel te lezen stond.

Ook het artikel over de rein-leven beweging in Holland was een groote fout, een zeer groote. En in ons land heeft meer dan een zich over dit schrijven geërgerd.

Summa summarum: dit tijdschrift kan nog beter worden, veel beter zelfs. Vooral wat strenger en meer principieel. Thans is het alleen lectuur voor hen, die zelf ontwikkeld genoeg zijn om hier en daar de correctie aan te brengen. En daarvoor leest men toch gewoonlijk niet, en daartoe kan men evenmin de meeste lezers in staat achten, al schat men hun intellectueele capaciteit ook nog zoo hoog.

VARIA.

De weg naar het Licht van Jörgensen is verschenen bij Mosmans, Venlo. Het is een zeer merkwaardig boek van den beroemden bekeerling. De vertaler heeft eenige passages een weinig verzacht, en zoodoende dit werk geschikt gemaakt voor breeder kring.

In het volgend nummer zullen wij plaatsen de bespreking, welke, zeer tot zijn spijt, onze medewerker thans nog niet klaar had.

Als antwoord op eene vraag, uit voorgaande aflevering.
DILLMONT (Th. de), ENCYCLOPAEDIE FÜR WEIBLICHEN HANDARBEITEN. NEUE VERMEHRTE UND VERBESSERTE AUSGABE. (150) 1,20 Mark. Verslag van TH. DE DILLMONT. MÜHLHAUSEN ELSAS.

Deze Encyclopaedie voor vrouwelijke handwerken is voorzeker een boek dat in geen enkele dames bibliotheek mag ontbreken. Het is eene theoretische beschrijving en practische verzameling van zoowel nuttige als fraaie handwerken.

Mocht bij den aanblik der vele afbeeldingen de vervaardiging van het een of ander patroon u bezwaarlijk voorkomen, de duidelijke beschrijving zal die moeilijkheden terstond uit den weg ruimen.

Op enkele handwerken wil ik speciaal uwe aandacht vestigen.

Menige jonge dame heeft wellicht bij het beschouwen der zoo snoezig met smockwerk versierde baby-jurkjes of blouses wel eens gedacht: „Hoe doen ze dat toch, 't zijn zulke aardige steekjes en 't is zoo elastisch."

Sla de Encyclopaedie eens open en op pag. 14 vindt ge het antwoord op uw in stilte gevormden wensch.

Ge kunt zoo talentvol schilderen met uw penseel en zoudt het ook zoo gaarne doen met de naald! Raadpleeg wederom de Encycl. en zij geeft u zeker alle verlangde inlichtingen.

Misschien zijt Ge een ijverig lid van eene Vereeniging, die zich ten doel stelt te werken voor arme of behoeftige kerken! Ik weet bij ondervinding, daar kunnen zich dikwerf zwarigheden voordoen. Welnu, de Encyclopaedie zal weder uw gids zijn. Zij zal U leeren, tamboureeren, tulle dichten, het vervaardigen van alle mogelijke borduurwerken, die U in zulke gevallen dikwerf van zoo groot nut kunnen zijn. In één woord alles kunt Ge er vinden.

Stellig ook geven de talrijke gekleurde afbeeldingen U eene leiding in de dikwerf moeilijke keuze der kleurschakeeringen. Bovendien vindt gij eene handleiding voor het teekenen en vergrooten van patronen, het reinigen van echte kanten enz.

Waarlijk, die zich dit boek aanschaft doet geen rouwkoop, dat is mijne vaste overtuiging. Aan hetzelfde adres zijn monografiëen verkrijgbaar over ieder ander dames-handwerk. MEVR. V. L.

CORRESPONDENTIE.

Brieven, voor deze rubriek bestemd, te adresseeren:
Redactie Boekenschouw, Heerengracht 415, Amsterdam.
Verzoeke: duidelijk en beknopt de vraag te stellen en steeds te onderteekenen met vollen naam en aanduiding van woonplaats.
In ons antwoord geven wij alleen de voorletters aan.

V. de V. — te B. Of „Levensernst" van freule de Savornin Lohman zonder gevaar kan worden gelezen? Daar zitten verkeerde idées genoeg in dit boek, maar voor een mensch met

levenservaring zal het toch niet gevaarlijk zijn. Doch daar is een andere kwestie. Door haar vinnige kritieken tegen vuilschrijvers heeft bij velen deze schrijfster een goede reputatie gewonnen die zij niet verdient. Haar oordeel over wat wij heilig wenschen te houden blijke uit de volgende aanhaling: „Niemand zal mij, persoonlijk, op het punt van vrije-liefde kunnen beschuldigen van preutsch en conventioneel te denken. Ik kan mij heel goed voorstellen, dat een vrouw, onder bijzondere omstandigheden, er toe komt den man harer keuze terstond die rechten toe te staan, waarop hij volgens fatsoensopvatting eerst aanspraak kan doen gelden ná het huwelijk voor de wet." (Letterkundig leven, blz. 14)

Zou het niet uitmuntend wezen indien katholieken zich volstrekt onthielden van het lezen van eenig boek, geschreven door eene vrouw, die zulke principen huldigt. Ik weet uit ervaring dat haar geschrijf meer dan eene ongelukkig heeft gemaakt. Bovendien is er weinig dat tot kennismaking kan aansporen; zij schrijft onbegrijpelijk onlogisch; vervalt in eenzelfde opstel voortdurend in herhalingen en geeft heel slecht Hollandsch. Alleen als eene van de uiterste linkerzijde, die de natuurwet nog niet heelemaal verloochent, kan men haar zoo nu en dan eens aan het woord laten. Wij zullen een artikel geven.

WILLEM R. — te R. Ik voor mij ben overtuigd dat het „Leesgezelschap van Diepenbeek" onder de boekenwet valt; wat zin zou anders het aangegeven artikel hebben. „Akbar" is ook een heel slecht boek, tegen den Godsdienst en jammerlijk antipaapsch. Limburg Brouwer is bekend om zijn propaganda tegen het Christendom.

F. M. — te B. Voor meisjes van 18 jaren is „Zuster Linda" van Th. Hoven en „de Bruidsweken van Annie de Boogh", stellig geen geschikte lectuur. Het andere boek, der Zweedsche schrijfster, is ons niet bekend — letterkundig hoog staan over het algemeen haar boeken niet.

R. P. J. — te Gr. Wij zullen zien of wij een oordeel kunnen geven over de tooneelstukken, die nog al van zich doen spreken. Daar zijn eigenaardige moeilijkheden aan verbonden, want gespeeld of geschreven geeft verschil. En vervolgens worden heel veel stukken gespeeld en niet of later eerst gedrukt. Wij vragen nog wat geduld.

MEJ. A. V. H. „De Reis naar Berlijn" is een heel plat verhaal, met erg onbehoorlijke sous-entendu's.

MR. N. N. TE R. Dank voor uwe waardeering. Maar waarom zou u als protestant geen abonné kunnen zijn? Wij hebben er niets tegen.

UITGEVER. Wij zijn alleen afhankelijk van onze principen, dat spreekt. De persoon van den uitgever heeft geen invloed! Hebben wij dat niet alreeds bewezen?

TWEE UITERSTEN.

Ik heb de *Phedra* van den Duitschen schrijver HERMAN BANG voor mij liggen, geleend uit eene Bibliotheek, wier bezoekers uitsluitend Katholieken zijn. Op blz. 55 heeft een der lezers, hetgeen ik afkeur ofschoon zijne gestrengheid eerbiedigend, een viertal woorden uit den tekst doen verdwijnen. Een ander heeft zich daaraan geërgerd, en liet zich verleiden tot de onhebbelijkheid om met potlood de volgende aanmerking te maken:

„O farizeesche grijns, met schijngeloof vernist!
Of dacht ge soms, dat wat hier stond, niet ieder wist?
En waarom moest ge nu toch nog zoo gierig wezen
Dat, wat ge zelf laast, een ander niet mag lezen?"

Daar zit klaarblijkelijk in deze redeneering evenveel logische zin als in het ruggemerg van een karper, en ongeveer dezelfde dankbaarheid als van een drenkeling, die zijn redder een ruim pak slaag geeft omdat hij zich met een andermans leven durfde bemoeien.

Laat het nu zijn, wat in dit geval ik gerust durf toegeven, dat de corrigent al te gevoelig was — zijn zorge om te verwijderen voor anderen datgene, waaraan hij zich gestooten en misschien wel gewond had, behoeft toch werkelijk niet op zulk eene manier te worden bespot. En waar tegenwoordig zooveel roekeloosheid valt te betreuren, moest men juist de wijze voorzichtigheid te meer weten te waardeeren.

Gewoonlijk zijn zulke uitingen dan ook de openbaring van een geestestoestand, die het gezond verstand en het geweten van tamelijk velen heeft verduisterd; zoodat zij lachend alle maatregelen door behoedzaamheid voorgeschreven, vergelijken met de „oogkleppen der paarden". — Luchtig spreken over dat heel ernstige dient als uithangbord van „breede opvattingen", als affiche van kleinsteedsche „vrijzinnigheid", feitelijk niet ongelijk, in waarde en onwaardigheid, aan de genialiteit van een Alcibiades, die zijn hond den staart afsnijdt om origineel te schijnen in de oogen der menigte.

Dat is het éene uiterste.

En het doet treurig áán telkens personen te ontmoeten, die

met forfanterie op het randje gaan staan en zich wagen, juist als loodgietersjongens die kunsten maken in de dakgoot, zoodra zij bemerken dat de voorbijgangers naar hen blijven kijken.

Zoo beklaagde zich zonder eenig schaamtegevoel, een juffertje over de kleingeestigheid van volwassen menschen, die weigerden *al* de romans van COUPERUS in hunne Bibliotheek op te nemen. „Wat gaf dat nu?"

En dezer dagen verneem ik van een jong mensch, die partij kiest voor een onzer schunnigste schrijvers, terwijl hij niet eens de titels behoorde te kennen van zijn werken. En alsof er niets gebeurd is zal deze knaap straks weer uitloopen en de trom roeren voor de katholieke pers, totdat wij er genoeg van hebben en zijn naam eens spijkeren boven een artikel.

Want hiertegen *moet* reactie komen. Tegen dat potsierlijk optreden en wijs doen van enkele onmondigen, die nog op de schoolbanken des levens moesten zitten, rustig en ernstig luisterend; doch de vrijheid nemen leerarend op te treden en lessen te geven aan de ouderen. Waar moet dat heen, als zulke druktemakers, dikwijls ook nog verstandelijk bitter weinig ontwikkeld, eens even komen meehelpen aan de oplossing der meest ernstige maatschappelijke en katholieke vraagstukken, niet door hun hulp en werkkracht ter beschikking te stellen onder verstandige leiding, maar door een toon aan te slaan waarvan men versteld staat!

Zij mogen natuurlijk *alles* lezen; zij oordeelen over de relatie tusschen kunst en zedelijkheid; zij praten over de meest subtiele problemen der moraal, alsof zij een cursus van drie of vier jaren hadden doorgemaakt; zij bestempelen terstond met „ kleingeestig" eene meening van ervarenen, die niet alleen de voorzichtigheid maar ook de „Kerkelijke Wet" gebiedt.

Door hun omgang en gesprekken met anderen verspreiden zij die ziektekiemen en al grooter en grooter wordt het aantal van hen, die zich tot het uiterste laten verleiden. Hunne verontschuldigingen staan gedrukt in de Vrijzinnige pers: — „het deert ons niet" — „wij moeten toch weten wat er omgaat". — „Kunst is nooit onzedelijk" — en honderd dergelijke groote woorden meer.

Maar ondertusschen — met die schuldige vrijheid van *alles* te zien en te lezen — wordt het zedelijk bewustzijn al zwakker en zwakker. En de ouders, die uit onverschilligheid of verkeerde vooruitstreverigheid geen toezicht willen houden, zien dan straks met ontzetting hun volwassen kinderen, jongens of meisjes, reddeloos vallen, en verwonderen zich in opperste verbazing.

Maar het was toch te voorzien; want niettegenstaande allerlei mooie theorie, houdt zich op dit uiterste niemand op den duur in evenwicht.

Het éene veronderstelt een ander uiterste. Tegenover die kranke begerigheid om rauw en groen te verslinden in zake lectuur, staat een rigorisme, dat veel goeds dreigt tegen te houden. Wat Sint Franciscus van Sales gezegd heeft van bal en dansen wordt door die overdreven strengen vaak toegepast op de romans: „'t Is er mede gelegen als met de paddestoelen, zelfs de beste deugen niet". Het is niet moeielijk uit geestelijke boeken eene bloemlezing samen te stellen van deze en dergelijke uitspraken, waardoor heel eenvoudig alle romanlectuur op krasse wijze wordt veroordeeld. Ik hoop echter dat niemand dit werk zal ondernemen, tenzij hij wil aanduiden het onhoudbare en de overdrijving van zulk een vonnis.

Want werkelijk zoo radikale uitspraak valt onmogelijk te handhaven. Wel kan ik begrijpen hoe men komt tot deze stelling, doch daarmede is zij allerminst verdedigd. Verreweg het grootste deel der romans, die iederen dag de persen verlaten, is slecht — dóór en dóór slecht. De overigen, op weinig uitzonderingen na, hoogst onbeduidend, belachelijk futiel en derhalve niet onschadelijk. Het getal der romans, die inderdaad den lezer goed doen, stemmen tot nadenken en aansporen tot eigen verbetering, is bedroevend klein.

Maar hoe klein het wezen moge, het feit dàt er goede, verheffende romans bestaan, al was het één enkele, bewijst toch de mogelijkheid van het kúnnen zijn.

En meer moeten er ook komen, indien onze Katholieke schrijvers hunne taak begrijpen.

O, men mag den invloed niet onderschatten van dit soort lectuur, die vaak nog sterker inwerkt op den lezer als het levende voorbeeld.

Waar de roman misschien het meest geweldige middel tot propaganda van alle mogelijke ellendige ondeugden is geweest, daar kan men toch moeilijk ter goeder trouw ontkennen dat hij ook de draagster kan zijn van deugd en gezonde levensbeschouwing.

Ik geloof dat niemand van die rigoristen de verhalen van heldhaftig leven, en strijden en sterven onzer Heiligen zal durven veroordeelen. Natuurlijk niet! Maar als ik nu voor mijn oogen aanschouw personen, die door hun positie en maatschappelijke

omstandigheden, door hun leed en moeilijkheden, door hun fouten en gebreken mij nader staan dan die hoog-begenadigden Gods, zal dat geen indruk maken ten goede? Zal het zien hunner kloekmoedigheid mij niet opheffen uit eigen angstvalligheid en zwakheid? Hun prachtvol Roomsch-zijn mij niet doen blozen over het kleinzielig spelen met Katholieke princiepen? Hun ondergang in schuld van lafheid niet tijdig dikwerf waarschuwen voor een zelfde lot? Hun verkwanselen van eer en geloof niet stuiten en afschrikken als de daad van een anderen Judas? Hun wereldsch leven en luchtig verdartelen van het hoogste met al zijn rampzalige gevolgen, niet even diep ontroeren en treffen als de wel sprekendste redenaar?

Als iemand mij overtuigt van het tegendeel, leg ik stil mijne pen neer voor immer, erkennend in droefenis dat ik nooit der menschen zieleleven begrepen heb.

Maar zonder vreeze voor dit gebeuren, zoo onmogelijk acht ik het, blijf ik nu vasthouden aan de noodzakelijkheid van mooie en degelijke en katholieke romanboeken.

De menschen willen lezen, en daar is geen macht ter wereld die deze neiging zal onderdrukken. Maar geeft dan ook boeken, die niet alleen geduld, maar aanbevolen mogen worden van ganscher harte. Doch het wordt dan tendenz-kunst! roepen benauwd eenige argeloozen, die dát brok theorie van '80 nog niet hebben doorgeslikt. Natuurlijk! Tendenz- en gebruikskunst omdat er feitelijk geen andere kunst bestaat. De strekking en bedoeling mag er niet opliggen als de genummerde stellingen van een die promoveeren gaat — maar de strekking en bedoeling moet er wezen en zal er zijn onvermijdelijk, zoodra een auteur als Katholiek besluit een zuiver Katholiek boek te geven,

Al de wondere pracht der gansche schepping is gebruikskunst, trekkend door hare aanschouwing naar het hoogere, per visibilia ad invisibilia! Dat mogen wij nooit vergeten.

En nu aan het einde van deze beschouwingen, durf ik openbaren een stillen wensch mijner ziel. Daar zijn blijkbaar velen in den lande, die niets liever verlangen dan het goede te bevorderen en te steunen uit hun overvloed.

IS ONDER HEN NIET EEN OF ZIJN ER MEERDEREN, DIE ONS IN DE GELEGENHEID WILLEN STELLEN EENE PRIJSVRAAG UIT TE SCHRIJVEN, MET NADERE AANDUIDING VAN STREKKING EN ONDERWERP, VOOR DE BESTE KATHOLIEKE ROMAN, DIE BINNEN BEPAALDEN TIJD

VERSCHIJNEN ZAL? HET GAAT OM GROOTER BELANGEN DAN MEN VERMOEDT WELLICHT, EN WIJ HOPEN DAT DEZE VRAAG NIET ONBEANTWOORD ZAL BLIJVEN.

REDACTIE.

OVER BOEKEN EN SCHRIJVERS.

door A. B. H. GIELEN, S. J.

ANNA DE SAVORNIN LOHMAN.

Het was eene belofte en verlangen tevens, in een tweetal artikelen mijne meening te zeggen over deze schrijfster.

Vernemend evenwel dat reeds een ander bezig is met dien arbeid, en zijne bevindingen neerlegt in een boekje, dat bijna voltooid kan genoemd worden, heb ik stil mijne aanteekeningen opgeborgen en eene afwachtende houding aangenomen. Er is te veel werk in de wereld om twee handen aan één ploeg te slaan, indien het niet volstrekt noodig is.

Tot volledige abstinentie kan ik echter moeilijk besluiten. Juist omdat de Freule zooveel gelezen en zoo verschillend en wijd uiteenloopend beoordeeld wordt, mag het allicht eenig nut hebben eene algemeene karakteristiek te beproeven, en die proeve als zoodanig den lezers ter inzage voor te leggen.

Anna de Savornin Lohman heeft vroeger waarschijnlijk antipathie in even groote mate als sympathie gewonnen. En dit behoeft niet te verwonderen. Zelve heeft zij haar liefde en haat zoo luide uitgesproken, dat het den gelijkdenkende eene blijdschap moest wezen om haar felheid en durf, bij den andersgezinde evenwel verontwaardiging wekken, die niet altijd bedwongen kon blijven.

Toen *Vragensmoede* verscheen, en hekelde op fellen toon, en blootlegde — „vrijmoedig, op het brutale af", gelijk later de Gids zelf het noemen zou, — de huichelarij en schijnheiligheid dergenen, die in het openbaar zich voordeden als goede Christenen, was er al lijnrechte tegenspraak in de verschillende beoordeelingen. Droefheid en toorn bij haar vroegere geloofsgenooten — en uitbundig leedvermaak bij vele anderen. DE GIDS, die nooit erg hartelijk maar vaak wel hatelijk was tegen al wat zweemde naar orthodoxie, zong bij de verschijning van dit werk een soort van Indiaansch vreugdelied. En terwijl anders de bibliographische aanteekeningen in die periodiek kalm doorliepen als een Rotterdamsche sleeperswagen, ging het nu in blijden, gestrekten draf met

een viermaal herhaald: „zij durft — zij durft — zij durft — zij durft!".

Doch de tijd van scherp partijkiezen vóór of tegen Anna Lohman is zoo zachtjes aan voorbij. Het nieuwe is eraf; bij sommigen heerscht nu een volmaakte onverschilligheid voor hare uitlatingen, bij anderen bleef de nieuwsgierigheid, die gelijkstaat met de belustheid van den man-in-de-straat op een relletje. Maar ik geloof dat vrijwel de meesten zullen verzuchten in roerende eensgezindheid: het is nu wèl geweest.

ONZE EEUW (Juni 1912) geeft een oordeel over het boek *Uit Christelijke Kringen* — of liever gezegd: laat bij deze gelegenheid eens blijken, wat wel iedereen bijna moet voelen bij het „werk" van freule Lohman. Ik haal het gansche stuk aan, wijl het geheel strookt met mijn inzicht.

„*Om de Eere Gods*, van freule Lohman, dat wij vroeger hier bespraken, toonde op den omslag een fraaie equipage, welke uitkwam tegen een achtergrond, waarop men Christus aan het Kruis zag. *Uit Christelijke Kringen* gaat de wereld in met buitenop een afbeelding, die een jongen man en een jonge vrouw in avondtoilet voorstelt — hij met eenige ridderorden en een rood lint en sautoir — beiden zich afteekenend tegen een kruis met doornenkroon. Men ziet dat de gedachtenwereld, waarin de schrijfster zich bij beide verhalen beweegt, dezelfde is: het thema van de „mondaine" Christenen of liever van de Haagsche orthodoxe aristocratie, die van het christendom slechts den naam in eere houdt, zich door allerlei motieven van laag allooi laat leiden, haar zonden met schijn-vroomheid bemantelt enz. enz. Wij hebben reeds bij onze bespreking van *Om de Eere Gods* het onze over dit genre gezegd en er is in de verschijning van dit vervolg geen aanleiding om daarop terug te komen of daaraan iets toe te voegen. De zaak is voor uitbreiding vatbaar; dit toont ons niet slechts dit 2de verhaal, maar ook nog de aankondiging van een 3de, hetwelk ons voor den loop van dit jaar wordt toegezegd en dat *Zedelijkheidsapostelen* zal heeten. Och ja, wanneer men nu eenmaal dit onderwerp te pakken heeft, hoe gemakkelijk is het dan niet, op dit stramien eindeloos voort te borduren!

En wat is het niet een even eenvoudig als goedkoop effect, dat men verkrijgt door die krasse tegenstelling tusschen al het uiterlijk-eerbiedwaardige en het innerlijk-vooze van deze menschen! Maar we hadden ons toch bij het eerste werk gevleid met de stille hoop dat het daarbij nu zou blijven. Anna Lohman,

die trouwens reeds vroeger in denzelfden trant een en ander had voortgebracht dat op zichzelf ook wel voldoende kon worden geacht om haar oordeel over dit deel onzer Nederlandsche samenleving — *gelijk zij dat meent te kennen* — wereldkundig te maken, Anna Lohman zou dan in *Om de Eere Gods* op forscher toon dan tot nog toe en meer direct de huichelaars ontmaskeren en het politiek geknoei, het farizeïsme, de wereldsche gezindheid enz. enz. dezer lieden op de kaak stellen. Goed, haar temperament dreef haar daartoe; zij moest „have her say." Er waren bezwaren genoeg in te brengen tegen deze eerste ontmaskering: was het niet mateloos en grof en „chromo"? Maar welaan, het heftige temperament verontschuldigt of althans verklaart veel... Doch nu een tweede ontmaskering en straks een derde? Nog al maar weer deze zelfde huichelende naam-christenen, deze liefdoende en leelijk-handelende aristocraten, deze schobbejakken in zijde en fluweel! En al maar weer de uitstalling van hun groote en kleine zonden. Neen, dit wordt te veel.

Aan deze tweede ontmaskering laat de schrijfster als voorwoord drie aanhalingen voorafgaan; de eerste is het Fransche spreekwoord: „il n'y a que la verité qui blesse"; de tweede is de bekende uitspraak van Balzac dat het verwijt van onzedelijkheid het laatste is dat men tot een moedig schrijver kan richten, wanneer men niets meer te zeggen heeft, een verwijt dat — gericht tot den schrijver die waar is in zijn schilderingen — tot schande strekt voor hen, die het bezigen. En het derde is een citaat uit een Hollandsche-Lelie-artikel van de schrijfster zelve, waarin zij mededeelt dat het juist zulke huichelarij (als de in haar boek beschrevene) geweest is, die haar van een zeer beslist-geloovig jong meisje tot eene ongeloovige gemaakt heeft".

Deze kritiker in zijn beweren dat het nu werkelijk te veel wordt, is wel de tolk van het rustig en verstandig-denkend deel der natie, en waar hij wijst op haar temperament als de oorzaak van al die literaire geweldadigheden zal hij weinig tegenspraak ontmoeten.

Het TEMPERAMENT verklaart gansch het „oeuvre" der freule. Uit haar eigen belijdenissen weten wij reeds hoe zij vóór en tijdens het gouverneurschap van haar vader een „enfant terrible" was voor de omgeving. Mededoogen met der menschen zwakheid en kleine belachelijkheden kende zij niet, en alleen een oud en trouw vriend mocht haar soms van uitersten terughouden. Het blijft immer te betreuren dat niet aldoor een wijze mentor aan de zijde heeft gestaan van deze vrouw, wier talent en arbeidskracht

en fiere onafhankelijkheid tot hooger streven waren aangelegd.

Een volslagen gemis aan zelfbedwang, het ongebonden temperament hebben haar parten gespeeld. De vorm mocht scherp zijn uitgeslagen door haar temperament, niemand had het euvel kunnen duiden; maar het temperament heeft ook haar gedachten, haar levensbeschouwing aangetast, en dát is de groote fout. Dat is ook de reden waarom hare geschriften kunnen strekken tot een voorbeeld van vrouwelijke onlogica. Enkele stukken mogen volstaan tot bewijs.

Hoe is Anna Lohman eene ongeloovige geworden?

Omdat haar gebed voor het leven harer moeder niet verhoord werd: „Haar moeder zal leven, zal behouden blijven door háár gebed..... Uw Woord is wáárheid hebben ze mij geleerd. En 't staat immers geschreven in uw Woord: „En àl wat gij zult begeeren in het gebed, geloovende, zult gij ontvangen".

„... Ja — het staat geschreven.... maar *wáár* is het niet....

Ze weet alleen nù dat haar moeder dood — *èn* dat God daarom een leugenaar is....

En op dat oogenblik dacht ze, dat ze alléén haar doode moeder beweende; maar later, veel later, heeft ze 't begrepen, dat er op dien dag twéé voor haar gestorven zijn; ééne op aarde, en een in den Hemel: haar moeder *en* haar God...."

Hoe dit valt te rijmen met hetgeen wij een paar bladzijden verder lezen: „Toen.... heb ik gevloekt die Christenen, en die wereld, die hebben vermoord haar reine onschuld-geloof in God en in menschen....", of met die andere verklaring, zoo dikwijls afgelegd, dat de huichelarij der anderen haar tot een ongeloovige heeft gemaakt, is mij een onoplosbaar raadsel. Maar dat doet hier weinig ter zake.

Geen van beide redenen kan toch waarachtig voor iemand, die nadenkt, voldoende zijn om het geloof te verwerpen. Alleen waar een geprikkeld temperament het hoofd warm en duizelig maakt, valt zoo iets te verwachten. En verondersteld dat alle menschen op dergelijke wijze tot hunne gevolgtrekkingen wisten te komen, dan waren stellig de Apostelen geen Christenen gebleven wijl zij Petrus zagen als een zwakke en Judas een verrader.

Een ander geval. In den aanvang van *Letterkundig Leven* lezen wij: „Is het geen onzinnige gedachte dat menschen, die zelf niet vermogen te maken iets dat óók maar *lijkt* op 't geen ze gaan beoordeelen, toch daarover hunne opinie ten beste geven als die „der" critiek?" Na deze overweging, die op zichzelf al foutief is,

moet van Nouhuys, Frits Lapidoth, Van Deyssel, Querido, Georg Brandès tusschen de spitsroeden loopen van der freule verontwaardiging, omdat zij het werk van anderen, ofschoon zij het zelf niet zóó hadden kunnen doen, komen „recenseeren, uit elkaar plukken, U uitleggen wat er aan deugt, en wat niet." Maar verder wordt niet alleen Querido omhoog gehaald, als romanschrijver, derhalve toegegeven dat hij het wél kan, maar waagt zich ook de Sarvornin Lohman 236 blz. lang aan beoordeeling van hetgeen zij zelve nooit getoond heeft te kunnen maken. Is dat temperament of logica? Het antwoord is waarlijk niet moeielijk te geven.

En ten laatste, want ik wil slechts eenige grepen doen. Het is bekend hoe Anna Lohman kon uitvaren tegen de fabrikanten van pornografie. Zij schreef: „Ik heb een gevoel alsof ik me vuil maak, wanneer ik me genoopt zie mij hier uitvoerig te verdiepen in de smerige onhebbelijkheden door den heer Drabbe te boek gesteld onder den platten titel: *Levenslol.*" „Van een boek als dat van Drabbe... krijgt men den indruk als zit enkel een vieze lust voor, om nu eens heel gemeen, heel vies, heel ploertig te doen."

Over *Levenshonger* van Henri Borel klinkt het even onomwonden. „'t Spijt mij dat ik 't zeggen moet, maar zèlden heb ik een boek in handen gekregen dat op mij een méér weerzinwekkenden indruk maakte, dan dit kunstwerk van den auteur van 't reine *Jongetje*, dat zoo graag in Corrie's beentjes kneep, en haar kousen uittrok in de duinen, en met haar wegkroop in de serres van „de Tuin" (zooals de Hagenaars zeggen), en andere bewijzen gaf zijner merkwaardige „reinheid." —

Het bestiale *Kamertjeszonde* van Heyermans wordt niet minder scherp gegeeseld: „Wat daar staat is zóó vulgair, zóó ongegeneerdplat, dat men er de uitgesproken bedoeling in voelt en tast, om zoo smerig, zoo ruw, zoo laag-bij-den-grond mogelijk te wezen! Het lust mij niet voorbeelden van deze straat-uien neer te schrijven. Wie lust gevoelt ermee kennis te maken, die behoeft het boek maar open te slaan op goed-geluk. Overal zal hij te gast kunnen gaan aan onhebbelijke uitdrukkingen, gore beschrijvingen, walgelijke praatjes, en weerzinwekkende tooneelen." En ook het gemeene *Zondeval* door Jan Feith wordt met één woord, en zeer juist geteekend: „Wat mij betreft, ik noem zulk een hersenproduct kortweg: *vies.*"

Nu zal iemand, die met voldoening de flinke afstraffing dezer vuilschrijvers heeft bijgewoond, denken te mogen begroeten in Anna Lohman eene moedige en onvervaarde medestrijdster voor

de zedelijkheid. Indien hij zoo argeloos oordeelt zal hij spoedig worden ontnuchterd en bevinden dat zij, ofschoon op andere wijze, het niet minder bont maakt dan de getuchtigden. Ik gaf vroeger reeds deze aanhaling voorkomend in hetzelfde boek, waarin zij hare verontwaardiging tegen Drabbe en dergelijken zoo krachtig uitspreekt: „Niemand zal mij, persoonlijk, op het punt van vrije-liefde kunnen beschuldigen van preutsch en conventioneel te denken. Ik kan mij heel goed voorstellen, dat een vrouw, onder bijzondere omstandigheden, er toe komt den man harer keuze terstond die rechten toe te staan, waarop hij volgens fatsoens-opvatting eerst aanspraak kan doen gelden nà het huwelijk voor de wet". Nu kan zij wel beweren: „Maar in 't geval van Agnes Breemantel is geen sprake van iets anders dan van de meest vulgare dierlijkheid" — Welk recht heeft zij voor haar verwijt? En kan Drabbe het niet opnemen voor zijn creatuur Agnes, en volhouden dat hier „de bijzondere omstandigheden" wel degelijk aanwezig waren? Als men eens de vrije-liefde toestaat, kan men wel aanmerking maken op de wijze, maar au fond blijft het smerigheid, vulgaire of aristocratische.

Doch zij gaat nog verder in *Vrouwenliefde in de moderne literatuur*. DE GIDS kon niet nalaten het op te merken: „Een toestand als die van Luc Froment (In Zola's roman TRAVAIL) die aan zijn levensavond in het bezit is van drie vrouwen, openlijk met hem samenwonend in hetzelfde huis, trekt haar aan, omdat de idee zooveel moois bevat, al is die idee ook te volmaakt om op die wijze vatbaar te zijn voor verwezenlijking. Het grootste bezwaar tegen de verwezenlijking acht zij „voor 't oogenblik gelegen in de bestaande zedelijkheidsopvattingen". „Neemt men aan" — zoo lezen wij — „dat de man bestemd is om meer dan ééne vrouw gelukkig te maken zij het ook op verschillende wijzen, waarom is het dan onzedelijk dat zij hem allen, in vrijheid, toebehooren, hem haar liefde schenken, overeenkomstig haar aanleg en levensomstandigheden". Met deze woorden worden al de gruwelen van *Levenslol*, *Kamertjeszonde* enz. verdedigd en goedgepraat, uitgezonderd het vulgaire en burgerlijke der wijze, waarop die vuiligheden worden uitgevoerd. En nog? Als men den nadruk legt op „overeenkomstig haar aanleg en levensomstandigheden" kan dát ook wel worden goedgekeurd.

Is het overdrijving te zeggen dat Anna Lohman denkt door haar temperament?

„Daar is iets in het werk van Marie Corelli, dat mij aan mij-

zelve doet denken" heeft de Hollandsche schrijfster gezegd. En daar steekt veel waarheid in deze woorden. Beiden slaan en maaien blindelings om zich heen; zingen haar bittere satyren op de misstanden (werkelijke of vermeende) der huidige samenleving, maar bedenken geen oogenblik dat zij tevens ondermijnen de grondslagen van geloof en zedelijkheid, waarop alleen een goedgeordende Maatschappij kan worden gevestigd. In éene kwaliteit overtreft freule Lohman zelfs Marie Corelli; in sterker ontwikkelde eigenliefde. Ik laat het haar zelve liefst bekennen:

„Nog onlangs is het mij gebeurd, dat ik, in een drukke volksbuurt, genoodzaakt werd tot wachten op een stoep, om een volksoploopje tengevolge van het bezoek door een Duitsch Hoogheidje afgelegd in een naburig museum. De ongewone aanblik van hofkoetsen, en al de andere fraaiigheden erbij behoorend, had een samenscholing van volk veroorzaakt, waaronder ik zoowat de eenige „dame" was op dat oogenblik, wat kleeding en uiterlijk betreft. Toen, terwijl ik met instinctieve schuwheid een veilige wijkplaats zocht voor mijn zich daar niet thuis voelende persoon, heeft het me in stilte verwonderd, dat die ruwe menschen, in plaats van me uit te schelden of op zij te dringen, beleefd uitweken voor me, en zelven als het ware een plaats vlak vooraan voor me vrij lieten, waar ik geheel beschermd stond voor al te nauwe aanraking met onwelriekende kleeren. Is dit slaafschheid, of ridderlijkheid! Ik weet het niet. Ik weet wel dat ik in hun geval niet zoo lief zou zijn; dat ik elken rijke zou haten om zijn genoeg hebben als *ik* broodsgebrek leed."

Zij zou haten zonder te redeneeren, zonder te vragen of hare daad redelijk en billijk was. Zij zou zich laten leiden alleen door haar temperament. En wij vragen op onze beurt: Is dit slaafschheid of riddelijkheid? Zij heeft zich, naar mij toeschijnt, zelden of nooit rekenschap gevraagd van hare daden; waar iets haar persoon tegenstond of griefde heeft zij onmiddelijk een vijand gezien en den strijd met haar gewone heftigheid aangebonden. Als zij Thomas van Kempen zal lezen, hoop ik dat zij eenige oogenblikken mag nadenken over deze woorden (2de boek, hoofdst. 3):

„Houdt eerst u zelven in vrede, en dan zult gij ook anderen tot vrede kunnen brengen. Een vredelievend mensch doet meer goeds dan een die wel geleerd is. Een twistziek mensch vat zelfs het goed als kwaad op en gelooft licht het kwade; maar een goed en vreedzaam mensch keert alles ten goede. Die met zich

zelven in vrede is, heeft van niemand kwaad vermoeden. Die echter ontevreden en lichtgeraakt is, wordt door allerlei argwaan gekweld. Hij zelf heeft geen rust en laat ook anderen niet rusten. Dikwijls zegt hij wat hij niet moest zeggen, en laat na wat hem voordeeliger ware te doen. Hij gaat na wat anderen moeten doen, en verzuimt datgene waartoe hij zelf verplicht is. IJver dan eerst voor uzelven, en dan moogt gij met recht voor uwen naaste ijveren."

En wil men nu mijn eerlijk oordeel over de boeken die Anna de Savornin Lohman heeft geschreven? Dan zeg ik zonder omwegen, geef nooit een van hare werken een jong meisje in handen. Gevoelsmenschen als de schrijfster zelve, zullen zij de hartstochtelijkheid van haar taal voor bewijs nemen van hetgeen zij beweert en in korten tijd ligt godsdienstig en zedelijk leven (naar onze burgerlijke, bekrompen opvattingen, natuurlijk!) verwoest. Ik verklaar hier op mijn woord van eer meer dan één voorbeeld te kennen van zoo treurigen ondergang, door het lezen van Lohman's boeken bewerkt.

Na deze openbaring moet mij eene verklaring van het hart. Ik kan mij vergissen in mijne waardeering, doch naar mijne overtuiging weet Anna Lohman niet hoeveel kwaad en ellende zij sticht door haar geschrijf. Nog eens: het is mogelijk dat ik haar karakter overschat; maar als zij met eigen oogen mocht aanschouwen hoe menig vrouwenleven zij heeft vernietigd en ongelukkig gemaakt door haar bandelooze theorieën, ik geloof dat zij edelmoedigheid genoeg zou hebben om voor altijd hare pen neer te leggen, of, wat beter ware, te zoeken naar datgene wat haar zelve ook gelukkiger zou maken: zelfbeheersching eerst.... en straks het geloof, dat haar ruste en klaarheid geven zou.

NIEUWE UITGAVEN

GODSDIENST EN WIJSBEGEERTE

Abt S. J. (Emmanuel). Een bekeering van protestanten door het H. Sacrament. Uit het Fransch door fr. R. v d. Valk, O. F. M. No. 44 van de Apol. Ver. Petrus Canisius.

Dit is de vertaling van een nummer der hoogst populaire „Apologétique vivante," welke door de bekende firma Beauchesne wordt uitgegeven. Hier verhaalt de schrijver de bekeeringsgeschiedenis zijner eigen ouders. Inderdaad is voor ons, Katholieken, dit werkje een opwekking en een bevestiging van ons geloof in Gods onbegrijpelijke liefde. Zeer aanbevelenswaard. R. K. PR.

Famulus (Th. Bensdorp C. ss. R.) Christus nederdaling ter Helle. De Katholieke zin van dit leerstuk verdedigd tegen de aanvallen van „De Heraut". Amsterd. C. L. van Langenhuysen. (VIII, 214). 8°. *f* 0.75.

Vermeldend dit boek, gaan wij een weinig uit onze gewoonte om slechts het nieuwste te geven. Doch de reden is dat dit werk van Pater Bensdorp niet genoeg onder de aandacht is gekomen, en werkelijk meer belangstelling verdient. Vooral voor geestelijken kan het zijn nut hebben eens te zien hoe deze kwestie wordt behandeld, en wat voor bezwaren van protestantsche zijden werden ingebracht. Bovendien kan het zijn een werk voor meer ontwikkelde andersdenkenden, uitermate geschikt om hen te brengen tot herziening van menig vastgesteld oordeel over de leer der kerk. Hebben zij ingezien hoe onjuist die beoordeeling was, dan kan dit hen lichtelijk prikkelen tot verder onderzoek; en wie de Katholieke leer objectief onder de oogen krijgt, wordt alras van zijn vooroordeelen bevrijd. R. K. PR.

Hensen S. J. (Jos.) Stemmen uit de eerste Christelijke eeuwen over veelvuldige en dagelijksche Communie. Nijmegen, Malmberg. (63) No. 2, serie VIII. Studiën voor onzen Tijd.

Daar ligt een schat van wetenswaardigheden in dit boekje, maar... of het alles goud is? Ik moet eerlijk bekennen dat de bewijskracht van sommige teksten mij geheel en al ontgaat. Sommige uitwijdingen zijn wat overbodig; bv. blz. 40, „ook ten tijde van den H. Ambrosius enz." — op blz. 48 en 49, waar wordt bewezen dat een tekst, die overigens noch goed noch afkeurt, niet van St. Augustinus is. Zulke uitbouwsels hadden volkomen achterwege kunnen blijven, en de structuur van het betoog zou ongetwijfeld aan vastheid hebben gewonnen.

R. K. PR.

Seeböck (Fr. Philibert) De overgave aan God in de Heilige kloostergeloften. Uit het Duitsch vertaald door Mgr. Dr. A. C. M. Schaepman. Met inleidend woord van Fr. Simon Bennenbroek O. T. M. Prov. Utrecht, Gregoriushuis. (IV, 82) kl. 8°. geb. f 0.30.

De geleerde bewerker zegt van dit boekje zeer te recht:

Dit kleine boekje is rijk van inhoud, eenvoudig en verheven, helder en diepzinnig, vol bezieling voor de heiligheid van den religieusen staat. Het... is een hulpmiddel bij het moeizaam streven naar de volmaaktheid, geschikt voor alle religieusen.

R. K. PR.

GESCHIEDENIS EN HULPWETENSCHAPPEN

Dijk (J. B. van). De vrijmaking der Engelsche Katholieken. Leiden. Futura. (212). 8°.

Het werk van dezen schrijver verdient allen steun en bewondering. Zulke boeken moeten wij hebben, en moeten gelezen worden. In onze eigen historie vinden wij zóóveel dat overeenkomt met

de geschiedenis der Engelsche geloofsgenooten, dat al lezende de belangstelling van iedereen zal worden gewekt. Die aan het hoofd staat van Kath. Bibliotheek en dit boek niet opneemt, heeft geen duidelijk begrip van zijn taak. Ook voor prijsuitdeeling komen zulke geschriften zonder twijfel in aanmerking DR. S.

Rotterdam (de Haven van) Eene beknopte geillustreerde beschrijving der Havenwerken van Rotterdam aangeboden ter herinnering. Uitgave der Gemeente. Niet in den handel.

Een keurig boekje, met een zestigtal fraaie afbeeldingen en verklarenden tekst, en kort geschiedkundig overzicht.

Schoengen (Dr. M.) Geschiedenis van het Onderwijs in Nederland. Amsterd. H. Meulenhoff.

Dit is de tweede aflevering van het breed en prachtig opgezette werk. Reeds lang en eenigszins angstig hadden wij uitgezien naar dit komen; nu vernemen wij dat door ziekte van den auteur de uitgave vertraagd werd; maar voor het vervolg de afleveringen geregeld zullen verschijnen. Indien het boek compleet is, zullen wij het uitvoerig bespreken, na gezette studie. R.

Thomas (Dr. Jules) Le Concordat de 1516. Paris, Picard. 3 vol. 8°. 7 fr. 50 —.

Dit werk dankt zijn ontstaan aan een prijsvraag, die in 1905 door de Academie des Sciences morales et politiques werd uitgeschreven. Het onderwerp, dat den concurrenten ter behandeling was opgegeven, had betrekking: 1e) op de feiten en documenten, die het concordaat van 1516 hebben voorbereid, 2e) op de ambtelijke stukken, die er den inhoud van hebben vastgesteld; 3e) op de werking welke er van is uitgegaan op de eeuw, waarin het werd gesloten.

Het was voor het eerst, dat eene uitvoerige behandeling gevraagd werd van dit belangrijke punt van de geschiedenis van den godsdienst in Frankrijk. Op zoo voortreffelijke wijze heeft de geleerde kanunnik het breed opgezette en nauwkeurig afgeteekende plan weten uit te voeren, dat het Institut de France aan zijn arbeid den prijs heeft toegekend. En zeker is deze onderscheiding ten volle verdiend, als men de zorg nagaat, waarmede de schrijver de vele moeielijke gegevens van zijn onderwerp bestudeerd en tot klaarheid heeft gebracht.

Na in een voorwoord hetgeen tot het noodzakelijkste beperkt werd, herinnerd te hebben aan de bijzonderheden, die den lezer voor den geest moeten staan om de verhandeling met vrucht te volgen, voert de schrijver ons zijn onderwerp binnen.

Al te zeer zijn we geneigd het concordaat van 1516 hoofdzakelijk te beschouwen als een uiterst inschikkelijke toegeving van Leo X aan den jeugdigen overwinnaar van Melegnano, Frans I. Zóózeer schijnen de omstandigheden, waarin het werd gesloten, de eenige oorzaak dezer overeenkomst te zijn, dat wij er zelfs niet aan denken ons af te vragen of dit merkwaardig verdrag ook

samenhangt met de gebeurtenissen der voorafgaande eeuw. En toch is dit concordaat verre van een op zich zelf staand feit. Het houdt wel degelijk verband met een lang verleden. De schrijver bewijst het doordat hij aantoont, hoe de Fransche regeering door het telkens herhalen van dezelfde wederrechtelijke daden en in aansluiting aan die daden nieuwe beginselen op te stellen, steeds meer was afgeweken van de regels van het kanonieke recht. Op den duur werd de toestand gespannen, en een uitweg moest gezocht worden.

Op een afstand zou men licht geneigd zijn, het vinden van een oplossing heel gemakkelijk te achten: de staat had slechts in de praktijk het kerkelijk gezag te erkennen dáár, waar dit handelend moet optreden, en de vrede zou hersteld zijn. Doch als men de zaak historisch beschouwt, ziet men hoe netelig het vraagstuk was geworden. Het verblijf der pausen te Avignon, het groote schisma vooral had de toestand steeds meer verward. Het doelmatigste middel tot het vinden van een uitkomst, was een overeenkomst. Reeds de kerkvergaderingen van Konstanz en van Basel hadden getracht een schikking tot stand te brengen tusschen het koninklijk en het pauselijk gezag: hun pogen was uitgeloopen op die, zonder en tegen den Paus opgestelde formule, die men de Pragmatieke Sanctie heet (1438).

In plaats van het kwaad te genezen, was het verergerd. De rechten der kerk waren opgeofferd aan de zoogenaamde rechten der Fransche kroon.

Evenwel waren die aanspraken des konings niet noodzakelijk ongeldig; de Paus toch kon er sommige van erkennen, en aldus wettigen. Ze konden bijgevolg den grondslag vormen voor eene minnelijke schikking. Men geloofde het te Rome, en, na lang rondtasten en te midden van de grootste moeilijkheden, bood Leo X de vredesvoorwaarden aan.

Het vredesvoorstel werd aanvaard, en de voorwaarden werden vastgesteld. In het tweede deel van het werk krijgen we den tekst van het concordaat onder de oogen, die door den schrijver onder dubbel opzicht wordt toegelicht. Eerst geeft hij een bondige verklaring van ieder artikel, vervolgens deelt hij de ambtelijke stukken mede, welke de in het verdrag van Bologna gedane concessies nog verder uitbreidden. Deze bladzijden zullen dienstig zijn voor hen, die zich een goeden tekst wenschen te verschaffen van dit befaamde document, te meer daar zij er de juiste beteekenis kunnen vinden van vele uitdrukkingen, naar welke blijkbaar met opzet werd gezocht, en die dan ook met de grootste geslepenheid zijn gekozen. Dit tweede deel eindigt met de beschrijving van de moeielijkheden, welke Frans I ondervond om het concordaat door de zes Parlementen van zijn rijk aangenomen te doen krijgen. Dat verzet verrast. Naarmate het V^de^ concilie van Lateranen met dit concordaat van Bologna ingenomen was, omdat daarbij de Pragmatieke Sanctie werd ingetrokken, naar die mate verzetten de Parlementen er zich tegen, omdat het stevige houvast der

zoogenaamde voorrechten der Gallicaansche Kerk er door verloren ging. Eindelijk nochtans verkreeg de koning de inschrijving van het concordaat in de registers van het Parlement, in weerwil van hardnekkige en schijnbaar onverzettelijke tegenkantingen.

In het derde deel ten slotte wordt getoond in welke zeer verschillende kringen het concordaat in toepassing moest worden gebracht, op welken tegenstand het in den beginne stuitte, en voornamelijk welke vruchten het voortbracht in de verschillende provinciën van het koninkrijk. Ongelukkigerwijze moest de schrijver bij het bestudeeren der gevolgen zich binnen de grenzen houden van het gestelde programma, en mocht hij bijgevolg de 16e eeuw niet overschijden. Die drie kwart eeuws zijn evenwel voldoende om ons de uitwerkselen van het concordaat over geheel zijn uitgestrektheid te doen zien. De goede verstandhouding tusschen het tijdelijk en het geestelijk gezag is hersteld, de erkenning der kerkelijke rechten is verzekerd, en ongetwijfeld heeft dit dubbele gevolg er het zijne toe bijgedragen om in de crisis der geloofshervorming Frankrijk zijn oud geloof te doen behouden. Nochtans slaagde het concordaat er niet in het Gallicanisme uit te roeien: doordat het de vergeving der meeste kerkelijke prebenden in de handen liet van den souverein, verkreeg deze een macht, waardoor zijne belangen onvergelijkelijk meer begunstigd werden dan die der Kerk.

Men ziet: het plan was uitgebreid en de stof omvangrijk. Tal van oorkonden, voor het meerendeel nog onuitgegeven, heeft de schrijver moeten bestudeeren, in vele gebeurtenissen en in gansch een wereld van dikwijls tegenstrijdige gedachten en belangen heeft hij zich moeten inleven.

Men kan niet zeggen dat het hem altijd gelukt is zijn gevoelens genoegzaam samen te vatten, die groote menigte bijzonderheden van allerlei aard scherp voor te stellen, of sommige aanhalingen binnen de juiste grenzen te beperken. Maar wel mag met zekerheid gezegd worden, dat deze grootsche monographie met belangstelling zal gelezen worden door al degenen, die zich willen inlichten over de geschiedenis van het verleden, de oorspronkelijke gedenkschriften willen raadplegen en opheldering zoeken over belangrijke gebeurtenissen uit het leven van de heilige Kerk.

DOM. P. BUTRILLE, O. S. B.

ONDERWIJS EN OPVOEDING

Boillin (J. L.) Le Secret des Grands Ecrivains, Paris. H. Falque. (200). 2 fr. 50.

Een „essai de rhétorique moderne” met voorrede van Emile Faguet. Een zeer interessant boekje, een practische stijlleer bij uitnemendheid.

Wanneer men nu meer wil doen dan napraten en niet modern genoeg is, om niet te gelooven, dat een schrijver werken moet, dan neme men dit boek.

't Zal zijn invloed ook doen gevoelen aan hen, die gewoon zijn het kwakzalvers-lawaai op de moderne boekenmarkt aan te hooren.
LEERAAR M. O.

Hamers (J. P. H.) Zedelijke opvoeding. No. 43 van de Apolog. Petr. Canisius Vereeniging (24)

Deze redacteur van „de Residentiebode" schrijft op degelijke en onderhoudende wijze over een moeielijk onderwerp. Ik geloof dat vele ouders hier aanwijzingen en lessen zullen vinden, die zij goed doen ter harte te nemen. R. K. Pr.

Heynen en **van de Rydt.** Het katholieke leven. Leesboek voor de L. S. Nijmegen, Malmberg. 8 dln. *f* 0.40.

Goed gedacht. — Leesonderwijs dat tegelijk kennis kweekt van ons geloof. Wij wachten met belangstelling de voltooiing af. De illustraties zijn van P. van Geldorp. M. G. ONDERW.

Kramer Algemeen verklarend woordenboek, 5de druk van Kramers' alg. kunstwoordenboek. Herzien en vermeerderd door H. Zondervan. Gouda. G. B. van Goor Zonen. (1304). 8°. *f* 6.75 geb. *f* 7.50.

De groote verdiensten van Kramers' woordentolk behoeven hier niet opnieuw in het licht te worden gesteld. Het is wel 't volledigste en beste, dat wij bezitten.

Tot mijn groot genoegen komen over 't algemeen ook de specifiek Roomsche woorden tot hun recht. Daar zal natuurlijk hier of daar nog wel eenige onjuistheid zijn ingeslopen als ik b. v. bemerkte in de verklaring van „monstrans" — „ciborium" —. Voor een latere editie, die van dit werk wel zeker zal komen, hoop ik dat een specialiteit worde geraadpleegd. Of gebeurde dat? Dan is de redactie der gegeven inlichtingen niet zuiver geweest. Maar over het algemeen kan ik dit werk ten zeerste recommandeeren.

Nantes (J. M. J. A. de) Littérature française Paris. J. de Gigord. (634). 12°. 4 fr. cart. 4 fr. 25.

Wat ik in No 2 van den loopenden jaargang over den XIXe siècle" van dezen schrijver zeide herhaal ik over dit boek, dat de geheele Fransche litteratuur behandelt. Meer dan zestigduizend exemplaren zijn er in Frankrijk gegaan van dit bekroonde boek.

Al deed het niets, dan ons den gruwelijken onzin besparen, die onze gewone boeken m. o. ons over bepaalde hoofdstukken te slikken geven, dan nog ware het aan te bevelen. Maar er is meer, veel meer. Dat men het toch eens ter inzage vrage! LEERAAR M. O.

Schidlof's taal-methode praxis, voor zelfonderricht in vreemde talen. DUITSCH, door M. J. Vles, leeraar M. O. f 3 in afleveringen, in map f 3.60. Amsterdam, Meulenhoff.

In dit tijdschrift werd reeds met lof gesproken over deze methode voor het Maleisch. Ik vind haar in toepassing op het Duitsch ook zeer aanbevelenswaard. Zij heeft voor op vele andere taalmethoden, dat alle ballast zooveel mogelijk over boord wordt

geworpen, en alleen behouden wat practisch van nut is. Het komt in hoofdzaak neer op een 1000 woorden-systeem. De moeilijkheid zit natuurlijk in de keuze der meest voorkomende woorden. Ik heb voor de aardigheid eens de proef genomen, en onderzocht of de meeste woorden en uitdrukkingen, welke ik vond in een levendig geschreven dialoog eener roman, ook waren te vinden in dit boek van Leeraar Vles. En ik wil erkennen ten hoogste voldaan te zijn met mijn bevindingen. LEERAAR M. O.

Tallant (Hugh). Wenken in zake acoustiek. Amsterdam, Van Mantgem en De Does. (123). 8°. f 0.90.

Een uitmuntend boekje. Voor meer deskundigen opgehelderd door formules; voor allen en iedereen door zeer duidelijke teekeningen. Ik geloof dat het practisch heel nuttig zal zijn voor hen, die in kerk of gehoorzaal, op eenvoudige wijze verbetering zoeken te brengen in de acoustiek. Bij mijn weten hadden wij in het Hollandsch nog niets, dat zoo zakelijk en beknopt en betrekkelijk licht bevattelijk deze kwestie besprak. DR. K.

Thellier de Poncheville (Abbé) Au Travail! (1re série) Par l'Education. Tourcoing, J. Duvivier, Imprimatur. (220) 2 fr.

Voor de sociale actie. Levend en levenwekkend vooral door de daad. Deze serie wordt gevolgd door drie andere: Par la Presse, par les Conférences, par l'Action sociale. Patronaten mede aanbevolen. LEERAAR M. O.

Zipp (H.) Alles electrisch! Een gids voor leeken, die electriciteit willen gebruiken voor licht of kracht. Zeer vrij bewerkt naar de bekroonde Duitsche uitgave door L. A. S. Rosman, electrisch ingenieur. Amsterdam, Van Mantgem en De Does. (71). 16° f 0.25.

Het boekje gaf wel veel, maar ik vrees toch niet genoeg om door een leek voldoende te worden begrepen. De berekening omtrent kosten van electrisch licht in vergelijking van die der andere verlichtingen zijn natuurlijk „cum grano salis" te aanvaarden. LEERAAR M. O.

KUNST.

Berlage (H. P.) Een drietal lezingen in Amerika gehouden. Rotterd. W. L. en J. Brusse. (43) 8°.

Men luistert met belangstelling naar deze uiteenzettingen van den bekenden bouwmeester. Doch waar hij begint te filosofeeren, al haalt hij nog zooveel autoriteiten aan, bemerkt men spoedig dat hij buiten zijn vak werkt. Het boekje is wel interessant om 's mans inzichten en kunst-opvattingen te leeren kennen.

Holland as seen by Dutch painters. Ontwikkeling der jongere Nederlandsche schilderkunst (Engelsche en Nederl. tekst). Den Haag, C. Harms Tiepen. Gr. 8°. compleet in 6 dln. *f* 3.90

I Woerdenbach, Werner; Het hollandsche landschap. afl. 1 (40) *f* 0.90.

Zilcken (J. G.) Enquête sur l'art en Hollande. Reponses de A. Bredius, J. Israëls, C. Lemonnier, C. Mauclair, O. Maus, H. W. Mesdag, F. de Miomandre F. Mistral, E. Picard, S. Pierson, Em. Verhaeren. La Haye, C. Harms Tiepen. (80). 8⁰. *f* 0.90.

NIEUWE LETTEREN.

NEDERLANDSCH

Buurman (H. C.) BOHÉMIEN WONING; niet bruikbaar. — **Exler** (M. J. J.) LEVENSLEED (phychologische roman). Het gaat over homosexualiteit; verder niet te kwalificeeren. — **Hurrelbrinck:** MADONNA. ROMAN UIT LIMBURG; niet lezen — **O'Rell** (Max.) HARE KONINKLIJKE HOOGHEID DE VROUW; Dit ding staat nog altijd geannonceerd; het is een verzameling van flauwe praatjes. — Wij kunnen zulke boeken heel goed missen. R.

Brandt van Doorne (C. P). Het onvermijdelijke. Amsterd. H. J. W. Recht. (235). 8⁰. *f* 2.40. geb. *f* 2.90.

Dit boek verbeeldt een stuk eigen levenshistorie, geschreven door de vrouw die van man en stiefkind heenging om den wille des geloofs. Twaalf jaren heeft zij geleefd verre van hem, en toen ontving zij de tijding van zijn dood. En nu zeven maanden later geeft zij verslag, heel rustig en koud zelfs, hoe 't gekomen is „het onvermijdelijke". Zij had geen godsdienst en hij was streng Calvinist, en trouwde haar alleen in de hoop dat zij later mocht komen tot beter inzicht. Maar 't ging niet — en zij dwong hem haar de vrijheid terug te geven. Geen van beide figuren vind ik sympathiek — hij is te hardnekkig en te opdringerig met zijn geloof — en zij te veel grammofoon, afdraaiend de platen waarop Brandt van Doorne zijn oppervlakkig geredeneer heeft vastgepraat. Even luisteren? „Het leek me beslist onmogelik, dat denken ontstaan zou door inwerking van de ene stof op de andere. Dan was 't nog aannemeliker dat in elke cel gedachte en stof onafscheidelijk waren verbonden. Maar ook dáárdoor werd allerminst verklaard hoe het individu, hoe de mens zich boven de dolle verwarring van een oneindig getal flauw en verschillend denkende celletjes kon verheffen tot een zichzelf bewuste, geestelike éénheid. En dat hij dit deed, was een feit! Zijn weten was bovendien niet enkel schijnkennis . . . enz."

„Neen, een volmaakte God, die niet het volmaakte Schept, of toelaat dat zijn schepping bedorven wordt was iets onzinnigs. En even onzinnig, de schuld op de duivel te laden. Want een almachtig volmaakt God duldt geen duivel."

Een krachtig afkooksel van Multatuli's hersenen; een sterke herinnering aan „het gebed van een onwetende." — Overigens bewijst het boek wel duidelijk dat twee menschen met verschillende levensopvatting en geloofsovertuiging elkaar niet gelukkig kunnen maken. Dat is goed gezien! A. GIELEN.

Brusse (M. J.) Het rosse leven en sterven van de zandstraat (de Rotterdamsche „polder" gesloopt). Met tal van historische afbeeldingen uit deze internationaal vermaarde nachtbuurt, haar bevolking, en wat de sloopers ervan hebben gemaakt. Rott. W. en J. Brusse. (III, m. afb. in tekst). 8°. *f* 0.90 — geb. *f* 1.25.

Vergelijkt men „Jordaan" en „Zandstraat" dan heeft men onmiddelijk ook het verschil tusschen Querido en Brusse. De laatste legt voor ons open schrikwekkende toestanden van ontaarding, maar hij doet het zonder ergernis te geven. Wij ondervinden terstond dat Brusse fijner voelt en daarom zich onthoudt van dik-opleggen en onzuivere pikantigheden. Natuurlijk is het geen boek voor iedereen; dat behoef ik niet eens te zeggen. Voor hen die deze ellende moeten kennen en niet lezen uit meedoogenlooze nieuwsgierigheid alleen, is het vol inlichtingen. A. GIELEN.

Butler (Generaal W. F.) De roode wolk. Een verhaal uit de groote prairie. Naar het Engelsch. Utrecht, Het Centrum. (266) *f* 0.50. geb. *f* 0.85.

Het is een feit dat deze verhalen nog altijd met voorliefde door zeer velen gelezen worden. Zij boeien door hun avontuurlijkheid en geven heel wat onschuldiger ontspanning dan de meeste romans uit onze moderne samenleving. Daarom ook warm aanbevolen voor volksbibliotheken vooral. J. ST.

Carbin (Louis) De gruwzame Grot, Rotterdam W. L. en J. Brusse. (132) kl. 8°. *f* 0.35. geb. 0.55.

De titel is gruwelijk maar het boek is 't niet. Het bevat talentvol geschreven schetsjes in modernen trant. Carbin is zee-officier als zijn collega Pierre Loti, aan wiens natuurbeschrijvingen de zijne ook sterk herinneren. Eenige figuurtjes zijn wat al te trouw naar 't leven geteekend. M. WALRE.

Dickmar (Helene) De Gouden Beker. Uit het Noorsch door A. v. d. Linden-van Eeden. Amsterd. H. J. W. Becht. (236). 8°. *f* 2.90 en *f* 3.50.

De strekking van dit boek is niet kwaad. Juffrouw Asta, die zich laat vervoeren door de mooie praatjes van een socialistischen schrijver — maar hem tijdig leert kennen als een dronkaard en zedeloos persoon. Intusschen was zij reeds zoo verstrikt in zijne netten, dat zij bijna in haar schande had toegestemd. Dit is nogal kras!

Vervolgens Else Grubbe, die haar man te verstandig, te zakelijk en te koel vindt, en verliefd wordt op luitenant Eilif die verleden jaar zijn vrouw heeft verloren. Het gaat op het randje af! Als de officier niet zoo'n flinke degelijke man was geweest, zouden er stellig ongelukken zijn gebeurd.

Nu trouwt ten slotte Asta met Eilif, en wat Else betreft zij herwint het huiselijk geluk. „Er klonk een stem in haar binnenste die fluisterde dat een mensch kan leeren zijn dorst te lesschen aan de levensbron — ook al wordt de versterkende drank niet geboden in „den gouden beker" van het geluk."

Niet voor iedereen. A. GIELEN.

Fontane (Theodor) Het huwelijk van Eefke Briëst. Bewerkt door J. P. Wesselink-v. Rossum. Amsterdam, Meulenhoff en Co. (384) kl. 8⁰. *f* 0.75, geb. *f* 0.85.

Eefke is 17 jaar en getrouwd met den ouden Baron Instetten. Alhoewel 't geen huwelijk is uit liefde, leven ze toch in de beste harmonie.

Een vriend van Instetten (de hemel beware me voor zoo'n vriend) een aartsschurk, maakt Eefke het hof en tracht haar voor zich te winnen. Eefke komt tot inkeer en verbreekt hare ongeoorloofde verhouding.

Jaren later ontdekt de Baron een pakje aan zijn vrouw gerichte brieven, die hem het vóór 6 jaren gebeurde verraden.

De eer moet worden gered door een duel. De verleider wordt gedood door den echtgenoot. De Baron vraagt echtscheiding aan. Eefke sterft een jaar later op het landgoed harer ouders.

De verschillende liaisons voorkomende in dit boek, maken de lucht al te benauwd; allesbehalve frissche, opwekkende lectuur.

M. WALRE.

Forman (Justus M.) Bianca's dochter. Vert. door mevr. G. G. Breedvelt de Waal. Utrecht, A. W. Bruna & Zn. (232) post 8⁰ *f* 0.45.

Bianca had 'n ijsbeer van een man en liep weg met een ander, na den echten man een dochtertje te hebben geschonken. Een jaar ongeveer na haar vlucht sterft ze. Het Lordschap, tot wien zij hare toevlucht nam, had een zoon uit een vroeger huwelijk. De dochter van Bianca (hiermede begint de historie) en de zoon van haar opvanger ontmoeten elkaar en ontvlammen. De ijsbeer wil niets weten van zoo'n huwelijk, maar eindelijk komt alles te recht. Daar staat een mooie figuur in dit boek, n. l.: Temple! Mij dunkt dat de geschiedenis gerust kan worden gelezen. Niets dat zal hinderen of stooten. Die echtbrekerij van Bianca is al 'n achttien of twintig jaar geleden als het boek begint, en we denken er zoo goed als niet aan. De historie zal niemand beter noch slechter maken.

V. V. L.

Green (A. K.) Het Huis van de fluisterende Dennen. Rotterdam, Nijgh en v. Ditmar. 3 deeltjes (96, 96, 71). *f* 0.30.

Het titelblad vertoont een jonge dame, die geworgd wordt door een man. Geschiedenis van een moord en zijne ontdekking. Vreesachtige menschen moeten het maar niet lezen voor zij naar bed gaan. Spoorlectuur.

J. ST.

Genderen Stort (R. van) Idealen en ironieën. Rott. Brusse. (185) gr. 8⁰. f 2.90, geb. f 3.50

Een ideaal vond ik nergens, ironie overal. Acht stukjes liggen in dit boek vereenigd, waarvan slechts een enkel ons niet in aanraking brengt met onzedelijke sujetten. Over het algemeen worden ons menschen voorgesteld van dit allooi: „Het Hollandsche liefdeleven was Eybert uitermate onsympathisch; het liederlijk

hoereeren en het burgerlijk trouwen vervulden hem gelijkelijk met weerzin en, met zijn fransch instinct, zocht hij gaarne verhoudingen, waarin de innigheid van het echtelijke leven en de bijzondere saveur eener vrije betrekking vereenigd waren." (blz. 100) Ik vraag excuus voor deze aanhaling, maar zij toont ineens wat men hier voor zich heeft. A. GIELEN.

Heyermans jr. (H.) 'N Jodenstreek? 3de druk, Amster. Becht. (116) 8°. f 0.75 geb. f 1.—

Wat zal ik zeggen van dit boek? Een literator is Heyermans niet, en ik weet zelf niet of dit lof of blaam beduiden moet. Dat men met zijn boeken voorzichtig moet zijn is genoegzaam onder ons bekend, hoop ik ten minste. Dit boek is niet voor iedereen, maar ik kan mij niet voorstellen dat het voor een volwassen mensch gevaarlijk zou wezen. Zonder eenige verheffing — gewoon gedoe! De heele geschiedenis komt hierop neer dat 'n jood een christenmeisje trouwt. In een kritiek uur belooft hij dat 't kind gedoopt zal worden. Wanneer hij later bezwaren heeft roept de vrouw hem verwijtend toe: 'n jodenstreek! Men had hem voorspeld dat hij iets van dien aard wel eens zou moeten hooren. Het grieft hem! Maar dan moeten menschen van zoo verschillende gevoelens en overtuigingen maar niet met elkaar huwen. Deze les is ten minste te halen uit het verhaal! GR.

Melati van Java. In Extremis. 3de druk. Amsterdam, L. J. Veen (138) kl. 8° geb. f 0.50.

Twee verhalen van de bekende schrijfster. Het eerste stuit wel een beetje. Een meisje, dat trouwt om zich het weduwenpensioen te verzekeren, is niet zeer nobel. Tot haar eer moet echter gezegd, dat zij den doodzieken man trouw verpleegd heeft en hem ook lief kreeg. Beide verhaaltjes kunnen door een ieder gerust worden gelezen. M. WALRE.

Musbach (Dora) Hechte banden. Amst. L. J. Veen. (239) post. 8°. f 2.25, geb. f 2.75.

Een roman in twee bedrijven, die elk geheel op zich zelf staan. Een beroemd vioolspeler ontmoet een heideprinsesje onder een stroodak in Vlaanderen. Zij heeft natuurlijk een mooie stem. Hij laat haar opvoeden en studeeren; zij wordt een beroemde zangeres en de vrouw van den verwaanden artiest.

Deze mijnheer ontmoet de andere, met welke hij leefde vóór zijn huwelijk. Waaruit blijkt, dat hij toen reeds een smerig ventje was. En uit hetgeen volgt wordt het klaar, dat hij 't nog is. Een modern ploertje. Zijn vrouw sterft van verdriet; de kerel doet een poosje mal en wanhopig en trouwt dan met het schepsel. Het onzuivere paar gaat verder wonen onder den zuiveren Italiaanschen hemel. — Het tweede bedrijf. De vader liet zijn eenige dochter achter, want zij wilde natuurlijk niet te doen hebben met de vroegere bijzit. Zij heeft liefde opgevat voor een teringlijder. De Jongeman bezwijkt aan zijn kwaal, en het meisje trouwt nu een weduwnaar met één kind. Dan besluit het boek: „Goede

Herman (dat is die weduwnaar) die niet begreep, dat de ziel van zijn vrouw geketend was aan een eenzaam graf... gebonden door HECHTE banden (??) Het werd hoog tijd dat er ten minste iets kwam van „hechte banden." Tot die laatste bladzijde was alles erg los geweest. Het boerinnetje dat haar grootmoeder verlaat, haar waanzinnige moeder liefdeloos vergeet; Max Veringa, de violist, die zijn huwelijk onteert; De dood, die zijne vrouw wegneemt en straks den uitverkorene van zijne dochter; Het kind dat den vader alleen naar Italië laat gaan... dat alles doet weinig denken aan hechte banden. En om den titel te redden, is het dus maar heel goed in de allerlaatste regels nog even te vermelden: dat er is een „ziel geketend, gebonden door hechte banden aan... een eenzaam graf!" A. GIELEN.

Jörgensen (Johannes) De weg naar het licht. Uit het Deensch vertaald door Arth. Coussens. Venlo, G. Mosmans Senior. (220) gr. 8°. *f* 1.90 geb. *f* 2.40.

'N boek om te bepeinzen in stille uren van enkelvoudigheid des harten, wanneer de ziel niet verdeeld is in inwendige natuurdrang naar God en uitwendig neigen naar de dingen dezer wereld. Want juist die dubbele streving in de menselike ziel wordt hier zo diep gezien en zo roerend uitgebeeld. De vleselike mens met zijn Godlochening, om te hebben de vrijheid voor 'et kwaad, in de doffe droefheid van z'n ongeluk, met de valse lach van z'n gehuichelde gelukschijn. Maar ook de geestelike mens in zijn strijd tegen 'et vlees, opstijgend uit de sombere afgronden van 'et boze, het licht te gemoet, totdat de Zonneglans der Waarheid de ziel omschijnen mag, en het ware geluk in de vrede dier Waarheid gevonden is. Dit laatste mensekarakter is het hoofdkarakter van dit boek, 'n karakter dat hier wordt verbeeld in sterke lijnen. Het is 'n boek van zielebekering uit de Godlochenende zelfzucht tot het Katolieke leven van opoffering voor God; maar ook van opoffering voor den evenmens ter liefde Gods, en in die zelfverlochening, in die zelfverliezing, het weervinden van 'et hoogste geluk.

Dat maatschappelik katolicisme welt op uit de zuivere Evangeliebron, zoals het klare water uitvloeit uit de berghelling, in zachte borreling, ongemerkt, maar neerdalend tot de woningen der mensen, en hun brengend klare reinheid en verkwikkende lafenis.

'N boek van grootse sterke verbeelding en indringend denken. En wat in't oorspronkelik hier of daar mischien in al te rauwe hardheid voor de verbeelding werd neergeslingerd, is hier met voorzichtige betasting ietwat verzacht, om zo het diepere inkerende denken te kunnen verwekken in wijdere kring van ontwikkelde en ernstige mensen, dan anders wel te bereiken zou zijn.

DR. H. W. E. MOLLER.

Oever (K. van den) De Geuzenstad. Historieele verbeeldingen uit de XVIe Eeuw. Krimpen a/d Lek, Meindert Boogaerdt Jr. (229.) 8°.

't Begint met een vers, een opdracht aan zijn overleden vader.

Ik vind dit 't beste van 't heele boek. 't Zijn 4 vertellingen: „Historiëele verbeeldingen uit de XIVe eeuw „noemt de schrijver ze met weidschen naam. Wellicht voor Vlamingen heel interessant, voor Hollanders dunkt mij minder, ook om de taal. De schrijver vermeidt zich zoo in de kleur en de flonkering der dingen dat hij bij de uitbeelding van geen beperking weet, en in al maar kleuriger en feller verven aan zijn verrukking lucht geeft. Zoo gaat de geschiedenis, het gebeuren zelf eigenlijk te loor in al te uitvoerige detailschildering. De bloederigste tefereelen van moord en marteling zijn zoo smakelijk van kleur, dat ze niets afschrikwekkends hebben. En wie er pleizier in heeft, kan 't lezen. J. B.

Slooten (Augusta van) Vergelding. Amst. H. J. W. Becht. (221) gr. 8° *f* 1.90 geb. *f* 2.50.

Het is voor mij een raadsel hoe een mensch zulk een boek kan uitbroeden. Het lijkt gewoonweg nergens op. En de taal? 't huis met *haar* deftige kamers" — „'t prachtige groote oude huis met *haar* schatten" — „Thans haatte hij het meisje met een *evenredigen* haat, *als met welke liefde* hij haar bemind had" — „zijn door den bliksem getroffen ziel had zijn leven tot een *vernield* gemaakt" — „Hij zag haar glimlach *verrukken* om den mond" — „Hij zag haar.... zoeken naar een steun, *dien hij zijn armen had willen doen zijn*". — „Wil je scheiden? klonk schor zijn stem. Twee bliksemstralen botsten, uit zijn oogen en de haren. Neen, viel knallend de donderslag." — Die knallende donderslag is het antwoord der gravin! Als de lezer niet gelooft dat er zulke dingen gedrukt staan, wil ik hem de bladzijden wel eens opgeven. Daar moest toch werkelijk de politie iets aan kunnen doen! A. GIELEN.

Swarth (Héléne) Schimmetje (Serie „Een boek" no. 23) Rotterdam. W. L. en J. Brusse (112) kl. 8°. *f* 0.35, geb. *f* 0.55.

Groote menschen lezen zulke flauwiteiten niet, en voor jonge meisjes is het volstrekt ongeschikt. Een weerzinwekkende kuspartij! M. WALRE.

FRANSCH

Barry (Léon) AU DELA DU BONHEUR; dit boek kan veel kwaad doen — **Binet—Valmer:** LE PLAISIR; nieuwe uitgave van een smerig boek — **Blasco—Ibañez:** L'INTRUS; schandelijk werk, veel erger nog dan DE KATHEDRAAL van denzelfden schrijver, verschijnend tegenwoordig in de N. R. Crt.; zeker om de zoogenaamde Roomsche lezers te respecteeren — **France** (Anatole) LES DIEUX ONT SOIF; een van de slechtste boeken van dezen slechten schrijver — **Haraucourt** (E) DIEUDONNAT; valsch en ongodsdienstig — **Juhelle** (Albert) L'IMPOSSIBLE HYMEN; grof onzedelijk op vele plaatsen — **Mille** (Pierre) LOUISE ET BARNAVAUX; gevaarlijk; jammer dat aan dit boek zooveel talent is verkwist — **Thierry** (G. A.) LA FRESQUE DE POMPEÏ; noodlot en erotiek — Het enkel bijgevoegd woord over het karakter dezer boeken geeft voldoende aan wat wij er mee moeten doen. R.

Acker (Paul) Les deux cahiers. Paris, Plon-Nourrit. 18°. 3 fr. 50.
Dagboek van eene moeder. Eene vergelijking tusschen de vroegere en hedendaagsche opvoeding. De stijl is uitmuntend; het is een boek vol geestige opmerkingen en doet een enkele maal denken aan de *Treistesses et Sourires* van *Droz*. Maar het is heel wat onschuldiger. DR. L. DAURIAC.

Een onzer trouwe lezeressen zond eene waardeering van dit boek, die heelemaal overeenkomt met het oordeel van onzen medewerker. Zij zegt: „Het dagboek van eene moeder, die haar eigen jeugd vergelijkt met die harer dochter. Aangezien dit tijdperk meer dan vijf en twintig jaren verschilt, geeft het aanleiding tot typische opmerkingen. Het verleden wordt geroemd zonder het goede, dat het heden biedt, weg te cijferen. Er is in dit boek veel goeds, veel waars, en ook wat overdreven; overigens zeer boeiend en amusant". R.

Baumann (Emile) Trois villes saintes. Paris. Bernard Grasset. (244) 18. 3 fr. 50.
Een uitstekend stylist, door de Fransche Academie al eens bekroond, geeft hier: trois panneaux d'une fresque pleine de vie et de profondeur; n. l. Ars- en-Dombes, Saint Jacques de Compostelle en Le Mont-Saint-Michel. Drie pelgrimstochten warm en levendig beschreven. Ad carisfimarum amimarum et scriptoris ipsius redemptionem, zoo luidt het motto. Vele lezers. als dit mooie boek waard is, kunnen dit woord helpen waar maken. H.

Bordeaux (Henri) Jeanne Michelin. Paris, Fontemoing. 18°, 3fr.50.
Zoo iets heeft Bordeaux ons nog nooit voorgezet. Vooral de eerste novelle, waaraan het boek zijn titel ontleent, is al te bar. Niet alleen ontstichtend maar ik durf gerust zeggen: immoreel. Bordeaux kan wel zeggen dat het jeugdwerk is, doch dat is geen verontschuldiging. Hij had het niet behooren uit te geven, dat was zijn plicht. DR. L. DAURIAC.

Charruau (Jean) Vendéenne. Paris. Pierre Téqui (270) 12°. 2 fr.
Een mooi boek van Pater Charruau. De titel zegt alles: bladzijden uit den heldenstrijd der Vendeeërs. Om te leeren, wat het slot aanprijst: Ne rampons jamais, jamais!
H. F. VAN M.

Damad (Marie) Pour une autre, Paris, Grasset. 18° — 3 fr. 50.
Iemand, die op de hoogte is van de Fransche literatuur zou kunnen schrikken bij 't hooren van den titel, en vragen: „O zoo, zijn we er weer!" — Maar hij is te voorbarig. Hij vindt hier een mooien novellenbundel, dien ik mijn twintig-jarige met genoegen ter lezing geef. DR. L. DAURIAC.

Lecigne (C.) George Sand. Paris. P. Lethielleux in 12° écu. 0.60 fr.
No. 3 van de serie: Femmes de France. Te bestudeeren door hen, die George Sand beter willen leeren kennen, dan uit onze leesboeken voor gymnasia en H. B. S. En dat is noodig. G. Sand is een gevaarlijke schrijfster; bloemen bevatten vaak doodelijk gif.
H. F. VAN M.

Alle romans van George Sand (= Amantine Dudevant) staan sinds 1840 op Index. R.

Morselly (Emile) Fils de gueux. Paris, Ollendorf. 18°. 3 fr. 50.

Dit is nu zeker *geen* „livre pour tous". De beschrijvingen zijn dikwijls veel te brutaal; en de hartstochten vlammen hoog op. De geschiedenis loopt aldus: Een dronkaard brengt zijn gezin tot bittere armoede en ongeluk, en komt zelf in de gevangenis wegens diefstal. Als hij terugkeert wil de vrouw hem niet meer ontvangen. Hun jongen moet uit bedelen gaan. Maar later verdient hij door eerlijken veldarbeid voor zich en zijne moeder, en is een oppassende knaap. Eindelijk huwt hij eene dienstmaagd, van wie daarna bekend wordt dat zij eenmaal zedelijk gevallen is. Volgt verwijdering, daarna verzoening en volle liefde. De Jongeman komt vooruit, en is in staat straks het verloren familie goed terug te koopen. De zoon maakt ten slotte ook den plichtvergeten vader nog gelukkig. Men ziet, het boek in zich is allerminst verkeerd, maar men mag niet uit het oog verliezen wat ik zeide in den aanvang. Deze roman krijgt mijne dochter in geen geval in handen.

DR. L. DAURIAC.

Poiteau (Emile) La meilleure Part, roman. Paris. Bernard Grasset. 18°. 3 fr. 50.

Een mooie, roomsche roman, herrinnerend aan den trant van Bazin; met roomschen roman bedoel ik een roman van roomsche beginselen, niet van vertoon. Zeer innig geschreven, doch volstrekt niet sentimenteel, van uitstekende strekking, zonder aanhoudend moraliseeren; geen mooidoenerij om toejuiching van een club.

Goede, degelijke kunst over het thema: *Pars bona, mulier bona.*

Den schrijver mijne hulde *„en toute condialité"*, zooals hij schreef op het mij gezonden exemplaar. H. F. VAN M.

Pravieux (Jules) Sans Lumière. Paris. Lethielleux. 12°. 1 fr.

Al lang had ik een paar regels willen schrijven over dezen mooien roman door Pravieux mij gezonden. Een verhaal uit onze dagen: van een vrijdenker, die zijne theorieën toepast en er door vermoord wordt... Ten slotte staat hij daar „sans lumière."

H. F. VAN. M.

Vitte (E.) L' Heure du Rêve. Paris-Lyon. E. Vitte. 18°. 3 fr. 50.

Verzen! Goede, wier mooie vormen ook een inhoud hebben. 't Is een werkzaam vader, die in vrije uren uitzingt, wat jubelt en juicht of treurt in zijn leven. Een krachtige en krachtgevende zang, vol geloof, hoop en liefde!

Wégimont (Pierre Gérard) Un Gentilhomme wallon, roman. Paris. Bernard Grasset. 18°. 3 fr. 50.

Nog een roomsche roman, en dáárom doodgezwegen. Maar die tijd raakt voorbij, als wij slechts werken, zooals men in het buitenland al bezig is. De opgekamde prullen zullen wij tot hun waarde helpen terugbrengen en goede litteratuur vooruitschuiven. Een edel boek, van hooge inspiratie: de bekeering eener Amerikaansche door het onbevangen gadeslaan van het volle leven. Mogen meerdere zóó zien.

Het boek is alleen voor grooteren, ouderen. H. F. VAN M.

DUITSCH

Ganghofer (Ludwig) LEBENSLAUF EINES OPTIMISTEN; BUCHE DER FREIHEIT; de man vertelt uit zijn leven en hij doet het op smerige manier — **Hesse** (Herman) UMWEGE; deugt niet. — **Hermann** (Georg) DIE NACHT DES DR. HERZFELD; dwaas en ongezond — **Huldschiner** NARREN DER LIEBE; te verwerpen, vooral om de twee laatste verhalen — **Mahn** (Paul) BERGIT WIBORG; gewaagd — **Mereschkowski** JULIANUS APOSTATA; geschiedvervalsching — **Schitzler** (Arthur) MASKEN UND WUNDER; Verzamelde stukken, die de schrijver op zijn 50sten verjaardag het publiek aanbiedt; een geschenk dat men zelfs met handschoenen niet kan aannemen — **Söns** (Herm.) DAS ZWEITE GESICHT; onzin en vuil — **Turgenjeff** (Iwan) VATER UND SÖHNE; nihilisme en revolutie, wordt door een Kath. Duitsch tijdschrift hemelhoog geprezen!!!

Genoemde boeken zijn eer middel ten kwade als ten goede.

R.

Daub (G. H.) ADEL IM BAUERNBLUT. Roman eines Westfalen. Paderborn, Schöningh (477) 8⁰ M. 4. geb. M. 4.80.

Heel goed, heel mooi, en van harte aanbevolen. Maar zoo ooit dan zal het hier wel gelden „de gustibus non est disputandum" — over den smaak valt niet te redetwisten. Op één avond heb ik door twee gelijkelijk ontwikkelden dezen roman hooren prijzen en laken wat literaire waarde betreft. Ik vermoed evenwel dat als ik, de meeste lezers zullen behooren tot de roemenden.

UNIVERSITÄT INNSBRUCK S. J.

Keller (Gottfried) MARTIN SOLANDER. Stuttgart, Cottasche Buchhandlung. Nachf. 8⁰.

Het is een mooi boek, dat ik echter niet gaarne in aller handen zou zien. De schrijver is een vrijgeest, een die niet blijkt te gelooven aan het eeuwige leven —; maar hij weet toch de deugden te vieren en te waardeeren en legt den vinger op vele en onzuivere wonden. Hoe kan hij echter een oogenblik vermoeden dat zijn idealen vast en onwankelbaar zullen blijven staan op zoo louter menschelijke grondslagen? Daarom ook, is wel beschouwd het boek eene onwaarheid, eene illusie.

UNIVERSITÄT INNSBRUCK S. J.

Sienkiewicz (H.) DURCH DIE WÜSTE Roman. aus der Zeit des Madhi. Uebersetzt von S. Horowitz. Einsiedeln, Benziger. (504). 8⁰ M. 5, geb. M. 6.

Met QUO VADIS valt dit boek in geen enkel opzicht te vergelijken. Literair is het goed, maar niet zóó goed als wij zouden mogen verwachten van den beroemden Pool. In verloop en afwikkeling misschien wat te avontuurlijk. Maar van den anderen kant vinden wij hier ook niet die driftige, al te realistische voorstellingen, welke zijn hoofdwerk ontsierden.

UNIVERSITÄT INNSBRUCK S. J.

ENGELSCH

Beryl Symons PRINCE AND PRIEST; zit vol dwalingen — **Bussell** (Dorothea) THE NEW WOODNYMPH; van een dame zou men meer fatsoen hebben verwacht — **Caine** (Em) SAVE US FROM OUR FRIENDS; niets waard — **Michaelis** (Karin) ELSIE LINDTNER; ziekelijk op zijn minst — **Stanton** (Coralie) THE SWELLING OF JORDAN; smaakbedervende onmogelijkheden —
Deze boeken behoeven we dus in geen geval aan te schaffen.

Canfield (Dorothy) THE SQUIRREL-CAGE. London, Constable (371) 8°. 6 sh.

De titel is al even vreemd als het boek. Godsdienst blijft buiten het leven der helden van dezen roman, en overigens is er niets, geloof ik, dat een volwassen lezer leed kan doen: Mr. en Mrs. Emery, echte Amerikanen, hebbben zich opgewerkt tot hooger maatschappelijke positie. De twee oudste kinderen hebben zij misschien niet kunnen geven wat zij wel wenschten, vooral George die al vroeg het huis verliet en zijn eigen weg zocht. Als hij later te voorschijn komt, blijkt hij tot een flink en degelijk man te zijn ontwikkeld. De jongste, Lydia treft het beter, en heeft een jaar door Europa gereisd om hare opvoeding te voltooien. In het tweede hoofdstuk wonen wij haar terugkeer bij, en zijn verder getuigen van haar leven.

Een zonderling jongmensch, wel geen leerling van Tolstoi maar toch veel van diens theorie in praktijk brengend, wordt haar vriend — en spoedig bemint hij haar.

Doch heel rustig en kalm weet hij afstand te doen van zijn verlangen, als zij huwt met een ander, ingenieur Paul. Na eenige jaren komt het conflict. Paul gaat op in zijn zaken, en meent dat hij genoeg doet indien hij maar werkt en zwoegt om veel geld voor haar te verdienen. Zij wil meer; zij wil mét hem zijn in zijn werk en plannen. Hoogloopende oneenigheid voor de eerste maal in hun huwelijksleven. Opgewonden verlaat Paul de woning om naar zijn arbeid te gaan — een ongeluk treft hem en zij ziet hem niet terug. Kort daarop wordt haar tweede kind geboren; zij verkeert in levensgevaar. En het boek eindigt met de hoop dat zij zal herstellen. Haar eerste pretendent wacht nu zijn geluk af aan de zijde der vrouw die hij in stilte steeds bemind heeft.

A. GIELEN.

Cunninghame Graham (R.) CHARITY. London, Duckworth, 8°. 6 sh.

Dit werk is niet aan te bevelen, absoluut niet. De schrijver brengt ons op plaatsen, in huizen, waar fatsoenlijke menschen niet vertoeven. Dit is genoeg om voor zijn geleide vriendelijk maar beslist te bedanken. J. B.

Kennedy Noble; WHITE ASHES. London, Macmillan. (470). 8°. 6 sh.

Een mooi, nuttig boek. Kan iedereen ter lezing worden aangeboden, maar zal alleen worden gewaardeerd door hen, die ook belang kunnen stellen in dingen, welke hun zelven vreemd, maar

toch in de hedendaagsche maatschappij van grooten invloed zijn. Assurantie-zaken, hoe kunnen zij de stof leveren voor eene spannende, onderhoudende roman? Lees „White Ashes” en gij hebt niet alleen het antwoord gevonden, maar evenals Helena, eene der aantrekkelijkste hoofdpersonen, heel wat geleerd omtrent de inrichting en werking der groote brand-verzekerings-maatschappijen.

CHR. DE GREEVE. S. J.

Fedden (Mrs. Romilly) THE SIGN. London, Macmillan. (378). 8⁰. 6 sh.

Een vreemd boek. Niet voor kinderen. Zal geen volwassene kwaad doen, maar ook geen goed. Beantwoordt zeker niet aan het doel om de mysterieuse en naïve „bijgeloovigheden” der Bretonsche bevolking te doen kennen, daartoe ontbreekt het de schrijfster aan Katholiek kennen en voelen. Niemand die iets begrijpt van den Katholieken godsdienst zal zulke dwaze bijgeloovigheden, zelfs niet aan de Bretonsche bevolking toedichten. Vooral bij het aanvaarden van Gower's „verklaringen” zij men op zijn hoede. CHR. DE GREEVE S. J.

Sheehan (P.) THE QUEENS FILLET. London, Longmans, Green. (376). 8⁰. 6 sh.

Ik weet wel boeken van Sheehan die mooier zijn, maar ook dit ontvangen wij toch met blijdschap als een bijdrage tot de goede lectuur. J. B.

Wylie (J. A. R.) The Daughter of Brahma, London, Mills & Boon. (400) 8⁰. 6 sh.

Het boek heeft de klare bedoeling Engeland eens wakker te maken uit zijn rust en zelfvertrouwen tegenover Indië. Uiterlijk mag die heel verschillende natie zich voegen naar wil en wetten en gewoonten zijner Europeesche overheerschers, diep in de ziel blijft de haat smeulen tegen den vreemdeling. Vooral hun godsdienst maakt hen tot fanatikers.

Over den roman zal ik niet veel zeggen. Daar komen werkelijk sympathieke figuren in voor. Maar ook vinden wij in dit boek eene moeder zoo hard van harte, en een Brahmaan zoo onnatuurlijk ondankbaar, dat wij blij zijn hier slechts een werk van fictie voor ons te hebben. O, er zijn wel zulken in het leven; maar dáár als hiér ontstemt ons toch steeds hunne ontmoeting.

A. GIELEN.

VOOR DE JEUGD.

Toen Moeder weg was, door G. SCHRIJVER. — **Twee Jongens.** door H. GORDEAU JR. — **De Jongens van de Club** door G. SCHRIJVER — **Blank en Bruin** door HILBRANT BOSCHMA, Uitgever Dᵉ A. Daamen, Den Haag.

Met aandacht en belangstelling heb ik deze boeken doorgebladerd — en vond al spoedig dat zij *alleen voor protestanten* geschikt

zijn. En voor dezen, in zoover mijn woord mag gehoord worden, durf ik ze dan ook ten zeerste aanbevelen. Doch een paar verklaringen van uitgever en een der schrijvers mogen wij niet onopgemerkt laten voorbijgaan. In een prospectus zegt de heer DAAMEN: „U zult me toestemmen, dat waar er van z. g. n. neutrale (vaak lang niet onschadelijke) jongensboeken overvloed is — waar men deze, in de rijkste uitvoering, te kust en te keur vindt — we op dit terrein aan *Christelijke* lectuur nog tamelijk misdeeld zijn". Dat geldt ook voor ons. Vervolgens, de schrijver van BLANK EN BRUIN zegt vooraf een woord aan de „groote menschen". „Ik zou schrijven voor jongelui, die al zoover zijn, dat zij hun oogen beginnen open te doen voor hun bestemming, en die al bij zichzelven gaan vragen: Waartoe dient het leven en waartoe zal ik het mijne besteden? Ik heb hun den raad willen geven, het niet toe te wijden aan zichzelf en aan de wereld, maar aan Hem, wiens dienst ons alleen waarlijk gelukkig kan maken. Daartoe heb ik geen gebruik gemaakt van lange, stichtelijke *redeneeringen*, maar getracht hun het onderscheid tusschen wie God dient en wie Hem niet dient te laten *zien*". Juist, zoo moet het!

TIJDSCHRIFTEN.

The Review of Reviews. De oprichter van dit tijdschrift was de bekende WILLIAM. T. STEAD, die onlangs bij de Titanic-ramp is omgekomen. Wat zijne REVIEW beoogde, moge blijken uit het programma van Stead, dat het eerste nummer vergezelde. „There exists at this moment no institution which even aspires to be to the English-speaking world what the Catholic Church in its prime was to the intelligence of Christendom". Om daar nu in te voorzien, of weer te hebben een „centre for the inter-communication of ideas", zal hij zijn REVIEW OF REVIEWS uitgeven!!!

Het tijdschrift mag geen partij-blad worden. Waarom niet?

„Neither Party has at this moment any distinctive body of doctrine, any well-conceived system of faith which would justify me in labelling this new monthly with a Party badge. Creeds are at this moment in a state of flux."

Hij streeft naar eene herleving „What is wanted is a revival of civic faith ... the inspiring of women with the conception of what may be done towards the salvation of the world, if they will but bring to bear up on public affairs the same spirit of self-sacrificing labour that so many thousands manifest in the ordinary drudgery of parochial and evangelistic world."

En daarom richt hij op zijn periodiek, die overal moet gelezen worden, „read as men used tot read their Blibles, not to waste an idle hour, but to discover the will of God and their duty to man" — Wat een bedroevende verblinding!

VARIA.

Helmut Harringa, eene geschiedenis uit onzen tijd, door DR. HERMAN POPERT.

Een prospectus van vier bladzijden vol aanprijzing van HELMUT HARRINGA, laat men bij duizenden de wereld overdwarrelen, vier bladzijden met namen van alle mogelijke tijdschriften, die de loftrompet steken over dezen roman. Dit verleidde mij echter niet om het boek aan te koopen voor de R. K. Leesbibliotheek, maar wat er mij toe bracht, was het volgende: ik las op het prospectus een aanbeveling door een R. K. Priester (F. Prims) in de katholieke „Gids op sociaal gebied" van 12 Maart '11 en daarnaast een gelijke aanprijzing van het katholieke blad „De Kruisridder" van 15 Juni '11. Neen, een R. K. Priester kan HELMUT HARRINGA niet aanbevelen. Men zij gewaarschuwd: HELMUT HARRINGA deugt niet, deugt volstrekt niet. Geen enkel katholiek koope dezen roman. Foei! hij walgt me nog. C. J. OOMEN PR, BREDA.

(Ingezonden.)

CORRESPONDENTIE.

Brieven, voor deze rubriek bestemd, te adresseeren:

Redactie Boekenschouw, Heerengracht 415, Amsterdam.

Verzoeke: duidelijk en beknopt de vraag te stellen en steeds te onderteekenen met vollen naam en aanduiding van woonplaats.

In ons antwoord geven wij alleen de voorletters aan.

EEN ONZER MEDEWERKERS HEEFT ZICH BELAST MET DE SAMENSTELLING DER ALPHABETISCHE INHOUDSLIJST, DIE AAN HET EINDE VAN HET ABONNEMENTSJAAR GRATIS ZAL WORDEN TOEGEZONDEN. WIJ ZULLEN OOK VELE VROEGERE WERKEN, DIE NOGAL IN OMLOOP ZIJN, IN DIE LIJST OPNEMEN MET EEN ENKEL TYPEEREND WOORD, OOK AL WERDEN ZIJ IN DIT TIJDSCHRIFT VERDER NIET BESPROKEN. ZOO GELOOVEN WIJ DAT ALLEN, DIE ERNSTIGE EN ZOOVEEL MOGELIJK VOLLEDIGE INLICHTING WENSCHEN, DOOR **Boekenschouw** NIET ZULLEN TELEURGESTELD WORDEN.

V. D. V. — te R. In dank hebben wij het door u gezonden boek: VON MÄDCHEN ZUR FRAU, door FRAU DR. IMANUELE MEYER — ontvangen. Ziehier onze opinie, welke u vroeg. — Dit boek, dat sexueele Aufklärung wil geven kan veel goed doen in Duitschland en elders in die kringen, waar menschen leven zonder hoogere opvatting. Het is geschreven met warmte en overtuiging; en waar geen beroep meer is te doen op plicht en godsdienst kan misschien dit eerlijke woord nog eenigen invloed hebben. Misschien!

Maar voor katholieken? Ouderen, gehuwden kunnen het gerustelijk lezen tot eigen inlichting. Maar voor „der Eheschliesung voraussichtlich nahe Jungfrauen" vinden wij het niet geschikt om déze redenen: 1° De toon is veel te driftig en te opgewonden; voorlichting moet altijd rustig zijn op dit gebied. 2° Die breede uitweiding over schandelijke ziekten is misschien niet noodig, in elk geval toch onbegrijpelijk voor het meerendeel, en in staat

valsche denkbeelden te doen ontstaan. 3° Daar wordt niet genoeg gewezen op bovennatuurlijke beweegredenen tot zedelijk leven. Zonder dat is het alles utopie en kan men redeneeren zooveel men wil, het geeft toch maar bitter weinig. 4° Wij vinden nu eenmaal dat onze jonge dochters, en ook onze jongens geen voorlichting moeten zoeken in boeken. Zij ontmoeten te veel, wat zij niet of slechts ten halve begrijpen, en blijven dan hangen aan gedachten, die verbeeldingen opwekken en dikwerf aanleiding geven tot geweldige bekoringen. Dit is geen bedenksel, maar weten wij met volle zekerheid uit onze ervaring. De ouders, die karakter en aanleg van hun kind behooren te kennen, zijn aangewezen om de noodige Aufklärung te geven. Als zij bemerken niet te worden begrepen kunnen zij terstond verduidelijken, en eigen, gevaarlijk gepeins wordt daardoor voorkomen.

Ik ben tegen het onwetend-houden tot den uitersten leeftijd; vooral in onzen tijd kan dat wel gevaarlijk zijn. Maar de voorlichting geschiede niet en nooit door een boek, dat *ineens alles* onthult en een middel zou kunnen blijken erger dan de kwaal. Daarom, niettegenstaande alle goede en edele bedoelingen, keur ik dit boek af voor jonge menschen. Ik eerbiedig echter de kordaatheid, waarmede de schrijfster opkomt tegen de gruwelen en menschonteerende opvattingen omtrent huwelijk en zedelijkheid en waarde der vrouw van velen onzer walgelijke tijdgenooten.

M. K. — N. Wij hopen dat u voldoende zult hebben aan een enkel woord, waarmede wij de opgegeven boeken oordeelen. Twee zijn ons onbekend, maar zullen wij aanvragen en u later verslag geven. BACH: De vloek van de leugen; deugt niet. BARTSCH: Elisabeth Kröth; echtbreuk-roman. BOY-ED: eene reine ziel; allesbehalve verheffend. IBAÑEZ: Waar oranjeboomen bloeien; uiterst smerig, al zijn boeken zijn of om onzedelijkheid of om godsdiensthaat te verwerpen. NEERA: Elvira; niet aan te bevelen. OUIDA; Trouwe liefde; deugt niet. THEURIET: Huwelijk uit berekening; slechte lectuur. De schrijver is altijd gevaarlijk. EBENSTEIN: Dokter of edelman; sensueel, en erg soms.

M. D. — H. De oorspronkelijke titels van SHEEHAN'S en MATURIN'S boeken zooveel mogelijk met opgave van den uitgever? — Bij BURNS EN OATES, LONDEN: A Spoiled Priest; The Tirumph of Failure bij LONGMANS te LONDEN: Lisheen; Luke Delmege; Gleanaar; Lost Angel of ruined Paradise; Early Essays and Lectures; Parerga; The Queens Fillet. verder (uitgever?): My New Curate; Geoffrey Austin: student; Cithara mea (poems); Mariae Corona; Under the Cedars and the stars. Al deze boeken van SHEEHAN. Bij LONGMANS verschenen van MATURIN: Some principles and practises of the spiritual live; Laws of the spiritual live; Practical studies on the Parables of our Lord; Self-knowledge and Self-discipline (door A. Nuijens in het Nederlandsch vertaald.)

Br. H. — H. Een katholiek, die werkelijk ontwikkeld is, kan het door u genoemde boek wel lezen.

WAARDEEREND SCHRIJVEN van Z. D. H. den Aartsbisschop van Utrecht, en van Z. D. H. den Bisschop van Haarlem aan de Redactie van Boekenschouw:

Zeer Eerwaarde Pater.

Nu tegenwoordig bijna iedereen leest en lezen wil en dientengevolge zoo ontzaglijk veel lectuur geboden wordt, acht ik een maandschrift als *Boekenschouw* niet alleen nuttig, maar, ik durf gerust te zeggen, noodzakelijk.

Door *Boekenschouw* toch blijven wij op de hoogte van zooveel wat uitgegeven wordt en, wat meer zegt, wij hebben in dat tijdschrift een veiligen gids bij de keuze onzer lectuur. En zoo'n gids is onontbeerlijk nu er, helaas, zooveel geschreven wordt, dat, onder voorwendsel van kunst en belletrie, niet anders beoogt dan alle begrip van zedelijkheid en eigenwaarde te verdoezelen, terwijl juist die lectuur zooveel aantrekkelijks heeft, omdat zij de hartstochten prikkelt.

Innigen dank betuig ik daarom aan de redactie en de medewerkers van het maandschrift *Boekenschouw* voor hun hoogst verdienstelijken arbeid in het belang onzer katholieke lezers. Een arbeid, die zeker niet onderschat mag worden, daar het in letterlijken zin een verschrikkelijk werk is altijd weer boeken, welke uitkomen, door te lezen om daarvan eene beoordeeling te geven.

Moge daarom de arbeid van allen, die daaraan medewerken de zoo verdiende waardeering vinden en het Maandschrift *Boekenschouw* meer en meer verspreid worden.

TH. VAN DE WETERING,

UTRECHT, 21 Aug. 1912. Aartsbisschop van Utrecht.

HAARLEM, 24 Augustus 1912.

WelEerwaarde Pater.

Diep overtuigd van het onheil dat veroorzaakt wordt, ook onder de Katholieken, door zedelooze en ongodsdienstige lectuur, waardeer ik ten zeerste iedere poging, die wordt aangewend om dat groote kwaad te bestrijden.

Ik wil UEerw. dan ook gaarne verklaren dat ik de werkzaamheid van een tijdschrift als *Boekenschouw* op hoogen prijs stel.

In het vaste vertrouwen dat de Redactie van *Boekenschouw* voortdurend met nadruk zal blijven waarschuwen tegen boeken en geschriften, die niet onder ieder opzicht kunnen worden aanbevolen, is het mijn vurige wensch dat de lezers van Uw tijdschrift die waarschuwingen ernstig zullen opvolgen, en ook anderen tegen verkeerde lectuur zullen beschermen.

Met alle hoogachting verblijf ik inmiddels

Uw dienaar in Onzen Heer

† AUGUSTINUS JOSEPHUS,

Bisschop van Haarlem.

OVER BOEKEN EN SCHRIJVERS

door A. B. H. GIELEN S. J.

RENÉ BAZIN.

Een zestal jaren geleden, ontving ik een brief van René Bazin, waarin hij sprak over „oeuvres saines, fortes, écrites par de complets artistes, c'est à dire par des artistes, qui croient aux âmes.” En als ik nu nogmaals mij verdiep in de boeken van dezen fijnvoelende, dan moet ik erkennen dat bovenstaande bijvoegelijke naamwoorden volkomen passen bij zijn werk en zijn persoon.

Overtuigd dat de schrijver eene roeping heeft te vervullen, wil hij niet weten van de theorie, die verklaart dat echte kunst slechts om de kunst kan worden beoefend. Hij gaat zelfs zoover te beweren: „toute oeuvre populaire et on peut dire toute oeuvre de grand art, est une oeuvre d'éducation et d'ascension”, — en als vreesde hij dat deze woorden zijne gedachte niet klaar genoeg zouden uitspreken, of mochten uitgelegd worden in anderen zin, gaat hij voort en zegt dat volgens zijne meening de kunst dan eerst volkomen hare taak vervult „quand elle élève l'homme, le rend meilleur, le porte à la vaillance, au sacrifice et à Dieu. — Jamais elle ne peut tendre légitimement à un abaissement de l'humanité”.

Hij is zelf een stout realist, maar hij ontkent het recht van alles te zeggen en te beschrijven, en nam van af den beginne reeds stelling tegen de aanhangers van het brutaal naturalisme.

Bazin is een meester in de schildering van het levende landschap, en heel zijn opvoeding heeft er toe geleid dat talent in hem aan te kweeken en te ontwikkelen.

26 December 1853 werd hij geboren te Angers, waar hij eenige jaren het lyceum bezocht en toen overging naar het klein-Seminarie van Montgazon. Zijne gezondheid bleek echter niet bestand tegen dat zittend en opgesloten leven, en de geneesheeren vonden het noodig dat hij zooveel mogelijk verbleef op het familiegoed en genoot van de vrije natuur. Dwalend door de velden en bosschen van Segré leerde hij de namen van bloemen en dieren, de taal van boeren en stroopers beter kennen dan de elegantie van Cicero of de geheimen der algebraische formules. Gustave Aimard en dergelijke schrijvers waren in dien tijd zijn lievelings-auteurs, en verhoogden zijn zin voor avontuur en jachtvermaak.

Doch daarna kwamen de jaren van ernstiger werk en meer gebonden leven, toen hij van 1872 tot '75 te Parijs in de rechten studeerde. Een jaar later trad hij in het huwelijk met Aline Bricard en in 1878 begon hij zijne lessen te geven aan de juridische faculteit te Angers. Nu vond hij echter ook tijd en gelegenheid om zich te wijden aan de literatuur en schreef in de *Correspondant* onder den schuilnaam JEAN STRET twee berijmde novellen: *Dix Sous* en *La Fille du Sardinier* (1880). Zijn eerste roman *Stéphanette* (1883) verscheen als feuilleton in de UNION en het volgend jaar in boekvorm, zonder veel de aandacht te trekken. Met zijn volgend werk evenwel *Ma tante Giron* was hij gelukkiger, en won de vriendschap en bescherming van den Académicien LUDOVIC HALÉVY. Zelfs werd *Une tache d'encre* bekroond door de Académie, ofschoon het feitelijk niets meer is dan een vlot-geschreven, geestige novelle, die geenszins nog behoort tot het groote werk van den schrijver. Eerst in *Les Noellet* (1891) treedt hij voor den dag met zijne beginselen, zoekt door zijn kunst het volk te onderrichten en op te heffen, en de aandacht zijner lezers te vestigen op sociale en zedelijke misstanden. In *La Sarcelle bleue* geeft hij het bewijs hoe hij een delicaat onderwerp heel delicatelijk weet te behandelen, en een zuiver realisme niet behoeft te verloopen in onkieschheid en beschrijvingen van minder allooi.

Zoo toonde hij ook weer in *Madame Corentine*. — *De toute son âme* geeft de ontwikkeling eener gezonde religieuze roeping. *La Terre qui meurt* wijst op de emigratie der boeren naar de groote steden en de noodlottige gevolgen van deze beweging. *Les Orberlé, Le Blé qui lève, La Barrière, Davidée Birot* behandelen allen gewichtige vraagstukken, en boeien den lezer zonder romantisch gedoe en opgewonden fantasieën.

Donatienne is wel het meest gewaagde onderwerp dat Bazin

heeft behandeld. Hij wil wijzen op het gevaar dat de „nourrices" loopen in eene stad als Parijs. Gezond naar ziel en lichaam komen zij van hare dorpen, en vergaan in den maalstroom eener bedorven wereld. Als de schrijver te vreesachtig bleef in zijn schildering en uitdrukkingen, zou hij zijn doel niet hebben bereikt; en als hij gewerkt had volgens de methode der Naturalisten had hij ongetwijfeld een zedeloos boek geschreven. Het een als het ander heeft hij weten te vermijden, en ofschoon het geen lectuur is voor jonge meisjes, meen ik toch te mogen volhouden dat wij hier geen werk voor ons hebben van overdreven realisme, gelijk sommigen hebben beweerd.

Over *L' Isolée* ben ik minder goed te spreken. De bedoeling van den schrijver is eerlijk, maar ik geloof dat de velen, die dezen roman hebben afgekeurd, volkomen in hun recht zijn. Zóó is de geschiedenis: Door de Fransche regeeringsclub worden de vrouwelijke kloosterlingen bestolen en uit hare huizen verjaagd. Wat zal er worden van deze armen, die zoo plotseling in de wereld worden teruggeworpen? René Bazin geeft antwoord op de vraag, en verhaalt de lotgevallen van enkelen dier wreed beproefden. Hij maakt onderscheid tusschen de vrouwen die het klooster hebben verkoren om beschermd te zijn tegen eigen zwakheid, en andere die de wereld ontvluchtten omdat zij haar verafschuwden. De laatsten blijven ook te midden der geweldigste beproevingen sterk en standvastig, de eersten komen onvermijdelijk ten val. Soeur Pascale is een voorbeeld van deze ongelukkigen en Bazin laat haar vallen, onder mishandeling en dwang, tot het allerlaagste; de prostitutie. Dat is valsch, omdat het eene miskenning is van Gods voorzienigheid en genade. Eene, die als Pascale de bekoringen ontvlucht heeft, staat niet zoo hulpeloos tegenover den ellendeling, in wiens macht zij viel tegen haar wil. Door eigen schuld had haar lot verklaard kunnen worden; nu ligt er een somber fatalisme over gansch het verhaal, dat niet weldadig aandoet. „Celles là sont perdues d'avance" zegt een vriend van den schrijver, die hem beproefde te verdedigen; maar door dit woord alleen noemt hij juist de fout van Bazin, die geen voldoende rekening houdt met Gods hulp ten opzichte der goedwillenden.

Om die redenen, doch eveneens om het gebrek aan compositie, waardoor deze roman zoo brokkelig wordt, kan hij niet in vergelijking komen met LA TERRE QUI MEURT. De stille ontroering, welke moest uitgaan van het boek, indien het zuiver gedacht

ware en uitgevoerd, wordt nu verdrongen door walg en afschuw tegen den laffen beul eener weerlooze vrouw. En wij worden pijnlijk aangedaan, wijl er niemand schijnt te wezen, in den hemel noch op aarde, die verdedigt deze onschuldig gemartelde.

En nu de vraag, reeds zoo dikwijls opgeworpen: Zal het realisme vooral der twee laatste werken, niet te ruw en te rauw zijn voor vele lezers? Bazin heeft daarop geantwoord in het algemeen: eene roman, die het leven onthult, is geen lectuur voor jeugdigen en onervarenen, maar voor hen, die het leven reeds kennen uit het leven zelf. Waaruit volgt dat ook de schrijver niet allen zonder onderscheid zijn *Donatienne* en *L'Isoleé* in handen zal geven.

Zoo nu en dan heeft René Bazin zijne verspreide verhaaltjes en korte novellen verzameld, en wij hebben eenige merkwaardige bundels: *Humble amour, Les Contes de bonne Perrette, Récits de la Plaine et de la Montagne, Mémoires d'une vieille fille, Le Mariage de mademoiselle Gimel, Pages choisies, En Province, Le Guide de l'Empereur.*

Zijne boeiende reisverhalen worden nog te weinig gelezen, en te weinigen weten hoe vol zij van prachtvolle schilderingen en fijne opmerkingen zijn. Wij geven eenige titels om tot lezen aan te sporen: *Sicile, Les Italiens d' aujourd'hui, A l'Aventure, Terre d'Espagne, Croquis de France et d'Orient.*

Voor allen, die willen doordringen in den geest van dezen schrijver om beter zijn werk en bedoelingen te begrijpen, zijn de *Questions littéraires et sociales* waardevolle en kostbare documenten. En ieder van ons zal Bazin, zoodra hij hem goed heeft leeren kennen, wel willen groeten met de woorden van Brunetière: „Je crois connaître assez vos idées pour être assuré que je ne saurai mieux vous souhaiter, qu'en exprimant cette confiance, votre bienvenue parmi nous!"

VERGIFTIGING DOOR BOEKEN.

Een letterkundige of een schrijver ben ik niet; maar ik hoop dat daarom dit ingezonden stuk door uwe geachte Redactie niet zal worden afgewezen. Het is een bijdrage tot uw lofwaardig streven — een kleine bijdrage slechts. In de NEDERLANDSCHE BIBLIOGRAPHIE van A. W. Sijthoff, die mij verleden week toevallig in handen kwam, lees ik een korte nota OVER HET GEHALTE VAN BOEKEN,

HUN SCHRIJVERS EN HUN UITGEVERS. Het nummer is van December 1911; dus al tamelijk oud. Mijns inziens verdient echter de volgende bekentenis, die niet van Katholieke zijde komt, nog altijd de aandacht.

„Als men zijn blik zoo eens laat ronddwalen over de letterkundige markt en alles, wat er al zoo wordt uitgegeven, met het doel den geest van de menschen bezig te houden, eens nader bekijkt, dan blijkt al spoedig, dat er onder al het koren heel wat kaf aanwezig is.

Naast de vele (?) goede boeken, die er de laatste jaren verschenen zijn, zagen een schrikbarend aantal nietswaardige uitgaven het licht, waarvan men zich dikwijls afvraagt wat schrijver en uitgever eigenlijk bedoelen met dergelijke lectuur. Het antwoord kan kort zijn. Het doel is niet anders als „geld verdienen". Welke gevolgen de producten van hun bedrijf teweegbrengen, raakt hun niet. Laten wij bijv. eens nemen de z.g. Detective verhalen, die met reuzen-oplagen gedrukt worden en wat nog bedenkelijker is, ook verkocht worden. Worden deze boeken alleen gelezen door jongens? Neen volstrekt niet. Ook groote menschen, zelfs vrij algemeen ontwikkelde lieden verdiepen zich in dergelijke prullaria.

Hoe vaak ziet men in den spoortrein Heeren en Dames met alle ambitie lezen in nietswaardige rommannetjes en verbergen het omslag, doch andere vinden het de gewoonste zaak van de wereld; ja, noemen dat ontspanninglectuur.

Het is nog kort geleden dat, als een gevolg van het lezen van Detective-verhalen, voor een onzer rechtbanken een viertal jongens terecht stonden, beschuldigd van diefstal, inbraak, en mishandeling. Deze knapen, alle jongens uit den fatsoenlijken burgerstand, waren, zooals uit de behandeling van de zaak bleek, tot hun wandaden gekomen door het lezen van genoemde verhalen. Hebben hier deze jongens, waarvan de oudste nog geen 17 jaar was, schuld? Zeker, zij hebben het kwaad bedreven en moeten flink gestraft worden, maar was het niet billijk dat ook de schrijver en de uitgever dezer verhalen eens in het beklaagdenbankje hadden plaats genomen? Het helpt niets of deze of gene eens door verontwaardiging bewogen, tegen dergelijke individuen te velde trekt. Zij trekken er zich geen steek van aan. Zoo gaat het ook met de schrijvers van andere minderwaardige lectuur. Zelfs sommige couranten vinden het noodig allerlei schunnige verhalen en sensatieberichten van min allooi in hun kolommen op te nemen."

Tot zoover de schrijver. Ik vind dit zeer gezonde taal. Tot oordeelen over moraal acht ik mij niet bevoegd, maar uit hygienisch oogpunt alleen moet ik de bovenstaande woorden reeds bijstemmen. Daarom verwondert het mij te meer van katholieke zijde dikwijls te hooren prijzen de verhalen van CONAN DOYLE. Wat voor goeds valt daaruit te leeren? Zij brengen de menschen het hoofd op hol, en zullen toch zeker niet gerekend worden tot opvoedende lectuur. Een jongen, die een paar van zulke boeken heeft gelezen, raakt eraan verslaafd, en verwaarloost zijn ernstiger taak. Opgegroeid tot man, is hij dikwijls een fantast, die zijn verbeelding niet meer kan beteugelen.

Zoo ook wat spoorweglectuur betreft! Het is onder katholieken geen gewoonte aan de stationskiosken te koopen — zij staan bij ons niet in goeden reuk. Laten wij dit gevoelen niet verzwakken, en zooveel mogelijk die 10 en 15-cts boekjes buiten bespreking. Het is niet alleen tijd doodmaken, maar dikwijls veel erger. De besten zijn prullen, en de slechtsten verdienen geen naam. Wat aangaat de overdreven vrijheid in uitdrukking van sommige couranten, heb ik mij dikwijls geërgerd tijdens de behandeling voor de rechtbank van den moord te Beek. Sommige verslagen waren schandalig in hun lust om alles te zeggen.

Over die flauwe liefde-romannetjes kan men nooit streng genoeg een oordeel vellen. Als geneesheer, en ik geloof dat geen collega mij zal tegenspreken, heb ik bevonden dat vooral bij jonge meisjes zij zeer dikwijls aanleiding worden tot verkeerde gewoonten, wier gevolgen soms een heel leven lang moeten geboet worden. De ouders kunnen niet voorzichtig genoeg zijn.

En nu wil ik eindigen met nog een stukje aan te halen uit het bovengenoemde artikel.

„Laat men naast die pogingen beginnen om de schrijvers van minderwaardige boeken als zij met een oorspronkelijk of vertaald onding voor den dag komen, eens flink in de courant de waarheid te zeggen en laat de Redactie al haar overredingskracht aanwenden om haar lezers te bewegen dergelijken rommel niet te koopen. Men behoeft heusch niet bang te zijn dat men er lezers door zal verliezen.

Integendeel de lezers zullen een dergelijk optreden prijzen en vertrouwen gaan stellen in wat een Redactie schrijft over verschenen boeken."

Geachte Redactie, wat hier wordt aanbevolen werd door uw uitmuntend Maandschrift reeds ten volle betracht. Wij katholieken

mogen er wel dankbaar voor zijn dat wij zoo veiligen en kundigen gids hebben, die ons den weg wil wijzen. Het is dan ook mijn vast vertrouwen, dat ouders en andere gezaghebbenden meer en meer uw werk zullen waardeeren. Dan is er hoop dat het naaste geslacht wat strenger en meer beginselvast zal zijn in de keuze van zijn ontspanningsboeken. Dat is een weldaad voor hun ziel, maar ook voor hun lichaam.

MEDICUS

NASCHRIFT VAN DE REDACTIE. Wij zijn één van oordeel met den geachten inzender. Zedelijk zijn de boeken van CONAN DOYLE niet slecht — en daar kan niets op tegen zijn dat iemand een enkele maal, als hij hoofdpijn heeft en niets beters kan doen, zoo'n dingetje ter hand neemt. Anders is het werkelijk jammer van den tijd. Het gevaar van aan zulke onbeduidende, zinledige boeken te verslaven, blijft bestaan.

NIEUWE UITGAVEN

GODSDIENST EN WIJSBEGEERTE

Benz (Dr. Karl) Die Ethik des Apostels Paulus (Biblische Studien XVII Band, 3 u. 4. Heft). Freiburg, Herder. 1912. — (XII, 188) gr. 8°. M. 5.

In 1864 verscheen Simar's *Theologie des hl. Paulus* (2 Aufl. 1883), waarin voor het eerst van Katholieke zijde de leerstellingen van den Apostel der heidenen systematisch werden behandeld. De dogmata treden er op den voorgrond. Paulus' Ethica wilde Simar afzonderlijk bewerkt zien. De eerste katholieke schrijver, die deze taak in breederen omvang op zich heeft genomen, is Dr. Karl Benz in het bovengenoemde boek. F. Prat S. J. heeft in zijn tweede deel van *La théologie de S. Paul* (Paris 1912) een hoofdstuk *La vie chrétienne* aan hetzelfde onderwerp gewijd. Zooals Benz in zijn voorrede zegt, heeft hij het tweede deel van het uitstekende werk van Prat niet voldoende kunnen benuttigen. Van de omvangrijke protestantsche literatuur over Paulus is een ruim gebruik gemaakt. Deze gaf den schrijver natuurlijk aanleiding tot polemiek, zooals onder meer blijkt uit bladz. 29 volg., waar hij het goed recht van de δικαιοσύνη θεοῦ (Rom. 1, 17: 3, 21 volg.) als *wezenlijke, innerlijke* gerechtigheid tegen de protestantsche opvatting verdedigt, en uit bladz. 109 volg., waar hij tevens — al is het zijdelings — de moeilijkheid oplost, die aangaande Paulus' verwachting van de παρουσία τοῦ Κυρίου (vgl. 1 Thess. 4, 15) gemaakt wordt.

In de noot op bladz. 31 had Benz ook moeten wijzen op het artikel van Frutsaert *La „justice de Dieu" dans Saint Paul* (Recherches de science religieuse 2, 1911, bladz. 167 volg.), te meer, daar deze schrijver een andere meening heeft omtrent den genitivus θεοῦ.

Het eerste gedeelte bevat de *principieele* Ethica van den apostel,

handelt dus over de ethische krachten in den mensch, zijn zedelijke vernieuwing, de oude wet, de ontwikkeling van het nieuwe leven, het doel daarvan en de middelen om dit te bereiken, den strijd tegen de vijanden der zaligheid. Het tweede gedeelte is *concrete* Ethica en behandelt 's menschen plichten tegenover God, tegen zich zelf, den evenmensch en de gemeenschap.

Aandachtige lezing van het werk van Dr. Benz geeft een juist inzicht in menig moeilijk vraagstuk omtrent Paulus' gedachtengang en vergemakkelijkt de studie zijner brieven aanmerkelijk.

DR. A. J. DANIELS S. J.

Hirn (Yrjö) The Sacred Shrine. A study of the poetry and art of the Catholic Church. London. Macmillan. 1912 (XV en 574) gr. 8°. 14 sh.

Met de welwillende belangstelling van een geleerde, die voor zich het agnosticisme de hoogste wijsheid vindt, tracht de schrijver hier te geven „a synthetic treatment of the aesthetic characteristics of Catholic mentality" (p. IX). Onze dogma's zijn voor hem niets dan aesthetische vraagstukken. Ons H. Geloof komt hem voor het resultaat te zijn eener bespiegeling, die in hoofdzaak door een aesthetisch streven werd geleid (p. VIII), m. a. w. een „great anonymous and collective poem" (p. IX). Twee dier dogma's samen met de kunstwerken, die ze verheerlijken, bestudeert hij inzonderheid: Gods tegenwoordigheid in 't H. Sacrament, Gods menschwording in eene vrouw. Ziehier zijn resultaat: grondvorm van alle plastische kunst der Katholieken is „de schrijn", of nog algemeener „closed coverings which conceal valuable contents" (p. 10). Zelfs van onze religieuze woordkunst geldt het: de artistieke verbeelding is erin geslaagd een steeds grooter aantal godsdienstige denkbeelden te belichamen in het beeld van een heiligen schrijn. Wat dan moet bewezen worden in 22 hoofdstukken, die blijk geven van groote belezenheid en methodisch onderzoek, waaruit soms sympathie, soms bewondering spreekt, waarin nimmer de haat aan het woord is.

En toch zou het mij bevreemden, zoo dit boek niet getroffen werd door het kerkelijk boekenverbod der Constitutio Officiorum ac munerum van Leo XIII (cap. V no. 11) „damnantur libri, in quibus Deo aut *B. Virgini Mariae* vel Sanctis aut Catholicae Ecclesiae *ejusque cultui vel sacramentis* .... detrahitur.

DR. L. SCHMEDDING S. J.

Labauche (L) Lettres à un Etudiant sur la Sainte Eucharistie, Paris. Bloud et Cie. Imprimatur. 12°. (310) 3 fr. 50.

Deze brieven van den geleerden professor van Saint-Sulpice stonden van December 1910 tot October 1911 in de „Revue pratique d' Apologétique." Zij zijn geschreven op verzoek van een groep Parijsche studenten, die eene uiteenzetting wenschten van het dogma der Eucharistie, welke niet boven hunne kracht ging en aan huune behoeften zou beantwoorden. Voor velen had het

een gelukkig gevolg: On les voit peu à peu se dégager de l'étreinte du modernisme...

Het boek is dan ook eene summa eucharistica in beknopten vorm ten gebruike van hen, die de modernistische leerstellingen over dit verheven onderwerp willen tegengaan.

Voor wie het nu geschikt is, ligt voor de hand. R.

Meyenberg (A.) Homiletische en Katechetische Studiën in den geest der H. Schriftuur en van het Kerkelijke Jaar. Naar de 6e en laatste Duitsche uitgave (Luzern 1908) door Pater Hugo Thieman, O. F. M. Kerkrade, N. Alberts. (12 en 918) gr. 8°. f 4.30. geb. f5.50.

Men kan dit boek uit zeer verschillend oogpunt beschouwen, onder elk opzicht lijkt het mij een wezenlijk prachtwerk. Doch vooral zou ik het warm willen aanbevelen om wat het geeft op *liturgisch* gebied.

Als geheel het werk van ernstige studie getuigend en groote belezenheid, komen deze liturgische gegevens, nu de liturgische beweging ten onzent in vollen gang is en steeds meer en meer veld wint, juist op tijd.

Wil deze beweging een heilrijke zijn d.i. wezenlijk blijvende geestelijke vruchten dragen in grootere kennis en inniger liefde voor Godsdienst en Kerk, en niet dweperij blijken en als 'n mode-artikel verloopen dan zal de prediker het volk in liturgische richting moetcn voorlichten en leiden. En dan staat vóórop, als 't meest praktische, het Kerkelijk Jaar.

Welnu, de daarvoor noodige gegevens, slechts met veel tijd-eischende studie te bereiken en derhalve voor onze met vele bezigheden van zielzorg overladen predikers praktisch haast onbereikbaar, vindt men in Meyenberg-Thieman voor eigen verwerking kant en klaar.

Naast 'n hoofdstuk over „De Liturgie en de keuze van het onderwerp" (blz. 51-60) en een woordje over „Het onderwijs in de H. Mis en in de geheele Liturgie der Kerk" (blz 888-891) geeft dit boek „De Liturgie" aan als de 2de bron der Gewijde Welsprekendheid en wijdt — (het heele boek telt 892 blz.) circa 500 pagina's aan homiletische beschouwingen van het Kerkelijk Jaar. Daarbij wordt naast de idee en verloop van 't Kerkelijk Jaar elk onderdeel ervan afzonderlijk behandeld en telkens tot meerdere overrijke themata verwerkt, terwijl geschiedkundige gegevens onze liturgische kennis komen verrijken. Alles eerste klas werk!

Alleen dus reeds als bron voor Liturgische predikaties en onderrichtingen verdient dit boek bepaald alle aanbeveling.

Voeg daar nu nog bij dat het heerlijke hoofdstukken heeft over grondslag, hoogste wetten, bronnen, middelen, inhoud, soorten, uitwendige vorm en vormen der Gewijde Welsprekendheid en 60 blz. Katechetische Studiën, alles even degelijk en rijk, en ieder zal moeten toegeven, dat zulk een werk in geen enkele priester- en seminaristen-bibliotheek mag ontbreken.

Inderdaad, met dit werk en z'n zes uitgaven in vijf jaren tijds als vrucht van zijn studie, heeft Prof. Meyenberg de tien jaren, die hij aan dit boek besteedde allerminst voor niets geärbeid, en de Z.Eerw. Pater Hugo Thieman O.F.M. mag gerust zoo „arrogant" en „verwaand" zijn van z'n bewerking eenige (!) voldoening te verhopen en te meenen dat hij met zijn arbeid aan onze geestelijkheid een dienst bewijst, Want dit boek is zeker voor de geestelijkheid, die met de liturgische strooming van onzen tijd meê wil, onmisbaar. Het is een standaardwerk in de preekliteratuur, dat H. Schrift, Liturgie en Theologie nemend als eerste en onmiddelijke bronnen der Gewijde Welsprekendheid, ons deze leert populariseeren en ons zoo onzen Katholieken Godsdienst bovenal inniger laat liefhebben in al de zielverheffende heiligheid en hartverwarmende schoonheid zijner goddelijke Liturgien.

Gelukkig de geloovigen, wier Herders in hun preeken Meyenberg-Thieman verwerken! OSCAR HUF S. J.

Rituel pour Tous. Numéro special de la Revue Mensuelle „La Vie Liturgique." Louvain, Abbaye du Mont César (159) kl. 8°. broché. fr. 0.25 — rel. fr. 0.50—1.00—1.75.

Achter op den omslag van het „Liturgisch Tijdschrift" staat 'n annonce der „Liturgische Volksbibliotheek", in 8 deeltjes, uit te geven door de Benedictijner abdij „Keizersberg" te Leuven. Bovenstaand „Rituel pour Tous" is één der deeltjes van deze bibliotheek, die ook in 't fransch verschijnt. We mogen er spoedig de nederlandsche uitgave van verwachten en met vreugde te gemoet zien. Met vreugde, want het is weer 'n mooi boekske, gevend naast een inleiding over de sacramenten, den latijnsch-franschen tekst der gebeden en den uitleg der plechtigheden bij Doopsel, Vormsel, Eucharistie, Biecht, Laatste Oliesel, Priesterschap (hier is de tekst vervangen door onderricht), Huwelijk, eenige kerkelijke zegeningen en 'n woordje over parochie-leven tot slot.

De aankondiging van het fransche „Rituel pour Tous" zij een aansporing om met open armen te ontvangen: het nederlandsch „Ritueel der Geloovigen," dat reeds ter perse is en ons een zoo beknopt en degelijk onderricht belooft te geven over de ceremonies waarmede de H. Kerk hare Sacramenten toedient, en ons in staat stelt de gebeden des priesters daarbij te verstaan en in de moedertaal te volgen. Al weder hebben de nijvere zonen van St. Benedictus een voor velen verzegeld boek ontsloten.

Als ik iets mag aanbevelen voor 'n volgende editie, zal 't zijn: ook bij de Oliewijding van Witte Donderdag wat nadere verklaring der ceremonies te voegen. En zou volledigheidshalve de Doopwaterwijding hier ook niet, met den noodigen uitleg, geschikt kunnen worden ingelascht? OSCAR HUF. S.J.

Vreeswijk. (Fr. Martialis O. F. M.) Roomsche Rijkdom. 1ste bundel: Vragen van den dag. 2de bundel: Liefde-Lijden. Arn. M. Greven, Zevenbergen. (175 en 254) 8°. f 0.90 en f 1.—

In aangenaam onderhoudenden verteltrant, met origineele beeld-

spraak en pakkend-rake zegswijzen worden in den eersten bundel allerlei „vragen van den dag" gesteld en beantwoord. Veel geestelijke ellende en zielsarmoede wordt blootgelegd en tevens aangetoond hoe het Roomsch geloof mateloos rijk is, om op de ingewikkeldste vraagstukken van den modernen tijd een afdoend antwoord te geven, voor den schrijnendsten nood ook leniging, en zalving voor diep geslagen wonden heeft.

De eerste bundel beleefde binnen een half jaar een tweeden verbeterden druk. Wanneer een derde volgt, zouden we den geachten schrijver dit ééne willen vragen: is 't niet gewenscht een onderwerp als de Roomsche Pers, een zoo uiterst actueele kwestie, wat minder algemeen en meer overeenkomstig den werkelijken toestand te behandelen, te meer waar met zoo'n prijzenswaardigen durf alle andere vraagstukken scherp onder de oogen worden gezien?

De tweede bundel bevat een dubbele reeks overwegingen van Christus' Lijden, een uitstekende leiddraad voor geestelijken, gedurende de groote Vasten.

Aan de *meditatie* van het Evangelie-verhaal is hier de meeste plaats ingeruimd.

Amsterdam. L. M. WETERINGS.

GESCHIEDENIS EN HULPWETENSCHAPPEN

Clapham (J. H.) The abbé Sièyes. An essay in the politics of the French revolution. London, P. King. 8°. — 8 sh. 6 d.

Dit werk getuigt van veel studie en eruditie, maar voor den lezer, die de Fransche werken kan raadplegen, is de waarde beperkt.

Hichens (Robert) Het heilige land. Vertaald door E. C. H. van Rhein Snoeck. (12 illustr.) Utrecht, H. Honig, (V, 239). 8°. f 2.50 geb. f 3.25.

Wij ontvingen over dit boek een ampele recensie van iemand, die jaren lang in het H. land vertoefde en aldaar zijn studies maakte. Door de zorgeloosheid van een bediende ging dit schrijven verloren. Wij herinneren ons dat de geleerde recensent wees op verkeerd gebruik of schrijfwijze van een enkel Syrisch of Arabisch woord. Wij willen uitgever of vertaler gaarne, indien zij het verlangen, in relatie brengen met bedoelden schrijver. Tot inlichting van onze lezers zij hier aangemerkt: het boek is geschreven in volslagen ongodsdienstigen geest, en waar sprake is van geloofsuitingen of gebruiken staat de man als een onbekende in Jeruzalem Hij begrijpt er niets van. Dit is te meer jammer, omdat hij land en lucht zoo prachtvol weet te schilderen, en waar het gaat om het aardsche alleen, zijn oogen nog al goed blijkt te hebben opengedaan. REDACTIE.

Lecigne, (C.) Madame de Staël. Paris, P. Lethielleux. in 12° écu (124) 0.60 fr.

No. 5 van de serie: Femmes de France. Eene interessante monographie van den geleerden priester-professor, die zonder twijfel tot de beste Fransche critici van het oogenblik behoort. Zeer aanbevolen! H. F. V. M.

Meschler, (Moritz). Die Gesellschaft Jesu; Ihre Satzungen und ihre Erfolge. Freiburg i. Br. Herder (X, 308). 8°. M. 2.

Een nieuw boek over de Jezuieten, door een lid der orde geschreven, Pater Meschler, den welbekenden schrijver van „Das Leben unseres Herrn Jesu Christi" en van veel andere ascetische werken. Ik zou wenschen, dat dit boek ook eens gelezen werd door degenen, die kennis hebben gemaakt met het Duitsche boek van Böhmer (Die Jesuiten Leipzig, 1904) of met de Fransche vertaling hiervan door den bekenden geschiedschrijver Monod (Paris 1910). Bij Böhmer-Monod maken de Jezuieten zoo'n heel kwaad figuur niet, en toch wemelt dat boek van verkeerde beoordeelingen en opvattingen en geeft telkens blijk van gebrekkig inzicht in het wezen der Jezuietenorde.[1]

Onder het motto „Darlegung wahr und klar ist die beste Widerlegung" schrijft P. Meschler zijn boek over de Jezuieten. Zijn levensloop heeft hem in staat gesteld de orde te leeren kennen door en door. In zijn lang leven (hij is zijn 81e jaar ingetreden) heeft hij het werk der Jezuieten van nabij gezien; hij is getuige geweest van hun verdrijving uit Zwitserland, later heeft hij die uit Duitschland meegemaakt. Langen tijd vertoefde hij in Italië in de nabijheid van den generaal en had deel aan het algemeene bestuur der Societeit. Met uitzondering van het generalaat heeft hij — tenminste tijdelijk — alle ambten en waardigheden der orde bekleed. Als men met recht van Jezuietengeheimen spreken kan, P. Meschler moet ze hebben doorgrond.

Voeg daarbij, dat de schrijver in heel zijn boek aan het gekozen motto trouw blijft, wat overigens te verwachten was van een man, die door al zijn vroegere geschriften getoond heeft, dat de Duitsche taal niet uit den aard der zaak helderheid van gedachte buitensluit.

Het boek van P. Meschler is een boek van voorname rust. Er wordt geen loftrompet gestoken om de voortreffelijkheden van het „Institutum Societatis Jesu" uit te bazuinen. Er wordt evenmin een vergelijking ingesteld tusschen de Jezuieten-orde en zooveel andere religieuze orden of congregaties. Hij laat het werk van anderen onaangeroerd en verblijdt zich — zooals passend is — over allen nuttigen arbeid in den wijngaard des Heeren. P. Meschler is niet polemisch aangelegd; vooral dit boek is een sobere, kalme behandeling van een hem dierbaar vraagstuk.

DR. A. J. DANIELS S. J.

Mun (Cte Albert de) Combats d'hier et d'aujourd'hui. P. Lethielleux. 3 vol. in 8° écu (620, 384 et 348) chaque vol. 4 fr.

[1] Vgl. Etudes, 20 déc. 1910, 5 jan. 1911, 20 aout 1912.

De drie seriën loopen respectievelijk van 1900 tot 1905, over 1906 en 1907 en over 1908; de ondertitels zijn: LA DÉFENSE DES CONGRÉGATIONS DES ECOLES LIBRES, LENDEMAINS DE SÉPARATION. Den rijken inhoud weer te geven in een paar regels gaat niet, maar wie de geschiedenis van Frankrijk over de genoemde jaren wil kennen, moet deze werken lezen. Ze geven meer dan de titels beloven; dat zij belangrijk zijn, daarvoor is de naam van den welsprekenden Graaf de Mun borg. H. F. VAN M.

OPVOEDING EN ONDERWIJS

Beroeps-bibliotheek (Morks') onder redactie van A. S. van Oven. Dordrecht C, Morks.N° 1. J. C. Bondam, Posterijen en telegrafie. (44). post 8° — f 0,50.

Kort en bondig, maar vol goede inlichtingen.

Jansonius (H.) Inleiding tot de Engelsche Handelscorrespondentie, Gouda, G. B. v. Goor, f 1.20. geb. f 1.50.

Dit leerboek veronderstelt in dengene, die er zijn voordeel mede wil doen, een soliede gelegde grondslag in het gewone, of wat ik hier in tegenstelling met het doel van dit werkje zou kunnen noemen: het theoretisch Engelsch. Met deze kennis toegerust zal de leerling in de practische, heldere en genoegzaam volledige spraakkunst vinden al wat noodig is voor de gewone handelscorrespondentie. Moest ik eene opmerking maken, dan zou het zijn, dat de woordenlijstjes boven de oefeningen wel wat al te uitgebreid zijn. Dit komt door het opnemen van vele gewone woorden, welke den leerling dezer klasse toch wel bekend moeten zijn. Mijns inziens zou het boek er in practische waarde op winnen, als deze woorden naar een woordenlijst achter in het boek werden verwezen. Daar de schrijver te veel met de grammatica moest rekening houden, om de woorden, bij de verschillende takken van handel in gebruik, bijeen te kunnen houden, zou hij er wel aan doen ook deze in diezelfde lijst op te nemen, Dit zou den leerling veel nutteloos zoeken en tijdverlies besparen. Plaatsruimte laat mij niet toe nog enkele kleine bemerkingen te maken. Mijn eindoordeel is, dat het werkje door volledigheid en helderheid den schrijver alle eer aandoet. L. V. D. BIESEN.

Leiddraad bij de Wet tot Bestrijding van Zedeloosheid van den 20sten Mei 1911. Stbl. 130. Uitgegeven door het Hoofdbestuur van „voor eer en deugd" en Futura. Bewerkt door J. B., Leiden, Futura. (8 en 115) post 8°. *f* 0.60.

„Wij hebben getracht de verschillende artikelen duidelijk te maken door verklaring van woorden en uitdrukkingen, welke voor den leek op strafrechtelijk gebied, die met de wet wil „werken", verklaring eischten; wij hebben de meest voorkomende gevallen, die bij een of ander artikel zich kunnen voordoen, behandeld, zonder ook hierin op volledigheid aanspraak te willen maken." Door deze woorden uit de Inleiding is het boek voldoende gekenschetst.

Lier (L. van) Oefeningen voor stotterende kinderen. Utrecht, W. Leydenroth van Boekhoven. (119 met afb.) gr. 8⁰. *ƒ* 1.50.
Ouders en onderwijzers ten zeerste aanbevolen. Door tijdig gebruik te maken van deze oefening kunnen zij waarschijnlijk bij menig kind dit gebrek nog verhelpen of verminderen.

Metaja, (Dr. Victor) Leiddraad voor de Bedrijfsreclame. Voor Nederland bewerkt naar de Duitsche uitgave. Met vermelding van al de Nederl. Dag- Week- en Maandbladen in Binnen- en Buitenland. Krimpen a.d Lek, Meindert Boogaerdt Jr. (412). 8⁰. *ƒ* 1.90. geb. 2.50.
In dit lijvige boekdeel zullen zaken-menschen menige inlichting vinden. Wat de schrijver vertelt op blz. 81 van het adverteeren van kerkgenootschappen in Amerika om het volk tot de oefening te trekken, werpt een eigenaardig licht op den materieelen zin van deze natie. Gelukkig dat geconstateerd kon worden: Juist de kerken, welke het drukst hadden geadverteerd, presteerden op sociaal- en zuiver geestelijk gebied het allerminst.

Möller (Arnold) Verpleging in het Huisgezin. Uit het Deensch door Mevr. J. P. Gorter-Keyser onder toezicht van Dr. E. Gorter. Amsterdam, H. Meulenhoff.
De eerste aflevering van het werk, die door 9 andere zal gevolgd worden, elk van 64 blz. Compleet kost het boek *ƒ* 5. geb. *ƒ* 5.75. Natuurlijk kunnen wij nog geen definitief oordeel geven, maar zeggen dat deze eerste aflevering heel praktisch en licht-begrijpelijk is, kunnen wij wel. Na verschijning van het geheel, zullen wij een volledige bespreking geven.

Up-to-date Series. Nijmegen, L. C. G. Malmberg, post 8⁰. Serie C. No. 3. Jerome K. Jerome: Sketches. (257). No. 4. Jacobs, W. W.: Sketches. (240) — Serie D. No. 4. Twain, Mark; Selections (270). elk *ƒ* 0.90 geb. *ƒ* 1.10—.
Wij verwijzen naar het Juli-nummer van ons Maandschrift blz. 101.

KUNST

Groot (J. H. de) Vormharmonie. Amst., J. Ahrend. (212 m. 117 figuren) post 8⁰. geb. *ƒ* 3.90.

Noorlander (Willem) Architectuur. Amst., J. Ahrend. (60 pltn.). fol. obl. In portef. *ƒ* 36.

Plasschaert (Alb.) Schilderijen „zien". Een reeks opmerkingen, 1912. Techn. Boekhandel van J. Waltman Jr. (4 en 31). gr. 8⁰. *ƒ* 0.50.

Bovenstaande boeken zijn allen in hun genre zeer goed. — Het laatste (van Plasschaert) verdient in ruimen kring te worden verspreid. Voor velen is het nog een geheim hoe zij schilderijen moeten „zien". De aanhalingsteekens staan op hun plaats! —.

NIEUWE LETTEREN

NEDERLANDSCH

Annunzio (Gabriele d') DE TRIOMF VAN DEN DOOD; Al de novellen van dezen schrijver staan sinds verleden jaar op den Index. Dat schijnt wel voor sommige uitgevers en vertalers eene aanbeveling te zijn — **Boccaccio**: DECAMERONE; In de advertenties van deze vertaling (door Rensburg) staat: „Niets is weggelaten, dus een geheel complete editie" en wij voegen er bij: dus wij kunnen er niets mee doen. Boccacio is „de Zola der Middeleeuwen" heet het verder — en wij weten, genoeg — **Couperus** (Louis) SCHIMMEN VAN SCHOONHEID; deze man heeft ons niets te zeggen; hoe meer men hem vermijdt, hoe verstandiger men handelt — **Wermeskerken** (Henri van) DE ARMEN VAN GEEST; om toon en strekking wordt dit werk ontraden. R.

Banning (H. A.) De heks van de Amersfoorter heide. Nijmegen L. C. G. Malmberg. (144) f 0.50 geb. f 0.75.

Dit spannend verhaal is zeer geeigend ook voor volksbibliotheken en wel geschikt om de treurige gevolgen van dwaas en schuldig bijgeloof eens goed in het licht te zetten.

Bordeaux (Henri) Het wollen kleed. Naar het Fransch door M. C. Lansdorp—Numans. Amersfoort, G. J. Slothouwer. (304) gr. 8°. *f* 1.90.

Velen zal het oorspronkelijke werk bekend zijn, doch als vertaling gaat het in wijder kring, en daarom geven wij deze bespreking. Het wollen kleed is een aangrijpend verhaal, dat volgens mijne overtuiging voor velen een heilzame les bevat, maar al te jeugdige personen niet in handen moet worden gegeven.

Raymond Cerney heeft steeds den vrijen teugel gelaten aan zijne hartstochten en trouwt eindelijk met een rein, onschuldig meisje. Na zijn huwelijk vertoeft hij eenigen tijd op zijn buitenverblijf. Maar weldra ontwaakt weder in hem het verlangen om te schitteren en eene eerste plaats te bezetten in het Parijsche, mondaine leven. Hij brengt zijne vrouw in gezelschappen en naar voorstellingen, die kwetsend zijn voor haar deugd en fijn gevoel.

De liefde voor hem voert haar wel wat ver, daar zij den tegenzin voor dergelijke vermaken overwint en verschijnt aan zijne zijde, telkens wanneer hij zulks wenscht.

En al verbreekt hij de huwelijkstrouw, toch blijft zij voor hem de liefdevolle echtgenoote en voor hun kind de zorgzame moeder.

Hij gaat steeds voort haar te martelen door zijn spotzucht, te overladen met verwijten omdat ze in gezelschappen niet kan prijzen de ondeugd, maar openlijk durft uitkomen voor haar edele gevoelens.

Maar allengs verliest zij hare vroolijkheid en eene kwijnende ziekte komt sloopen hare krachten.

Nu eerst ziet hij in de gevolgen zijner martelingen en wil hij

trachten het leven te redden, dat door zijne schuld zoo vroeg moet eindigen. De dood echter laat zijn prooi niet los.

Raymond Cerney heeft zelf het verhaal beschreven van het leed dat hij zijne vrouw deed ondergaan; de laatste woorden van zijn dagboek luiden: „O, mijn lieveling, door mij zoo onmenschelijk gemarteld, gestorven zijt gij nog de draagster van den vrede, dien gij bij uw leven mij met open armen boodt".

Een ongeluk met de vliegmachine doodde eenige jaren later Raymond Cerney. M. WALRE.

Eymael, (Dr. H. G.) C. Huygens', Trijntje Cornelisdr. Klucht. Zutphen. W. G. Thieme & Cie, (XXIV en 104) 8⁰ *f* 1.50 geb. *f* 1.90

Over Trijntje Cornelis kan ik kort zijn. „In losbarstingen van „zinnelijkheid behoeft Huygens' klucht van dien naam niet onder „te doen voor de meeste stukken van dien aard, welke door onze „kluchtspeldichters vertoond zijn, en dat wil iets zeggen!" (Dr. „G. Kalff studien over Nederlandsche dichters der 17de eeuw, „2de dl. blz. 702).

Waaruit volgt, dat wie dit boek voor zijne studie niet volstrekt noodig heeft er af dient te blijven.

Ik behoef hier nauwelijks bij te voegen, dat de taal- of geschiedkundige, wiens studiën hem noodzaken dit werk op te slaan, in onzen bekenden Huygensverklaarder Dr. Eymael een kundigen en wegwijzen gids zal vinden. DR. L. SCHMEDDING S. J.

Filliaert, (Juul). Van stille gedachten. Verzen. Rousselaere. Jules de Meester, (143) 8⁰ fr. 2.50 —.

Deze dichtproeve van een jong Rooms Vlaams dichter verraadt een dubbele invloed, welke op de schrijver heeft ingewerkt; van de eene kant is het Guido Gezelle met zijn frisse kijk in de natuur en zijn diep Rooms voelen, van de andere kant zijn het de Hollandse Modernen met hun „Weltschmerz" en sentimentele zielsanslyse bij wie de dichter ter school is gegaan. Moge hij in zijn volgende gedichten dit onconsequent dualisme laten varen en de Noordse invloed uitschakelen. Onze Roomse levensopvatting is in strijd met die sentimentele droefheid. Late hij alleen Guido Gezelle en zijn school volgen. Deze heeft de echte onvervalste Roomse Kunst. Ook aan de techniek ontbreekt nog het een en ander. De Metriek laat vaak te wensen over en dikwels dwingt ons de dichter de klemtoon op de verkeerde lettergreep te leggen. zoo vinden we bijv. ónweer naast onwéer etc. Overigens spreekt uit zijn gedichtjes vaak een fijne waarneming van de natuur en een diep en fijnbesnaard gemoed. Daar, waar hij de natuur bezingt of de diepe zin der kerkelike feesten ontvouwt is hij op zijn best. Moge hij ons in 't vervolg alleen echt Roomse Kunst schenken!

Amsterdam. J. F. WETERINGS.

Mc. Carthy (J. H.) Als ik koning was. Utrecht, A. Bruna. (144). 8⁰. *f* 0.30.

Eerst eene onverstandigheid van den vertaler: Hij laat een

Fransch dichter Duitsche verzen schrijven en zeggen, en drukt ze af in dezelfde taal. Zoo verklapt hij dat zijn werk uit het Duitsch vertaald werd. Waarom de Hollandsche vertaling, die nu in voetnoot wordt gegeven, niet in den tekst gebracht. Wat het verhaal betreft: een loslevend dichter François Villon wordt door de trawanten van koning Lodewijk XI opgelicht, in sierlijke plunje gestoken en bij zijn ontwaken begroet als Graaf van Montcorbier. Hij gelooft het, totdat Lodewijk XI hem mededeelt dat het een grap is en hij wegens vroegere misdaden ter dood is veroordeeld.

Villon, die nog enkele dagen te leven heeft, maakt daarvan gebruik om de liefde te winnen eener hofdame, het leven te redden van den koning en de Bourgondiërs weg te drijven van Parijs. Nogal kranig voor een poëet!

Na die roemrijke feiten wordt de galg voor hem opgericht, maar 't verhaal sluit bevredigend met het huwelijk der hofdame en Villon. Het eerste hoofdstuk doet ons kennismaken in een kroeg met „belachelijk opgedirkte, geblankette, brutale deernen — waardige gezellinnen van de walgelijke kerels, in wier armen zij lagen". — Wij maken in het boek feitelijk met niemand kennis, die onze sympathie kan winnen. Heelemaal niet! A. GIELEN.

Pravieux (Jules) Mijn echtgenoot, vertaald door Jovano, 's Bosch, H. Berger. 2 dln. 1912.

Een goed boek voor leesbibliotheken, zeer goed zelfs. Men bedenke dat de Maatschappij de Katholieke Illustratie voor één rijksdaalder 12 deelen per jaar geeft, geen prulboekjes, doch bewerkingen (zoodat zij in ieders handen kunnen worden gegeven) van zeer bekende en geroemde romans; gelijk ook thans weer wordt bewezen. R.

Schieber (Anna) Nimmerdor. Greep uit het rijke leven. Naar het Duitsch door W. M. Waal. Amersfoort G. J. Slothouwer (255) gr. 8° f

Een bundel kleine verhalen uit het dagelijksche leven, op prettige wijze verteld.

Men kan zien dat hier eene godsdienstige vrouw aan het woord is, wier hart warm klopt voor ongelukkigen en misdeelden.

Echt gezonde lectuur voor groote en kleine menschen.

De kleintjes zullen met aandacht luisteren naar die mooie vertelsels. En bij de grooten zal het aankweeken edele gevoelens van toewijding en zelfverloochening.

Wanneer velen de lessen opvolgden hier gegeven dan zou menig bestaan minder dor en rijker aan verdiensten zijn.

M. WALRE.

Sonius (Willem) Marie Corelli. Haar Leven en Werken. 2de druk. Amsterdam, L. J. Veen. (80). 8°. f 0.90 geb. f 1.25

Dit werkje geeft vele inlichtingen omtrent Marie Corelli, maar bij het kortelijk bespreken harer romans blijft de schrijver te veel aan de oppervlakte. De antipathie, welke deze vrouw tegen zich heeft opgewekt in Engeland, zal toch wel eene oorzaak

hebben, en de sympathie eveneens. Men behoeft slechts de overtuigingen na te gaan der kringen, waarin zij wordt gevierd of versmaad, om te weten wat zij zelve is. Eene Christin, al beweert zij het zelve en al beweerde zij het honderdmaal, is deze vrouw niet. Ik voor mij blijf bij de overtuiging, die ik won door het lezen harer boeken, dat als schrijfster haar talent zeer beperkt is, en als denkster zij in staat is de meest ondoordachte en onbekookte theoriën der wereld aan te bieden. Uit dit boekje blijkt het ook wel, maar niet genoeg. A. GIELEN.

Uildriks (Frederike J. van) Van den Hak op den Tak. Schetsen uit het Vogelleven. Deventer, H. P. Ter Braak. 1912. (173). 8°. *f* 1.50. geb. *f* 1.90.

„Een beetje ervaring, een beetje bespiegeling, een beetje natuurlijke historie, het is hier alles dooreengemengd in deze stukjes, die in zoo ver van den hak op den tak springen, dat ze u met uw gedachten verplaatsen van den tuin naar de weide, van het bosch naar het park, van de heide naar strand en duin, ja, dat ze zelfs u meevoeren naar het land van Broeder Jonathan, naar dat van den paradijsvogel en tot in de buurt van de pas ontdekte Zuidpool, waar de vetgans Zuidpoolvaarders amuseert". — Het is werkelijk een lief boekje, en wij hopen dat het velen belangstelling zal leeren voor de wereld der vogels. A. GIELEN.

Wall Perné (Gust. van de) Veluwsche Sagen. Tweede druk. Amsterdam, Scheltens & Giltay. 1911. (135). kl. 4°. *f* 0.90. Tweede bundel. 1912. (111). kl. 4°. *f* 0.90.

Drie jaar geleden gaf de schrijver zijn eersten bundel Veluwsche sagen, waarvan de tweede druk voor mij ligt. De „in het hart der Veluwe" geboren schilder-en-schrijver (ook de verluchting van beide bandjes is van Perné) had zich tot taak gesteld, de oude volkspoëzie uit haar slaap te wekken. Door een ontijdigen dood bleef die taak onafgewerkt. Zijn vriend Frans Berding heeft de uitgave van den tweeden bundel op zich genomen.

Wat Perné in boeken over geschiedenis en folklore vond, wat hij verder uit den mond van goedhartige oude vrienden in de Veluwe hoorde, werd verzameld, geschift en tot sagen verwerkt, waaruit ons gehechtheid aan zijn geboorteland en liefde voor de Germaansche oudheid tegenstraalt.

Als ik in een literatuur-les weer de sage behandel, heb ik een stel aardige voorbeelden bij de hand om de theorie te verduidelijken, en loop volstrekt geen gevaar, dat mijn jongens het vervelend zullen vinden. Ook in schoolbibliotheken zijn deze boekjes op hun plaats. DR. A. J. DANIELS S. J.

Wijck Czn. (J. C. van) Wereldlente, Roman van hedendaagsche christelijke moraal. Rotterdam, W. L. en J. Brusse (271) *f* 1.90, geb. *f* 2.50.

Welke is die „Wereldlente"? Een Christendom zonder eenige leerstelling, zonder eenigen uiterlijken vorm, met een historischen

Christus tot middelpunt. Dat moeten we hebben, „het nieuwe en ruime Evangelie, zonder gezalf en geijkte termen" (blz. 181), waarbij „het redelijke denken niet aan banden gelegd" wordt (blz. 182)! Voor dien godsdienst ijvert deze tendenzroman. Alle Calvinisten, Antirevolutionairen en Katholieken, die in dit verhaal optreden, zijn mispunten, maar Ds. Kraan, de apostel v. h. nieuwe Evangelie, is een charmant man, en wat een philantroop! De sociale quaestie is met deze godsvereering in eens opgelost! — Een gevaarlijk boek! Want Ds. Kraan, de alter ego v. d. schrijver, redeneert voor een gewoon mensch alle moeilijkheden omver! Ook uit literaire noodzakelijkheid behoeft het niemand te lezen, al is de stijl los en vlot, het verhaal spannend. H. DUURKENS.

WIJ VERMELDEN HIER IN 'T KORT EENIGE TOONEELSTUKJES, DIE ONS WERDEN TOEGEZONDEN. **Griendt** (J. van de) Sodom's val. Bijbelsch Drama in Twee Bedrijven en een Naspel. Helmond, Van Moorsel & v. d. Bogaart. (78) *f* 0.65.

Ik heb bezwaar tegen het onderwerp. De verhouding tusschen Hagar en Sara is niet geschikt voor tooneel, en evenmin de verregaande beestdriften (gelijk de schrijver het uitdrukt) van Sodom's inwoners.

Ik heb ook een bezwaar tegen het onderwerp, wijl het zich niet leent voor een boeiende en spannende handeling. Wij hebben hier dan ook meer met Bijbelsche tafereelen dan met een drama te doen. De schrijver is van plan meerdere fragmenten uit de H. Schrift te bewerken. Ik zou hem in gemoede aanraden eerst eens een andere stof in behandeling te nemen, meer actueel. — De taal is misschien wat te boekachtig; Hagar zegt bv.: Wie schraagt de moederliefde voor ondergeschoven kinderen? — en op blz. 5 en 6, als zij in opgewonden toestand verkeert, gebruikt zij ook voortdurend het woordje „Ha." — Nogmaals wij raden den auteur eerst andere stoffen te bewerken; de behandeling van een Bijbelsch onderwerp moet een meesterstuk wezen of niet zijn!

A. GIELEN.

Servatius (P.) Germain d'Armandville, de jonge held uit de Frans-Duitse oorlog. Drama. Beverwijk, J. Vink. (68).

De strekking van het stuk is: het gevaar aan te toonen van slechte lectuur. Een groote verdienste is dat er actie en leven zit in deze bedrijven. Voor Volkstooneel zeer geschikt.

BIJ DEN UITGEVER VINK TE BEVERWIJK ZIJN VERDER VERSCHENEN IN 1912 **Koets** (P. J.) De Moederbede; dat wij als genoeg bekend kunnen beschouwen. **Teresa** (Ma) De Professor en zijn knecht of onrechtvaardig goed gedijt niet; een heel aardig stukje; de dialoog is zeer natuurlijk en goed van stijl. **Lings** (B. A. L.) Eurêka! een blijspel in twee bedrijven, gewoon grappig: stotteren, vreemde woorden verdraaien enz. **Merodates**. Treurspel in vijf bedrijven; waarom staat des schrijvers naam er niet bij, die is toch bekend evenals het stuk! **Manninga** (J. Leo). Vergissen is menschelijk; komische voordracht voor twee dames; heel goed geschreven en niet onaardig.

FRANSCH

Alliais: LE BOOMERANG, OU RIEN N'EST MAL QUI FINIT BIEN; tekst en plaatjes zijn slecht — **Baraude du Plessis:** OROSIA ET LES TREIZE COCHONS; denkt aan dit laatste woord en gij weet voor wie de roman bestemd is — **Eekhoud** (Georges) LES LIBERTINS D'ANVERS, smerig — **Faber** (Léona) LETTRES D'UNE DIVORCÉE, gevaarlijke en lichtzinnige lectuur — **Formont** (Maxime) LA LOUVE; misdaad en vunzige liefde — **Hémon** (Martial) LA VRAIE BONTÉ; scabreus — **Lejeune** (Marguerite) LA PREMIÈRE BLESSURE; grof en laag — **Natali** (J. B.) LILLA, SCÈNES DE LA VIE CORSE; heel gewaagd en dikwijls stuitend — **Nau** (J. A.) CRISTOBAL LE POÈTE; vies, smerig en soms liederlijk — **Rency** (Georges) FRISSONS DE LA VIE; bar cynisme — **Sée** (Mme. Ida) FÉMINISTES; een warboel, en slecht geschreven bovendien — **Schnitzler** (Arthur) LA RONDE; vertaald uit het Duitsch; de schrijver is een vuilik en zijn boek werd in Duitschland verboden. Voor Frankrijk schijnt het goed genoeg!

Belgrand d' Arbaumont. (M. C.) L'Appel. Paris Plon-Nourrit et Cie. 16°. 3 fr. 50.

Een goede roman. Belangwekkend die strijd tusschen de traditie, die nog wat anders kent dan geld en succes in koopmansvorm. Zeer edele figuren! Voor voldoend ontwikkelden. H. F. VAN M.

Bordier (Henri) Les Blés mûrissent. Paris, Grasset. 18°. 3fr. 50.

Een roman blank van omslag en van inhoud; geen geel gevaar. Eene liefelijke idylle zich bewegend om de agrarische vraag, waarover al tientallen romans zijn geschreven. Die voldoende ontwikkeld is mag dezen roman lezen; anders heeft hij er toch weinig aan. Gemakkelijke stijl, eenvoudige taal! H. F. VAN M.

Botrel (Théodore) Les Alouettes, poésies. Paris. Bloud et Cie 16° (250). 3 fr. 50.

Frissche, krachtige, gezonde zangen, vol diep gevoel, vol warm geloof, vol mannelijke godsvrucht en van een vorm zoo gemakkelijk, zoo lenig, zoo sierlijk, dat wie geen verzen meer las, deze zal lezen, ze zal voordragen, verspreiden, vertalen, tot voorbeeld nemen . . . .

Hulde den Bretonschen christenbard! H. F. VAN M.

Trapié (Léon) La Mère Croquemitaine. Paris, Calmann-Lévy. 18°. 3 fr. 50.

32 verhaaltjes, waarvan meer dan één er maar eventjes door kan, als het ten minste nog kan. DR. L. DAURIAC.

Geoffroy Daireaux Dans la Pampa, chasses impromptues. Hachette et Cie. 16° (225) 4 fr., cart. 5 fr. 50

Zeer interessante jachtverhalen en twee en dertig prachtige gravuren hors texte. Boeiend, leerzaam! H. F. VAN M.

Gros (Léopold) A l'Ombre du clocher. Paris. Grasset 18°. 3 fr. 50.

Opgedragen aan René Bazin door den schrijver, die zich zijn

leerling noemt. Een goed leerling; een goede roman. In den trant van La Terre qui meurt van den meester. Geschikt voor ontwikkelden, die wat van de wereld kennen. Degelijke beginselen, boeiende verwerking. H. F. VAN M

Gyp. La meilleure amie. Paris, Fayard. 18°. 3 fr. 50.
Gyp is niemand anders dan Sybille de Riquetti de Mirabeau, gravin de Martel de Janville. Zij schreef reeds meer dan een halfhonderd romans, geestig, spottend en gewoonlijk heel erg mondaine. „Au point de vue moral, elle est loin d'être irréprochable". De geheele geschiedenis is weer te geven in twee woorden: la meilleure amie ontsteelt hare vriendin het hart van haar man, Het verhaal is allesbehalve stichtend. DR. L. DAURIAC.

Lapaire (Hugues) Jean-Teigneux. Paris, Fasquelle. 18°. 3 fr. 50.
Deze roman werd geschreven met goede bedoelingen, doch dat neemt niet weg dat er menige aanmerking valt te maken. Jan is de zoon van een anarchist, maar in alles het tegenbeeld van zijn vader; hij walgt van het leven, dat hij ziet leiden door zijn vader en diens vrienden, en wordt door dezen dan ook op alle wijzen vervolgd. Ten slotte wordt hij opgenomen door een eerzaam landbouwer en huwt later diens aangenomen dochter. Wij betreuren het dat de schrijver zich niet wat meer gematigd heeft in het weergeven van gemeene en vloekende taal, in het uitbeelden van stuitende bizonderheden enz. Het boek, gelijk het nu is, kan ik onmogelijk aanbevelen. M. L.

Leroux (Jules) Une Fille de rien. Paris, Figuiére. 18° 3 fr. 50.
Vies naturalisme, echtbreuk, vuile praat, en al dergelijke dingen worden voor den dag gehaald om den lezer in spanning te brengen. Mij dunkt dat deze auteur zulke middelen niet noodig had om het publiek te trekken, want hij heeft onmiskenbaar talent. Treurig dat hij het misbruikt. DR. L. DAURIAC.

Rameau (Jean) La Route bleue. Paris. Plon-Nourrit et Cie. 16°. 3 fr. 50.
Een idealistische roman. Twee meisjes, waarvan het eene den rooden weg volgt, vol list, leugen, bedrog, wreedheid en het ander *la route bleue,* waar reine, belanglooze, oprechte liefde bloeit. De laatste triomfeert. De bedoeling van den schrijver is uitstekend, het boek wat sentimenteel, wat romantisch. Maar 't is een roman zult ge zeggen. Goed, doch voor volwassenen. H. F. VAN M.

DUITSCH.

Hollaender (Felix) DER EID DES STEPHAN HÜLLER; Doodslag, Echtbreuk, zelfmoord! Een niet katholiek tijdschrift spreekt bij deze gelegenheid van: „Rattengift mit Sentimentalität verrührt," en waarschuwt ten zeerste tegen dit boek — **Kretzer** (Max) DIE BLANKEN KNÖPFE; Ik geloof werkelijk dat deze man nog nooit een behoorlijk boek heeft geschreven.

Bram (Franziska) DER BRANDSTIFTER — Kevelaer, Butzon Bercker. (94). Een spannend verhaal, eenvoudig maar frisch geschreven.

In een stadje aan den Rijn, leeft een rijke houthandelaar, die tevens hoofd van de brandweer is, enz. in één woord tot de notabelen van het plaatsje behoort. Op zekeren dag komt hij tot de ontdekking dat de zoon van zijn ijverigen maar niet altijd even eerlijken knecht, bij hem brand wil stichten.

Om aan Zelkers, zoo heet de knecht, het factotum in de zaak, de schande te sparen, zorgt hij dat de deugniet aan de politie ontsnapt en de wijk kan nemen naar Amerika. Een paar jaren later volgt Zelker en vrouw en kroost om het geluk van den bengel, die in dien korten tijd een welgesteld heer is geworden, te deelen. Intusschen is in het Rijnstadje de vermogende houthandelaar gestorven, de zaak wordt overgenomen door den eenigen zoon, terwijl moeder en dochter stil gaan leven.

De goede jongen is echter geen man van zaken, trouwt daarenboven nog een onverstandige verkwistende vrouw en — nu, men kan 't wel raden — 't gevolg is, dat men na een paar jaren voor den afgrond staat.

Het eenige redmiddel is, dat de dochter, die tegen den wil van haar moeder en van haar broer met den zoon van Zelkers, den brandstichter die als rijk man uit Amerika is teruggekeerd, wil huwen, haar zin krijgt. Dit geschiedt dan ook na korten strijd, en zoo sluit het verhaal met het huwelijk van Anna, dat haar gelukkig maakt, de verloopen zaak er weer bovenop helpt en haar moeder een gelukkigen levensavond bezorgt. Dat is nu allemaal wel geen hooge kunst en wat de karakterteekening betreft zou menige aanmerking te maken zijn, maar het werkje is wat het zijn wil, een spannend, vlot geschreven verhaal, tot ontspanningslectuur uitnemend geschikt. J. GIELEN.

Fabri de Fabris (R.) DIE WACHOLDERLEUTE Köln, J. P. Bachem. 8°. M. 4. geb. M. 5.

Deze schrijfster, die eerst onder den naam van Angelika Harten als gevoelvolle sprookjesdichteres zich heeft doen kennen, gaf als Fabri de Fabris heel aardige vertellingen en een goeden roman: *Die da wandern und irren.* Dit nieuwste werk verdient eveneens onze aandacht. R.

Jüngst (Ant.) Auf der Farht nach dem Glück. Kevelaar, Butzon Bercker (96). f 0.15.

Ook dit boekje maakt deel uit van de gunstig bekende serie „Aus Vergangenheit und Gegenwart". Het is een liefdesgeschiedenis in brieven met vele, zeer vele postscriptums, niet beter en niet slechter dan het gros van deze ondernemingen. Ware het geschreven in verhaaltrant, het boekje zou ongetwijfeld hebben gewonnen. Wat de schrijver zegt van de heele serie, dat zij is voor vrienden van zedelijk reine, goedkoope ontspanningslectuur, geldt ook van dit werkje. J. GIELEN.

Kümmel (Konrad) Der grosze Krieg 1870—1871. Dem Volke geschildert. 46 Abbildungen und einer Karte. Freiburg 1912, Herder, (XII, 316). 8°. M. 3. geb. M. 4.

Een levendig geschreven verhaal der groote gebeurtenis. De schrijver laat alles geschieden onder de oogen zijner toeschouwers; en zoo krijgt zijn geschiedenis de aantrekkelijkheid van een historische roman zonder een roman te zijn. Het boek is uitnemend geschikt voor Volksbibliotheken. R.

ENGELSCH.

Finn (Mary) Nora's Mission. London, Washbourne. 8°. 3 sh. 6 d.

Speelt hoofdzakelijk in Ierland: De spanning houdt aan tot het einde. Onvoorwaardelijk aanbevolen.

Flowerdew (Herbert) The villa Mystery. London, Stanley Paul. (319) .8° — 6 sh.

Heel erg romantisch maar volmaakt onschuldig. Een meisje van 20 jaren brengt een bezoek aan een schuldenaar van haar overleden vader, doch wordt niet verhoord. In een oogenblik van opgewondenheid maakt zij zich meester van de som, die haar toebehoort. Op ditzelfde moment wordt de oneerlijke schuldenaar in een naastliggend vertrek gedood of pleegt zelfmoord. Zij en de stiefzoon en de tweede vrouw van den doode komen in verdenking, totdat alles ten laatste weer opklaart. Die stiefzoon en de verdachte juffrouw worden een paartje. En als hij dan vraagt of ze een huwelijksreis naar Italië zullen maken, zegt Elsa: I do not care where I go, so long as I am with you. Dat is dus in orde. Om de andere bladzijde ontmoet men een onwaarschijnlijkheid, doch de nieuwsgierigheid doet verder lezen. A. GIELEN.

Lurgan (Lester) The ban. London, Standley Paul (316), 8°. 6 sh.

James Fairdale trouwde een Indiaansche die hem twee zonen schonk. De een was een blanke de andere een kleurling, met al de kenteekenen van het moederlijke ras. Fairdale verlaat dit kind en zijne vrouw, welke na eenige jaren sterft van verdriet.

Als de verlaten en versmade zoon is opgewassen tot een man zoekt hij zich en zijne moeder te wreken, en doodt zijn blanken broeder en diens vrouw, terwijl zijn eigen vader met het eenige kleinkind ontkomen kan in gezelschap van een trouwen knecht. Onrustig zwerft hij sinds dien dag door Europa, en op het oogenblik dat wij hem ontmoeten is het kind van zijn vermoorden zoon een man geworden. Austin zoo heet dit kleinkind, voelt liefde voor een Engelsch meisje en wordt door zijn grootvader aangespoord haar te huwen. Maar op zekeren nacht wordt de oude man gedood, en doodt op zijne beurt nog den moordenaar: een Indiaan. Mysterie voor Austin; een geheim dat onopgelost blijft daar de oude bediende spoorloos is verdwenen. Na eenigen tijd huwt hij het meisje; wordt later geroepen aan het sterfbed van den ouden knecht, die bekent dat de moordenaar van zijn

grootvader deins eigen zoon was; en verneemt zoodoende dat hij zelf gemengd bloed in de aderen heeft. Zal zijn zoon nu ook een kleurling wezen? Als hij thuiskomt is hem een kind geboren, dat al de kenteekenen draagt van het ras zijner grootmoeder.

De jonge, twintigjarige vrouw kan dit kind niet liefkrijgen en na een paar jaren verdwijnt de man en het kind uit haar leven, om zich terug te trekken onder de Indianen. Zijn zoon sterft daar en hij eveneens, latend de vrouw in Europa vrij om nu geluk en liefde te vinden bij Roy Melville, haar jeugdvriend, dien zij nooit heeft kunnen vergeten. Het boek is volstrekt niet slecht, maar stemt weemoedig en doet zeer pijnlijk aan. A. GIELEN.

Maude (Sophie) Right and Might. An Historical Romance of the Days of Queen Elisabeth. London, Washbourne. 8⁰ 3 sh. 6 d.

Een boek dat goed is geschreven en fijn gedacht; dat iedereen in handen kan worden gegeven.

Mortimer (Leslie) The Sin of Youth. London, Long, (333) 8⁰. 6 sh.

Een beetje onwaarschijnlijk ofschoon boeiend. Sir John. Mc. Leod is een verschrikkelijk man, doch de anderen die lijden door hem, Gabriella, Constance, Juan enz. zijn ons sympathiek. Het verhaal is goed.

Parr (Olive Katharine) A Red-handed Saint. London, Washbourne. 8⁰. 3 sh. 6 d.

THE MONTH zegt van dit boek: „Here we have, seen trough the medium of an engrossing tale, instinct with pathos and humour and delicate spiritual insight, what is plainly the record of personal service amongst the most needy and least attractive class — criminals, during and after sentence. We consider this book capable of working a veritable apostolate, and trust that it will be widely spread amongst Catholics, young and old, but especially the former. —

VOOR DE JEUGD.

Cocheret (D. H.) Tom Tit. Natuurkunde in de Huiskamer. 3de Serie. 100 nieuwe proeven. uit het Fransch. Rotterd. Nygh & van Ditmar. (220) gr. 8⁰. ƒ 0.90. geb. ƒ 1.20.

Een van die boeken als geschreven werden door Damboile, Chanticlair, Dronne enz. Dat vind ik uitstekend voor jonge menschen. Zoo leert men hen nadenken, zoeken en vinden — derhalve ook andere vermogens in werking brengen dan hun fantasie. Als men eens vraagt waarom ons geslacht zoo verslaafd is aan roman-lectuur, behoeft men niet lang te peinzen om een antwoord te vinden. De zoogenaamde kinderboeken brengen hun den lust, en maken de gewoonte, die zij later niet meer kunnen overwinnen. De verbeelding is eenmaal opgewekt ten nadeel der andere faculteiten.

Opvoeders, die hun taak begrijpen, zullen zich hoeden voor dergelijke eenzijdigheid, en werkjes als bovengenoemd onder de oogen en aandacht brengen der jeugd. Ik wensch het van harte.

TIJDSCHRIFTEN.

Ons Geloof, APOLOGETISCH TIJDSCHRIFT. Beheer: Provinciestraat 118, Antwerpen. verschijnt maandelijks behalve in September, met ongeveer 48 blz. gr. 8°. Prijs per jaar. 2 fr. 50.

Ik vestig de aandacht op dit Maandschrift, om velen te bewegen eens een proef-exemplaar aan te vragen, want deze uitgave dient te worden gekend. Iedere aflevering geeft een viertal artikelen, die over het algemeen goed zijn gedacht en goed zijn geschreven, verder een overzicht ven meestal actueele of belangrijke mededeelingen, een overzicht van Tijdschriften en Bibliographie; terwijl een ieder in de gelegenheid wordt gesteld een antwoord te ontvangen op zijne vragen. Niet alleen meer ontwikkelden doch ook zij, die ontwikkeling zoeken, zullen door deze uitgave ten zeerste zijn gebaat. Ik heb slechts eene opmerking, die het laatste nummer mij in de pen geeft. Is een artikel als „Josue en de zon" door R. L. Jansen, O. P. wel geschikt voor dit Tijdschrift?

Ik geloof toch niet dat het nu juist voor geleerden is geschreven en vraag dan wat die polemiek met Van Mierlo en vooral met Hummelauer voor nut kan hebben. Best kan ik begrijpen dat de schrijver niets voelt voor de verklaringen, die ik hem zie bestrijden, maar in een geschrift als dit behoort men eenvoudig samen te vatten het beste, wat door de meest bevoegden wordt geleerd — en dit liefst zonder eenige verdediging en polemiek. Dat is mijne opvatting, die ik zoo vrij ben ter overweging te geven. Overigens kan ik dit tijdschrift niet genoeg aanbevelen.

VARIA.

De Schrijver Bang. In het vorig nummer (blz. 105) staat de Duitsche in plaats van DEENSCHE schrijver BANG. De lezer zal deze drukfout wel even willen verbeteren.

Welke Dictionnaire Larousse staat op den Index? Romans-Revue geeft het antwoord: Er zijn verschillende „dictionnaires Larousse". De GRAND DICTIONNAIRE UNIVERSEL DU XIX SIÈCLE *Par Pierre Larousse*, in 15 dln. en nog 2 supplementaire deelen. *Alleen deze staat op den Index*. Vervolgens de NOUVEAU LAROUSSE ILLUSTRÉ, 7 dln. en 2 supplement; over het algemeen zeer goed. De LAROUSSE POUR TOUS in 2 dln. wordt geprezen. En dan zijn er nog kleinere uitgaven, ook goed bruikbaar

Wat betreft de LAROUSSE MENSUEL ILLUSTRÉ, die wordt uitgegeven om bovengenoemden NOUVEAU LAROUSSE ILLUSTRÉ (in 7 dln.) bij te houden — hij kan *niet* worden aanbevolen. Wij lezen in het nummer van de Chronique de la Presse van 8 Aug. 1912: „L'orthodoxie, l'exactitude historique et l'impartialité bienveillante à l'égard du catholicisme promises solennellement et presque toujours gardeés par l'encyclopédie illustreé... sont beaucoup moins en honneur dans le LAROUSSE MENSUEL. En dan wordt een

voorbeeld gegeven, waaruit blijkt dat dit ongunstig oordeel geenszins overdreven is.

Borgesius (Mr. H. Goeman) De nieuwe Armenwet. Sneek, J. F. v. Druten, 1912. *f* 2.25.

De Toelichting der wet is hoofdzakelijk ontleend aan de in de Kamer gewisselde stukken en gevoerde beraadslagingen. De schrijver is hiermede geslaagd in zijn plan om een beknopt overzicht van 's wetgevers bedoelingen te geven. De keus der citaten getuigt meestal van een helderen blik; als zoodanig een verdienstelijk werk.

Of hierdoor echter, zooals de voorrede luidt, zijn aanteekeningen een practische handleiding zullen zijn voor allen, die met armenzorg in aanraking komen valt te betwijfelen. De Kamerdebatten immers beperken zich bij voorkeur tot hetgeen om eenige reden de aandacht trekt, zooals principieele kwesties. Zonder het gewicht dezer punten te willen onderschatten, blijft er toch zeer veel over, hetgeen in de Kamer geen of weinig debat ontlokt, maar toch èn voor de practijk èn voor de wetenschap, een diepere bespreking noodzakelijk maakt. Voor „een practische handleiding" is dan ook bespreking in algemeener zin gewenscht.

Zooals de schrijver in zijn voorrede belooft, heeft hij zich inderdaad zooveel mogelijk van theoretische beschouwingen onthouden. Toch kan men enkele malen in uitdrukkingen en opvattingen den oud-minister herkennen, wiens naam verbonden is aan het ontwerp Armenwet 1901, hetwelk zich van kerkelijke zijde lang niet in onverdeelde sympathie mocht verheugen. Eenige oplettendheid bij de raadpleging is daarom niet overbodig.

J. H. H. BERDEN.

Kroon (Mr. J. P. H.) De Armenwet. Groningen, J. B. Wolters 1912. Ceb. *f* 1.90.

Ziehier een practischen en bruikbaren commentaar op onze nieuwe Armenwet. De schrijver, uit eigen ervaring met de praktijk onzer armenzorg bekend, heeft hier een duidelijke uiteenzetting der wet geleverd; hij stelt zich boven ieder politiek standpunt en geeft een zakelijk, regelmatig overzicht der verschillende bepalingen.

Reeds de bespreking van samenstelling en taak der met 1 Sept. j. l. in 't leven geroepen Armenraden is op zichzelf lezenswaardig genoeg. Besturen van kerkelijke en particuliere liefdadigheidsinstellingen, welke zich op de hoogte wenschen te stellen van hun verplichtingen tot het geven van inlichtingen aan deze Armenraden, alsmede van hun recht om zich in deze lichamen te doen vertegenwoordigen, vinden hier een gemakkelijken wegwijzer.

Als aanhangsel is tevens de tekst der nieuwe wet opgenomen. Jammer, dat het alphabetisch register niet bewerkt is voor het geheele boek, doch slechts betrekking heeft op de artikelen der wet.

J. H. H. BERDEN.

BOEKENPRODUCTIE IN NEDERLAND over het jaar 1911 *Nieuwblad voor den Boekhandel*, Dinsdag 28 Mei 1912, geeft op blz. 706 het volgende lijstje:

GROEPEN VAN WETENSCHAPPEN.	Boeken nieuw	Boeken herdruk	Tijd-schriften	Totaal
I Werken van Algemeenen inhoud. — Bibliografie, Boek- en Bibliotheekwezen —	24	2	55	81
II. Godgeleerdheid. — Kerkgeschiedenis en Kerkrecht. — Stichtelijke lectuur. Wijsbegeerte. — Theosofie. — Vrijmetselarij	380	66	108	554
III. Rechts- en Staatswetenschap — Statistiek	316	60	55	431
IV. Handel, Nijverheid, verkeer — Land- en Tuinbouw. Veeteelt — Huishoudkunde.	161	46	99	306
V. Natuur- en Wiskundige wetenschappen. Werktuigkunde. — Bouwkunde. — Militaria. —	248	69	50	367
VI. Genees- en heelkunde. — Hygiëne.	93	13	33	139
VII. Aartrijkskunde (atlassen inbegrepen.) Land- en Volkenkunde. — Geschiedenis, plaatsbeschrijving.	151	67	24	242
VIII. Opvoeding en onderwijs (schoolboeken voor het lager onderwijs inbegrepen.) Kinderboeken.	383	281	46	710
IX. Taal- en letterkunde; belletrie; tooneel	629	247	28	904
X. Schoone kunsten. — Sport en Spelen	218	48	48	304
	2603	889	546	4038

Gelder (Prof. Dr. H. van) Leerboek der Algemeene Geschiedenis. Derde deel. Groningen, J. B. Wolters. 1912. geb. *f* 6.25.

Dit deel van Prof. van Gelder's groote werk behandelt wel het minst bekende tijdvak der wereldgeschiedenis. Van het begin des Christendoms tot het overwicht van het Westen op het Oosten. De lectuur van dit boek is één boeiend genot. Zelden zal er, althans in ons land, zóóveel rijp geworden wetenschap in een, ook voor den ontwikkelden leek, zoo absoluut behagenden vorm zijn gegoten. Toch dienen we hier ter plaatse nog eenig voorbehoud te maken. Hoe eerbiedigend de schrijver het ontstaan van onzen godsdienst ook beschrijft, hoe zeldzaam eerlijk hij bijv. in de opvolging van Petrus op den bisschopsstoel van Rome *den* hoofdfactor erkent van het wezen des Pausdoms, wij behooren niettemin van tijd tot tijd te schiften. En die niet kan schiften, die blijve er af! DR. AL. SLIJPEN S. J.

Hendrik Conscience. Den 3den December zal het 100 jaren geleden zijn sinds deze beroemde Vlaamsche schrijver het levenslicht zag. Zijn vader, Pierre Conscience, was een Franschman, geboren te Besançon. Hij had gediend op de Fransche vloot, en kwam in 1807 als onderhavenmeester te Antwerpen, dat Napoleon begeerde te maken tot een basis van zijn ondernemingen tegen Engeland.

Pierre Conscience huwde in 1809 met eene Vlaamsche, Cornelia Baljuin, en 3 December 1812 werd Hendrik uit deze echtvereeniging geboren. De knaap was erg zwak, en vele jaren lang vreesde men voor zijn leven. Daarbij kwamen al spoedig andere zorgen voor de ouders. Napoleon viel en de vader verloor zijne betrekking. Terwijl zijn vrouw een winkelnering dreef, trachtte de oude Conscience nog wat te verdienen met een handel in oude schepen. Alles ging goed en geregeld totdat de moeder bezweek aan tering, en de jongens alleen bleven met den ietwat eigenaardigen en tamelijk ruwen vader. De oude zeeman ontvluchtte de stad, en bouwde zich buiten een planken woning. Hendrik 10 jaren oud, en zijn twee jaar jonger broertje werden van school genomen, en moesten geheel voor zich zelven zorgen, als hun vader voor zijn zaken soms dagen lang afwezig bleef. Hierin kwam na een drietal jaren verandering, toen de oude Conscience voor de tweede maal in het huwelijk trad, met een jonge boerendochter. Het huisgezin werd spoedig grooter, en de voorkinderen moesten uitzien naar eigen verdiensten. Jan werd opgeleid voor timmerman, en Hendrik mocht studeeren voor hulponderwijzer. Voor de school echter was hij niet gemaakt, en toen in 1830 de oorlog uitbrak met Holland, nam hij vol geestdrift dienst als vrijwilliger.

Het was een hard leven voor den zwakken en zachtmoedigen man, maar bezorgde hem ten minste de gelegenheid land en luiden te leeren kennen. Hij bracht het tot sergeant-majoor, doch daar hij zich meer bezig hield met dichten en liedjes maken voor zijn makkers, werd hem deze graad spoedig weer ontnomen. Zijn

oversten zagen eindelijk, dat er geen soldaat in den jongeman stak, en men benoemde hem tot onderwijzer aan de militaire school te Dendermonde. In 1836 stond hij weer als gewoon burger in de wereld, en zocht vergeefs naar een postje om in zijn onderhoud te voorzien. Terzelfder tijd evenwel schreef hij een proefstuk, onder aanmoediging van zijn vrienden Theodoor van Rijswijck en De Laet, om als lid te worden toegelaten tot het kunstlievend Gezelschap DE OLIJFTAK. Het werd zijn eerste roman, uit den tijd der Antwerpsche beeldstormers en heette *Het wonderjaar 1566*. Trots allen tegenstand der Walen, die den Franschen vader trachtten op te zetten tegen zijn Vlaamsch-schrijvenden zoon, zou echter dit werk worden gedrukt. Om zijne vasthoudendheid moest Hendrik zelfs het ouderlijke huis verlaten. Koning Leopold I en zijne Regeering toonden echter meer belangstelling en steunden hem met woord en geld. Het boek verscheen in 1837, en nog datzelfde jaar kwam een ander van de pers *phantasia*, een bundel vertellingen. In 1838 reeds kon hij zijn groot werk *De Leeuw van Vlaanderen* (3 dln.) het publiek aanbieden. Doch de onkosten werden niet gedekt.

Hendrik Conscience scheen den moed te verliezen, hij gaf er het schrijven aan en werd knecht bij den bloemkweeker van Geert. Doch zijn talenten zouden daar niet verborgen blijven. De regeering zocht hem, en droeg hem op een *Geschiedenis van België* te schrijven; spoedig daarna werd hij secretaris der Academie te Antwerpen. Zijn ster was opgegaan. In 1857 ging hij als commissaris van het arrondissement naar Kortrijk, en later als conservator van het museum-Wiertz naar Brussel alwaar hij in 1883 (10 Sept.) overleed. Intusschen was hij zwaar beproefd, daar in 1869 zijne beide volwassen zonen hem door een epidemie werden ontrukt, en hij slechts eene dochter overhield. Maar intusschen had hij ook veel gescheven, want den 25sten Sept. 1881 vierde heel Vlaanderenland de verschijning van zijn 100sten roman. En op dien dag werd het besluit genomen hem een standbeeld te geven in Antwerpen, op kosten der stad. Zoo geschiedde den 13 Aug. 1883, en een maand later overleed de gevierde volksschrijver. Want volksschrijver was hij in den vollen zin des woords, en zijn invloed is ontzaggelijk geweest. Ook thans is zijn werk nog niet vergeten, en op mijn tochten door de Vlaamsche landen, heb ik meer dan eens op stille dorpen de ouden van dagen gesproken die nog leefden met hem in zijn verhalen. Maar het jonge geslacht vergeet en kent hem slechts weinig meer; en de groep decadenten, die ook daar de letterkunde onveilig maakt, richt zich niet tot het volk. Helaas!

Anna Louisa Geertruida Bosboom-Toussaint. Nog een ander eeuwfeest vieren wij dit jaar. Een onzer meest geroemde romanschrijfsters, zij wier naam hierboven staat geschreven, werd den 16den Sept. 1812 uit een Fransche familie te Alkmaar geboren. Haar vader was daar lector in chemie en pharmacie, en zij zelve

trad er, op 39 jarigen leeftijd, in het huwelijk met den bekenden schilder Bosboom. Zij overleed te den Haag (waar een jaar later reeds ter harer eere een monument werd opgericht) op 13 April 1886. Op vijf en twintig jarigen leeftijd gaf zij haar eerste verhaal *Almagro* en eindigde, als ik mij niet vergis, haar schrijversloopbaan met *Raymond, de Schrijnwerker*. De stijl harer romans is slordig of Hollandsch-deftig, de dialogen zeer dikwijls onnatuurlijk, doch haar karakterteekening en psychologische waarnemingen over het algemeen zeer juist. Op dit punt vind ik *Majoor Frans* wel het meest merkwaardig. Het Katholicisme is haar uiterst onsymphatiek, en met onvrouwelijke stoutmoedigheid heeft zij de historie ten eigenbate vervalscht. Busken Huet, haar vriend toch, verklaart: „ik ben bereid te erkennen, dat *le genie du protestantisme* de beste algemeene titel is, dien men in weerwil van hunnen stijl, boven de vereenigde geschriften van Mevrouw Bosboom plaatsen kan." — Zij heeft zich door haar afkeer tot de grootste hatelijkheden, en de meest belachelijke anachronismen laten verleiden. Haar roman *Graaf Pepoli* is een boosaardig smaadschrift tegen Sixtus V en het pausdom in 't algemeen. Ik twijfel geen oogenblik of deze vrouw heeft werkelijk in de Roomsche Kerk, die zij niet kende en naar wier echte wezen en geschiedenis zij al bitter weinig onderzoek deed, een gruwel gezien. Zij maakte dan ook voor hare opvattingen en inzichten geweldige propaganda door hare boeken. Men heeft gezegd: Conscience leerde zijn volk lezen — van Mevrouw Bosboom-Toussaint zou het mogen heten: zij leerde haar volk Rome haten.

En als wij ons in dezen tijd nog moeten verwonderen over voorstellingen, die wij thans nog bij overigens ontwikkelde landgenooten betrekkelijk de Katholieken aantreffen, dan mogen wij gerust aannemen dat tot zulke ongeloofelijke begripsverwarring de dichteres van het Protestantisme, met haar specifiek evangelistenbloed in de aderen, niet weinig heeft bijgedragen.

Schaepman zeide: „zij is oneerlijk uit onkunde en ruw uit misbruikten ijver," maar hij liet erop volgen: „van het antipapisme harer boeken was in haar omgang niets te bespeuren." Zij was echter niet zoo gunstig gestemd ten opzichte van den doctor, en schreef aan Busken Huet: „als *ik* hem het land kon uitjagen bleef hij er niet in, dat verzeker ik u." Maar wie zou er wèl in zijn gebleven, als zij had kunnen uitdrijven naar hartelust?

Waardeerend de schrijfster en hare groote talenten, kunnen wij toch niet zoo blijde en met zooveel instemming haar eeuwfeest vieren als een ander deel der natie. Dat zal iedereen wel begrijpen.

Naast en vaak boven Schimmel, Oltmans, Van Lennep, Drost noemen wij haar als een der meest begaafde vertegenwoordigers onzer historische Romantiek, maar kunnen daarom niet vergeten en vergeven de felle anti paapsche welke wij leerden kennen uit haar werk en vooral uit hare brieven.

CORRESPONDENTIE.

Brieven, voor deze rubriek bestemd, te adresseeren:

Redactie Boekenschouw, Heerengracht 415, Amsterdam.

Verzoeke: duidelijk en beknopt de vraag te stellen en steeds te onderteekenen met vollen naam en aanduiding van woonplaats.

In ons antwoord geven wij alleen de voorletters aan.

MOGEN WIJ ONZE LEZERS EN LEZERESSEN NOG EENS VERWIJZEN NAAR HET VORIG NUMMER (Augustus, blz. 108, onderaan.) ONS VERZOEK BLEEF NIET ONOPGEMERKT, DOCH WIJ KUNNEN HET PLAN NOG NIET TEN UITVOER LEGGEN, EN ZIJN ZOO VRIJ ONZE VRAAG TE HERHALEN. VOORAL ECHTER BETUIGEN WIJ ONZEN DANK AAN MEVR. T—L. TE H. (*f* 25) MR. N. N. (*f* 5) EN MEVR. BR.—A. TE A. (*f* 25). VAN HETGEEN WIJ ZEKERLIJK NOG ZULLEN ONTVANGEN, GEVEN WIJ REKENSCHAP IN HET VOLGEND NUMMER.

J. BR— TE T. THE GRAPHIC. Talles street, London E. C. of: THE ILLUSTRATED LONDON NEWS. De prijs is hoog nml. een sixpence per nummer, porto niet meegerekend. Als u het doet vooral om het Engelsch, zouden wij liever aanraden een weekblad (niet geïllustreerd) als bv. The Tablet.

J, BR—TE SN. Vraag door boekhandel eens ter inzage een exemplaar: REVUE MÂME.

D. L. — TE M, Pardon! Het verslag over dat Congres bevat niets verkeerds; het is verwaand en dom geschreven alleen. Wat u zegt over R. K. Journalisten is onwaar; in dit geval is slechts een gelegenheidsverslaggever aan 't woord, die zich voor een paar gulden waagt aan eene taak, waartoe hij niet berekend blijkt. Als u meent te moeten protesteeren, wat ons de moeite niet waard lijkt, kunt u dat doen in het betreffende blad—.

E. H. TE R. Levensgang van Querido? Luister wat de schrijver zelf zegt in de Inleiding: „Zij die nu 'n vies neusje trekken zullen tegen sommige toestanden, in deze roman realitisch beschreven of in psychologische analyse ontrafeld, in hun air van „hooger fatsoen" of „fijneren smaak," hebben geen flauw besef van de innige walging, die de schrijver zelf ondergaan heeft bij de uitbeelding van sommige beestachtigheden en hartstochten in de geslachtsdrift wortelend. „En zoudt gij nu meenen dat iemand zich zonder noodzakelijkheid aan zoo'n boek mag wagen? En voor wie kan het ooit noodzakelijk zijn, dat is een tweede vraag!

E. A. TE W. Met de boeken van EBERS heet het over het algemeen oppassen. Zij zijn erg rationalistisch.

V. R. TE R. Daar is bij u eene vergissing in het spel: Felix Dahn heeft geschreven: *De strijd om Rome* (Der Kampf um Rom), en ik geloof niet dat de titel vertaald luidt: De ondergang van Rome. Wel bestaat er eene roman, sinds kort verschenen die heet: *De ondergang van Rome*, geschreven door een afgevallen priester *G. Bartoli* Dit bedoelt u wellicht. Ik moet u waarschuwen dat het een zeer slecht, en hoogst verderfelijk boek is.

NOGMAALS EENE HOOGE GOEDKEURING VAN DIT TIJDSCHRIFT.

Zeer te betreuren is het, dat zoo velen, bij gebrek aan voorlichting, goed en kwaad ter hand nemen om aan hun leer- of leeslust te voldoen. Des te meer verdient het loffelijk streven van „*Boekenschouw*" waardeering en steun; weshalve wij dit verdienstelijk tijdschrift volgaarne aan allen die er prijs opstellen bij het kiezen hunner lectuur behoorlijk voorgelicht te worden, ten warmste aanbevelen.

J. H. DREHMANS
Roermond 17 Sept. 1912. Bisschop van Roermond.

NOODLOTTIGE INRICHTINGEN: DE OPENBARE LEESZALEN EN BIBLIOTHEKEN.

Over weinige jaren zal er waarschijnlijk geen enkel instituut zijn, dat zoo krachtig meewerkt aan de verwarring der geesten als de OPENBARE LEESZAAL.

Bij het onderwijs wordt, in princiep ten minste, eene volkomen neutraliteit aangenomen; doch de leeszaal is nu reeds geworden tot een leszaal, waar men gratis kan worden opgeleid tot denkbeelden en levensbeschouwing, die èn de gemeenschap èn het individu tot groot nadeel zijn.

Daar is geen leidend beginsel bij de samenstelling dier Bibliotheken dan dit ééne: elk wat wils te geven. Maar de uitoefening van zulk een liberaliteit, zonder eenige beperking, is toch klaarblijkelijk tegen alle beleid en gezonde opvatting van ontwikkeling en opvoeding. Zóó toch, door een ieder ter wille trachten te zijn, wordt ook het goed recht erkend van elke geestesrichting niet alleen, maar propaganda gemaakt voor elke leer, welke hare gevolgen mogen zijn voor den argeloozen lezer.

Want men zal toch niet willen beweren dat over 't algemeen de bezoekers der openbare leeszalen, heel goed en zonder schade hun eigen keuze kunnen doen uit den ongekeurden rommel, die hun wordt voorgezet; of dat het allen menschen zijn van studie en ontwikkeling.

Ik heb hier voor mij liggen de MAANDBERICHTEN en LIJSTEN van de OPENBARE LEESZAAL EN BIBLIOTHEEK Toussaintkade, den Haag—.

Onder de Dag- en weekbladen liggen ter lezing de *anarchistische* geschriften: DE ARBEID en de VRIJE SOCIALIST; de *socialistische*: DE BLIJDE WERELD, COÖPERATIE GIDS, DE NIEUWE TIJD, DE STRIJD, DE VAKBEWEGING, HET VOLK (met NOTENKRAKER); *de theosophische*: LOTUSKNOPPEN, DE LOTUSSERIE, THEOSOPHIA; en het blaadje (waarvoor we moeilijk een naam kunnen vinden) DE CONTROLEUR. Bovendien tot het aankweeken van ongodisten, die broodnoodig blijken voor de welvaart van den Staat der Nederlanden, wordt DE VRIJE GEDACHTE aangeboden.

Daar de ontzaggelijke verwoesting door de ontkerstening van het huwelijk nog niet groot genoeg schijnt te wezen, wordt in dien geest gewerkt door aanbieding van DE KATECHISMUS OVER HET HUWELIJK, een leiddraad voor weldenkenden, door P. v. Schilfgaarde; een boekje, waarover een aap zelfs zou blozen. Bij W. Bölsche den onzindelijken en onwetenschappelijken knoeier, moeten de menschen hunne wijsheid opdoen in zake DIE ABSTAMMUNG DES MENSCHEN.

Tot zedelijke verheffing van ons volk vinden wij verschillende boeken, die volstrekt onzedelijk zijn, en zelfs door gansch ongeloovigen zóó wérden genoemd. Onder de velen noem ik slechts enkelen, welke in de alphabetische lijst van de rubriek Letterkunde voorkomen. H. Borel, LEVENSHONGER, waarvan Anna de Savornin Lohman getuigde dat zij zelden een boek in handen kreeg dat op haar „een meer weerzinwekkenden indruk maakte"; Van Deyssel, DE KLEINE REPUBLIEK, door „de Gids" bij zijn verschijnen eenvoudig weg genoemd „een smerig boek" — van denzelfde EENE LIEFDE, dat genoeg ontstemming heeft verwekt bij hen, die allerminst van preutschheid beschuldigd kunnen worden; Herman Theirlinck, HET IVOREN AAPJE, innerlijk verdorven en perfied immoreel; — zoo kunnen wij een heele lijst maken alleen reeds uit het voorloopig lijstje voor de rubriek letterkunde!!

Als de Staat zulke inrichtingen steunt wordt hij wel gelijk aan Kronos, die zijn eigen kinderen verslond. Is het te verantwoorden zulke boeken en geschriften gratis te brengen onder het bereik van iedereen, en zoodoende mede te helpen aan de geestelijke en zedelijke verwording van ons volk? V. D. B.

Voor Katholieken zij nog meegedeeld dat in bovengenoemde bibliotheek de werken, die op den Index staan, bij dozijnen voorkomen. Wij herinneren slechts aan de namen van Gabr. d'Annunzio, H. Balzac, Alexandre Dumas vader en zoon, Béranger. Zola, enz.

REDACTIE.

OVER BOEKEN EN SCHRIJVERS.

door A. B. H. GIELEN S. J.

MR. JACOB VAN LENNEP.

„Anno 1802 den 24sten Maart, zijnde des Woensdags, 's morgens circa quartier voor zes uren, is de Echtgenoote van mijn oudsten Zoon Mr. D. J. van Lennep, Professor aan het Athenaeum Illustre alhier, zeer voorspoedig bevallen van een welgeschapen Zoon, welke Woensdag daaraanvolgende, zijnde den 31sten Maart, in de Oude Waale Kerk door den Eerw. Do. S. de Chaufepié is gedoopt, en genaamd Jacob. De HEERE zegene en beware dit mij zoo dierbaar Kind, opdat het éénmaal Zijne Ouderen zooveel vreugde en genoegens geeve als deeze de hunne gegeven hebben!"

Met die woorden teekende Mr. Cornelis van Lennep in den ouden familie-bijbel de geboorte van zijn kleinzoon aan.[1]) De jonge burger, wiens intrede zoo plechtstatig is vermeld, heeft in één opzicht de verwachtingen van zijn grootvader zekerlijk overtroffen: hij ontwikkelde zich tot een bekenden, veelzijdigen schrijver, wiens naam voor altijd zal blijven in de literatuurgeschiedenis van Nederland.

De lust tot de letteren zat den knaap al vroeg in het bloed. Lezen was, naar eigen latere bekentenis, al spoedig zijne liefde: „Romans las ik niet slechts, ik verslond ze. Mijn vader had een knecht die op een leesbibliotheek geabonneerd was, en de hemel weet hoeveel boeken ik van hem geleend heb die naar tabak en jenever rooken." En elders: „De tijd heugt mij niet wanneer ik ben begonnen vaerzen te maken en tooneelstukken te schrijven, of liever, de tijd heugt mij niet wanneer ik ze niet maakte." Men zou misschien geneigd zijn ietwat ongeloovig het hoofd te schudden; maar er bestaat nog een brief van zijne moeder aan haar zuster, waarin de volgende woorden voorkomen: Coo heeft al begonnen de Charades voor zijn kompositie te schrijven en hoopt morgen er een brief bij te voegen." De kleine auteur was toen 6 jaren oud, en 4 jaren later waagde hij zich reeds aan een treurspel in drie bedrijven: *Alfred de Groote*, dat in handschrift bewaard is gebleven. Toen Jacob echter, na een zevental jaren school te hebben gelegen bij den heer Deelemans, in 1814 de Latijnsche bezocht, zag zijn vader zich eenigszins teleurgesteld en kon slechts matig tevreden zijn over de vorderingen van zijn zoon. „De taak toch

[1]) Zie: Het leven van Mr. Jacob van Lennep, door Jhr. Dr. M. F. van Lennep 2dln. Amsterdam. P. N. van Kampen. (1910, 2de druk).

hem opgelegd, verveelde hem doorgaans en hij haastte zich die af te roffelen en zich tot zelfgekozen arbeid te zetten," zegt zijn levensbeschrijver.

Aan het Athenaeum te Amsterdam, waar hij in 't voorjaar van 1819 als student in de rechten was ingeschreven, ging het heusch niet beter, en hij komt er rond vooruit: „Weinig zag men mij in de collegiekamers, maar des te meer in den schouwburg of het koffiehuis, en ik verdeelde mijn tijd tusschen het billard en de litteratuur." Te streng mogen wij hem echter niet bij het woord nemen, want in 1848 getuigt hij: „Ik was een heele blokker bij onze tegenwoordige jongelui vergeleken", — en het blijkt bovendien dat hij zijn examens op tijd en met goeden uitslag aflegde.

In deze jaren maakte hij kennis met Bilderdijk, die den liberaal-opgevoeden jongeling na twee of drie bezoeken reeds „tot een proselyt maakte" en hem even als andere „studenten in paradoxale gevoelens van Ultra-Royalismus of Monarchismus van goddelijken oorsprong opwiegde"; zoo hooren wij professor van Lennep klagen over zijn zoon en vragen aan Falck of Bilderdijk wegens zijn politieke gevoelens niet kan verplaatst worden naar een der zuidelijke Academiën. De omgang met den vurigen Da Costa, die inmiddels tot het Christendom was overgegaan (hij werd gedoopt 20 Oct. 1822) bracht Jacob nog nader tot Bilderdijk en diens opvattingen. Van den kant zijns vaders moest hij dan ook dikwerf vermaning en waarschuwing hooren over zijn „dweperij".

Niet alleen met de politieke richting maar ook met de hartegevoelens van zijn zoon kon zich de oude van Lennep aanvankelijk niet tevreden stellen. Doch Jacob antwoordde met Vondel: „Die liefde is sterker dan de doodt" — en won het pleit, want in 1824, het jaar tevens zijner promotie, mocht hij in het huwelijk treden met de tien jaar oudere Henrietta, dochter van Mr. Willem Frederik Baron Röell, Minister van Staat, die haar echtgenoot meer dan een jaar zou overleven.

Daar hij nog geen maatschappelijke betrekking had te vervullen, kon de dichter in den eersten tijd van zijn huwelijk zich geheel en al wijden aan de genoegens zijner kunst. Hij bezat reeds in handschrift een aanmerkelijken voorraad van liederen, treurspelen, fragmenten van heldendichten enz, maar op verlangen van zijn vader had hij nog niets in druk gegeven. Eindelijk besloot Jacob voor

[1] *Marino Faliero, Doge van Venetië* (vrij naar Byron) Treurspel, was al gereed in 1822, doch verscheen niet, als ik het juist heb, vóór '29 in druk.

het publiek te treden, en in 1825 verscheen *Fiësco of de samenzwering te Genua*, Treurspel (vrij naar Schiller, Ancelot, en Lamartellière), een vrij onbeduidend opus, dat echter eenige malen de eer genoot in den Stads-Schouwburg te worden opgevoerd.

Het volgend jaar bezorgde hij de uitgave zijner *Academische Idyllen,* welke nogal belangstelling ondervonden, doch ook hier en daar door hun realisme kritiek en tegenspraak wekten. De verschillende vertalingen, die hij vervolgens gaf, vooral van Byron en Walter Scott kunnen wij gevoegelijk voorbijgaan, om even te vermelden *De Genade* (naar Louis Racine), dat in 1827 ter perse werd gelegd en bij zijn verschijnen heel wat rumor in casa veroorzaakte. Vooral de 54 bladzijden vol aanteekeningen van den vertaler baarden opzien. Zijn kleinzoon, Jhr. Dr. M. F. van Lennep, zegt hiervan: „Vooral ergerden velen zich aan de voorrede en de uitvoerige aanteekeningen van den vertaler, waarin men maar al te duidelijk de denkbeelden van „dwepers" en „geestdrijvers" als Da Costa cum suis meende te herkennen, denkbeelden waartegen de meesten in die dagen zeer vijandig gestemd waren, toen de mensch als een voortreffelijk wezen werd geschilderd en van schuld, bekeering en genade weinig gerept werd. In elk geval vond men het ongepast dat een jong mensch van nog geen vijf en twintig jaren en dan nog wel geen godgeleerde van professie, zich een eigen oordeel aanmatigde over zulke diepgaande theologische verschilpunten als genade en onmacht, predestinatie en vrijen wil en en wat dies meer zij"—.

De verontwaardiging der vrijzinnigheid, en vooral de droefheid zijns vaders brachten een heelen ommekeer teweeg bij den schrijver, en nog datzelfde jaar verschenen zijn *Gedichten* [1]) met een contradictoire voorrede. Zijne godsdienstige overtuiging veranderde geheel en al, en spoedig was van Lennep de rationalist, die hij bleef tot het einde, een bewonderaar van Renan's „Vie de Jesus".

Aangespoord door professor van Lennep om iets te geven in den geest van Walter Scott begon Jacob zijne *Nederlandsche Legenden in rijm gebracht.* Tegen het einde van 1828 zagen de twee eerste legenden het licht: *Het Huis ter Leede* en *Adegild* en werden geestdriftvol ontvangen. De andere werden gedrukt *Jacoba en Bertha* (1829); *De strijd met Vlaanderen* (1831); *Eduard van Gelre* (1847)]. Thans behooren zij waarschijnlijk tot de minst bekende werken van dezen schrijver, en worden nagenoeg niet meer gelezen.

[1]) Beets zeide van dezen bundel dat daarin „niets voortreffelijk maar alles goed was."

Van Lennep werd kort na het verschijnen der eerste legenden tot Rijks-Advokaat benoemd, doch zijne maatschappelijke bezigheden lieten hem tijd in overvloed voor de beoefening der letteren. In 1830 ontvangen wij van hem een minder stichtelijke historie: *Het Recht van Bruiloftsavondkout*, eene Fransche legende (le droit de nopçage) in verzen vertaald. Een klucht door hem geschreven in de dagen der Belgische beroeringen vond uitbundigen bijval. De titel luidt: *Het dorp* AAN *de grenzen;* Schets uit den tegenwoordigen tijd. Als literair werk heeft het stukje geen waarde; maar de actualiteit en verscheidene aardige en geestige coupletten verklaren den opgang, dien het maakte. De penningmeester van den Stadsschouwburg teekende na de eerste vertooning (23 Dec. 1830) in zijn dagboek o. a. aan: „Nooit vertoond. Opbrengst *f* 689,25 ... Bij het einde verlangde het publiek den naam des schrijvers te weten. De heer Majofski trad op en noemde als zoodanig den Heer mr. Jacobus van Lennep."

„Het *Dorp* OVER *de Grenzen* in het najaar van 1831, na het einde van den tiendaagschen veldtocht geschreven en opgevoerd, hoewel in menig opzicht beter dan zijn voorganger, verwierf toch nimmer diens populariteit, waarschijnlijk omdat, gelijk de schrijver zelf aanmerkt, de *prioriteit* alles afdoet en een goochelaar nooit twee malen voor hetzelfde publiek dezelfde kunst vertoonen moet." (Het Leven van J. v. L. blz. 141).

En thans komen we eindelijk tot de werken, die van Lennep's naam nog altijd in herinnering houden bij het nageslacht. Het eerst staat in rangorde van tijd *De Pleegzoon*, die al vijf jaren in de schrijflade lag te wachten, maar vóór 1833 geen durvenden uitgever vond. Voor ons Katholieken is dit een weerzinwekkend geschrift, en wij kunnen ons bezwaarlijk indenken hoe van Lennep te goeder trouw een figuur heeft kunnen teekenen als van den beruchten Pater Eugenio, den grootsten schurk dien de verbeelding kan voortbrengen.

Drie jaren later kwam de auteur voor den dag met *De Roos van Dekama*. Bij het verschijnen schreef Bakhuizen van den Brink in den eersten jaargang van DE GIDS eene recensie, waarin hij veel lof geeft doch ook niet verhelen wil, dat het karakter van Jan van Arkel historisch volkomen onjuist is geteekend; dat de taal en de gedachten der verschillende personen niet in overeenstemming zijn gebracht met hun tijd; dat, wat de intrigue betreft, eene onzekere geboorte een reeds te dikwijls gebezigde knoop is,[1])

[1]) Van Lennep verbeterde zich niet. Hij deed hetzelfde in „De Pleegzoon" — „De Roos van Dekama," „De Koorknaap," „De Bedevaartganger," en „Klaasje Zevenster."

en eindelijk dat des schrijvers stijl aan karakterloosheid lijdt. Meer dan een halve eeuw later kon J. H. van den Bosch over dezen roman nog schrijven: „Het is en blijft een amusant boek maar zonder eenheid en gebukt onder den driedubbelen vloek van den intrigeroman. Als kunstwerk is het mislukt, ondanks veel kunst, omdat zijn deelen geen organisch geheel vormen. Hoe te verklaren dat hij zoo blijft boeien? Omdat van Lennep zelf de held bij uitnemendheid van zijn boek is." Overigens geloof ik dat Busken Huet gelijk heeft: „het ontwikkeld gedeelte van ons publiek heeft in de laatste 25 jaren (Huet schreef dit al in 1862) te hooge eischen leeren stellen, dan dat zijn smaak door romans van dit gehalte duurzaam zou kunnen bevredigd worden. Er zit in die boeken, hoe veelbelovend de schil er uitzie, te weinig pit van gedachten."

In *Onze Voorouders in verschillende tafereelen geschetst*, 5 deelen waarvan het eerste in 1838 en het laatste in 44 het licht zag, vinden wij verschillende aardige verhalen. Het geheele werk omvat een tijdperk van 13 eeuwen, en heeft den volgenden inhoud: *Alwart, Brinio, Charietto, De Saxische Weezen, De Friezen te Rome, De Koorknaap, De Hunenborg, De gestoorde bruiloft, Ulrich de Zanger, De Friesche Bouwmeester, De Bedevaartganger* en *De Reisgenooten* (op zich zelf weer eene verzameling van 13 verhalen).

In 39 kwam van Lennep op de nominatie, met Beyerman en Schotel, voor het professoraat in de Nederl. Letteren en Vaderl. Geschiedenis. Daar werd echter slechts éène stem op hem uitgebracht. „Men verweet hem," aldus verklaart ons zijn kleinzoon, „zijn levenslust, zijne voorliefde voor het tooneel en voor de vrijmetselarij, zijne opgewondenheid, ja lichtzinnigheid op jeugdigen leeftijd... en later, zijn romantischen aard en bovenal zekere „flirtation" van eenige jaren geleden, die, al werd zij door sommigen tot „dichterlijke vrijheid" gestempeld, en al kwam zij niet verder dan tot eene „geestelijk adulterium," zooals hij zelf zeide, toch in wijden kring rechtmatige ergenis gegeven had."

De teleurstelling over zijne niet-benoeming brak echter geenszins de werkkracht van den schrijver, en in 1840 verraste hij zijn bewonderaars met den besten roman, dien hij heeft geschreven: *De lotgevallen van Ferdinand Huyck.* Van Deijssel laat zich aldus uit: „De geschiedenis als zoodanig — dat is: het dramatische — in Ferdinand Huyck — hoe zeer ook een betere litterator tot het maken van zoo iets wellicht onbekwaam ware — behoort, litterair gesproken, tot het zwakste wat er bestaat. . . . . . De verdienste

daarentegen wordt gevonden in de levendigheid van afbeelding, de grappigheid hier, en de geestigheid daar, van zoo menige passage". Hoe men ook oordeele over het gansche, men kan gerust voorspellen dat F. Huyck wel nimmer een vreemdeling zal worden onder het nageslacht.

De laatste historische roman (de auteur zegt in de voorrede dat dit werk op den naam van roman geen aanspraak kan maken) is *Elisabeth Musch*, een tafereel uit de 17e eeuw. Het verhaal verplaatst ons in „de dagen, toen de Witt het toppunt van zijn macht had bereikt, en ontleent zijn naam aan eene der kleindochters van Jacob Cats, de vrouw van den ongelukkigen ritmeester Buat, die wegens geheime briefwisseling met Engeland, waarmede de republiek toen in oorlog was, van hoogverraad beschuldigd en ter dood veroordeeld, in 1666 op het schavot het leven liet". Dit boek is in zooverre gevaarlijk, dat het vol zit van historische onjuistheden, en bij den lezer een geheel averechtsch oordeel kan vormen over personen en toestanden. Doch van Lennep was volkomen ter goeder trouw en maakte gebruik van de onvolledige en foutieve bescheiden, die hem ter beschikking stonden.

Later werd hij beter ingelicht, en voelde toen geen verlangen meer een vervolgstuk te geven. Dat had hij eigenlijk half beloofd, daar het boek aldus besluit: „Keerde Elizabeth Musch des-niettemin in den Haag terug? — Misschien vind ik later nog eens gelegenheid, deze vraag aan den lezer te beantwoorden." Maar in een brief aan Ten Brink, later in 1867, schrijft hij: Elizabeth Musch was een lichtekooi even als hare moeder; dit is mij later gebleken en daarom heb ik geen lust gehad het verhaal te vervolgen."

Zijn *Vermakelijke Geschiedenis des Vaderlands*, *Uithangteekens en Opschriften*, *Levens van C. en D. J. van Lennep*, *Vermakelijke Spraakkunst*, e. a. —, zijne uitgave der *Gedichten van den Schoolmeester*, van den *Max Havelaar*, waarvoor de ondankbare Multatuli, zijn broeder-vrijmetselaar, hem gerechtelijk vervolgde, dat alles mogen wij in deze korte samenvatting stilzwijgend voorbijgaan, om nog even ons bezig te houden met het veelbesproken *Klaasje Zevenster*. Het eerste boek waarvoor de schrijver een honorarium bedong en ontving, nl.: 5000 gulden voor de 5 deelen.

De Lotgevallen van Klaasje Zevenster, aldus de volledige titel, waren door den schrijver bij tusschenpoozen, van 1847 tot 1865, bedacht en geschreven, verwerkt en omgewerkt weder. De inhoud is eenvoudig. Eene vondelinge wordt op St. Nicolaas-avond bij

een student te Leiden aan huis bezorgd, waar de zeven leden van de club „De dorstige Pleiaden" juist bij elkander zijn. Zij nemen het kind aan, beloven te zorgen voor de opvoeding, en geven het den naam van Nicolette Zevenster. Het kind groeit op tot een bevallig meisje, wordt later dienstbare in den Haag en geraakt daar heel onschuldig in een bordeel, waaruit zij ongerept weet te ontsnappen. Zelfs hare vrienden keeren zich een wijle van haar af, totdat hare volkomen onschuld schitterend blijkt. Tevens komt nu ook aan den dag dat zij is van aanzienlijke geboorte. Graaf Eylar, die vroeger haar reeds liefhad doch tevergeefs naar de hand dong van het arme meisje, vraagt haar wederom ten huwelijk en wordt verhoord. Maar plotseling verneemt zij dat de booze wereld nog gelooft aan hare schuld, en dat maakt op haar zulk eene geweldigen indruk, dat zij kwijnen gaat en sterft. —

Onze voorvaderen waren op het punt van welvoegelijkheid en eerbaarheid in de literatuur onvergelijkelijk veel strenger dan ons loszinnig geslacht. *De Spectator* gaf een waarschuwende en satirieke plaat; Mr. van Brussel, de hoofd-redacteur van Asmodée schreef eene brochure van 30 bladz: „Een schandelijk boek. Bestraffend woord aan Mr. J. van Lennep over de zedelooze strekking van Klaasje Zevenster" — „ik ben man en vader," zoo roept hij verontwaardigd, „en ik sidderde bij de gedachte dat ik zulk geschrift mijner vrouw of mijner dochter kon hebben aangeboden." Een andere kritiek noemt het boek eene „apologie van de wellust". J. N. van Hall, toen student nog te Utrecht, was al even fel in zijn afkeuren! Daar was stellig overdrijving in de verontwaardiging, vooral waar men den schrijver onzedelijke bedoeling heeft willen ten laste leggen. Hij antwoordde dan ook: „is het noodig of niet dat zulke gruwelen wereldkundig gemaakt worden? Is het noodig of niet dat aan die slavernij in blanke meisjes een einde gemaakt worde?" Maar van Lennep heeft zich vergist indien hij meende door zulk eene roman verbetering te kunnen brengen in zoo treurige toestanden. Hij kan nu wel zeggen dat een „waardige en beschaafde vrouw, die 4 dochters heeft," hem een brief schreef om te bedanken, met de verklaring dat, naar haar meening, alle jonge meisjes 't boek behooren te lezen!! Dat bewijst alleen dat die hoogstbeschaafde tevens eene allerdomste moeder was. Of hij mag roemen te heben ontvangen „fotografietjes van dames, waaronder allerliefste meisjes van 18 jaren, [1]) die mij haar konterfeitsel

[1]) *Die* waren er toen evenals nu het eerste bij — de bakvischjes!

gezonden hebben in ruil voor 't mijne, dat zij mij, na 't lezen van K. Z. gevraagd hadden. Die vonden 't dus niet onzedelijk". Ook dit zegt alleen dat van Lennep op 't punt van opvoeding nog heel wat kon leeren. Zeker, de naturalistische schrijvers onzer dagen hebben nog wel wat anders vertoond, doch die maken er dan ook gewoonlijk hun métier van zoo onzindelijk mogelijk voor den dag te komen. En ik vind dat wij ook nu nog evenals Schimmel het deed in 1866, zeer scherp hebben te veroordeelen het „beestelijke van het plastische tafereel in het bordeel". Door zulke schilderingen valt niets goeds te bereiken, wèl het tegendeel te bewerken bij het meerendeel der menschen. Ook als letterkundig produkt staat het langdradige verhaal niet hoog, en vond bij de toonaangevers van dien tijd o.a. Busken Huet, Schimmel, Bosboom-Toussaint, allesbehalve onverdeelden bijval. De gebreken van den ouderdom vertoonden zich ook in dit boek. Voor den schrijver was werkelijk de levensavond reeds gekomen, want 3 jaren later, 25 Aug. 1868, overleed hij te Oosterbeek.

Mr. Jacob van Lennep was een veelschrijver, maar talentvol. Een kleine 100 tijdschriften of almanakken ontvingen van hem bijdragen in proza of poëzie, en als men nagaat de chronologische lijst zijner werken moet men zijne veelzijdigheid bewonderen en zijne rustelooze werkkracht. Bij dat alles is veel van onwaarde, doch veel ook dat niet spoedig zal worden vergeten. Wil men dezen schrijver rechtvaardig beoordeelen dan behoort men zich in te leven in zijn tijd, en men zal niet kunnen loochenen dat wat losheid en levendigheid van stijl en voorstelling betreft, onze literatuur aan hem veel te danken heeft. Een groot artiest zal wel niemand hem willen noemen; een geestig schrijver, een koddig en soms gevoelig rijmer (volbloed dichter in geen geval), een gezellig verteller en goedmoedige prater, dit was hij ongetwijfeld.

Onze katholieke gevoelens heeft hij dikwijls beleedigd en diep gegriefd in zijne geschriften — maar, kennend zijn karakter gelijk het zich uit zijn brieven en omgang openbaart, kan ik mij niet voorstellen dat hij het deed opzettelijk. Och! wij kunnen ons geen denkbeeld nog vormen van de bodemlooze onwetendheid der andersdenkenden, hoe ontwikkeld zij overigens mogen wezen, ten opzichte van katholieke leer, gebruiken en geschiedenis.

Van Lennep, die sinds zijn 30ste jaar een werkzaam vrijmetselaar was en de hoogere graden bereikte, voelde zich in die positie misschien te verlicht om eenige ernstige studie te maken van catholica, en bleef zoodoende hangen in de vooroordeelen zijner

opvoeding. — Dat was jammer, en kwam hem zelven en zijn werk ten schade.

Nog een zestal jaren, en daar is reeds een halve eeuw voorbij sinds zijn overlijden. Hoe staat het met de voorspelling van de Amsterdammer, die in 1893 eene plaat gaf: „De vijfentwintigste verjaardag van Mr. J. van Lennep in den letterkundigen hemel?" Hij legt er, de lange pijp in de hand, een kaartje met Potgieter en Busken Huet; Mevrouw Bosboom-Toussaint schenkt en Betje Wolff presenteert de thee. Een engeltje verschijnt met de *Nieuwe Gids* en het onderschrift luidt:

VAN LENNEP; Wat zeggen ze daar beneden van me? Lezen ze me nog?

BODE: ze hebben het vertellen, het schertsen, en het lachen verleerd; — ze doen alleen aan *Groote* Kunst.

BETJE WOLFF: Kom, Ko, dat komt wel weer terecht.

Zou het waar zijn? Ten minste naar Van Lennep's blijmoedigheid en luim zouden wij van harte mogen verlangen!

NIEUWE UITGAVEN

GODSDIENST EN WIJSBEGEERTE

Benson (Mgr. Robert Hugh.) The Friendship of Christ. London, Longmans, 1912. (167) 8⁰ 5 sh.

Een heerlijk boek. Vrome zielen klagen dikwijls over haar alleen zijn, zegt de schrijver. Zij bidden, naderen tot de H. Communie, onderhouden Gods geboden; „and, when all is done, they find themselves solitary". Zij aanbidden Christus als God, denken aan Hem als aan den Rechter, maar zij weten niet genoeg hoe met Hem vertrouwelijk om te gaan, als met een vriend aan wien zij alles kunnen openbaren, met wien zij alles mogen bespreken.

Het werkje is verdeeld in twee deelen. 1 Christ in the Interior Soul; 2 Christ in the Exterior. Dit laatste deel behandelt de uitwendige manifestaties, door welke Christus zijn vriendschap ons zichtbaar maakt. R. K. Pr.

Breit (Dr. Ernst) Ibsens Soziologie und Ethik. Auf grund seiner Dramen dargestellt und gewürdigt. (Apologetische Tagesfragen. II Heft.) Gladbach: Volkvereins-Verlag. 1912. (59). 8⁰. M. 1.20.

Een korte, maar diepe studie. Ibsens drama's worden ontleed, en hunne moreele principiepen en sociale strekkingen gezocht. Het blijkt dat hij is de realistische beschrijver van passie en pessimisme, meer blootlegger van sociale nooden en misstanden dan wel geneesheer. Dit laatste was onmogelijk trouwens omdat zijne beginselen geen oplossing geven kunnen. R. K. Pr.

Hugon (R. P. Edouard) Le Mystère de la Très Ste. Trinité. Paris. Pierre Téqui. (VIII et 374) 8°. 3 fr. 50.

Hier eene studie te schrijven over dit nieuwe, kerkelijk goedgekeurde werk van den geleerden „professeur de dogme au collège pontifical „Angelique" de Rome" is mogelijk, noch gewenscht. Toch zij het hun, die den schrijver nog niet mochten kennen, onder herinnering van vroegere recensiën zijner werken in „Boekenschouw" ten zeerste aanbevolen. V. M.

Henderix (P.), Het Geluk der Huisgezinnen. Sint-Augustinus-Drukkerij, Desclée, de Brouwer & Cie. Brugge. (192) 8°, fr. 0.80, gecartonneerd fr. 1.05 en fr. 1.30.

De levenservaring van een eenvoudig, wijs en vroom geestelijke, die vooral de plichten tegenover hunne ouders aan de kinderen wil leeren. Vele verhalen (voorbeelden) en 35 platen verhoogen de aantrekkelijkheid.

Kinderen strijden om den voorrang, wie het boek 't eerst mag lezen of er uit voorlezen en grooteren luisteren stil genietend toe.

Met alle warmte aanbevolen. 't Werkje is kerkelijk goedgekeurd.

H. F. VAN M.

Kok. O. F. M. (Fr. David de) Sint Franciscus' wereldlijke derde orde in onzen tijd. — Leiden, Futura. (102). 8°.

De Inleiding geeft een kort historisch overzicht. Vervolgens verklaart de schrijver de godsdienstige, charitatieve en maatschappelijke beteekenis der 3de orde. Ten slotte worden eenige propagandaregelen aangegeven en de noodzakelijkheid eener degelijke organisatie bepleit. In een aanhangsel vindt men nog de Encykliek „Auspicato" van Paus Leo XIII en den regel der Wereldlijke Orde van den H. Franciscus. Een mooi en duidelijk boek over eene roemvolle en allernuttigste instelling. R. K. PR.

Pulkens R. K. pr. (P). Gebeden en Ceremoniën bij den kinderdoop Amsterdam R.K. Boek-Centrale. (31)-*f* 0.06, linnen *f* 0.10.

Behalve de gebeden worden ook gegeven de noodige verklaringen; een goed boekje ter verspreiding. R.

Reepmaker (M.) De Rechtvaardigheid van het Menschelijk lot Rott. Nijgh & v. Ditmar (44) 8°, *f* 0.50.

Dezelfde schrijver schreef nog: REÏNCARNATIE en TOESTANDEN NA DEN DOOD, EENIGE RAADGEVINGEN AAN ALLEN. Ook dit boek valt onder het zelfde soort van werk, en laten wij over aan Theosophisten. R.

Retté (Adolphe.) Dans la lumière d'Ars, Paris, Tolra et Simonet. (230) 16°, illustré. 3 fr. 50.

Quinze jours chez le Bienheureux Vianney et une retraite à Notre-Dame d' Hautecombe; wat mooie stof voor zoo'n pen. Dichterlijk en gepast realistisch, vriendelijk, geestig en zelfs bijtend, waar gewenscht. Een boek van iemand, die zich zelven en anderen de waarheid durft zeggen met de warmte van een bekeerling. Ontwikkelden zullen ervan genieten. H. F. VAN M.

Vandeur O. S. B. (Eugène, Dom Dr.), La Sainte Messe. Notes sur sa Liturgie, Cinquième édition entièrement revue et considérablement augmentée. Abbaye de Maredsous. Belgique (8 en 246) 8⁰ fr. 0.90; 12 exempl. fr. 9.50; 25 exempl. fr. 15.—

Een 25ste duizendtal in enkele jaren tijds en bij een aanzienlijke uitbreiding, zijn op zich reeds een aanbeveling voor dit boek en bewijzen, dat het „gepakt" heeft.

Dit succes kan mij dan ook geenszins verwonderen: Dom Dr. Vandeur geeft hier inderdaad een zeer interessante verhandeling over het H. Misoffer. Zijn boek is uitgebreid van inhoud en daarbij toch zeer beknopt in den besten zins des woords nl. zonder tot een smakeloos, opgepropt compendium te ontaarden. Het munt uit door pretentielooze degelijkheid, eenvoudige en heldere uiteenzetting der hoofdzaken, en een gelukkige keuze van de meest interessante bizonderheden, — historische en andere, — die des lezers aandacht voortdurend doen stijgen en prikkelen, prettig als ze door den hoofdtekst zijn heengewerkt. Daarbij is het geheel geschreven in een simpelen, onderhoudenden stijl, waaruit een stichting u tegenwaait.

Toch zij mij ook een enkele aanmerking geoorloofd.

Op blz. 35 verklaart schrijver de zegening vóór de Hoogmis *uitsluitend* als een zuiveringsakt, toch is zij *tevens* een herinnering aan ons H. Doopsel, terwijl het „Asperges me" meer de aandacht vestigt op de „afwassching der zonde", het „Vidi aquam" daarentegen meer op de „blijde redding", die het H. Doopsel ons schenkt. (Zie: Van Palmzondag tot Paschen blz. 312 enz.) Daarbij mist ook de zegeningsprocessie zelf haar mystieken zin niet (ibid). In de definitie van „missa praesanctificatorum" op blz. 40 noot 3 werd het „les espèces eucharistiques consacrées" wellicht beter vervangen door „la sainte Hostie enz".

Ten slotte lijkt mij wel wat te gezocht 't geen ik onderstreep op blz. 23: „Le violet . . . était regardé dans l'antiquité comme „la couleur significative de la royauté, de la puissance des hautes „dignités de la richesse. *L'Eglise a transporté plûtôt que renversé „ce symbolisme, en l'appliquant à la pénitence, à la priere dans „l'affliction, à l'humilation; n'est-ce pas là, en effet, ce qui vraiment „nous enrichit et nous élève?*

Veel natuurlijker, dunkt me, en juister ook, zegt Dr. Jacq. van Ginniken s. J., in een zijner taal-psychologische studies sprekend over de kleuren en het gevoel:

„Paars is de kleur van het *heimwee*, de *sehnsucht* en daarom ook „zoo fijn gevoeld in de liturgische kleur van den Advent.

„De grauwe aschkleur komt sommige paarse tinten verkillen „ tot *boetestemming*. Vandaar het paars op Vasten- en Quatertem- „perdagen".

Bovendien zijn de kleuren van majesteit en macht meer karmijnrood en purper.

Dom Vandeur en de lezer dezer regelen neme mijn opmerkingen in geen anderen zin dan waarin zij bedoeld zijn nl.

als getuigend van belangstelling voor dit mooie boek over de H. Mis, dat, naar mijn overtuiging, ongetwijfeld groote voldoening zal schenken aan wie het ter hand neemt, en daarom aller symphatie zal wegdragen.

Nijmegen. OSCAR HUF S. J.

Waarom liturgisch bidden? Leiden. Kath. Soc. Actie. 100-500 exempl. *f* 0.50 per 100 ex.

Wat is Liturgie? Is het H. Mis-offer een private of een openbare en gemeenschappelijke oefening van godsvrucht? Waarin bestaat de voortreffelijkheid van het liturgisch gebed? Hoe moet men het praktisch aanleggen, om steeds liturgisch te bidden?

Ziedaar de vier vragen waarop dit Vliegend Blaadje een beknopt en zakelijk antwoord geeft, waarom het dan ook eene ruime verspreiding verdient. „Gebruik onder de H. Mis een nederlandsch Misboek," dat is de eindconclusie, het parool. Wellicht zijn er, die dezen raad niet zonder onderscheid willen zien gegeven, daarom had de eindconclusie misschien gevoegelijk als aanvulling kunnen hebben: of zeker een kerkboek met Misgebeden in liturgischen zin, naar den geest der Kerk volgend het karakter der H. Mis."

OSCAR HUF S. J

GESCHIEDENIS EN HULPWETENSCHAPPEN

Differee (H. C.) Het Gedenkboek 1813. Uitgegeven bij het eeuwfeest der herinnering van ons zelfstandig volksbestaan. geillustr. Amsterdam van Holkema en Warendorf. (128). 4°. 1ste stuk *f*2.50.

Het gedenkboek zal volledig zijn in 4 stukken, en de prijs voor het geheel is *f*11.25. Op het oogenblik hebben wij slechts het eerste deel voor ons, en wij moeten erkennen dat het mooi is en goed. Het werk wil geen studieboek zijn voor onze vaderlandsche historie, maar een leesboek vọor het Nederlandsche Volk. Men denke echter niet dat het daarom is geworden een populair boek in den minder gunstigen zin van het woord — een oppervlakkig boek met andere woorden. Alles behalve! Men gevoelt in dit eerste deel reeds hoe de schrijver zich heeft ingewerkt in het tijdperk, en een vlijtig gebruik heeft gemaakt niet alleen van alle beschikbare gegevens, die door den druk reeds toegankelijk waren, maar tevens zelfstandig het archieven-materiaal heeft doorzocht. De uitvoering is zeer te looven, en op den inhoud komen wij terug, zoodra wij kunnen oordeelen over het geheele werk.

REDACTIE.

Gabriac (P. Alexandre de) Le R. P. A. de Ponlevoy de la Compagnie de Jésus. Paris, Téqui (XXIII, 482) 16° 4 fr.

In 1893 verscheen van den zelfden schrijver het leven van A. de Ponlevoy in drie deelen, „Avec un choix d'Opuscules et de Lettres. Hier hebben wij eene uitgave van zijn leven, voor meerderen toegankelijk. Dat het belangwekkend is behoeven wij niet te zeggen, want de Ponlevoye leefde in bewogen tijden, en

was getuige van de revolutie van '48, van de Commune en den noodlottigen oorlog voor Frankrijk. Hij was Provinciaal toen de vijf paters tijdens de Commune werden vermoord, en eigenhandig schreef hij in tijd van twintig dagen het bekende boekje: „Actes de la Captivité et de la mort des RR. PP. Olivaint, Decoudray, Caubert, Clerc, de Bengy. H. F. V. M.

ONDERWIJS EN OPVOEDING

Herber-Grisar. Charakterbilder der katholichen Frauenwelt. Kerchen geschichtliche Studien von Mitgliedern des Vereins Kathol. deutscher Lehrerinnen unter Mitarbeit von Fachgelehrten. Paderborn, Ferdinand Schoningh.

Dat wordt een prachtwerk, ondernomen door Pauline Herber en Maria Grisar; in 8 banden zal het eerst compleet zijn, en is dan waarschijnlijk eene der mooiste verzamelingen, die wij op dit gebied bezitten.

Wij ontvingen ter bespreking reeds:

Faulhaber, Bischop van Speijer (Dr. M.) Charakterbilder der biblischen Frauenwelt, (VIII, 283). M. 2.40 — geb. M. 3.

Uit de levens van Rachel, Maria, Debora, Dalila wordt geconstrueerd, die hausrechtliche, religionsrechtliche, Staatsrechtliche, Sittenrechtliche Stellung der Frau im biblischen Altertum. Vervolgens wordt een hoofdstuk gewijd aan die Frauen in Evangelium, en een ander aan die Frauen in den apostolischen Gemeinden. Het laatste verheerlijkt aller vrouwen Koningin, de Moeder des Heeren.

Kirsch (professor Dr.) Die Frauen des Kirchlichen Altertums (113) M 1.— geb. M. 1.60.

Dit tweede deel van den eersten Band verplaatst ons in de vroege tijden der kerk, en brengt in kennis met de deugdzame en sterke vrouwen, die behulpzaam waren bij het werk der kath. zending, spreekt van Godgewijde maagden, kloeke martelaressen, en roemt den heldenmoed van Publia in Antiochië tegenover den keizer. Uit dien tijd hebben wij slechts weinig documenten, maar wat er is, heeft de schrijver dan ook ijverig gebruikt. DR. M.

Ming S. J. (J. J.) Het Socialisme als sociale beweging en wetenschappelijk systeem, Leiden, Futura. (56) 8°. —

Een goede gedachte was het deze bewerking te geven van het bekende boek van den Amerikaanschen Jezuiet. Hier is alles te samen wat degenen, die van dit onderwerp geen speciale en zelfstandige studie maken, van het Socialisme dienen te weten. Behandeld worden de IDEE VAN HET SOCIALISME, HET SOCIALISME ALS SOCIALE BEWEGING, HET SOCIALISME ALS WETENSCHAPPELIJK SYSTEEM, en de opmerkzame lezer voelt zich gewapend tegen de in omloop zijnde valsche voorstelling der tegenpartij. Onvoorwaardelijk aanbevolen voor elke bibliotheek.

Sluis (Ds. J. van der) Gods werk in de graafschap. Geschiedenis der gereformeerde kerk te Varsseveld 1837—1890, en van hare

dienaren des woords Ds. J. Wildebeest en Ds. J. F. Bulens. Aalten. W. Sliep. (59) 8°. f 0.75.

Behandelt tot in de kleinste bijzonderheden, hoe de afscheiding in de Hervormde Kerk te Varsseveld in het jaar 1837 plaats greep en voort ging, hoe de orthodoxie zegevierde ondanks vele moeilijkheden over de moderne leer, en geeft ten slotte een biografie van de in den titel genoemde predikanten. Deze geschiedenis levert voor de zooveelste maal het bewijs, dat zonder een onfeilbaar leergezag de godsdienstige waarheid verzwakt, en noodzakelijk tot afbrokkeling moet leiden. L. V. D. H.

Wilde (Dr. C.) Leerboek der algemeene geschiedenis, ten dienste van het hooger en middelbaar onderwijs. Deel III. Nieuwe geschiedenis van de ontdekking der nieuwe wereld tot het begin der Fransche Revolutie. 2e Druk. Leiden. G. F. Théonville. 1912. (X en 418 met XII Tabellen) 8°. Ingen. f 1.90, gecart. f 2.15.

Het algemeen-gunstig onthaal, die de leerboeken der geschiedenis Van Wilde gevonden hebben maakt het bijna overbodig bij de aankondiging van deze nieuwe druk nog een woord van aanprijzing te voegen. Het is een feit dat zij een groote leemte in onze Roomsche leermiddelen hebben aangevuld, daar er vóór den arbeid Van Wilde geen enkel geschikt leerboek der geschiedenis voor ons hooger en middelbaar onderwijs bestond. Deze nieuwe druk verschilt slechts weinig van de eerste, alleen is een nieuwe § ingevoegd, een overzicht gevend van de „Staatsregeling van de Republiek der Vereenigde Nederlanden". Aan alle katholieke inrichtingen voor hooger en middelbaar onderwijs, waar het werk nog niet is ingevoerd, zij het ten zeerste aanbevolen. J. F. WETERINGS.

Anema (L. S.) Fransche Correspondentie. Delwel, 's Hage f 3.— geb. f 3.75.

In- en verkoop, agenturen en commissie, expeditie, assurantie, remisen en traiten, administratie, boekhouden, accountancy, crediet- en bankwezen, scheepszaken, diversen, brieven, advertentiën, dat zijn de afdeelingen van dit meer dan drie honderd bladzijden groote leerboek der handelscorrespondentie.

Het bevat afwisselend Fransche en Nederlandsche brieven; deze laatste kunnen dan naar het Fransche model, *niet machinaal*, worden vertaald. Een goede methode, om vele redenen, die genoegzaam voor de hand liggen.

't Is een boek, mij in de practijk uitstekend geschikt gebleken. Men vrage het ter inzage en oordeele zelf verder.

LEERAAR M. O.

Heynen (H. G.) en **Rydt** (J. van de), Het Katholieke leven — Leesboek voor de L. S. 4 stukjes (144) (128) (128) (144) — per stukje *f* 0.40.

Wij vestigen op deze uitgave de aandacht. Maken echter eene opmerking over de taal: de schrijvers uitgaande van het princiep dat schrijven is: spreken op 't papier; en luidop lezen is: spreken van 't papier — schrijven in hun boekje 'ns, 't 'n, staat-ie, wat-ie

enz. Is dit goed voor kinderen? Wordt daardoor niet bewerkt dat ons Nederlandsch nog ellendiger zal worden gesproken, als de kinderen op school zelf hun dagelijksche brabbeltaal weer moeten hooren.

Mémoires sur l'Education Morale, presentés au Deuxième Congrès international d'Education Morale à la Haye 22—27 Aôut 1912. 's Gravenh, Nijhoff. (1072) gr. 8⁰ *f* 6.—.

200 inleidingen geschreven in de Nederl., Fransche, Duitsche en Engelsche talen . . . . en een herinnering aan de hopelooze verwarring van denkbeelden, die het mislukte Congres te aanschouwen gaf. Voor hen die studie maken van dit onderwerp is het boek belangrijk als een bewijs van het moreel verval bij velen.

REDACTIE.

Toepoel (P. M. C,) Het boksen. Met 40 illustr. Rott. Nijgh & v. Ditmar, (172 met 21 pltn). post 8⁰. *f*1.60; geb. *f*1.90.

„De edele kunst" zegt de schrijver! Wij moeten ons met een aankondiging tevreden stellen, daar wij tot heden geen bokskundig lid in onze redactie durfden opnemen. R.

Vaes (F. J.) Axonometrie (Dimetrie, isometrie, trimetrie.) (88) 8⁰.

De schrijver is werktuigkundig ingenieur en leeraar aan de H. B. S.; een alleszins bevoegde derhalve. Wat hij beweert, dat de axonometrie gemakkelijker is dan perspectief en fraaier figuren geeft dan scheeve projectie, is voor een groot gedeelte waar. Vooral indien de leerling goed begrijpt de beteekenis van het hulpvlak, waar het voor iets anders wordt gebruikt dan ter bepaling der verkorting van vertikale lijnen. Ik geloof wel dat het boek ingang zal vinden, en hoop dan ook den schrijver een vervolg te zien samenstellen dat zich niet tot de hoofdzaken behoeft te beperken.

DR. S.

KUNST

Abercromby (John) A Study of the bronze Age pottery of Great Britain and Ireland and its associated grave-goods. Illustr. London, H. Frowde, 4⁰. 2 vols, 63 sh.

Beukers (Jb. M.) Korte en practische handleiding bij het instudeeren van den gregoriaanschen zang. Haarlem, St. Jacobs-godshuis, (2 en 32) gr. 8⁰ — f 0.35.

Bowié (Henry) On the laws of Japanese painting. Illustr. London, B. Quaritch. 8⁰ 14 sh. 6 d.

Levis (Howard) A descriptive Bibliography of the most important books in the English language relating to the art and history of engraving and the collecting of prints, London, Ellis 4⁰ 63 sh.

Pillion (Louise) Les sculpteurs francais du XIIIe siècle; avec 24 grav. h. texte. Paris, Plon-Nourrit, 8⁰ 3 fr. 50 — Cart. 4 fr. 50.

Voet Jr. (Elias) Merken van Amsterdamsche Goud- en zilverwerken. Met een plaat en 1473 merken. s' Gravenhage. Mart. Nijhoff. (4 en 170) gr. 8⁰. f 15.

NIEUWE LETTEREN

NEDERLANDSCH

Hulleman (Frans); AVONTUREN VAN MIJNHEER RICHARD; Mijnheer Richard, bijgenaamd het „Poppetje”, is een bedorven sujet, die uitgaat op liefdes-avonturen, en op zijn ouden dag nog tracht te verleiden... Een treurig en slecht boek. — **Prikker** (Ed. Thorn) NEDERLAAG; de schrijver noemt het zelf een „fantastischen” roman, en 't is werkelijk door het dolle heen. Toekomstbeeld van een toekomststaat!! — **Stuwe** (Eline van) ALS 'T HART JONG IS; Hélène is de dochter uit een gezin, dat door den dood van het hoofd des huisgezins tot armoede vervalt. Zij trouwt om onder dak te komen met een ouderen, maar rijken man. En daarna verlieft ze op een jongmensch; dat is heel behoorlijk in die kringen, en schijnt niet anders te kunnen „als 't hart jong is” — en geen enkel hooger streven kent dan van het leven te genieten wat maar te krijgen is!

Adlersfeld Ballestrem (Gravin E. von). Kasteel Monrepos. Naar het duitsch, Utrecht, wed. J. R. van Rossum, (244) Sm. 8°. *f* 0.40.
Daar zijn er die wel houden van dit soort, en het valt niet te ontkennen dat zulke boeken ten minste eene onschuldige ontspanning geven. Men kan het iedereen gerust in handen geven.

A. GIELEN.

Bartstra (S) Pater Gerolt van St. Jansgae. Historische Roman. 2 dln. Amsterd. Van Holkema en Warendorf (V, 271; V, 271) gr. 8° *f* 5.90 – geb. *f* 6.90.
Wij moeten terug naar de 14de eeuw, en wij kunnen wel eenigszins begrijpen hoe een gereformeerde of moderne verbeelding zich die voorstelt in het jaar onzer verlichting 1912. Op blz. 4 maken wij al kennis met den *dikken* Abt van klooster Mariëngaarde; vernemen onmiddelijk dat „zijne Hoogwaardigheid anders nog al wat dom was uitgevallen”. Op blz. 16 wordt het beeld van den geestelijke voltooid; een vuilprater, een dronkaard, een vrouwenschenner. En al spoedig hooren wij zijn woede losbarsten over den gehaten kapelaan: „Een dolkstoot moet die verdoemeling hebben ... zoo bij avond ... of een druppel of wat vergift.” Op blz. 256 van het 2e deel lezen wij; in afwachting van en vertrouwende op de dispensatie zijner priestergeloften, door of namens Zijne Heijlichheijdt den Paus tot Romen aan den Pater Gerolt van St. Jansgae te schenken” enz. En „nadat Heer Rienick genoegzaam het gouden lokaas had laten glinsteren voor de begeerige oogen der Eminenties te Utrecht en te Rome, hapten zij toe”.... Gerolt van St. Jansgae mag trouwen. Dus heelemaal in den trant onzer zoogenaamde historische romans, Van Lennep, Bosboom-Toussaint e.a. maar minder goed geschreven en erg lang... A. GIELEN.

Bordeaux (Henri). Liefde, die niet wederkeert. Uit het Fransch. Amersfoort, G. J. Slothouwer (238) 8° *f*

Voor degenen die het oorspronkelijk verhaal: L'AMOUR QUI PASSE niet kennen, laat ik hier, in 't kort, den inhoud volgen. Hervé d'Erlouan, ontmoet op het Carneval te Toulon een Italiaansch meisje. Zij is niet gevoelig voor zijne déclaraties en neemt de vlucht. Als hij na eenigen tijd haar weer terug vindt, volgt ze hem naar het eiland waarvan hij tijdelijk commandant is. Nu hij moet vertrekken naar Soudan, brengt hij Flora terug naar Toulon. Ze zal blijven wachten op hem. Maar 2 jaren wachten is haar te lang. Ze wordt nu de maitresse van Marcel Zynayre in wiens gezelschap Hervé haar bij zijn terugkeer aantreft. Ze volgt hém dan toch weer naar zijn eiland. Maar nu krijgen ze spoedig twist en.... hij brengt haar weer terug naar Toulon. Ten derde male verschijnt ze weder op zijn levenspad, maar nu ontvlucht hij haar, al tracht zij ook hem nog voor zich te winnen. Dàt is de historie! Tenslotte verwijs ik den lezer naar het artikel over Bordeaux voorkomend in No. 2 van dezen jaargang. Hetgeen daar wordt gezegd over den schrijver is ten volle toepasselijk op dezen roman: „Daar liggen stukken in dit boek van zwaar en grof realisme."

M. WALRE.

Carling (John) De Gedoemde Stad. Historische roman. Bewerkt door Thérèse Hoven. Rotterd. Nijgh & Van Ditmar. (III, 284) 8°. *f* 2.50.

Een mooi verhaal, en goed historisch. De gedoemde stad is Jeruzalem, die wordt genomen en verwoest door de Romeinen. Tusschen de geschiedenis door speelt de liefde haar spel en vereenigt de Christinne Vashti met den bekeerden Crispus, en de Joodsche prinses Berenice met Titus, die haar tenslotte verstoot terwille der Romeinen. Van het schandelijke, dat de historie op rekening brengt van Berenice, wordt hier met geen enkel woord gerept.

Blz. 32 kan voor sommigen hinderlijk zijn om het schaamtelooze voorstel dat door een dansmeisje wordt gedaan, maar niet wordt aangenomen. Het komt hierop neer dat de vrouwelijke gasten, die dingen naar den gouden gordel als prijs der schoonste, ongekleed aan den wedstrijd zullen deelnemen.

Crispus evenwel, de scheidsrechter, antwoordt dat hij zulks niet wil: „Dit is een wedstrijd van schoonheid en er is geen schoonheid zonder zedigheid." Deze aanduiding is voldoende om te weten wie het boek niet in handen moet worden gegeven.

A. S.

Cohen (Jozef) Kitty Optenberg. Roman. Amst. Van Holkema & Warendorf. (295). gr. 8°. *f* 2.90, geb. *f* 3.50.

„Maar ik, Kitty Optenberg, oud negentien jaar, wil een boek schrijven, en ik doe mijn pen niet rusten, terwijl nu tante Adèle geheel radeloos naar mijn venster schreeuwt...." — En Kitty schrijft haar boek. Zij vertelt van haar tante, die het huishouden doet sinds den dood der beide ouders; van haar zelve en haar 8 broers.

De stijl is vlot en luchtig, maar wat zij te vertellen heeft is niet veel zaaks.... en dikwijls niet in den haak. Als een van haar broers ligt te sterven, mag een achterbuurtmeisje, waarmee hij, de student, verkeerden omgang had, bij hem waken.... in die laatste oogenblikken! De verloofde van een anderen broer bedriegt hem, met een valschen vriend, en de weinig kieskeurige man trouwt haar tenslotte toch!

Haar jongste broertje, een gymnasiast, is een echt ongelikt, doch goedhartig beertje. Een van die onbeduidende jongetjes, zooals zij thans worden gekweekt, en die niet beter weten te doen dan zoo spoedig mogelijk de meisjes na te loopen. Zij zelve, Kitty, doet een goed huwelijk, en wij wenschen van harte dat onder den invloed van haar man, zij op sommige punten wat verstandiger moge worden. De menschen uit dit boek zijn over 't algemeen niet rijper dan „de onrijpe tomaten" van Mevrouw van der Waarde of tante Adèle. A. GIELEN.

Couperus (Louis) Fidessa. 2de druk. Amsterdam, L. J. Veen. (182). kl. 8°. geb. *f* 0.50.

Van den natuurlijken toon, dien hij onder al zijne werken nog het meest nadert in „Eline Vere" is hier geen sprake; Scharten vindt het een „hol-verrukte toon". Een nimf, die speelde met een Eenhoorn, wordt door het schuwe dier meegesleept tot onder het bereik der menschen. Een ridder herbergt haar in zijn huis, en zij krijgt hem lief, doch zij mag niet blijven omdat zij naakt is. Hij voert haar terug naar de nimfenweide, zij bezoekt Vulcaan en laat hem een harnas smeden om hare leden en keert terug tot de menschen. Haar ridder is gevangen door den naijverigen koning, en zij wordt bij hem geworpen en gekluisterd in denzelfden kerker.

Dan komt een dag dat de koning zijn ridder noodig heeft om voor hem te strijden, en Fidessa volgt hem als een page. Haar held sterft, zij verbreekt haar harnas, en beiden gaan op naar een soort van hemel, voorafgegaan door den witten Eenhoorn, die hun plaatsen zal aanwijzen. Zij moet in een andere sfeer dan de ridder, maar daar bedankt zij feestelijk voor, en verlangt te blijven bij hem — „met hem wil ik werken, aan de Allereerste Rechtvaardigheid". Het staat er, doch wat het beduidt, weet ik niet. Intusschen „vlijden zij zich samen een oogenblik, zij het hoofd aan zijn borst," en het schijnt dat daarin gedeeltelijk het „werken aan de Allereerste Rechtvaardigheid" bestaan moet. Het heeft iets van futuristische kunst. A. GIELEN.

Diers (Marie) Dokter Joost en zijn Zeven Zorgen. Vertaald door Cato W. Westenberg. Amersfoort, P. Dz: Veen. (198) 8° *f* 1.50 geb. *f* 1.90. 2de druk.

De zeven Zorgen van Dr. Joost, zijn de zeven dochtertjes waarmede hij overbleef na den dood zijner vrouw. Eene huishoudster nemen wilde hij niet. Hij zag er nog vrij goed uit. Toen later bleek dat zijn dochtertjes streng toezicht noodig hadden, liet hij

de oude jachtkoets inspannen en nu trok hij er op uit alle dagen zijn Zeven Zorgen met zich voerende.

Niets-doende Juffertjes wilde hij niet van haar maken. De oudste liet hij studeeren een andere zich wijden aan de kunst, ieder kreeg een goede leerschool,

En langzamerhand vlogen ze één voor één het nestje uit. De jongste, Peterchen zijn lieveling, wilde hem niet verlaten. Ze bleef bij hem, tot de dood haar zuster wegnam van man en kind. En bij het vertrek van Peterchen legde Dr. Joost de laatste zijner 7 zorgen af zeggend: Hemelsche Vader, Gij hebt het gezien: ik heb voor haar welzijn gewerkt, zooveel ik vermocht, soms het goede gekozen en dikwijls misgetast, nu ben ik vrij-en eenzaam.

Geschikt voor volwassenen. M. WALRE.

Dill (Lisbet) Vrijheid. Uit het Duitsch door Annie de Graaff. Amersfoort, P. Veen. (4 en 176 m. 1 plt.) post 8°. *f* 1.50; geb. *f* 1.90.

Ik onderschrijf alwat onze medewerker (blz. 62 van dit Maandschrift) over het oorspronkelijke boek heeft gezegd. Maar ik wil er dit nog bijvoegen. Het boek levert een heele lading menschen, bij wie niets meer te bespeuren is van de meest primitieve zedelijkheidsbegrippen. En de schrijfster, zou kapitein Pulvertje zeggen, is ook „niet heel vast in de leer". Hare heldin Hella, de vrijheidzoekende, laat ze weggaan en scheiden van haar man, een zonderling litteratuur mensch, die beweert niets te kunnen schrijven zoolang hij beklemd zit in de banden des huwelijks. Op het einde trouwt de juffrouw met haar vroegeren geliefde, den nu gescheiden grootindustrieel Valentin.

Volgens eene recensie van NEERLAND'S DAMESBLAD is „Hella de krachtig zoekende. Ze wordt heen en weer gedreven, ze lijdt en strijdt, doch zoekt haar eigen weg, tot ze eindelijk rust vindt in de meest onbaatzuchtige liefde, het zich geven in „Vrijheid" het hoogste geluk, zooals de schrijfster heeft willen aantoonen". —

Dat laatste, het zich geven in „Vrijheid" is een bedenksel van den recensent, en de schrijfster heeft eer het tegendeel willen aantoonen. Alleen, zij huldigt moderne begrippen omtrent het huwelijk, en laat de menschen maar van elkaar wegloopen, als ze er genoeg van hebben. A. GIELEN.

Feuvre (Amy le). Vrede gezocht en gevonden. Vrij naar het Engelsch door C. van Ophemert, Zwolle, La Rivière en Voorhoeve. (189, 3 pltn.) 8° *f* 0.90 *f* 1.30.

Dit is de geschiedenis van een jong meisje, opgevoed in al de voordeelen die rijkdom en hooge stand kunnen geven. Toch voelt Hilda zich niet gelukkig. Ze zegt haar leventje van weelde vaarwel om zich te wijden aan de verpleging van haar zieken vader en de verzorging zijner kinderen. Een leven van armoede en zwaren arbeid wordt nu haar deel. Maar in haar bijbel put zij moed en kracht om alle moeilijkheden te overwinnen.

Na den dood haars vaders huwt zij den rijken Leonard Dane. Op hun huwelijksdag, zijn zij het slachtoffer van een spoorweg-

ongeluk. Hilda wordt licht gewond. Bij haar man constateeren de doktoren herschenschudding en vreezen voor verlamming van den ruggegraat. Ik ben erg blij voor Hilda dat ze haar man na eenigen tijd ongeschonden terug krijgt. Mij komt het echter vrij onwaarschijnlijk voor. Hier en daar wat dwepend godsdienstig. Overigens een goed boek. Ik zie echter dit werkje aangekondigd als een kinderboek, doch naar mijn oordeel deugt het daar niet voor. M. WALRE.

Liefde (J. L. F. de) „In liefde bloeyende," Utrecht; H. Honig. 2 dln. (223, 195) 8⁰ f 3.90, geb. f 4.90.

De auteur waarschuwt ons dat de meeste dier spreuken van oude rederijkerskamers, een dubbele beteekenis hebben, en „bloeyende" ook „bloedend" kan zijn. Hier is het beiden. Heleen ontbloeit door haar liefde tot hooger levensbeschouwing, en haar harte bloedt door de teleurstelling.

Zij is een schrijfster, en ziet hare zuster gelukkig worden door de liefde. Deze raakt ook haar hart, maar de man harer uitverkiezing, schijnt niets te bemerken van hare gevoelens, en huwt met een andere.

Eindelijk, na veel en zwaar met zich zelve te hebben gestreden, besluit zij als verpleegster hare toewijding en liefde te geven aan ongelukkigen en kranken. En als later degene, dien zij liefhad, weer vrij is door den dood zijner vrouw, en vraagt om hare hand dan weigert zij. Van ongeloovige werd zij een geloovige, en heeft begrepen: „dat de menschelijke liefde slechts is de beker, genomen uit de Goddelijke, die de bron is." En zij bidt voor hem, die nog niet leerde te gelooven: „Doe hem het Leven vinden in U." Dit boek mag er zijn. Wel had de schrijver het woord van Goethe indachtig, meer moeten streven naar beperking. Daar zijn te veel digressie's, die de aandacht afleiden en het verhaal noodeloos rekken. Doch 't is goed en mooi. A. GIELEN.

Sabbe (Maurits) De Nood der Bariseele's. Bussum, van Dishoeck 2den (VII 230 en V 202) 8⁰ — *f* 3.25; geb. *f* 3.90.

Als de schrijver bij een volgende uitgave het boek kan terugbrengen tot op de helft van den tegenwoordigen omvang, heeft hij een goed werk gedaan. Niet omdat dit verhaal geen waarde zou hebben; wij vinden erin terug veel der goede eigenschappen die wij bewonderden in „een Mei van Vroomheid", maar 't is te lang, 't is te veel gepeuterd, geduldswerk voor lezer en schrijver.

De inhoud kan worden gegeven in een enkel woord. De vrouw van Bariseele sterft als hij 45 jaar is. Hare bazige zuster neemt korten tijd het huishouden waar, totdat haar de deur wordt gewezen. Bariseele bereddert nu alles zelf, en sterft ten laatste of beter: pleegt zelfmoord, waarvan niemand ooit iets vermoedt. Zijn twee jongens, verstokte vrijgezellen, blijven bij elkaar. De een is simpel, de ander klerk bij een notaris. Dag voor dag, uur voor uur bijna wordt beschreven dat saaie, eentoonige leven van den vader, en vervolgens van de beide zonen tot op hun ouden dag.

't Is alles goed gezien, en veelal goed weergeven ook, maar 't is wanhopig gelijkmatig en ten laatste doodelijk vervelend.

Het verhaal bezorgt ons de sensatie, alsof wij heel een nacht wakker liggen in het donker, en niets hooren aldoor, aldoor dan het onafgebroken getiktak van een klok, die geen uren slaat.

A. GIELEN.

FRANSCH

Duvernois (H.) LE VEAU GRAS ; wel beschouwd een vies dingetje, en de auteur heeft wijs gedaan zijn waren naam te verbergen — **Jeandet** (Ch.) QUI SÈME LE VENT ; De man lijkt bezeten ; hij vloekt tegen God en Godsdienst, Staats- en Kerkgezag ; tegen Vaderland, zedeleer en deugd — **Joliclerc** (E) NOS PÉCHÉS ; grootendeels brieven van een jonge Parijsche vrouw aan een priester, die haar oom en geestelijke leidsman is. Slecht is het boek niet, maar er staan lichtzinnige en gewaagde dingen in — **Lorde** (H. de) CAUCHEMARS ; de titel is goed gekozen, want alle mogelijke gruwelen liggen in dit boek opgetast — **Maindron** (de) L'INCOMPARABLE FLORIMOND ; Echtbreuk, moord, duel, bedrog en leugen ! Niet aan te bevelen al is de bedoeling van den schrijver blijkbaar goed — **Régis** (Régina). DOUBLE ÉTREINTE ; Een slecht en immoreel boek, dat door „Le Gaulois", een katholiek blad, wordt geprezen ! Hoe is 't mogelijk ? Zelfs „Le Figaro" heeft een strenger oordeel ; cela est d'une morale discutable . . . . cela est tout à fait odieux. —

Aiguesperse (Mathilde) Suzel mariée, Lettres. Abbeville, Paillart. 18°. 1 fr.

De briefwisseling van Suzel met haar peettante; een eigenlijke roman is het dus niet. Maar geestig, guitig en allerprettigst geschreven. Voor eene jonggehuwde 'n aardig en waardevol geschenk!

DR. L. DAURIAC.

Bertrand (Louis) La Concession de Madame Petitgand. Paris, Fayard, 3 fr. 50.

De geschiedenis van een maire ergens in Algiers. De man schrikt voor geen enkele misdaad terug om zijn zin te krijgen. Een zijner slachtoffers, ten einde raad, doodt hem ten slotte. Het boek is niet kwaad, maar opwekkend evenmin. DR. L. DAURIAC.

Buxy (B. de) La mysterieuse Aurore. Paris, Gautier. 18° 3 fr.

Wat moraal en godsdienst betreft vind ik niets af te keuren in dezen roman. Maar 't is een echte draak. DR. L. DAURIAC.

Clouzet (Gabriel) Jeanne Moreau. Paris, Figuièe. 18° fr. 3.50.

Jeanne, een arbeidersmeisje, trouwt met een edelman omdat zij houdt van zijn pianospel, en hij van haar houdt ter wille dier bewondering. En met dit romannetje, dat overigens iedereen gerust mag lezen, won de schrijver een uitgeloofden prijs van 3000 fr!

DR. L. DAURIAC.

Evrard (Laurent) La Nuit. Paris, Grasset. 18°. 3 fr. 50.

Evrard is de schuilnaam van Gravin de La Baume-Pluvinel, het vorig jaar gestorven. La Nuit heet het bundeltje van vijf novellen, onafgewerkt na haar dood uitgegeven. Erg onbeduidend, en het koopen niet waard. DR. L. DAURIAC.

Fisquet (Louise) Therèse Dalbran. Paris, Grasset. 18°. 3 fr. 50.

Thérèse is een braaf meisje, maar ietwat romantisch zooals het meerendeel. Even raakt zij onder den invloed eener bekoring, en had bijna haar hartje domme dingen laten doen. Doch zij komt spoedig weer bij, en dan is alles weer deugd en zonneschijn. DR. L. DAURIAC.

Lachèse (Marthe) La Violiniste, Paris, Gautier. 18°. 3 fr.

Alles is goed in dit verhaal, inhoud en vorm. Men kan het gerust iedereen in handen geven. A. GIELEN.

Rivière (Blanche de) Le Roman d'une mystique. — Paris, Grasset. (358). 16°. 3 fr. 50.

Amelia Desgranges werd heel jong uitgehuwelijkt aan een ouderen man, en zij, die om haar wankele gezondheid van volmaakter levensstaat moest afzien, tracht nu in de wereld een heilig leven te leiden. Haar echtgenoot is een ongeloovige — en zóó naijverig dat hij zelfs de liefde der jonge vrouw voor hun eenig dochtertje niet verdragen kan. De arme draagt en duldt, en ten laatste slaagt zij erin haar man tot betere gevoelens te brengen, zoodat hij sterft een Christelijken dood. Haar wacht evenwel nog een zware taak: de opvoeding van het grillige, eigenzinnige kind, ongevoelig voor alle godsdienstige indrukken. Maar de sterke vrouw gelukt het wederom ook deze ziel te winnen voor God. En nu heeft zij haar levenswerk volbracht en mag blijde en rustig opgaan tot den Belooner van alle goed. — Onder alle nieuw-verschenen boeken is dit ongetwijfeld het mooiste voor geestelijk ontwikkelde katholieken. 't Is een roman, niet flauw noch godzalig, maar fijn en diep psychologisch, levendig van stijl en levend van inhoud. H. F. V. M.

DUITSCH.

Gerhard (Adele) BEGEGNUNG UND ANDERE NOVELLEN: wanhopige levensbeschouwing — **Holzamer** (Wilhelm) PARISER ERZÄHLUNGEN. De schrijver is dood, en zijn vrouw had beter gedaan deze vertellingen niet voor den dag te brengen. Geen geloof, onaanhankelijke moraal, haat tegen godsdienst, kerk en priesters heeft steeds den man gekenmerkt. — **Müller-Guttenbrunn** (Adam) ES WAR EINMAL EIN BISCHOF; zondige relaties worden hier verheerlijkt — **Strausz** (Emil) DER NACKTE MANN; De titel doelt op een oud volkssprookje; de verschijning van den geheimzinnigen man is de voorbode van oorlog. Er komen in dit boek aanstootgevende bladzijden voor.

Herbert (M) Der weg des Michelangelo. Erzählung aus der Renaissance. Regensburg, J. Habbel. (170) 8°, gbd. M. 3.

Dit boek geeft den levensloop, de innerlijke en uitwendige ontwikkeling van den grooten kunstenaar. Wij krijgen een inzicht in de zoo verschillende karakters van Michelangelo en Leonardo da Vinci —, en wij bewonderen wederom deze echt-katholieke schrijfster om haar diepgaande kennis van de Renaissance. Een mooi boek en een boek voor allen die iets weten willen.

Herbert (M) Die Schicksalstadt, Roman. Köln, Bachem. 8⁰. M. 4. geb. M. 5.—

Deze roman, gelijk wel alle boeken van Herbert, hebben opvoedende waarde en ethische beteekenis. De schrijfster, nogal wijsgeerig aangelegd en met talent voor psychologische ontledingen, verbloemt haar Katholieke overtuiging niet, en vreest evenmin onze moderne menschen eens krachtig te herinneren aan de oude plichten. H. HERZ.

Heijking (Elisabeth von) Ille mihi. Roman. 2 Bände, Berlin, Paetel, (513) 8⁰ geb. M. 12.

Een jong, onervaren meisje treedt in het huwelijk met iemand die harer niet waard is. Nu ontwaakt in haar hart liefde tot een anderen man. Scheiding van den eerste, vereeniging met den tweede. Zij volgt hem overal, en de haat van den eerste en zijner vrienden vervolgt hen beiden en vernietigt eindelijk de gezondheid en de carrière van haar man (?). Zij is zijn reddende en troostende engel. In het Duitsch is dit reeds de 4de druk; en ik wijs vooral op dezen roman omdat verleden maand ook ten onzent eene vertaling is verschenen. Ik kan het boek niet aanbevelen.

A. GIELEN.

Hofmann (K.) Das Erbe der Helfensteiner. Freiburg, Herder, (362) 8⁰. M. 2.— gbd. M. 2.50.

Dit historisch verhaal werd bekroond, en verdient die onderscheiding zonder twijfel. Krachtige gedachten, prachtigen eenvoud en vaste zedelijke, religieuse overtuiging vinden wij in dit werk. Daar zit gelukkig een flinke tendenz in het boek, en óók dát verhoogt nog de waarde.

Lambrecht (Nanny) Notwehr. Der Roman der Ungeborenen. Berlin, Mecklenburg. (312) 8⁰. M. 3.— geb. M. 4.—.

„Bruder Mensch" van dezelfde is een hatelijk boek, en dit is het eveneens. De schrijfster zoekt slechts haar eigen verbittering in anderen over te dragen. Willens of niet, treedt zij hier feitelijk op als propagandiste van het Malthusianisme, want zij laat zien waartoe een arme familie vervallen moet als zij meer kinderen heeft, dan zij kan onderhouden. Grenzelooze overdrijving, groote ruwheid, en kleinzielige eenzijdigheid zijn de minder vleiende eigenschappen, die zich in dit boek openbaren. A. GIELEN.

ENGELSCH

Benson (Robert Hugh) The Lord of the World. London, Pitman. 1912. — (384). 8⁰. 2 sh.

Een buitengewoon spannende en tegelijk uiterst instructieve en apologetische roman. Speelt omstreeks het jaar 2000 na Chr.

De communistische leer en de humanitaristische Godsdienst hebben gezegevierd onder leiding van de Vrijmetselarij. De persoonlijke Antichrist Felsenburgh, de volmaakste incarnatie van die ideeën, vereenigt de drie groote rijken, Amerika, Europa en het Oosten onder zijn presidentschap. In Rome is de Paus weer koning, maar 200 vliegmachines verwoesten de eeuwige stad. Drie Kardinalen kiezen een nieuwen Paus, die verborgen in Nazareth leeft. Maar één van zijn twaalf Kardinalen verraadt hem en weer komen de vliegmachines, nu tot definitieve vernietiging.

Dan is het oogenblik dat de Zoon des Menschen komt. „Toen verging de wereld en haar glorie". DR. J. HUDDLESTON SLATER.

Mullholland (Rosa) Agatha's Hard Saying. New-York, Benziger, 12^0—. 3 s. 9 d.

Een aardig boek, dat men leest met belangstelilng. De naam der schrijfster is waarborg voor het goed-zijn. R.

Parr (Olive Katharine) The litlle cardinal. New-York, Benziger. 12^0 3 s. 9 d.

It is the story of a little child, a little boy, that every one, young or old, who has a heart withinhim, can read and sympathize with. Een mooi boek — voor iedereen.

The Bride's Breviary. London, Hodder & Stoughton. 8^0 6. sh.

De schrijfster, want het moet wel eene vrouw zijn, die dit heeft gedacht en geschreven, noemt haar naam niet, doch had het gerust mogen doen. Het verhaal is in dagboek-vorm, en toch volstrekt niet vervelend. Verteld wordt het leven en streven, de strijd en moeiten van een Amerikaansch meisje, gehuwd met een Engelsch militair, wiens liefde zij wint door zelfopoffering en toeweiding. Een buitengewoon en bewonderenswaardig karakter.

R. GREEN-STALEY.

VOOR DE JEUGD.

Osterhoff (P. A. E.) Van vroolijke dagen. Schaafsma's bibliotheek van goede boeken No. 1. Leeuwarden Meijer en Schaafsma (209-4 pltn.) gr. 8^0 *f* 1.40 geb. *f* 1.90.

No. 1 der nieuwe bibliotheek van goede boeken, is een aardig prettig geschreven verhaal. Miek en haar Tom zijn flinke degelijke karakters. Het boek is echter in orthodox-protestantschen geest geschreven.

Spalding S. J. (H. S.) The Sugar Camp and after. 12^0. 3 s. 9 d.

Een jongensboek; flinke karakters, spannende avonturen, en goede en onderhoudende lectuur.

Steffen (Jonk) Okowi. Een spion der Herero's? Naar het Duitsch door A. F. Pieck; 4 teekeningen van J. F. Sterre de Jong. Bussum, J. A. Sleeswijk. (210) post 8^0. *f* 1.25, geb. *f* 1.75.

Eene episode uit den strijd der Duitschers tegen de Herero's. Het verhaal is wel boeiend voor jongens, en zij zullen plezier hebben aan de heldenfeiten die worden verteld, en verwonderd staan over de ongeloof lijke scherpzinnigheid van spoorzoekers. Het boek is overigens neutraal. Maar een ding heb ik op te merken: Kruger spreekt tegen een der negers van „noodlot", waar deze waarschijnlijk zelf van den „Grooten Geest" zou hebben gesproken.

Finn (Francis J.) De voetbalwedstrijd en wat er het gevolg van was. Vertaald door J. J. G. Wahlen. Illustr. E. Lücher. Nijmegen Malmberg. (224 afb. in tekst en 1 plt.) gr. 8⁰. *f* 1.25, geb. *f* 1.75.

De Amerikaansche pater Finn is een der beste schrijvers van jongensboeken. Altijd levendig, boeiend en volkomen betrouwbaar.

TIJDSCHRIFTEN

L'Illustration.

Algemeen verspreid zal dit tijdschrift wel niet worden, wijl de prijs zoo hoog is (36 fr. en voor het buitenland 48 fr.). En daar mogen wij wel dankbaar voor zijn onder één opzicht. Actualiteit, pracht van uitvoering, groote verscheidenheid, mooie platen — dat alles moeten wij om rechtvaardig te zijn wel prijzen — maar tevens aanmanen tot voorzichtigheid.

De feestnummers, en soms ook wel de gewone, geven bijna altijd afbeeldingen van nuditeiten, welke in veel gevallen niet zoozeer het kunstgevoel als wel de zinnelijkheid zoeken te bevredigen.

Doch daar zijn bijlagen, die volstrekt veroordeeld moeten worden. De inliggende romans zijn van zeer verschillenden aard, en soms heel onschuldig (gelijk de tegenwoordige „Rouletabille chez le Tsar"); van de tooneelstukken kan men bijna nooit iets goeds zeggen. En men moet weten: „tout abonné à l'Illustration est abonné de droit à l'Illustration Théatrale."—. En wat die Illustration den lezers durft voorzetten is eenvoudig schandelijk. Gegeven wordt nl.: le texte complet des piecès nouvelles, jouées dans les principaux Theâtres de Paris. De meest schaamtelooze immoraliteit, vieze zinspelingen en bordeelgrappen worden daar gelucht. Ik heb een honderdtal van die afleveringen voor mij liggen, en in verschillende stukken speelt ook het bed een rol, ten aanschouwe van het publiek.

In zeer veel gevallen behoort ontkleeding op het theater tot de edele procedé's om het stuk te doen slagen. Dat er zoo nu en dan ook een goed en hoog staand stuk wordt gegeven, vermindert in niets het gemeene der anderen, die eenvoudig liederlijk zijn. Zonder overdrijving kunnen wij gerust zeggen dat vele afleveringen van L'ILLUSTRATION THÉATRALE vallen onder no. 9 der Boekenwet gelijk wij die in het eerste no. van dit Tijdschrift hebben ingedeeld, en derhalvè streng verboden lectuur zijn.

VARIA.

Een oordeel over het Maastrichtsche Maria-Congres. Men heeft onze aandacht gevestigd op eene zeer afkeurenswaardige uitlating van Maria Viola in VAN ONZEN TIJD (12de jaargang. n⁰ 50. blz. 803).

Zij klinkt aldus: „Onze Roomsche litteratuur heeft alvast over 't Zuiden niet te klagen: Marie Koenen's boek met Limburgsche vertellingen lazen we nauwelijks uit of daar wordt ons, door den wakkeren Paul Brand, alweer een pracht- en een volkseditie van haar Sint-Servatiuslegende beloofd: een boeiend rijmverhaal, waarvan de proefvellen me tijdens de Maastrichtsche congresdagen meer hebben gesticht en dichter met de Limburgsche volksziel verbonden dan de hoofsch-gebarende plechtstatigheid en 't hiërarchisch vertoon dier talrijke samenkomsten, waar de „bloem" en de „adel" van het Limburgs intellect elkaar minzaam en wellevend fêteerden.

Dat alles moge den oogenblikkelijken bijval der bête middelmaat winnen, op den zelfbewusten mensch heeft het in onzen tijd geen vat meer . . . ." Dit is zuiver protestantsch gedacht en gevoeld, en volkomen onhebbelijk uitgedrukt. Het is werkelijk jammer dat in VAN ONZEN TIJD zoo'n Bronsveldiaansche domheid heeft kunnen binnensluipen. Daar is dat weekblad toch stellig te goed voor.

Een verstandig woord over de zoogenaamde Schundliteratuur vinden wij in het laatste nummer van DER GRAL: Der Kampf gegen die Schundliteratur wird so lange vergeblich sein, als man dem Volke für die grelle Buntheit des Kolportageromans die trostlose Nüchternheit des modernen psychologischen Romans aufdringen will, für die Welt der unbegrenzten Möglichkeiten eine Welt, entkleidet des Geheimnisvollen, Uebernatürlichen, für die Welt, in der die phantasie und der Wille unbeschränkt gebieten, eine Welt erbarmungsloser Gesetzmäzigkeit und ödester Nodwendigkeit. Mit kurzen Worten, die Sache steht so: die Weltanschauung unserer Gebildeten ist trotz aller neuesten mystischen Verbrämung im Kern noch immer die materialistische oder doch rein naturalistische, sie kennt keine Uebernatur, keine Wunder, keine Märchen, keinen Sieg des geistigen Willens über die eiserne Nodwendigkeit. Gerade in der Durchdringung des Natürlichen mit übernatürlichen Elementen steckt aber die wahre Poesie, insbesonders die Volkspoesie; und weil die moderne Literatur, dieses erstgeborene Kind der modernen Weltanschauung, diesem Drange nach Poesie keine Nahrung bietet, darum stellt das Volk seinen Hunger mit den Träbern der Schundliteratur, in welcher zwar verfälschten und verunreinigten Kost es immer noch mehr Nahrung für seinen Drang nach echter Romantik findet, als in unserer nuchternen und geschraubten Kunstpoesie. Die radikale Lösung der Frage lautet somit, auf die einfachste Formel gebracht: fort mit der Kunst des nackten Materialismus, Realismus, Subjektivismus; schafft eine echt Christliche,

nationale, romantische Volkskunst, die auch der Volksseele das bietet, was sie verlangt. Dann wird die Schundliteratur zwar nicht ganz verschwinden, weil die bösen und perversen Neigungen im Menschen nie verschwinden werden, aber sie wird aufhören, ein geistige Epidemie, ein Giftkelck für die Volksseele, eine nationale Gefahr zu sein.

Wilhelmina Heimburg (Bertha Berends) die ook in ons land nogal veel wordt gelezen is te Dresden op 64 jarigen leeftijd overleden. Op 7 September 1850 werd zij te Thale in den Harz geboren, waar haar vader doctor was; haar opvoeding genoot zij voor een groot deel te Quedlinburg, te Glogau en Salzwedel, later woonde zij te Frankfort a/M en te Köttingen Kötschinbroda in Saksen, terwijl zij de laatste tijd in Dresden verblijf hield. Heimburg's eerste novelle verscheen in de „Illustrirte Moden Zeitung" en werd al spoedig door een tweede „Aus dem Leben meiner alten Freundin" gevolgd. Daarop verschenen de romans „Lumpenmüllers Lieschen" — „Kloster Wendhusen" — „Ihr einziger Bruder" en „Ein armes Mädchen" alle met evenveel graagte ontvangen, ook ten onzent, waar van „Liesje van den Lompenmolen" meerdere drukken verschenen zijn.

Wilhelmina Heimburg schreef ook geregeld voor de „Gartenlaube" en andere Duitsche tijdschriften. (Sythoff's N.B.)

Wij zullen terugkomen op deze schrijfster en spoedig haar werk uitvoeriger bespreken. R.

Het Conflict tusschen schoonheid en zedelijkheid zoo heet een boekje geschreven door JACOB VAN VREELAND, dat behoort tot de serie V der LEVENSVRAGEN, uitgegeven door de Hollandia-drukkerij te Baarn. Het eerste hoofdstukje handelt over HET SCHOONE EN DE ZONDE. De schrijver zit „op een zomeravond in een klein stadje in een lokaal, waar men met muziek en voordracht de menschen van de kermis wilde houden". De vergadering wordt door den man zoo akelig preutsch en kil-plichtmatig voorgesteld als het hem slechts mogelijk is.

„Toen kwam daar opeens breed-lawaaiig een kermismeid binnen; schuw keken haar schitteroogen en ze zette zich achter op een bank enz.... en „toen werd zich ineens in mij bewust het conflict tusschen schoonheid en zedelijkheid; want als aesthetisch mensch gaf ik toen die heele lieve goeie vergadering kadoo voor die prachtmeid, als bloeiend levenstype met vlamoogen en bloskaak... Wat dit toch is dat zoo'n type schoon maakt, 't welk ons als ethisch mensch toch tegenstaat? Of is het de ondiepte der waarneming in eerste instantie, die, bij eenige bezinning van ethisch inzicht omgekegeld, onschoon zal blijken in tweede instantie?" En wat besluit deze geleerde? Zoo'n type in eerste instantie gezien is schoon — maar aanschouwd tegen den achtergrond van vroomheid, ethiek, wet en relegie, dan is ze symbool van zonde. *Dus dan is de zonde... schoon!*

Ik heb het driemaal gelezen alvorens ik kon gelooven dat een

mensch zoo iets kan schrijven zonder het onsamenhangende te bespeuren. Daar volgt toch niets anders uit heel die redeneering dan: een zondaar kan een mooi mensch zijn — en ook: het symbool eener leelijke zonde kan op zich zelven schoon zijn.

Hij gaat nog verder; vertelt van een schilder die een prachtige schets maakte in plaats van zich te haasten tot zijne zieke moeder. Onbewust heeft hij zich aan het schilderen gezet, en als hij ontwaakt uit zijn verrukking moet hij erkennen dat de schets mooi is, maar tevens dat hij verkeerd handelde (maar onbewust en onvrijwillig!!) De heer Vreeland besluit nu met een logica, waarvan wij den sleutel maar niet kunnen vinden: „die schets, ja die schets, vreemd die is goed, die is mooi en toch zonde. *Dus is de zonde... schoon!!!* O zoo? Een naaister die de zondagswet schendt en een japon maakt moet dus zeggen... die japon *is* zonde; de mevrouw, voor wie 't kleedingstuk bestemd is vindt het prachtig mooi — dus zonde is mooi. Hoe kan een *schilderij* nu zonde zijn, in plaats van het *maken eener schilderij?*

Hoe zou elke moreele fout van een artiest zichtbaar zijn in zijn werk? Wel zeker! een haas, die in gesloten tijd en op verboden terrein wordt geschoten is oneetbaar, niet waar?

Zou de schrijver een grappenmaker wezen? Luister eens wat wijsheid hij uitkraamt: „Wie is een mensch tusschen sluisjes? De burgermensch. De zeesluizen van moraal, de dijksluizen van de wet, de duikers van het fatsoen en het stoomgemaal van „je naam". Wie is ook het anti-Kunstenaarstype: de burgermensch. De mensch die drenst in zijn kabbelenden tredmolen is een heel net mensch, 'n degelijk mensch, 'n zedelijk mensch, misschien 'n godsdienstig mensch, maar als type geen aesthetisch type. De aesthetische mensch leeft bij (passieve) spontaneïteit en is antiwettelijk."

Daar valt met zoo iemand niet te redeneeren. Als een kunstenaar absoluut een abnormaal mensch, en zijn abnormale uitingen, „pathologische Verirrungen", steeds als echte kunst beschouwd moeten worden . . . . dan is alles gezegd, en blijkt kunst al een zeer minderwaardig produkt te zijn.

Aan het Altaar door E. WERNER. Dit boek valt mij juist in handen. Het is eene vertaling, vroeger reeds, met een veertien andere romannetjes van dezelfde schrijfster, bij Smit te Amsterdam uitgegeven. Voor ons Katholieken is het de moeite waard eens te vernemen hoe het bij ons toegaat.

Kort verteld komt het hierop neer. De Katholieke graaf Rhaneck was de derde zoon van een adellijk geslacht en had dus weinig kans majoraats-erfgenaam te worden.

Hij gaat in het leger en treedt in het huwelijk met eene protestantsche achttienjarige. „Daar een roomsch priester die inzegening weigerde, zoo trouwde hen een protestantsche geestelijke"—.

Een jaar leefden zij gelukkig. Maar plotseling stierf de oudste broeder, en daar de tweede reeds in het klooster was, kwam de

erfenis van titel en familiegoed aan graaf Rhaneck. De tweede zoon, abt van een klooster, zegt nu zijn broeder dat het huwelijk onwettig is, hij zijn vrouw moet verlaten en een andere huwen van hoogeren stand. De Katholieke graaf gehoorzaamt, schiet den broeder zijner vrouw in een duel dood, en zij zelve overleefde den slag niet lang, „Het kind werd door den vader opgevraagd, aan het geloof zijner moeder ontrukt en der Kerk gewijd, als zoen-offer, om het laatste overblijfsel van dit ketterbloed te vernietigen". Zoo staat er letterlijk, en het beduidt dat de knaap in een klooster wordt opgesloten en gedwongen priester te worden. Deze gedwongen monnik preekt tegen het geloof — declameert tegen het celebaat — enz.

De abt van het klooster, een broeder van den graaf, is een der afschuwelijkste bandieten, die men zich kan denken; voor geen middel deinst hij terug. Hij eischt „volkomen gehoorzaamheid" en voegt erbij „richt het met uw geweten in zooals gij wilt, wij hebben hoogere (!) belangen te ontzien". Vervolgens geeft hij den prior last den weerspannigen monnik te vermoorden. De moordenaar verklaart, als zijn wandaad aan het licht komt, dat de abt hem op voorhand absolutie heeft geschonken.

Zulke grofheden, en hoon en laster — zijn te vinden op bijna iedere bladzijde. — Ik heb er slechts op gewezen om eens te laten zien door welke lectuur de andersdenkenden op de hoogte worden gebracht van wat er omgaat in de Katholieke Kerk!

En zoo'n boek wordt verslonden!

Eene geestigheid van Anatole France. Deze schrijver debiteert in zijn slechte roman LES DIEUX ONT SOIF de volgende aardigheid:

„Vous ne pouvez concevoir l'empire que garde le clergé sur la multitude des ânes. . . . Je voulais dire „des âmes", la langue m'a fourché". Is er geen plaats op het Amstelveld voor dezen beroemde?

Fémina, het fransche damesblad. Wij schreven in ons eerste nummer dat deze periodiek hinderlijk mondaine was. Doch zoo nu en dan blijkt zij nog heel wat erger. Van eene roman van C. Flammarion, die schandelijk godlasterend spreekt over de H. Eucharistie, lacht met alle geloof, spot met Christus, met huwelijk moraal en al wat wij eeren als heilig — heet het waardeerend: c'est un bien joli roman tout plein d'émotion tendre.

Een curiosum. In de vertaling van Werner's boek „Aan het Altaar" staat op blz. 17 de volgende zin: „Hij had zwart, kort geknipt hoofdhaar, waarop bittere ervaringen en zorgen reeds verscheidene rimpels hadden gegroefd".

CORRESPONDENTIE.

Brieven, voor deze rubriek bestemd, te adresseeren:
Redactie Boekenschouw, Heerengracht 415, Amsterdam.
Verzoeke: duidelijk en beknopt de vraag te stellen en steeds te onderteekenen met vollen naam en aanduiding van woonplaats.
In ons antwoord geven wij alleen de voorletters aan.

VOOR DE PRIJSVRAAG, VAN WELKE SPRAKE WAS IN HET AUGUSTUS NUMMER (blz. 108 onderaan) MOCHTEN WIJ IN DANK NOG ONTVANGEN VAN MEVR. V. D. B. — A. TE H. (f 30) — VAN MEJ. E. T. TE H. (f 10) EN VAN L. G—TE N. (*f* 5) ZOODAT WIJ THANS MET HETGEEN WIJ REEDS VERANTWOORDDEN, DE BESCHIKKING HEBBEN OVER EENE SOM VAN *f* 100. WIJ BETUIGEN NOGMAALS ONZEN OPRECHTEN DANK AAN DE EDELMOEDIGE BELANGSTELLENDEN, EN ZULLEN ZOO SPOEDIG MOGELIJK OVERGAAN TOT DE UITVOERING VAN ONS PLAN.

W. J. W — TE SCH. en ANDERE HEEREN. Wij hebben getracht in deze overeen te komen met de „Maatschappij voor goede en goedkoope lectuur" doch slaagden niet naar wensch, tot onze groote verwondering. Toch hopen wij reeds in het volgend nummer te kunnen voldoen aan uw rechtmatig verlangen. Inmiddels dank voor uwe waardeerende woorden.

C. DE GR. — TE S'GR. Het tegenwoordige BOEKENSCHOUW is een heel op zich zelfstaand en feitelijk een nieuw tijdschrift. Wij hebben hoofdzakelijk het recht willen overnemen als vervolgserie te mogen aansluiten bij vroegere jaargangen. Wij hebben derhalve ook geen verplichtingen wat aangaat de niet verschenen klappers op vorige nummers, maar hoopen door het volgend besluit u, en alle abonne's van vroeger te gerieven : De lijst onzen abonne's beloofd na verschijnen van het 12de nummer, zal tevens een klapper zijn (wat leesboeken betreft) van jaargang 2, 3, 4, 5 en 6. Voor niet-abonné's zullen wij haar in beperkt aantal en tegen matigen prijs verkrijgbaar stellen.

TEN H. — TE T. *Quo vadis* is een meesterstuk ; er mogen op sommige passages al aanmerkingen zijn te maken van zuiverletterkundig standpunt ; het zijn vlekjes die den glans maar weinig verduisteren. Zoo zijn sommige beschrijvingen meer naturalistisch dan realistisch — en naturalisme beteekent altijd overlading, ophooping, willekeurig bijeen brengen van bizonderheden en feiten, die op zich zelf en elk afzonderlijk waar zijn, doch waarvan de gezochte samenvoeging onwaar is, en berekend op effect. Grooter voorbehoud is te maken van zedelijk standpunt — en voor jeugdige onervaren personen is deze roman (de volledige) ten eenenmale ongeschikt. *Quo vadis* is in een millioen exemplaren, in verschillende talen verspreid. In Amerika had het wel 't grootste succes, dat nog altijd groeit.

EENE PRIJSVRAAG.

Wij bieden een prijs van **honderd gulden** aan de(n) auteur, die een roman of novelle schrijft voldoende aan de volgende voorwaarden:

1. De keuze van het onderwerp blijft natuurlijk geheel vrij, doch van het boek moet uitgaan een zedelijke, verheffende invloed.

2. Het verhaal behoort zóó te zijn geschreven, dat het in handen kan worden gegeven van personen, die den leeftijd van 18 jaren bereikt hebben, en eene normale ontwikkeling bezitten.

3. Het mag geen bewerking of vertaling zijn.

4. Schrijvers die zich schuldig maken aan geforceerde vroomheid of, wat den vorm betreft, aan zoogenaamde woordkunst blijven buiten mededinging.

5. Het boek moet ongeveer groot zijn: 150 blz. druks (de blz. gerekend op 25 regels van 10 woorden). Grooter uitgebreidheid is echter geen beletsel om in aanmerking te komen.

6. De winner verplicht zich het handschrift in druk uit te geven, onder eigen naam of schuilnaam.

7. Het handschrift moet bij de Redactie zijn ingekomen vóór 1 Juni 1913 — met opgave van eigen of ander adres, waar de beslissing ter kennis kan worden gebracht.

De schrijver behoudt natuurlijk het volle recht op zijn werk en al de voordeelen, die de uitgave hem mocht brengen.

De Redactie.

EEN CENTRALE BIBLIOTHEEK

Zou die kunnen bestaan? Eene bibliotheek voor ontwikkelde Katholieken over geheel het land, die een ruime keur en keuze geeft van boeken tot ontspanning en tot studie? De Centraalboekerij van GELOOF EN WETENSCHAP te Amsterdam is al flink op weg haar titel te verdienen. Hare zoogenaamde collectief-abonnementen zijn echter te weinig bekend.

Ten gerieve van onze lezers geven wij een korte uiteenzetting. Veronderstel een abonnement kost f 5.—; dit zal echter door de kosten van maandelijksche heen en weer-zendingen worden verhoogd tot bijna f 10.—. Indien nu echter iemand in den kring zijner vrienden eenige deelnemers weet te werven, kunnen voor dezen de boeken in één vracht aan één plaatselijk adres worden afgezonden, waar zij verder door de aangeslotenen worden afgehaald. Het is duidelijk dat de verzendkosten zoodoende aanmerkelijk lager worden, en verdeeld onder de leden van den kring. Aldus kan het gebeuren dat waar men alleen f 10 moest betalen, men nu met f 6 kan volstaan. Notabelen op kleine plaatsen, die dichtbij niets van hun gading vermogen te vinden, zullen zich derhalve gemakkelijk en goedkoop de verlangde boeken kunnen verschaffen. Het spreekt van zelf dat hunne aanvrage misschien niet altijd volkomen naar wensch kan worden uitgevoerd; maar zij bedenken dat er geen enkele boekerij kan bestaan, die steeds hare lezers tevreden stellen en in alles kan voldoen. Maar wie zijn eischen zóó hoog durft plaatsen doet wel het veiligst nooit iets te verlangen om nooit teleurgesteld te worden.

Onze lezers, van wie wij mogen denken dat zij weten te geven en te nemen, hebben wij gaarne in dezen de richting getoond, en verwijzen hen voor verdere inlichtingen naar de Administratie, Heerengracht 415, Amsterdam.

Met vreugde zal ook door velen worden vernomen, hetgeen nog te weinig bekend is, dat ook Dames en Heeren buiten Amsterdam, uit meer dan 70 verschillende tijdschriften een keuze kunnen doen. Zij kunnen iedere periodiek afzonderlijk ontvangen.

Schrijft eens een briefkaart aan bovenstaand adres, en al de titels der aanwezige tijdschriften met prijsopgave en prospectus worden u franco toegezonden.

OVER BOEKEN EN SCHRIJVERS,

door A. B. H. GIELEN S. J.

GUSTAV FRENSSEN.

De naam van dezen schrijver is zeker geen onbekende voor het meerendeel onzer lezers. Men kan nauwelijks een kataloog openslaan van algemeene leenbibliotheken in onze steden, of men vindt de volledige opgave zijner boeken. Daarom alleen reeds moet het nuttig wezen zijn streven en den aard zijner werken een weinig nader te beschouwen.

In 1863 werd hij geboren te Barkt in Ditmarschen; na voleinding zijner studiën kwam hij als „Pfarrer" aan 't hoofd eener niet al te groote protestantsche gemeente (Hemmen in Holstein) en vond in die landelijke omgeving tijd en gelegenheid zijn opmerkingsgave en schrijverstalent te ontwikkelen. Want talent had hij onbetwistbaar: zelfs in zijn meest onvolkomen werk toont hij toch altijd nog dat hij niet is een gewoon romanmakertje, gelijk er steeds bij dozijnen te tellen waren — het onuitroeibaar geslacht der lectuurfabrikanten, die schrijven om den broode alleen.

Uiterst fijne psychologische „kleinmalerei", grondige kennis van gemoed en leven des volks, al spreken ook zijn boeren juist gelijk Frenssen, prachtvolle natuurbeschrijving en menigwerf verrassend-oorspronkelijke beeldspraak moeten wij herhaaldelijk in hem bewonderen. Doch het volle genot dezer goede eigenschappen wordt voor een deel verstoord door het uitermate gerekte van zijn verhaal en de overdreven zorg om niets ongezegd te laten.

Zijn eerste roman *Die Sandgräfin* verscheen in 1896 bij Grotesche te Berlijn. Een echt „Jugend werk" ..... ofschoon de schrijver zijn drie en dertig al bereikt had. De geheele geschiedenis mist het eenvoudige en natuurlijke, dat wij in Frenssen's latere werken gewoonlijk vinden, en leeft slechts van toevallige baten en onwaarschijnlijke gebeurlijkheden.

De graaf, die geen echte blijkt te zijn, de zandgravin, laatste telg van een vervallen geslacht, de edele zoon eener slechte familie, die straks met goud beladen terugkeert, de toren die ineenstort precies als het te pas komt ..... het zijn allen ingredienten voor een romantischen pudding naar oud, beproefd recept.

Toch voelt men onmiddellijk dat Frenssen geen knoeier van professie is, maar een zoeker die heeft misgetast. In het boetseeren toch van enkele figuren, Christian Möller vooral, kent men

reeds de meesterhand, en daar liggen hier en daar zoo fijne stukjes beschrijvend proza, zoo menig zuiver-gezien en mooi-gedaan landschap, dat het hart er blijde van wordt en de overtuiging van zijn kunnen hoop geeft op beter werk.

Nauwelijks twee jaren later bevestigde *Die drei Getreuen* deze verwachtingen, en begon Frenssen op slag te komen.

De latwerk-techniek is zoo goed als verdwenen, en de fantasiepoppetjes hebben plaats gemaakt voor menschen van vleesch en bloed.

De rijke Andrees Strandiger, zijn neef Frans en de droomende boerenzoon Heim Heiderieter hebben als jongens samen gespeeld en als volwassenen ontmoeten zij elkaar, nadat leven en omgeving hun karakters hebben vervormd.

Heim heeft aan de universiteit te Tübingen weinig gestudeerd, maar des te meer gedold en gedroomd; Frans ontwikkelde zich tot een harde, heerschzuchtige natuur, en Andrees werd een zwakkeling te midden van de bekoringen en verlokkingen eener groote stad. Als planten, overgebracht op vreemden bodem, ontaardden zij en zouden zijn ondergegaan, indien zij niet tijdig waren weergekeerd naar hun Heimat. En voor de beide Strandigers duurt het nog geruimen tijd eer zij de geestelijke gezondheid (altijd naar Frenssen's opvatting) hervonden hebben. Een machtige invloed gaat tot hen uit, wel niet steeds ten goede, van drie vrouwen: de sluwe Lena Strandiger, de wild-hartstochtelijke Ingeborg Landt, en hare zwakke dweepzieke zuster Marie, die ten slotte zelfmoord pleegt.

Vooral Heim Heiderieter's uitbeelding trekt de aandacht; als wij dien boerenknaap zien verworden tot een zonderling, een mislukt geleerde, een droomend poëet en amateur-theologant — en wij hem aantreffen onder eigen of anderen naam in verschillende volgende romans van denzelfden auteur, dan begrijpen wij dat Heiderieter een dubbelganger is van Frenssen zelf.

Otto Frommel zegt van dit boek: „Ist es nach alledem zu viel gesagt, wenn ich *Die drei Getreuen* Frenssens ersten „Wurf" nenne, mit dem er sich als tüchtiger Erzählertalent, als Dichter mit ausgeprägtem profil legitimiert hat? „Jörn Uhl" ist gewisz das bedeutendere, weil tiefere und reifere Werk. Allein es steckt in den *Drei Getreuen* schon der ganze Dichter des *Jörn Uhl* und was geschlossenheit der Form, Frische und Zugkräftigkeit der Linienführung anlangt, Scheint mir *Jörn Uhl* hinter dem früheren Werk zurückstehen zu müssen.

Demnoch müssen wir, trotz dieses totalen Eindrucks, an einer Reihe wichtiger Punkte kritik üben. So an dem unnatürlich wirkenden Schlusz, wo auch Frans Strandinger um der Harmonie des Ganzen willen zu einer braven Frau kommt, an der ungenügenden Motivierung des langen Aufenthalts, den Ingeborg Landt zusammen mit dem ihr doch ziemlich fernstehenden Andrees Strandiger auf Flackelholm nimmt, an den seltsamen Begegnungen Henri Heiderieters mit Eva Walt, in denen noch etwas von jugendlicher Romantik des Dichters zu Tag tritt, endlich an den farblosen und darum matt wirkenden Schilderungen des Tübinger Studentenlebens und des Heidelberger Universitätsjubiläums. Diese letzteren zeigen auch ganz deutlich, wo Frenssens Künstlerische Schranken liegen, nämlich überall da, wo er selbst den Boden der Heimat verlaszt.

Van moreel en godsdienstig standpunt zijn er nog heel wat meer gebreken en tekortkomingen aan te wijzen. In *Sandgräfin* en *Die drei Getreuen* beginnen de neigingen tot het erotische zich al tamelijk te ontwikkelen en wordt een modern Christendom gepreekt, dat in *Jörn Uhl* moet plaats maken voor een praktisch Idealisme en in *Hilligenlei* ontaardt tot een godlasterend, plat-rationalistisch „Leben des Heilandes nach deutschen Forschungen dargestellt, die Grundlage deutscher Wiedergeburt."

Het beste, uit literair oogpunt natuurlijk, dat Frenssen tot heden geschreven heeft noemt men nog altijd *Jörn Uhl* (1901). Deze roman maakte den schrijver eensklaps beroemd, en had in enkele jaren eene oplage van een paar honderdduizend exemplaren. De kritiek bracht eene serenade en Jörn ging in triomftocht door het land en ver over de grenzen. Doch bij zoo hard geroep worden de stemmen spoedig heesch — en kunnen de menschen, die intusschen rustig hebben nagedacht, ook eens aan het woord komen. Reeds twee jaren na het verschijnen kon Otto Frommel schrijven:

„Heute (1903) kündigt sich, wie zu erwarten war, bereits eine stark rücklaüfige Bewegung in der kritik des *Jörn Uhl* an," Misschien ligt de verklaring wel hierin, dat aanvankelijk de roman meer werd beschouwd als een oproep tot een nieuw en gezonder soort levensbeschouwing, als een verdediging van het ideaal (uiterst weinig verheffend overigens) tegenover het verwoestend materialisme.

Als *Die drei Getreuen* geeft ook dit boek niets anders dan een karakterontwikkeling en den groei eener levensbeschouwing. En

hier slechts van een enkel persoon, Jörn. De jongen voelt zich niet thuis op de hoeve zijns vaders, waar hij voortdurend getuige is van een wild en bandeloos leven, dat hem tegenstaat.

Hij is zoo'n beetje wijsgeer (gelijk de meeste boeren bij Frenssen) en heeft een verlangen naar wetenschap. Eene poging echter om toegelaten te worden tot hooger onderwijs mislukt wegens gebrekkige voorbereiding, en hij keert weer huiswaarts om te zien hoe het vaderlijk erfgoed wordt verwaarloosd en met schulden belast. In zijne liefde voor een arm meisje wordt hij teleurgesteld en, een andere Achilles gelijk, trekt hij zich mokkend terug in de tent zijner zelfgenoegzaamheid; hij wil nu slechts winnen en sparen om later eenzaam en onafhankelijk zijne dagen te kunnen slijten op een kleine boerderij. Fatsoenshalve gaat hij naar de kerk, droomt verder en kampt tegen aanvallen van liefde voor de wetenschap, doet aan astronomie — maar verbergt de boeken in zijn koffer en de verlangens in zijn ziel zorgvuldiglijk.

Hij wordt soldaat — gaat ten oorlog en komt eindelijk thuis om het beheer der hoeve op zich te nemen. In zijn ijver om deze onderneming er weer bovenop te brengen, wordt hij voor zijn ondergeschikten een hard en streng meester. Hij trouwt hálf uit..... ja, laat ik maar zeggen: liefde, hálf uit zuinigheid eene dienstbare, die hij op weinig eervolle wijze gewonnen heeft. Maar alles loopt tegen, en alles komt ineens. Zijne jonge vrouw sterft, de oogst mislukt, het huis wordt vernietigd door den bliksem, zijn vader komt rampzalig om ..... en Jörn voelt zich nu opgelucht, vrij van de zorgen, die hem drukten en verhinderden zich te ontwikkelen naar eigen inzicht.

Dan begint een nieuw leven, waarin alles hiep-hiep-hoera is. Hij trouwt met de geliefde zijner jeugd, wordt ingenieur (wij zouden voor de zekerheid zijn diploma wel eens willen zien), ziet zijn beste vrienden terug en eveneens de lang verloren gewaande zuster.

Dit laatste, tweede gedeelte van het boek is onder alle opzichten het minst gelukt, en zal wel grootendeels oorzaak zijn dat Gittermann en anderen den roman „langweilig" vinden. Naar mijn inzicht echter ligt in den gang van het hééle verhaal te veel getreuzel.

Met de uitspraak van W. van Nieuwenhoff S. J. kan ik mij moeielijk vereenigen. „Pakkende figuren, aangrijpende toestanden, ook maar bladzijden, die je nog eens leest, omdat ze zoo mooi zijn, heb ik er niet in gevonden," zoo zegt hij. Ik wel en velen met mij.

Maar volkomen ben ik het eens met dezen criticus op een ander punt; „Dat de lui in dit boek van Gustav Frenssen over God en Godsdienst zich erg luchtig en bedenkelijk uitlaten; dat zijn boerenjeugd het met de zeden volstrekt niet nauw neemt." Het is dan ook ongetwijfeld lectuur, die men zoo maar niet iedereen in handen kan geven. Volstrekt niet!

In 1902 legde de schrijver zijn predikantenambt neer, en de *Dorfpredigten*, welke hij een jaar later in druk liet verschijnen, brengen onwillekeurig de verzuchting: mocht hij vroeger zijn heengegaan!

Want uit dezen bundel evenals uit *Jörn Uhl* blijkt wel duidelijk dat de pfarrer niet veel meer van het Christendom heeft overgehouden dan den naam, en een surrogaat van eigen vinding aanbood te geven. Toch zou men hem nog niet in staat hebben geacht om dat treurige en slechte boek *Hilligenlei* (1906) te schrijven.

Op de eerste plaats is het eenvoudig op verschillende plaatsen ruw-onzedelijk en, onder den schijn van wetenschappelijkheid, een drieste aanval op den persoon van Christus.

Onmiddellijk hield professor Otto Baumgarter in de Universiteitsaula te Kiel eene voordracht, waarin hij protesteerde tegen *Hilligenlei*. Deze rede werd uitgegeven onder den titel GUSTAV FRENSSENS GLAUBENSBEKENTNIS, en ik kan niet nalaten iets aan te halen van het protest, dat komt van zoo onverdachte zijde: „Es ist aber auf der anderen Seite in diesem Buch weit über das hinaus, was Jörn Uhl uns erwarten liesz, met einer Nacktheit und Ungeniertheit der Schleier weggezogen von dem Intimsten unseres Lebens, von den Geschlechtsverhältnissen; es ist mit solcher Bauernderbheit das, was die Mädchen, wenigstens alle guten Mädchen, vor sich selbst verbergen, zur Schau gestellt vor einem breiten Publikum, dasz man es wohl versteht, dasz es Mütter gibt, wie eine, die mir heute schrieb und mich anflehte, vor diesem schändlichen, schädlichen Buche zu warnen. En verder, wat betreft de geloofsbelijdenis van Frenssen: „. . . Wenn man daran denkt, wie schonungslos gegen die Kirche als solche, die protestantische wie die katholische, gegen die Mutter Gottes und den wunderbaren, von oben gekommenen Heiland der Protestanten geeifert wird, die Kirche eigentlich geradezu so dargestellt wird, dasz sie das Volk von der Religion, von der Person Christi fernhält. Da kan man sich nicht wundern, wenn alle die, welche in der katholischen wie protestantischen Kirche noch Befriedigung

finden für innerstes, glaübiges suchen, sich von diesem Buche abwenden."

Als kunstwerk is deze roman zeer onbeduidend; enkele fraaie stukjes glinsteren wel hier en daar, doch over 't algemeen lijkt het te veel op een propaganda-verhaal. Wij zien en hooren niemand anders dan Frenssen, al treedt hij dan ook op onder geleerden naam en in ander pakje.

Hilligenlei beteekent Heilig Land en is de naam eener stad. De meeste inwoners dezer plaats zijn echter allesbehalve heilig. Dat wil zeggen in de Christenheid zijn slechts weinig goede Christenen. Nu komt er weer zoo'n „grübler," die wil uitvinden waar ligt het echte, ware heilige land. Hij zoekt tevergeefs: hij ziet wel dat onheilige land, het schijn-christendom, maar het zuivere en heilige blijft hem nog verborgen. Overal duisternis en verwarring, in der menschen zielen zoowel als in Kerk en Staat. De man werpt zich op de studie der theologie en brengt er niet veel van te recht. Als hulppredikant op een dorp, ziet hij duidelijk dat ook hier, juist als in Berlijn, voor den eenvoudige als voor den geleerde de Kerk heeft afgedaan, niet meer is dan een naam. Hoe kunnen al deze twijfelenden, onzeker voortgaanden weer vasten grond onder de voeten krijgen?

Zijn predikambt geeft hij op. In de hoofdstad doolt hij rond, toeft te midden van volk en arbeiders en wint ook daar weer de overtuiging dat er geen geloof, geen ideaal, geen begrip meer is van het leven. Dan wordt hij zich zijner roeping bewust — hij zal beproeven dat heilige land, dat nieuwe geloof aan te wijzen en schrijft het leven van Christus. En 't was den schrijver zoo ernstig gemeend met dit afschuwelijk-rationalistische en volkomen phantastische levensbeeld, dat hij waarlijk het later afzonderlijk uitgaf. Professor Baumgartner verklaart dikwijls de vraag te hebben gehoord; „Wie konnte er (Frenssen) denn nur die Popularität, die er gewonnen, in dieser Weise misbrauchen, um anderen das zu nehmen, was ihnen heilig ist, und in Anna Boze gar den Ehebruch zu verteidigen?

Men zou den man persoonlijk hebben moeten kennen om antwoord op deze vraag te kunnen geven; ofschoon zijn onrustige, twijfelende, sceptische geest, zich weerspiegelend in zijn vorige werken, wel vermoeden liet dat het eenmaal tot een „Krach" moest komen.

Een oogenblik is er nog hoop geweest dat Frenssen verstandig genoeg zou worden om de verwarring der eigen ziel voortaan

buiten zijn boeken te houden, en niet telkens een persoon te scheppen, die de drager van zijn onklare gedachten werd.

Peter Moors Fahrt nach Südwest gaf aanleiding tot dit vertrouwen, en openbaarde nog eens de beste talenten van den schrijver. Want na of met *Jörn Uhl* heeft dit verhaal van den Duitsch-Afrikaanschen Oorlog, zonder twijfel de meeste literaire waarde. Het publiek wist dit boek te waardeeren, en in weinig jaren was het reeds in bijna 150 duizend exemplaren verspreid. Maar helaas, de schrijver bleef niet voortgaan op dien goeden weg. In 1909 stelde hij ons *Klaus Hinrich Baas* voor, en maakte van deze gelegenheid gebruik om een lans te breken voor het recht (?) van zedelijke afwijkingen. Deze roman is even gevaarlijk als *Hilligenlei*, maar veel immoreeler, en het blijkt zonneklaar dat zijn ideale levensopvatting bij slot van rekening niets anders is dan onverschilligheid voor het hoogere en gretigheid naar het aardsche. Gelijk de eene roman hoofdzakelijk het geloof aantast, zoo doet deze andere een aanslag op de zedenleer; en beide moeten als slechte boeken worden verworpen.

Afgezien van een Schauspiel (Heimatsfest) rest er nog slechts een boek, dat wij niet hebben vermeld, Ik bedoel *Der Untergang der Anna Hollmann*. Noch het oorspronkelijke, noch de onlangs verschenen vertaling werd door mij gelezen, en ik kan derhalve niets anders doen dan verwijzen naar de beoordeeling, voorkomend in dit tijdschrift (no. 2. 1912). 't Schijnt minder erotisch te zijn, doch de hoofdpersoon is weer zoo'n „grübler," die er op los fantaseert als Frenssen in persoon.

En moest ik nu mijn totaal-indruk geven, dan zou ik willen zeggen: juist het feit dat zoo dikwijls de hoofdpersonen op elkaar gelijkende typen zijn, maakt het moeielijk meer dan één boek van dezen schrijver met belangstelling tot het einde te lezen. Achtergrond en omgeving wordt gewijzigd, maar de figuur, op welke het schelle licht valt, wekt onmiddellijk herinneringen aan vroeger gezien hebben. Is het geen bewijs dat Frenssen, ook in wat hij zijn menschen laat doen en zeggen, zich dikwijls herhaalt? Mij dunkt de vraag stellen is haar beantwoorden.

NIEUWE UITGAVEN

GODSDIENST EN WIJSBEGEERTE

Cabrol (Dom Ferdinand). Handboek der Liturgie (naar het Fransch). Met een inleiding van Prof. J. M. J. Knaapen. Bussum. Paul Brand. (170 en 392) gr. 8° *f* 3.—; geb. *f* 3.60.

Onder bovenstaanden titel „*Handboek der Liturgie*" verscheen enkele weken geleden, de nederlandsche vertaling van Dom Cabrol's „*Livre de la Prière Antique*".

De titel der nederlandsche uitgave zal menigeen verwonderd hebben doen opkijken, en te recht. Immers al zouden de vertalers zich kunnen rechtvaardigen met des Schrijvers eigen woorden, als deze zijn boek noemt „een werk, dat zich ten doel stelt de liturgie in al haar schoonheid te ontplooien" (blz. 216), — zal het bij nadere kennismaking een ieder toch duidelijk worden, dat Dom Cabrol zijn geesteskind op blz. 32 veel juister karakteriseert, als „een werk, dat hoofdzakelijk aan het christelijk gebed is gewijd". Moge de wat vreemde titel ondertusschen dit ééne, groote voordeel hebben: dat 't boek nog drukker gevraagd, nog meer verkocht wordt, want dàt verdient het ten volle!

Dom Cabrol, op liturgisch gebied een der Eersten, heeft ons in zijn „Livre de la Prière Antique" een hoogst stichtend en uiterst interessant werk geschonken, een werk gegrondvest op echte wetenschap, uit jarenlange studie gegroeid. Wat dit boek een wezenlijke aantrekkelijkheid geeft, is: dat men onmiddelijk bemerkt, dat hier een man aan 't woord is, die zijn onderwerp volkomen beheerscht, die alles helder overziet en 't juist daarom zoo klaar uitzegt en zoo eenvoudig, — een man, die vast zijn uitgebreide kennis heel pretentieloos mededeelt, terwijl men voortdurend gevoelt, dat hij nog heel veel meer weet, dan hij precies zegt. Dat wekt aldoor zekere nieuwsgierigheid en blijft ons boeien. Als men de drie-en-dertig verhandelingen de een na de andere aandachtig heeft doorgelezen, kan 't ons dan ook niet anders dan spijten, dat zoo menig hoofdstuk, naar Cabrol's eigen woord, „slechts een beknopt overzicht geeft" (blz.294) van de aangekondigde stof. Menigmaal zijn wij, — verlekkerd door een heerlijk hoofdstuk als het 7de. Een Mis te Rome in de 3de eeuw." — geneigd om den eerbiedwaardigen geleerde aan zijn pij te trekken met een „toe Vader Abt, vertel ons nog wat meer." Want vertellen doet dit boek bovenal, schoon hier en daar min of meer overzichtelijk. Het bizonder compendieuze en schematisch karakter van sommige hoofdstukken doet nog denken aan fiches waarop de stof werd bijeengegaard bij de studie voor een reuzenwerk als Cabrol's „Dictionnaire d' Archéologie Chrétienne et de Liturgie."

Zij dit boek al geen handboek-der-liturgie in den eigenlijken, strikten zin des woords, — daarvoor zijn het te veel grepen over één bepaald onderdeel der stof, en geeft het liturgiseh te weinig en archeologisch te veel, — een handboek echter van het aloude gebed in zijn vele liturgische vormen mag het heeten, óók al is

de stof meer onderhoudend en niet schools op lijntjes behandeld met hoofd- en onderverdeeling.

De vertalers hebben goed werk geleverd en verdienen daarvoor onzen dank. Een enkele gebeds- en psalmvertaling mocht wellicht getrouwer en mooier zijn. Ik denk hier bv. aan blz. 43, 85, 88, 218 en 287. Dat „Vrijdag *na Paasch Zondag*... feest van Maria's Zeven Smarten" op blz. 227 per ongeluk staat voor „*na Passie Zondag*" zal den aandachtigen lezer niet ontgaan.

Eén vraag nog: Zou Dom Cabrol, — als hij nu na het Brevier-decreet van Z. H. Paus Pius X een nieuwe editie moest geven van zijn werk, — op blz. 16, 166, 178, 180, 248 en 252 niet eenige wijziging hebben aangebracht? En mochten de vertalers, die met hun werk wèl nà dien datum verschijnen, deze bladzijden zelfs zonder een rectificeerende voetnoot laten?

Als een en ander nu in 'n volgende editie wordt rechtgezet en men drukt dan nog Mis, Sacrificie, Offertorium, Introïtus, Consecratie, enz. eerbiediglijk met een hoofdletter, dan zullen we den liturgie-ijverigen Prof. Knaapen en zijne bekwame helpers nòg dankbaarder zijn voor het vele schoone en leerrijke, dat zij voor een groote menigte liturgie-minnende nederlandsche katholieken door deze vertaling hebben toegankelijk gemaakt. En hiermede zij dit mooie boek allen warm aanbevolen.

Zonder een woord echter van lof aan 't adres van onzen fermen katholieken Uitgever Paul Brand, die er zoo'n gedistingueerd boekdeel van heeft weten te maken, mag deze bespreking en aanbeveling niet sluiten. OSCAR HUF S. J.

Hooijkaas Dr. C. E. Wegwijzer door den Bijbel. Baarn, Hollandia drukkerij, 8o. *f* 0.40.

Deze wegwijzer wijst niet in goede richting. De lezer verneemt, dat de Bijbel *niet* Gods woord is, dat Genesis in 't geheel geen geschiedenis bevat, dat wij aan de uitspraken der profeten omtrent Gods wereldbestuur geen gezag kunnen toekennen, dat het Hooglied arme Syrische bruiloftsliedjes zijn, die nu als christelijke tractaatjes aan den man worden gebracht en beduimeld enz. Voor Katholieken en voor alle geloovige Christenen is zoo'n gids onbruikbaar. H. WILBERS S. J.

Koenders (A. Ord. Carm.) Altaar en Volk. Venloo. G. Mosmans (8 en 166) post 8o *f* 0.60 geb. *f* 0.90.

Wat een goede gedachte van Pater Koenders om uit het door de geestelijkheid zoo hoog gewaardeerde en algemeen gezochte werk van Pater Chaignon S. J. „Le prêtre à l'autel" een gedeelte te vertalen en te bewerken voor leeken.

Een goede gedachte, want de Misgebeden der H. Kerk, die de leek in onze dagen zoo gaarne volgt uit zijn missaal of „Kerkelijk Leven", zijn zóó vol diep geheim en verheven zin, dat zij werkelijk verklaring behoeven om met helder besef en dus ook met een warm hart te worden *nagebeden*.

In eenvoudige, meditatieve taal leidt de Schrijver ons achtereen-

volgens door alle Misgebeden, en leert ons de keuze, en de kracht en den zin begrijpen van woord en begeleidend gebaar.

In den laatsten tijd heeft men er nog op gewezen, dat 't niet ten volle in den geest der H. Kerk is, in de H. Mis *geheel* des Heeren Lijden in bizonderheden te zien verbeeld. Wat daarvan zij, 't is licht aanleiding tot gezochtheid en valt zeker niet in ieders smaak — de H. Anselmus was er al geen vriend van (Migne P.L. t. 158 col. 547-554) evemin als nieuwere liturgisten van naam bv. Desloge „Etudes sur la Signification des Choses Liturgiques" pg. 313 etc.) — Pater Koenders (blz. 39, 58) ware in dit opzicht wellicht beter van P. Chaignon afgeweken. Voor het overige is de uitleg, dien wij ontvangen natuurlijk en helder, en ook sober gehouden, wat in een volksboek als dit slechts te prijzen is. Toch meen ik, dat de beschouwingen op blz. 71, 100 en 114, als wat zwaar op de hand, in een volgende uitgave beter werden weggelaten. P. Chaignon zelf geeft de twee eerste als iets bijkomstigs in een voetnoot. Op blz. 100 kan bedoelde verklaring dan geredelijk vervangen worden door eene die nu ontbreekt. Namelijk: gebed „*Unde*" *(Daarom dan ook)* is een ruimschoots en roerend gevolggeven aan Jezus' voorafgaand gebod en verlangen: „Zoo dikwijls gij dit zult doen, zult gij het te *Mijner gedachtenis doen*". En dit teeder verzoek beantwoordt de H. Kerk met een: Daarom dan ook, wijl Gij dit zoozeer verlangt, zijn wij bij de viering van ons offer, uw zaligend Lijden gedachtig, maar dat niet alleen, ook uw Verrijzenis herdenken wij en ook uw Hemelvaart." — Verder zijn wij, — en dit voor blz. 71, — onder de H. Mis Jezus' Lijden gedachtig, wijl zij er de vernieuwing van is; Jezus' Verrijzenis wijl Hij „levend"; Jezus Hemelvaart wijl Hij „verheerlijkt" tegenwoordig is en wordt opgedragen.

Gaarne zagen wij in plaats van de nu gegeven beschouwingen eenige noten opgenomen, die in de bewerking (bv. op blz. 54, 60, 66) zijn weg gevallen. Op deze laatste bladzijde (66) geeft P. Chaignon ook duidelijker dan zijn bewerker aan, waarom de mishoorende geloovigen inderdaad „medeofferaars" zijn. De noot op blz. 118 verliest veel van haar kracht als men bedenkt, hoe nieuwere gegevens ons leeren, dat de nu ontbrekende kruisteekens bij „sanctum sacrificium, immaculatam hostiam" vroeger inderdaad werden gemaakt, en naar men gist slecht achterwege werden gelaten om een rijzend twistgeding te onderdrukken. Daarbij wordt dit gebed („supra quae") veel mooier en krachtiger, als men het zóó opvat: Gij, die het niet beneden U geacht hebt te aanvaarden de voorafbeeldende offers van het Oude Verbond, moogt U toch zeker gewaardigen uw welgevallen te vinden in dit heilig slachtoffer, deze onbevlekte offergave". 't Is een climax, een a fortiori.

Zoo lijkt mij ook Gihr's onderscheidende verklaring van „dona" en „munera", als „vrijwillige giften" en „aan God verplichte gaven", gelukkiger dan het onderscheid dat P. Chaignon er tusschen maakt (blz. 84), terwijl „rogamus et petimus" te zamen, mij dunkt, eenvoudiger en natuurlijker wordt opgevat als een met buitengewonen

aandrang „bidden en smeeken", nog versterkt door het van ootmoed getuigende „supplices".

Brengt men verder het gebed „Supplices" (blz. 118) in verband met het voorgaande („Supra quae"), dat vol is van bijbelsche toespelingen, en beschouwt men hoe het „Supplices" zelf spreekt van een „sublime altare . . . in conspectu divinae majestatis" en denkt men daarbij aan Apoc. VIII, 3—5, dan rijst de vraag of de opvatting, die het „per manus sancti Angeli" verklaart als slaande op den „Engel des Gebeds" door Joannes genoemd, niet de meest voor de hand liggende is, vooral daar deze meening steun vindt in de oostersche Liturgie en in het aloude „Liber de Sacramentis".

Bij het „per Ipsum, cum Ipso, in Ipso" worden wij er op gewezen, dat deze woorden onze drievoudige vereeniging met Jezus Christus aangeven: als onzen Middelaar, Broeder en Hoofd. Ofschoon dit nu zeer waar is als men de woorden op zichzelf neemt, doet die beschouwing als gebedsverklaring weinig ter zake als men de woorden neemt in 't verband waarin ze hier staan. Zij maken immers eenvoudig deel uit van een doxologie die zegt, dat: Door Christus (als Middelaar), met Christus (als Tweede Persoon der H. Drievuldigheid), in Christus (als één van natuur met den Vader) aan God den Vader almachtig, in de eenheid van den H. Geest alle eer en verheerlijking toekomt, door alle eeuwen der eeuwen".

Jammer dat P. Koenders de schoone gelegenheid heeft laten voorbijgaan om krachtens sommige Misgebeden er op te wijzen hoe de H. Kerk veronderstelt, dat de aanwezige geloovigen onder de H. Mis, die zij hooren, ook communiceeren „Cette double fonction des fidèles à la messe qui les constitue des *offrants* et des *offerts* est si réelle, que la liturgie du sacrifice sans cela nous apparaît presque comme un *non-sens*", zegt Dom Vandeur in zijn mooi boek over de H. Mis (blz. 93).

De bewerking leest prettig en wekt een innige stichting in ons gemoed. De vertaling mag getrouw genoemd worden al is „élan de ferveur" nu juist geen „opwekking tot geestdrift", — welke uitdrukking op die plaats zeer bevreemdt (blz. 49). Een zinstorende vergissing ontmoet ik nog op blz. 47 noot 1, waar: „De priester toch is een afbeelding van Christus" bepaald zijn moet „Het altaar toch is een . . . ." (Osculatur sacerdos altare quia (scl. altare) typus est Christi").

Nu moet ik nog wijzen op iets wat de verschijning van dit boek een bizondere waarde geeft. Het ondervangt nl. een bezwaar dat velen, ook minnaars der H. Liturgie, nog hebben tegen het gebruiken van een missaal door de geloovigen. „De Misgebeden" — zoo zegt men — „gaan boven den leek uit". Voor wie „Altaar en Volk" aandachtig gelezen en herlezen hebben, voor wie de daar gegeven verklaringen in zich hebben opgenomen en verwerkt gaat deze tegenwerping zeker niet meer op. Wie uit „Altaar en Volk" de Misgebeden heeft leeren begrijpen, hij neme gerust zijn missaal mee ter kerke: hij zal echt liturgisch, echt kerkelijk, Mis-hooren.

Alles te zamen worde dit mooie, stichtende boek met vreugde ontvangen, aanbevolen en verspreid vooral ook op colleges in de bibliotheken der leerlingen, als prijsboek, catechismus-prijs, als belooning aan zelateurs en zelatrices. Het hebbe succes als 't oorspronkelijke, zijn vrucht zal niet minder zijn. OSCAR HUF S. J.

Deze recensie was geschreven reeds vóór de harde kritiek verscheen van fr. R. v. d. Valk O. F. M. (de Tijd 15 October).

De E. P. Huf schreef ons nadien dat hij zich met die uitspraak niet kan vereenigen — tot geen ander inzicht kwam — en handhaaft het bovengezegde.

R.

Lemaire (Prof. R.) Levensorde. Korte retraite voor Jonge werklieden, Amsterdam. R.K, Boek-Centrale. (120) kl. 8°.

Uit een zevental onderwijzingen bestaat deze retraite. De taal is eenvoudig, de gedachtengang klaar en duidelijk, en voor leiders van dergelijke Geestelijke Oefeningen is het werkje zeer bruikbaar. R. K. PR.

Ricard. (Mgr. Ant.) Saint Antoine de Padoue. Nouvelle édition. Paris, Pierre Téqui. (X et 400) 8° 3 fr. 50.

Waar Kardinaal Rampolla den schrijver gelukwenscht en Z. H. de Paus het werk hoogschat en zegent is verdere aanbeveling overbodig.

Ruysbroeck l'Admirable (Oeuvres de). Traduction du flamand per les Bénédictins de Wisques. Vol 1. Bruxelles. Vromant et Cie 1912, (297) 3,50 frs.

Het eerste deel van een fransche vertaling van alle werken van den zaligen Ruysbroeck, hetwelk de drie geschriften bevat, door den vlaamschen mysticus gericht aan een kloosterzuster: die spiegel der eeuwige zaligheid; Het boek van de zeven sloten; Van zeven trappen in den graad der geestelijke minne. De vertalers zeggen, dat ze zich stipt gehouden hebben aan den orgineelen tekst, en dat toont reeds een oppervlakkige vergelijking, al hebben ze tevens zorg gedragen voor een onberispelijken franschen volzin. Het is een weelde het werk te lezen, en de grootheid van Ruysbroeck toont er zich nog te beter naarmate nu van zelf sommige zijner onhandige woord-constructies of zinverbindingen zijn weggevallen. Het naief kinderlijke en ongekunstelde, dat bij Ruysbroeck zoo wonderlijk samen gaat met transcendentale verhevenheid in gedachte en uitdrukking, is bewaard gebleven. Vromant zorgde voor een fijn verzorgd uiterlijk van een boek, dat met eerbied moet worden behandeld, omdat er een hoogstaande ziel tot zielen spreekt.

DOM. RICHARD SCHUTTE, O.S.B.

Stanislas (P. Germano di S.) Passionist. Gemma Galgani, de Sarafijnsche Maagd van Lucca (1878-1903). Uit het Italiaansch door M. W. A. Wijtenburg, Hoogl. Warmond. Leiden, J. W. v. Leeuwen. 2 dln. (290 en 254 m. 8 pl.) gr. 12° Nieuwe volledige uitg. f .

Ziedaar binnen drie jaren de 3e, tweede „volledige", uitgave

van „Gemma Galgani". In alle Europeesche hoofdtalen overgezet, vertolkt in N. en Z. Amerika, ja tot in China toe, heeft dit eenvoudige en toch zoo ongemeene boek gesproken tot duizenden en duizenden de taal der ongeziene, maar daarom in te hooger realiteit bestaande wereld, de taal des geestes tot eene diep in 't stof en liefde tot het stof verzonken maatschappij; toont het ons natuur-vergodend geslacht weder een dier waarachtige „Uebermenschen", in wie de „Uebernatur" die wij „genade" noemen, hare schoonste triomfen viert, onze heiligen. Daarom is de verschijning van dit boek, ook ten onzent, tijdig in den besten zin. Tijdig in andere beteekenis is deze 3e uitgave vooral om haar beide „Aanhangsels." Het eerste stelt in drie grondige verhandelingen: geen *hysterie*, geen *hypnose*, geen *spiritisme* — de „serafijnsche maagd" veilig tegenover bezwaren der moderne wetenschap of der moderne onkunde. Het andere doet ons in het levensbeeld van Gemma's biograaf den man erkennen, meer dan iemand tot deze taak bevoegd, èn als haar geestelijke leidsman, èn als een priester, in wien zeldzame deugd, uitgebreide wetenschap en rijke ervaring in het hoogere zieleleven, allergelukkigst vereenigd waren. *Intende prospere procede et regna!* Gemma ga voort het rijk van Jesus' liefde over de aarde uit te breiden! J. C. ALB. THIJM S. J.

Valensin (Albert). Jésus-Christ et l'étude comparée des religions. Conférences données aux facultés catholiques de Lyon. Paris, Librairie Lecoffre, 1912. — (232).

Vijf voordrachten: 1. Le problème christologique que pose la science des religions. 2. „Christs mythiques" et le Christ de l' histoire. 3. L'image du Christ devant le syncrétisme gréco-romain. 4. Le Messianisme d' Israël. 5. Jésus-Christ, la voie, la vérité, la vie.

Deze aan de godsdienstwetenschap ontleende onderwerpen worden door den schrijver bevattelijk en breed behandeld. Terstond blijkt, dat een tot oordeelen bevoegde aan het woord is, die in de uitgebreide eerste- en tweedehandsche literatuur den weg weet. Goed geslaagd lijkt mij de bespreking van het vraagstuk over den al of niet bestaanden invloed van het Buddhisme op het Christendom. Na uit den geheel verschillenden aard der beide godsdiensten de aprioristische onwaarschijnlijkheid van de ontleenings-theorie te hebben aangetoond, na bovendien gewezen te hebben op haar eigenaardige economisch-geographische moeilijkheden, laat Valensin ook de feiten spreken door de opgeschroefde, onnatuurlijke Indische verhalen uit het leven van Siddharta te plaatsen naast het eenvoudige sobere evangelie. De derde voordracht is een klare weerlegging van wat door overdreven bewonderaars van den Mithrasdienst tegen het goddelijk karakter van het Christendom wordt ingebracht. Het gri.-rom. syncretisme komt ter sprake (ik heb het in apologetische geschriften zelden zoo juist omschreven gezien), de zwakke punten in de redeneering van hartstochtelijke vergelijkers worden met den vinger aangetoond, en de historische waarheid opnieuw bevestigd, dat het Christendom

— verre van zich aan te passen aan bestaande godsdienstige opvattingen — er veeleer lijnrecht tegenover staat.

Wie belang stelt in godsdienstwetenschap, of een antwoord zoekt op de moeilijkheden tegen het Christendom en den persoon van Jesus-Christus uit de vergelijkende godsdienstgeschiedenis in den nieuweren tijd gemaakt kan in het boek van Valensin veel van zijn gading vinden. DR. A. J. DANIELS S. J.

GESCHIEDENIS EN HULPWETENSCHAPPEN

Allard (Paul) Les Origines du servage en France, Paris Lecoffre (332) 12° 3 fr. 50.

Of „Boekenschouw" *up to date* is; op dit werk staat het jaartal 1913 al.

De geschiedwerken van Allard, meer dan een dozijn, van algemeene bekendheid en waarvan vele door de Akademie bekroond zijn, vinden wij hier met een belangrijk werk vermeederd.

Le servage de la glèbe was de staat waarin zij verkeerden, die verplicht waren een bezitting ten voordeele van een meester te bebouwen, zonder deze bezitting te kunnen verlaten, noch er door den meester van gescheiden te kunnen worden.

Bij de slavernij vergeleken was dit al een vooruitgang.

In dit boek wordt die vooruitgang beschreven; het omvat een tijdvak van de vierde tot het einde der negende eeuw.

Tallooze voetnoten naar bronnen en documenten verwijzend maken het tot een rijk boek voor studeerenden, een leerzaam boek voor ontwikkelden en de socioloog kan hier voor de zooveelste maal bewezen zien, welk een beschavenden invloed de godsdienst heeft uitgeoefend. H. F. VAN M.

Fernández Pradel (Jorge). Le Chili, après cent ans d' Indépendance. Lettre préface de don Rafael Errázuris Urmeneta. Paris. Gabriel Beauchesne. 1912 (16 en 293 met kt. en pltn.) 5 fr.

In hoofdzaak opgebouwd op de reeds in 1911 verschenen artikelen van denzelfden schrijver in het Fransch tijdschrift „Etudes", maar nu uitgebreid en verrijkt met menige bijzonderheid geeft dit van warme vaderlandsliefde getuigend boek een zeer goeden kijk op de snel voortgaande ontwikkeling van Chili.

Oorsprong, inrichting, bodemschatten, handel en industrie worden in het eerste boek beschreven; het tweede behandelt de verstandelijke, zedelijke en godsdienstige ontwikkeling, waarbij een haar passende plaats aan de zegenrijke werkzaamheden der Kerk is ingeruimd. Een achttal bijvoegsels met uitgebreide statistieken over bodem- en mijnvoortbrengselen, fabrieksnijverheid, handel, scheepvaart, spoorwegen en geldwezen maken dit werk ook op economisch-geographisch gebied belangrijk.

C. WESSELS S. J.

Jacobsen (Dr. R.) en **Engers** (Dr. M.) Leerboek der Oude ge-

schiedenis ten dienste der Gymnasia (gëill. XXXIII afb.) Rotterdam, W. L. en J. Brusse (VIII en 184) 8°.

Een zeer bruikbaar werkje, vlot en onderhoudend geschreven en wat voor een leerboek van groot gewicht is, overzichtelijk ingedeeld. Een zeer goede gedachte is vooral aan 't werkje een vergelijkende tijdtafel toe te voegen waardoor de leerlingen in een oogslag een schema krijgen van geheel de oude geschiedenis. Eén ding missen wij echter; een kultuur-historiese waardering der feiten of liever der tijdperken. Wij hadden hier liever wat minder namen en wat meer algemeene beschouwingen. Zoo wordt over de wereld-hervormende invloed van Hellenisme en Christendom bijna geen woord gerept. En toch: namen verdwijnen uit het geheugen maar een algemeene indruk blijft. Daar moest vooral bij 't schrijven van leerboeken der geschiedenis rekening mee gehouden worden. J. F. WETERINGS.

Ketteler's (Wilhelm Emmanuel von) SCHRIFTEN. Ausgewählt und heraus gegeben von Joh. Mumbauer. Drei Bände. Mit einen bildnis Ketteler's. Band 1: Religiöse, Kirchliche und Kirchenpolitische Schriften (VIII, 422). Band II: Staatspolitische und Vaterländsche Schriften (329). Band: III Sociale Schriften und Persönliches (344). Kempsten, J, Kösel. 1912.

De titel geeft voldoende den inhoud, die rijk is in den vollen zin van het woord. Naast deze uitgave mag men plaatsen het LEBEN DES BISCHOFS VON KETTELER (Mainz. Kirchheim) eveneens in 3 deelen en men zal zijne werken nog beter verstaan en begrijpen. R. K. PR.

Kleine Texte für Vorlesungen und Uebungen. Herausgegeben von Hans Lietzmann. O. Prof. Jena. Bonn, Marcus und E.Weber's Verlag 1910—1912.

Doel dezer werkelijk zeer verdienstelijke uitgaafjes is o.a.: voor weinig geld een wetenschappelijk-vertrouwbare editie te bezorgen en onder ieders bereik te brengen van de meeste èn theologen èn philologen interesseerende geschriften uit de Hebreeuwsche, Grieksche en Romeinsche oudheid. Ik kan hier de tot heden verschenen boekjes niet in dètail gaan bespreken. Zelfs alle namen te noemen zou overdaad zijn. Eenige mogen toch volgen om duidelijker idee te geven:

„Die drei ältesten Martyrologien". Pr. M. 0.40
„Die Didache" mit Kritischem Apparat. Pr. M. 0.30.
„Griechische Papyri". Ausgewählt und erklärt. Pr. M. 0.80.
„Antike Fluchtafeln". Pr. M. 0.70.
„Lateinische Altkirchlische Poesie". Pr. 1.50 M.

Verder natuurlijk de verschillende Apocrypha enz. enz. Het zijn alle nette, practische, handige boekjes. DR. AL. SLIJPEN, S. J.

Kuyper (H. S. S.) Brieven uit de Bergen, Zwolle, La Rivière en Voorhoeve (256 bl. met 12 kunstplaten) 8° *f* 1.90.

Deze „Brieven" worden onderverdeeld in „Brieven uit Zwitserland"

(9-141). „Brieven uit Partenkirchen" (143-237) en „Brieven uit Meran" (239-254). En een naschrift vermeldt, dat „Brieven uit de Bergen" zeer omgewerkte herdrukken zijn uit „Timotheus" en „Brieven uit Meran" verschenen als inleiding tot „Brieven uit Italië."

't Boek is aangenaam, hier en daar pittig geschreven, leerzaam voor wien het land der bergen zelf gesloten bleef. Maar daarom toch niet aanbevelenswaardig, tenminste niet voor Katholieken. Want het zijn geen gewone reisbrieven, maar stichtend-Protestantsche. Twee zinnen typeeren het werk: „Voor ons Nederlanders, die naar het gevleugeld woord van Groen van Prinsterer „issus de Calvin" zijn (bl. 135) en „Roomsch is een eigenschap, die bij ons volk niet veel goeds beduidt. Eeuwen hebben niet vermocht den voor ons volksoor onaangenamen klank uit dat woord weg te nemen." (bl. 189).

Om dit zuiver protestantsche stempel acht ik het boek niet geschikt voor Katholieken — zeker niet voor onze jongens en meisjes, en ontwikkelde hebben wel andere werken, waaruit zij een prettige kennis der bergen kunnen opdoen. C. WESSELS S. J.

Queillè (E). Les Commencements de l'Indépendance bulgare. Préface par E. Lamy, de l'Académie française. 1 vol. in 8⁰ carré. (XXXVIII-440). Blond et Cie. Paris. 6 frs.

Queillé, inspecteur général des finances, was in 1881 met toestemming der Fransche regeering naar Bulgarije gegaan ter reorganisatie der finantiën van dit land. Hij stelt hier zijne herinneringen te boek, niet alleen finantiëele, maar ook politieke en litterarische.

Lamy roemt de hoedanigheden van den schrijver: grondig kenner van de techniek der finantiën, degelijk karakter, scherpe geest, vol gevatheid, man van opvoeding ook op het gebied van kunst en letteren.

Voor belangstellenden zeker een boek van actualiteit.

H. F. VAN M.

OPVOEDING EN ONDERWIJS

Abry (E.), **Audic** (C.), **Crouzet** (P.). Histoire illustrée de la littérature française. Paris, H. Didier. (664) 32⁰. 324 illustrations. 5 fr.

Een prachtig gedrukt boek met artistieke illustraties op geglansd papier in handig formaat. Dit vooraf met het oog op den in verband daarmede uiterst lagen prijs.

De inhoud is natuurlijk een „précis", maar juist een „précis" van datgene, wat in de gewone studieboeken over litteratuur ontbreekt. Geene critieken, wier algemeenheid slechts dan waarde heeft, als zij het gevolg zijn van voorafgaande détailstudie; integendeel: men vindt hier om zoo te zeggen meer het technische deel der litteratuur. Data's en levensgebeurtenissen van gewicht, analysen, voorbeelden van de gewone „procédés du style", door de schrijvers toegepast, met de noodige aanhalingen en verwijzingen tot staving, illustraties, die werkelijk een kijk geven, allerlei gegevens over het

litteraire, artistieke en sociale leven gedurende de gewichtigste tijdvakken, enz.

't Is een boek, dat zeer de belangstelling wekt en gaande houdt; portretten van schrijvers, caricaturen, facsimiles van geheele bladzijden, met correcties en al....

Een boek, dat uitstekende diensten kan bewijzen bij de litteratuurstudie in engeren zin. H. V. M.

Bezard (J.) De la méthode littéraire. Paris, Vuibert (738) 18×12 c.m. 5 fr.

't Is het, „Journal d'un Professeur de première au Lycée Hoche". Ik had er eene Roomsche (?) aankondiging van gelezen en dacht heel wat te vinden, toen de uitgever het mij zond.

De neutraliteit ontaardt in eene verdraagzaamheid zelfs van veel wat geen mensch behoorde te verdragen. Het beste zal zijn als de leeraar de methode aangeeft op de wijze als hier, en het boek kan wegblijven. LEERAAR M. O.

Bruyn (G. de) Boekhouden. Deel I. (207) 16°. J. Muusses. Purmerend. *f* 2.50.

No. 12 van de Reeks van Leerboeken onder redactie van W. Toose, Directeur van de Handelsschool te Rotterdam.

De leerstof, in hoofdzaak bestemd voor de eerste klasse eener handelsschool omvat de boekhouding van eenvoudige en meer uitgebreide zaken. Een eenvoudige handel in wijnen en gedistilleerd en eene zaak in tabak wordt er in behandeld.

In de aanteekeningen achter de oefeningen vindt men vele bijzonderheden en formulieren.

Ter kennismaking aanbevolen. H. F. VAN M.

Caillon. (C.) Dictionnaire étymologique des Ecoliers français. Lille, Camille Robbe, éditeur. (725) 32°, Cart. 3 fr.

Een uitstekend woordenboekje, zeer practisch voor den zoeker ingericht, en waarin men de woordfamiliëen gemakkelijk vindt, terwijl men dadelijk kan zien tot welken groep, dit of dat woord behoort. 't Zal van groot nut zijn voor de candidaten Fransch L. en M. O. en uitstekende diensten kunnen bewijzen voor onze middelbare scholen.

Dat de etymologie hier niet met die wetenschap als doel, maar als middel is behandeld, verhoogt de practische waarde van dit boek, dat eene nuttige, voor de ontwikkeling voordeelige studie der vreemde taal bevordert.

Het bevat in dezen tweeden druk ook nog: les locutions latines et étrangères, les noms historiques, les noms géographiques avec cartes et les noms de célébrités, un vocabulaire historique. Die vocabulaire historique is echter een sectarisch prul en de célébrités in de derde afdeeling zijn alleen de door het Fransche gouvernement en zijne „séides" op het voetstuk geplaatste.

Maar die aanhangsels kunnen er desnoods uitgescheurd, de ety-

mologie is best en zoo'n boek hebben wij hier niet, voor zoover mij bekend. LEERAAR M. O.

Heimans (E.) Het aquarium-boekje. Amsterdam, W. Versluijs (197.) 8°.

„Dit boekje bedoelt niets anders dan beginnenden natuurvrienden die in huis of school een klein of een groot aquarium ter verzorging hebben gekregen, goeden raad te geven." Ik heb evenveel lof voor dit werkje als voor Thijsse's vogelboekje, en hoop dat vele ouders zoo verstandig mogen zijn het voor hun kinderen te koopen! LEERAAR. M. O.

Minderhoud (H. J.) Le jeune Commerçant (121) 16°. J. Muusses. Purmerend,

Deze „lectures commerciales" bevatten: Le Tour du monde pour cinq sous, les Foires, l'Industrie des Fruits aux Etats-Unis, la Pêche de la Sardine, l'Elevage du ver à soie, le Sel, le Sucre, le Froid artificiel, le Verre, la Baleine, la Culture du Thé en een Vocabulaire, alles op den rand voorzien van correcte vertalingen der moeilijkste termen.

O.a. aanbevolen voor wie examen Fransche handelscorrespondentie gaan doen. H. F. VAN M.

Polak (S. Jzn.) De Fransche Handelscorrespondentie. (134) 16° J. Muusses, Purmerend. *f* 1.25 ing., *f* 1.50 geb.

Dit boek is samengesteld naar gegevens, *uitsluitend aan de practijk ontleend.*

Het bevat: Brieven van Handelaars of Fabrikanten aan hunne agenten en omgekeerd; export, import, informatiën, iets over wissels, averij, export naar de Levant, zee-assurantie, zaken op levering, eenige circulaires, examenopgaven, marktberichten. Een werkelijk practisch boek, dat velen een geschikt leerboek zal blijken. v.M.

Rappard (Jonkvr. H. A.) Goede manieren. Wat men doen en laten moet in het dagelijksch leven. Haarlem. Firma P. Visser Azn. 3de druk. (155) *f* 1.25 geb. *f* 1.75

Dankbaar doch niet tevreden! Ik had zoo stellig gedacht dat Jkvr. v. Rappard ons nu eens zou verrassen met heel bizondere inlichtingen op het gebied van wellevendheid. En nu overlaadt ze ons met allerlei kleine op- en aanmerkingen als: hand voor den mond houden bij het hoesten en geeuwen, niet praten als men den mond vol heeft, niet wippen met een stoel en tal van zulke hoogst elementaire voorschriften. Wel, dat zijn immers vormen, die een vijfjarig kind reeds naar behooren weet te onderhouden.

Een boek schrijven over wellevendheidskunst waar iedereen over voldaan is, zal wel moeielijk zijn. Altijd zullen er desiderata blijven, maar onnutte ballast werpe men uit. Toch kunnen wij dit werkje, reeds veel beter dan bij den 2den druk, den lezer aanbevelen. M. WALRE.

Schrijnen (Dr. Jos.) Sociale klassieke Taalkunde. Amsterdam. C. L van Langenhuysen (30 pag,) prijs f 0.60.

Het is voorzeker een verblijdend teeken voor de toekomst van onze Nederlandsche klassieke filologie, dit programma van de nieuw benoemde katholieke buitengewoon hoogleraar prof. Dr. J. Schrijnen.
Het doet ons weldadig aan als een frissche windvlaag in de muffe almosfeer der tekst-kritiek waarin onze vaderlandsche klassieke letteren nog maar altijd moeten gedijen. Een ieder die belangstelt in de ontwikkeling der klassieke taalstudie, zij het werkje warm aanbevolen. J. F. WETERINGS.

Thijsse (Jac. P.) Het Vogelboekje, met teekeningen van J. v. Oort, v. d. schrijver, en foto's. Amsterdam, W. Versluys (168). 8°.
Een mooi, frisch boekje, waarop ik volgaarne de aandacht vestig. De bekende schrijver geeft in 34 blz. eenige voorafgaande beschouwingen over bouw en levenswijze der vogels, en de rest van het boekje geeft tabellen om den vogel te determineeren. Voor zulk boek geef ik twintig verhaaltjes en novelletjes in ruil!
LEERAAR M. O.

Zadoks (Mr. Dr. S.) en van Zeggelen (Mr. C. H.). Handelsrecht. (215) 16° 2e. druk. J. Muusses. Purmerend. *f* 2.—
De tweede druk is geheel herzien, aangevuld en verbeterd. De hoofdstukken dragen tot titel: Algemeene Inleiding over het Burgerlijk recht, waarna: 1 kooplieden, zaken en daden van koophandel, 2. Vernootschappen, 3. Het handelspapier. 4. Verzekering. 5. Het zeerecht. 6. Faillissement en surséance van betaling, 7. Hoofdbeginselen van het procesrech. 8. Internationaal privaatrecht.
Ter kennismaking aanbevolen. LEERAAR M. O.

Zeller (A.) Handelscorrespondentie ook voor zelfonderricht. Frank. Amsterdam. Meulenhoff. *f* 2.— in map *f* 2.60.
Deze correspondentie kunnen wij ten zeerste aanbevelen, en zijn overtuigd dat men door zelfonderricht volgens deze methode nogal wat bereiken zal. LEERAAR M. O.

KUNST

Cloquet. Les Cathédrales et Basiliques Latines, Byzantines et Romanes du Monde Catholique. Bruxelles, Desclée. (400) in folio. 320 gravures fr. 10 — fr. 15 — et fr. 25.

Weissman (A. W.) Geschiedenis der Vaderlandsche bouwkunst. Met 185 afbeeld. naar schilderijen, teekeningen, prenten en fotografiëen. Amsterd. S. L. v. Looy. (16 en 457). roy. 8° *f* 7.50, geb. *f* 8.50.

NIEUWE LETTEREN

NEDERLANDSCH

Op verzoek van sommigen onzer lezers geven wij het oordeel over eenige romans, uitgegeven door de wereldbibliotheek. **Mikzath** (K); DE WONDERPARAPLUIE; Goed voor volwassenen — **Zangwill** (J.)

HET GROOTE GEHEIM VAN BOW; spannend, goed — **Strug** (A) DE GESCHIEDENIS EENER BOM; niet slecht, maar opgewonden en tamelijk vervelend — **Viebig** (Clara) IK SCHELD U KWIJT; tegen de katholieken, gemeen boek — **Constant** (Benjamin) ADOLPHE; Dit boek is bepaald niet goed — **Tsjechof** (A. P.) EEN TOEVAL. Ook niet goed; en vervelend bovendien —

Gerisch (A.), Ontwaakt. Roman uit het proletariërsleven. Vertaald door Jo. Arenberg. Amersfoort, Schoonderbeek. (208). 8°. *f* 1.50, geb. *f* 1.90

De schrijver gebruikt den roman als propagandamiddel en schildert de rechtvaardigheid en de heerlijkheid van het socialisme. Iedere proletariër, met wien wij in kennis worden gebracht is een persoon, dien je zoo direkt wel om den hals zoudt willen vallen — knap, edel, zelfbewust, opofferend, enz. Vooral echter mijnheer Berg is wel het fijnste stuk werk, dat men onder de menschen kan uitzoeken. Aan de zijde eener bekeerde dochter van een bourgeois, vetgemest door het bloed en zweet der arbeiders, vindt hij zijn geluk. En tot slot zingt hij deze poëtische vervloeking van het Christendom onder begeleiding zijner viool:

„O, hoop niet meer naar oude Sage
Dat gij een wondersterre ziet,
U leidend naar des Heilands Kribbe —
Dat is de zin dier beeldspraak niet.
Omhoog! Een ster met lichtend schijnsel,
Het SOCIALISME wenkt u blij!
Zij leidt U naar uw EIGEN woning,
En uw Verlosser — die zijt gij!" —

In het oordeel over dit werk kan niet de minste sprake zijn van twijfel of aarzeling; het is slecht in alle opzichten. A. GIELEN.

Harland (Henry). De snuifdoos van den kardinaal. Naar het Engelsch door Alb. Steenhoff-Smulders. Zevenbergen. A. Greven. (223).

De prijs werd niet opgegeven, maar 't is in allen geval een kostbaar boekje. Ik heb onder het lezen dikwijls stil en genoegelijk in mijn eentje zitten lachen om de aardige opmerkingen en geestige invallen van Peter en de Duchessa. Ik vond het alleen jammer dat mijn boekje zoo ongelukkig gebrocheerd was en de bladzijden verward door elkaar stonden. Maar dat kan het euvel zijn van een enkel exemplaar, en anders zal de uitgever dat nog wel kunnen veranderen. Lectuur voor allen. A. GIELEN.

Hurrelbrinck (Mr. L.) Madonna, roman uit Limburg. Amersfoort, Valkhoff.

Een onzer lezers vraagt waarom wij van dit boek kortweg hebben gezegd: niet lezen. Dezelfde auteur schrijft toch schetsjes in een katholiek dagblad? En die zijn goed! Wij weten het, maar zien de bewijskracht niet van dit feit. Het eene boek kan verkeerd zijn en het andere buitengewoon mooi en goed, waarom niet?

Overigens geef ik hier even den inhoud en laat aan den lezer de uitspraak.

Buiten weten van den vader, een rijken en driftigen boer, wordt zijne dochter onder behandeling gesteld van een kwakzalver. De dwaze moeder is de schuldige. Op een oogenblik dat zij afwezig is, verkracht de schurk het arme kind, dat hij eerst onder narcose heeft gebracht. Het meisje weet van niets, totdat eindelijk een echte dokter ondekt dat zij zwanger is. De kwakzalver wordt veroordeeld, de verleide trouwt met een man, die haar jongen wettigt, en deze studeert en wordt arts.

Zijn eigen vader, die al dieper en dieper is gezonken komt onder zijn behandeling en de zoon staat hem bij in zijn doodstrijd. Wat dunkt U? R.

L'Hande (Pierre) Louis of de geschiedenis van een kind. Naar het Fransch door P. J. van Santen. Utr. Dekker & Van der Vegt. (315) 8° *f* 1.50 geb. *f* 1.90,

De dubbele titel doet een weinig ouderwetsch, doch de inhoud van het boek is frisch, onderhoudend, bovenal leerzaam. Het is de geestelijke ondergang van een knaap door gebrek aan liefde en leiding, vooral echter door het wangedrag zijner wereldsche moeder. Overigens twijfel ik ook wel een weinig aan de opvoedkunde der paters, die hun jonge leerlingen werkdadig laten deelnemen aan stierengevechten. Men zal wel volbloed Spanjaard moeten zijn om voor de verderfelijkheid van zulke tooneelen geen open oog te hebben.

Dit boek is voor volwassenen, volstrekt niet voor pensionaat enz.

A. GIELEN.

Meester (J. de). De zonde in het deftige dorp. Een vertelling van menschen en zeden. Amsterd. Maatschappij voor goede en goedkoope lectuur. (322) 8°. f 1.90 — geb. f 2.75.

Deze vertelling is verschenen in de Gids, en noemt in den titel datgene, waarover de Meester het bijna altijd heeft in zijn boeken: *de* zonde. Dat wil zeggen de zonde tegen het zesde gebod. Hier gaat het over eene dienstbode, die in het huis van haar meester, een braven dominee, schandelijk is verleid door diens zoon. De ontzetting van den vader, de verontwaardiging van een vrij-denkenden dokter, de lamlendigheid van den schuldige, de neerslachtigheid van de meid, de geslepenheid van hare vulgaire ouders leveren de stof voor de studie. In zijn roman „Geertje" en latere schetsen heeft deze schrijver ons al bewezen dat hij behoort tot de durvende realisten. Dit soort van boeken laat altijd droesem achter in de ziel van de lezers. A. GIELEN.

Reyneke van Stuwe (Jeanne) Bloeiende Oleanders. Amsterdam L. J. Veen (12 en 239) 8°. *f* 2.50 geb. *f* 4.50.

De 25ste roman van Jeanne Kloos-Reyneke van Stuwe! De uitgever heeft dit feit willen herdenken en vieren als een feest, een dertigtal bekende letterkundigen hun oordeel gevraagd over het werk der schijfster, en al die waardeeringen in dit boek laten afdrukken.

Het is een roman uit het Haagsche leven, die ons hier wordt gegeven, en men voelt aandrang om te schreien over al die ziel-leege menschen. Het verhaal herrinnert onmiddelijk aan Bang's Phedra. Ook hier verlieft de jonge vrouw, een koele doch zieke en perverse natuur, op haar stiefzoon. Zij is als de bloeiende Oleander, haar lievelingsbloem, uitwendig schoon en verlokkelijk, doch verbergt van binnen het doodelijk vergift.

Beiden strijden tegen het opkomend, ongeoorloofde gevoel.... maar als de jonge man zich duidelijk rekenschap geeft van den toestand zijns harten en begrijpt dat hij niet tot het einde weerstaan zal, gaat hij heen en zoekt den dood in de golven.

En de lezer, die zich niet thuis gevoelt te midden van die ontkerstenden, zonder karakter en bijna zonder geweten — die als lafaards de vlucht nemen zoodra het leven moeilijk wordt en strijd brengt, hij noemt dit beter dan „bloeiende Oleanders" een „boek van kleine zielen". A. GIELEN.

Sinclair (F. de) Baron Selderie. Amsterd. v. Holkema & Warendorf. (256) *f* 0.90.

Men kan van dat verhaal zoo dadelijk een blijspel maken. De gebeurtenissen, in hare snelle opvolging en veronderstelling van bovenmenschelijken eenvoud bij de bedrogenen, mogen ongelooflijk voorkomen; men vergeet dat wel om de leutige en rake manier, waarop ieder persoon is geteekend, en vooral de onderlinge naijver der dorps-deftigen wordt gehekeld. Een gezond boek.

A. GIELEN.

Vere Stacpoole (H. de). Carry Owen, de roman van een renpaard. Uit het Engelsch. Utrecht, A. W. Bruna & Zn. (227) 8°. f 0.50.

Een echt engelsch boek. Leuke typen, malle gebeurtenissen, koddige kwinkslagen — en al is dan de literaire waarde niet groot — het blijft toch een verhaal dat gaarne zal worden gelezen.

A. GIELEN.

Vesters (J. B.) De koning van het goud. Nijmegen, Malmberg. (159) 8°.

Men raakt, na lezing van dit boek, weer opnieuw overtuigd dat Vesters een onzer beste katholieke romanschrijvers was. En de gretigheid, waarmede zijne werken nog steeds worden gevraagd, bewijst wel dat een deel van het publiek zijn gezonden smaak nog niet heeft verloren. Van harte aanbevolen. R.

Veth (Corn.) Prikkel-Idyllen. II. Crimineel allerlei (lotgevallen van Nick Carter, Buffalo Bill, de Gentleman-inbrekers, enz.) III. Nella, of het slachtoffer van Misdaad en Bedrog. Volksroman. Bussum, Dishoeck.

Dit zijn de twee laatst verschenen nummers der prikkel-idyllen. Veth houdt aardig huis en laat de belachelijkheden van dat soort lectuur door een vergrootglas bekijken. Het is van harte te hopen dat hij vele bekeerlingen mag maken. R.

Wagenvoort (Maurits). Het stijfhoofdige bruidspaar. Roman uit

den tijd der O. I. Compagnie. Amsterdam. L. J. Veen. (III 238). 8°. *f* 2.40, geb. *f* 2.90.

Laster heeft haar werk gedaan en scheiding gebracht tusschen twee verloofden. En door hun halstarrigheid wordt elke verklaring en opheldering onmogelijk; zij blijven gescheiden en sterven beiden van leed en smart. Dit laatste moge wat overdreven schijnen, de schrijver zal het denkelijk wel toegeven en tevens misschien verklaren dat dit verhaal hem bijzaak is. Op mij ten minste maakt deze vertelling den indruk alsof Wagenvoort voornamelijk bedoelt ons kennis te laten maken met toestanden en leven ten tijde der machtige O. I. Compagnie. Dat juist geeft het boek zijn waarde, en zal het belangstelling doen vinden bij ernstige en ontwikkelde lezers. A. B. H. GIELEN.

Werner (E.) Levenswegen. Naar het Duitsch door N. Rutters-Andretsch. Amsterd. H. Becht. (245), 8°. *f* 2.40 — geb. f 2.90.

Brunold wordt door zijn Chef weggemoffeld naar Siberië, en die lieve patroon trouwt nu zelf met de jonge vrouw, welke de onschuldig veroordeelde moest achterlaten. Zoo iets kan gebeuren in Rusland en vooral in de boeken van Werner.

Na eenige jaren ontmoeten wij de hartelooze Olga als weduwe, goeden sier makend van de nagelaten rijkdommen van haar tweeden man (?). Intusschen ontvlucht Brunold zijn gevangenis en keert terug in 't vrije leven, rampzalig en gebroken. Doch hij heeft nog kracht genoeg zijn eigen ongeluk uit te beelden in een tragedie, welke een wondervol kunststuk blijkt te zijn en het publiek in vervoering brengt. Vervolgens vertelt hij zijn dochter, die tot een schoone jonkvrouw is opgegroeid (ofschoon ze door haar naijverige moeder tot op achttienjarigen leeftijd in de „kinderkamer" heeft doorgebracht ! ! !) dat hij haar vader is. Zonder te vergeten en te vergeven sterft dan Brunold, en een weinig later ook de vrouw, die oorzaak was van al zijn ellende. De dochter leeft in gelukkigen echt met een soort land-edelman. De vertaling is goed, en het boek is beter dan vele andere van Werner. A. GIELEN.

Wohlbrück (Olga). Het Nieuwe Geslacht. Bewerking van Mevrouw Wesselink-van Rossum, Amsterd. v. Holkema & Warendorf (336) 8°.

Waarom dit boek zoo heet, begrijp ik niet best. Dit nieuwe geslacht van jachtende menschen en Streber, die trots alles en door alles omhoog wil klimmen, heeft ten allen tijde bestaan. De koude, zelfzuchtige Jelles, die zijn maitresse ergens in een gesticht laat opbergen, als hij meent dat ze zijn eerzuchtige plannen in den weg zou staan. Dolly, die met de bedienden haars vaders flirt en samenkomsten heeft.... och, zulke wezens zullen in werkelijkheid wel te vinden zijn. Maar dat Jelles een liefhebbend vader en Dolly een goede vrouw wordt — dat is tamelijk verbluffend. Ik geloof niet dat zulk een boek aanstoot zal geven aan hen die veel hebben gelezen, want nergens gaat de schrijfster zich aan hartstochtelijkheid te buiten. Onder het lezen heeft men echter bijna geen oogenblik omgang met menschen, van wie een afschrik-

wekkende of een veredelende invloed uitgaat. Daarom is het voor bibliotheken allerminst geschikt, en den enkeling niet aan te bevelen. A. G.

Yver (Colette) De vrouw in de rechtzaal. Roman uit het Fransch bewerkt door E. J. F. Amsterdam. Holkema en Warendorf (339) 8° *f* 2.50.

Henriette Marcadieu, de advocate die op 25 jarigen leeftijd reeds „naam" gemaakt heeft, treedt in het huwelijk met den alom bekenden advokaat André Vélines. Ofschoon gehuwd wil zij toch het beroep harer keuze blijven uitoefenen. Een zeer belangrijke zaak wordt haar toevertrouwd en door haar schitterend pleidooi en prachtige overwinning, komt haar naam op aller lippen. Arm en rijk roept hare hulp in. En het duiveltje van naijver, dat eerst sluimerde in het hart van haar man, begint te ontwaken. Nu hij ziet dat zijne vrouw blijft vasthouden aan haar princiep, zich in haar beroep niet te laten leiden en beheerschen door haar man, vermindert langzamerhand zijne liefde, de vertrouwelijkheid en het vertrouwen verdwijnt. En als hij dan voor eenige dagen de stad moet verlaten, keert zijne vrouw met haar kind terug in de ouderlijke woning. De President der Rechtbank, haar oude leermeester, maakt handig gebruik van zijn invloed. Hij weet haar te overreden eene verzoening tot stand te brengen tusschen twee gescheiden echtgenooten, en 't aanschouwen van het door haar bemiddeling herwonnen geluk doet ook haar zelve tot andere gedachten komen. Ze neemt weder intrek in de echtelijke woning, en als de prikkelbaarheid van haar echtgenoot blijft voortduren, brengt zij hem een groot offer. Het pleiten in een opzienbarend proces, dat haar was toevertrouwd, weet zij met echt vrouwelijke fijngevoeligheid op te dragen aan haar man. Ook zelve verschijnt zij in de rechtzaal, doch niet als zijn gelijke of meerdere, maar in nederige bediening van Secretaresse. En van af dit oogenblik is hun huiselijk geluk gegrondvest.

In dezen roman heeft C. Yver, duidelijk willen aantoonen, dat de plaats der *gehuwde* vrouw niet is in de rechtszaal of in 't openbaar maatschappelijk leven. Wil de vrouw geheel beantwoorden aan hare roeping, dan moet zij de steun, de hulp en vertrouwelinge van haar man zijn, bij wie hij in de moeilijke uren des levens troost en bemoediging kan vinden.

Niet als zou eene vrouw haar talenten niet mogen ontwikkelen om te voorzien in eigen behoeften en later wellicht, door de omstandigheden gedwongen, in die harer kinderen; Volstrekt niet! Van zulke geeft C. Yver een schitterend voorbeeld in Mevrouw Marty en Louise Pemette.

Wil men nu ten volle genieten van dit werkelijk mooie boek, dan moet men het lezen ernstig en aandachtig, en niet verslinden als een gewoon romannetje. Voor volwassenen en ontwikkelden is de lezing aan te bevelen; men onthoude echter wel: het is volstrekt geen kinderlectuur. M. WALRE.

Zwarts (Aukje) Levensblijheid. Geauthoriseerde vertaling van „Fräulein Schmidt and Mr. Anstruthes, being the Letters of an independent woman." Leeuwarden, Meijer & Schaafsma. (300) 8° *f* 1.75, geb. *f* 2.25.

Wij worden zoo zelden verrast door een echt mooi boek, dat wij het zeldzame geval wel uitdrukkelijk mogen vermelden. LEVENSBLIJHEID is een prachtig boek. Ik heb sinds lang niets gelezen dat zoo natuurlijk is geschreven, zoo innig doordacht en zoo goed is vertaald. Het zijn brieven, niets dan brieven van Rose-Marie Schmidt aan haar verloofde, die van haar verwijderd, spoedig zijn woord terugneemt. Zij blijft schrijven, op zijn verzoek, als vriendin aan haar vriend.

Doch wanneer dan ten tweede male in zijn hart de liefde ontwaakt, en hij weder komt met een verklaring dan antwoordt zij dat eene en enkele woord: „Ik zal niet meer schrijven." Neen zij wil niet tot levensgezel dengene, wiens wankelmoedigheid zij heeft leeren kennen. Ook jonge menschen kunnen dit boek gerust ter hand nemen; het is alleen de vraag of zij het op zijn waarde zullen schatten! A. GIELEN.

FRANSCH

Boulenger (M.) LE MARCHÉ AUX FLEURS. Echtbreuk; nonsens en laster — **Galzy** (J.) L'ENSEVELIE. „corruption raffinée" — **Perrin** (J.) UN MASQUE SUR DEUX VISAGES. Een laaghartige moord, die in bizonderheden nog eens wordt verhaald; een verkeerd boek in zijn geheel — **Maizeroy** (A.) L'AMOUR EN DANGER; immoreel, goddeloos, en een prul om te huilen.

Belgrand d'Arbaumont (M.C.) L'Appel. Paris, Plon-Nourrit 3 fr. 50.

Ik herinner me niet dezen naam ooit te hebben gehoord. Hij is ook zoo mooi en gezocht dat ik wel geneigd ben hem te houden voor den schuilnaam van een beginneling. Het boek mag er zijn, dat lijdt geen twijfel.

Een jonge edelman bemint eene rijke Parijsche. Maar hij kan niet besluiten zijn kasteel en land en volk te verlaten, om zich te vestigen in de „Ville Lumière". Hij zou zelfs zijn liefde hebben opgeofferd om aan dezen plicht getrouw te blijven, en het heeft aanvankelijk alle kans dat dit offer van hem zal worden gevraagd. Later evenwel ontwikkelt zich alles ten zijne gunste. Goede en gezonde lectuur. DR. L. DAURIAC.

Bruyére (André) Le Château du mystère. Paris, Gautier. 3 fr.

Niet verkeerds in dit boek, maar romantisch om van te rillen. Als men niet beter te doen heeft. A. GIELEN.

Cardonne. (Pierre de) Les Dissentiments. Paris, Grasset. 3. fr. 50.

Het boek is ernstig bedoeld, doch het verhaal zelf is niet verkwikkend, en enkele zeer hartstochtelijke bladzijden kunnen het voor velen beslist gevaarlijk maken. R.

Flat (Paul). Le Frein. Paris, Sansot. 3 fr. 50.

Een jonge ongeloovige vrouw zoekt den vriend van haar man in het net te krijgen. De broeder van dezen vriend, een echten zwakkeling, is priester en zoekt het ongeluk te voorkomen. De vrouw evenwel, ongeduldig dat men haar tracht te dwarsboomen, brengt haar slachtoffer zoo ver dat hij met haar de vlucht zal nemen. Juist op het kritieke moment ontdekt de bedrogen echtgenoot dit plan. Een duel; de vriend wordt gewond, en verpleegd door zijn broer; de priester brengt hem tot inkeer; verzoendag voor de beide vrienden. Daar zijn gezonde gedachten in dit boek, maar ook verkeerde. Bovendien is het onnoodig in het slijk te woelen om paarlen te vinden, als men ze elders kan zoeken zonder zich vuil te maken. Niet aan te bevelen. DR. L. DAURIAC.

Gros (Léopold) A l'ombre du Clocher. Paris, Grasset. 3 fr. 50.

Zeer goed, maar een weinig traditioneel. Léon moet van huis om het Vaderland te dienen, en zegt zijn verloofde, Irma, vaarwel. Haar vader, een rijke landbouwer maakt gebruik van Léon's afwezigheid, om zijn dochter te dwingen tot een andere partij, een stadschen mijnheer. Deze blijkt aldra een nietswaardige te zijn, en Irma wordt ziek van verdriet. Daar is slechts een middel om haar te genezen; Léon, die verontwaardigd over het onrecht hem aangedaan niet meer naar huis wilde komen, moet wederkeeren. Zoo gebeurt het, en alles komt in orde. Dat het boek voor alle jonge meisjes geschikt is, zou ik niet gaarne beweren.

DR. L. DAURIAC.

Morel (Jacques) Feuilles mortes, Paris, Hachette. 3 fr. 50.

Altijd hetzelfde! Dit boek beschrijft nu weer den innerlijken strijd en ten laatste de overwinning van een jonge, ongelukkig-gehuwde vrouw, die door andere liefde wordt bekoord. Goed geschreven; edel bedoeld; toch voor jonge menschen niet aan te bevelen. Neen! DR. L. DAURIAC.

Niepce (Gaston) C'était l'Automne. Paris. Grasset. 3 fr. 50.

Een jongmensch vraagt een weduwe ten huwelijk. Zij wijfelt, bevreesd of die liefde wel bestendig zal blijken; maar ten slotte, luisterend naar de stem des harten, geeft zij toe. Alvorens echter het tot een huwelijk komt, ontmoet hij een jong meisje en vat oogenblikkelijk vuur. De weduwe trekt heel verstandig terug. Nogal sentimenteel. DR. L. DAURIAC.

DUITSCH

Gabelentz (G. von). Das gluckhafte Schiff. Leipzig Staackmann. (351). 8°. M. 4 — geb. M. 5.

Een moderne roman over het moderne thema, dat al zoo verschrikkelijk oud en zoo zwart beduimeld is.

Hij bemint een jong meisje dat trouwt met een ander. En nu kan de lezer het verder wel aanvullen. Straks vraagt zij echtscheiding en trouwt dan den eerste. Wij hebben er al lang genoeg van.

FEDERER.

Haase (Lene). Im Bluffland. Berlin, Egon Fleischel. (310). 8°. M. 4.

„Bluffland" is Amerika, waar een Duitsche freule haar geluk gaat beproeven. Een enkele maal lijkt deze juffrouw te veel op 'n gewone romanheldin, een andermaal bluft ze wel wat te hard over haar Pruisen, maar in 't algemeen is ze verstandig en gezond van ziel. Het boek in zijn geheel is nogal oppervlakkig. FEDERER.

Kesser (Hermann) Lukas Langkopfler; Das Verbrechen der Elise Geitler. Frankfurt, Rütter & Loening (247) 8°. M. 3.—, geb. M. 4.50.

Twee vertellingen. De eerste handelt over een koninklijke Maitresse, die een student in haar netten verstrikt en ten val brengt. De tweede is een verleidingsgeschiedenis van een meisje door een tooneelspeler, die ten slotte zelf wordt gedood. En 't geheel is een vuil ding. FEDERER.

Moersberger (F. R.) Pastor Verden. Ein Heide-roman. Stuttgart, Cottasche Buchh. (315) 8°. M. 3.50, geb. M. 4.50

Een flink en eerlijk boek. De schrijfster is protestant en voor hare geloofsgenooten zal denkelijk deze roman wel de meeste aantrekkelijkheid hebben. De meeste zeg ik; want ook voor ons is hij de moeite van het lezen wel waard. Een Duitsch vriend schrijft ons over de auteur: Zij kent haar volk evengoed als Frenssen en dikwijls vraagt men zich onwillekeurig af, of zij dezelfde personen niet beter uitbeeldt dan hij. R.

Ompteda (G. von) Der Venusberg. Novellen. Berlin, Egon Fleischel. (301). 8°. M. 3,50, geb. M. 5.—.

De titel klinkt een weinig angstwekkend, maar is gelukkig slechts bedriegelijke reclame. Der Venusberg heet de laatste van deze 14 novellen, en schrijver of uitgever hebben, waarschijnlijk niet zonder bijbedoeling, dien naam gegeven aan het gansche boek. Goed geschreven, alleen wat overdreven en druk!

FEDERER.

Zahn (Ernst) Was das Leben zerbricht. Stuttgart, Deutsche Verlags-Anstalt. (451) 8°. M. 3.50, geb. M. 4.50.

Er klinkt een ernstige toon, meestal van droeve berusting, door dit boek van schetsen en kleine verhalen. De „Widmung" had ons daarop voorbereid:

Was still und verborgen
Das Leben zerbricht,
Die Helle des Tages,
Die weisz davon nicht.

Die Nacht ist die Stunde
Die Tränen sieht.
Es hat keine Worte
Des Unglücks Lied.

Und wenn eine Hoffnung
Zu scherben fällt,

Wie sollte das hören
Die laute welt!

In Nachten und Tiefen
Spinnt das Leid.
Sein Alter aber
Ist Ewigkeit.

Zahn verhaalt van het stille leed, de verborgen teleurstellingen, niet eens geweten door hen die ze aandeden. Jammer dat de laatste novelle de stemming verstoort. Zij beslaat de helft bijna van het boek en vertelt: Een meisje krijgt een jongmensch van hoogeren stand lief, en hij zegt ronduit dat van huwelijk geen sprake kan zijn. Zij echter welbewust en wetend wil door hem worden verleid opdat hun kind haar een levend en blijvend aandenken worde van deze gelukkige dagen. Zoo geschiedt, en allerlei ellende is het gevolg. Men ziet „Das Leben der Salome Heller" is niet erg voorbeeldig! L. V. D. B.

ENGELSCH

Benson (E. F.). Mrs. Ames. London. Hodder & Stoughton, 6 sh.

Een nichtje vervolgt den man van hare bloedverwanten met oneerlijke liefde. De reden: Ledigheid; de menschen hebben niets te doen. Niet goed.

Haggard (Lieut. Col.). The Romance of Bayard. London. Stanley Paul. 6 sh.

Historie weinig — roman veel. Van katholieke zaken geen begrip. Overigens goed geschreven.

Kenealy (Arabella) The irresistible Mrs Ferrers. London, Stanley Paul. 6 sh.

Eene vrouw, die haar man hartstochtelijk bemint — eene andere die hem afhandig zoekt te maken. Treurig!

Murray (Gilchrist). Damosel Croft. London, Stanley Paul. 6 sh.

Het kasteelleven wordt goed beschreven. Wel aardig!

Oxenham (John). The Quest of the Golden Roze. London, Methuen. 6 sh.

Maurice Helme, een geleerde, verloor al spoedig zijne vrouw. In Zwitserland, op zijn onderzoekingstochten, ontmoet hij de Gouden Roos (Roosje, de dochter van een berggids). Een jonge klant, ruwe smokkelaar, zoekt hem uit den weg te ruimen. Volgen gevaarlijke toestanden, val en redding enz. 't Is om den adem in te houden.

Rawson (Maud. St.). The Three Anarchists. London, Stanley Paul. 6 sh.

De drie Anarchisten zijn: Love, Birth, Dead. Heel aardig gevonden, maar de liefde van de stiefmoeder tot haar zoon is akelig. Haar man mag een treurig individu zijn, zij is bij slot van rekening ook niet wat ze wezen moet!

DEZE RECENSIE'S WERDEN GESCHREVEN DOOR R. GREEN-STALEY, VAST MEDEWERKER.

VOOR DE JEUGD.

Bauer (C. M. H.) Een Indisch Troepje. Gouda G. B. van Goor en Zonen (182—10 pltn). gr 8°. ingen. *f* 1.40 geb. *f* 1.90

Een aardig prettig geschreven boek, dat men gerust zijne kinderen in handen kan geven. De karakters zijn mooi geteekend, en de belangstelling in 't Indische Troepje blijft voortdurend tot aan het eind van het boek. M. WALRE.

Hansen (Erik). Een overwintering tegen wil en dank. Uit het Deensch door A. de Fremery. Gouda G. B. Goor en Zonen (174 30 pltn.) 8°. geb. *f* 0.65 — ingen. *f* 0.90.

Een echt boek voor onze jongens. Frits en Karel speelden in den gondel die bevestigd was aan den reuzen ballon waarmede Oom Holm zou opstijgen.

Door een rukwind lieten de touwen los en ... de ballon bracht hen op Groenland. Heel aardig en onderhoudend zijn beschreven de avonturen, die zij ondervonden.

En het geeft den Jongens een prettig kijkje daar op de levenswijze der bewoners van het koude Noorden.

De vrije bewerking verhoogt het interessante voor onze Hollandsche jongens. M. WALRE.

Kach (Henny) Moedertje Sylvia. Naar de 8ste Duitsche uitgave door Cath. A. Visser. Bussum J. A. Sleeswijk (194—4 pltn.) ingen. f 1.25 geb. 1.75

Van al de boeken „voor de jeugd", die ik dezer dagen heb doorgelezen, staat dit wel bij mij het hoogst. Warm beveel ik het aan. Niet alleen voor meisjes van 14 jaar, maar ook voor oudere is het uitstekend. De figuren zijn meesterlijk naar het leven geteekend. Moedertje Sylvia verdient ten volle onze sympathie voor de edele, opofferende liefde, waarmede ze vroolijk en opgewekt de zware taak heeft aanvaard en haar vroeg gestorven Moeder tracht te vervangen. Een mooi boek vol edele gedachten en gevoelens, dat zeker goed kan doen. M. WALRE.

Pieck (A. F.) Hoe ik schilder werd. Uit het leven van Huib Hoepel. Bussem J. A Sleeswijk. (148—4 pltn.) 8° *f*

Dit is het verhaal van de lotgevallen en de avonturen van Huib Hoepel, wiens ouders met „negotie" op de markt stonden. Hij wilde schilder worden, maar Vader, Moeder en Oom wilden hem in de negotie. Door ijver en volharding is hij toch geworden een schilder van naam.

Jammer dat in dit boek het godsdienstig leven geheel buiten spel is gelaten. Toch is het voor onze jongens wel aan te bevelen. Ook de grooteren zullen het met belangstelling lezen.

M. WALIE.

Turner (Lilian) Aprilmeisjes. Naar het Engelsch bewerkt door J. de R. Gouda G. 73. Goor en Zonen (262—7 pltn.) 8° *f* 1.— *f* 1.90.

De uitgever kondigt op de eerste bladzijde aan, dat de werken van L. Turner bestemd zijn voor meisjes van 14 jaar en ouder.

Dit boek echter vind ik niet geschikt voor meisjes van 14 jaar. Jonge dames van 18 jaar en ook van meer gevorderden leeftijd zal 't een aangename ontspanning geven, want L. Turner verstaat in haar prettigen verhaaltrant de kunst onze belangstelling gaande te houden. De Aprilmeisjes is een aardig vroolijk trio, Leonore hare intieme vriendin een klein vlegeltje. M. WALRE.

NOG TE VERMELDEN VOOR KLEINE KINDEREN DE VOLGENDE UITGAVEN VAN VEEN: **Dietz en Leopold.** VAN VOGELTJES IN DEN MEI. — **Doorman** (Christine) ROODKAPJE (eenige leelijke drukfouten) — **Doorman** (Christine) HANS EN GRIETJE. Heel aardige boeken, mooi uitgevoerd en keurig geillustreerd. R.

Meijerink (H. J.). Hoe Jan Barendse Zeeman werd. Een verhaal voor jongelieden. 's Gravenhage, Jo Bootsma (124) 8° *f* 0.60.
Een boek met uitstekende strekking en vlot en boeiend geschreven. Zeer aan te bevelen. H. WILBERS.

May (Dr. Karl). Old Shatterhand als Detective, uit het Duitsch, vertaald door G. de Vries. Geïllustreerd. Amsterdam, H. J. W. Becht. 8°. Ingenaaid *f* 2.40, gebonden f 2.90.
Een aaneenschakeling van interessante reisavonturen met veel afwisseling, spannende verwikkelingen en leerzame tafereelen. Een echt jongensboek, maar toch in 't geheel niet voor jeugdige kinderen. H. WILBERS.

TIJDSCHRIFTEN

La Jeune fille contemporaine. (tweemaandelijks. Iedere aflevering ongeveer 40 blz. Abonnement voor buitenland 14 fr. Zij die geabonneerd zijn op La Femme Contemporaine (zie Boekenschouw No. 1.) betalen voor buitenland 12 fr. Administratie: 83, Rue Saints-Pères, Paris).
Een van de beste en mooiste tijdschriften voor jonge dames, die ik ken. Zal niet meehelpen aan de opvoeding van meisjes tot zoo wufte, geestlooze, en onbeduidende schepseltjes gelijk wij alom ontmoeten. Het is tegenwoordig maar al te veel mode dat de juffertjes, die het pensionaat hebben verlaten, tehuis onmiddelijk worden afgericht en getraind voor de wereld, in plaats van hun ernstige ontwikkeling voort te zetten, en deugdelijke kennis uit te breiden. Geeft haar een abonnement op dit tijdschrift dat zij het liefkrijgen en later hare kinderen even degelijk en verstandig weten op te voeden.

VARIA.

Jonkvrouwe Anna de Savornin Lohman in en uit hare werken. Ik ben blij dat dit boek is geschreven door een, wiens gezaghebbend woord invloed kan hebben. Want het wordt hoog tijd dat vele jeugdige lezeressen, ook onder de katholieken eens

beter inzicht krijgen in het bedrijf der freule — daar zij onnoembaar veel kwaad sticht. Ik gaf hier ten bewijze een enkel regeltje uit een paar brieven, die ik ontving bij gelegenheid mijner korte beschouwingen over deze schrijfster.

„Hare denkbeelden gingen ongemerkt in mij over, en vooral bij teleurstellingen en bitterheid in het leven dacht ik meer dan eens: „Anna heeft gelijk!" Een ander: „Met uw oordeel over Couperus en freule L., van wie beiden ik ook eenige werken — gelukkig niet allen — las, ben ik het volkomen eens.... Zelden heb ik mij aan een boek zóó geërgerd als aan „Het éene Noodige"; dat vond ik bepaald min. Mij dunkt dat het nog meer kwaad kan stichten dan „Eline Vere" en andere ziekelijk overdreven en sensueele producten van dezen schrijver; want men neemt, dunkt mij, Anna L. in het algemeen meer „au sérieus" dan „Couperus". En hoevelen zijn er, die niet verstandig en voorzichtig genoeg zijn om zich af te wenden van het gevaar, zoodra zij het maar even ondervinden.

Daarom, van ganscher harte een welkom aan dit boek, en een woord van dank aan den nauwgezetten schijver. Hij heeft waarlijk zijn taak niet luchtig en licht opgevat, doch van zijn onderwerp een ernstige studie gemaakt. De inhoud van ieder geschrift wordt gewogen, de moreele en literaire waarde benaderd, de gedachtengang der schrijfster en haar afdwalingen van boek tot boek gevolgd. Met groote hoffelijkheid — vaak zelfs met eene bewondering, die een waaarborg is dat Jonckbloet zich niet door antipathie zal laten leiden, wordt het oordeel uitgesproken. Het licht-bewogen hart verhindert echter den kritiker niet zijne afkeuring onomwonden en krachtig uit te spreken, en zelfs bij nader inzicht een gesproken woord van lof te herroepen, waar het noodig bleek.

Als een voorbeeld van deze rechtzinnigheid durf ik het volgende aanhalen:

„Op gevaar af van het aan den stok te zullen krijgen met den tegenwoordigen hoofdredacteur van BOEKENSCHOUW, die in zijn nummer van 15 Juli, dat me zoo juist door de post bezorgd wordt, een alles behalve vleiend woordje aan MARA wijdt, het tweede der schetsen, welke het boek getiteld LIEFDE bevat, aarzel ik niet te zeggen dat ik MARA aandoenlijk mooi vind: heerlijk gedacht, onberispelijk uitgevoerd; in mijn oog het allerbeste van alle geschriften der Freule. Vijf, zes malen heb ik het met telkens stijgende aandoening gelezen" (blz. 80) —. Maar spoedig blijkt dat de bewondering aanmerkelijk is bekoeld. Sprekend over datgene, wat aanvankelijk zoo getroffen had, het twijfelende meisje bij het doodsbed harer moeder en het ondermijnen van haar geloof door het gehuichel der anderen (zie blz. 80), klinkt het oordeel gansch anders: „Daar is een tijd geweest, — en om de waarheid te zeggen: ***toen ik reeds een heel eind gevorderd was met het schrijven van dit boekje, was hij nog bij lange niet verloopen***[1] *!)* — dat die woor-

[1]) Ik cursifeer; tot blz. 80 heeft die tijd zeker geduurd.

den mijn gemoed ten diepste ontroerden"; (de klacht van het arme kind-meisje; blz. 123). En verder (124) „Daar is een tijd geweest, zeg ik, dat de treffende schildering van dat sterfbed mijn gemoed ten diepste ontroerde. Ernstige bepeinzing van den verderfelijken invloed, door het lezen van allerlei anti-godsdienstige en zedelooze geschriften op hoofd en hart van de jeugdige Freule uitgeoefend, heeft mij tot de overtuiging gebracht, dat haar geloof reeds *grootendeels* was weggedwarreld ten dage waarop zij bij die sponde geknield lag; en dat geheel de aangrijpende voorstelling alsof *eerst toen* haar nog ongeschokt en „zegepralend geloof verscheurd werd door den twijfel", declamatie is, niets meer! Het valt me hard aldus te moeten spreken; een mijner schoonste literarische illusies wordt er wreedelijk door verstoord, doch ik kàn niet anders". Declamatie? Maar dan is het ook *niet* mooi! Declamatie? Maar dan zijn wij het eens! Het eenigst verschil is dit: Jonckbloet heeft eene illusie gehad, waarvan ik vrij bleef. Doch nu staan wij vast in gelijk oordeel: het stuk is onwaar en onecht.

Ik geef deze aanhalingen niet zoozeer als een bewijs voor eigen gelijkhebben, maar als een blijk van de rechtschapenheid des schrijvers, die terugkomt op zijn vroegere uitspraak en zonder achterhouding zijne illusie erkent. Wie zóó handelt verdient ons volle vertrouwen, en geeft getuigenis dat hij naar beste weten en eerlijk gevoelen dit alles heeft geschreven.

Wij hopen dat Anna Lohman het moge waardeeren gelijk de lezers het ongetwijfeld zullen doen, erkennen dat nooit over de Freule een boek werd geschreven zoo mooi en goed, zoo volledig en vol inlichtingen als het werkje dat wij hier aankondigen. Een verheugenis is het ook dat de uitgever Théonville het mogelijk maakte voor een prijs van *f* 0.90 deze ongeveer 150 bladzijden in eigendom te krijgen en dikwijls te herlezen. Wij wenschen van harte spoedig den schrijver op dezelfde degelijke en uitvoerige wijze weer een ander onzer veelgelezene en veel kwaaddoende romanschrijvers te hooren bespreken. A. GIELEN.

Dr. Schaepman. Wij hebben ontvangen het eerste deel van dit machtige werk, door Dr. Jul. Persijn ondernomen, en verblijden ons zeer.

Daar zijn er, die meenden het mochte met al zulke kleine en fijne bizonderheden te lang worden. Maar vergissen dezen zich niet? Persijn heeft in dit eerste gedeelte reeds een merkwaardig en kostbaar archief aangelegd, dat later belangstellend en dankbaar zal worden geraadpleegd. En hoe uitgebreid dit werk dan ook wezen mag, het heeft alle reden van bestaan niet alleen, het zou ook zonde en jammer wezen, indien dat alles onherroepelijk in vergetelheid ware geraakt.

De ontwikkeling van een groot man, van een sterken geest stap voor stap te kunnen volgen, heeft altijd iets aantrekkelijks. En waar het geldt zoo eminenten katholieken voorvechter als Dr. Schaepman, zal door ons Roomschen bovenal wel dank mogen

gezegd worden aan den man, die het mogelijk maakte dezen groote te leeren kennen en bewonderen.

Daar staat in den lande een monument, den doctor ter eere opgericht, en 't herinnert ons aan zijne glorie; maar dit boek doet ons ingaan in zijn leven, zijne werken, zijn karakter. En ik hoop dat vele katholieken het zullen nemen in hun huis als een ander monument ter blijvende herinnering van een, aan wien Roomsch Nederland zoo veel is verschuldigd. REDACTIE.

Guide de Lecture — Gids bij het lezen. Cataloog der Keurboekerij — 10 fr. (Amsterd. Langenhuysen).

Deze Kataloog der Leuvensche boekerij is een merkwaardig stuk werk. Van al de boeken daarin genoemd worden wel geen korte recensie's gegeven, dat zou onmogelijk zijn bij zulk een aantal, doch door een enkel teeken wordt het minder goede, het weinig aanbevelenswaardige boek gebrandmerkt. Het zijn maar even ruim duizend bladzijden in 2 kolommen druks, en men begrijpt wat een massa titels hier worden opgegeven. De Nederlandsche literatuur is wel niet vergeten, maar toch verreweg voor 't grootste gedeelte zijn Fransche boeken opgenomen. Ik behoef niet te zeggen dat zulk een werk van onschatbaar nut kan zijn voor bestuurders van bibliotheken en voor allen, die krachtens hun ambt inlichting moeten hebben omtrent lectuur.

CORRESPONDENTIE.

Brieven, voor deze rubriek bestemd, te adresseeren:

Redactie Boekenschouw, Heerengracht 415, Amsterdam.

Verzoeke: duidelijk en beknopt de vraag te stellen en steeds te onderteekenen met vollen naam en aanduiding van woonplaats.

In ons antwoord geven wij alleen de voorletters aan.

A. F. SM. TE T. Ik zou denken dat voor uw doel zeer geschikt is: DE GEDENKSCHRIFTEN VAN AZOR door Mevr. J. van der Lans, (uitgever Paul Brand, Bussum) Wellicht zal een jaargang van het kindertijdschrift ONZE JEUGD ook voldoen (uitgever, Malmberg, Nijmegen.

PAST. B. TE S. Dat is een heel kleine Encyclopaedie, de prijs zal zijn f 3.50 of f 3.90. Het dingetje is neutraal voor zoover dat mogelijk is.

W. V. D. V. TE R. Neem dan een abonnement op de Biblotheek te Amsterdam. Beter nog, richt een collectief op. In de drie laatste weken zijn 5 nieuwe afdeelingen opgericht — een zal worden gevestigd te Oosterhuis, misschien kunt u daaraan deel nemen. Zoo ver is het niet.

C. V. D. M. TE B. — J. SP. TE M. Behalve uwe lijsten met titels van boeken, ontvingen wij nog een zestal andere. U zult be-

grijpen dat wij niet zoo dadelijk klaar konden zijn. Denkelijk deze week.

ANN. A. TE N. In plaats van JE SAIS TOUT zoudt u eens kunnen nemen: LECTURES POUR TOUS.

M. S. TE O. Weet uw boekhandelaar dat niet? DE DRIE TALEN wordt uitgegeven bij Noordhoff, Groningen. Franco per post f 5.

W. V. V. TE H. Neen, dat doen wij niet! Zelfs met geen half woord zullen wij er melding van maken.

VERZENDING DOOR HEEL HET LAND!

Wilt U prachtige Tijdschriften lezen? Nederlandsch, Fransch, Duitsch, Engelsch? En zeer goedkoop? vraagt dan gratis en franco, de lijst en de voorwaarden.

R. K. LEESGEZELSCHAP
Gebouw 415 Heerengracht.
AMSTERDAM.

Na 1 December worden geen abonnementen meer aangenomen.

INZINKING.

Inzinking van alle moreel begrip, bedoel ik. En onder vele andere uitingen van den allerlaatsten tijd, vind ik een bewijs daarvoor in den Gulden-Winckel van 15 Oct. De heer J. H. Francois schrijft daar eene beoordeeling van *Sagitta's Bücher der Namenlosen Liebe*. In Duitschland is de uitgever Sack, omdat hij Sagitta's verdedigingsgeschrift dorst uitgeven, tot 600 Mark boete veroordeeld. De *Bücher* zelf bezingen en verheerlijken tegennatuurlijke liefde, en men zou wanen dat een zedelijk gezond mensch geen verlustiging kon vinden in dergelijk ziekteverschijnsel. De heer Francois denkt er anders over. Hij zegt: „Een kunstenaar heeft absoluut het recht zijn gave te gebruiken voor het onderwerp, dat hij kiest, of liever: waardoor hij gekozen wordt".

Weet gij wat in Duitschland de groote vrijzinnige bladen hebben geantwoord, toen de advokaat van den schrijver Schnitzler diezelfde dwaasheid debiteerde? Zij antwoordden: boven de vrijheid van zulk eene kunst verkiezen wij de gezondheid der heele natie! De heer Francois haalt eenige goedklinkende verzen aan, en roept dan: „En het zijn deze gedichten, waarop als „unzüchtige Schriften" door de politie beslag werd gelegd." En om die paar verzen zou het dan geoorloofd zijn, het bloed te vergiftigen der lezers! En dan grootmoedig: „Maar toch — tot op zekere hoogte kan ik begrijpen dat, uit strafrechterlijk oogpunt bezien, iets vervolgbaar is, waar het dit, als Kunst-uiting absoluut niet is." Wat heeft de strafrechter te maken met het feit of de misdadiger een kunstenaar is of een gewoon burger? Of is de eerste een ontoerekenbare?

Ik spreek met tegenzin over zulk een onderwerp, maar 't is goed eens te laten zien waar wij heen gaan! Dat er abnormalen bestaan weten wij, doch dat zij hunne abnormaliteit te luchten kunnen hangen in het openbaar; dat een ernstig-bedoeld tijdschrift zich er toe leent zulke Moulin-Rouge-Theorieën te verspreiden is een veeg teeken. Holland is aan 't zinken, en wat begrip van moraliteit en fatsoen aangaat schijnen sommigen al op den bodem te liggen.

R.

OVER BOEKEN EN SCHRIJVERS.

door **A. B. H. GIELEN. S. J.**

HENRIK IBSEN.

Henrik Ibsen, een der meesters van het moderne, naturalistische drama, zag het levenslicht te Skien in Noorwegen op 20 Maart 1828. Zijne ouders, die met geldelijke zorgen hadden te kampen, waren niet in staat den knaap kostbare studies te laten maken, en zoo kwam het dat hij reeds op 15 jarigen leeftijd geplaatst werd als apothekersleerling. Doch zijn weetlust beperkte zich niet tot geheimen van geneeskrachtige kruiden en drogen; Ibsen openbaarde zich als dichter en denker. En nu moge hij veel hebben gedicht en gedacht, dat wij niet als wijsheid kunnen aanvaarden, toch blijft hij ongetwijfeld eene persoonlijkheid, die men niet zonder belangstelling kan naderen.

Als 21 jarig jongeling schreef hij zijn *Catilina* (1849) eene tragedie van den Romeinschen landverrader, groeiend onder de handen van dezen dichter tot eén held, en voorgesteld als het slachtoffer eener Vestaalsche maagd, die hem voortjaagt ten verderve om den dood harer zuster te wreken.

Het rinkelt van idealen in dit stuk, maar het was zoo blijkbaar het werk van een eerstbeginnende, dat kritiek en publiek het geen aandacht waardig keurden.

Intusschen kon Ibsen het niet harden in de apotheek en liep weg naar Kristiania, waar hij een jaar lang zoowat studeerde aan de Universiteit, honger leed, onbekookte politiek dreef, en leefde als Bohémien. Maar honger is een scherp wapen, en de jonge schrijver zal wel blij zijn geweest toen hij een betrekking verkreeg als bestuurder van den Schouwburg te Bergen. Ibsen begon hier zijn Romantische periode en verwerkte oude Noorsche sagen voor zijn tooneel o. a.: *Vrouw Inger* (1854). *Het Feest op Solhaug* (1855) *Olaf Liljekrans* (1856). In '57 werd hij directeur aan den schouwburg te Kristiania en trad hier op met zijn *Helden op Helgoland* (1857). De dichter had waarschijnlijk verwacht dat zijn vaderlandsche verheerlijkingen met grooter geestdrift begroet zouden worden en de vrij koele ontvangst en de spoedige vergetelheid waren ongetwijfeld een harde teleurstelling. En nu grijpt iets plaats, dat later menigwerf herhaald onder gelijke omstandigheden, mij van groot gewicht schijnt bij de verklaring van de plotselinge wisselingen in Ibsens werk en levensbeschouwing. Of vergis ik mij in de onderstelling dat onbevredigde eerzucht hem zoo plotseling een anderen toon deed aanslaan in *Komedie der Liefde* (1862),

een voorklank van de sociale satyren. In bittere spot hekelt hij hier liefde en huwelijk, burgers en geestelijkheid, heel Noorwegen en.... en zich zelven! Ten minsten het is mijn opvatting, welke ik echter tegen goede argumenten niet hardnekkiglijk verdedigen wil, dat de jonge schrijver Falk een dubbelganger moet voorstellen van Ibsen. Beiden ondervinden tegenspoed zoowel door eigen onhandigheid in het aanprijzen hunner idealen als door de ongevoeligheid en lusteloosheid hunner omgeving. Vooral door het volgende stuk, de *Medestanders naar de Kroon* (1863) voel ik mijn vermoeden bevestigd dat deze plotselinge zwenking, van den dichter te wijten is aan teleurstelling. Want onder het oppervlak van dit laatste drama ligt ongetwijfeld een diepere zin verborgen. Vier praetendenten willen hunne rechten doen gelden op den Noorschen troon, en onder hen staan Jarl Skule en Hakon op den voorgrond. Tuschen deze twee valt de beslissende strijd. Hakon in het bewustzijn dat hij door God is geroepen zijn volk vrij en groot te maken, biedt weerstand aan den zegevierenden Skule. En Hakon overwint ten laatste, terwijl Jarl Skule, verlaten en zichzelf mistrouwend, moet vluchten en straks zijn hoogmoed beweent. Is Hakon niet Ibsen en Skule de gevierde dichter Björnston, aanvankelijk zijn vriend, doch met wien hij spoedig breken zal? In werkelijkheid werd het anders.

Een feit is het dat Ibsen twijfelend aan zijn talent en kunnen, teruggestooten door de Kritiek, in 1864 een Rijks-ondersteuningsgeld afbedelt en zijn land verlaat om zich te Rome te vestigen. Uit zijne brieven blijkt hoe spoedig en hoe innig hij de hoofdstad der Christenheid leerde liefhebben: „Alles is hier grootsch en toch onbegrijpelijk vredig". Hij verklaart, wel wat dichterlijk overdrijvend waarschijnlijk: „Ik lees niets anders als den Bijbel." In deze stemming schrijft hij Brand (1866), een godsdienstig-verward doch als kunstuiting geweldig en aangrijpend gedicht. De persoon van dezen Brand is een gietsel van alle metalen: pantheïst, pessimist, socialist, hervormer, ja, een geestelijke wolkenkrabber.

„Toen ik Brand schreef", zegt Ibsen zelf, „had ik op mijn tafel een schorpioen in een leeg bierglas. Soms werd het dier ziek. Dan wierp ik het een stukje zacht fruit toe, waarop de schorpioen razend aanvloog om er haar gift in uit te storten. Daarna werd zij weer gezond. Gaat het niet evenzoo met ons, poëten?"—

Brand hekelt de ziekten van zijn tijd; vindt dat allen te veel knutselen met het begrip en de opvatting hunner plichten, en

gaat een nieuw Christendom verkondigen zonder dogmen, maar zóó streng in zijn ideale eischen dat het den mensch vervormt tot een onmogelijk wezen. Hij is de Vleeschgeworden kategorische imperatief van Kant, stelt zich alleen tevreden met uitersten, en waar hij meent een plicht te zien loopt hij alles ten onderst te boven. Zijn eenig kind laat hij sterven in de scherpe lucht der bergen, weigerend te gaan wonen in het dal beneden, daar hij meent dat zulks niet overeenkomt met zijn plicht. Zijn arme, jonge vrouw, bewaarde de kleertjes en het speelgoed van haar overleden lieveling, doch moet afstand daarvan doen; zij mag zich niet hechten aan zulke dingen. En als zij den wil van haar hardvochtigen man heeft volbracht bezwijkt de lieve Agnes aan hartzeer. Zijne stervende moeder weigert Brand de laatste troostmiddelen van den godsdienst, wijl zij te veel had gehouden van de goederen dezer aarde. Ongeschokt in zijn geloof dat hij trouw is in harde plichtsvervulling, gaat Brand voort met zijn onnatuurlijk werk, vervreemdt allen van zich en vindt ten laatste den dood onder een neerstortende lawine. En op dat oogenblik hoort hij eene stem, die roept; Deus Caritatis, God van liefde. Is dat een antwoord op zijn vraag: of de wil des menschen alleen niet genoeg is ter redding? Is dat eene veroordeeling van Brand's streven omdat hij te weinig had liefgehad? Is het kritiek op zijn piëtistische opvoeding?

In Noorwegen waar het rigorisme van den Deen Kierkegaard, die een soort van Christendom predikte als dat van Brand, nogal liefhebbers had gevonden, werd dit werk van Ibsen met jubel begroet.

Een jaar later (1867) verscheen *Peer Gynt*, een tegenvoeter van Brand. Was deze laatste huiveringwekkend in zijn strengheid, de eerste is een lichtmis van het eerste nummer, ongebonden in verbeelding en daden, met een wil die verandert als een kameleon. Hij verlieft op Solveig, doch trekt zonder haar de wijde wereld in om de duizenderlei verlangens van zijn hart te voldoen. En wanneer hij na jaren en jaren Solveig terug vindt als een oud moedertje, die aldoor maar heeft gewacht en uitgezien naar zijn wederkomst, dan begrijpt hij hoe zijn leven ledig is geweest en ijdel.

Het stuk zit zoo vol zinspelingen en scherpe hatelijkheden, dat bij het verschijnen een kreet van verontwaardiging opging en de dichter weer in ongenade viel bij zijn volk[1]). Dit was een

[1]) Volgens Passarge is Peer Gynt de vertegenwoordiger van het Noorsche Volk, naar Ibsens eigen verklaring.

reden tot nieuwe verbittering voor Ibsen en bij deze gelegenheid schreef hij de woorden: „Ben ik geen dichter, dan heb ik niets te verliezen. Ik zal het als fotograaf beproeven". En spoedig trad hij dan ook op als fotograaf, dat wil zeggen als realist. Uit dit uur van fellen toorn dagteekent ook deze andere bedreiging: „Ben ik niet in staat iets op te bouwen, zoo zal ik de man zijn die alles rondom zich nederwerpt". Ook hierin heeft hij zijn woord gestand gedaan.

Intusschen verliet hij Rome, toen Garibaldi zegevierde, en vertrok naar Duitschland.

Na een half jaar gereisd te hebben in Egypte, vanwaar hij zijne zonderlinge *ballonbrieven* schreef, keerde hij terug naar Dresden. Daar verscheen *Keizer en Galilaëer* (1873). „De positieve wereldbeschouwing, welke de kritikers zoolang bij mij vergeefs hebben gezocht, kunnen zij hier vinden", heeft Ibsen gezegd. Zoo héél gemakkelijk is dat vinden echter niet, maar wij zullen beproeven naar beste krachten.

De jeugdige Christenheid is onder Keizer Constantius verbrokkeld en in sekten verdeeld. Als Juliaan hem opvolgt, tracht hij in den beginne vol geloofsijver alles te herstellen, maar spoedig wint hij de overtuiging(?) dat de leer van den Christus een leugen is, en hij keert terug tot de Goden. Hij wil nu volle vrijheid des geloofs voor allen. Weldra echter laat hij zich verleiden tot geweldadig optreden en harde vervolging. Doch nu gebeurt wat de Apostaat niet had verwacht: de Christenen vergeten hunne oneenigheid in den gemeenschappelijken nood en als één man keeren zij zich tegen hun vijand, en in den strijd wordt Juliaan door een vroegeren vriend gedood. „Galilaëer gij hebt overwonnen!" dat is zijn doodskreet. — Maar als het heidendom van voorheen, zoo is het Christendom van heden slechts een voorbijgaande vorm en eenmaal zal de dag aanbreken voor het „derde Rijk". Juliaan, door den Alwil gedwongen, heeft te vroeg dat „derde Rijk" willen stichten; de tijd was nog niet gekomen, doch zal onfeilbaar dagen.

Na dit drama is de idealistisch-romantische periode voorbij. Zijne bedreiging gaat in vervulling: Zoo ik niet kan opbouwen zal ik omver werpen! Als Brand zal hij geeselen de misbruiken en zwakten van zijn tijd. Als Juliaan de Apostaat waant hij een missie te vervullen en gaat de komst voorbereiden van het derde Rijk, dat komen moet na heidendom en Christendom en waarvan niemand ooit, zelfs Ibsen niet, heeft geweten het eigenlijke wezen en de innerlijke constitutie.

Hij verhuist naar München, waar hij wonen kan onder katholieken, die hij hier in Duitschland boven de protestanten stelt (voor ons een geringe eer). En nu wordt hij de man met de samengeperste lippen, die in realistische waarneming en koele taal de misstanden der samenleving zal zien en opsommen. Als Balzac begint hij eene serie, die men zou kunnen noemen: La Comédie humaine.

In 1874 opent hij de rij zijner maatschappelijke drama's met *De Bond der Jeugd.* Hij rammelt de marionetten door elkaar, dat er geen lid van heel blijft. Lündestad, de afgevaardigde der liberalen, die niet weet wat liberaal eigenlijk beduidt; Monsen, zijn politieke tegenpartijder met veel geld en weinig geweten; Aslasken, de drukker en uitgever, die de kolommen van zijn blad veil heeft voor den meestbiedende; Heire de satyr, scherpzinnig door haat en naijver; Stensgaard, de stichter van den bond en een politieke slimmeling van de bovenste plank. Wij zitten hier al volop in de ironie, wel scherp maar nog niet vergroeid tot wreed sarcasme.

Dàt komt echter al in het volgende: *Steunpilaren der Maatschappij* (1877). Bernick is de man van onbevlekten naam en faam voor de bewoners der kleine stad, en tegenover hem als afschrikwekkend voorbeeld, wordt Tönnessen geplaatst, een wellustige, een woesteling. een oneerlijke! En dan wordt de sluier opgeheven, de hooggeroemde blijkt een schavuit, die zijn eigen euveldaden liet boeken op naam van Tönnessen — en deze een bonbonnière van engelachtige deugden. Bernick bekeert zich en doet openlijk belijdenis van zijn zware vergrijpen. Is hij een aanwinst voor het derde rijk? Het kan zijn, maar voor 't oogenblik hebben wij een kijk op een wereldje van grootendeels kleine luiden (in moreelen zin), die groot schijnen in de oogen der „kompakte meerderheid". En wij weten het immers al: volgens Ibsen heeft de minderheid altijd gelijk tegenover de meerderheid!

Het poppenhuis (Nora) (1879) nam het pleit op voor de gehuwde vrouw, die door den man als „objet de luxe" wordt beschouwd en geenszins als de levensgezellin, met wie hij niet alleen zijn liefde maar ook zijn zorgen deelt. In Selma uit de Bond der Jeugd hadden wij reeds eene voorloopster van deze figuur. Door haar vader en haar man is Nora opgevoed tot een speelpopje, en de kinderen zijn speelpopjes voor haar. Om haar echtgenoot te redden heeft zij eene schuldbekentenis onderteekend met valschen naam, zonder te begrijpen dat er eenig kwaad in

kon steken, want het geld behoorde haar toe. Doch alles dreigt verkeerd te loopen en de advokaat doet zijn vrouw de bitterste verwijten. Als straks evenwel de kans ten goede keert, wil hij zijne Nora heel vriendelijk vergeven en weer vertroetelen. Maar zij heeft er genoeg van, zij wil zich zelve worden („zelfbewuste mensch" zeggen onze modernen) en verlaat man en kinderen. Dit slot is zóó tegennatuurlijk dat Ibsen het heeft veranderd, ofschoon in alle uitgaven het oorspronkelijke gehandhaafd en van de tweede lezing gewoonlijk niet eens melding wordt gemaakt.

Spoken (1881) is een treurig en luguber stuk. Alving, een dronkaard en zedeloos mensch, is spoedig opgeleefd en laat zijn vrouw en zoontje achter. En als Oswald een jongeling is geworden, blijken in hem de ondeugden van den vader overgeplant. Hij is aangetast naar ziel en lichaam, en hij vordert dat zijne moeder hem het vergif zal reiken om een einde te maken aan zijn jammervol bestaan.

Geen wonder dat bij dit voortdurend gehamer sommigen zenuwachtig werden; misschien ook al uit vreeze dat zij straks op het aambeeld zouden komen van den grimmigen meester. Voor klacht en bedreiging bleef de hardkop even ongevoelig als Brand, en hij antwoordde met *Een vijand des Volks* (1882).

Dr. Stockman, de baddokter van een klein plaatsje, dat opkomst en bloei heeft te danken aan de heilzame wateren, ontdekt dat deze schadelijk zijn geworden en zelfs vergiftigd.

Hij acht het zijn plicht dit bekend te maken om erger te voorkomen. Maar nu ondervindt hij tegenwerking van allen, die eenig belang hebben bij 't voortbestaan der badplaats. De openbare meening is tegen hem, en de man die 't zoo goed meende, wordt uitgekreten als een volksvijand. Van toegeven wil hij echter niet weten en waar allen hem verlaten, troost hij zich met de paradoxe: „De sterkste man ter wereld is hij, die alleen staat".

Men zou vermoeden na deze oorlogsverklaring den strijd te zien verscherpen, maar Ibsen wordt integendeel veel tammer en verbergt zijne bedoeling achter een sluiertje van symboliek. Aldus in *de Wilde Eend* (1884), ofschoon het daar nog schemerlicht is. De oude Ekdal is door zijn vennoot Werle stil van het tooneel gedrongen. Zijn zoon Hjalmar heeft tot vrouw een meisje genomen, dat door Werle was misleid, die de eigenlijke vader is van het eerste kind, de lieve Hedwig. Maar Werle's zoon Gregor heeft aanleg een tweede Brand te worden, en zonder aanzien des persoons de waarheid luide uit te bazuinen. Nu hij ontdekt heeft dat Hedwig

het kind is van zijn vader, acht hij zich verplicht Hjalmar dit mede te deelen. Hij hoopt dat deze zijne vrouw dan wel zal vergeven, en als eenmaal de leugen verdwenen is uit het huisgezin, moet naar zijne berekening het geluk terugkomen. Maar 't valt anders uit: Hjalmar wordt woedend en besluit Gina en zijn kleine Hedwig te verlaten. En Hedwig, om te bewijzen dat zij haar vader liefheeft, brengt het offer van haar leven en schiet zich dood. Derhalve: het is niet altijd goed de waarheid te zeggen en te onthullen. Levensleugens moeten blijven bestaan... want, gelijk Ibsen verkondigt door Relling: „O! het leven zou heel goed zijn, als dat soort lieve schuldeischers, die nu bij ons armen het huis binnenloopen met hun ideale eischen, ons maar met rust lieten."

Is dat een wenk ván Ibsen áán Ibsen om in 't vervolg wat voorzichtiger te zijn? Was hij bang geworden voor de ontevredenheid der velen, die hij had gehoond en gegriefd?

Rosmersholm (1886) is voor mij nog moeielijker te begrijpen.

Dominee Rosmer leidt een onbeduidend leven aan de zijde zijner onbeduidende vrouw. Dan verschijnt in zijn huis Rebekka West, die spoedig het plan heeft gemaakt zelve Mevrouw Rosmer te worden. Zij weet de rechtmatige echtgenoote te overtuigen dat zij het geluk van haar man in den weg staat... en de arme zwakzinnige vrouw loopt in het water en verdrinkt zich. Rosmer, met Rebekka alleen, ondergaat een groote verandering... wordt volslagen ongeloovig en in de politiek een volwassen demokraat. Onder de menschen gaan lasterpraatjes dat tusschen hem en Rebekka een zondige verhouding is, en hij die haar werkelijk heeft lief gekregen, vraagt haar zijne vrouw te worden. Zij durft niet meer, de herinnering aan het verleden en het verblijf op Rosmersholm heeft haar wil verlamd, zij bekent hare misdaad. En 't einde van het bedrijf is dat beiden daarna den dood zoeken in het water. Zou Ibsen het hier eens zijn met de woorden, die hij een zijner schepselen laat spreken: „Ja, Ja! Peter Mortensgard wil niet meer dan hij kan, en daarom is hij in staat alles te volbrengen wat hij wil. Peter Mortensgard kan leven zonder idealen. En ziet gij dàt is het groote geheim om te slagen. Dat is de som van alle wereldwijsheid."

Zou Ibsen willen te kennen geven dat Rosmer en Rebekka moeten verdwijnen evenals Juliaan de Apostaat, omdat zij slechts hadden kunnen leven in het „derde rijk", dat nog niet gekomen is? Wie het weet, mag het zeggen.

De vrouw der Zee (1888) is zoo'n eigenaardig borduurwerk

van symboliek dat ik den draad niet volgen kan. Geheimnis krämerisches Schaffen? Alleen deze moraal: gedwongen versmaadt men wat in vrijheid wordt begeerd.

Hedda Gabler (1890) is afschuwelijk. Dit wijf is gehuwd met een man, dien zij niet lief heeft en zij is nog altijd gehecht aan Lövberg. Zij verneemt nu dat een vroegere vriendin zich aan Lövberg heeft gewijd en van dezen zonderling een maatschappelijk en werkzaam mensch wist te maken. Thea en Lövberg hebben samen een boek geschreven dat hem beroemd zal maken en kans geven op het professoraat, dat Hedda's man begeert. Deze onnatuurlijke vrouw lokt Lövberg tot drinken, ontsteelt hem zijn kostbaar handschrift en vernietigt het. En als Ejlert Lövberg, niet vermoedend dat zij het gedaan heeft, in vertwijfeling over dat verlies tot haar komt, drukt zij hem een revolver in de hand — en hij begrijpt en doodt zich. Zoodra Hedda Gabler dit verneemt speelt zij een wilden dans en jaagt zich een kogel door de slapen. Het wordt duidelijk dat Ibsen het spoor meer en meer bijster raakt en is vervallen tot een jammervol nihilisme. Wilde hij vroeger dikwijls verkeerd, thans weet hij niet eens meer wát hij wil· Had hij het onmogelijke ingezien van zijn „ideale eischen"? Het schijnt wel, want de drie laatste stukken die nog verschijnen zijn vol van de bitterste zelfkritiek.

Het eerste is *Bouwmeester Solnesz* 1892. Hij is een beroemd bouwmeester, van wiens kunst en talenten vele kerken getuigen. Doch eensklaps heeft hij die richting laten varen, en sinds legt hij zich uitsluitend toe op 't bouwen van huizen. Zijn eigen woning is afgebrand, en een prachtvolle villa heeft hij zich opgericht met hoogen toren. Zelf wil hij op de stelling klimmen tot het verhevenste punt, en daar den krans hangen naar oud gebruik. En terwijl hij dat gevaarvolle werk volbrengt wordt hij duizelig, stort naar beneden en wordt opgenomen met verbrijzelden schedel. Ibsen was een bouwmeester als Solnesz. Hij heeft in den aanvang kerken gebouwd, idealen; hij beperkte zich toen tot het oprichten van woningen, waar de menschen gezond mochten leven en een aardsch geluk vinden . . . . . en als hij op zijn eigen huis de kroon wil zetten, bezwijkt de meester.

In *Kleine Eyolf* (1894) vertelt hij van 't kind, dat kreupel wordt door de zorgeloosheid der ouders. De vader in zijn wroeging heeft alle levenslust en werkkracht verloren en denkt slechts aan zijn kleine, en de moeder wordt afgunstig! Maar eindelijk komt ook voor haar het groote verdriet door lieven Eyolfs dood; zij

ziet nu het verkeerde van haar levensinzicht en wil zich wijden aan de verpleging van armen en ongelukkigen. Haar egoisme heeft plaats gemaakt voor edeler streven.

John Gabriel Borkman (1896). Deze man, in geweldige eerzucht en tevens uit verlangen de menschen gelukkiger te maken, dacht de wereld te moeten hervormen. Hij versmaadde zijn eigen geluk door afstand te doen van de vrouw, die hij lief had — hij vergreep zich om zijn plannen te kunnen uitvoeren, aan het goed van anderen en raakte in de gevangenis. Weer een mislukt leven!

Dan komt het einde, het laatste drama dat de dichter schreef: *Als wij dooden ontwaken* (1899). De beeldhouwer Rubeck was een idealist en een beeld der „Opstanding" zou zijn meesterwerk worden. Doch hij is ontrouw aan dit plan; hij vervormt zijn ideaal stuk voor stuk en vervalt tot realistische voorstelling. Men bewondert hem, doch hij kan geen vrede vinden. Overal zwerft hij rond, nooit gerust en voldaan, totdat hij en zijne vrouw Maja, welke hij nooit oprecht heeft liefgehad, weer terugkeeren naar Noorwegen.

Niemand begrijpt hem, „de menschen zien in mijn werk iets dat er volstrekt niet in ligt". — In zijn besten tijd was er eene, die hem begreep, Irene! Deze ontmoet hij thans (zijne eerste Muze?), verlaat zijne vrouw Maja, en stijgt met Irene hoog omhoog naar de toppen der bergen, waar zij omkomen in een wilden sneeuwstorm.

Ibsen op het toppunt van eer en glorie maar aan het einde van zijn leven, heeft het begrepen — als een doode was hij geweest en nu eerst kwam het ontwaken. En zijn laatste woord tot de wereld was een kreet van wanhoop, van twijfel aan zijn kunst en levensbeschouwing. — At digte — det er at holde dommedag over sig selv. . . Dichten — is hooggericht houden over zich zelven — en het vonnis was een veroordeeling.

Het is zeker dat Ibsen als hekeldichter vele fouten, misstanden, en wonden in mensch en maatschappij heeft aangewezen. Zijn levensbeschouwing is echter duister, en het is mijn overtuiging dat Ibsen niet in heldere en klare woorden zou kunnen zeggen wat hij eigenlijk bedoelde. Daar zullen altijd een bende verwoede snuffelaars worden gevonden, die uit duistere gedichten opdelven wat de maker er zeker niet inlegde, doch daar hebben wij niets aan.

Eén feit is zeker: hij heeft zichzelf doodgegeten aan zijn ongare ethiek!

NIEUWE UITGAVEN.

GODSDIENST EN WIJSBEGEERTE

Arabische Wijsheid. Voor Nederland bewerkt door L. S. C. Fehr-Kijlstra. Deventer, H. P. Ter Braak.

Dit boekje met uit het Arabisch vertaalde spreuken en spreekwoorden is een schrijn dat van alles bevat: overdrijving en onzin, pronkerig uitgestalde algemeenheid en onnoozele raadgeving, maar ook menige goudkorrel van echte levenswijsheid. W. DE VEER.

Ghazzali (Al.) De Steen der Wijzen. Een boek van geluk. Voor Nederland bewerkt door Dr. H. W. Ph. E. v. d. Bergh v. Eysinga. Deventer, H. P. Ter Braak.

Men kan dit werk van den Arabischen wijsgeer Ghazzali een commentaar op den Koran, een opluistering van de Moehammedaansche godsdienstleer heeten. Zwaar en onklaar als het is, leest gij het slechts moeilijk door. Telkens stoot gij op beslist valsche uitspraken over Gods wezen en werking, over de menschelijke ziel, over de profeten. Wat het schoons en verhevens biedt, weet gij al uit den catechismus. Eén hoofdstuk van Thomas à Kempis schenkt u voor verstand en hart méér geluk dan geheel dit „boek van geluk." W. DE VEER.

Goldie S. J. (Francis). Leven v. d. H. Stanislaus Kostka (naar het Engelsch) door P. J. v. Santen S. J. Utrecht, Dekker & v. d. Vegt (190 m. 3 platen) f 0.90 geb. f 1.25

Dit nieuwe leven van St. Stanislaus, door den onvermoeibaren oud-missionaris P. v. Santen in 't Nederlandsch overgebracht onderscheidt zich vooral door twee goede eigenschappen van zijn voorgangers: zekere oorspronkelijkheid van voorstelling, vooral te danken aan de eerste bewerking door de fijne pen van P. H. J. Coleridge S. J., en vooral grootere juistheid en uitvoerigheid van historische gegevens, door het benuttigen van het eerst sinds 1892 uitgegeven handschrift van P. Urb. Ubaldini S. J. die als *promotor* in de zaak van Stanislaus' heiligverklaring beschikte over een bronnen-materiaal als geen anderen levensbeschrijver ten dienste stond. Bijzonder merkwaardig is ook de als *Bijlage* opgenomen brief van den Eerw. P. Nic. Lanciski (Lancicius), waarin deze de geestelijke vruchten opsommend, door hem uit de verspreiding der devotie tot zijn zaligen landgenoot geoogst, als onbewust een beeld schetst van de hooge volmaaktheid, door hem zelven bereikt. Niet geheel overbodig ware een lijstje van „drukfouten" geweest. We stippen er slechts een paar aan: op bl. 11, waar 26 jaren, in plaats van *16* jaren staat, en in de noot 2, op bl. 172, waar men resp. leze: Hawry*l*onicz-Staraz*w*ies en in plaats van 16: *ib.* Het schoone , stichtende boek vinde, vooral onder onze meer ontwikkelde jeugd, de ruimste verspreiding! J. ALB. TH. S. J.

Jörgensen (Johannes). In den hooge (uit het Deensch) door P. Stanislas van de Velde, Minderbroeder. Thielt, Lannoo-Maes

en Amsterdam, C. L, Langenhuysen. (320) post. 8°. *f* 1.90, geb. *f* 2.50.

Met dit boek voltooide Jörgensen, om met den vertaler te spreken, een „drieluik van Franciscaansche kunst" — „H. Franciscus van Assisië" en „Het Pelgrimsboek" beslaan de twee eerste paneelen, — maar opende hij, volgens eigen aankondiging, een reeks deelen, waarin hij hoopt een soort van geschiedenis der Italiaansche mystiek te leveren tot op den H. Philippus Neri toe. Het draagt met volle recht den titel „In den hooge", want inderdaad „op de bergtoppen des Christendoms" bewegen zich de drie seraphijnsche zielen, wier geestesleven hier meest met haar eigen woorden, wordt geschetst: Angela v. Foligno (1248-1309), Margareta v. Cortona (1247-97) en Camilla Varani (1458-1527). Het wil ons voorkomen dat in een werk van dezen aard een beknopte uiteenzetting der hoofdpunten van de mystieke theologie of althans hier en daar een toelichtende aanteekening de vrucht der lezing zou verdubbelen. Ook kan men moeilijk omzichtig genoeg zijn bij 't vertalen [1]). Dat dit boek overigens evenmin voor kinderen als voor naturalisten en hysterici geschreven is, spreekt van zelf.

J. C. ALB. THIJM S. J.

Reck, (Dr. Xav.) „Das Missale als Betrachtungsbuch" Freiburg im/Breisgau. Herder. 5 Bände gr. 8°. 1910-1912.

I Band: Vom ersten Adventssonntag bis zum sechsten Sonntag nach Ostern. 2te Verbesserte Auflage (XII u. 526) M. 6; geb. M. 7.20.

II Band: Vom Pfingstsonntag bis zum vierundzwanzigsten Sonntag nach Pfingsten. 2te Verbesserte Auflage (VIII u. 406) M. 4.80; geb. M. 6.—

III Band: Das „Commune Sanctorum". Auswahl aus dem „Proprium Sanctorum". 2te Verbesserte Auflage (VIII u. 606) M. 7; geb. M. 8.20.

IV Band: Feste und Ferien. 1ste u. 2te Aufl. (VIII u. 592) M. 7; geb. M. 8.20.

V Band: Die Fastenferialmessen 1ste u. 2te Aufl. (VIII u. 452) M. 5.60; geb. M. 6.80.

Met dit laatste deel heeft de tegenwoordige Domcapitular van Rottenburg a/ Neckar zijn prachtwerk voleindigd. Wij hebben hier voordrachten over de misformulieren, overwegingen over den liturgischen tekst van het missale Romanum, ten deele door den geleerden schrijver weleer als Praeses voor zijn Groot-Seminaristen te Tübingen gehouden. Een schitterend werk, dat niet genoeg kan worden aanbevolen vooral aan Priesters en Seminaristen doch eveneens aan ontwikkelde leeken, die belang stellen in de H. Liturgie en hun misboek dikwerf gebruiken. Plaatsruimte veroorlooft mij niet hier in bizonderheden op Reck's werk in te gaan. Ik hoop

---

[1]) Een voorbeeld: *Video enim qui est Esse*, d. i. „want ik zie Hem, die het Zijn is", wordt vertaald: Ik zie namelijk Hem, *gelijk* Hij is", dat drukt meer uit dan het oorspronkelijke zegt en is moeilijk verdedigbaar.

er elders (nl. in de „Studien”) gelegenheid voor te hebben. Wie, door Dr. Reck geleid, het misformulier overweegt in zijn opbouw, geestelijken diepgang en aesthetische schoonheid en harmonie, zal het missale Romanum leeren kennen en liefhebben als een ware, onuitputbare goudmijn voor geest en hart, zal de H. Mis lezen of bijwonen met meer godsvrucht dan hij ooit heeft gedaan, zal de H. Liturgie des Misoffers innig leeren medeleven en de rijkste vruchten plukken zoowel voor eigen geestelijken vooruitgang als voor dien van anderen. Want ook den prediker biedt het een schat van leering: echt degelijk, practisch, scherpomlijnd, levenswarm en psychologisch-fijn. OSCAR HUF S. J.

GESCHIEDENIS EN HULPWETENSCHAPPEN

Boer (Dr. M. G. de) Van oude Voyagiën — Op weg naar Indië Amsterdam. H. Meulenhoff 1912 (119 m. ktn. en pltn.) oblong form. f 1.50 geb. f 1.90.

Dit is de eerste van een drietal bundels Nederlandsche reisverhalen ons door Dr. de Boer beloofd. „Wanneer onze zeelieden, zegt hij in zijn voorwoord, van hun lange reizen waren thuisgekomen, stelden ze dikwijls in de lange winteravonden van hun lotgevallen een eenvoudig relaas op, dat een volksboek werd in den waren zin des woords... Iedereen vond hier van zijn gading; nog voelde men geen behoefte aan sensatie-romans en detectiveverhalen; de beschrijving van het werkelijk doorleefde bood aan lieden van allerlei ontwikkeling een lektuur, zóó pakkend en zóó afwisselend, als men maar kon wenschen. Deze oude verhalen ontdaan van alle onnoodige uitweidingen, weer na te vertellen, ziedaar het doel dezer uitgave. 't Is geen wetenschappelijk werk als dat van onze Linschoten-Vereeniging, voetnoten en aanteekeningen blijven weg; wel zijn meerdere kaarten en prenten uit de oude journalen overgenomen. Een reis van Jan Huygen van Linschoten, de tocht van Heemskerck en Barendsz, die van de Houtman en Keyzer en van van Neck vullen dezen eersten bundel die, ook wat druk betreft, zeer goed verzorgd is. Aan allen, die belang stellen in de stoute ondernemingen onzer voorvaderen, zal het werk van Dr. de Boer welkom zijn; mogen de twee volgende bundels spoedig verschijnen. W. VAN HELMOND.

Diferee (H. C.) Vondel's leven en kunstontwikkeling, v. Holkema en Warendorf, Amsterdam 1912.

Ernstig, degelijk, stevig gedocumenteerd werk. Ook de veronderstellingen, die menigwerf noodig zijn, mogen redelijk en waarschijnlijk heeten. Belangwekkend is vooral: Vondel-hekeldichter (blz. 119 — 258). De schrijver geeft hier een nieuwen kijk op den vinnigen strijd tusschen de Dortsche Synodisten, de Arminianen en Remonstranten; en daarmede niet het minst, op Vondel's denken en voelen en kunstontwikkeling. De uitval van zekeren cri-

ticus om het woord „renegaat" (blz. 152) is tamelijk onnoozel: de logische samenhang van den volzin zelven sluit alle hatelijkheid buiten. — Een boek van beteekenis bij Vondel-studie!

J. J. G. BOELEN. S. J.

Hedin (Sven). Van Pool tot Pool. Mijn 75000 kilometer lange reis verteld aan alle Jongens en Meisjes. Utrecht. W. de Haan (288 m. 8 pltn., 36 illustr. en 7 ktn.) 8°.

Een boek van den beroemden Zweedschen reiziger behoeft eigenlijk geen aanbeveling, 't is altijd belangrijk. „Van Pool tot Pool" — de titel alleen is ongelukkig gekozen en eenigszins onjuist — is voor jongens en meisjes om van te smullen, voor ouderen zelfs door de groote menigte land- en volkenkundige bijzonderheden zeer onderhoudend. Perzië, de Pamir, de Takla-Makan woestijn, Tibet, voor-Indië, China, Japan, Siberië — men leeft en *leert* er onder de leiding van dien opgewekt-vertellenden gids. En iedereen kan zijn verhalen lezen, er staat geen onvertogen woord in.

Eén opmerking ; de bewerker of vertaler moet gekapitteld worden over zijn soms erge verhaspeling van vreemde namen, 't is dom in een aardrijkskundig boek. W. VAN HELMOND.

Kielland (A.) Napoleon en zijn omgeving, opkomst en grootheid. Bewerkt door H. P. Geerke. Amsterd. Meulenhoff (336) *f* 0.75.

Een goed overzicht van Napoleon's daden tot aan het begin van den veldtocht naar Rusland. R.

Killian (Mc. A. G.) A Chronicle of the Popes from St. Peter to Pius X (487) 8°. 7/6 net.

De levensbeschrijvingen der 256 Pausen, die de dragers zijn der waardigheid van dat onsterfelijk vorstenhuis, waarbij vergeleken de oudste keizerlijke of koninklijke familiën slechts van den dag van gisteren schijnen ; waarlijk een stoute onderneming. Nog des te meer gewaagd daar de schrijver zelf niet het geluk heeft zich een onderdaan van dit doorluchtig vorstenhuis te moge noemen. Maar door zijn waarheidszin, en door het raadplegen van katholieke geleerden (— mocht dit anderen tot voorbeeld zijn —) is de schrijver er in geslaagd ons waarlijk nauwkeurig en onpartijdig werk te leveren. Die korte schetsen afwisselend in lengte van een twintigtal regels voor een Joannes VII tot een zevental dicht opeen gedrukte bladzijden voor een Gregorius VII of een Bonifacius VIII geven ons den geheele levensloop en de voornaamste feiten uit de regeering van elken Paus. Ieder afzonderlijk leven wordt voorafgegaan door de jaartallen welke de regeering des Pausen omsluiten, en daaronder staan aangegeven de regeeringsjaren van de keizers van het O. en W. Rijk en later die der Duitsche keizers, totdat ook deze laatste in het jaar 1806 het vergankelijke van alle wereldsche dynastieën bewijzen. De lijst der Pausen in het begin met het ruime zakenregister op het einde maken dit boek een besliste aanwinst voor iederen liefhebber van kerkgeschiedenis.

L. v. d. BIESEN.

Lintum (Dr. C. Te) Een Eeuw van vooruitgang, 1813—1913. Geïllustreerd door G. van Rijn. Zutphen, W. J. Thieme (272) *f* 1.50, geb. *f* 1.90.

Dit boek geeft vele feiten, en dringt de gebeurtenissen eener eeuw in vrij kort bestek samen. Wij kennen den schrijver van vroeger en het verraste ons niet hier en daar in zijn boek eenige onjuistheden te ontdekken, en eenige hatelijkheden. Onjuist is zijn oordeel over de Aprilbeweging, en wij begrijpen niet waarom op blz. 177 smalend melding moet worden gemaakt van de Boromeus-encycliek. Wat hij zegt op blz. 252, zal wel niemand onzer toestemmen: „'t Is een eer voor een volk, wanneer het velen telt, die zonder kerkelijke leiding tot een goeden vromen levenswandel kunnen komen. En bij ons moeten die betrekkelijk talrijk zijn; anders zouden de Brabanders en Limburgers in deugdzaamheid bovenaan moeten staan." Eenvoudige, objectieve mededeeling der historische gebeurtenissen, had het boek waardevoller gemaakt.

DR. S.

Querido (Is.) Geschreven portretten. Amsterd. L. J. Veen. (217) *f* 2.25.

De portretten zijn van: Jac. van Looy, Lodewijk van Deyssel, Marcellus Emants, Hélène Swarth, Mr. J. N. van Hall, C. Spoor, Herman Gorter, Balzac, P. L. Tak, Friedrich Nietsche, Jan Sluyters. Zij zijn geteekend in eigenaardigen stijl, met veel lijntjes en krulletjes en krassen — sober allerminst. Het beeld van Emants wordt op deze manier aangezet: „Een zielkundig algebraïst, een voornaam rekenmeester, een literair ingenieur en een wijsgeerige kreeft, die met zijn scharen genadeloos afknijpt, al wat hem met valsche idealerigheid in den weg loopt. Een trapper op zijn eigen schaduw uit logischen waarheidsdrang, om zich proefondervindelijk er van te overtuigen dat zijn zwarte schim en volger géén Vrijdag der verbeelding is met zelfstandig leven." Het behoeft geen betoog dat wij Balzac en Nietsche, ja alle genoemden bijna, met heel andere oogen zien dan Querido. DR. S.

Rodocanachi (E.) Etudes et fantaisies historiques. Paris, Hachette. (262) 18⁰, 3 fr. 50.

Nu ja! Het is zoo heel erg onbelangwekkend, dit boek! Opstelletjes als: L'origine du nom de Napoléon. — Une courtisane Vénetienne. — Le sifflet au théatre. En dan 1 deel geschiedenis en 2 deelen fantasie geeft misschien wel een ontplofbaar mengsel. Men verliest er overigens niets bij, als men dit bundeltje bij den uitgever laat liggen. DR. S.

Sarah Bernhardt. Gedenkschriften van . . . door haar zelf geschreven. Vertaald door J. Clant van der Myll—Pilpers. Amsterdam. Meulenhoff. I dl. Jeugd. Eerste Tooneeljaren (374). II dl. Na den Oorlog. Sarah Bernardt als „Ster" (362). Amsterd. Meullerhoff & Co.

Een leven innerlijk zoo leeg, en uiterlijk vol en druk; klein gekwebbel van naijver, geklak van overspannen studenten, gekijf met directie en tooneelbazen. En dan die vrouw, de beroemde Sarah. Overdreven aanvallen van vroomheid tijdens hare opvoeding

in een klooster waar zij wordt gedoopt, de eerste H. Communie doet . . en voor goed wel als zuster had willen blijven (? !). Dikwerf half waanzinnig in haar plotselinge driftbuien; hysterisch in haar aanvallen van krampenden angst; reclame makend door zonderlingheden, schilder, beeldhouwer, ballonreizigster, slapend in haar doodkist enz. En mij heeft geweldig verwonderd, hoe een vrouw, die 't leven zoo weet uit te beelden en weer te geven, zoo oppervlakkig en jammervol bekrompen, zoo leeg en onbeduidend kan zijn. Ja, dat heeft mij verwonderd. WILLEM MERKELBEEK.

ONDERWIJS EN OPVOEDING.

Claudemans (Ch. J.) De Nederlandsche Correspondent. Utrecht, Gregoriushuis. (118). 8° *f* 0.60.

Een boekje met oefeningen in 't schrijven van brieven, advertentie's, circulaires enz. enz. Heel praktisch, uitmuntend voor patronaten enz.

Claudemans (Chr.) en **Haan** (J. de) Morgenrood. Leesboek voor de R. K. School.

1. Voorjaar. — 2. Zomertijd. Illustr. Fr. van Noorden. Utrecht. Gregoriushuis, per deel *f* 0.30

Heel mooie boekjes met eenige aardige zwart- en rood prentjes.

Groot (W. de) en **Peper** (J.) Practisch handelsrekenen. Met modellen. 3de deel. Bussum, Dishoeck. (420) *f* 1.90 geb. *f* 2.40.

Met dit deel is het gansche werk compleet. De drie deelen vormen te samen de leerstof voor de praktijk-examens. Onvoorwaardelijk aanbevolen! LEERAAR M. O.

Kritiek op het verslag van de Staatskommissie in zake de spellingskwestie. 1ste deel. Zwolle, La Rivière & Voorhoeve. (8°).

Daar is ongetwijfeld veel goeds in de nieuwe spelling, en zij verbaast meer het oog dan het oor. Als de voorstanders konden besluiten haar stuk voor stuk in te voeren, dan zouden zij spoedig nóg meer resultaat zien van hun streven. Het is hier de geschiedenis van den bundel roeden, dien men niet breken kan ineens, wel twijg na twijg. A. GIELEN.

Tricht (A. J. van) Engelsch. Schidlof-methode. (300) 8° 3de dr. Amsterd. H. Meulenhoff *f* 3.— in map *f* 3.60.

Evenals de andere boeken volgens deze methode, waarvan wij hier reeds eenige aankondigden, kunnen wij ook dit ten zeerste aanbevelen. Voor zelf-onderricht is 't werkelijk heel praktisch. VAN LEEUWEN.

KUNST

Sluyterman (K.) Oude binnenhuizen in België. Met medewerking van A. H. Cornette. Met 100 lichtdrukken. 's Gravenh. Nyhoff. Zal compleet zijn in 10 aflevering. f 60.—

Weissman (A. W.) Geschiedenis der Nederlandsche bouwkunst. m. 185 afb. naar schilderijen, teekening., prenten en fotogr. Amsterd. S. L. v. Looij (457) roy 8°. f 7.50 geb. f 8.50.

NIEUWE LETTEREN

NEDERLANDSCH

Achilles (Korporaal). De lamentabele historie van Tiet Pideman. Dramatische klucht in 4½ bedrijf. Antwoord (buiten mededinging). Op een prijsvraag uitgeschreven door Bloemendaal's weekblad, Helmond, van Moorsel en v. d. Boogaart. (60) 4°. f 1.—.

Meer om te lezen dan om te worden opgevoerd, dunkt mij. 't Is een vlijmende spotternij op den papenhatenden redacteur van genoemd weekblad, die de volgende prijsvraag uitschreef. ('t is de moeite waard zoo'n dokument te bewaren). Gevraagd een roman, waarvan de lijnen aldus worden geteekend:

„Een jongmensch van Christelijk-historischen huize (de schrijver heeft zich wat des jongen mans oordeel over het liberalisme betreft, aan te sluiten bij de opvattingen, te speuren in de bekende levensbeschrijving van mr. Jacob van Lennep en deze opvattingen over te zetten naar den tegenwoordigen tijd) studeert voor arts. Zijn eenige zuster, voor welke hij groote genegenheid koestert, wordt roomsch-katholiek onder den invloed van een studievriend van onzen candidaat-arts, een letterkundige, die van de herleving van de macht van het roomsch-katholicisme groote dingen verwacht op kunstgebied; de jonge vrouw weigert ten slotte, onder invloed van een pater-dominicaan, een engagement met den letterkundige en wil zich geheel aan het geestelijke leven wijden.

Haar broeder komt door enkele intieme gesprekken met zijne zuster op de hoogte van eenige hoofdtrekken van het onderwijs aan de Roomsche seminaria, zoowel wat betreft de waarde van ons onafhankelijk volksbestaan, de beteekenis van Willem van Oranje voor de Roomsche geschiedenis, als de organisatie der Roomsche Kerk; en door de politieke pers wordt hij ingelicht omtrent de vorderingen, die Rome maakt in het wijzigen van het protestantsch karakter van ons volk. Als ijverig lidmaat der Ned. Herv. Kerk maakt hij belangstellend, allengs verwonderd en verontwaardigd de langzame autocratiseering en catholiciseering dier kerk mede, tot hij in aanraking komt met een salon-sociaal-democraat, die hem in een kring van volksdrijvers binnenleidt: daar wordt hij aanvankelijk gevleid doch worden hem ten slotte omtrent het geloof der sociaal-democratische leiders in hunne eigen dogmata de oogen geopend en hij breekt met dezen kring. Zijne zuster is in een klooster, zijn vriend leeraar in een gymnasium geworden en ijverig Roomsch propagandist. Onze vriend werpt zich thans met de borst toe op de studie, in het bijzonder op de psychologie der menigte. Het slot der novelle schildert hem bij zijne boeken in algemeene verlatenheid van de wereld en eindigt, waar hij in een woest gebed God smeekt het vaderland aan het water terug te geven alvorens de duur gekochte vrijheid van geweten en leven door de zoogenaamde protestanten ter believe eener uiterlijke schijnvrede en schijnbeschaving aan een Jacobijnsch Jezuitisme of een Jezuitisch

Jacobinisme wordt prijsgegeven". Zoo'n idiote vraag leidt natuurlijk tot parodie, en Achilles heeft dat heel aardig gedaan. Maar niet voorzichtig genoeg. Daar zijn personen en zaken, die men niet als karikatuur moet voorstellen, ook al is het om de belachelijkheid van sommigen onzer tijdgenooten in voller licht te kunnen stellen. Het is jammer dat de schrijver daaraan niet heeft gedacht.

A. GIELEN.

Buysse (Cyriel) De Nachtelijke Aanranding. Bussum, C. v, Dishoeck (183) post 8°. f 2.25 geb. 2.90.

Buysse ziet de Vlaamsche boeren niet van hun besten kant, en schijnt alleen oog te hebben voor hunne ondeugden en hartstochten. Als ik, eenige jaren geleden de villa van Cyriel herhaaldelijk voorbijging, moest ik steeds onwillekeurig denken: daar woont een schrijver die zijn land en volk even afschuwelijk mishandelt als de Nederlandsche taal. Dit laatste werd beter, in één enkel oogenblik, zoodra eene Hollandsche in zijn huis haar intrek nam; maar 't eerste bleef! Hier maken wij kennis met twee vrekken, die hun geld in den grond begraven; twee bandieten, die hen plunderen en niet gestraft worden, ofschoon iedereen hen aanwijst met den vinger; een „onderpastor" die op 't geld van een stervende aast; een boer die zijn meid verkracht, en een ontvanger die een herbergmeisje verleidt. en haar dan anti-middelen leert gebruiken. Dus, zooals gewoonlijk, het mooie leven gaat Buysse voorbij, en van het kleine, ruwe en walgelijke vertelt hij in zijn boeken.

A. GIELEN.

Cervantes de Saavreda (Miguel) Don Quichot van la Mancha. Bewerkt door S. J. Barendtz—Schönberg. 50 illustr.) Amsterd. Becht. (205) 8°.

In de voorrede staat: „Behalve de Bijbel en Shakespeare is geen boek ter wereld zoo vaak vertaald en herdrukt, het is in 20 talen verschenen. Men weet: het hoofddoel van dit boek is een bespotting der dwaze ridderromans, die als een besmettelijke ziekte het land teisterden. De 58jarige schrijver bereikte zijn doel, en werd tevens beroemd doch bleef een arme tobber. Als wij nu zijn hekelroman lezen moeten wij natuurlijk ons indenken in zijn tijd, anders zouden wij kunnen denken dat hij over godsdienstige gebruiken wat luchtig spreekt. Il faut juger les écrits enz. — H. B.

Falkland (Samuel) Schetsen. Amsterd. Becht. post 8°. f 2.25 geb. 2.90

Daar zijn bundels schetsen, waarop uit zedelijk oogpunt geen aanmerking valt te maken. Doch hier gaat heelemaal niet op: zooals de een, zoo de ander! En alvorens een serie schetsen te plaatsen in volksbibliotheek, mag men het boek gerust eens doorzien. Vraagt men derhalve een oordeel over 't geheel... dan zal dit antwoord het meest juiste wezen: Soms geestig, gewoonlijk grof boertig; nu en dan onkiesch, dubbelzinnig en niet passabel! R.

Franssen (E. Th.) Plicht en Liefde. Venloo, C. Mosmans sv. (124) 8⁰. f 0.50. geb. f 0.80.

Mosmans opent met dit boek zijn geïllustreerde Leesbibliotheek op waardige wijze. Daar zit in dit boekje een flinke strekking en dat is wat wij noodig hebben. Alle boeken die in deze bibliotheek verschijnen zullen eerst zijn onderworpen aan den Hoofdraad der St. Vincentiusvereeniging. Ik twijfel geen oogenblik: deze uitgave zal gretig worden aangenomen. A. GIELEN.

Gezelle (Guido) Gelegenheidsgedichten 2 dln. Amsterdam. Veen. (184 en 199). gr. 8⁰.

Het elfde en twaalfde deel der prachtige uitgave van Gezelle's werken. In 14 dln. zal zij kompleet zijn, en wij raden alle boeken- en kunstvrienden te zorgen dat zij dit werk zich aanschaffen. R.

Harraden (Beatrice) Van het Wrak omhoog. Naar het Engelsch door Annie de Graaf, Amsterdam. Becht. (272) 8⁰. f 3.50.

Van de schrijfster der „Voorbijgaande Schepen . ." verwachten wij iets goeds, en worden teleurgesteld. Wie „Voorbijgaande Schepen" heeft gelezen, zal zich wel herinneren hoe bij het einde een onbevredigend gevoel achterbleef; maar hier is dat wel tienmaal erger. Het boek is zoo hopeloos leeg, en alle menschen zijn zóó overweldigend klein! En men begrijpt eigenlijk niet dat slechts één zelfmoord pleegt, en al die anderen hun leven zonder inhoud kunnen dragen. Ik vind het een verschrikkelijk boek. A. GIELEN.

Huijbers (J.) Een Geheim. Naar het Fransch. 's Bosch, Maatschappij de Kath. Illustratie, 2 dln. (102 en 94),

Dit 10de nummer van den 57sten Jaargang kan ik ten zeerste aanbevelen voor Volksbibliotheken. Deze inrichtingen zoeken steeds naar onschadelijke boeken, en goede tevens — dikwijls zonder voldoend resultaat. $52 \times 12 = 624$ deeltjes zijn reeds verschenen — een heele bibliotheek. R.

Meerbeke (H. van) Zóó wordt men lid van de Tweede Kamer. Hollandsche Verkiezingsroman. 3de dr. Bandt. en 10 pltn. v. Louis Raemaekers. Amsterd., Langenhuysen. (263 en 238). gr. 8⁰ *f* 2.90, geb. *f* 3.50.

Een opgegraven schat! Het zou werkelijk te betreuren zijn geweest indien men dit boek, geroemd in zijn tijd door allen, wier oordeel gewicht in de schaal legde, nu verder maar in het donker had gelaten. Ik vertrouw dat het ook thans nog met groot vermaak zal worden gelezen, al is het eenigszins in den breeden, gemoedelijken Van Lennep-trant gescheven. Misschien wel juist dáárom zal het bevallen? Zoo zachtkens aan toch begint het quasi-wijsgeerig gedoedel, en de Welträthsel-oplossende wijsheid der moderne schrijvers weer gruwelijk te vervelen, en kunnen wij hartelijk verlangen naar het pittige, geestige en toch gemoedelijke vertellen der vaderen. En iemand, die door dezen roman in den waan wordt gebracht dat de schrijver wel luchtig omspringt met princiepen, leze even de korte inleiding. A. GIELEN.

Metz-Koning (Marie). Van een vriendin. Amsterdam. Scheltens & Giltay (271). 8°. geb. f 3.50.

Ik vind in deze bladzijden het cynisme van Nietsche, het onrustige van Faust, den spot van Mephisto die het „voorwoord" schreef. De schrijfster echter komt op voor den inhoud: „Ik heb, hetgeen ik zei, zelf gevonden en gezocht in het groote, groote leven; en ik heb niets bewust genomen van hetgeen anderen vóór mij vonden; en ik geloof ook niet, dat ik het onbewust heb gedaan. Ik ben geen boekengeleerde, en ik heb betrekkelijk weinig gelezen. Ik heb weinig willen lezen, juist omdat ik een natuur bezit, die gaarne zoekt en vindt" (269). Wat heeft zij gevonden? Dit: Christus is „als een geniale denker, als een der eersten onder de menschen, wel waarlijk, vergelijkenderwijs, als een god" (222).

De prent waarop Christus wordt afgebeeld, dragend zijn kruis, struikelend en vallend is een leugen, want: „Een man als hij, heeft dit kruis niet willen dragen! Twintig maal en meer heeft hij 't weggeworpen; en als de overmacht hem dwong, heeft hij zichzelf laten vallen, omdat hij niet *wilde* dragen.

Als een held zie ik hem: den sterke, den denker, den overwinnaar van het leven! En als een held met trotschen mond en blikkerende oogen zie ik hem, den godmensch, die door zijn minderen gedwongen werd tot den dood" (223).

Hij wist: „dat de menschen hun naaste niet konden liefhebben als zichzelf, wanneer ze niet wilden ondergaan in gebrek aan levenswil (224). Nu werd je verdorde huwelijksvrouw; ook eene „fêmme entretenue" maar zonder de vrijheid van het genotsleven" (265).

Dit zijn alleen staaltjes van die oorspronkelijke wijsheid der schrijfster, waarop zij zoo groot gaat. Het zal wel genoeg zijn, en ik haast mij Marie Metz—Koning te groeten met haar eigen woorden: „Ik zou me zóó verbazen dat ik je een nieuwe kroon op zou zetten, een kroon waarvan Maeterlinck sprak: de kroon der wijsheid — een kroon die in bijna élk vrouwenleven ontbreekt". Het laatste is sterk overdreven, en u verwart klaarblijkelijk in verheven onbaatzuchtigheid vele andere vrouwen met u zelve. Beterschap!

A. GIELEN.

Meyerink Jr. (Jac. C.) Sombere Schijningen. Het boek van den ondergang. Amsterdam v. Holkema & Warendorf (207) gr. 8°. *f* 2.50, geb. *f* 2.90.

Willem van Lienden en Frank van Berchem waren vrienden, doch de politiek brengt oneenigheid. Na jaren komen door toedoen van een schoonzusje de heeren elkaar weer nader. Van Lienden laat zich candidaat stellen door de liberalen en wil zich verzekeren den steun der radikale partij; hij houdt een redevoering voor zijn kiezers, wordt in het nauw gebracht en toont zich zoo volbloed liberaal, dat men het niet met hem aandurft. Nu stelt men van Berchem candidaat. Hetty, Van Lienden's dweepziek vrouwtje, drijft politiek des harten en der zinnen, besluit niet meer te kunnen leven aan de zijde van haar man, en wil de vrouw worden van den nieuwen kandidaat. Als deze niet wil zoekt

ze haar dood in de golven en Frank verneemt het door de telefoon op zijn redactie. En hij heeft een oogenblik den lust haar te volgen „rusten als Hetty in doods-ontsmartend niet-zijn." Dan vindt hij een leesteeken van Hetty in het boek van „de kleine Johannes" en hij gaat naar de menschheid en haar weedom! Het boek is slecht. H. WALRE.

Multavidi Van zwart tot rood. Roman van 'n Roomsch jongetje. 's-Gravenhage, C. L. G. Veldt (208). 8°. *f* 2.90.

Op 't titelblad staat een dubbel plaatje. Een pastoor duwt een knaapje 'n somber kerkgebouw binnen; op 't tweede kladje huppelt de jongen er weer uit en groet het licht van de opgaande zon. Deze omslag besluit een slecht geschreven pamflet tegen kerk en personen, is klaarblijkelijk door een renegaat samengeflanst, en valt zonder eenigen twijfel onder het verbod der kerkelijke boekenwet. Het libel zal wel dertig zilverlingen op brengen.

WILLEM MERKELBEEK.

Naeff (Top) Voor de poort. 2 dln. Amsterd. v. Holkema en Warendorf. (257 en 268) f 4.90, geb. 5.50.

Het boek is goed geschreven en van zeer nauwkeurige observatie. Maar die vrouw... zich opdringend aan een man, wenschend den dood zijner vrouw om hare plaats te mogen innemen, en toch teleurgesteld in hare verwachtingen, 't is om te huiveren. Naeff heeft in Liesbeth van Landskot meer het vrouwelijk dier dan de heele vrouw gezien. Zij moge begrijpen dat schrijvend aldus, zij gevaar loopt verkeerd te worden begrepen, alsof dàt (U weet wel wat ik bedoel) voor alle vrouwen het Eene Noodige zou zijn. Want de dame, van wier honger naar liefde zóó wordt verteld, zal door velen als een type worden opgenomen.

WILLEM MERKELBEEK.

Merkelbeek heeft gelijk. Robbers doet alreeds wat gevreesd wordt. Hij beschouwt Liesbeth niet als een zeldzaam pathologisch geval, maar als een type.

Reyneke van Stuwe (Jeanne) Liefde's Schijn. (Zijden en keerzijden 8ste boek) 2dln. Amsterd. Veen. (198 en 228) post 8°. *f* 4.90 geb. *f* 5.50.

Ja waarachtig, schijn van liefde en anders niet. Een pas getrouwde man laat zich op sleeptouw nemen door een gehuwde vrouw, die hem noodig heeft om weg te komen van haar man. En 't gelukt bijna.... hij wil scheiden van zijn wettige echtgenoote om met dat driftdier de wereld in te gaan. Het kind, intusschen geboren, het eenige kind houdt hen ten slotte bijeen.... maar wat 'n huishouden zal dat worden? En wat 'n beesten zijn die lieve menschen met al hun kostelijke ethiek! WILLEM MERKELBEEK.

Rose (Felicitas). De Eiks von Eichen. Roman uit een kleine stad. Vertaald door J. Herderschie. Amsterd. C. L. G. Veldt. (271). 8°. *f* 2.40.

Veel gang zit er niet in dit boek, maar volstrekt zonder verdiensten is het óók niet. Lisotte met haar pop is geen kind, maar

een oud praatvrouwtje. Dit figuurtje is volkomen mislukt, en 't had toch zoo aardig kunnen zijn. Zoo is het eigenlijk met heel 't boek; op 't einde vragen wij onwillekeurig: wat wilde u eigenlijk vertellen? Volwassenen kunnen beproeven of die vraag niet bij hen opkomt. A. GIELEN.

Runa. Ofschoon hij gestorven is. 2e dr. Amersf. Slothouwer. (245) 8°.

Het boek eindigt met deze woorden: „Soli Deo Gloria". De schrijver is een vroom protestant, en hij steekt het niet onder stoelen en banken. Het licht voor de hand dat wij het boek soms wel wat bijbelachtig zullen vinden, maar dat belet ons niet de bedoeling van de schrijver te waardeeren en te verwachten dat dit verhaal door protestanten (want voor hen is het bestemd) gretig zal worden gelezen. M. WALRE.

Streuvels (Stijn). Morgenstond. Amst. L. J. Veen. (32, 1 plt.) post 8° *f* 1.50, linn. *f* 3.—, perkam. *f* 5.—.

Een wel mooie, realistische beschrijving van een ontwakend knaapje. Voor den Letterkundigen kring „Guido Gezelle" (afd. van „Geloof en Wetenschap" te Amsterdam) heeft Streuvels o.a. dit stuk voorgedragen. En 't beviel goed! R.

Snoek (M. V.) De Stamboom van Mr. Brookley. Utrecht, de Haan. (152). 8°. f

De goede eigenschap is dat het boek gelezen kan worden ; de negatieve eigenschap evenwel dat het waarschijnlijk niet met genoegen zal worden gelezen, want het is onverbiddelijk saai.
M. WALRE.

Veldeke (H. van) Sint Servatius legende, bewerkt door Marie Koenen. Met inleidend woord van H. Endepols. Bussum, Paul Brand. (92) post 8°. f 0.60 en f 1.30.

Dat wij dit boeksken aanbevelen van ganscher harte behoeft niet te worden gezegd. Litteraire fijnproevers koopen het natuurlijk, maar dat is niet genoeg. Men moet beproeven of 't niet in wijder kring kan worden verspreid. En als ik leeraar of professor was, zou ik het zeker met mijn auditores eens doorwerken.
H. WALRE.

Volens (J.) De erfenis van den Socialist. (143) 8° *f* 0.50, geb. *f* 0.80.

Een heel goed boek, uitmuntend voor het volk, want het zal gelezen worden met graagte, en na de lezing zullen goede gedachten nablijven. A. GIELEN.

X. Hij die kwam en ging! opgedragen aan M. L. C. vert. E. v. Laan. 's Gravenhage, C. Veldt. (304). 8° *f* 2.40

X stelt zich voor als eene vrouw, die het jawoord heeft geweigerd aan een man, dien zij innig liefhad. Maar zij durfde haar leven niet verbinden aan het zijne bij de gedachte aan haar verleden. Dat was de reden, welke zij niet kon openbaren. In dit

boek evenwel legt zij nu hare bekentenissen neer, de onthullingen van eene tooneelspeelster.

Dat verhaal van ellende, lichtzinnigheid en zonde ware beter ongeschreven gebleven; doch nu het geschreven is late men het liefst ongelezen. WILLEM MERKELBEEK.

FRANSCH

Broussau-Gaubert. JOSETTE CHARDIN OÙ L'ÉGOISTE, monsterachtig is Josette in alle opzichten, een gedegenereerde. — **Rynez** (Han) LES PARABOLES CYNIQUES, het cynisme gaat al te ver en is zeer af te keuren. — **Derennes** (Ch.) LE MIROIR DES PÉCHERESSES. De titel beloofde het reeds : het boek stalt uit bederf en schande. — **Letty** (Julia) TROIS QUARTS DE LYCÉENNES. Een zeer onmaagdelijk boek. — **O'Monroy** (Rich.) POUR ÊTRE DU CLUB. Het boek is in geen geval aan te bevelen, al keurt ook de schrijver hier en daar 't leven, dat hij beschreef met enkele woorden af. Dat doet hij met recht maar ten onrechte vertoont hij 't dan ook aan zijn lezers. R.

Constant (Max). Le Journal d'un Sceptique. Paris. Grasset. 3 fr.50. De bekeering van een ongeloovig dokter. Het boek is goud, maar 't loopt alles wel wat onnatuurlijk gemakkelijk van stapel.
DR. L. DAURIAC.

Gyp. Fraîcheur. Paris, Calmann—Lévy. 3 fr. 50.
Fraîcheur? De saterieke Gyp zal wel eene ironie bedoelen, dachten wij al aanstonds. En verdere lezing toont dat wij ons niet vergisten. Fraîcheur is de eerenaam van Florise d'Etoges, die zich zoo mooi weet voor te doen dat niemand vermoedt wat een perversiteit zij verbergt onder dien schijn van ongereptheid. Als er om haar heen menschen waren van deugd en eer, zou zij nog zwarter afsteken. Maar Gyp als immer, teekent haar wereld meedoogenloos . . . . al te . . . . misschien. Want overal worden toch menschen gevonden, waarvoor men eerbied kan hebben. DR. L. DAURIAC.

Labruyère (Raymond) Le Sel de la terre. Paris, Grasset.
Zeer verdienstelijk. Jammer dat er een paar bladzijden door verschillende lezers zullen moeten worden overgeslagen om hun ruw realisme.

Een zoon verlaat het geloof, waarin zijne moeder hem had opgevoed, en loopt over naar den kant van zijn vader, een ongeloovig geneesheer. Maar rust kent hij niet, waar hij die ook zoekt in de drukte der stad of in de eenzaamheid van velden en bosschen.

Maar eindelijk komt de genade, zijn vader bekeert en na langen en bangen strijd keert ook de verloren zoon terug.
DR. L. DAURIAC.

Lambert (Charles) Plus fort que la mort. Paris, Séthielleux. 3 fr. 50.
Een boek met goede en krachtige strekking. Mocht de vorm misschien wat hard en al te somber zijn, het boek zelf is wat den inhoud betreft uitstekend. DR. L. DAURIAC.

Lordereau (R). Vaincue. Paris, Calman-Levy. 3 fr. 50.

Het boek is van een zeer zwaarmoedige, bijwijlen wanhopige levensbeschouwing en daarom ook niet goed. Het verhaalt van een vrouw, die man en kind verlaat en een los leven gaat leiden. Als zij wil terugkeeren houdt de beleedigde echtgenoot zijn hart gesloten. Het kind wordt ziek, en door haar liefdevolle zorgen getroffen wil de man zijn vrouw vergeven... maar zij zocht den dood zoodra het kind is gestorven. Dat zij wel wat boete had mogen doen, schijnt in haar hoofd niet op te komen.

DR. L. DAURIAC.

Paravy (Th.) Pour la Conquête. Paris, Téqui. 3 fr.

Dit boek bevelen wij ten zeerste aan en zonder eenig voorbehoud. Het zijn korte verhalen, goed en levendig geschreven met het bepaalde en bewuste doel den lezer op te wekken „de se donner à la grande cause du bien qui est la cause de Dieu et du peuple"—. DR. L. DAURIAC.

Planté (Louis) Sur le Déclin. Paris, Plon-Nourrit. 3 fr. 50.

Zij is 40 jaar en wacht. Zij wachtte schijnbaar niet te vergeefs; want twee komen er te voorschijn. Twee krijgen den bons! De juffrouw zelve, die nu alleen blijft, is een afschuwelijk trotsch schepsel en bovendien een zeer ongodsdienstig. Wij zijn blij te vernemen dat zij niet in 't huwelijk treedt, en zoo geen kans heeft haar kinderen verkeerd op te voeden. Wij zijn een weinigje bedroefd omdat wij het boek hebben gelezen, wijl het zonde is van den tijd. DR. L. DAURIAC.

Meuvier (St.) La princesse ennuyeé. Paris, Flammarion. 3 fr. 50.

Een kort verslag van den inhoud, blijkt uiterst moeilijk. Onder de slechte boeken durf ik deze roman niet rangschikken, maar 't gaat dikwijls op het randje af. Gelukkig loopt er wat vroolijkheid door de bladzijden. Voor volwassenen, die al veel hebben gelezen, kan het er door. DR. L. DAURIAC.

Salvat (G). Barbe Bleue. Paris. 3. pr. 50.

Daar komen enkele sensueele beschrijvingen in voor, maar ook al was dat niet 't geval.... dat poetische proza zou ons afschrikken. Een houten tooneelzwaard met spiegelglas bij wijze van diamanten en robijnen, maakt het zelfde effekt. DR. L. DAURIAC.

Tharaud (J). La Fêté Arabe. Paris, Emile-Paul. 3 fr. 50.

Voor iedereen is dit boek stellig niet, o neen! De sluiers die het zinnelijke, weeke Oostersche leven bedekken, worden heel onbescheiden weggeschoven, DR. L. DAURIAC.

DUITSCH

Boy-Ed (Ida) Hardy von Arnsbergs Leidensgang. 2 Bänden. Stuttgart, Engelhorn. M. 1.90.

De „Leidensgang" van jong, arm, adellijk meisje. Heel mooi en goed gevoeld. FEDERER.

Gaboriau (E.) Anderer Leute Geld. Kriminalroman. Reutlingen, Enszlin & Laiblin. M. 1.

Een prul. Gewone Schundliteratur! FEDERER.

Gondlach (E.) Maria von Magdala. Mainz, Kirchheim. (586). M. 4.80.

Gott sei mit dir, mein Werk. Im rauhen Weltgewühle Such Menschenherzen, die mit Finsternis beladen, und tief verbittert irren fern vom höchsten Ziele. — Die führ mit zarter Hand empor zu lichten Pfaden. Dit uit de opdracht van het mooie boek. Het kan inderdaad, dunkt mij, zielen winnen. FEDERER.

Groner (Auguste) Eva Bauernfeind. Eine Wiener Patriziergeschichte aus dem 17. Jahrhundert. Wien, Edm. Schmid. M. 3. geb. M. 4.

Een van de beste romans dezer schrijfster. Voor alle bibliotheken is dit boek eene aanwinst. FEDERER.

Höhler (Dr. M.) Um eine Seele. Aus dem Leben einer Lehrerin. Mainz, Kirchheim. M. 3.50.

Een bundel brieven, die men met veel genoegen en belangstelling zal lezen. Vooral onderwijzeressen zal het boek aantrekken. FEDERER.

Keller. (Paul) Die fünf Waldstätte.

Ein Buch für Menschen, die jung sind (mit Bildern) Berlin, Allgem. Verlagsgesellschaft. M 3.50.

Deze 10 vertellingen zijn ook, maar niet alleen, voor menschen jong in jaren, doch voor allen, die jong zijn van gemoed. Het is een boek vol geest en poëzie. FEDERER.

Lie (Jonas). Auf Irrwegen. Berlin, Eischer. M 1.20.

Het boek kan geen kwaad, maar het is zoo vervelend dat de meesten de laatste bladzijden niet zullen bereiken. FEDERER.

Mühlau (H.) Eine irrende Seele. Berlin, Egon Fleischel. M 6.

Het talent der schrijfster zal niemand willen betwijfelen, maar als in haar vorige werken is ook hier wederom het onderwerp zeer onverkwikkelijk. Zelfmoord moet weer bevrijding brengen. Niet aan te bevelen. FEDERER.

Soyka (Otto) Das herbarium der Ehre. Munchen. A. Langen. M 4.90.

Zeer spannend en onderhoudend. Laat duidelijk zien wat er overblijft van eer- en deugdbegrip, als God buiten het leven wordt gesloten. FEDERER.

ENGELSCH

Kirby Gill (Anthony) The marble Aphrodite. London. Stanley Paul. 6 sh.

Bohémien-leven, wilde artisten. Londens nachtleven. zondige liefde enz. Wij kunnen er niets mee doen. R. GREEN-STALEY.

Mills-Malet (V.) The Meteoric Benson, Stanley Paul, 6 sh.

Spannend — vliegmachine — de lezer houdt zijn adem in — vraagt: hoe is 't mogelijk. Hoe 't mogelijk is leert hij op de laatste blad-

zijde, en legt niet zonder eenige teleurstelling het boek ter zijde. Hij heeft het gevoel alsof men hem voor den mal heeft gehouden.

R. GREEN-STALEY.

Sheehan (Canon) Miriam Lucas. London, Longmans Green 6 sh.

De uitgever zendt ons Miriam Lucas, dat onzen lezers zeker al bekend is en wij hier stellig niet behoeven aan te bevelen. Maar 't is ons een genoegen bij deze gelegenheid nog even eervol te vermelden een ander werk van Sheehan, dat minder bekend is en wij ook niet noemden in onze correspondentie rubriek, als antwoord op eene vraag van een der lezers. Wij bedoelen The Blindness of the Reverend Dr. Gray. R.

Wyllarde (Dolf) The Career of Beauty Darling. London, Stanley Paul. 6 sh.

Achter de schermen der opera. Hard en ruw realisme... dat men van Wyllarde liever niet had gehoord. Men zou niet zeggen dat zij een dame is. R. GREEN STALEY.

VOOR DE JEUGD.

Wij ontvingen zoo groote zending kinderboeken en verhalen voor jongens en meisjes, dat wij geen plaats hebben in dit nummer voor afzonderlijke bespreking.

Het is echter onze bedoeling bij een volgende gelegenheid een artikel te schrijven over boeken voor de jeugd. Vele lezeressen hebben ons reeds voor geruimen tijd gevraagd, daarover iets te willen zeggen, doch wij hebben het tot heden niet kunnen doen. In dat artikel zullen wij de thans ontvangen boekjes als materiaal gebruiken, om zoo duidelijker onze bedoeling te laten uitkomen.

TIJDSCHRIFTEN.

Het gaat over een dagblad en wel over de NIEUWE ROTTERDAMSCHE COURANT. Ik herinner mij dat kort geleden, toen er door het land een storm van verontwaardiging opging tegen NOCTUA CATHOLICA, het blad waarin deze kraste, n.m.l. „De Groene", een weinig trilde onder den storm der algemeene verontwaardiging. Daar was echter verwondering bij de Redactie dat men van Katholieke zijde nu zoo te velde trok, terwijl de N. R. Ct., die systematisch de katholieken bestrijdt, kalm liet begaan.

Het eigenaardige is dat er toch altijd nog Roomschen zijn, zeer weinig scherpzinnig, die de smettelooze blanke neutraliteit van het Rotterdamsch orgaan bij hoog en laag blijven volhouden. Van goede trouw kan onmogelijk sprake zijn bij zulke schijneenvoudigen, en wij willen dan ook niet bewijzen, uit hare praktijk van vele jaren dat de N. R. Ct. een van de felste en meest hatelijke partijbladen is, die wij bezitten. Neen, voor ditmaal, wilden

wij even wijzen op de feuilletons, die tegenwoordig den lezers worden aangeboden. Wij hebben juist gehad „DE MASKERS VAN ERWIN". Hier mochten we werkelijk spreken van „gedachtentuig". Want het was niet anders dan de beschrijving, hoe een perverse kerel een arm meisje ongelukkig zocht te maken. Tot in de fijnste bizonderheden werd alles ontleed: wat de kerel dacht, en wat hij deed en hoe de hartstocht giste in zijn bloed. En hoe hij haar lokte in zijn huis en alle bedienden wegzond — 't was walgelijk. En als die man eindelijk begrijpt dat hij zijn eer heeft vergooid, plaatst hij zich voor een spiegel en jaagt zich een kogel door 't hoofd. Heel kalm en rustig, in 't laatste oogenblik nog zorgen dat zijn dood niet onaestethisch zal zijn.

En nu wordt gegeven „SCHADUW VAN MACHT". Hier hebben wij het gewone poppenkast-apparaat van anti-clericale romans. Vuilaardige priesters — Inquisitie — brandstapels met onschuldige slachtoffers en dergelijke lekkernijen ... en wij zijn pas in het begin. Het heeft er wel iets van, als wilde men de protestanten nog eens goed bang maken voor het Roomsche spook, want op de komende verkiezingen zou dat invloed kunnen hebben.

VARIA.

P. Jonckbloet, de schrijver van het boekje over ANNA DE SAVORNIN LOHMAN en hare werken, is thans bezig met een dergelijke studie over COUPERUS.

Vergissen is menschelijk maar kan ook dikwijls zeer grappig zijn! Zoo lezen wij in een Maandschrift dat J. Reyneke van Stuwe haar 25ste roman heeft uitgegeven, die tot titel heeft: ROEIENDE, O WEE ANDERS! De lezer begrijpt dat wordt bedoeld: BLOEIENDE OLEANDERS. In een Dagblad lezen wij van een en denzelfden persoon twee recensie's over hetzelfde boek: BARON SELDERIE; 't is wel eens aardig die uitspraken te vergelijken.

Jeanne Kloos-Reyneke van Stuwe. De Heer Timmerman gaf een artikel over de feestvierende romanschrijfster, in DE HOFSTAD. Het blijkt daaruit dat zij als kind reeds verhaaltjes schreef voor haar pop, en een tijdschriftje voor haar broertje. En lezen? „In dien tijd verslond zij alles wat zij maar op haars vaders studeerkamer kon te lezen krijgen. Onder haar schoolvriendinnetjes werd een literair clubje gesticht, waar zelf-gemaakte novelletjes moesten voorgedragen worden. Zij schreef toen reeds zoo vloeiend en vlot dat het werk van menig volwassen schrijfster er kinderwerk bij lijkt. Enkele jaren later werden in ONS BELANG, het blaadje van eigen hulp, verhaaltjes van Jeanne geplaatst. Op haar 18de jaar voltooide zij haar eersten geplubliceerden roman DE HEER VAN DE STATE, die in 1898 in druk verscheen.

Nanny Lambrecht wier boeken zoo bitter kunnen zijn (zie BOEKENSCHOUW No. 6. blz. 193), geeft in DEUTSCHES FRAUENBUCH

over haar zelve eenige inlichtingen. Zij werd geboren in 't stadje Kirchberg. Haar vader stierf na zich arm gespeculeerd te hebben, en zij werd gezonden naar eene inrichting, waar zij zou worden opgeleid tot onderwijzeres.

Zij vluchtte, durfde niet terugkeeren naar huis, en nam alleen een kijkje in de wereld, om ten laatste aan te landen bij een oom die haar onmiddelijk naar moeder bracht. Eindelijk vond zij eene plaats als onderwijzeres in Wallonia, dichtte, en zong, maakte muziek en schilderde. Haar moeder stierf en zij werd ernstig ziek en verlangde naar den dood. Aber dann kam erst, was Mutter prophezeit hatte: „Ich bin dir in deinem Weg. Du muszt zu deinem groszen Glück und ich musz fort." Met haar novelle *Was im Venn geschah* behaalde zij den eersten prijs bij Kölner Blumenspielen. Spoedig gaf zij nu hare *Erzählungen aus Wallonie und Eifel* in het licht. Daarop volgden hare groote, en dikwijls beruchte romans. *Statuendame*, *Armsünderin* (waartegen de katholieken protesteerden, *Die Mädchen* (baarde opzien en tegenspraak in onderwijskringen. *Die Suchenden*, *Bruder Mensch* en *Notwehr*, waarover wij vroeger reeds hebben gesproken. Voor het tooneel schreef zij *Die Herzogin* en *Wie man seine Frau liebt*. Zij bekent: Die Romanwerken haben sich kämpfend durchdringen müssen. Man hat ihnen Hosianna gerufen und Kreuziget Sie.

Nu, wij zijn voor den laatsten kreet, want de boeken zijn slecht.

Dr. Gairdner „Ik was slechts een oud-archivaris, en mijn tijd als ambtenaar was grootendeels in beslag genomen door een naar tijd en volgorde rangschikken der gegevens, welke de geschiedschrijver in den strikten zin van het woord zich zoude kunnen te nutte maken. Maar ter zelfder tijd was ik mij toch bewust, dat de ervaring, welke ik had opgedaan, en nog wel niet uit eigen keuze, een geheel eigenaardige was, en mij een grondige kennis had bezorgd van die groote staatskundige en godsdienstige omwenteling, door ons gewoonlijk de Hervorming genaamd".[1])

Vrij vertaald zijn dit de redenen, waarop Dr. James Gairdner C. B., L. L. D., D. Litt. zijne bevoegdheid grondt, om het groote werk te ondernemen, waaraan hij nu reeds drie boekdeelen heeft gewijd, namelijk: Lollardy and the Reformation in England. An Historical Survey". Het werk werd in groot octavo bezorgd door Macmillan & Co.; en de naam dezer firma is borg genoeg voor een sierlijke al is het ook dure uitgave.

Zelfs uit de zuurzoete lof van de zoo anti-Katholieke Times kon men genoeg opmaken, dat Dr. Gairdner de man was, om met vol gezag de verschillende twistpunten over deze zoo verschillend beoordeelde tijden te beslechten. Uit de archieven toch putte hij zulk een grondige kennis en zoo veel nieuwe gegevens, dat hij zonder tegenspraak te duchten in alle bescheidenheid kon beweren, dat hij die tijden 't best kon toelichten „uit oorkonden, waarmee ik m. i. meer vertrouwd ben, dan de meeste anderen".[2])

---

[1]) vol. 3. blz. IX. [2]) vol. 1. blz. VI.

Laat de Times dan maar meesmuilen, dat de zucht tot onpartijdigheid de schrijver tot paradoxen gevoerd heeft. En wat de Katholieke Kerk aangaat, welke door den schrijver, of liever welke door de feiten die de archawaris durft openbaar maken, zoo heerlijk verdedigd wordt, hiervan verklaart Dr. Gairdner ruiterlijk genoeg: „Ik heb nooit de geringste persoonlijke neiging tot de Kerk van Rome gevoeld, al beken ik, dat ik altijd getracht heb haar te begrijpen."[1])

Wij hebben hier dus te doen met een rechter, die uit zijn aard niet overdreven partijdig voor Rome zal optreden; en als hij in zijn derde deel op de weinige opmerkingen wijst die men hem aangaande de twee eerste deelen heeft gemaakt, dan erkent hij eerlijk zich op een of twee punten vergist te hebben, en verandert hij de minder juist gebleken gevolgtrekking volgens de inlichtingen hem door zijn beoordeelaars aan de hand gedaan. Ik sprak van weinige opmerkingen, want vele had men kunnen verwachten in een geschiedkundig overzicht, dat niet alleen „vele zaken in een geheel ander licht zou plaatsen, dan dat waarin zij tot nu toe beschouwd waren"[2]); maar dat ook zeker toorn zou doen ontbranden in het Anglikaansche kamp, wijl hij oordeelde „dat het werk van de stichting van den nationalen godsdienst op een wijze, die alles behalve sympathie wekt („in a manner by no means lovely") geschiedde, maar dat dit toch geen verontschuldiging was om de feiten niet onder de oogen te zien en na te gaan tot welke gevolgtrekkingen zij ons leiden."[3])

Om den lezer duidelijk te doen zien, dat de schrijver zijn woord gestand doet, zal ik enkele der stellingen van Dr. Gairdner in 't kort weergeven.

Tegenover de aloude beschrijving der Engelsche Hervorming „als een groote nationale omwenteling, die zich van den kant van Engeland uitte in een vastbesloten handhaven van zijn nationale onafhankelijkheid;" en tegen den opzet, „dat er in Engeland nooit een tijd geweest was, waarin men niet ongaarne het Pauselijk gezag verduurde, en dat de laatste daad van het verwerpen van dat gezag, de geheel natuurlijke uitkomst was van een lange reeks van dergelijke daden reeds van de eerste tijden af gesteld;"[4]) zet Dr. Gaidner de stelling, dat die strijd in 't algemeen genomen niet een godsdienstige, maar een politieke was; dat het een strijd was van denzelfden aard als die gevoerd werd in de dagen van Thomas à Bechet: „Het was een strijd niet van 't Engelsche volk, maar van zijn koning en gouvernement tegen Rome."[5]) Dat het volk bovendien de zaak der kerk klaarblijkelijk als de zaak der vrijheid beschouwde; „dat aan hun vrijheid erg veel afbreuk gegedaan werd door de vernietiging van het Pauselijk rechtsgezag onder Hendrik VIII kan niet betwijfeld worden."[6])

---

[1]) vol. 3. blz. X. [2]) vol. 1. blz. I. [3]) vol. 1. blz. VIII. [4]) vol. 1 bldz. woorden van Dr. Creighton. Historical *Lectures* and *Addresses* p. 150. [5]) vol. 1 bldz. 5. [6]) vol. bldz. 6.

„Dat Rome het geestelijk gezag uitoefende door de gewillige gehoorzaamheid der Engelschen in 't algemeen, en dat zij het beschouwden als een heilzaam gezag wegens den beperkenden invloed dien 't oefende op de wereldsche tirannie," [1]) en zoo gaat hij voort: „Er zijn bewijzen voor in overvloed, dat zij in 't begin tegen hun wil van dat gezag gescheiden werden." [2])

En dan die hervorming zelve. „Hendrik VIII speelde zijn spel niet alleen met sluwheid en vermetelheid, maar ook met een geheel meedoogenlooze wreedheid." [3]) Zijn edele slachtoffers waren Dr. Reynolds en eenige monniken van het Charter House schuldig bevonden door een jury, die bleef weigeren hen te veroordeelen zelfs toen Cromwell hen met den dood dreigde, en die eerst bezweek toen Cromwell zelf in de rechtzaal verscheen en er hen onder de vreeselijkste bedreigingen toe noodzaakte. Als de beul hen vierendeelde onder de oogen van bijna het geheele hof, moest hij met geweld door de haren boetekleederen dezer booswichten heenkerven. Fisher de grijsaard, in wiens schatkist men ook zijn haren boetekleed en een stuk of twee geeselroeden vond, werd evenals de edele Thomas More op het schavot onthoofd. Terecht merkt Gairdner hierbij aan: „Zulk een wreede vervolging was nog nooit in Engeland gezien, is sinds nauwelijks geëvenaard". [4])

Iederdaad terwijl hij (Hendrik VIII) in 't publiek de ketterij verloochende en die zelfs vervolgde, gebruikt hij gaarne in 't geheim de hulp der ketters van alle slag bij zijn voorgenomen werk de omverwerping van het pauselijk gezag."

Daarentegen wordt het streng optreden van de veel gelasterde diep te beklagen Maria, de Katholieke vergoelijkt, verklaard, ja noodzakelijk genoemd, en zoo heeft deze vorstin in dezen eerlijken Protestantschen geschiedschrijver een nog machtiger voorvechter dan Fr. Benson gevonden. Het hernieuwen der wetten tegen de ketterij was dus niets anders dan een noodzakelijk gevolg der omstandigheden — een noodzakelijkheid, die men zelfs ten tijde dat die wetten werden opgelegd, betreurde.

Maar dan het zedenbederf in de kerk en de kloosters; ligt daar de ware oorzaak der Hervorming niet? De verslagen der bisschoppelijke en koninklijke visitaties der kloosters, en de verklaringen door de monniken zelve gegeven wijzen er op, zegt Dr. Gairdner, dat somtijds zelfs grove ondeugd binnengedrongen was in deze schuiloorden der godsvrucht, maar dat velen erg besmet waren, of dat men dien toestand van bederf lang liet voortbestaan, schijnt mij een niet te wettige gevolgtrekking uit die zeer openhartige bekentenissen" [5]). Daarom verklaart en bewijst de schrijver uit die stukken zelve, dat Hendrik VIII lastert, als hij zegt „want er werden geen huizen opgeheven, waar God goed gediend werd, maar die waar ondeugd, kwaad en een afschuwelijk leven gewoonte waren; en dit blijkt uit hun eigen bekentenissen, onderteekend door hun eigen hand ten tijde der visitatie". Hendrik VIII een vreemd kampvechter voor reinheid van zeden; of is het de oude geschiedenis

[1]) vol. 1 bldz 5, [2]) vol. 1 bldz. 5. [3]) vol. 1 bldz. 305. [4]) vol. 1 bldz. 307. [5])Vol. 2, bldz. 106.

van „De waard, etc."; want de vorst wiens geweten hem dwong de vrouw zijns broeders te verstooten, toen een nieuwe minnares slechts door een huwelijksbelofte te winnen was, vond niet 't geringste bezwaar in een menigte van ongeoorloofde betrekkingen telkens als zijn hartstochten hen daartoe aanzetten." (Letters and Papers etc. of the Reign of Henri VIII vol. p. 567). Maar luisteren wij nog een oogenblik naar onzen leidsman. „Dat er vóór de hervorming een pijnlijke hoeveelheid zedenbederf in de kerk gevonden werd leidt niet noodzakelijk tot de gevolgtrekking. dat de Hervorming in Engeland — of in welk land dan ook — toe te schrijven is aan zedelijke verontwaardiging hierover. Er is zelfs geen zweem van bewijs om aan te nemen dat dit het geval geweest is"[1]). De algemeene zedelijkheid was ongetwijfeld slechter in de dagen van Eduard VI dan ze het ooit te voren geweest was, en misschien ging ze werkelijk ietwat vooruit in de dagen van Maria"[2]).

Nu nog iets wat de Engelsche Protestanteu, die zoo gaarne van „Continuity" (het onafgebroken bezit derzelfde leer) spreken een huivering moest aanjagen. De ketters die vóór en na Hendrik ter dood veroordeeld werden, beleden geheel andere leerstukken dan de hedendaagsche protestanten, en nog erger, Hendrik VIII zelf liet voor zijne zielerust H. Missen aan God opdragen en smeekte in zijn testament om de voorspraak der H. Maagd Maria en van alle Heiligen; Cramner zelf wankelt in zijn geloof aan zulke essentiëele punten als het H. Sacrament des Altaars, en verwerpt ten laatste, wat hij eerst als een geloofspunt aannam. Er is slechts één uitweg open. Neem aan met Dr. Gairdner dat alle punten, waarin de Anglikaansche en Katholieke Kerk van elkander verschillen slechts bijzaken zijn: „omdat het zeker niet kan zijn dat heele volken die zich Christen noemen en uitdrukkelijk of stilzwijgend alles aannemen, wat in de drie Katholieke Credo's geschreven staat, anders dan in bijkomende zaken of voor een tijd van den oorspronkelijken geloofschat afdwalen"[3]). Nu dit zal anderen evenals mij wel wat al te kras voorkomen, maar zij mogen zelven toezien.

Al is Dr. Gairdner niet erg partijdig voor het priesterlijk celibaat, toch wil hij bekennen dat toen den 17den December 1548 de afschaffing werd voorgesteld, deze alles behalve populair was. Dat volgens John Rogers (een der Protestantsche martelaren(?) onder Maria) het grootste gedeelte der geleerden onder de geestelijkheid met tegenzin voor het huwelijk der priesters stemden. Dat de meeste tijdgenooten deze wet niet als een hervorming beschouwden, maar als een soort van legitimeeren van vrouwen, die tot nu toe in een dubbelzinnigen toestand waren. Koningin Elisabeth zelve deelde die meening en deze meening werd nog bevestigd door het droevig slechte leven van vele echtgenooten der toenmalige Anglikaansche priesters en bisschoppen".

Om ten laatste duidelijk te laten zien tot welke bevindingen Dr. Gairdner door zijn volledige kennis der archieven eenerzijds en door zijn onpartijdig oordeel anderzijds gekomen is, behoef ik

[1]) Vol. 3, bldz. XXXIX. [2]) Vol. 3, bldz. XXXIX. [3]) Vol. 3,bldz. XX.

slechts het tartende verwijt zijner tegenstanders te vermelden. „Als de zaken zijn, zooals ge beweert, waarom wordt ge dan niet Katholiek?"

En ik moet bekennen: die gevolgtrekking ligt voor de hand, als iemand beweert: dat bij 't begin der scheiding van Rome, men ronduit moet bekennen, dat elk edel hart getrokken wordt naar de helden en martelaren van 't oude geloof.[1]) Dat zelfs als wij de lage persoonlijke beweegreden van den tyran, die deze hervorming tot stand bracht buiten beschouwing laten, wij ons toch niet naar waarheid kunnen troosten met de overtuiging dat die hervorming werd bevorderd door den verlichten ijver van anderen voor een zuiverder vorm van godsdienst. Want wat men ook moge zeggen van de vurige ketters, die medehielpen aan de omwenteling het is een groote dwaling op hen neer te zien als op bevrijders van den menschelijken geest.[2]) Maar ik geloof niet dat Dr. Gairdner zelve het ware antwoord weet op deze moeielijkheid, het antwoord dat m.i. zou moeten luiden: Dit is waar, maar het licht van 't redeneerend verstand is niet sterk, niet warm genoeg om den nevel der ingewortelde vooroordeelen van neutraliteit en opvoeding te doordringen en te doen optrekken en 't licht van 't waar Geloof is en blijft een vrije gave Gods.

Dit zijn eenige losse grepen uit de overvloedige stof, welke in dit belangrijk werk als ligt opgestapeld. Nog vele andere en nieuwe gezichtspunten over de bijbel van Wycliffe b.v., in welk vraagstuk de schrijver eene andere meening is toegedaan dan Abbot Gasquet; of over de wijze waarop prinses Maria voor hare troonsbestijging werd behandeld; of over het gevaar dat Catherine Varr ternauwernood ontsnapte, zoude ik gaarne toonen, wilde ik niet het genoegen aan den lezer zelve overlaten deze en nog meer verrassende vondsten te doen, als hij dit werk zelf ter hand hand neemt. Het bovengezegde moge genoeg zijn, om te bewijzen, dat deze studie der geschiedbronnen ook al is de schrijver onwillekeurig hier of daar wat Protestantsch in zijn oordeelen over het geloof en zeden der Katholieke kerk, een zeer belangrijke en misschien wel de belangrijkste aanwinst is voor onze geschiedkennis der 16de eeuw. L. v. d. BIESEN.

[1]) Vol. 3 bldz. XX. [2]) Vol. 1 blz. 507.

Reeds was onderstaande boekbeoordeeling geschreven, toen de dagbladen ons het droeve nieuws van het afsterven van Dr. Gairdner meldden. Zoo is dan deze lofprijzing van zijn laatste werk, het grafschrift tevens van den eerlijken en verdienstvollen geschiedschrijver. Te meer betreuren wij zijn verlies, omdat hiermede in vervulling ging wat de 84-jarige grijsaard zelf wel geducht had, namelijk dat hem de tijd niet gegund werd om het beeld der Engelsche Hervorming, dat hij ten voeten uit had willen afschilderen, met het leven en den dood van Elizabeth tot een volkomen-af geheel aan zijn nakomelingen over te laten. Op naam van dezen schrijver staan: „The English Church in the Sixteenth Century from the Accession of Henry VIII to the Death of Mary (1509—1558)", een geschiedenis van „Henry VIII" en zijn levensarbeid: „Letters and Papers of the Reign of Henry VIII" waarvan hij in 1910 het 21ste en laatste deel ter perse zond. Dit laatste werk is op zich zelf de grondslag waarop hij „Lollardy and the Reformation in England" opbouwde.

Voor de Correspondentie zie pag. 3 van den omslag. Wegens plaatsgebrek zullen de bij de redactie ingekomen werken in 't volgend nummer worden opgenomen.

De Redactie van Boekenschouw

J. M.

THE OLD YEAR'S BLESSING.

I am fading from you,
But one draweth near,
Called the Angel Guardian
Of the coming year.
If my gifts and graces
Coldly you forget,
Let the New Year's Angel
Bless and crown them yet;
For we work together,
He and I are one, —
Let him end and perfect
All I leave undone.
I brought good desires,
Though as yet but seeds, —
Let The New Year make them
Blossom into deeds.
I brought joy to brighten
Many happy days, —
Let the New Year's Angel
Turn it into praise.
If I gave joy, sickness,
If I brought you care,
Let him make one patience
And the other prayer;
Where I brought you sorrow,
Through his care at length
It may rise triumphant
Into future strength.
If I brought you plenty
All wealth's boundless [charms],
Shall not the New Angel
Turn them into alms?
I gave health and leisure,
Skill to dream and plan,—
Let him make them nobler
Work for God and man;
If I broke your idols,
Showed you they were dust
Let him turn the knowledge
Into heavenly trust;
If I brought temptation
Let sin die away
Into boundles pity
For all hearts that stray.
If your list of errors
Dark and long appears,
Let this new-born monarch
Melt them into tears.
May you hold this angel
Dearer than the last, —
So I bless his future,
While he crowns mij past!

ADELAIDE A. PROCTER.

EEN NIEUW PLAN.

O neen! Niet voor den DAM of HAAGSCHEN SCHOUWBURG, maar eenvoudig voor BOEKENSCHOUW. Wij hebben gedurende dit eerste halfjaar van ons hernieuwd leven, zooveel belangstelling ondervonden van onze Lezeressen en Lezers, dat . . . nu ja, 't is een beetje egoistisch, maar dat komt door 't lezen van al die romans . . . dat wij op nog meer durven rekenen.

De vriendelijke dames en heeren, die ons elke maand zoo gastvrij ontvangen, mochten wij zoo héél gaarne ook eens bij ons zien binnenkomen. Wat zouden wij 't prettig vinden als we U zoo eens vrijuit hoorden praten over boeken en al wat er bij behoort.

Maar niet alleen gezellig, ook beleerend: du choc des idées jaillit la vérité. En hoeveel vraagstukken zijn er niet, waarover iedereen zijn eigen gedachtetje heeft, zonder verder te onderzoeken of het juist is of verkeerd! Hoeveel persoonlijke ondervindingen en ervaringen, welke saamgebracht eensklaps een heel anderen kijk geven op deze of gene zaak! Hoeveel weten van bizonderheden en brokstukjes van kennis, waaruit men ineens een geheel kan opbouwen.

De kunst zal natuurlijk zijn, wat leiding aan het gesprek te geven, zoodat niet ieder mondje zijn eigen liedje zingt en elke uitgenoodigde een afzonderlijk onderwerp behandelt. En dat kan! Als u nog even wilt luisteren zullen wij duidelijk uitleggen wat wij hebben bedacht.

Voor die bijeenkomsten hebben wij een gezellig plaatsje in Boekenschouw ingericht; niet te groot, want dan wordt het te tweede-kamerachtig — niet te klein, want dat geeft zoo'n ongastvrij gevoel. Vervolgens leggen wij allen de plechtige gelofte af ons zoo kort en bondig mogelijk uit te drukken, en niet te lang aan het woord te zullen blijven. Anders zouden degenen, die misschien een andere meening willen bepleiten, gaan denken dat er obstructionisme in het spel is. Dat mag natuurlijk niet.

En ten laatste, om zeker te zijn dat er een geregeld gesprek zal worden gevoerd, verplicht zich de Gastvrouw, U elke maand bericht te zenden en het onderwerp in vraagvorm mede te deelen.

CARMEN SILVA, koningin van Roumenië, zegt: „Groote plechtigheden zijn komedies, gespeeld op tooneelen zonder schermen. De begoocheling verdwijnt terstond en de werking gaat verloren." Daar zit wel een kwart waarheid in deze wijsheid, en daarom hebben wij in alle stilte en zonder de minste plechtigheid vandaag onze gezelschapskamer reeds geopend. Het zal werkelijk een genoegen zijn U spoedig eens te mogen zien IN EIGEN KRING. R. v. B.

Lectuur voor jonge menschen.

Wat ik daarover gedacht heb, wil ik hier wel neerschrijven, zonder mijne meening in 't minst op te dringen. Dat spreekt eigenlijk van zelf.

Zegt mij met wien gij omgaat en ik zal u zeggen wie gij zijt; dat geldt niet alleen van makkers en vrienden, maar ook van boeken. Ik wil gaarne gelooven dat er uitzonderingen zijn, menschen die door hun invloed niet worden aangedaan. Het is geen vast geloof evenwel, en ik zou als Thomas eerst wel willen zien.

Op het kind, het heel jeugdige zoowel als het aankomende meisje en den opgroeienden knaap, laat eenzelfde soort van lectuur, vaak herhaald, zoo goed als altijd haar indruk. Hij moge onnaspeurbaar zijn in de eerste jaren, bij den volwassene wordt hij dan zichtbaar.

Voor onze kleinste kleuters vind ik sprookjes over 't algemeen niet aan te bevelen, en de grooteren houden er gewoonlijk niet van. Een specialiteit als FR. VAN RAALTE zegt: „Ik zelf heb altijd zeer graag sprookjes gelezen en ik meende, dat de kinderen er ook zeer op gesteld waren. Ondervinding heeft mij echter doen inzien, dat de meeste kinderen en zeker die van 10 à 12 jaar niet gesteld zijn op fantastische verhalen... Het is misschien vreemd, maar een gewoon eenvoudig verhaal is veelal dankbaarder dan het kleurigste sprookje. Als wij een roman lezen, dan hebben we liever dat de personen waar het over gaat, gewone menschen zijn dan b.v. imaginaire Marsbewoners. Zóó hoort het kind ook liever over een kind dan over een of ander hem onbekend wezen vertellen. Het echte meegevoel met den held van het verhaal krijgt men, door zich in zijn plaats te denken...." Dat is zeer juist en waar ook voor de heel kleinen. Gewilde schimmigheid en geheimzinnigheid werkt gewoonlijk verkeerd; men moet niet vergeten dat voor het jonge volkje de werkelijkheid nog nieuw en onwezenlijk is, eene sproke gelijk. Zij vinden zoo gaarne terug in het leven wat zij gezien hebben in hunne prentenboeken en meenen dan al een groote ontdekking gedaan te hebben. Dartel zusje kan het ineens uitgieren van luide pret als zij in een voorbijgaand meisje of in een knaapje, spelend met schop en zandemmertje, hare boekenkindjes herkent. Groote menschen mag nu en dan de lust eens bekruipen uit het leven voor eenige oogenblikken weg te loopen naar het sprookjesland, voor het kind blijft de reëele wereld zeker in de eerste jaren nog altijd een sprookjeswereld. Zij vinden alles mooi genoeg! Daarom behoeft vooral in

die jongste jeugd de fantasie der grooteren niet te gaan uitvinden en onmogelijkheden in elkaar knutselen voor het kind. Neem uit de werkelijkheid en uit hun eigen midden het goede en lieftallige; zij zullen meer dan voldaan zijn en later, dag bij dag, geen illusies behoeven prijs te geven. Maar 't is zoo gemakkelijk niet!

De Serie *Voor School en Huis*, met aardige versjes van Anna Sutorius, vind ik zeer goed. Leuke prentjes geven een kijkje aan het strand, in de wei, in de speelkamer enz.... Mevrouw W. E. de Hen-Tibboel heeft er minder slag van. In haar boekje *Mina en Piet*, vertelselboek voor bewaarschool en huisgezin, leert zij de kinderen liefde en zachtheid voor de dieren. Dat is heel mooi, doch zoodra men gaat overdrijven, wordt het onuitstaanbaar flauw en een beetje belachelijk. Het kleine meisje redt een vlieg uit een spinneweb, en de spin zelf wordt door de moeder weer tusschen de bloemen gezet; rupsen worden beschermd, poesjes vertroeteld, en muisjes uit den val weer vrijgelaten! Ik ben bang dat men op zulk een wijze van onze kinderen echte zeurkousjes maakt en ongelukkig-weekhartige wezentjes.

Nu moet men niet denken dat ik sprookjes voor goed zou willen verbannen. O neen! Als de kinderen maar niet te jong zijn, en als moeder goed weet te vertellen, en tracht het kind te verblijden maar nooit bang te maken. Een mooi boekje is *Sprookjes uit moeders jeugd* door S. Abrahams. De schrijver zegt dat hij in enkele gevallen een kleine wijziging heeft aangebracht en die verhaaltjes heeft weggelaten, welke het kinderhart zouden kunnen schokken. Dat is goed gezien. En van zulke uitgezochte sprookjes kan men *matig*, niet uitsluitend, gebruik maken.

Doch niet alleen het „schokken" moet worden vermeden, maar veel meer...! *Het wonderkruid en andere sprookjes en verhaaltjes* door Nelly Hoekstra—Kapteijn geeft mij gelegenheid om duidelijk te maken wat ik bedoel. Daar lees ik o. a. eenige dingen, die niet zeer verstandig gedacht of minder gelukkig zijn uitgedrukt. Op Piet's verjaardig werden komediestukjes gespeeld, o zulke *leuke* stukjes, *waar meisjes in voorkwamen*. Och! Och! Moeten onze broekemannetjes nu ook al iets *leuk* gaan vinden *omdat* er meisjes in voorkomen. Het is al erg genoeg dat onze Gymnasiasten en H. B. Essers met zulke gedachten al te veel rondloopen. — En verder: Piet is een kleine gulzigaard hij „at zóóveel, stopte zich zóó vol met al de lekkernijtjes" dat Mama hem waarschuwde. „Maar Piet lachte en nam nog eenige rose en witte fondants. Wat drommel, hij mocht nu wel eens naar hartelust smullen." Fout! Een jongen

met zoo'n leelijk gebrek moet heel anders door Mama onder handen worden genomen, en vooral als hij trots eene eerste aanmaning toch brutaal-ongehoorzaam doorgaat.

De Schat des Harten door F. van Buul is op dat punt beter. Maar overschat hij zijn zeven- of acht-jarigen niet?

De kleeren maken den man; het eerste verhaaltje, met zijn satyrieke trekjes wordt door geen kind gesmaakt en begrepen. *De Schat des Harten* (het tweede stukje) met zijn apologie voor „Blijmoedigheid" is in elk geval veel beter en het stemt dankbaar den naam van God en Lieven Heer weer eens te vernemen. Met burger-ethiek komen we niet ver in het leven! Doch daarover straks nog een woordje.

Een nieuwe wereld in door Clémence Bauer en *Uit het Winter-Wonderland* door W. van de Hulst, zijn verhalen, gelijk er uitdrukkelijk bijstaat, voor kinderen van 6 tot 12 jaar. Het laatste boek vind ik minder geschikt; ik heb eens de proef op de som genomen, maar kachels en ijsschollen kennen de kleinen te goed, en ze vinden het flauw om zulke dingen te laten praten. Het eerste echter is veel beter, zeer goed zelfs. Fijntjes verteld en met een gezonde strekking — wel volkomen neutraal, maar de toestanden brengen dat meê. *Altijd wat anders* van Kees Valkenstein is niet zoo fijn, wel grappiger. Maar de toon is overal te satyriek, niet kinderlijk genoeg; de groote mensch is overal hoorbaar. Wat een der verhaaltjes betreft, de kinderen die het lezen zullen denkelijk daarna niet meer aan Sinterklaas gelooven. Nu is 't maar de vraag: voor welken leeftijd zijn boek bedoeld is? „Voor eenigen tijd vertelde een vader aan zijn dochtertje van 8 jaren dat St. Nicolaas niet meer bestaat, en 't kind verklaarde er verdriet van te hebben dat haar vader haar de waarheid had gezegd". Zóó schrijft Fr. van Raalte. Ik geloof ook dat het geheimvolle en plezierige van den 6den Decemberdag grootendeels wordt bedorven door zulke onthullingen.

Ook moeten wij onthouden bij 't kiezen van verhalen, dat men kinderen niet in een wereld mag brengen, waar gebrek aan manieren als iets heel gewoons wordt voorgesteld. Dat bewijst *De Canneheuveltjes*, een verhaal uit het Indisch Kinderleven door Mevrouw Ovink—Soer. 't Kan wel zijn dat voor Indische kinderen zoo'n verhaal er door kan, maar voor hier valt 't veel te veel uit den toon: Nel zegt: „Verrek juffrouw"; Jan spreekt over „onnoozel moederinstinkt" en een heel klein ventje ondervraagt zijn tante: „Zeg, waarom trouw je eigenlijk maar niet met pa! dan was alles

in orde". Neen, werkelijk, dit boek is zoo onkinderlijk mogelijk, en de Canneheuveltjes zijn akelige, nukkige, oude wijsneusjes. Zulke boeken doen kwaad, omdat ze kinderen licht tot navolgen verlokken.

Heel veel der tegenwoordige jeugdboeken zijn niet geschreven tot vermaak en onderhouding alleen, maar trachten ook een lesje te geven. Nu kan dat geschieden door te wijzen op plicht, op God en zijn gebod — of gelijk het meestal geschiedt, door het kind te wijzen op de nadeelige gevolgen van zijn daad voor zich of voor anderen. De eerste boeken zijn *niet* neutraal maar duidelijk Katholiek of protestantsch... De tweede soort is goed neutraal of verkeerd-neutraal.

Ik behoef mijne bedoeling waarschijnlijk niet te verduidelijken, en wil alleen enkele opmerkingen geven over de waarde dezer verschillende boeken voor katholieke kinderen. Voor hen is natuurlijk een boek, waarin personen van een anderen godsdienst volgens hunne beginselen handelen en spreken, volstrekt onbruikbaar, wijl volkomen onbegrijpelijk! Ik bedoel niet eens de boekjes, die uitsluitend voor andersdenkenden zijn geschreven. Maar neem eens. *Uit de Jeugd van Kees Kolving* door Ch. Krienen; dat is een boek waarvan iedere jongen kan smullen, behalve 't laatste hoofdstuk.

„Piet", riep Kees eensklaps, „ben je Zondag in de kerk geweest"?

„'k Schrik me dood, neen, waarom vraag je dat zoo in eens."

„Daar komt de dominé; hij heeft zeker huisbezoek gedaan. Waar verbergen we ons?" Vervolgens gebeurt het dat de Dominé, door een stier achtervolgd, in een pulpkuil tuimelt. Hij wordt er door de jongens uitgehaald, en dan bekennen ze: „Dominé, we zijn Zondag niet in de kerk geweest" zei Kees. „Hm" zei de dominé en glimlachte even. „Je bent een slimmerd, Kees" antwoordde hij. Nu, onze roomsche jongens zouden er door leeren kerk-verzuimen op Zondag ook al wat lichter te gaan opvatten, of ze vinden 't boek „hé, wat gek." Dan is 't zoo erg niet.

De beste boeken voor onze kinderen zijn katholieke. Ik zou zelfs voor onze dreumessen prentenboekjes wenschen, waardoor zij langzamerhand ook godsdienstig kunnen onderricht worden. Maar ongetwijfeld voor de grooteren: katholieke boeken, mits goed en verstandig geschreven. Overdrijving schaadt, en verhalen waar godsdienst en vroomheid bij wordt gesleept zijn spoedig ongenietbaar. In de boeken moet het zijn als in ons leven; wij bidden, wij spreken vooral niet van noodlot in plaats van God,

en wij laten onze menschen niet doodgaan alsof 't een fietstochtje betreft. DE VOETBALWEDSTRIJD door Francis Finn is bijvoorbeeld een flink, degelijk, katholiek jongensboek, en heelemaal niet overdreven.

Neutrale boeken kunnen ook goed zijn. Ten eerste als het verhaal uit den aard der zaak niet met godsdienst in aanraking komt; dat ligt voor de hand. Ten tweede als over godsdienstige gebruiken, als bidden bij het opstaan, voor en na het eten, kerkgaan op Zondag enz. niet wordt gesproken, zonder dat het den schijn krijgt van opzettelijk te willen vermijden. Ik noem nu maar eens *Kruidje roer-me-niet* van Tine van Berken; *Marguerite Bianca* door A. C. Kuiper; *De „Jongens" van Professor van Leeuwen* door Felicie Jehu; zij hebben allen een beste, zedelijke strekking en zijn neutraal. Zij kunnen onze kruidjes-roer-mij-niet een flink lesje geven. En toch zullen Katholieke ouders, die hunne kinderen *uitsluitend* dergelijke lectuur willen schenken zéér verkeerd handelen. Want die boeken geven wel niets kwaads, maar zij geven niet genoeg.

Over kinderwerken, waarin *opzettelijk* de naam van God wordt vermeden, spreek ik niet eens. Die zijn verkeerd-neutraal, Produkten uit de school der „zedelijke opvoeding", steunend op bewondering, egoïsme, altruisme, lichamelijke kracht, dierenbescherming . . . enfin al den nonsens, dien wij hoorden op het Haagsche Congres van Augustus 1912.

De ruimte, die mij is toegestaan, heb ik reeds overschreden. Bij een volgende gelegenheid hoop ik eens te spreken over de lectuur van „jonge menschen", meisjes en jongens van 16 tot 18 jaren.

M. WALRE.

OVER BOEKEN EN SCHRIJVERS.

door A. B. H. GIELEN. S. J.

OUIDA.

Toen zij stierf in 1908 teekende J. Persyn haar met een enkel, maar scherpzinnig gekozen woord: „een vrouw van veel lawaai". En sprekend over hare boeken, van welke hij erkende geen enkel te hebben gelezen, haalde hij bij anderen zijn getuigenis: „Men zegt van OUIDA'S romans dat ze als vertelkunst buitengewoon boeiend zijn, maar 't boeiende is veelal van dat soort, waarvan iemand die zichzelf eerbiedigt weinig weten wil; vandaar haar populariteit. In haar minder beruchte novellen toont ze, naar

't schijnt, een levendigen zin voor natuurschoon en veel dramatisch talent in de schildering van 't menschelijk lijden". Ook dit is goed en nauwkeurig uitgedrukt.

OUIDA was „een vrouw van veel lawaai". Haar vader heette eenvoudig Ramée, maar zijn dochter scheen niet tevreden met zoo'n eenvoudigen naam en bleef zich hardnekkiglijk voorstellen als LOUISE DE LA RAMÉE; haar schuilnaam OUIDA zou ontleend zijn aan haar vóórnaam, gelijk die verhaspeld werd door een kindje in de familie, dat de i en de s nog niet kon uitspreken.

Over haar jeugdjaren liet zij zich ongaarne uit, en 't schijnt dan ook wel zeker dat de herinneringen uit dien jongsten tijd niet bizonder aangenaam waren.

Zij werd geboren te Bury St. Edmunds in 1839, doch woonde later met hare ouders eenigen tijd te Parijs, en naar men zegt verloor daar de vader door onvoorzichtig spel zijn heele fortuin. Moeder en dochter keerden in benarde omstandigheden terug naar Engeland, en vestigden zich te Londen; het talent, dat zich al vroeg had geopenbaard in Louisa, kwam haar nu te stade. In het NEW MONTHLY MAGAZINE verscheen haar eerste roman *Granville de Vigne, a tale of the day* (1860) en werd drie jaren later, met veranderden titel: *Held in bondage*, een afzonderlijke uitgave waardig gekeurd. Dan volgde, als ik mij niet vergis, *Strathmore;* en de teerling was geworpen. Hare uitgevers verklaarden dat zulke boeken „pakten" en Ouida schreef voort in die richting. Zij had te kiezen tusschen kunst of rijkdom, en ze liet zich verlokken tot het laatste. Ze verdiende werkelijk schatten met haar boeken, maar ten koste van anderen en zich zelve; want zij, die beter kon, dat blijkt uit zoovele plaatsen van haar romans, offert alles op om de gunst te winnen van het publiek.

Al hare boeken zijn goed in elkaar gezet en zij weet gewoonlijk den lezer in spanning te houden tot de laatste bladzijde. Zooveel te erger! want haar beter ik, dat nog soms om den hoek komt gluren, heeft zij verloochend, en zij is gevaarlijk geworden voor onschuldige zielen. Op dat punt ben ik het geheel eens met Edward Cooper, die schreef bij haar afsterven „Ah! Yes; but one knows so well those artist with the dual personality! The world is littered with their forgotten graves; the tears shall never be dried of men and women who have learnt evil from these teachers whose lessons have glowed and lived and fructified because for a moment their writing has showed some reflection from the higher life; while because of that reflection which here and there shone on them,

making critical minds hesitate to condemn, all the world is the worse for the teacher having lived." Wij hopen dat verwijt niet te verdienen, en vrij te blijven van alle aarzeling om te veroordeelen wat ter wille van enkele goede bladzijden niet mag vrijgesproken worden.

En dan verklaren wij vooraf zoo goed als *géén boek* van OUIDA te kunnen *aanbevelen*. Ik beschouw ongeveer heel haar werk als voorbehouden lectuur, omdat uit hare romans het kwaad valt te leeren, gelijk Cooper volhoudt. En dat hij geen preutsch man is, niet overdreven streng, blijkt wel genoeg uit datzelfde artikel waar hij Marie Corelli prijst om haar buitengewoon gezonde moraal, „extremely sound morality". Zijn groote grief is dan ook dat OUIDA „mannen en vrouwen die leven in het slijk der ondeugd, en vol zitten van zonden, tracht voor te stellen als „honorable, brave, and entirely admirable and gallant gentlefolk". Het behoeft dan ook geen betoog dat zulk een streven hoost verderfelijk moet werken, en men tegen haar op zijn hoede behoort te zijn.

OUIDA heeft misschien wel een 40-tal romans of novellen geschreven, en ik wil eerlijk bekennen dat ik die gansche massa niet heb verwerkt. Doch ik kan alvast de weinigen geven, die gunstig afsteken bij haar andere boeken, en dan noem ik op de eerste plaats: *Two little wooden Shoes (Twee klompjes)*; het mooiste waarschijnlijk dat zij ons gaf.... en als het slot meer bevredigend was en 't geheel iets minder gerekt, zou ik dat woordje „waarschijnlijk" stellig hebben weggelaten. Vervolgens *Bimbi* (ook aldus getiteld in de hollandsche vertalling; in 't Fransch *Moufflon.*); *Tricotrin, the story of a waif and stray (Tricotrin en zijn pleegkind)*; *Sainte-Rosalie-aux-Bois*. (Engelsche titel is mij onbekend).

Doch daarmee hebben wij ook wel alles ongeveer aangewezen, dat geen zwart nootje verdient. De rest worde voorzichtig gehanteerd of beter nog, in 't geheel niet: *Folle Farine*, *Motten*, *Syrlin*, *De Massarenes*, *Pascarel*, *Huwelijksplannen*, *Slavenketenen*, *Tusschen twee vuren (under two fiags)*, enz. Ik weet wel, men kan zeker scherper onderscheid maken en fijner schiften; men kan zeggen dat *Don Gesualdo*, *Vriendschap*, e. a. weer wat beter zijn dan *Puck* enz.... doch dat is een onbegonnen werk en mijn voornaamste doel is bereikt: ik heb gewaarschuwd tegen het overgroote deel van OUIDA'S romans, en duidelijk genoeg gezegd dat het volstrekt geen lectuur is voor iedereen.

„Een vrouw van veel lawaai" niet alleen door hare geschriften en het rumoer dat deze verwekten, maar ook door haar zonderlinge

levenswijze en extravagante manier van doen. Na 1870 had zij Engeland verlaten en vestigde zich metterwoon te Florence alwaar zij, in dien tijd de meest gelezene schrijfster van Engeland en eene der rijkste vrouwen van Italië, ook al spoedig slaagde de eerste te zijn wat betreft mallotigheid en aanstellerij. Al is de helft slechts waar van wat er verteld wordt, dan is het nog verbluffend genoeg.

Zij hing de zonderlinge uit en de groote dame; maakte door de straten van Florence haar dagelijksch rijtoertje gekleed in de meest opzichtelijke kleuren, en verkwistte haar geld met volle handen.

Zij verviel dan ook tot armoede, en naar het schijnt gedurende eenigen tijd zelfs tot de bitterste armoede. En zij stierf in een klein Italiaansch dorpje, waar ze eenzaam en teruggetrokken leefde te midden van haar honden. Een verlaten, vergeten, en halfblinde vrouw. Alleen haar dood wekte weder de herinnering en vroegere belangstelling harer landgenooten voor een korte wijle. Sic transit gloria mundi.

NIEUWE UITGAVEN

GODSDIENST EN WIJSBEGEERTE

Boissarie (Dr.) Lourdes: les Guérisons. Troisième série 8° (110 pag. à 2 col.) 70 ill. Paris. Bonne Presse. Prix: 1 fr.

Een bekend werk! Een werk van wetenschap en hoogen ernst. En wie zou daar geen belang in stellen? Wonderen? Ja, zeker! Men leze ook over de *faux miracles.*

En als men dan niet aan wonderen gelooft? Maar *dan* moet men het juist lezen, of men blijft met zijn *wetenschap* (!) leelijk achter..... Kerkelijk goedgekeurd. H. F. VAN M.

Damman (Dom Paul, O. S. B.) Allons aux Vêpres. Abbaye de Maredsous 1912. 12° (108) fr. 0.25.

Dit boekje wijst ons op het groote gewicht van de bijwoning der Vespers voor de Zondagsheiliging, — op de voordeelen die deze liturgische godsdienstoefening afwerpt voor het christelijk leven in huisgezin, parochie en maatschappij, — en ten slotte op de middelen om het volk des Zondags weer naar de Vespers te krijgen en deze dus practisch weder in eere te herstellen, waar dit noodig mocht zijn. Zeker zal dit devoot-geschreven en warme pleidooi voor de Vespers, de waardeering doen stijgen voor deze strikt-liturgische godsdienstoefening, die door het „Lof" in veler opvatting en hoogschatting, langzamerhand wat op den achtergrond is geraakt. Het geeft niet af op het „Lof", maar vraagt voor de Vespers het goed recht. De predikant vindt er 'n degelijke stof voor 'n paar onderrichtingen over dit punt.

OSCAR HUF S.J.

Egger (Agustinus). St. Augustinus in handel en wandel, (naar het Duitsch) door L. M. van Pinksteren. Amsterdam, H. G. van Alphen, uitgever (214) 8°.

Voor welken jongen of ouden man is het leven van St. Augustinus niet bijzonder geschikt? Welke moeder leest het zonder tranen en stillen troost? Dat leven getrokken uit de *Belijdenissen*, heeft zooveel kanten, dat iedereen bij beschouwing er zijn gading vindt. 't Is zoo echt, ondanks de Afrikaansche tinten, die er over liggen! Die studenten, die leeraren, die arme afgedwaalden vooral, ze staan zóó dicht bij ons, dat wij om Augustinus meer medelijden krijgen met onze tijdgenooten.

J. J. Rousseau en G. Sand, beginnen te vervelen met hunne boekdeelen over zich zelf, omdat wij maar zoo moeilijk gelooven kunnen, dat daar niet heel veel ijdelheid in steekt. Maar Augustinus begint met zich zelf om te eindigen met God. 't Is een kreet van dankbaarheid en berouw! En dat blijft treffen! Daarom hebben de schrijver en de bewerker van dit boek aanspraak op de dankbaarhoid van alle Nederlanders, die geen Latijn verstaan, en misschien ook op die van andere. P. VAN DER SCHEER S.J.

Heijde, E. H. v. d. De Heilige Sacramenten. Nijmegen, Malmberg (104) 8°. f 0.35.

Na een kort woordje over de H.H. Sacramenten in 't algemeen geeft dit boekje ons den Nederlandschen tekst der liturgische gebeden bij het H. Doopsel (van kinderen en volwassenen), — den Kerkgang, — het H, Vormsel, — de Biecht, — H. Oliesel, — Apostolischen Zegen in het doodsuur, — Kerkelijke gebeden der Stervenden, — het Huwelijk, — de Huwelijks-Mis en eenige andere gebeden. Bij de tusschengevoegde verklaring der ceremoniën zou menigeen wenschen, dat schrijver wat minder aan de oppervlakte ware gebleven.

Enkele opmerkingen: *„Geldig en geoorloofd*" is het huwelijk als geene *beletselen* aanwezig zijn, welke het ongeldig of ongeoorloofd maken" (blz. 89) brengt ons niet veel verder. De plechtigheden en gebeden bij het Huwelijk „eigenaardig" noemen, klinkt vreemd. Zou (blz. 91) „a templo sancto tuo, quod est in Jerusalem", niet moeten zijn „Van uit uw heiligdom, dat is in Jerusalem *(den hemel)?*" Zoo lijkt mij op (blz 95) het „videns bona Jerusalem omnibus diebus" eveneens minder juist geïnterpreteerd door „en moget gij het welzijn van Jerusalem *(uw huisgezin?)* aanschouwen al de dagen uws levens". De uiteenzetting is eenvoudig, duidelijk en niet overladen: wat voor een volksboekje zeker 'n aanbeveling is. Als kathechismus-prijs zal het velen welkom zijn. OSCAR HUF S.J.

Missionnaires (Deux). Le petit journal des Saints. Paris, Téqui. Prix: 1 fr. 25.

Leuk, nietwaar, op je studietafel zoo'n deeltje in klein kerkboekformaat, circa 400 pagina's, per blad een Heiligenleven met:

réflections et résolutions, et prière pour Messe, Vêpres, Confession, Communion, etc.

En de nieuwste Heiligen (als ik zoo mag zeggen) er bij! Dat koopt gij nu en leest gij 's morgens bij uw ontbijt. En gij doet er op den dag naar. En dan vertel mij eens over een jaar, hoe zoo'n kalender u bevalt. Kerkelijk goedgekeurd. H. T. V. M.

Morice (Abbé H.) Jeunesse et Idéal. 12⁰ (10 et 202) Paris Téqui. Prix: 2 fr.

Eene nieuwe verzameling van onderrichtingen voor de jeugd, veertien in getal: L'humilité, fondement de la vie meilleure; les deux vies; la puissance de l'idée; l'ascension sans fin; la peur du sacrifice; la confiance; l'enthousiasme; l'esprit pratique; Jésus, notre idéal; la présence de Jésus; l'action de Jésus; le culte des Saints; la Vierge Marie, idéal de pureté et de bonté; la vie heureuse.

Verheven en verheffend, warm en medesleepend, helder, bezadigd, degelijk. Ook wat stijl betreft uitstekend. Kerkelijk goedgekeurd.
H. F. VAN M.

Nabuurs (M.) Korte verklaring der H. Mis, in vragen en antwoorden. Eindhoven. A. Vervoort (44). 12⁰. *f* 0.12. Bij getallen prijsvermindering. Doorgeschoten 2 cts. meer.

In dit praktische boekje begroeten wij een bescheiden, maar deugdelijke en zeer aanbevelenswaardige bijdrage voor het liturgisch volksonderricht. Een zeer gemakkelijke handleiding, overzichtelijk, helder en eenvoudig. De geestelijke, die in patronaat of katechismus de H. Mis wil bespreken, zal het met veel vrucht gebruiken. De noot op blz. 8 verdient volle instemming. De schrijver mag zich veilig achten; hij heeft niemand minder dan Jos. Braun S. J. en Thalhofer-Eisenhofer op zijne zijde.

Zij opgemerkt, dat „wit" ook is de kleur der „hooge blijdschap"; — bij „rood" worde ook aan den H. Geest (Pinksteren) herinnerd. Het boekje dat nog enkele bladzijden blanco heeft zal nog winnen als een paar puntjes worden aangestipt: het uitstrekken der handen over de offergaven; — het opheffen dezer; — de zegening des waters. Op blz. 15 No. 6 worden de misdienaar en zij die communiceeren genoemd, op blz. 28 No. 8 worden om er nadruk op te leggen: „allen ten heil" onderstreept. Wellicht is er dan zelfs nog plaats voor 'n vraag over beteekenis en stof der altaardoeken en kaarsen, en 't „waarom" van het laatste; — over beteekenis van kelk en zijn bijbehooren; over de wijwaterbesproeiing als herinnering aan het H. Doopsel; — de verschillende beteekenis van het „Dominus vobiscum"; en de veronderstelling der „Misgebeden, dat de geloovigen communiceeren, minstens „geestelijk". Een mooier schietgebed op blz. 29 is misschien: „Eeuwige Vader, ik offer U het allerkostbaarst Bloed van Jezus Christus tot uitboeting mijner zonden en voor de behoeften der H. Kerk" (100 dagen telkens).

Doch ook zóó als 't daar ligt, is 't een verdienstelijk boekje dat alleszins recht heeft op een ruime verspreiding en zijn weg wel vinden zal. OSCAR HUF S. J.

Thalhofer (Dr. Valentin). Handbuch der katholischen Liturgik. 2te völlig umgearbeitete und vervollständigte Auflage von Dr. Ludwig Eisenhofer. Freiburg i/Breisgau. 1912. Zwei Bände gr. 8⁰ (XXII u. 1392) M. 20.—; geb. M. 23.—.

Hier hebben we nu een wezenlijk „Handboek der kath. Liturgie", en wel eerste-klas werk. De naam Thalhofer heeft in de wereld der katholieke wetenschap een te goeden klank, we behoeven daar niets aan toe te voegen. Het werk zooals het nu voor ons licht in z'n twee lijvige deelen brengt bij het oude natuurlijk zeer veel nieuws. Men bedenke, dat sinds de eerste uitgave van Band I reeds 28 jaar zijn verloopen, terwijl de onvolledige Band II niet minder dan 20 jaren oud is. Prof. Eisenhofer heeft nu na zes jaren arbeids een tweede editie van Thalhofer's mooie werk voltooid. Het boek is geheel omgewerkt en op de hoogte der nieuwste gegevens gebracht. Sommige stukken vielen geheel, anderen gedeeltelijk weg, hetzij praktische, hetzij wetenschappelijke redenen, zooals b.v. de laatste uitgave van Pater Jos. Braun S. J. over „Paramentik", dit noodzakelijk maakten. Geheel nieuw zijn de hoofdstukken over het Kerkelijk Jaar, Sacramenten, Sacramentaliën en Paramenten. Het beste echter van Thalhofer heeft de geleerde bewerker uit fijngevoelde piëteit zorgvuldig bewaard en naar best vermogen nagevolgd nl. de innige, vrome en tot het hart sprekende wijze van Thalhofer's liturgie verklaren. En zoo begroeten wij in deze uitgave een wezenlijk fondswerk, maar gelukkig niet een van slechts dorre wetenschap. Evenals de H. Liturgie zelf, weet dit handboek ook aan het katholieke gemoed zijn heerlijk deel te geven. Voor ons, in de liturgische beweging opgaande katholieken, komt deze degelijke uitgave prachtig op tijd: ook de ontwikkelde leek zal er zijn gading vinden. OSCAR HUF S. J.

Tissier (Joseph) La Vérité aux Gens du Monde. 12⁰ (15 et 364) Paris, Téqui. Prix 3 fr. 50.

De gewijde redenaar is bekend.

„Je vous félicite, mon fils, de la prédication si fructueuse que vous faites chaque dimanche, à la messe de 11 heures devant la foule de votre peuple . . . .

Waar zoo Z. H. Pius X sprak is alle aanbeveling overbodig.

De dertig behandelde onderwerpen ontleden gaat niet: er zijn oude onder, eeuwig nieuw, en nieuwe bijv.: le surhomme, in den grond toch oud, als men maar goed oplet. Men vrage het ter inzage. Kerkelijk goedgekeurd. H. F. VAN M.

Waszklewicz—van Schilfgaarde (B. Teresia Pia) „Nova et Vetera. Apologetische Brieven aan een modern Protestant". Baarn. Hollandia-Drukkerij 1912. 175 pag.

De volijverige schrijfster geeft ons hiermee nogmaals een roerend bewijs harer naar buiten dringende geloofsovertuiging. Wat zij zelve eens won, wenscht zij ook anderen te schenken. In den vorm van brieven, waarin zij telkens gefingeerde moeilijkheden naar voren brengt en dan weerlegt, tracht zij een „modern" te overreden,

te slaan, te vangen, al naar den aard der objecties, om zóó te komen tot haar hooge doel. Groote verdiensten bezit dit werkje zeer zeker. Daarmee is echter allerminst gezegd, dat het de volmaaktheid ook maar eenigszins nabij komt.

Eenvoud in de geleidelijkheid der redeneering wordt te vaak gemist; en als er in dergelijke geschriften, naast twintig prachtige pagina's één staat, slechts ééntje, die aan verwarring *denken* doet, dan is er veel verloren. Ook is het een *taktische* fout, wanneer men toch zelf de „moeilijkheden" voor 't stellen heeft, ze niet aanstonds zóó te formuleeren, dat het antwoord kort en pakkend kan wezen. Een uitweiding mag dan nog wel volgen. Wanneer men begint met te zeggen: „Ik kan u niet behoorlijk antwoorden zonder in zekeren zin in herhalingen te vallen" ontmoedigt men den lezer en verbeurt eigen kracht. Van Sint Thomas had deze ontwikkelde en begaafde vrouw ook dit zeer goed kunnen leeren. Het worde aanbevolen, naast de oude kerkelijke schrijvers, waarvan ze zoo diepe studie blijkt te hebben gemaakt, ook den Engelachtigen Leeraar der middeleeuwen voor hare apologetische geschriften te gebruiken. Zelve noemt zij hem, (misschien niet geheel juist) „den schepper der scholastiek, die onneembare veste, grondslag van alle weten". Zij bewijze dus metterdaad, dat deze bewondering ernst is. Dan hebben we nog prachtwerk van haar te wachten.

Intusschen blijft haar boek verdienstelijk en goed. Moge het komen in zeer vele handen, moge het redden en gelukkig maken hen voor wie het bestemd is. DR. AL. SLIJPEN, S. J.

GESCHIEDENIS EN HULPWETENSCHAPPEN.

Bloemink. de Lotgevallen van een Garde-d'honneur. Gouda, van Goor. 4° geillustreerd. f 3.25.

Dit werk zal een goed figuur maken onder de vele boeken die in 1913 de gebeurtenissen van een eeuw geleden weer in herinnering zullen brengen. Het is een uit familiepapieren samengesteld verhaal der lotgevallen van Frederik Kramer van Arnhem, Keizerlijk garde d'honneur; evenals vele jongelingen uit den gegoeden stand werd hij, tegen wil en dank opgeroepen om dienst te nemen onder Napoleon's vanen; schijnbaar was dit een groote eer maar in werkelijkheid eene vernedering, daar Napoleon hen als gijzelaars gebruikte ten einde het gevaar voor een opstand in de Nederlanden te verminderen.

Geen wonder dan ook dat uit dit boek weinig geestdrift voor Napoleon spreekt. Frederik Kramer met eenige zijner lotgenooten juichten toen de tijding kwam van Napoleon's eersten val en te midden der Franschen lieten zij hun Wilhelmus klinken toen zij bevrijd werden uit die vergulden slavernij.

Onze jongens zullen dit boek met graagte lezen en met niet minder genoegen de penteekeningen bekijken van den bekenden Hoynck van Papendrecht. F. VAN HOECK.

Joly (Henri) La Hollande sociale, 16° (62) Bloud & Cie. Paris, Prix. 0 fr. 60.

Een der deeltjes (No. 651) van de collectie „Science et Religion" van dezen uitgever. En al wil ik nu niet *alle* deeltjes dezer uitgave even sterk en onvoorwaardelijk aanbevelen, toch beveel ik dit onzen sociologen aan.

't Is geen Franschman, die schrijft als velen over ons land hebben gedaan: vluchtige, minder dan halve indrukken in koddigen stijl, om te lachen... Neen, Joly is ernstig, zeer ernstig.

En de saamgevoegde gegevens over ons land... Ik keek ervan op. Natuurlijk niet voor kinderen of te jonge staatsburgers. H. F. VAN M.

Lacoste (E). Les Papes à travers les Ages: 1ste série. De Saint Pierre à Saint Hygin 8° (120 p. à 2 col) 126 ill. 1 fr.

La Maison de la Bonne Presse te Parijs geeft een *Nouvelle bibliothèque pour tous* uit en van de historische afdeeling daarvan is dit het eerste boekje.

Eene .eer toe te juichen uitgave, kerkelijk goedgekeurd. Popularisee ıd werkje met stevigen ondergrond. Hoe men zoo'n druk, ulke illustraties voor 1 frank kan geven! Maar 't zal bij duizenden gaan. H. F. VAN M.

Kurth (Godefroid) Leo Origines de la Civilisation moderne. 2 vol. 8°. (30 et 304) 6e édition, 1912. Albert de Wit, à Bruxelles. Prix 8 fr.

Een eeresaluut aan den grijzen historicus, den trouwen zoon der Roomsche Kerk, die ons hier van een zijner meesterwerken den zesden druk mag aanbieden.

Ik zeg *mag*, want deze kampioen heeft een leeftijd bereikt, die den meesten strijders niet gegeven is.

Echter, 't is geen succès d'estime dat dit werk vergezelt, o, neen!

Den stijl van Schaepman in zekere opzichten paart deze geleerde aan diepe kennis uit volhardende, jarenlange bronnenstudie.

Het werk aanbevelen ware dan ook belachelijk overbodig als er geen Katholieken waren, die dit werk nog niet kennen.

En nu? H. F. VAN M.

Roldanus. Lotgevallen van Sergeant Bourgogne, door hem zelf verteld. Utrecht. W. de Haan. (282 blz. met platen. 8°)

Deze „memoires" geven velerlei meer of min belangwekkende bijzonderheden over den rampspoedigen veldtocht der „grande armèe" in Rusland. Hier en daar kan men den vertaler toch op onwaarschijnlijkheden betrappen; zoo klinkt het b.v. wel wat vreemd in 1812 een „postzegelhandelaar" in Moskou te ontmoeten. Ook laat zich soms de ruwe kant van het soldatenleven te veel zien en geven de marketensters nog al eens blijk dat haar hart in de Russische sneeuwvelden erg warm is gebleven; het is wel niet heel erg maar voor jeudige lezers zou ik het boek toch niet onvoorwaardelijk aanbevelen. F. VAN HOECK.

Ziegler (prof. Th.) De Geestelijke en Sociale stroomingen der 19de eeuw (voornamelijk in Duitschland). 1ste deel. vertaald door Leo Polak. Amsterd. Maatschappij voor goede en goedkoope Lectuur. (451) f 0.80 geb. 1.10.

Dit boek is niet voor ons; de schrijver is een volslagen rationalist, die Strauss een „voortreffelijk exegeet" vindt en zijn infaam Leven van Jezus hoogschat. Het zou onbegonnen werk zijn te wijzen op de vooroordeelen en dwalingen afzonderlijk, want afgezien van eenige historische feiten is er in het boek zoo goed als niets, dat wij kunnen aanvaarden. Verboden. DR. S.

ONDERWIJS EN OPVOEDING

Acloque (A.) Les Merveilles de la Vie végétale. Nouvelle bibliothèque pour tous: Collection scientifique. Paris. Bonne Presse. 8° (120 à 2 col. 126 ill. papier de luxe Couverture illustrée. Prix: 1 fr.

Introduction. La nature végétale. La cellule végétale. Les aliments de la plante. Rapports avec le voisin. Les moyens de défense. La fleur. Perpétuation de l'espèce. La sensibilité végétale. Les populations végétales. Les bienfaits des plantes. Variabilité de l'espèce végétale.

Ik heb de titels der hoofdstukken maar afgeschreven; het boekje zal met zijne uitstekende illustraties en mooien druk voor zich zelf spreken.

En dan: het is geene popularizeering door een half geleerde, zooals men zooveel ontmoet; integendeel: een geleerde is hier aan het woord en dat woord is Roomsch. H. F. VAN M.

Aischylus' Prometheus geboeid. Uit het Grieksch door P. C. Boutens (met inl. en aant.) Mij. voor goede en goedkoope lectuur. Amsterdam (VIII en 59) kl. 8° prijs ingen. f 0.20, gec. f 0.30, geb. 0.40.

De naam v. Dr. Boutens heeft als dichter en vertaler een goeden klank. Vooral zijn Agamemnoon vertaling heeft groote lof ingeoogst. Ook deze vertaling eert den dichter en den Graecus. Nochtans moeten enkele opmerkingen ons van 't hart. De kwestie, welke maat het meest verkieselijk is bij een vertaling uit Latijn of Grieksch: de oorspronkelijke of een die onze moderne talen meer eigen is (in dit geval de jambische trimeter of de jambische vijfvoeter) kunnen we in 't midden laten. Velen (o.a. ook Schanz in zijn Römische Literatur geschichte) opteeren voor het laatste maar ook de andere methode, welke Boutens gevolgd is, heeft haar voordeelen. Alleen willen wij wijzen op de ons inziens wat al te groote vrijheid in 't vormen van Hollandsche adjectiva. Zoo vinden wij in de eerste regel τηλουρὸν πεδον vertaald door: grens-ver plein. Maar Hollandsche bijv. n.w. saamgesteld uit een zelfst. n.w. en een bijv. n.w. beteekenen steeds een vergelijking: zoo: pijlsnel = snel als een pijl; torenhoog = hoog als een toren, enz. Zoo zou dus grensver beteekenen; ver als een grens en dat is zeker toch de bedoeling niet. Ook in 't Grieksch staat in dit geval het zelfst. nw. achteraan en zelfs

bij een letterlijke vertaling zou 't toch altijd nog worden vérgrenzig. Dit is slechts één uit vele, 't een minder 't ander meer vrijheid zich veroorlovend. Dan wordt terwille van de maat vaak een valsche klemtoon op 't woord gelegd. Zoo moet op pag. 1, r. 9 gelezen worden: misdr*ij*f en nog leelijker op pag. 16 r. 17: En nu bezit de eendaagling dén vlamgláns, ván 't vuur. Doch de ruimte laat niet toe hier dieper op in te gaan. Met dat al is de vertaling een voortreffelijk werk en ieder meer ontwikkelde zal hieruit eenigszins de schoonheid van het oorspronkelijke kunnen genieten. J. F. WETERINGS.

Bles (Mr A. E.) Vereenigingen en naamlooze vennootschappen. 's Gravenhage, Boekh. v.h, Gebr. Belinfante, 1912. *f* 1.75,

In dit boekje, waarvan thans de derde druk verschijnt, wordt door een ambtenaar bij het Departement van Justitie een schets gegeven van de behandeling der verschillende vereenigingen aan dat Departement.

Bij de oprichting van vereenigingen of de wijziging harer statuten is het zeker een eerste vereischte, dat men van de voorschriften der wet op de hoogte is, doch daarmede is het laatste woord nog niet gesproken, althans niet voor die lichamen, welke de koninklijke goedkeuring of bewilliginig wenschen te verkrijgen. Voor deze is bovendien noodig bekendheid met de eischen, welke door de regeering gesteld worden omtrent vorm en inhoud der statuten, omtrent wijze van inzending enz. Juist om deze z.g. „administratieve jurisprudentie uit te vorschen staan weinig middelen ten dienste en daarin is voor de meeste personen vaak de grootste moeilijkheid gelegen. Dit boekje nu voorziet in den nood door op duidelijke wijze de gewenschte voorlichting te geven en bevat tevens de noodige formulieren voor aanvragen etc.

Behandeld worden achtereenvolgens de vereenigingen (zedelijke lichamen), weerbaarheidsvereenigingen, naamlooze vennootschappen en de vereenigingen, uitsluitend in het belang van verbetering der volkshuisvesting werkzaam.

Een nuttig boekje zonder twijfel en onmisbaar voor oprichters, bestuurders en allen, die omtrent dit onderwerp hebben raad te schaffen. JOAN BERDEN.

Tickner Edwardes. Het verhaal van de honingbij (naar het engelsch) door M. van Vloten. Amsterdam Mij voor goede en goedkoope lectuur W. B. 177-179 (XX en 291. m. 21 pln.) kl. 8°

Een bedroevend-mooi boekje. Mooi om den boeienden vorm en den schat van wetenswaardige en leerrijke *feiten*. Maar bedroevend om den overvloed van *bespiegelingen* en *theorieën* van materialistisch-monistisch allooi. Alwie een degelijk gevestigde en met heldere begrippen gewapende overtuiging van zijn wereldbeschouwing bezit, zal zich door al die te pas en te onpas ingevlochten afstammings- en ontwikkelings-leerstukken niet van de wijs laten brengen; en kan dan genieten van wat er over de bijen verhaald wordt. Maar voor de in wereldbeschouwing nog onmondigen zal, veel meer dan het zoete van de honingbij, het gif van den angel van

monistisch en materialistisch gepraat zijn nawerking in verstand en hart doen gevoelen. Daarom : een mooi boekje voor volleerde niet-specialisten ; maar een gevaarlijk boekje voor nog niet schiftende jongeren. H. BOLSIUS S. J.

Koetsveld (C. E. van) „Moet de Rechtsche Coalitie in 1913 voortduren?" Baarn. Hollandia Drukkerij. 1912. f 0.40.

Dit is niet alleen een actueele maar ook een frissche brochure. Leest zeer aangenaam. Althans bijna altijd. De conclusies van den Christelijk-Historischen schrijver zijn voor Rechts, naar we meenen, de eenig aannemelijke. Prof. Struycken heeft het even scherp als kranig gezegd : Rechts *moet* nog een poos aanblijven, omdat Links nog *niets* geleerd heeft. Wij zijn nog altijd „duisterlingen".

Hoofdinhoud van dit boekje is wel deze : Grieven zijn er ongetwijfeld, zelfs zware tegen de Anti Revolutionaire Partij ; maar om grieven geve men geen beginselen prijs. DR. AL. SLIJPEN S. J.

Maumus (Dr. Abbé) La Cellule: son origine. 8° (106 p. à 2 col) avec illustrations. Bonne Presse. Paris. Prix: 1 fr.

Avant-Propos. Introduction, Plan de l'Ouvrage en dan in 37 hoofdstukken onderverdeelde vijf hoofdafdeelingen: La Cellule, Origine de la cellule, les priemières manifestations vítales, les différentes théories relatives à l'origine de la cellule, les fécondations artificielles, la creation de la cellule, waarna resumé en conclusion. De abbé Maumus is Docteur-ès-Sciences, docteur en médecine de la Faculté de Paris en Lauréat de la Faculté.

Een bewijs, dat de Bonne Presse geleerde medewerkers aan hare „collection scientifique de la Nouvelle bibliothèque pour tous" verbindt.

Als nu de lui die van studie houden eens een . . . heelen frank eraan wagen, dan weet ik dat zij reclame gaan maken voor zooveel moois. Kerkelijk goedgekeurd. H. F. VAN M.

Rousset (H.) Notre Pain quotidien. 8° (86 p. à 2 col.) 125 ill. Bonne Presse. Paris. Prix. 1 fr.

Van het oogenblik, dat de graankorrel als zaad in de aarde daalt, totdat de boterham op tafel staat, volgt de geleerde schrijver den geheelen loop dezer wondere geschiedenis zonder iets onbesproken te laten, ook op het gebied van machines.

En dan die mooie illustraties.

Wat eene flinke onderneming die *Bonne Presse.*

Men steune haar; de uitgaaf is het driedubbel waard; degelijke inhoud, goede stijl.

En wie nu in korten tijd honderden termen wil leeren..? H. F. VAN M.

Van Rechts en Links. Brochurenreeks. Baarn. Hollandia-drukkerij 1912. Per nummer f 0.40, per serie (19 nrs.) f 3.—.

Deze reeks van brochuren wordt aangekondigd als beoogend de wenschen en beschouwingen van alle politieke partijen, zoo van rechts als van links, gelijkelijk tot uiting te laten komen. Welnu

tegen dergelijke serie's op politiek gebied bestaat, indien aan bepaalde eischen van onpartijdigheid voldaan is, van Katholieke zijde in 't algemeen geen bezwaar; maar dan moet ook aan de Katholieke partij, welke de talrijkste is onder de rechtsche groepen, een ruime plaats zijn toegewezen.

Wat deze uitgave betreft, het zij gaarne erkend, dat in de eerste serie als no. 1. verschenen is een brochure van rechtsche zijde nl. van den Christelijk-Historischen voorman Mr. H. Verkouteren; maar onder het tiental namen, waarmede de schrijvers der eerstvolgende nummers worden aangeduid, zal men tevergeefs den naam van een onzer Roomsche politici zoeken; wel staan namen als v. Embden, Troelstra en Roodhuijzen bovenaan.

Het blijft natuurlijk mogelijk, dat in deze erbarmelijk slechte verhouding alsnog verbetering wordt aangebracht, maar zoolang niet voldoend aantal katholieke namen op de lijst voorkomt, zal het Roomsche kamp voor deze uitgave gesloten moeten blijven.

Wij kennen de oorzaken van dit gemis aan katholieke namen niet en maken daarom den uitgever er geen verwijt van. Nog veel minder willen wij hem aansporen zijn brochurenreeks met Roomsche bijdragen aan te vullen; immers er zijn waarlijk nog Roomsche uitgevers genoeg door wier bemiddeling onze werken verspreid kunnen worden. Voor het oogenblik echter mogen de katholieken gewaarschuwd zijn, dat de misleidende titel „Rechts en Links" geen waarborg is voor een onpartijdige kennismaking met de politieke vraagstukken, waarbij het hoor en wederhoor in toepassing wordt gebracht.

Het parool, waarbij wij ons in dergelijke gevallen steeds wel bevonden hebben, zij dus: afblijven. JOAN BERDEN.

KUNST

Fabre (Abel). Pages d'art chrétien. Troisième série. 8⁰ (128 p. à 2 col) 119 reproductions photographiques. Paris. Bonne Presse. Prix: 1 fr.

Les Anges, les Primitifs français, Histoire de l'autel, Du Néo. gothique au moderne zijn de vier hoofdstukken.

Menige illustratie is alleen een frank waard.

De Schrijver *kent* het onderwerp, dat hij behandelt en is niet alleen een bewonderaar met eenige bladzijden adjectieven.

Zeer aan te bevelen zoowel voor kunstenaars en kenners als voor de liefhebbers. H. F VAN M.

Meyburg (H. van der Kloot) Onze oude boerenhuizen. Tachtig schetsen van boerenhuizen in Nederland (1912) Rotterd. Brusse. (70) 4°.

Het werk van dezen architect en leeraar aan de Academie van beeldende kunsten te 's Gravenhage begroeten wij met vreugde. En dat velen dat doen met ons, bewijst de 2de druk. Voor bouwmeesters heeft inderdaad deze verzameling van schetsen met duidelijke beschrijving groote waarde. Het brengt hen in nadere kennis met een karakteristiek architectuurtype, dat veel kan leeren omtrent vertolking van practische eischen in soberen vorm. A. V. S.

NIEUWE LETTEREN.

NEDERLANDSCH.

Barclay (Florence) Door de Tuinpoort. Een roman in zeven dagen. Uit het Engelsch door Mej. G. W. Elberts. (1912) s'Gravenhage Blankwaardt & Schoonhoven. (205). 8° f 1.40.

Er werd in *Boekenschouw* reeds eene recensie gegeven van het oorspronkelijke werk; het was mooi. Deze vertaling is heel goed en vlot geschreven. Als wij eenige aanmerking willen maken, dan zou het zijn op 't gebruik van woorden uit de H. Schrift — maar overigens is het verhaal zoo frisch en natuurlijk, zoo echt van Barclay, dat iedereen het lezen zal met groot genoegen.

WILLEM MERKELBEEK.

Becx (A U.) De roof van St. Pieters erfgoed. Amsterdam. Uitgave der R. K. Boek-Centrale F. Jansen en L. Winkeler (267) 8°.

De schrijver geeft hier een beknopt overzicht der omstandigheden waaronder de ontrooving der Kerkelijke Staten plaats had. Toch vind ik het voor onze Hollandsche lezers niet prettig te lezen. Wij houden niet van die verrekking der woorden; óf goed Hollandsch óf goed Vlaamsch, maar geen mengelmoes. M WALRE.

Björnson (Björnstjerne) Liefde. Synnöve's liefde. — Arne's liefde. (1912) Amsterd. Meulenhoff (304) geb. 0.75 en 0.85.

Het boek bewijst dat men over liefde kan schrijven en spreken op een fatsoenlijke wijze, het bewijst tevens dat Björnson een dichter is, die geen elementen van minder allooi noodig heeft om zijn lezers te boeien. Groote menschen, die een weinig vertrouwd zijn met den echt Noorschen geest, zullen deze beide verhalen ongetwijfeld boeien. M. WALRE

Vrouwe Courtmans Genoveva van Brabant. Amsterdam R. K. Boek-Centrale. (160 blz. met plaatjes 12°).

Een eenvoudig, mooi geschreven verhaal uit het veelbewogen leven der sinds lange eeuwen populaire Genoveva, prinses van Brabant. De schrijfster heeft in Belgenland een zeer goeden naam en men wil haar wel eens stellen naast Conscience, met wien zij in haar schrijfwijze veel overeenkomst heeft.

De kleur der plaatjes kan ik geen sieraad voor het boekje noemen. F. VAN HOECK.

Men vergete niet dat Mevrouw Courtmans geb. Berckmans ook vele werken heeft geschreven, die volstrekt geen aanbeveling verdienen. R.

Feith (Jan) Aviator. Amsterdam. Scheltema & Giltay, (1912) — (293) 8° *f* 2.50.

Het boek is spannend van het begin tot het einde. Feith vertelt zoo natuurlijk, dat je wel naar hem luisteren moet. Het boek is echter heel wonderbaar.... dat persoonlijke magnetisme, werkend op zoo verre afstanden, overbrengend kracht en moed van den eenen persoon op den ander.... ta, ta, ta.... 't heeft wel iets van een prikkelidylle; en ik zou voor geen geld van de wereld Sonja tot vrouw willen hebben. Dr. Bert Willebrink verdient

een berisping; als hij wat slimmer was geweest en dien vergiftigden tabak wat vroeger had laten onderzoeken, waren er waarschijnlijk geen ongelukken gebeurd. — Het boek is goed voor volwassen menschen, die zich niet van streek zullen laten brengen door de wonderen van dat persoonlijk magnetisme!

WILLEM MERKELBEEK.

Gross (Ervin) De Onderwijzer van Harthausen. Naar het Duitsch door J. A. Linssen. Uitgevers vennootschap Futura, Leiden (243) 8° f 0.40.

In dit boek doet de schrijver ons zien, hoe de boerenbevolking gebukt ging onder de macht der geldschietende Joden en van welk een groot nut de oprichting der boerenleenbanken voor het volk geweest is. Voor de bestrijders van woeker ongetwijfeld een interessant boek. Anderen zullen, evenals ik, het saai vinden. De vertaling is goed. M. WALRE.

Herzog (Rudolf) Jonge liefde. Naar het Duitsch door J. L. v. d. Moer (1912) Utrecht. H. Honig (213) 8°-

Het verhaal is heel onderhoudend, ofschoon een weinig ouderwetsch. 't Is Jammer dat de graaf (bv. blz. 55) wat luchtig 't leven opvat, anders was het boek voor iedereen geschikt. Kwaad is het echter in allen geval niet. WILLEM MERKELBEEK.

Lie (Bernt) Uit de schaduw in de zon. Uit het Noorsch door Mevr. A. v. d. Linden-van Eden. Amsterdam. P. N. van Kampen & Zn. 1912 (276) 8° *f* 2.75.

Ulrik Raklev had juist zijn schoenen uit, toen Peter Tostrop bij hem aanklopte. En hij komt hem vertellen van Harriet Munk: „Zij is een eerlijke, sterke vrouw, zij heeft wil, energie, waarvan ik de gelijke bijna niet ken, maar zij mist de kracht der toewijding". Dat was een gevolg van haar harde jeugd, en niettegenstaande Ulrik gewaarschuwd is, trouwt hij toch met Harriet en neemt haar mee naar Noorwegen. En als haar kleine meisje is gestorven wordt zij bijna waanzinnig van droefheid.... zij moet weg, uit het stille Sunavaag meer naar het Zuiden, om genezing te vinden. Haar kleine Per gaat mee.... en vol blijdschap verneemt hij de gunstige berichten over haar toestand. En dan komt plotseling haar brief: „Zij is te arm aan liefde om liefde te kunnen geven.... zij zal niet meer terugkeeren. En jaren gaan voorbij, zij is gebleven eenzaam en wondervreemd; maar zij gaat toch langzaam haar ongelijk en vooral haar egoïsme begrijpen.... zij keert terug en kan hem nu liefhebben. Het boek is voor volwassenen. A. GIELEN.

Maat (Annigje) Nelly Degensteyn. Een Giethoornsche geschiedenis (1912) Amersfoort. G. J. Slothouwer (248, 11 pltn.) 8°, f

Ja, dit is nu waarlijk een zeer mooi boek. Annigje Maat heeft goed uit haar oogen gekeken. Op prettige wijze verhaalt ze in Giethoornsch dialect van Nelly's verblijf op het land. Ze teekent mooi haar karakters en hekelt op geestige wijze den kwibus, die verliefd is op Elsje.

Al haar personen: Nelly, Geert, Stijntje en Elsje hebben onze volle sympathie. Een goed geschenk voor de jonge dames, die pas de hangende vlecht in sierlijk Grieksch kapsel hebben omgetooverd.

M. WALRE.

Moerkerken Jr. (P. H.). De Dans des Levens. Amsterd, v. Kamper & Zn. (226). kl. 8° f 2.50.

Een tiental opstellen, waarvan het eerste den titel geeft aan het gansche boek, en het bovendien voor ons onmogelijk maakt die lectuur te genieten. Kerk, kloosters, bedrog, ontucht... dank U!

WILLEM MERKELBEEK.

Molkenboer (B. H. o. p.) Verzen. Paul Brand Bussum 1912. (151 blz.) 8° ingen, f 1.50.

Deze bundel poëzie bevat menig fijn gevoeld en vormschoon versje. Vooral onder de acht, die een rouwkrans vlechten op het graf van een te vroeg gestorven 10 jarig engeltje, is er menig van aandoenlijke schoonheid. De gelegenheidsgedichten kunnen ons uit den aard der zaak minder goed bevallen, ofschoon ook onder deze veel goeds wordt gevonden o.a. het feestgedicht bij het 10 jarig priester-jubileum van Mgr. B. Klönne. J. F. WETERINGS.

Musback (Dora) Na jaren.... Familieroman. Amsterd. Scheltens & Giltay. 1912. (224) 8°. *f* 2.40.

Binnen den omslag nog twee titelbladen in het exemplaar, dat voor mij ligt. De eerste dezer twee staat ten ondersten boven, en dat lijkt wel een zinnebeeldige beteekenis te hebben, want het boek zelf verkeert in denzelfden toestand. Het is niet goed en niet mooi. Deftige menschen, volgens Musbach, spreken voortdurend van „beroerd", „bliksems", „verdomd" en knikken of praten of doen iets anders, maar allen op hun beurt „nerveus". De groote vloek staat op blz. 73. En taalfouten, die een kind van 10 jaar moet kunnen verbeteren! „Chique en *grotesk*", (blz. 44,) bedoeld is „grootsch". — „Met een hoogst *afkeuringswaardig* gezicht" (45) wil zeggen: dat afkeuring uitdrukte. „Ze *lag* het borduurwerk op tafel" (49) en hij snoot *zich* hoorbaar de neus" Een andere vertelt: „zulke praatjes laten mij steeds „*ijs*" (208). — De trein, *dien* naar haar woonplaats ging". 't Portret *van hun* (215). Lieve deugd, 't is of ik een thema moest verbeteren.

A. GIELEN.

Nordling (Johan) Quasi una Fantasia. Roman vertaald door G. W. Elberts. Leiden. Sythoff's Uitgeversmaatschappij (271) 8° ingenaaid *f* 2.25.

Amor heeft zijn pijl afgeschoten op het hart van den grooten Meester, en doel getroffen. Beethoven is geraakt onder de betoovering van zijn jonge leerlinge Gravin Guiccarda. Ze hebben elkaar lief. De zomervacantie en het verblijf op eene mondaine badplaats doen haar spoedig hem vergeten. En als hij verneemt dat zij voortdurend wordt gezien aan de zijde van Graaf Gallenberg, schrijft hij na hevige zielesmarten haar een brief van dank.

Mooi schetst dit boek het edele karakter van den grooten Meester. Niet alleen zijne vereerders maar ook anderen kan ik dezen roman aanbevelen. Men onthoude echter wel: het is geen bakvischjes-lectuur.

M. WALRE.

Orczy (Barones) Warrige draden. (1912) Utrecht, Honig. (243)

Het boek is slecht. Het is slecht om de lasterlijke wijze waarop „Queen Marye'' voorgesteld en haar karakter mishandeld wordt, maar vooral om de schandelijke manier, waarop de schrijfster zich veroorlooft een Kardinaal te verminken tot een ploert, wiens weerga men in de geschiedenis vergeefs zal zoeken. Als zulke verhalen de volkslectuur komen verrijken dan wordt het hoog tijd eens te vragen of schrijvers en uitgevers geen verplichtingen meer hebben tegenover den lezer. A. GIELEN.

Rosen (Franz) De Alpenkoningin. Naar het Duitsch. 's-Gravenhage, D. A. Daamen. 1912. (326) 8⁰, f 2.40.

Een boek van eenvoudig leven en ontroerende tragiek. Ulrich Amberger is onder den invloed geraakt van een slechtaard, en verslaafd aan drank en spel. Hij blijft innig veel houden van zijne vrouw en verwenscht herhaaldelijk zijne ellendige zwakheid. Als een jongere broer, een flinke kerel, zich vestigt in zijne nabijheid, is er in den beginne kans dat Amberger door hem geholpen en gesteund tot een waardiger leven zal terugkeeren. Helaas! Alle goede voornemens worden zoo spoedig weer vergeten; het oude leven begint weer en hij verbrast haven en goed. Doch nu gebeurt het dat zijn verleider de eer van zijn vrouw durft aanranden door schamper te zinspelen op eene verhouding, welke tusschen haar en zijn broer zou bestaan. Nu stuift Amberger woedend op, en werpt zich op den ellendeling. Maar deze stoot hem zijn mes in de borst. De ongelukkige wordt huiswaarts gebracht en vóór zijn dood, opdat nooit zal gezegd kunnen worden dat het verwijt van den ander eenigen grond had, moet zijne vrouw hem zweren nooit te zullen huwen met zijn broer. En later bemerkt zij met ontzetting hoe hij haar lief begint te krijgen en zij hem. Eindelijk vraagt hij . . . en zij openbaart hem waarom zij niet kan en mag. En hij gaat uit en komt niet weer in huis dan gedragen door sterke mannen. Een brekende ijsberg heeft hem getroffen. Goed voor volwassenen. A. GIELEN.

Sick (Ingeborg Maria) Ina. Naar het Deensch door D. Logemann van der Willigen (1912.) Utrecht. H. Honig (234) 8⁰. f 2.40.

O Ina, Ina! Ik had het wel gedacht! En, mijn beste dr. Leo, ik mag een garnaal zijn als ik het al niet vermoed had vanaf de eerste bladzijden dat Jelui zoudt trouwen. Ze moesten beiden iemand hebben, die buitengewoon was; en ze waren somber, wel wetend dat die buitengewone menschen zoo maar niet aan de boomen groeien. En als ze elkaar al lang liefhebben, weet de een het nog niet van den ander. Maar 't loopt gezellig: „Ina, heb je mij lief . . . ik weet het niet, ik geloof het niet." En Ina antwoordt:

O, Leo! Waarom heb je het niet eerder geweten? Ik stierf bijna — van verlangen." Dan kussen ze elkaar. Het boek is heel aardig — voor volwassenen. M. WALRE.

Toussaint van Boelaere (F. V.). Landelijk minnespel. (1912). Bussum, Dishoeck. (113) 8° f 1.25. geb. 1.90.

De schrijver heeft zeker talent, en juist dáárom gelooven wij ook dat hij, bij eenig nadenken met onze opmerkingen akkoord zal kunnen gaan. Ziehier; het verhaal is niets anders dan een onkuische tot in bizonderheden afdalende beschrijving van een echtbreuk; een pachtersvrouw verleidt haar knecht, en de boer wreekt zich door den jongen s'nachts buiten te lokken en hem dan eensklaps, alvorens hij zich van iets bewust is, den drietand in het hart te ploffen. De ongelukkige valt dood neer, en zijn lijk wordt in den stal onder het trappelend en steigerend paard geworpen, om de justitie het spoor bijster te maken. Nog eens, daar staan bladzijden in dit boek, die duidelijk en klaar bewijzen dat de auteur de laagste hartstochten bij den lezer heeft willen prikkelen. In een aanhang verdedigt hij zich met deze woorden: dat „één ding alleen ter wereld onvoegzaam mag worden genoemd, n.l.: fluimen op den mooien japon van een voorbij-gaande dame." Zou de schrijver nu eens willen nadenken over het schandelijke van deze bewering? A. GIELEN.

Vesters (J. A.) Het Geheim van den Monnik. Nijmegen, Malmberg (218) *f* 0.90.

Natuurlijk een boek voor al onze bibliotheken. We hopen trouwens dat wij deze verhalen slechts behoeven aan te kondigen, en eene aanbeveling totaal overbodig is. R.

FRANSCH

Bachelin (Henri) Juliette la Jolie; immoreel en doodelijk vervelend — **Epuy** (Michel) LE NOUVEL HOMME; predikt een nieuwen Godsdienst buiten het Christendom; verboden lectuur — **Hamp** (Pierre) VIEILLE HISTOIRE; een pamflet; realistisch, anti-godsdienstig, onzuiver, onwaar — **Portalès** (Jean) HISTOIRE DE MARTIN AMOUREUSE, Jean is een schrijfster, en 't boek is haar eersteling; een miskraam — **Normandy** (George) L'AUTOMNE D'UNE FILLE; fille moet hier worden genomen in de onzindelijke beteekenis van grisette. Een heel winkelraam vol viezigheden — **Valdagne** (Pierre) LES LECONS DE LISBETH LOTTIN; een volkomen onzinnig en tevens slecht boek.

Bailly (Auguste) Les Chaînes du Passé. Tourcoing, Duvivier. 3 fr. 50.

In het eerste huwelijk bemint hij zijn vrouw niet. In het tweede is 't juist omgekeerd: zij loopt weg. De man komt tot inkeer en denkt met droefheid aan zijn overleden echtgenoote, de eerste, die hij nu waardeert. Het boek is bruikbaar voor wolwassenen. De strekking is goed — maar hier en daar spreekt de zinnelijke passie te luid.

Baillehache (Comtsse de). Les ombres passent. Paris, Grasset. 3 fr. 50.

Ik twijfel niet of de bedoeling der schrijfster is goed. Maar het jongmensch, dat trappist wordt, heeft een roeping, waaraan ik wel een weinig twijfel. Voor jeugdige personen is het boek niet aan te bevelen.

Colomb (Madame) Franchise. Paris, Hachette 3 fr. 50.
Een middeleeuwsche historie, goed zonder eenig voorbehoud.

Laserre (Pierre) Le Crime de Biodos. Paris, Plon-Nourrit. 3 fr. 50.
Ook dit boek is niet voor iedereen. De schrijver bedoelt het goed . . . . maar glijdt nogal eens uit.

Lisbert (Victor) Une Cure thermale. Paris, Grasset. 3 fr. 50.
Een vermakelijk en zeer ondeugend boek. De politieagent in priestergewaad, die zich al weinig priesterlijk gedraagt, bederft het boek. De lezer, die aanvankelijk denkt een echten geestelijke voor te hebben, moet zich noodig ergeren. Ik beveel het boek, ook om eenige andere fouten, niet aan.

Monnier (R. le) L'affaire des Camemberts. Flers, Réveil d.l. Province. 2 fr.
Een officier weigert de religieuzen te verjagen uit haar klooster, en neemt ontslag. Zijn vijanden trachten hem echter te straffen voor zijn durf; ze hebben een intrigue op touw gezet om schandaal te maken. Een trouwe vriend doet evenwel de pogingen van deze haters mislukken. Het boek is goed maar lijkt werk van een, die nog niet volleerd is in de kunst.

Moro (Henri) La première étape. Paris, Grasset, 3 fr. 50.
Het is niet voor kinderen, ofschoon het uitstekend is. Een jongmensch, die heeft te kiezen tusschen hartstocht en liefde. Hij is zoo verstandig zich niet ongelukkig te maken, en doet een goede keuze.

Renaud (Jean) Les Errants. Paris, Grasset. 3 fr. 50.
De schrijver is een officier en zijn errants zijn de koloniale soldaten. Het boek is flink, en dikwijls ontroerend mooi. Voor rijperen leeftijd evenwel.

Vallet (Maurice) Le Chemin de Paix. Paris. Librairie des Sts Pères. 3 fr. 50.
Een katholiek jongmensch, die bezwijkt voor de verleiding eener slechte vrouw, door eigen onvoorzichtigheid. Daarna wroeging en eindelijk bekeering. Het boek is belangwekkend en goed, maar voor volwassenen. DR. L. DAURIAC.

Vézère (Jean) Leur Péchè. Un vol. de 248 p. (Nouvelle serie Bijou) Paris, Bonne Presse. Prix: 0 fr. 60.
Een werkelijk juweeltje!

De geschiedenis van twee jongelui vol geestdrift en verlangend naar het hoogste ideaal: het priesterschap. De een, de zoon eener weduwe wordt priester; de ander, zijn vriend, wordt door de ouders teruggehouden en valt, in de wereld gebracht, door de schuld der ouders, *leur péché,* steeds dieper en dieper. Hij sterft aan

tering, terwijl hem op zijn sterfbed de H. Teerspijze wordt gebracht door zijn vriend.

Eene verschrikkelijke les!

Mogen vele ouders dit romannetje lezen. Het is een handig formaat, goede druk, zoo iets om in den zak te steken, te lezen en nooit te vergeten. H. F. VAN M.

DUITSCH.

Bulcke (Carl). DER KAMPF DES LANDRICHTERS KRUMMACHER, valsch spel, duel, lichte vrouwen, echtbreuk, ondergang — **Eulenberg** (Herbert) KATINKA, DIE FLIEGE, onverteerbaar; nonsens — **Ginzkey** (Franz) DER VON DER VOGELWEIDE. De hoofdfiguur, de dichter Walther von der Vogelweide is mislukt. Rupert maakt zich schuldig aan grober unfug op zedelijk gebied; sentimenteel. **Schaffner** (Jacob) DIE GOLDENE FRATZE. 12 krankzinnige novelletjes. De heele kritiek spot er mêe: „Nach der dritten Novelle hat man ein gefühl der beginnenden Drehkrankheit...; reichlich überspannt. Zoo b.v.: Wir erfahren seitenlang die letzten Gedanken und Erinnerungen eines abgehauenen kopfes — **Strobl** (Karl) DIE STREICHE DER SLIMMEN PAULETTE ODER DIE INSEL DER ENTTÄUSCHUNG. Paulette is Marie Pauline, zuster van Napoleon. Het eiland is Elba, en het boek is slecht en sensueel.

Bram (Franziska) Die Zelle der Gerechtigkeit, köln Bachem. M. 5.

Drie novellen, die de lezing overwaard zijn. Voor volwassenen, aanbevolen. F.

Federer (H.) Pilatus. Berlin, Grotesche Verslag. M. 3.

Wij weten dat hij niet alleen goed schrijft, maar ook goed componeert . . . zijn romans namelijk. 't Is een heel eigenaardig boek. De historie van een boer, die allerlei malle streken uithaalt. Een type van een kerel, maar toch volstrekt geen voorbeeld. Een trotsche stijfkop, en straks weer een goedbloedig en zachtmoedig man. Als zijn jonge vrouw is gestorven, trekt hij zich terug op de bergen, en komt door een ongelukkig toeval aan zijn einde. Voor volwassenen . . . maar als zij iets van Federer willen lezen hebben zij beter keuze, al heeft men ook hier wel gelegenheid prachtige bladzijden te bewonderen. Doch de held heeft te weinig karakter, en is vrijwel een onmogelijk wezen. W. VOGT.

Herbert (M) Ernster und heiterer Geschichten. Regensburg, Habbel M. 3.

Een boek van Herbert zouden wij niet gaarne vergeten te vermelden. Dat gaat steeds zoo ver boven 't gewone uit dat wij altijd blijde zijn als er weer iets van hare hand verschijnt. 't Zijn nu schetsen, karakterschetsen van allerlei slag menschen. 't Is zoo fijn geteekend alles, zoo scherpzinnig gezien, dat men telkens en telkens het talent dezer zeer begaafde schrijfter moet bewonderen.

J. G. D.

Hirschfeld (Georg.) Der Kampf der weiszen und der roten Rose. Stuttgart, Deutsche Verlagsanst. 5 M.

De titel zou doen denken aan den bekenden strijd, maar niets heeft de roman daarmee te maken. Het is de moeite niet waard daarover te praten. Het boek deugt niet en een andere titel zal het niet verbeteren. De helden van het verhaal zijn laagstaande menschen, en de vieze avontuurtjes maken het boek zeer bedenkelijk. In literair opzicht is het ook al niets! FEDERER.

Hütten-Stolzenberg (M. von) Die Stärkere Köln, Bachem. M. 5.

Daar is vroeger een hevige pennestrijd geweest rondom en tegen deze schrijfster. Met dit boek zal dezelfde onverkwikkelijkheid zich wel niet herhalen. Zeker, het is voor menschen van rijpere ervaring, doch die zal het goed doen. FEDERER.

Torund (Tassy) Mit Gott und gutem Wind. Essen, Fredebeul & Koenen. M. 4.

Een bundel novellen. Eenvoudig en gemoedelijk verteld. Het boek is geschikt eenige uurtjes verpoozing te geven, en is bovendien goed en gezond. R.

Westkirch (Luise) Todfeind. Dresden, Max Seyfert M. 4.

Een misdadigers-roman, goed in elkaar gezet, en uitgewerkt met groote nauwkeurigheid. Een liefdesgeschiedenis loopt er ook al doorheen. Dit soort van feuilletonlectuur kunnen wij nooit met overtuiging aanbevelen. En dan komt er hier nog bij, dat het boek niet geheel in den haak is. FEDERER.

Zobeltitz (F. von) Drei Mädchen am Spinnrad. Berlin. Fleischel. M. 5.

De schrijver heeft 450 bladzijden noodig om het volgend prulletje uit te spinnen. De man laat zich scheiden ter wille eener andere van zijne vrouw. De drie dochters zinnen er op hare moeder maar weer in een ander huwelijksbootje te brengen, en stellen allerlei pogingen in het werk. Het einde is dat de drie meisjes aan een man komen, en Mama ten slotte maar weer „opnieuw trouwt" met haar vroegeren man, die intusschen weduwnaar geworden is. Dat alles wordt gekkend en lachend en op z'n fransch verteld. Maar 't is en blijft 'n prul en, zoo niet erger, zou 't toch minstens zonde van den kostbaren tijd zijn dat gevalletje te lezen.
FEDERER.

ENGELSCH

Benson (Hugh) „Come Rack! Come Rope!" London, Burns & Oates. 6 sh.

Goede wijn behoeft geen krans, en wij kennen Benson en zijn boeken. Deze roman „Pijnbank en Koord" zegt al duidelijk genoeg dat de schrijver weer tot zijn geliefkoosd tijdperk der geloofsvervolgingen terugkeert en derhalve tot den geschiedkundigen roman, waarin zijn talent het meest tot zijn recht komt. Wie zet ons deze parel in edel Hollandsch goud? L. VAN DER BIESEN.

Barclay (Florence) The Upas Tree. London, Putnam. 6 Sh.

Heel belangwekkend is dit boek, ofschoon een weinig zonderling. Een schrijver, die zijn jonge vrouw uitermate liefheeft, vertrekt naar binnen-Afrika om daar studie's te maken voor zijn nieuw werk. Zijne vrouw blijft achter. Ze had hem eerst een zoet geheim willen mededeelen, maar zweeg om hem niet van zijn plan te doen afzien. Toen hij wederkeerde was hem een zoon geboren. Doch een valsche vriend had haar brief, bij zijn terugkomst in het land achtergehouden, zoodat hij niets wist en haar zijne blijdschap niet toonde. Bovendien was hij ziek, wijl hij geslapen had onder den vergiftigen Upas-Tree. Daaruit volgen nu verwikkelingen. 't Is heel aardig bedacht. Maar wat er eigenlijk heeft plaats gegrepen in de zaal voor den spiegel.... ik heb niet goed kunnen begrijpen wat 't beteekende. Anders is Barclay niet zoo mysterieus. Het boek is echter mooi en boeiend.

R. GREEN-STALEY.

VOOR DE JEUGD.

Bauer (Clémence) Een nieuwe wereld in. Verhalen voor kinderen van 6—12 jaar. 10 pltn. Gouda, van Goor (158) 8° f 0.90 f 1.25

Een goed boekje — fijntjes verteld — onderhoudend.

Buul (T. van) De schat des harten. Vertellingen. illustr. Tjeerd Bottema. Bussum, van Dishoeck (224) gr. 8°. f 1.50 f 1.90.

Hans (A.) De smokkelaars en andere verhalen. Amst. R.K. Boekcentrale (40) 8° geb. 0.75.

Het smokkelverhaal is erg bloedig. De jongens zullen het wel graag lezen; maar ik had toch liever dat 't nederlandsch was in plaats van Vlaamsch.

Hulst (W. G. van der) Uit het winter-wonderland. Verhalen voor kinderen van 6—12 jaar. 15 pltn. Gouda, van Goor. (143) 8° f 0.90, f 1.25.

Het boek is goed geschreven, doch ik vrees dat het te hoog is voor kinderen; het fijne zullen ze niet begrijpen.

Jehu (Felicie) De „Jongens" van professor van Leeuwen. Illustr. Nelly Spoor. Utrecht, Bruna en Zn. (280) gr. 8°. 1.50, geb. 1,90.

De jongens zijn meisjes en erge brutaaltjes, vooral de oudste. Het boek is wel goed; misschien wat overdreven vol van streken en onaardigheden.

Kinder (C. de) Jan zonder vrees. Amst. R.K. Boekcentrale (208) gr. 8° f 1.50.

Jan zonder vrees is een Antwerpsche straatjongen, die op zijn tijd heel goed voor hertog kan spelen. De geweldige krachttoeren, de edelmoedigheid enz. van dezen Jan verwerven zeker de bewonering van onze jongens. Navolgen kunnen ze hem toch niet.

Krienen (Charles) Uit de jeugd van Kees Solving. illustr. W. de Bruin. Utrecht, Bruna en Zn. (236) gr. 8° f 1.50, geb. f 1,90.
Flink en onderhoudend. Zie wat in haar artikel (van dit n°) M. Walre zegt over 't laatste stukje.

Kuiper (A. C.) Marguerite Bianca. Amst. Schellens & Giltay. (250) gr. 8° f 1.40 f 1.90.
Heel goed — onderhoudend — nogal deftig.

Roldanus Jr. (W) Lotgevallen van Sergeant Bourgogne (1812—1813) door hem zelf verteld. 8 illustr. v. d. Veer. Utrecht, de Haan (222) 8° f 1.25 f 1.75.
Veel te vrij. Is niet geschikt voor kinderen, ook niet voor groote jongens.

Sutorius (A.) Voor school en Huis. 6 deeltjes per st. f 0.25 en f 0.45. Voor kleine kinderen; aardige versjes; mooie plaatjes; leuke boekjes.

Valkenstein (Kees) Altijd wat anders. illustr. v. d. Schrijver. Utrecht, de Haan. (103) 4° f 0.90 f 1.25.
Soms heel grappig. maar niet kinderlijk genoeg.

Abrahamsz (S.) Sprookjes uit moeders jeugd, opnieuw verteld. Met gekl. afbeeld door J. Sluyters Amste. Meulenhoff (121) f 1.15 en f 1.50.
Een mooi boekje uit de Zonnebibliotheek. Keurig verteld, en goed uitgezocht.

Verscheidene van bovengenoemde boeken werden besproken in het artikel: LECTUUR VOOR JONGE MENSCHEN, Andere, ons toegezonden, lieten wij heden onvermeld, daar wij ze wenschen te bewaren voor een volgend artikel over boeken voor opgeschoten meisjes en knapen.

TIJDSCHRIFTEN.

Die Bergstadt, een nieuw Duitsch maandschrift onder redactie van den bekenden schrijver Paul Keller. Een drietal nummers zijn reeds verschenen, en de lezers mogen wel tevreden zijn. Keller zelf geeft een roman „Die Insel der Einsamen. Ieder nummer brengt verhaaltjes, korte humoritische en soms raak-satirieke stukjes. Heel goede platen, waaronder fraai gekleurde. Gedichten wisselen af met de prozabijdragen, en ik heb echte juweeltjes gevonden. Overigens, de redactie doet wel haar best elkeen wat wils te geven: Rätsel und Aufgaben ontbreken niet, en men heeft een heelen Zondag werk om die vernuftige dingetjes te ontwarren. Men kan het tijdschrift, zooals het is tot heden, iedereen in handen geven, en wij hebben ook alle hoop te verwachten dat het zoo zal blijven. In tijd van twee maanden mocht deze periodiek reeds 13000 abonné's tellen; zeker wel een bewijs dat het werk bevalt. De burgemeester der Bergstad, Paul Keller, had dan ook wel een aardig middel uitgedacht de burgers om zich te scharen: een bepaald aantal ontvingen een fraai gedrukte oorkonde met zegel, waardoor hun

het eere-burgerschap der stad werd aangeboden. Ook wij mochten ons in die gunst verheugen. De uitgever is Dr. Ed. Kose — Verlags-Anstalt — Breslau. De prijs per kwartaal is M. 2.50 — een enkel nummer kost M. 1. Wij kunnen kennismaking ten zeerste aanbevelen.

VARIA

Graauw's geillustreerde Encyclopaedie. Vele lezers hebben reeds eenigen tijd geleden een oordeel gevraagd; daar echter de uitgever op ons verzoek de boeken *niet* ter inzage zond, konden wij niet onmiddellijk aan de vraag voldoen.

Deze encyclopaedie behandelt de verschillende onderwerpen kort en bondig. De artikelen, die ik heb nageslagen, bevatten niets hinderlijks voor katholieken, en blijven absoluut neutraal. De drie deelen heb ik natuurlijk niet kunnen doorwerken, doch over een 30-tal onderwerpen, die gewoonlijk het meeste gevaar opleveren, heb ik gelezen zonder iets verkeerds te vinden. Het ligt voor de hand dat een encyclopaedie gelijk die van Herder voor ons meer waarde heeft, en bovendien 10 maal vollediger is.

Maar velen zullen rekening moet houden met den prijs. Ik vind het altijd aan te raden bij het koopen van zulke werken, eerst de boeken eens ter inzage te vragen bij zijn eigen boekhandelaar. Eerst zien en dan beslissen of het aan de verwachtingen beantwoordt. Stelt een uitgever ons niet in de gelegenheid een oordeel te vormen alvorans een duur boek te koopen. dan is dat zijn eigen zaak.

Er komt werking. Théonville gaat ook een Bibliotheek voor de jeugd uitgeven. Hij heeft zich de medewerking verzekerd van onze beste schrijvers van kinderboeken.

IN EIGEN KRING

WIJ NOODIGEN LEZERESSEN EN LEZERS UIT „IN EIGEN KRING" DE VERSCHILLENDE VRAAGSTUKKEN TE BESPREKEN, OVER WELKE WIJ EÉN OORDEEL VRAGEN. BRIEVEN AAN DE REDACTIE TE ZENDEN VOOR DEN 10DEN VAN ELKE MAAND

VRAAG: *Wat is uw gedachte over de bekende sprookjes: Roodkapje, Blauwbaard, Klein-Duimpje, e. a.? Welke waarde hebben zij voor kinderen van verschillenden leeftijd?*

Antwoorden:

Ik kan niet vinden dat voor gezonde, normale kinderen, de bovengenoemde verhaaltjes nadeelig zijn, en de kinderen schrik-

achtig of angstig maken; tenminste bij mijne kinderen ondervond ik dat niet. Het waren bij mij steeds de kleintjes van 5 en 6 jaar die er vooral van genoten. Die kleinen konden nog niet lezen, zoodat ik zelf meestal, hun die sprookjes uit hun prentenboek voorlas: de plaatjes uitleggende, niets van de geschiedenis overslaande, doch mij wel wachtende de *griezeligste* gedeelten *vooral* op den voorgrond te brengen. Onervaren kindermeisjes zouden wellicht juist andersom handelen en daarom geeft het mijns inziens een groot verschil op welke wijze men den kinderen dergelijke verhalen voorleest of vertelt. Op den leeftijd van 7—8 jaar begonnen zij ze zelf te lezen, doch waren dan meestal reeds genoeg ontwikkeld om te begrijpen dat alles niet waar kon zijn; twijfelden ze er nog aan, dan vroegen zij het mij en gaf ik hun ten antwoord, dat 't aardig verzonnen doch onwaar was. Spookgeschiedenissen evenwel, heb ik onze kinderen nooit willen voorlezen of vertellen; het mysterieuze daarin acht ik voor kinderen totaal ongeschikt.

MEVR. T.-L.

Blauwbaard acht ik voor kinderen beneden de 8 jaar beslist af te raden, de platen alleen zooals in de groote uitgave van Gustave Doré voorkomen, zijn om van te droomen van narigheid. Klein Duimpje — met het opeten van de eigen kinderen van den reus — vind ik — al is 't in mindere mate — ook ongeschikt voor kinderen, die vreesachtig van aard zijn. 't Gaat er toch niet om hun levendige kinderfantasie op te vullen met allerlei gruwelverhalen. Roodkapje en vooral de andere bekende kindersprookjes van moeder de Gans, Asschepoester, Sneeuwwitje, Vrouw Holle, Doornroosje, de Gelaarsde Kat, de Wolf en de 7 geitjes, enz. aardig verteld zooals 't zoo uitstekend gedaan wordt in het onlangs verschenen boekje: Sprookjes uit moeders jeugd, kan men wel aan kinderen van ongeveer 5 jaar voorlezen. Toch dient men rekening te houden met den aard van het kind. Dat ondervond ik ook, toen ik aan mijn twee jongens ($5^1/_2$ en $3^1/_2$) het verhaal van Roodkapje vertelde. Ze vonden 't beiden erg mooi en ik merkte niets van bang zijn. Later echter toen de oudste door den gang moest, durfde hij niet, bang dat de wolf misschien wel achter de deur zou staan. De jongste daarentegen had daar in 't geheel geen angst voor, en liep in het donker naar de brievenbus aan de voordeur en maakte daardoor dat de oudste over zijn angst spoedig heenkwam. 't Was toch een waarschuwing voor me, om voorzichtig te zijn. Zoo is ieder kind verschillend en is 't moeilijk een algemeenen regel te geven. MEVR. B.—K.

Voorloopig kan ik U al wel als mijn oordeel omtrent Roodkapje en andere dergelijke sprookjes zeggen, dat ik er voor *zeer jonge* kinderen niet mee kan dwepen. Zij worden er allicht angstig en zenuwachtig door en vinden de verhalen „griezelig", zoo als ik juist zeer goed heb kunnen constateeren, toen ik bij eene poppenkastvertooning Roodkapje, en bij eene bioscoopvoorstelling klein Duimpje zag opvoeren. Bij beide voorstellingen, voor een talrijk kindergehoor,

waren er kleinen die begonnen te huilen, die den naren, ondeugenden wolf niet wilden zien, die wegkropen en vol angst de gezichtjes afwendden, toen de reus uit Kl. D. zijne eigen dochtertjes kwam worgen, enz. *Die* kinderen waren heusch niet voor hun plezier uit! De andere (ik bedoel van 8, 9, 10, mogelijk 11 jaar) vonden het echter over 't algemeen, „leuk" en „zoo echt".

Hoewel het zien opvoeren van die sprookjes natuurlijk meer indruk maakt dan het lezen ervan of het hooren vertellen, vind ik toch, dat ook in het laatste geval er weinig opvoedende kracht van uitgaat, tenzij eene verstandige moeder of onderwijzeres er commentaren bijgeeft, bijv. omtrent het beluisteren en bedriegen zijner ouders, wat Kl. Duimpje toch eigenlijk deed, en dergelijke zaken.

Maar van den anderen kant, alle sprookjes uit de kinderlectuur te weren, lijkt mij toch ook niet wenschelijk, daar het toch zijn nut kan hebben de fantasie wat te laten werken en ik het, vooral in onzen nuchteren prozaïschen tijd, zoo jammer vind alle fantasie en poëzie in het kindergemoed te willen dooden.

Met het besluit dat de gulden weg dus ook hierin wel weer in het midden zal liggen, verblijf ik . . . enz. E. T.

VRAAG VOOR 'T VOLGEND NUMMER: *Wat is in 't algemeen uw oordeel over de boeken van* HENRI BORDEAUX. *Welke hebt u gelezen? En welke vindt u persoonlijk het mooist?*

CORRESPONDENTIE.

Brieven, voor deze rubriek bestemd, te adresseeren:

Redactie Boekenschouw, Heerengracht 415, Amsterdam.

Verzoeke: duidelijk en beknopt de vraag te stellen en steeds te onderteekenen met vollen naam en aanduiding van woonplaats.

In ons antwoord geven wij alleen de voorletters aan.

A. R. TE W-M. Stuur het boek maar op; wij zullen het zoo spoedig mogelijk terugzenden.

M. A. TE H. Onze oplaag is bijna uitverkocht. Wilt u dus nog de nummers van loopenden jaargang, dan zult u spoedig moeten bestellen. Opnieuw laten drukken, kunnen wij eerst doen als er een kleine duizend abonné's zouden bijkomen. Maar dat gebeurt zoo gauw niet.

P. K. TE N. over alle tooneelstukken waarvan u titel gaf, hebben wij nog geen oordeel. U zult zoo spoedig mogelijk naar ons beste vermogen worden ingelicht.

J. V. HUIZE H. *Hilda van Suylenburg* is een verkeerd boek; predikt eene belachelijke en zeer dwaze en vernederende emancipatie der vrouw. *Verloren Tooverland* van Blicher Clausen ken ik niet; wel eenige anderen, en die zijn niet kwaad.

ONZE PRIJSVRAAG

Door vriendelijke en zeer gewaardeerde bemiddeling zijn wij in staat gesteld den prijs (zie voorwaarden No. 7) te verhoogen tot

▪ 200 GULDEN ▪

LECTUUR VOOR OUDERE „JONGE MENSCHEN"

Een deftige, oude heer met lange witte haren, vertelde het. Hij had 't zoo juist in de tram gezien: Een aardig jongetje zat op de éène bank en tegenover hem een lief meisje; of ze bij elkaar behoorden bleef onbekend. De knaap, die lang had zitten peinzen, haalde eensklaps een kinderpistooltje voor den dag, richtte zijn wapen op het kleine vrouwtje tegenover hem en haalde den trekker over. Toen plaatste hij met dramatich gebaar het pistooltje tegen zijn voorhoofd en pleegde imitatie-zelfmoord. — En de oude heer had verontwaardigd zijn hoofd geschud en den knaap de les gelezen; en hij mompelde nog iets van „verwenschte bioscopen". Het was in elk geval een bewijs hoe het kwade voorbeeld invloed heeft op het jeugdig gemoed; want zulke ongezonde gedachten ontstaan niet van zelf in het hoofd van een kind. En zoo herhaal ik, met een kleine verandering, wat ik reeds zeide in het eerste opstel: Zeg mij wat gij uwe kinderen te lezen geeft en ik zal u zeggen wat gij van hen maakt.

Och, dat weet feitelijk iedereen wel, maar in de praktijk wordt het zoo vaak vergeten. En vooral schijnen sommige opvoeders en ouders te denken dat op een leeftijd van 15 of 16 jaren onze meisjes en jongens al heel wat kunnen verdragen; en als achttienjarigen worden zij dikwijls met volwassenen gelijk gesteld.

Helaas, een weinig ondervinding en zelfkennis had toch wel kunnen leeren dat juist in die jaren de *hartstochten* beginnen te woelen; de *nieuwsgierigheid* het meest gespannen en de *verbeelding* zoo licht ontvlambaar is. In deze drie woorden, welke ik heb onderstreept, ligt feitelijk aangewezen alles wat men in het oog dient te houden bij het kiezen van lectuur voor onze grootere „jonge menschen".

Wat het eerste betreft, de passie, dokter J. Descuret verklaart het onomwonden (La Médecine des passions): Ces émotions, qui deviennent de véritables besoins, contribuent, plus qu'on ne le croit, à affaiblir les constitutions, en même temps qu'elles favorisent le développement des passions érotiques, développement déja si précoce par suite de l'irritabilité morbide qui tourmente notre société.... La lecture des romans n'exerce pas une influence moins triste sur le développement des passions, notamment sur celui de la paresse, de la peur, de l'amour, du libertinage, et du suicide, soit par imitation, soit par dégoût de la *vie réelle.*

Dat is niet het oordeel van een enkeling, maar zoo denkt iedereen, die over dit onderwerp mag meepraten. Daaruit volgt derhalve: Voedt uw aankomende meisjes en jongens toch niet op met roman-lectuur. Daar zijn al zoovelen die niets anders doen en verlangen dan leven in de wereld der verbeelding; die thuis onder tamelijk streng toezicht wellicht staan, maar ongezien elken dag slippertjes weten te maken in de roman-wereld.

Un fait psysiologique qu'on perd beaucoup trop de vue, c'est que l'homme est essentiellement né imitateur.

Ik herinner mij hoe ze thuis, toen ik nog bijna een kind was, hartelijk lachten met een neef van de militaire academie, die alles trachtte te doen in 5 of 10 minuten, voor zoover dit maar eenigszins mogelijk was. Hij ontbeet met 't horloge naast zich, maakte daarna een tuintje gedurende 10 minuten, rookte een sigaret gedurende 10 minuten, gymnastie, briefschrijven, gesprekken, alles gedurende 10 minuten. Die beste jongen had een verhaal gelezen, waarin de hoofdheld zich op dezelfde wijze belachelijk maakte. Het was zoo erg niet, ofschoon zeer dwaas en mal; maar ik voeg er bij: hij is tegenwoordig een heel degelijk lid van de maatschappij en verstandig huisvader. En wat 'n leger van jonge juffers bestaat er al niet, die in kapsel en kleeding, in wijze van spreken en gebaren, in zonderlingheid en eigenzinnigheden de heldinnen harer boeken navolgen alsof haar toekomst er mede gemoeid was.

Wij oudere menschen kunnen de romanfiguren beschouwen als de pionnen van een schaakbord, die de auteur gebruikt om een probleem op te lossen; het jongere, licht ontroerde volkje, voelt zich altijd opgewekt tot navolging. En zij voelen zich aangetrokken vooral tot de menschen, die de schrijver weet voor te stellen in een aureool van onafhankelijkheid en originaliteit. Ik herinner mij altijd nog klaar het antwoord van een meisje, dat ik

gewaarschuwd had voor een zeer gevaarlijk persoon. I know. He looks bad, but he is interesting, and I love him. I find most good men so very *dull*. Toen ik aanmerking maakte op dezen nonsens, bekende zij geantwoord te hebben met de eigen woorden van PAM uit de novelle van dien naam door Barones von Hutten.

Pour une centaine de romans véritablement moraux, qu'on trouverait a grand'peine dans toute notre littérature, il en est des milliers qui ne peuvent que fausser l'esprit et pervertir le coeur. Als men nu maar niet gaat denken dat tot „les milliers qui ne peuvent que fausser l'esprit" eenig en alleen de werkelijk en onvoorwaardelijk slechte boeken behooren. Welneen! Al die fictie van maneschijn-liefde en gevoelsleven, van blanke handen met aristocratisch-lange vingeren, van lui-makende ruststoelen en ritselende zijden gowns, van witgelakte meubeltjes en overladen boudoirs, van vrij levende tooneelspeelsters en flirtende kostschoolmeisjes, 't is alles uit den booze, bederft den smaak en zin voor het echte leven, en stelt al die domme dingen voor als noodzakelijk of ten minste begeerlijk, met het oog op een gelukkig bestaan; — dat noem ik „fausser l'esprit" in allen geval.

En liefdegeschiedenissen? Ik zou niet gaarne beweren dat een fijn-voelend schrijver dergelijke onderwerpen onmogelijk kan behandelen zonder in het minst te deren of te hinderen. Ik wil zelfs gaarne toegeven dat zulk een verhaal een goeden invloed kan hebben op lezers en lezeressen; maar dan behoort het door en door gezond te zijn. Zoodra de passie in het boek te luid spreekt, en de beschreven tooneelen hartstochtelijk zijn voorgesteld, wordt er in het hart der jeugdigen iets wakker geroepen, en kan men zien aan hun droom-oogen dat zij in hunne verbeelding de romannetjes verder uitspinnen. Zulke boeken, die voor volwassenen onschuldig kunnen zijn, favorizent le développement des passions érotiques, développement déjà si précoce par suite de l'irritabilité morbide qui tourmente notre Société. Het is niet overbodig hieraan te herinneren, nu men in handen van zestienjarigen de boeken kan zien van Corelli, Reyneke van Stuwe, Humphry Ward, en dergelijke.

Daar bestaat bijna, in onze taal ten minste, geen speciale lectuur voor meisjes van genoemden leeftijd, en deze zal met zorg moeten worden uitgezocht uit boeken, die „voor iedereen" bedoeld zijn. Dat zij, op wie deze taak rust, daarbij rekening dienen te houden met omgeving en karakter, met aanleg en gevoeligheden dergenen, voor wie de keuze geschiedt, spreekt wel van zelf. Doch

juist datgene wat van zelf spreekt schijnt men niet gemakkelijk te hooren, en daarom neem ik de vrijheid het wat luider te herhalen.

Jongens van 14 en 15 en ouder hebben gewoonlijk niet veel lust in „stille" romans, zal ik ze noemen. Bij de meesten hunner zit de avontuurlijkheid in het bloed en zij hunkeren naar de verhalen van Karl May, van Cooper, Jules Verne, Wörishöffer e. a.

Nu heb ik al meermalen gehoord dat b. v. op kostscholen hier en daar, men dergelijke boeken niet toelaat tot de Bibliotheek omdat ze de jongens het hoofd op hol brengen, en schade zouden doen aan de studie. Dat vind ik verkeerd gezien; en ik zou zoo denken dat een jongen, juist op dien leeftijd, wat afleiding moet hebben van gedachten, die anders van zelf komen en gewoonlijk minder onschuldig zijn dan de meest fantastische reisverhalen. Het behoeft waarachtig niet te schaden aan de studie, indien een flinke leider de uren voor deze ontspanningslectuur goed weet te kiezen en er niet al te vrijgevig mee is. Men mag niet vergeten dat een jongen geen schrijfmachine is, en altijd in werking moet zijn om zoogenaamd „nuttige" dingen voort te brengen. Dat wreekt zich later altijd.

Ik zal de opvoedende kracht van die avontuurlijke verhalen niet overdrijven; maar men moet het toch niet onderschatten dat de jonge menschen bewondering leeren voor moed en onversaagdheid, voor oprechtheid en eerlijkheid. De krachttoeren en wondervolle behendigheid van den „Zwarten Panter" of de list van „spoorzoeker" en van „den Witten Man" mogen overdreven zijn, dat deert niet .... is misschien niet kwaad om te doen afzien van al te trouwe navolging.

Een grief heb ik tegen verschillende dezer boeken, nml: dat zij dikwijls vervolgen geven in drie, vier, vijf en meer deelen. Zoo wordt de jongen gedwongen door zijn nieuwsgierigheid steeds te lezen, en telkens weer in een ander deel de verdere lotgevallen na te speuren van zijn held. Het is een heel aardige speculatie van den kant der schrijvers en uitgevers, maar brengt het gevaar meê de jonge lezers tot boekenverslinders op te kweeken. En dat is een oppervlakkig soort van menschen.

Maar wát schaadt, dat zijn de eigenlijke misdadigersromans. Deze prullen weten sluwheid, list, bedrog en gauwdieverij zoo aantrekkelijk en bewonderenswaardig voor te stellen, dat de misdadiger zelf mooi wordt in de oogen van den jongen en onwillekeurig tot navolging lokt.

Overigens, lang behoef ik hier niet over te praten om tot over-

tuiging te brengen dat zulke boeken niet deugen, voor de rechtbanken wordt het vaak genoeg bewezen als de slachtoffers van zulke lectuur hunne bekentenis afleggen.

Dít over ontspanningslectuur; en tegelijk een protest tegen de algemeen-aangenomen beteekenis van dit woord. Waarom neemt men ontspanningslectuur steeds in den zin van fictie? Zou een mooie reisbeschrijving, of een levendig verhaalde en belangwekkende historische episode niet even goed, niet veel beter zelfs ontspanning kunnen brengen? En niemand zal het betwijfelen, wat van zulk eene lezing overblijft is gewoonlijk heel wat kostbaarder dan het bezinksel der romans.

Waarom kiest men voor hen zoo zelden, te rade gaande met aanleg en smaak, een mooi werk over Bouwkunst, of wonderen van 't Heelal, der Wereld, der Industrie; waarom geen degelijk boek over literatuur, aviatiek enz. Och, ik kan wel honderd onderwerpen opnoemen, en ook wel honderd boeken aanwijzen die in aanmerking verdienen te komen.

Ze geven daar niet om? Dat is te zeggen: ze worden van jongsaf al gevoed met verhaaltjes en fictie, en dan hebben zij later geen smaak meer voor het werkelijke. Dáár wilde ik even de aandacht op vestigen.

En mag ik nu ten slotte samenvatten wat ik heb gezegd en misschien nog iets bijvoegen wat nog onbesproken bleef? Laat uwe kinderen (16—18) niet verslaafd raken aan romanlectuur. Als ze geen oogenblikje vrij kunnen hebben zonder zich weer te buigen over de bladzijden van zoo'n spannend boekje, leven ze op den duur buiten de werkelijkheid en worden onbruikbare menschen. Beperk derhalve den tijd voor deze ontspanning.

Zorg dat niet alleen slechte, maar ook dwaze, wufte, drakerige boeken uit hun handen blijven. Door 't slechte wordt het hart bedorven, door die andere domme dingen wordt hun hoofd opgevuld met allerlei onmogelijkheden.

Kiest voor uwe kinderen zelf de lectuur, die hun goed kan doen. Kent gij, gelijk het betaamt, hun karakter, hun fouten, hun deugden, hun zwakheden en neigingen, dan zal het U niet zwaar vallen een goede keuze te doen, en zelfs datgene wat als ontspanning werd genoten, aan te wenden tot opvoeding en ontwikkeling.

En eindelijk raad ik u aan eens te overwegen of boeken van

weten en kennis, voor velen niet de voorkeur zullen verdienen? De roman behoeft dan niet onverbiddelijk te worden uitgesloten, maar kan een enkel dagje in de week wat afleiding geven. Wat zouden vooral onze meisjes anders worden, en de gelederen van die onmogelijke, zenuwachtige, droomerige en vaak hysterische schepseltjes worden gedund! Dat help ik dan ook wenschen.

M. WALRE.

OVER BOEKEN EN SCHRIJVERS.

door Dr. J. STEIN S. J.

FLAMMARION.

„Pour nous, mulâtres d'Haiti, l'autorité prépondérante en philosophie comme en astronomie, c'est Flammarion". (Dr. Janvier, à Port-au-Prince) Mémoires d'un Astronome, par C. Flammarion pg. 296.

Op den 26sten Februari van het vorige jaar vereenigde zich in de conferentie-zaal der Société Astronomique de France een uitgelezen gezelschap, om hulde te brengen aan FLAMMARION, den welbekenden schrijver van populaire sterrenkundige werkjes en romans. Het was zijn 70ste verjaardag, tevens gouden jubilé van zijn eersteling, *La Pluralité des mondes habités* en zilveren jubilé der Société, waarvan hij een der voornaamste grondleggers was. Onder het spelen der Marseillaise door de stafmuziek van het 102e regiment verscheen de feesteling op het podium, binnengeleid door Henri Poincaré, den beroemden geleerde, onder applaus der volle zaal. Achtereenvolgens namen nog plaats de sterrenkundige Puiseux, president der Société, lid van het Instituut, Baillaud, directeur der Parijsche Sterrenwacht, Deslandres, Caspari, Lallemant, de la Baume Pluvinel, en verder een geheele rij van vertegenwoordigers der wetenschap en der periodieke pers. Na een eerste toespraak van Poincaré werd FLAMMARION door verschillende sprekers achtereenvolgens gehuldigd in zijn betrekking tot de Parijsche sterrenwacht, tot het volksonderwijs, als weer- en sterrenkundige, als luchtvaarder, als stichter der Soc. astr., als letterkundige, als psycholoog, en de rij der lofredenen werd besloten met een ode van Gaston Armelin op den man met den mooien naam:

... son nom même, son nom nimbé de clarté blonde,
Semblait s'être formé, pour éclairer le monde
Des flammes d'Orion!

Dan volgde een dankrede van den held van den avond, waarin hij nog eens kort samenvatte zijne opvatting omtrent de wetenschap, in nauwsten samenhang met zijn levensopvatting.

Waaraan dankt FLAMMARION de gevierdheid van zijn naam? Dankt hij die aan baanbrekende ontdekkingen, geniale ideeën op wetenschappelijk gebied? Geheel zonder verdienste is hij daarop niet. Zijn kataloog van dubbelsterren en zijn groot compilatie-werk over de planeet Mars mogen met eere genoemd worden. Maar daar blijft het ook hoofdzakelijk bij. In een streng wetenschappelijk handboek der sterrenkunde zoekt men meestal zijn naam tevergeefs. En wij begrijpen volkomen dat de astronoom Jean Mascart, wien op den feestavond de taak te beurt viel: „apprécier l'oeuvre scientifique de M. Fl. au point de vue de l'Astronomie et de la Météorologie", die taak beschouwde als „la partie la plus lourde et la plus épineuse"; — „lourde", omdat hij zooveel wetenschappelijk kleingoed op de zeef moest brengen; „épineuse", omdat Flammarion zijn naam niet als vakgeleerde, maar als populair schrijver, heeft verworven.

Ontegenzeggelijk bezit Flammarion alle gaven van een echten vulgarisator. Hij beschikt over een schitterenden stijl, gepaard aan een onmiskenbaar talent om de resultaten der wetenschap te brengen onder het bereik van iedereen. Hij heeft bladzijden geschreven, tintelend van geest en van leven; in het weergeven zijner indrukken bij het aanschouwen van grootsche natuurtafereelen is hij een meester. Geen wonder dan ook, dat er duizenden zijn onder het lezend publiek, die met hem dwepen en hem als een phenomenaal genie beschouwen [1]). Van zijn *Astronomie populaire* werden 125000 exemplaren verspreid. Ook de meeste zijner overige litterarische schetsen, sterrenkundige romans en causeries hadden

1) Ziehier een paar staaltjes van die dweperij, ontleend aan een paar gelukwenschen op bovengenoemd feest:

„Comme Philippe de Macédoine, je remercie moins Dieu de m'avoir fait naître que de m'avoir fait votre contemporain. Aristote, Flammarion! Je me plais à rapprocher ces deux grandeurs: l'une n'est-elle pas la continuation de l'autre?".... (H. Guibert, Vimont). Een ander schrijft: „je vous considère comme mon Père intellectuel, car sans vous, sans vos oeuvres admirables, je serais resté l'un de ces êtres inutiles et stupides dont l'Humanité actuelle est en grande majorité constituée!"

Een werkman schrijft hem: „Mon père n'a jamais eu et n'a jamais lu qu'un livre — c'était l'homme d'un livre — et ce n'était pas la Bible: c'était *l'Astronomie populaire*"....

een reusachtig debiet. Mag men de getallen gelooven, die op de omslagen vermeld staan, dan komt het gezamenlijk aantal exemplaren dicht bij het millioen. Ongetwijfeld is FLAMMARION een der meest populaire schrijvers op zijn gebied.

Merkwaardig is het, dat in Flammarion's apotheose zoo weinig aandacht is geschonken, aan wat hij zijn *Oeuvres philosophiques* noemt. Wel heeft Professor Richet hem als philosoof willen eeren; maar die lof beperkte zich vrijwel tot de studiën over spiritisme, vervat in zijn werk, getiteld: *Les Forces naturelles inconnues*. Zou het wezen, omdat geen lid van het comité zich solidair wilde verklaren met het frivole heidendom, dat die geschriften openlijk prediken? Want echt heidensch is zijn wereldbeschouwing; heidensch zijn vrije moraal, heidensch zijn vijandige stemming tegen den christelijken godsdienst en zijn bedienaren. Diezelfde geest komt ook onverholen tot uiting op meerdere bladzijden van zijn *Mémoires biographiques et philosophiques*, waarvan het eerste deel onlangs is verschenen. Aan deze autobiografie [1]), welke met tal

[1]) Wat ons bijzonder in *Fl's Mémoires* en in zijn roman *Stella* opvalt, is de weerzinwekkende verwaandheid, men zou zeggen hoogheidswaanzin, waarmede hij zichzelf en zijn werken ophemelt. Zoo laat hij in de inleiding der *Mémoires* twee bezoekers optreden, die hem om die publicatie komen vragen voor een tijdschrift. De groote denker was juist verdiept in de oplossing van een vraagstuk over Mars. Hij viel uit de wolken. Hij, eeuwig levend in het oneindige, dag en nacht verdiept in de overpeinzing van zijn eigen nietigheid, kon niet onderstellen, dat iemand belang kon stellen in zijn gedachten en werken. Maar zijn bezoekers gaven hem moed. Eerst sommen zij in een lange reeks, al de geniale daden en werken zijns levens op. „En gij weet wel", zoo gaan zij voort, „dat gij de meest bekende sterrenkundige ter wereld zijt, dat uw werken vertaald zijn in alle talen, dat men tot zelfs bij de tegenvoeters niet van den hemel kan spreken, zonder u te noemen, en dat gij even populair zijt in Spanje, in Italië, in Griekenland, in Roemenië, te Constantinopel, in Scandinavie, in de Vereenigde Staten, in Brazilië, in Mexico, in Columbia, in de Argentijnsche Republiek, in Patagonië, en Japan, als te Parijs en in Frankrijk, en misschien zelfs nog meer, zooals men u bewijst door de tallooze brieven en bezoeken uit alle werelddeelen. Waarom? Omdat gij tot de harten gesproken hebt, omdat gij de menschheid hebt ingewijd in de kennis van het heelal, omdat gij het schouwtooneel des hemels hebt laten begrijpen en liefhebben, omdat gij de universeele bevorderaar zijt van de wetenschap der sterren, omdat gij, op die wetenschap, een wijsbegeerte hebt gegrondvest, die in veler oogen reeds de verdwenen godsdiensten vervangt. En wij voegen erbij, dat uw geheele leven een voorbeeld is geweest van persoonlijke wilskracht en van zoo volstrekte onafhankelijkheid, zoo zeldzame belangeloosheid, zoo volmaakte onthechting, dat het goed en nuttig is dit in het licht te stellen".

O, antwoordde de nederige man, „gij overstelpt mij, gij verplettert mij, gij brengt in uw woorden alles samen, waarmede Faye, Janssen, Brisson, Perrotin,

van historische anecdoten is doorweven, ontleenen wij de volgende bijzonderheden.

Camille Flammarion werd op 26 Februari 1842 geboren te Montigny-le-Roi uit een eenvoudige, vrij welvarende boerenfamilie. „Mon père était plutôt sceptique, en fait de religion, mais ma mère était absolument convaincue des enseignements de l'Eglise catholique... Que son fils fût curé, puis évêque, peut-être, c'était la plus grande gloire qu'elle pouvait rêver, position respectée de tous et d'une situation sûre. C'était aussi une garantie assez logique pour l'éternité future, car le paradis, l'enfer et le purgatoire étaient pour elle d'incontestables articles de foi et jusqu'à sa dernière heure elle a vécu dans cette conviction" (pag. 25).

Van zijn vijfde jaar af begeleidde hij trouw zijn moeder elken Zondag naar de H. Mis en de Vespers, en diende den pastoor bij álle plechtigheden. Op negen-jarigen leeftijd begon hij bij den pastoor en zijn kapelaan latijn te leeren. In 1853 werd Camille naar het klein-seminarie van Langres gezonden; aan 't hoofd daarvan stonden drie priesters, de gebroeders Couturier, „d'esprit très large, affranchis de toute bigoterie." De geestelijke oefeningen hadden niets overdrevens, zoo ongeveer als voor de gewone geloovigen; Zondags een instructie over de geschiedenis van het Christendom, van tijd tot tijd afgewisseld door een vaderlijke toespraak van den vicaris-generaal. „Idées générales, rien de clérical... On y avait en horreur le caractère cachottier connu sous le nom de jésuitisme... Le premier précepte qui nous était inculqué était celui de la dignité de soi-même."

In het jaar 1854 deed Camille zijne eerste H. Communie. Aan de herinnering van dit feit wijdt Flammarion een drietal bladzijden, waarin hij o zoo zoet-devoot, de plechtigheid beschrijft en de gevoelens, die hem toen bezielden. Men zou bij het lezen haast vergeten, dat die woorden gevloeid zijn uit de pen van een Christusloochenaar. Wij nemen echter gaarne aan, dat de jeugdige Camille in volle geloofsovertuiging het H. Sacrament ontvangen heeft.

Intusschen had vader Flammarion, slachtoffer geworden van een bedrieger, al zijn have en goed moeten verkoopen, om aan zijn schuldeischers te voldoen. In 1856 vertrok hij naar Parijs, om daar opnieuw zijn geluk te beproeven. Ook Camille moest mee. Pogingen, om hem op het klein seminarie geplaatst te krijgen, mislukten

Cruls en andere al te vleiende vrienden mij geëerd hebben: dat alles herinnert mij des te meer aan mijn onbegrijpelijke nietigheid...." enz.

Is 't niet kinderachtig?

bij gebrek aan geld en ondersteuning. Om aan den kost te komen, moest hij zich tevreden stellen met een plaats als leerling bij een graveur. Voor zooverre zijne bezigheden hem dit toelieten, legde hij zich toe op zijn liefhebberijvak, de sterrenkunde; hij volgde tevens de teeken-avondschool, gegeven door de Broeders van St. Rochus. Eens op een Zondag, in 1858, gedurende de H. Mis in de kapel der Broeders, viel hij flauw van overspanning, zoodat hij per rijtuig naar huis moest worden gebracht. De geneesheer, Dr. Fournié was bij zijn bezoek zeer verwonderd, toen hij de boeken van den jongen zag en daaronder het handschrift van een eigen werk over Cosmogonie. Eenige dagen later kwam de goede dokter hem verrassen met de blijde tijding, dat hij zich moest gaan voorstellen aan Leverrier, directeur der Parijsche sterrenwacht, om een aanstelling te vragen als leerling-astronoom. Flammarion ging, en na een kort examen werd hij aangesteld met een aanvankelijk salaris van 50 francs per maand, dat reeds na 4 jaar tot 200 francs was opgeklommen. Zoo kwam hij uit de zorg.

Tot zijn achttiende jaar bleef Flammarion zijne kerkelijke plichten vervullen.

„Pour moi, j'étais encore, à dix-huit ans, aussi convaincu qu'à douze ans de la divinité de Jésus et de la présence réelle dans l'Eucharistie, je ne manquais pas un dimanche d'assister à la messe, et ne restais jamais plusieurs mois sans aller m'accuser au confessional des fautes que j'avais pu commettre..."

Toen kwam de ommekeer.

...à dix-huit ans je cessai de croire à la divinité de Jésus, aux sacrements, et à ce qui constitue l'ensemble des enseignements de l'Église."

Waarom heeft Fl. der Katholieke Kerk den rug toegekeerd?

De redenen, zoo leeren ons zijn *Mémoires*, waren van intellectueelen en van moreelen aard.

Wij gevoelen geen lust, om hier al zijn tegenwerpingen tegen de H. Schrift en de leer der H. Kerk in den breede op te sommen. Iets nieuws, iets pikants bevatten zij niet; men vindt ze behandeld en wederlegd in ieder behoorlijk apologetisch handboek der Katholieke Leer. Wij vermelden alleen *hét* groote argument, den stormram, die als met één slag het geheele gebouw van het Christelijk geloof in puin moet doen storten... Het is het feit, dat de aarde niet stil staat.

„Le premier fait qui m'obligea à réfléchir sur la certitude des enseignements du christianisme, c'est la position de la Terre dans

le système solaire. Toute l'économie du christianisme est fondée sur la conception ancienne du système du monde; la Terre au centre et les astres tournant autour d'elle, avec l'empyrée, le paradis immobile, à la sphère extérieure. La création entière est faite pour l'homme et gravite autour de lui. L'homme est le centre et le but de l'existence de l'Univers. — Cette organisation géocentrique et anthropocentrique était la base matérielle de l'édifice religieux...

Or ce système est faux".

Wij achten die tegenwerping geen ernstige wederlegging waard. De lezers van „Boekenschouw" zijn geen Mulatten van Haiti. Die mogen zich ook vergasten aan het daaropvolgend argument tegen de Hemelvaart onzes Heeren: Christus is opgeklommen ten Hemel. De Hemel is boven, zooals de Kerkvaders leeren. Maar bij een bol, die om een as draait, is geen boven of onder: wat nu voor ons boven is, is voor onze tegenvoeters onder, en wat bijv. 's morgens aan den evenaar onder is, is daar 's avonds boven. Er is dus ook geen hemel. Is het niet geniaal bedacht? „Cette ascension n'est donc qu'une fable, un mythe aussi faux que l'histoire de Jupiter dans l'Olympe". — En daarmede was voor Flammarion de onhoudbaarheid van het Christelijk geloof onherroepelijk aangetoond. „L'orbite de notre planète autour du soleil a été la fissure par laquelle l'édifice chrétien me parut s'effondrer irrémédiablement".

Maar niet enkel motieven van zuiver speculatieven aard hebben hem doen verzaken aan de Katholieke Kerk. Op zekeren dag, zoo verhaalt hij ons, ging hij te biechten bij abbé X. van St. Rochus. Die abbé stelde hem echter vragen, over de intiemste gewetenszaken, welke hem 't schaamrood op de wangen joegen, zoodat hij in zijn schaamtegevoel gekrenkt tenslotte weigerde te antwoorden en heenging. Sinds dien tijd ging hij nooit meer te biechten.

De abbé X. is waarschijnlijk reeds lang ter ziele, en kan zich dus niet komen verantwoorden, verondersteld zelfs dat het biechtgeheim hem dit vrijliet. Maar wij twijfelen toch, of Flammarion werkelijk zoo'n onschuldig duifje was „d'une naïvete rare" en of die priester niet volgens recht en plicht handelde, toen hij van zijn penitent eenige nadere inlichtingen wenschte. Reden tot dien twijfel geven ons alleszins de overpeinzingen, waaraan Flammarion zich overgaf, toen hij eenigen tijd daarna de Belijdenissen van den H. Augustinus las:

... „pourquoi mon confesseur m'accuse-t-il de péché grave pour

des sensations purement naturelles, et pourquoi serais-je plus saint que saint Augustin?"

Overigens komt de schrijver der *Mémoires* ons op de meest onbeschaamde wijze verklaren, dat het voor een jongeling, als hij op zekeren leeftijd gekomen is, onmogelijk is zich te onthouden, de kuischheid te bewaren. En dan voegt hij er bij:

Celui qui écrit ces lignes a pu attendre jusqu' à l'âge de dix-neuf ans pour connaître les descendantes d'Eve ou de Venus- Comme je n'écris pas ici les mémoires de Casanova, de lord Byron, de Lamartine ou d'Alfred de Musset, je ne m'étendrai par sur ce sujet".

En daarmee weten wij genoeg.

Het Christendom had dus voor hem afgedaan; het maakte plaats voor het „spiritualisme pur". Wel vroeg hij zich soms af, of ons verlangen naar de onsterfelijkheid niet een begoocheling was, en of ons denkvermogen, onze ziel, wellicht niet met de hersenen zou ophouden te bestaan; maar dat idee voldeed hem niet, omdat het in tegenspraak kwam met het feit, dat het Heelal niet een doodsch stoffelijk stelsel is, maar een vernuftig geordend krachtenstelsel, met den Geest tot beginsel. Aan de uitwerking van deze stelling wijdt hij later een afzonderlijk werk *Dieu dans la nature*, waarin hij niet zonder succes het zuiver materialisme bestrijdt. De slotsom van dit werk vat hij aldus samen:

„De universeele orde, die in de natuur heerscht, het vernuft „dat zich openbaart in den bouw van ieder wezen, de wijsheid „die over het al ligt uitgespreid als het licht van den dageraad, en „vooral de eenheid van het algemeene plan, beheerscht door de „harmonische wet der onbegrensde vervolmaking, brengt ons de „goddelijke almacht voor den geest als den onzichtbaren steun „der natuur, als hare organizeerende wet, als de essentieele kracht, „waaruit alle natuurkrachten voortkomen en waarvan zij als zoo-„vele bijzondere openbaringen zijn. Men kan dus God beschouwen „als een immanente gedachte, die onaantastbaar zetelt in 't wezen „der dingen zelf, die zelf de nietigste schepselen zoowel als de „geweldigste Zonnestelsels steunt en organizeert, want de wetten „der natuur zijn niet buiten die gedachte; zij zijn daarvan de „eeuwige uitdrukking."

Die woorden kunnen nauwelijks anders dan in pantheïstischen zin worden uitgelegd. FLAMMARION protesteert daartegen: „Ils nous accuseront d'être panthéiste, sans vouloir comprendre que nous n'identifions pas la personne divine aux transformations de la matière".

Maar vraagt men hem dan naar een nadere omschrijving van zijn Godsbegrip, is dan zijn antwoord onveranderlijk: „Wij gelooven uit den grond des harten aan het bestaan van God; maar wij kennen het geheimzinnige Wezen niet, dat men zoo noemt, en wij meenen dat het den mensch onmogelijk is, het te begrijpen". En in de dankrede op zijn jubilé herhaalt hij: „Dans la nature il n'y a qu'une immense unité. Et cette immense unité est un dynamisme intelligent, quoique inconnaissable''. En men vraagt zich opnieuw af, hoe die uitdrukking te verklaren is in niet-pantheïstischen zin?

In zijn roman *Stella* heeft FLAMMARION ons de evolutie zijner ideeën in den breede geschetst.

Stella d'Ossian, een wees van rijke ouders, bracht haar jeugd door in een pensionaat van religieuze zusters. Op den spottend-zalvenden toon, die FLAMMARION zoo eigen is, schildert hij ons haar geloof en de zoetheid van haar devotie. Zij hield ervan zich terug te trekken in de stilte der kerk, en te bidden in de kapel der heilige Engelen. Zij zocht in haar geweten naar denkbeeldige zonden, beschuldigde zich van onoplettendheid in de les, van een beetje ongeduld, van een kleine gulzigheid, en haar ziel bleef rein als de engel van haar droomen. In de muziekmissen brachten haar sommige zoete kerkzangen in een hemelsche vervoering. Zij hoopte eens te verrijzen, zooals zij nu was op haar 18e jaar, en haar biechtvader, kaalhoofdig en gebrekkig als hij was, leek haar schoon en zij zag ook hem in den hemel met de bisschoppen, pausen, martelaren en profeten. Die Pater Ildefonsus was een brave man, die nooit in den biechtstoel een vraag zou stellen van eenigszins géneerenden aard; argeloos als een lam, goedig als een grootvader, een priester zonder blaam, iets zeldzaams onder de priesters van Parijs, Madrid en Rome. — Op achttienjarigen leeftijd verlaat Stella het pensionaat en komt bij haar oom den graaf de Noirmoutiers. Tot biechtvader kiest zij nu een Pater Jezuïet, den abbé Laferté van Ste. Clotilde. Van top tot teen een man van de wereld, was de abbé zeer gezocht, een uitstekend gast, alleraardigst causeur. De faubourg St. Germain dankte hem de schitterendste huwelijkspartijen. Men beweerde, met wat overdrijving, dat die zaakjes hem zoowat 40000 frcs. inkomen jaarlijks bezorgden. Overigens een heel fatsoenlijk biechtvader, bij wien men leeren kon, hoe de wereldsche vermaken heel goed met de vervulling der godsdienstplichten gepaard kunnen gaan.

Stella nam dus deel aan alle mondaine feesten der Parijsche aristocratie en was al heel spoedig zoo goed als verloofd met den

duc de Jumièges, een echten leeghoofd en bon-vivant. Maar op den duur begon haar dat lichtzinnige leven toch te walgen; en zij bracht uren achtereen door met lezen in de bibliotheek van haar oom. Daar vond zij de werken van een anonymus, die zich „Un Solitaire" noemde (en blijkbaar een dubbelganger van FLAMMARION zelf); met oom werd de inhoud besproken, en zoo vindt de schrijver gelegenheid zijn ideeën te ontwikkelen over spiritisme, gedachtenlezen, telepathie, geest-verschijningen, persoonsverdubbeling, die verklaard worden door een astraal lichaam, „een ijle stof die het geheele zenuwstelsel van het levend wezen doordringt, er ook den vorm van heeft, daarvan de dubbelganger is. Die dubbelganger, die onze ziel is, met geest begaafd, kan zich soms losmaken van het lichaam en zelfs zich daarvan verwijderen."

Wel kreeg Stella gewetensbezwaren over het lezen dier boeken waarin dingen voorkwamen die met 't Geloof niet te rijmen waren; maar haar biechtvader stelde haar gerust. Zij moest die boeken maar lezen, zooals men een roman leest, waarvan men weet, dat hij verdicht is. Overigens moest zij maar denken: De schrijver is toch geen waar geleerde. De ware geleerden zijn allen praktizeerende katholieken. De andere, de onafhankelijke, zijn maar halve geleerden, want twee waarheden kunnen niet met elkaar in strijd zijn, en omdat het woord Gods ons de waarheid heeft doen kennen, moet elke wetenschap, die niet met 't geloof overeenstemt, een valsche wetenschap zijn. — Men ziet, Flammarion speelt hier weer zijn valsche rol meesterlijk.

Zij las dus verder; in een ander werk werd de geschiedenis der aarde behandeld. Men was er getuige van de langzame ontwikkeling van het leven, van het meest primitieve wezen tot de hoogste organismen, den mensch incluis... Die kosmogonische theorie, „geleverd door de wetenschap, gegrondvest op de sterrenkunde, de geologie, de paleontologie en de physiologie", scheen der jeugdige lezeres volkomen duidelijk en eenvoudig.

Dan maakt zij een schema van het gelezene, en plaatst daarnaast het bijbelverhaal der schepping van hemel en aarde, van den zondeval en de verlossing. De werking was verbijsterend. Zij begint te twijfelen aan alles. Vreeselijke gewetensangsten overvallen haar. Zij gaat naar haar biechtvader, die haar den raad geeft, een plezierreis te doen, om die malle gedachten van zich af te zetten, en die boeken niet meer te lezen, die haar onnoodig verontrusten. — Maar zij ging door met lezen, en zag ten slotte in, dat alle aardsche godsdiensten maar larie zijn, en dat de

waarheid alleen maar te vinden was daarboven, in den sterrenhemel. Toen voelde zij haar ziel verruimen en opstijgen in de reine sferen van den aether, en het was haar als ontving zij een nieuw doopsel, waardoor zij neophyt werd van een nieuwen godsdienst, die niets had van het aardsche.

Dan gaat Stella met de familie Noirmoutiers een zomervilla betrekken ergens in de Pyrenaeën. Daar ontdekken zij den „solitaire"; zijn naam was Rafael d' Argilan, zoo genoemd naar de grot, waar een goede vrouw hem als vondeling had opgenomen. De pastoor van het naburige dorp, wiens Mis hij diende, had hem lezen, schrijven, rekenen en Latijn geleerd, en hem door een kleinen kijker laten kijken. Toen hij meerderjarig was, werd hij bij testamentaire beschikking van een onbekenden weldoener erfgenaam van een oud klooster, hooggelegen in de Pyrenaeen. Hij kocht zich toen een goede astronomische lens, een koperen buis en een uurwerk, stelde zich daaruit een uitstekend instrument samen, en leefde voortaan enkel voor de sterrenkunde. 't Was een echte zonderling, die zich aan de plichtplegingen der samenleving niets gelegen liet liggen. Stella bezoekt hem herhaaldelijk, is in extase voor zooveel wetenschap en edelaardigheid, en hij zelf is weldra zoo bezeten verliefd, dat hij tot geen wetenschappelijk werk meer in staat is. Maar Stella die intusschen den duc de Jumièges den bons heeft gegeven, moet weer naar Parijs vertrekken. In den nacht voor haar vertrek laat d'Argilan zijn geliefde door op afstand werkende psychische krachten, waarvan hij het geheim kent, in een hypnotischen staat uit de villa tot zich komen, en laat haar weer op dezelfde wijze teruggaan.

Stella te Parijs met maladie de langueur, noire mélancolie. d' Argilan ook. Zij droomen van mekaar. Eens in Mei, terwijl hij een sterrenhoop in Hercules zit waar te nemen, krijgt hij een soort van verschijning: Stella! Zou ze dood zijn? Hij begint te schreien. Maar o vreugde! 's avonds komt Stella zelf. Ze was weggevlucht van Parijs en nu zou zij bij hem blijven voor altijd.

En nu begint de beschrijving van „La Vie à deux" : enkele scènes van walgelijke zinnelijkheid, afgewisseld met eenige banaal sterrenkundige conversaties in de sterrenwacht. Na enkele weken spreken zij toch van „régulariser notre position sociale", met het oog op mogelijke natuurlijke gevolgen hunner samenleving. En de burgemeester van Luchon trouwt hen in naam der wet.

Op een mooien zomerschen dag ontvingen zij een heel onverwacht bezoek. 't Was M. l'abbé Laferté, de vroegere biechtvader

van Stella. Ook hij is afgevallen en komt nu den zegen vragen van den hoogepriester der waarheid.

— „Mais je ne suis pas pontife du tout," onderbreekt d'Argilan.

— „Vous l'êtes comme Jésus. Je reviens à la religion des premiers chrétiens."

— „Je ne crois ni aux prêtres, ni aux cultes. Pour moi la religion de l'avenir sera sans culte."

— „C'est celle que Jésus a proclamée au puits de la Samaritaine. Lui, non plus, ne croyait pas aux prêtres. Il les a chassés, avec les autres vendeurs du Temple.

— „Ne me disiez-vous pas que vous allez exercer votre ministère en Suisse? Vous restez donc prêtre?

— „Oui et non. Je m'attache au „vieux catholicisme" qui n'avait pas la confession, les indulgences et le purgatoire. Si ce n'est pas ce que je pense, je choisirai la religion des Coptes.

— „Quel besoin avez-vous donc de vous enfermer dans le cercle étroit d'un système religieux?

„Mon cher maître, je vous considère comme un Père de l'Eglise, et salue en vous le cardinal de Cusa réincarné. Votre religion qui est la vraie, qui est celle de Bouddha et de Jésus, n'est encore élue que par les esprits supérieurs, par les âmes éclairées et délicates qui comprennent la science, la Nature, la grandeur de Dieu. Mais en attendant l'avènement de cette religion pure, le vulgaire a encore besoin de fiction et de formes. C'est un achèvement auquel je voudrais me consacrer".

Op dien toon ging het gesprek door, tot Stella binnentrad. Zij herkende haar biechtvader.

„Oui madame, c'est moi! J'ai la religion de votre mari, et je suis venu le lui confier. Je ne suis pas le seul prêtre dont l'astronomie ait modifié la théologie...

Après avoir fait beaucoup de mariages pour le compte des autres, je m'y glisse moi-même. J'épouse une de mes anciennes pénitentes".

Uit deze aanhaling zal den lezer genoegzaam blijken, hoe FLAMMARION er op uit is, om den katholieken priester verdacht en verachtelijk te maken. En als men dan in het hoofdstuk „Où l'on part de Lourdes pour monter à Dieu" een perfide insinuatie ontmoet op de betrekking tusschen de Zalige Margareta Maria Alacoque en den Eerbiedw. P. de la Colombière, en op vlegelachtige wijze hoort spotten met de verschijningen aan Bernardette, „la petite idiote", en met de processiën te Lourdes die gelijk gesteld worden met

hetgeen voor 2000 jaren geschiedde in den tempel van Aesculaap te Epidaurus — même crédulité, mêmes phénomènes nerveux, même entretien de la superstition populaire par les prêtres chargés de l'idole, — dan is men overtuigd, dat Flammarion op diabolisch meesterlijke wijze de kunst verstaat, van den Katholiek te grieven en te kwetsen in al hetgeen hem dierbaar is

Het verhaal eindigt met een vakantie-reis naar de planeet Mars per komeet. Dat kwam zóó. Ze hadden samen op 10 Augustus van het jaar X... den gletscher Dachstein, op 2900 M. hoogte in de Alpen van Salz-Kammergut bestegen, om daar de vallende sterren te observeeren. d'Argilan had berekend, dat op dien datum een komeet de aarde zou ontmoeten en een waren sterrenregen veroorzaken. Maar de doorgang van de komeet had zware electrische spanningen en ontladingen in de atmosfeer ten gevolge, waardoor ze beiden werden gedood. Hunne zielen werden door de komeet meegenomen, en toen zij weer tot bewustzijn kwamen, hadden zij enkel nog een astraal lichaam. Zoo werden zij door de komeet naar Mars gevoerd, en daar zachtjes neergezet, waar hun astrale lichamen zich aanstonds tot nieuwe organismen concretizeerden. Daar leven ze nu nog, indien ze althans niet reeds naar een andere planeet zijn verhuisd. Want in het romantisch verhaal *Lumen*, worden ons in den vorm van een gesprek tusschen een doode — Lumen — en een levende — Quaerens — de ervaringen meegedeeld van een ziel, die achtereenvolgens, in de 15 eeuwen, voor zij op aarde kwam, heeft gewoond op een planeet in de Zwaan, op Venus, bij δ Andromedae, bij Capella, en bij γ Virginis!

De overige astronomische romans van Flammarion zijn schrijver dezes alleen bij naam bekend. Maar de ontleding van *Stella* heeft ons doen zien, dat Flammarion door zijn rationalistische levensbeschouwing in verleidend bevattelijken vorm, door zijne verdachtmaking en bespotting der Katholieke beginselen veel moet hebben bijgedragen tot ontkerstening van het tegenwoordige Frankrijk. Mogen ook vele zijner populair-sterrenkundige werken en schetsen slechts geheel sporadisch blijk geven van dien geest, wij stemmen volkomen in met het oordeel van l'abbé Louis Bethléem [1]), „que la lecture des oeuvres complètes de cet auteur doit être interdite à tous ceux qui n'auraient pas — et ils sont légion dans le monde — des idées précises et des convictions sérieuses sur les points fondamentaux de la doctrine catholique".

1) Bethléem. Romans à lire et Romans à proscrire. 3me ed. 1906. pg. 76.

NIEUWE UITGAVEN

GODSDIENST EN WIJSBEGEERTE

Bellarminus (Kardinaal Robertus). Het „Onze Vader". Uitlegging met voorafgaande korte verhandeling over de voortreffelijkheid, orde en samenhang. Uit het Latijn en Italiaansch door V. M. Dircks 1913. Amsterd. R. K. Boek-Centrale. (105). f 0.50

Deze duidelijke en klare uiteenzetting van het gebed bij uitnemendheid, zal de geloovigen ongetwijfeld brengen tot juist begrip en volle waardeering, derhalve ook tot innig en devoot bidden. Het is een boekje voor iedereen. De ouders moesten het gebruiken voor zich en voor hunne kinderen, den priesters kan het dienen als een leiddraad bij de verklaring van het „Onze Vader" aan hunne katechismus-kinderen. Vooral de meer populaire verklaring in vragen en antwoorden, die begint op blz. 80 is tot dit doel bij uitstek geschikt. Zeer aanbevolen. R. K. PR.

Bruskin, (C.) La Confirmation. 6e édit. Namur, Woitrin (9 en 25). 18°.

Een populair brochuurtje in vragen en antwoorden, 'n catechismus over het H. Vormsel. Het boekske opent met een „Abrégé de ce qui il faut savoir et croire pour être sauvé" en sluit met enkele gebeden vóór en na 't ontvangen van het H. Vormsel.

De geestelijke, die Vormelingen heeft voor te bereiden zal er dankbaar gebruik van maken. OSCAR HUF S. J.

Dirks s. j. (C. J.) Overwegingen over het lijden van onzen Heer Jezus Christus voor elken dag van de Vasten. 1ste Deel. Van de Droefheid in den Hof van Olijven tot aan de Geeseling. Leiden, J. v. Leeuwen (Fercken) 1913. (214). 8°. *f* 0.80 geb. *f* 1.20.

Dit boek bevelen wij met nadruk al degenen aan, die godvruchtig het lijden des Zaligmakers voor zich zelven wenschen te overwegen. „Een werk van studie en gebed" heeft men gezegd, en dit blijkt het inderdaad te zijn. Ik bewonder vooral de degelijke methode van den schrijver. De eerste bladzijde geeft kort en bondig, maar toch zeer volledig, eenige wenken omtrent de meditatie. De overwegingen zelf worden verdeeld in punten, en de zoogenaamde voorbereidingen steeds in volkomen verband met de overwegingsstof gekozen. Ik twijfel niet of het boek zal vele belangstellenden vinden, en dat verdient het ten volle. R. K. PR.

Dutilliet (H.), **Vigourel** (A.) Petit Catéchisme Liturgique et Catéchisme du Chant Ecclésiastique. 56e édit Paris. H. Mignard. (24 en 228) 18° cartpn fr. 1.— Edition de bibliothéque. 18°. broch fr. 1.50.

Een liturgische catechismus (vragen en antwoorden) voor het volk, die met z'n 53 edities en talrijke bischoppelijke aanbevelingen luid genoeg voor zich zelf spreekt.

Het boekje is verdeeld in drie deelen: Eerst 'n hoofdstukje over *„notions Préliminaires"* en dan: 1. *Objest qui servent au culte divin.* (liturgische boeken, plaatsen, meubels, vaten, lijnwaad, klee-

ding) II. *Principales fonctions de la Liturgie* (H. Mis. Breviergebed, processie, lof, sacramenten-toediening, begrafenis) III *Des fêtes de l'Eglise, ou l'année liturgigue.* Dan nog twee *Aanhangsels* over: 1°. Cérèmonies Pontificales (173—188; 2°, Chant Ecclesiastique (193—215). Het geheel wordt voorafgegaan door 'n inleiding van J. K. Huijsmans en besloten door 'n praktisch register.

Deze nieuwe editie is bezorgd door A. Vigourel, Directeur du Chant en Maître des Cérémonies aan 't Groot-Seminarie St. Sulpice te Parijs. Het aanhangsel over den Liturgischen Zang is geheel van zijn hand.

Een nederlansche bewerking van dit mooi liturgisch volksboekje wordt voorbereid. OSCAR HUF S. J.

1. **Fillion** (L.Cl.). Le Nouveau Psautier du Bréviaire Romain. Paris, Lecoffre 3e édit. 1913. (8 en 532) 12°, frcs. 3.50.
2. **Vieille** S. J. (V.). Le Nouveau Psautier médité. Lyon. Paquet. (334) 32°, 1912, frcs. 0.75, rel. frcs. 1.25.

Twee degelijke en aanbevelenswaardige uitgaven met betrekking tot het Nieuwe Brevier.

No. 1, waarvan in enkele maanden tijds 'n 3de editie noodig was, recommandeert zich door dit feit zelf al niet minder dan door zijn auteur, den bekenden consultor der Bijbel-commissie.

Fillion heeft de psalmen en cantica gerangschikt volgens hun orde in het nieuwe Psalterium, zet 't Latijn en de Fransche vertaling, 'n verbetering van die van Sacy, ieder op 'n heele bladzijde, naast elkander volgens de regels van het parallelisme d.w.z. naar de Hebreeuwsche vers-snede, geeft bij iederen psalm heel kort den logischen gang der gedachten aan, verklaart, eveneens zoo kort mogelijk, de duistere plaatsen en uitdrukkingen enz. enz... wat alles bij elkander beter in staat stelt de psalmen, naar St. Paulus-woord, wezenlijk *spiritu* et *mente* te bidden.

Een korte inleiding spreekt ons over „L'importance et la beauté des poèmes sacrés". „Le sujet des Psaumes, leurs différentes espéces". „Les auteurs des Psaumes". „Notre traduction latine des Psaumes et ses difficultés" en „Les anathèmes dans les Psaumes".

No. 2 bevat meer vrome meditaties over het Psalterium teneinde ons de psalmen 1° beter te leeren *verstaan*, 2° beter te leeren *smaken*, waardoor schr. streeft naar de verwezelijking van het „avec plus d' attention le bréviaire" van St. Jozef a Cupertino. Quid enim prodest strepitus verborum, si cor est mutum, zegt St. Augustinus. OSCAR HUF S. J.

Kwakman pr. (T. C.) Eenige Katholieke praktijken verklaard. Uitg. v. d. Apolog. vereeniging Petrus Canisius 1912. Utrecht, van Rossum (67). f 0.15

Allernuttigst en allernoodzakelijkst boekske. Over het algemeen ook klaar, helder en vooral met piëteit geschreven. Letterkundige verdiensten heeft deze stylist hier blijkbaar niet begeerd. Jammer, dat dit een enkele maal te blijkbaar is. Toch vraagt en roept het boekje om gelezen te worden. Luistert dus. DR. AL. SLIJPEN S. J.

Liguori (H. Alphonsus, Maria de) Weg ter zaligheid. Overwegingen over de eeuwige waarheden. Naar het Italiaansch 1913. Amsterd. Lenfring. f 0.75, geb. f 1.25

Uitgegeven in Kerkboek-vorm en daardoor zeer geschikt om het te gebruiken ook in de kerk. In korte kernachtige hoofdstukjes worden geleidelijk al de waarheden van het geestelijk leven ter overdenking voorgehouden en met een toepasselijk gebed besloten. De naam van den schrijver waarborgt overigens de degelijkheid van dit boek, dat wij gaarne door zeer velen zouden gebruikt willen zien. Vooral voor hen die slechts een zeer beperkten tijd aan de overweging kunnen wijden, is dit boekje van onberekenbare waarde.

R. K. PR.

Liturgie des Dèfunts. Numéro spécial de la Revue Mensuelle „La vie Liturgigne". Louvain. Abbaye du Mont César. (160) kl. 8°, broché fr. 0.30, rel. fr. 0.60, 1.25, 2.00.

Hiermede zij no. 3 van de „Petite Bibliothéque Liturgique" aangekondigd en aanbevolen. Het handige boekje geeft na 'n korte inleiding over „La priére pour les Morts": „Les obséques". „Office des Morts" (waarbij de varianten voor 2 Nov. zijn opgenomen), „Différentes Messes des Défunts". „Funérailles des petits Enfants" en een aanhangsel over: „Inscriptions funéraires". Lettres de faire part". „Images mortuaires". „Textes pour souvenirs pieux". Men ziet de inhoud is rijk genoeg. Naast den Latijnsch-Franschen tekst (de muziek is óók afgedrukt) vinden wij bij de psalmen, lessen, evangelies enz. korte, degelijke verklaringen, die ons het boekje nog waardevoller maken. OSCAR HUF S.J.

Mulder s. j. (Dr. W.) Het protestantisme van zedelijk standpunt beoordeeld. Rede gehouden Woensdag, 25 Sept. 1912 in de Algemeene vergadering der apologetische vereeniging „Petrus Canisius. Utrecht, v. Rossum 1913. (25). f 0.15

Deze rede verschijnt als n° 47 van de Apol. Vereenig. Aanleiding tot deze rede gaf de afscheidsrede van Prof. Kuyper (den zoon) bij zijn aftreden als Rector Magnificus der vrije Universiteit: *Het zedelijk karakter der Reformatie gehandhaafd tegen Rome.* Dr. Mulder volgt den professor op den voet en toont aan dat deze in zijn „handhaven" niet geslaagd is. R. K. PR.

Nielen O. F. M. (fr. P.) Alles herstellen in Christus. Christusbeschouwingen (eerste reeks). Utrecht, Dekker & van de Vegt. (146). 8° *f* 0.40.

In een achttal beschouwingen wil de schrijver overtuigen dat van Christus alleen de hernieuwing onzer maatschappij kan uitgaan. Het bovennatuurlijk karakter der katholieke actie moet ons steeds voor den geest blijven, wil ons streven in de goede richting gaan ons werk waarlijk vruchtbaar wezen. Ik vind, dat het ondernemen van dezen schrijver alle toejuiching verdient; want het valt niet te loochenen dat er zoo nu en dan wel zoogenaamde katholieke actie wordt gevoerd, waarbij 't hoogere onbewust uit het oog wordt verloren.

Van menschen, die haar misbruiken voor kleine, persoonlijke nevenbedoelingen spreken wij niet eens! — Maar den goedwillenden worde dit boek aanbevolen; zij zullen den diepen zin leeren doorgronden van het „alles herstellen in Christus". R. K. PR.

Pubben. C. ss. R. (J.). Het Leven van Jezus Christus. Deel II. Het Lijden en de Verheerlijking van Jezus Christus. Naar het Latijn (184). 8°. f 1.— geb. f 1.40.

Het eerste deel, dat op magistrale wijze werd ingeleid door Frans Erens, verscheen reeds voor eenigen tijd. Het oorspronkelijk dat ten grondslag lag, is van de hand van Michaël van Isselt, den priester die uit ons land verbannen om het geloof, naar Duitschland de wijk moest nemen, en zich daar onledig hield met het schrijven van werken van geschiedkundigen en godsdienstigen aard. Wij danken Pater Pubben dat hij ons deze mooie bewerking gegeven heeft, want het boek verdient alle aanbeveling. Men moet het lezen en *overwegen* om rijke vruchten te winnen.

R. K. PR.

Rickaby. S. J. (Jos) Stille stroomingen, Uit het Engelsch door Bern. A. J. van Baaren pr. Leiden, J. van Leeuwen (Fercken) 1913 (228) 8°. f 1.75 geb. f 2.25.

Waters that go softly! Rickaby is de Meschler van Engeland, mag men wel zeggen. Want al moge er in vele opzichten verschil zijn, in diepgaande beschouwing en rustige overdenkingen, in bewonderenswaardige kennis van het geestelijk leven en van het menschelijk hart staan beiden ongeveer gelijk. Dit prachtvol meditatieboek is geheel volgens de methode van St. Ignatius, en volgens het plan der Geestelijke Oefeningen geeft hij, „losse gedachten" welke bij den lezer weer nieuwe gedachten zullen wekken. Voor eigen overdenking en als hulp voor hen, die met geestelijke zorg belast zijn is dit boek werkelijk kostbaar.

A. GIELEN.

Vandeur (Dom E.) O. S. B. 1. La Sainte Messe entendue pour communier souvent et même tous les jours, 2e édit. Maredsous (5 en 30) 12° fr. 0.15. Bij getallen minder. 2, La Sainte Messe du T. S. Sacrement preparant á la Cummunion eucharistigue. Ordinaire et propre commentés. Namur. Woitrin (18 en 148) 12° geb. fr. 1.25. Bij getallen minder. 3. La Sante Messe de Ste Agnés préparant la jeune fille á la Communion eucharistique. Ordinaire et propre commentés. Namur. Wotrin (13 en 144) 12° fr. 0.50. Bij getallen minder.

1. Een zeer interessant brochuurtje waarin twee zaken vooral worden betoogd: 1°. het is 't meest volgens den geest der H. Kerk te communiceeren onder de H. Mis, die men hoort, bij de Communie van den priester; 2°. de H. Mis zelf biedt in haar gebeden de beste voorbereiding en dankzegging. Dom Vandeur dringt er dus vanzelf ook op aan, dat wij de H. Mis volgen uit een missaal, en geeft ons een dubbele methode aan om daarin thuis te komen. De H. Mis als voorbereiding tot de H. Communie; de Gebeden

aan den Voet van het Altaar: *akte ven ootmoed;* Introïtus-Offertorium: *akte van geloof* (denk aan Epistel, Evangelie en Credo); Offertorium-Communie: *akte van liefde*: liefde die zich opoffert in de Offerande, die zich slachtoffert in de Consecratie, die zich vereenigt met den Geliefde in de H. Communie.

Postcommunio, het einde: *akte vvn dankzegging* met den priester en daarna ieder voor zich nog een persoonlijk dankgebed of het officieele der H. Kerk (dat in no. 2 en no. 3 is afgedrukt). Een zeer devote, echt-kerkelijke, liturgische opvatting, die echter dient te worden aangeleerd. Dat zag Dom Vandnur zeer goed in, en daarom begon Z.Eerw. met de uitgave van een serie boekjes, waarin deze methode wordt in praktijk gebracht en waaruit men haar kan leeren. Twee nummers dezer serie staan hierboven aangekondigd, en ik kan niet anders dan ze warm recommandeeren! Wie ze eenige malen met aandacht gebruikt heeft, zal de methode wel meester zijn en haar op eigen gelegenheid verder bij alle andere Missen in toepassing weten te brengen.

P.S. Deze recensie was reeds geschreven toen ik de vertaling van Dom Vandeur's brochure over de *H. Mis als voorbereiding tot de H. Communie* in handen kreeg.

Ik haast mij hierbij Dom Albericus Jonkers arbeid ten zeerste aan te bevelen. Het keurig verzorgde brochuurtje kost *f* 0.12½ per ex. (25 á 11 cts; 50 à 10 cts. 100 á 9 cts.; 5co á 8 cts.; 1000 á 7 cts. per exemplaar.)

Moge het bij duizenden verspreid worden, het kan veel, zeer veel goed doen.

Vandeur, O. S. B. (Dom E.) La Sainte Messe, et les Ecrits de la servante de Dieu, Mère Marie de Jésus. Namur, Woitrin (162) kl. 8°.

In dit devote geschriftje schetst Dom Vandeur ons eerst het leven van de zoo bevoorrechte Mère Marie de Jésus Deluil—Martiny, stichteres van de Société des Filles du Coeur de Jésus (1841—1884), — daarna geeft de gel. schrijver de Misgebeden in Latijn-Franschen tekst en een commentaar daarop, samengesteld uit de nog niet uitgegeven geschriften van Mère Marie de Jésus. Verheven gedachten en vurige uitingen van een in zelfopoffering opgaande ziel, die in al haar gebeden slechts dit ééne voor oogen had: „offrir Jésus avec tout son sang, l'offrir sans cesse pour les âmes sacerdotales et consacrées à Dieu et m'offrir avec Lui". Bedenkt men daarbij nog, dat deze bevoorrechte Gods in haar instituut 'n bizonderen nadruk legt op het *mystieke* priesterschap van *iederen* katholieken *leek* en op dat van de H. Maagd in 't bizonder, dan zal men zich niet verwonderen, dat haar geschriften stof gaven voor 'n commentaar op hèt offer bij uitnemendheid van den Hoogepriester des Nieuwen Verbonds. Een enkele beschouwing, die nu wat afleidend werkt, ware misschien beter achterwege gelaten. OSCAR HUF S.J.

GESCHIEDENIS EN HULPWETENSCHAPPEN

Annuarium van de apologetische Ver. Petrus Canisius. 1913.

Behalve de ledenlijsten en verslag der werkzaamheden bevat dit

boek een vijftal opstellen en de „overzichten", waardoor het juist zijn waarde krijgt. Ook is wederom het politiek overzicht opgenomen. Het wederwoord van Sloet, nog altijd over zijn vroeger artikel „Is het heelal oneindig groot?" behoort naar onze bescheiden meening in dit Annuarium niet thuis, evenmin als dat artikel zelf Liefst zouden wij niets anders zien opgenomen dan de overzichten, *nauwkeurig*, en *volledig*. Zij zullen in dit geval later waarschijnlijk een kostbaar materiaal blijken. DR. S.

Claeys Boúúaert, S.J. (Dr. M.) Tacitus als kunstenaar en geschiedschrijver.

„Van de eerste bladzijde tot de laatste is hier aan 't woord een „koelklare, schrandere geest, die zijn onderwerp volkomen meester is." Zoo schreef E. P. VEREST in zijn recensie van dit boek.

Allerwege, in Noord en Zuid, werd dit oordeel beaamd: om prijs werden 's schrijvers eruditie, zijn fijn critisch vernuft, zijn onafhankelijk oordeel geprezen.

En toch is de hooge waarde van het boek elders te zoeken; zij ligt m. i. in de overal doorstralende stelling dat Tacitus' werk enkel kan begrepen en gewaardeerd worden als men het beschouwt in het licht van diens krachtige, van eigenwaarde bewuste, tot groot historisch overschouwen geneigde, met zijn helden en het volk meèlevende, boven haat en liefde staande persoonlijkheid. Of juister nog, zij ligt in het meesterlijk bewijs dat Dr. Claeys voor die stelling heeft geleverd: heel zijn boek immers is niets dan de opsporing van de rol die Tacitus' zienerskracht en zielskennis gespeeld hebben in zijn opvatting en uitdrukking der werkelijkheid.

Tegelijk met de waarde, ligt in die gedachte ook de éénheid en de beteekenis van het boek.

Want om haar heen, als om een aantrekkingscentrum, komen zich die bij den eersten blik maar losjes samenhangende hoofdstukken als van zelf rangschikken; van haar en het geleverd bewijs gaat de overtuiging uit dat de psychologische verklaring der schrijvers kan en moet worden aangewend.

Die zielkundige uitleg heeft ook zijn keerzijde: er is namelijk gevaar voor overdrijving en eenzijdige beschouwing. Dr. Claeys is aan dit gevaar nagenoeg geheel ontsnapt: alleen in zijn hoofdstuk over „de historische waarde van het verhaal" laat hij zich hier en daar door zijn centrale gedachte misschien wat ver medeslepen.

Ten slotte een bemerking. In het tweede deel van zijn derde hoofdstuk vergelijkt Dr. Claeys Tacitus met Plutarchus in het opzicht van oorspronkelijkheid. Meesterlijk doet hij het verschil van gelijkluidende uitdrukkingen bij beide schrijvers uitkomen. Maar is dat geen kwestie van stijl; en stonde dat niet beter te pas in het volgend kapitel waar ex professo over stijl gehandeld wordt? Dr. Claeys schijnt het zelf gevoeld te hebben, want bl. 72 spreekt hij, juist met betrekking tot die uitdrukkingen, van de kracht van Tacitus' *stijl*.

Maar dit doet natuurlijk niets af aan de waarde van het boek.

Wie Tacitus bestudeert, moet het raadplegen. En zelfs zij, die zich bij voorkeur of plichtshalve met andere schrijvers bezig houden, zullen hier, voor het begrijpen en het verklaren dier schrijvers, een veiligen gids en, zooals Andresen schreef, een „anregendes" voorbeeld vinden. H. THIELEMANS, S. J.

Kurth. (G.) Mizraîm, Souvenirs d'Egypte. Paris, Téqui. (388) 12° 3 fr. 50.

Een boeiend boek, vol geest en leven, geschreven door den bekenden grooten geschiedschrijver, die tevens blijkt een diep denker, fijn opmerker en geestdriftig dichter te zijn.

Men zal zich de uurtjes aan de lezing besteed niet beklagen en dat men hier in uitstekend gezelschap is, zoo uit een oogpunt van wetenschap als van hooge beschaving, behoeft geen betoog.

H. F. VAN M.

Theissen. (Dr.) De regeering van Karel V in de Noordelijke Nederlanden. Amsterdam. Meulenhoff. 285 blz. gr. 8°.

Dit boek is n° 6 der serie „Nederlandsche Historische Bibliotheek" bewerkt onder de kundige leiding van Prof. Brugmans. Met behulp van de nieuwste litteratuur over Karel V en met gebruikmaking van het Rijksarchief geeft de Schrijver ons een goeden kijk op den persoon des Keizers als Heer der Nederlanden en op diens moeilijken arbeid, vooral in de niet-Bourgondische gewesten, om de centrale regeering gevestigd te krijgen.

Het karakter van Karel is scherp geteekend — maar dat zijn godsdienstzin meer op gronden van gevoel steunde dan op theologischen bazis kan zoo grif niet worden toegegeven.

Karel's voorzichtige bedachtzaamheid in zijn optreden tegen adel, geestelijkheid en steden bij het invoeren van hervormingen, wordt heel goed naar voren gebracht cn zoo geeft dit boek een duidelijk beeld van de wijze, waarop hij den grondslag heeft gelegd van een later zelfstandigen Nederlandschen Staat.

Fraaie afbeeldingen van portretten en penningen veraangenamen de lezing; de plaat die de „Amsterdamsche Naaktloopers" voorstelt is wel curieus maar kon toch gevoeglijk worden gemist.

F. VAN HOECK.

Twelve Catholic Men of Science, edited by Sir Bertram Windle, London. Cath. Truth. Society (245) 1 sh. 6 d.

Het werk en het leven van twaalf mannen der wetenschap, toegelicht door twaalf welbekende vakbroeders, is weer een doorslaand bewijs, dat de uitspraak van het Vaticaansch Concilie : nulla umquam inter fidem et rationem vera dissensio esse potest de de zuivere waarheid bevat. De schetsen zijn met liefde bewerkt en daarom niet alleen onderrichtend, maar boeiend geschreven. Vooral Johan Gregor Mendel († 1884) en Thomas Dwight († 1911) zal wel niemand zonder groote belangstelling lezen. Het eenige wat men bij het lezen betreurt, is de overgroote beknoptheid, die wel aan een duidelijk inzicht in elks levenswerk niet in den weg staat,

maar toch onze geprikkelde weetgierigheid eenigszins te leur stelt. Het boek in zijn rood linnen band, met zijn fraaie portretten en heldere druk zal zijn weg wel vinden, te meer daar de prijs van 90 centen ongelooflijk laag is. L. V. DEN BIËSEN.

OPVOEDING EN ONDERWIJS

Herckenrath (C.R.C.) Fransch woordenboek; 2 dln.: Fransch-Nederlandsch, 8° (569) en Nederlandsch- Fransch 8 : (718). Groningen, J. B. Wolters geb. in linnen 2 dl. of half leer 1 dl. f 4.50

Deze tweede druk bevelen wij gaarne aan; 't is een woordenboek van iemand, die Fransch kent en niet lijsten vertaalde woorden naschrijft. De uitspraak is aangegeven, druk en indeeling zijn prachtig. 't Boek is nog al „volledig."

Llovera (Dr. J. M.) Ord. Carm. Beknopt Handboek der Christelijke Maatschappijleer, (uit het Spaansch vertaald door Dr. H. Driessen O.C.) 's Hertogenbosch, G. Mosmans en Zoon. f 2.25

Als ik mij goed herinner, geloof ik niet, dat er een Hollandsch boek bestaat, dat zóó volledig de sociologische vraagstukken van onzen tijd — of wil men liever: verschillende kwesties der Ethica socialis — behandelt als dit. In eene kleine 400 bladzijden wordt héél beknopt (daar is 't ook een „beknopt" handboek voor) maar duidelijk en overtuigend de Katholieke leer verdedigd betreffende o.a. den oorsprong der maatschappij en van het staatsgezag, vormen van het gezag, het huisgezin, de gemeente, de z.g. grondrechten, de beroepsstanden, vrijheid van onderwijs, liberalisme, staatsbemoeiing, vakvereeniging, loon, eigendomsrecht, Marx' waardeleer, sociale kwestie enz. Al behoeft men nu niet in alles met den schrijver mee te gaan (bijv. in zake oorsprong van het gezag in concreto) toch is er niet de minste twijfel of het boek is in de volste mate geworden, wat het bedoelde te zijn: „Handleiding bij het sociologisch onderricht". Daarvoor staat borg èn vertaling door Dr. Driessen, èn de bekroning door de Acción Social Popular èn niet het minst de autoriteit van Paus Leo XIII zelf en der groote Katholieke moralisten en volkshuishoudkundigen, door den schrijver herhaaldelijk aangehaald. Aan de velen, die hun weg moeten vinden op de kronkelpaden der tegenwoordige maatschappijleer, zij dit boek ten zeerste aanbevolen, want Dr. Llovera is een beproefd leider en een vertrouwd raadsman.

CAVADINO.

Platoon's verdediging van Sokrates, vertaald en ingeleid door Dr. A. Rutgers, (met portret van Plato). Mij. voor goede en goedkoope lectuur. Amsterdam. (XXVII en 50) kl. 8° prijs ingen. *f* 0.20, gec. *f* 0.30, geb. *f* 0.40.

Over de vertaling zelf kunnen we kort zijn. Dr. Rutgers heeft zich van zijn taak als vertaler voortreffelijk gekweten. Alleen kunnen wij ons niet vereenigen met de invoering van het moderne woord „heeren" als vertaling voor ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι. Dat begrip heeft er in 't Grieksch zeker niet in gelegen. Immers de soldaten wor-

den eveneens toegesproken als ἄνδρες στρατιῶται en er is dus geen reden dit woord ἄνδρες in beide gevallen een andere beteekenis te geven; of zouden we moeten spreken van „heeren soldaten"? 't Best lijkt ons dit woord onvertaald te laten. Maar wel willen we spreken en krachtig en luide protesteeren tegen de inleiding, waarin op godslasterlijke wijze gesproken wordt over den persoon van Christus. Een vergelijking wordt gemaakt tusschen Christus en Sokrates en dan heet het: De een (Christus) fantastisch, wonderen doende, troostend met al de ingevingen eener dichterlijke fantazie, de ander van poëzie veeleer afkeerig, onverbiddelijk streng in den strijd tegen alle roerselen des gemoeds.... De een suggereerend een gelooven, de ander een dwingeland in het denken, de een zich richtend tot de verbeelding, de ander tot het nuchtere verstand; Jezus predikte naastenliefde, Sokrates dwong tot zelf-bezinning.

Jezus en Sokrates, dat beteekent Christendom en wetenschap, een tegenstelling, die niet nieuw is, maar die voor den aanvang der twintigste eeuw haar eenheid heeft gevonden in het modernisme. Dat is de wijsheid van de moderne historisch-filosofische methode: These- Antithese- Synthese daartoe plegen de heeren alles terug te brengen. Wij zouden de Mij. voor goede en goedkoope lectuur willen aanraden in 't vervolg dergelijke inleidingen, die bovendien nergens toe dienen en zeer veler godsdienstig gevoel krenken achterwege te laten, willen haar uitgaven voor iedereen te genieten zijn. J. F. WETERINGS.

Post (M.) Aardrijkskundig Woordenboek van Nederland, 2de dr. Groningen, Wolters (538) 8° f 3.90.

Den inhoud opgeven van dit werk, is het aanbevelen. 1° Alphab. lijst van gemeenten, steden, dorpen, buurten, gehuchten, polders, dijken, wegen, huizen, forten en streken in Nederland. 2° Alphab. lijst van plaatsen in het buitenland, gelijknamig of nagenoeg gelijknamig aan plaatsen in Nederland. 3° Lijst van gemeenten in Nederland, zoo noodig met opgaaf van de hoofdplaats, met vermelding van aantal inwoners (op 1 Jan. 1911,) oppervlakte, en bevolkingsdichtheid. Verder zijn opgenomen de stations, halten en stopplaatsen van tram en spoor, afstandsbepalingen tot naastbijgelegen station of postkantoor, rechtelijke indeeling enz. Voor velen is dit woordenboek onmisbaar; en zij zullen meer vinden dan zij in betrekkelijk zoo klein bestek durfden verwachten.

Schoengen (Dr. M.) Geschiedenis van het Onderwijs in Nederland. 3de aflevering. Amsterdam. Meulenhoff (96).

Dit standaardwerk zal compleet zijn in 24 afl. en kosten *f* 15.— Deze derde is weer even belangrijk als de twee vroegere, en de schrijver behandelt waarlijk zijn onderwerp niet oppervlakkig. Ik hoop dat ten minste alle inrichtingen van onderwijs dit hoogst interessante boek zullen aanschaffen. DR. S.

Simons (L.) Vondels dramatiek. Amsterd. Mij. voor Goede en Goedk. Lectuur (160).

KUNST

Kloot Meyburg (Herm. van der) Onze oude dorpskerken. Tachtig schetsen van dorpskerken in Nederland. Rotterd. Brusse (161).

Ik hoop dat menig belanghebbende, en daaronder reken ik de katholieke geestelijken, dit boek zullen koopen. De tekst is sober, en dient alleen om de uitmuntende teekeningen een weinig aan te vullen. Een boek dat waarde heeft en zal blijven behouden.

A. V. S.

NIEUWE LETTEREN

NEDERLANDSCH

Adama van Scheltema (C. S.) Zwerversverzen, 3de druk. Rotterdam, Brusse (66). f 0.60. geb. f 1.10

Dat een bundeltje zijn derden druk beleeft is op zich zelf al een zeer fraaie aanbeveling in ons land. Toch staan er in dit boekje erbarmelijke producten tusschen prachtig mooie verzen. Ik zou bijna zeggen; aristocratie en plebs; de middenstand ontbreekt. Onder de plebs neem ik de vrijheid te rangschikken de misselijke tirade „De goede God", waarmee de schrijver zich bepaald onteert... of belachelijk maakt. DR. AL. SLIJPEN S. J.

Adama van Scheltema (C. S.) „Meidroom". Een feestelijk verbeeldingsspel in acht tooneelen. Rotterdam, Brusse (37).

Het is hier de plaats niet om breed uit te weiden over de artistieke waarde der aangekondigde litteratuur. Anders zou ik met groote overtuiging de zeldzame verdiensten willen aantoonen van dit fijne meesterstukje. In de voorstelling van den dichter moet dit morgen-spel getoonzet en gezongen worden, maar heusch, muziek is verder zoo goed als overbodig bij zulke zang-suggereerende, zang-imiteerende verzenweelde. Vergis ik me niet dan is dit heele boekje geïnspireerd door de zegkunst der Royaards. Aan iederen ontwikkelden verzenminnaar worde het warm aanbevolen.

DR. AL. SLIJPEN S. J.

Barkey (Antoine). Het onzichtbare. Amsterd. D. Coene (183).

Eerlijk gezegd, ik begrijp het boek niet! Het is duidelijk genoeg dat de schrijver iets hekelt: maar wat, waarom ... enz.? Inhoud: een scheikundige ontdekt een stof, die voor eenigen tijd het individu, dat haar inneemt, onzichtbaar maakt. De Chemicus sterft... zijn praeparaat wordt onbewust gebruikt door een dominee die daarna voor de oogen zijner hoorders voor een poos verdwijnt, ofschoon men zijn stem blijft hooren. Eveneens gaat het met den burgemeester. Het volk roept „mirakel" enz. Nog eens, ik begrijp de bedoeling niet; maar zooals het boek er ligt zal het niemand hinderen, en waarschijnlijk ook niemand vermaken. A. GIELEN.

Begbie (Harold). Gebroken aardewerk, vert. door G. Akersloot, Utrecht, Honig (227) 8° f 1.25.

Het is geen roman, maar een boek dat verslag geeft van een

tiental bekeeringen door het Leger des Heils. De voorrede bevat eenige beschouwingen over Godsdienst (blz. 4) die veroordeeld zijn. A. GIELEN.

Benson (Robert Hugh). Met welk recht? Uit het Engelsch door Alb. Steenhoff-Smulders, 2 dln. (725) f 4.25.

Bovenstaand werk is de vertaling van „By what Authority", en vormt met de twee andere „The Queens Tragedy" en „The Kings Achievement" in zekeren zin een triologie. Elk op zich zelf vormt evenwel een geheel, een brokstuk uit de historie der vervolgingen onder Elisabeth. Met meesterhand is menig karakter en figuur geteekend, en men ziet hoe diep de schrijver zich heeft ingeleefd in dat tijdperk. De schrijver schroomt niet het volle licht te laten vallen ook op de zwakheden en fouten van hen, die thans zijne geloofsgenooten zijn, en niemand mag of kan hem verwijten dat hij in hun voordeel partijdig is. Wij kunnen het boek hartelijk aanbevelen. A. GIELEN.

Booven (H. van). De Fraaie Comedie. Een Haagsch verhaal. Enkele waarachtige gebeurtenissen uit het leven van een geschoolden en begaafden beuzelaar en menschenhater. Amsterdam Meulenhoff. (217). *f* 0.75.

Bespiegeling van een halven gek. Een slecht en ongezond boek, waaraan wij verder geen enkel woord wenschen te verkwisten. Van Booven gaat zich te buiten aan psychologische waarnemingen van zulk een allooi, dat men werkelijk verdrietig wordt om het talent dat verloren gaat. A. GIELEN.

Booven (Henri van) De Bruidegom. Amsterd. Van Kampen (217).

Om wee van te worden! De Bruidegom komt onder obsessie van het komende huwelijk, en weet niet beter dan zich over te geven voor een keer aan uitspatting. WILLEM MERKELBEEK.

Burman (Rolf). Recht op geluk. Geschiedenis van een liefde. Amsterd. A. de Lange. (212) 8°.

Iemand die meer delicaat en minder vooruitstreverig is dan deze auteur, kan van dezelfde gegevens iets moois maken. Thans zijn de optredende personen weinig sympathiek. Ada is advokaat, Lottie is candidate in de Rechten, Philippine dokteres, Alien semi-arts enz. enz. Alle dames en heeren hebben een akademischen graad, hetgeen voor den roman heelemaal niet noodig was. 't Bederft zelfs de stemming van den lezer, die hierin al dadelijk een truc ziet van den schrijver om zijn menschen interessant te maken.

De advocate Ada en Dr. Terwolde voelen zich onweerstaanbaar tot elkander getrokken. Maar nu blijkt dat Dr. Terwolde gedurende zijn studententijd „als een beest geleefd heeft" ('t is zijn eigen uitdrukking); het gevolg was dat hij trouwde met een kelnerin, welke aan den drank verslaafde en nu verwijderd van hem leeft. Deze Lena wil echter niet toestemmen in een scheiding.

Terwolde en Ada leven nu samen verliefd-vriendschappelijk,

met goedkeuring der wederzijdsche ouders. Zij bemerken echter spoedig dat deze verhouding een onmogelijkheid moet worden en onafwendbaar ten slotte zou leiden tot een zondige liaison.

Daarom gaat Terwolde voor eenige jaren naar Canada.... en als eindelijk het bericht komt dat zijne vrouw Lena is overleden en hij nu weer vrij man is, komt de dood en neemt ook Ada weg. Hij leeft nog 20 jaren aldoor verlangend naar het einde, en bezwijkt ten slotte „als een veldheer op het slagveld", dat is: op een reusachtige Mei-betooging in het Paleis voor Volksvlijt.

Het boek is slecht; de schrijver laat zijn vrouwtjes declameeren over emancipatie, tegen conventie (is begrippen van fatsoen en deugd), wijsdoen in socialisterij en heel dien rommel. 't Is Jammer! want zonder al dien nutteloozen ballast en modern-doenerij was het onderwerp, met eenige wijziging, tot iets moois en goeds te verwerken geweest. Nu is het reddeloos slecht. A. GIELEN.

Burnett (Frances) De geheime tuin. vert. door G W. Elberts. Met 8 illustr. in kleurendruk f 2.40.

Het boek is geweldig duur. Het zou nogal goed zijn, als daar een arme boerin, blijkbaar met volkomen instemming van Burnett, zich niet zoo belachelijk en blauwkousachtig uitliet over God. Luister eens: „Dezelfde kracht, die het zaad doet zwellen en de zon laat schijnen, heeft jou gezond gemaakt, en die Groote, Goede Kracht hecht niet aan namen, zooals wij domme menschen. De Groote, Goede Kracht stoort zich aan niets. Die gaat maar door met het leven te regelen op de millioenen werelden zooals ons kleine wereldje. Blijf maar altijd in die Goede Kracht gelooven, want de heele wereld is er vol van, en noem ze maar zooals je 't liefst doet."

En later: „Mijn lieve kind, wat doet de naam er toe voor den schepper van alle Blijdschap!" — En 't mooiste is dat deze arbeidersvrouw, die zoo vrijmetselaars-achtig redeneert, straks een stumperig briefje schrijft aan den „Hoogedele Meneer." A. GIELEN.

Broughton (Roda.) Bloem in knop. Uit het Engelsch, Rotterdam D. Bolle (282) 8° f 1.10.

Nell Lestrange is een poëtische aangelegd, geestig persoontje. Haar zuster Dolly een onuitstaanbaar verwaand, eigenbaatzuchtig, huichelachtig, ongevoelig en ik geloof, ook jaloersch schepsel. In Nell's dagboek lezen we hoe die liefhebbende andere zuster, de oorzaak was van Nell's verwoest levensgeluk.

Een prettig geschreven boek, niet ontbloot van humor. Wel aan te bevelen, behalve voor bakvischjes. M. WALRE.

Delly (M.). Het Duifje van Rudsay-Manor. Naar het Fransch door P. J. van Santen S. J. Utrecht, Dekker en van der Vegt. (133). f 0,60.

Een mooi boekje voor elken leeftijd, dat welkom zal zijn aan bestuurders van kath. Bibliotheken. Aardige plaatjes, mooi papier... zóó zelfs dat men bijna niet begrijpt hoe de prijs zoo laag kan wezen. WILLEM MERKELBEEK.

Hall Caine De Vrederechter. Vertaald door A. A. Deenik M. Lz. derde druk. Amsterdam, Gohen Zn. 2 dln: 182—189) 8° ...

De Vrederechter heeft zijn ambt te danken aan zijn geld. Hij is een aartsschurk, een ontaarde vader, een ontrouw echtgenoot. Zijne ellendige bijgeloovigheid is de oorzaak van allerlei ongeluk, dat zijne naaste familieleden treft.

Hall Caine heeft zijn karakters mooi geteekend; men ziet hij is een scherpe opmerker. Ik acht dit boek niet verwerpelijk voor ontwikkelden, die ervaring van het leven hebben. Jammer dat het drukfouten-duiveltje zoo den baas heeft gespeeld. M. WALRE.

Herzog (Rudolf) Gelukskinderen. Naar het Duitsch door J. L. v. d. Moer. Utrecht. H. Honig (347) 8° *f* 1.25.

In Duitschland verscheen, (helaas mag ik wel zeggen) de 50ste uitgave van dit boek. Want niet alleen voor ons katholieken doch voor iedereenm oet ik dit werk onvoorwaardelijk afkeuren.

M. WALRE.

Jacobs (W.) Vijf jaar onder water of de avonturen van een verliefden schipper. Amsterd. Scheltens & Giltay. (214) 8° *f* 1.25.

De avonturen van dezen verliefden schipper kan iedereen lezen zonder schade. De laatste 40 bladz. van dit boek worden gevuld door een verhaaltje: De dienaar van den bruinen man", een heel geheimzinnige historie, die eindigt met den zelfmoord van een jood, door een slang doodelijk verwond. WILLEM MERKELBEEK.

Lindberg-Dorlette (Elsa) Viola. Schilderingen uit een menschenleven. Naar het zweedsch door Logemann-van der Willigen. Utrecht, Honig. (208) 8° *f* 2.50.

Het eerste gedeelte van dit boek is heel mooi en gevoeld. Het midden is niets waard. Het einde is vreemd. Viola is een meisje, dat in haar volksbuurt bekend staat als een wonderkind, dat eenmaal een beroemde violiste zal zijn. Als zij in Parijs hare studie heeft voltooid, gaat zij naar Petersburg om haar geluk te beproeven. Doch zij ondervindt dat meer hare gunst als vrouw dan hare kunst wordt gezocht. De verleidingen, waaraan zij bloot staat, worden nogal met hard krijt geteekend. Ten slotte vraagt haar een groot componist, een zonderling man, ten huwelijk met de uitdrukkelijke verklaring dat hij nooit eene vrouw kan liefhebben doch alleen verlangt naar een kind. Het kind wordt dood geboren. En nu ontwaakt in dien man de liefde voor de moeder. 't Is een boek met weinig samenhang en voor onze bibliotheken niet bruikbaar omdat het over de levenswijze van sommige heeren en dames (!) wat veel te denken geeft. A. GIELEN.

Luik (E. S. van) Aurelius. Geschiedkundig verhaal uit het begin der 3de eeuw. Vrij naar het Fransch, 2de druk. 's-Hertogenbosch G. Mosmans en Zoon (197) 8°. f 0.90

Ik heb dit boek ter lezing gegeven aan een 12-jarig nichtje, ze gaf het terug met deze woorden: „O wat een schat is Cesonia de dochter van Aurelius, en wat hadden die eerste christenen elkander lief".

En 't kind heeft gelijk, heerlijke voorbeelden van alles opofferende liefde bevat dit boek. Oude en jonge menschen zullen het gaarne ter hand nemen. M. WALRE.

Luik (E. S. van) De Tooveres van Astaroht. Geschiedkundig verhaal uit het midden der derde eeuw. 's-Hertogenbosch, G. Mosmans en Zoon (231) 8°. f 0.90.

De Tooveres van Astaroht is de dochter van Simon den toovenaar. De vele op onze altaren vereerde Heiligen, van wier marteldood hier verhaald wordt, verhoogen de aantrekkelijkheid van dit boek. M. WALRE.

Luik (E. S. van). Twee Wereldmarkten, vrij naar het Fransch, 2e druk, 's Hertogenbosch, G. Mosmans en Zoon, (207) 8° f 0.90.

Allen die iets meer willen weten over den tijd van Constantijn de Groote zij dit boek warm aanbevolen. Ook de vereersters der H. Helena zal het zeker welkom zijn. M. WALRE.

Ring. (Barbra) Anne—Karine. Uit het Noorsch door Mevr. v. d. Linden—Van Eden. 2de dr. Amsterd—v. Kampen. (227). 8° *f* 1.90

Een zonnig boek zonder Noorsche zwaarmoedigheid. Anna-Karine (Kari genoemd) werd opgevoed na den dood harer moeder, door vader en oom. En men vermoedt wel een beetje, vooral als men oom Mandt, den kapitein, kent — hoe die proef is uitgevallen. Zij rijdt paard als een huzaar, hanteert de revolver als een roover, en spreekt van „verduiveld mooi" enz.

Men begrijpt de verwikkelingen, als zij om haar opvoeding te voltooien naar deftige stadsche familie gaat voor een jaartje.

Het volgende deel heet „twee jaren later" en verhaalt de lotgevallen van het 18 jarige meisje, dat nu wat meer gevormd is naar de eischen van het maatschappelijke leven, zonder iets van hare frischheid en oorspronkelijkheid te hebben ingeboet. Zij trouwt ten slotte met advokaat Remer, en vraagt hem zelve wijl hij niet durft; want hij is veel ouder dan zij en vreest een blauwtje.

Oom Mandt had neef Nils voor haar op het oog. Hij heeft het al zóó ver gebracht dat Kari en Nils samen alleen een sledetocht moeten ondernemen; en neef, zwichtend voor zijn aandrang, heeft eindelijk beloofd dat hij haar ten huwelijk zal vragen. Luister eens hoe koddig Barbra Ring dat vertelt:

„Of Kari „ja" of „neen" zou zeggen daar dacht Nils niet aan, hij dacht er slechts aan hoe het uit te voeren.

Hij steunde.

Kari keek naar het ongelukkige gezicht van Nils . . . zij begon te lachen.

„Ik moet je maar een handje helpen, Nils", zei ze.

Nils keerde zich om en keek haar aan.

„Ja, je bent eigenlijk een schaapskop. Waarom vraag je niet ineens of ik met je trouwen wil, dan zeg ik natuurlijk ronduit dat ik niet wil. Dan kunnen we weer gezellig als vroeger met elkaar omgaan. Je bent nu gruwelijk vervelend."

Nils staarde sprakeloos in Kari's ondeugende oogen.

„Maar hoe weet je . . . ?" stamelde hij.

„Nu als oom Mandt voor diplomaat gaat spelen, behoef je niet erg knap te zijn om te weten wat hij wil", zei Kari, „en jij liep maar angstig rond en was bang voor mij".

„Ja, hij heeft mij erg er mee geplaagd", zei Nils oprecht.

Zulke boeken zijn gezond en houden met de chinoiserie van overprikkelde menschen geen rekening. A. GIELEN.

Ring (Barbra) Petra. Naar het Noorsch door D. Logeman-v. d. Willigen, Utrecht, H. Honig 1912 (186) 8° f 1.90.

Wat 'n prettig boek; soms moet je zoo ineens ha dop lachen. Die wilde Petra zegt altijd en tegen iedereen de waarheid, en is het eerlijkste en meest ongedwongen schepseltje dat men zich denken kan. Echte, oppervlakkige romansnoepsters zullen het mooie misschien niet smaken, want er komt niets in van teleurgestelde liefde of smachtend verlangen en dergelijke specerijen. Het lijkt wel veel (doch is niet zóó mooi) op *Anne-karîne* van dezelfde schrijfster; daar was de heldin ook van zoo vervaarlijke oprechtheid. Ik vermoed dat *Petra* ook wel een vervolg zal krijgen of misschien reeds heeft. A. GIELEN.

Roland Holst-van der Schalk (Henriette). De vrouw in het Woud, Rotterdam, Brusse, 1912 (149) 8°.

Deze auteur is den laatsten tijd onbedaarlijk aan 't dichten geslagen. Voor iemand, die er een genot in stelt duistere, heel erg duistere woorden-complexen met eigen geduldige scherpzinnigheid te belichten, tot dat er opeens een beeld uit wordt, voor zoo iemand (mits niet al te normaal-rhytmisch aangelegd) zullen deze hortende, stootende, stoute verzen een zeldzaam genot zijn. Deze mevrouw is een „futuriste" in de letterkunde. Socialiste ook hier. Het boek is opgedragen „aan de makkers onverloren, waarmee ik streed; aan de toekomst ongeboren, waarvoor ik leed". Zoodra die makkers deze verzen zullen kunnen genieten, zal die toekomst ook wel geboren zijn. Jammer van zóó veel kunst!

DR. AL. SLIJPEN S.J.

Stilgebauer (Edward) Wally. Roman eener kelnerin. vert. J. P. Wesselink—van Rossum. Amsterd. Meulenhoff (230) f 0.74.

Het gaat over een arm meisje, dat door een ongeluk haar vader verliest, en nu als kelnerin optreedt in het beruchte Keizershof. De eerste nacht van schande wordt nog al realistisch besproken. De vuilik, die haar eer heeft genomen, werpt haar weg en zij staat op straat en loopt met andere meisjes s'avonds rond „rechts en links kijkend, demonisch voortgedreven op den breeden weg der zonde." Het kan best zijn dat de schrijver het goed meent; maar zoo'n boek doet toch meer kwaad dan goed, daarover kan geen debat zijn. A. V. S.

Wentworth (Patricia) Een huwelijk onder het Schrikbewind. Naar het Engelsch door Mevrouw van Heuvelink. Utrecht Honig (334) 8° f 1.25.

Neen, dit is geen goed boek. De schrijfster heeft blijkbaar er zich op toegelegd, „elk wat wils" te geven. 't Doet je zoo denken aan de boekjes, die ongevraagd in uw brievenbus worden gestoken, en welke men beter maar ongelezen laat. M. WALRE.

Wyck (J. C. van) Van 's Levens Laagten. Roman van den geestelijken zelfkant. Rotterdam, Brusse. *f* 1.90.

Dit boek is oneerbiedig, onkiesch, onmooi en onmogelijk. Litterair van nul en geener waarde. Meer goeds kan ik er tot mijn genoegen niet van zeggen. Dat de heer van Wyck het doleerende Calvinisme niet erg aantrekkelijk meer vindt, begrijpen we volkomen, maar hervormertje spelen door verdachtmaking is een minne methode. En voor die verdachtmaking gebruikt deze schrijver N. B. verkapte visioenen van den Heer aan zekeren meneer van Beusekom, behanger van beroep. O! 't is allervermakelijkst; vooral omdat 't zoo ernstig bedoeld is. Laten we er niet teveel woorden aan verspillen, want niemand mag dit prullarium koopen.

DR. AL. SLIJPEN S. J.

FRANSCH.

Clauzel (R.) L'EXTASE; onzinnig en ongezond — **Courteline** (G.) LES LINOTTES; schaamteloos — **Delarue-Mardrus** (Lucie) L'INEXPERIMENTÉE; De herediteit dwingt een braaf en godsdienstig meisje tot onzedelijk leven. Zeer slecht! — **Elder** (Al.) MARTHE ROUCHARD, FILLE DU PEUPLE; hier en daar beestachtig — **Leroux** (G.) BALAOO; de roman van een aap! in zooverre nieuw! — schund! dus oud! — **Marchard** (A.) LES CENT GOSSES; een collectie straatkinderen, bedorven en verdierlijkt; 't is weerzinwekkend — **Puech** (J.) LES JEUX DE LA POLITIQUE ET DE L'AMOUR; bizonder leelijk, en volkomen onbelangwekkend — **Rachilde** (Mme) SON PRINTEMPS; hysterisch — **Sormiou** (P.) LES FIANCÉS; geloofs-afval, zelfmoord, over 't algemeen abnormaal.

Bertheroy (Jean) Les trois filles de Pieter Waldorps. Paris, Lafitte. 95 centes.

Een goed en mooi boek, dat geschikt is voor ieder. Een ontroerend verhaal van een oudste zuster, welke zich geheel opoffert terwille van hare twee jongere zusters. En in de jongste wordt zij dan nog teleurgesteld. Zij is een vader en een moeder voor haar geweest; en zoekt haar geluk in anderen gelukkig te maken. Werkelijk een mooi boek. DR. L. DAURIAC.

Leblanc (Maurice). Le Bouchon de Cristal, Arsène Lupin, nouvelles aventures. Paris, Lafitte. 3 fr. 50.

Ik houd niet van dit soort; brengt de verbeelding op hol; is evenwel gezocht door 't volk. Om eerlijk te zijn moet ik erkennen dat er niets verkeerds in voorkomt wat betreft de moraliteit.

DR. L. DAURIAC.

Leblanc (Maurice). La Robe d'écailles roses, aventures sentimentales et tragiques. Paris, Lafitte. 3 fr. 50.

Een bundel verhalen. Niet mooi, maar wel onwaarschijnlijk.
DR. L. DAURIAC.

Rageot (Gaston). A l'affût. Paris, Calmann-Lévy. 3 fr. 50.
Ik heb een herinnering alsof dit boek hier al besproken is. Welnu, ik kan toch mijn oordeel geven: Voor volwassenen onder voorbehoud! Er is sprake van echtbreuk, heel ruwe woorden worden gebruikt, en sommige blz. zijn sensueel. DR. L. DAURIAC.

Roger (Noelle). Docteur Germaine. Paris, Perrin, 3 fr. 50.
Een ongeloovige dokteres wijdt zich aan de armste armen in een Londensch hospitaal. Zij verwaarloost haar man; haar eenig kind komt door ongeluk om het leven.

Rosny (J. H.) Les Rafales, roman de moeurs bourgeoises. Paris, Plon-Nourrit, fr, 3.50.
Het boek is niet voor menschen zonder ervaring, dit zet ik voorop. Maar 't is mooi zonder den minsten twijfel; 't is geweldig en treffend. Het is de historie van een man, die zich en zijne familie ongelukkig maakt door zijn speculatie woede. Een boek van leed en ondergang. A. GIELEN.

DUITSCH

Frank (Emil). Aus eiserner Zeit. Erzählung aus der Zeit der Freiheitskriege. Köln, Bachem, M. 3.
Zeer geeigend voor volksbibliotheek: een boek voor iedereen, jong en oud.

Hatweg (Ottomar). Lustiges und Ernstes aus dem Militärleben, Köln, Bachem, M. 2.20.
Goed! De schrijver heeft zich niet laten verleiden door zijn onderwerp.

Nora (A. de). Die 7 Schelme von Groszlichtheim. Leipzig, Staackmann, M. 250, geb. M. 3.50.
De humor en geest van dezen medewerker der „Jugend" is voor ons dikwijls ongenietbaar, gewaagd en ongegeneerd.

ENGELSCH.

Haultmont (Marie) Through Refining Fires. London. Sands & Co. (436) 8° 6 sh.
Een boeiende zedenkundige roman van meer dan middelmatige verdienste. De groote aantrekkelijkheid van dit verhaal ligt in een levendige beschrijving en ontleding der scherpe tegenstellingen, welke die dichte naburen het Fransche en het Engelsche volk, op bijna elk gebied tot elkanders tegenvoeters maken. Hun begrippen omtrent vorst en vaderland, het familieleven, het huwelijk, ja de eenvoudigste regels der wellevendheid, alles is hopeloos met elkander in strijd. Het zijn nu eenmaal karakters, die elkander niet verstaan. Vandaar dat Clotilde zoo dwaas handelt, — maar ik zal 't geheim niet verklappen. Lees het boek, en u zult vinden dat hier een

brave ontwikkelde katholieke aan 't woord is, die ons een boeiend, een kerngezond en een in merg en been katholiek boek heeft geschonken. Let dan vooral eens op de heillooze gevolgen der gemengde huwelijken. De eenvoudig, licht paarse linnen band met wit ornament en gouden letter past zich goed aan bij 't verhaal, en zal hoop ik elke katholieke bibliotheek sieren.

L. V. DEN BIESEN.

Kirke Brampton. The Love Story of Gaynor Dace. London Washbourne. 8° 6 sh.

Laat mij voorop zeggen, dat dit katholieke boek niet geschikt is voor jeugdige lezers, al zullen deze misschien door 't keurig uiterlijk tot lezen bekoord worden. Gaynor had haar hart geschonken aan kapitein Hambrough. Maar de lage laster eener valsche vriendin maakt dit huwelijk onmogelijk. Mij dunkt de karakters van de slechte personen zijn wat al te zwart geteekend zonder genoegzame lichtzijde, om der waarheid getrouw te zijn. Maar laat dit zijn. Gaynor in hare benarde omstandigheden huwt Danvers, een man dien zij niet mint. Het is dus uit met haar levensgeluk. Nu begint de strijd voor den ongelukkigen Hambrough. Onder allerlei voorwendsels en om zoogenaamd edele beweegredenen, begeeft hij zich telkens en telkens naar zijn oude liefde, in een gevaar, waarin de edelste zou bezwijken. Danvers tamelijk verwachte dood, want wie zou dien niet zien aankomen als hij „Demon" laat voorspannen, brengt de oplossing. Het is een goed en degelijk boek vol goede beschrijvingen en karakterteekening. Toch wil het mij van 't hart dat het wel wat optimisch spreekt over die ongelukkige, gemengde huwelijken. L. V. DEN BIESEN.

Wells (H. G.) Marriage. London, Macmillan. (550) 8°. 6 sh.

Onverbiddelijk scherp als Thakeray en met een diepte van menschenkennis en een kunstgevoel, waarmede hij den grooten romancier ter zijde streeft, ontleedt Mr. Wells in dezen roman het levensideaal eener deftige Anglikaansche familie. Daar is geen spoor van een vasten levenstandaard van goed of kwaad, van een doel waarheen hun leven zich richt, maar overal verwarring en tegenspraak, de nukken en grillen van het dierlijk instinct, een blind zoeken naar een geluk, dat niemand weet aan te geven, laat staan te vinden: „None of them had any idea of what they were for or what their lives as a whole might mean; they had no standards but only instincts and an instinctive fear of instincts" Het is dus weer een roman zonder held, want de held is, o, zoo weinig groot. Het geloof der Middeleeuwen, toen der menschen „invisible selves were sphered in religious beliefs crystal clear", is te loor gegaan. Niets is overig dan ontevredenheid, een doelloos najagen van achting en schijngenot. Het is leven, maar het ongezonde leven van de zwamplanten, die welig wassen op de vermolmde overblijfselen van het doode Anglikanisme; het is een licht, maar het phosphorglimmen in 't diepe duister der bleeke beenderen eener geloofs-

bekentenis, welke men prevelt zonder geloof en waaraan men zich toch nog vastklampt. Had de ongeloovige schrijver de eenig ware oplossing van 't wereldraadsel kunnen geven, in plaats van zwervende theorieën en holle phrasen, dan ware zijn werk een waarlijk groot werk geweest. Nu echter laat hij den lezer „confusion worse confounded" en is zijn roman niet zonder groot voorbehoud aan te bevelen. L. V. DEN BIESEN.

Sheehan (P. A.) Miriam Lucas, a story of Irish Life. London, Longmans-Green. 6 sh.

De schrijver behoeft niet meer aan de lezers van B.S. voorgesteld te worden. Zijne werken zijn „verslonden" en zij, die zich niet behoefden tevreden te stellen met eene vertaling, hebben genoten van zijn humor, zijn „Irish wit."

Dat hij ook ernstig kan zijn, dat hij zijne lezers en lezeressen, doet lachen én schreien, ook dat is voldoende bekend; zelfs van zijne werken „on Irish Life". Maar toch heeft hij nog nooit zulk een somberen toon aangeslagen als in Miriam Lucas. Menigeen zal zich afvragen of hier dezelfde schrijver zijne aangrijpende en treurige tafereelen heeft ontworpen. Of is de toestand van het Iersche volk dan zoo diep treurig dat Miriam en Anstie Carroll als typen moeten worden voorgesteld? De lotgevallen van Anstie zij zijn — helaas! — die van menig Iersch meisje, dat haar vaderland verlaat om in America meer welvaart en vermaak te vinden. Doch deze behoeven niet meer beschreven te worden en hare beschrijving stemt altijd somber en treurig. Maar die van Miriam zullen wel niet zoo veelvuldig voorkomen dat zij als „Irish life" kunnen gegeven worden. De twee eerste boeken vertellen meesterlijk van de gevaren die de meisjes bedreigen, welke zich, zonder voldoende ontwikkeling, met de sociale vraagstukken inlaten. Zij laten zich leiden door haar hart veel meer dan door het verstand en zien te laat waartoe zij ten slotte komen: in plaats van redding brengen zij grootere ellende. Dit alles is wel treurig maar toch niet zoo somber als de lotgevallen van beide Iersche meisjes in America. Neen; al ware het ook „een stuk geschiedenis", al had Sheehan dit alles meegeleefd, dan had hij het niet moeten beschrijven. De lotgevallen van Miriam's moeder zijn *te* treurig, *te* afgrijselijk om zoo verhaald te worden. Er is niets in wat verheft en veredelt; alleen maar wat afschrikt en afschuw wekt.

Het is een treurig, somber boek! Wat daarboven onaangenaam aandoet is het gemengde huwelijk waarmede Sheehan het boek eindigt. Het gordijn valt weliswaar, wij weten verder niets omtrent Miriam's huiselijk geluk en godsdienstig leven, maar de opeenvolging der omstandigheden, die dit gemengde huwelijk onvermijdelijk maken, had door den bekwamen auteur moeten gewijzigd worden.

Dat de half-krankzinnige Coppal den lezers allesbehalve sympathiek zal zijn, zeker niets tot eenige verheffing of blijde stemming zal bijbrengen, wil ik nog even aanstippen. Ik heb gemeend voor

de lezers van Boekenschouw een nuttig werk te verrichten door deze meer uitgebreide opmerkingen te maken. Zij zouden meenen een pendant te koopen van „My new Curate" en in plaats daarvan ontvangen zij een treurig, somber boek. CHR. DE GREEVE S.J.

Liam. A Hamper of Humour. A Selection of Irisch Character. Dublin M. H. Gill (176). 8° . 6 sh. 6 d.

Een kerstmandje vol Iersche anecdoten van den welbekenden en ondernemenden Ierschen uitgever Mr. Gill. Het boek loopt over van den eigenaardigen Ierschen humor. Een of ander der schetsjes zal den oningewijde, wegens het te veelvuldig Iersch dialect, wel wat ongenietbaar zijn. De meeste der verhalen zijn echter vrij genoeg van die smet (al noem ik 't gebruik van dialect ten onrechte eene smet, ten minste als men misschien het gebroken Engelsch van dien Duitscher in 't derde schetsje uitzondert) in Hollandsche oogen, om de echt typische drinkebroers, de eenvoudige liefdesverhalen, de hartelijk naïve geestigheid dier eilandbewoners te kunnen smaken. De trouwlustige maar verlegen John in „A Bit of Mistletoe"; „Jack the Whip" voor het eerst op pad met zijn vurigen ezel; de vechtlustige Paddy MacCarthy, de dronken "Lar' the Hearse-Driver," deze allen zullen den lezer een aangenaam half uurtje doen doorbrengen met dit in groen gestoken guitje. L. V. D. BIESEN.

VOOR DE JEUGD.

Douglas Wiggin (Kate) Het gele Huis. Uit het Engelsch vertaald door Christine Doorman. Utrecht W. de Haan (296) (2 pltn.) 8°.

Voor onze grootere schoolgaande meisjes, die al zoo 'n beetje voor jonge dametjes willen doorgaan, een goed boek. Aan te bevelen om strekking en inhoud. M. WALRE.

May (Rarl). De zonen der Mimbrenjo's. Amsterd. Becht. (468) f 2.90.

Na het artikel van M. Walre te hebben gelezen, voorkomend in dit no. moet ik erkennen geheel en al wat dit boek betreft mee te gaan met haar uitspraak over May. Het is zeer avontuurlijk; en 't kan wel gebeuren dat de jongens er hun studie voor laten staan als ze... vrij zijn. Maar dan moeten ouders of opvoeders zorgen dat zij zich ook op dit punt weten te beheerschen. Ik voor mij mag zulke boeken wel. A. GIELEN.

Wörishöffer (S) Onno Visser. De smokkelaarszoon van Norderney. Amsterd. Becht. (500) f 2.90.

Ik zal het kort maken: dit boek is volstrekt ongeschikt niet alleen voor katholieke doch ook voor andersdenkende jongens. Waarom? om verschillende redenen, doch voornamelijk om hoofdstuk XVII Het klooster Petschersk in Kiew; Handel in reliquiëen

— enz. De bedriegerijen die daar plaats hebben worden natuurlijk geschoven op rekening van de Katholieke Kerk, want die Jongens denken niet aan eene Russische. En afgezien daarvan komen er domme en dwaze dingen in voor. A. GIELEN.

TIJDSCHRIFTEN

The Ecclesiastical Review. Philadelphia, Pa. Arch street 1305. The Dolphin Press. Buitenland 15 sh.

Echt Amerikaansch-groot is dit tijdschrift opgezet. Het geeft degelijke en deugdelijke artikelen en alle denkbare inlichtingen. Ik schrijf den inhoud hier eens over van het December-nummer: The Growth of Christian Art in Germany — The small Host „extra corporale" — Sermons: taste and tolerance — Cardinal Newman as a Hymn-writer and Hymn-composer — Reactions and By-products of the decree of frequent communion — Recent Bible study — Metrical translation of psalms, enz. enz. Ik ben pas halverwege, doch meen dat deze gedeeltelijke opsomming alreeds eenige voorstelling kan geven, hoe breed de redactie hare taak opvat.

VARIA

Wegens gebrek aan plaats blijven de gewone mededeelingen achterwege. Alleen deze: In 't vorig nummer werd *Lotgevallen van Sergeant Bourgogne* besproken onder rubriek: Geschiedenis; bovendien nog even vermeld in rubriek: Voor de jeugd. Niet alsof wij een oogenblik dachten dat het als jeugdboek zou zijn bedoeld, maar om een vergissing te herstellen voorkomende in *Sijthoff's Bibliographie*. Dat hadden wij erbij willen voegen, doch werd vergeten.

IN EIGEN KRING

WIJ NOODIGEN LEZERESSEN EN LEZERS UIT „IN EIGEN KRING" DE VERSCHILLENDE VRAAGSTUKKEN TE BESPREKEN, OVER WELKE WIJ EÉN OORDEEL VRAGEN. BRIEVEN AAN DE REDACTIE TE ZENDEN VOOR DEN 1STEN VAN ELKE MAAND

VRAAG: *Wat is in 't algemeen uw oordeel over de boeken van* HENRI BORDEAUX. *Welke hebt u gelezen? En welke vindt u persoonlijk het mooist?*

Antwoorden:

Ik beschouw zijne boeken, hoewel voor bakvischjes en nog zeer jonge meisjes natuurlijk ongeschikt, voor oudere personen en hen die de wereld kennen als goede, niet afkeurenswaardige lectuur. Zijne beschrijvingen mogen hier en daar wat al te realistisch zijn,

daardoor voor fijngevoelige naturen eenigzins stootend, de kern zijner boeken blijft toch steeds eene verheerlijking van den huwelijkstrouw een hooghouden van het familieleven, tenminste in die zijner werken welke mij bekend zijn. Men moge nu betreuren, dat hij in zijne schilderingen van echtbreuk en van allerlei oorzaken tot echtscheiding wat al te forsche kleuren gebruikt, van den anderen kant moet toch worden toegegeven, dat hij daardoor wel bereikt wat hij zich mijns inziens voorstelt, n.l. niet alleen de wonden in het Fransch gezinsleven bloot te leggen, maar tevens een afschuw voor de aldaar gepleegde zonden op te wekken en de lezers een verlangen naar een beter, naar een reiner atmospheer in te boezemen. Hij verschoont het kwaad geenszins, doch doet ons getuigen zijn van alle rampzalige gevolgen welke het na zich sleept.

Het meest sympathieke zijner werken blijft voor mij steeds „la Peur de Vivre", hoewel ik meen dat uit een litterair oogpunt beschouwd „les Roquevillard", „la Croisée des Chemins" en "les Yeux qui s'ouvrent" hooger staan.

„La Neige sur les pas" beviel mij minder, en als letterkundig werk en als inhoud. Hoewel in dit boek ook weder enkele zeer mooie bladzijden voorkomen leek het mij als geheel toch minder geslaagd.

„La Robe de laine" vind ik lief, een beetje gerekt, eenigszins sentimenteel, doch op een enkele bladzijde na van al zijne werken het meest geschikt voor iedereen.

„Portraits de femmes et d'enfants" een geheel ander genre, wel interessant — echter ook lang niet voor allen geschikt — doch dat natuurlijk met romanlectuur als zoodanig niets te maken heeft.

Bordeaux munt uit door eene goede karakterschildering; sommige zijner figuren, voornamelijk waar het vrouwen en kinderen betreft, zullen ons niet licht uit het geheugen gaan. De meest sympathieke zijner heldinnen is wel de oude Mme Gilbert uit „la Peur de vivre", doch ook in zijne andere werken komen edele hoogstaande vrouwenkarakters voor. De schrijver teekent blijkbaar met een zekere voorliefde de portretten van bejaarde moeders welke een veredelenden, een verheffenden invloed op hare huiselijke omgeving uitoefenen. En juist in tegenstelling met de dikwijls zoo oppervlakkige, wereldsche, om niet te zeggen zondige levensopvatting van het door hem geschilderde jongere geslacht, doet ons dit zoo weldadig aan.

Alles bij elkaar genomen geloof ik dus dat Bordeaux een schrijver is, die goed kan stichten en die — wat ook een voordeel is — gaarne door andersdenkenden wordt gelezen. Terwijl deze laatsten de door ons zoo zeer bewonderde boeken van R. Bazin dikwijls eenigzins saai en vervelend vinden en er een àl te sterk sprekend tendentieus-karakter aan verwijten, (wat betreft „La Barrière" en „le Blé qui leve" kan dit ook heusch niet ontkend worden !) zijn bijna allen het er over eens dat Bordeaux nooit verveelt; dat hij, ook daar waar hij het goede verkondigt, toch niet in den preektoon vervalt, en zijne werken dus bijna steeds zeer lezenswaard zijn. E. T.

De boeken van Henri Bordeaux kan ik over 't algemeen niet goedkeuren. Ik wil geenzins beweren dat de strekking dier boeken in hoofdzaak niet goed is; evenmin wil ik ontkennen dat Henri Bordeaux niet prachtig mooi toestanden en inderdaad nobele karakters weet te teekenen; doch het is niet minder waar dat hij ongeveer in ieder boek (men zou bijna zeggen met voorliefde) scènes van ontrouw en echtbreuk behandelt, en dat wel op eene zelfs voor volwassenen al te realistische wijze, zoodat den indruk die het lezen van zijn boeken achterlaat, niet onverdeeld goed is. Ik las van Henri Bordeaux: La peur de vivre, Les Rocquevillard, La robe de laine, en eene Hollandsche vertaling van Les yeux qui 's ouvrent. La peur de vivre vond ik 't minst gevaarlijk en Les Rocquevillard het mooist. MEVR. T. L.

Ik las van H. Bordeaux alleen *La peur de vivre*. Hoe mooi van strekking en hoe boeiend over 't algemeen van stijl en compositie, zou het mij veel roomscher hebben kunnen aandoen, en enkele beschrijvingen vond ik er gevaarlijk voor 't zedelijkheidsgevoel der meesten. L. P. R.K. PR.

Ik vond in de Revue rel. et litt. „Pour les jeunes Filles" no. 9. van Febr., pag. 427:

Oui, nous savons que des feuilles catholiques ont rivalisé d'éloges sur ce roman d' H. Bordeaux: *La neige sur les pas;* mais nous savons aussi, qu'une jeune fille n'a rien à gagner et qu'elle a beaucoup à perdre à lire ce roman, dont pas un chapitre n'est pour elle ni pour sa mère. Lisez plutôt *Le Repentir* de Pomairol.

LAMBERT POELL, PR.

VRAAG VOOR 'T VOLGEND NUMMER: *Welke zijn de beste meisjesboeken (leeftijd 15 tot 18), die U kent in het Nederlandsch?*

CORRESPONDENTIE.

Brieven, voor deze rubriek bestemd, te adresseeren:
Redactie Boekenschouw, Heerengracht 415, Amsterdam.
Verzoeke: duidelijk en beknopt de vraag te stellen en steeds te onderteekenen met vollen naam en aanduiding van woonplaats.
In ons antwoord geven wij alleen de voorletters aan.

C. EN M. ABONN. Wie kan verlof geven om boeken te lezen die op *den Index* staan? Praktisch komt het antwoord hier op neer: Alleen de H. Stoel, en de personen die als *gevolmachtigden* van den H. Stoel optreden. U moet u derhalve wenden tot Z. D. H. den Bisschop! Een gewoon priester kan dat verlof niet eigenmachtig geven, ook niet voor een enkel boek.

J. V. HUIZE. H. In dank ontvangen wij van TH. B. nog de volgende inlichting omtrent *Verloren Tooverland* door Blicher Clausen.

„Het boek is mijns inziens lang niet voor iedereen geschikt. Een meisje trouwt met iemand, dien zij denkt lief te hebben. Hij bedriegt haar. Zij is eigenlijk verliefd op haar oom, en ontdekt dat eerst na haar huwelijk. Haar man leeft met een actrice, en zij woont bij haar oom, met wien zij na echtscheiding trouwt. De oom sterft van geluk op den trouwdag. Karakters der hoofdpersonen onmogelijk!".

EENIGE BESCHOUWINGEN OVER HET BOEKEN-VERBOD DER KATH. KERK.

Dat men van vrijzinnige zijde over den Index zou spreken met een hoog borstje; en geleerden uit dát kamp, zelfs zij die zoo ongeveer de vierkantsvergelijkingen onder de knie hebben, daarin een middel zouden zien om den vooruitgang in den weg te gaan staan, de vrije wetenschappelijke ontwikkeling te knevelen; — Och ja, dat ligt voor de hand.

Maar dat katholieke schrijvers nu en dan een woordje van afkeuring over dat kerkelijk instituut laten glijden in hun geschriften, dat is wel heel treurig. En dat sommigen, intellectueelen natuurlijk, een beetje verlegen en onvriendelijk doen omdat die beperking bestaat, 't is werkelijk een weinig beschamend.

Wat is de reden? Ik kan bij mogelijkheid maar twee oorzaken uitdenken. Ten eerste: onafhankelijkheidslust, bandelooze zin naar vrijheid, die alom wordt aangekweekt. In dat geval moeten onze Roomsche beknibbelaars, met die nieuwerwetsche ruime opvattingen, nog maar eens goed hun catechismus bestudeeren, en dan eens vragen of zij gewoon waren zich te schikken naar het rechtmatige gezag; het drievoudige! —

In de meeste gevallen evenwel, geloof ik, zal de oorzaak van genoemde onwelwillendheid liggen in onkunde. De onzinnigheden en praatjes, die van anti-katholieke zijde de wereld worden ingestuurd, en door het domme gemeen voortdurend herhaald, laten altijd een weinig droesem na.

En ja, als men een mikron mag gelooven van de ellenlange fabelen, die verteld worden door „beroemde wetenschappers en ernstige onderzoekers", dan is de Index inderdaad een ding, waarover wij vuurrood moeten worden. Luistert maar eens; ik heb eenige voorbeelden van zulke hooge wijsheld bijeengebracht. En 't is gezellig eens flink en van harte te kunnen lachen. (Vergelijk vooral en voor meer: Hilgers).

Volgens een Duitschen diepdenker, CHAMBERLEIN, „ist dem gläubigen, römischen Katholiken so ziemlich die gesamte Weltliteratur verboten und selbst solche Autoren wie Dante dürfte er nur in stark expurgierten „bischöflich approbierten" Ausgaben lesen".

De waarheid is evenwel dat Dante volstrekt niet op den Index staat; — en het praatje over „gesamte Weltliteratur" kant noch wal raakt, daar van de veel millioenen boeken, sinds de drukkunst verschenen, er een 5000 misschien op den Index werden geschreven. En van dit klein getal, zou zelfs de kleinste helft door niemand heden ten dage gelezen worden, daar het schotschriften zijn van hervormers en Jansenisten of afzonderlijke nieuwlichters tegen de Kerk.

De GRAND DICTIONNAIRE UNIVERSEL van LAROUSSE beweerde dat Albertus Magnus op de lijst der verboden boeken staat, en als men die bewering controleert komt men tot het inzicht dat er van Albertus Magnus geen sprake is, doch alleen werd veroordeeld, in 1666 reeds, een italiaansch bijgeloovig boekje dat den titel draagt: Alberto Magno, diviso in tre libri.

Volgens een Dr. Claar (de man had evengoed metselaar kunnen worden, en met minder schade voor het publiek) werden ook de Psalmen van David verworpen. Verbeeldt u de H. Schrift op den Index!

Nog eens, als zulke beschuldigingen waarheid bevatten, dan mochten wij gerust een beetje verlegen zijn en onwillig ook.

Maar wat is de waarheid? Dat er in de Kerk een Algemeene Boekenwet is, die de regelen aangeeft, volgens welke een boek moet verworpen worden. Dat er bovendien een kleine lijst bestaat van werken, die bij name verboden zijn?

En het is geen uitvinding van gisteren of heden. Reeds de Apostel liet te Ephesus onder zijn oogen de slechte boeken verbranden, en sinds de jongste tijden vinden wij lijsten van verboden boeken. In het jaar 1571 werd de Index-congregatie ingesteld. De laatste Pausen Leo XIII en Pius X hebben nog wijzigingen aangebracht.

Is dat nu zoo erg? Is dat voor ontwikkelde katholieken om verlegen te worden, als het Kerkelijk Gezag zoo waakt over hetgeen haar is toevertrouwd. Of moeten zij veeleer niet trotsch zijn op hunne Kerk, die onmiddelijk veroordeelde en verwierp wat anderen na jaren en jaren eerst, en dan geleerd door de treurigste ondervinding, als slecht en noodlottig durfden verwerpen. Indien de Fransche regeering zoo verstandig ware geweest, de verderfelijke schrifturen van een Voltaire, Diderot, Rousseau en dergelijke kornuiten te verbieden, gelijk zij nu het dragen van wapenen verbiedt, dan was er nooit een Fransche revolutie geweest.

Doch de Kerk gaat te ver in haar verbod! 't Is weer gauw

gezegd, maar het tegendeel is nog vlugger te bewijzen. Op den Index staan ongeveer een 5000 boeken, in den tijd der drie laatste eeuwen verschenen; . . . . in 300 jaren! En als men nu eens berekent dat er in ons kleine landje 4038 geschriften werden gedrukt in één enkel jaar tijds (in 1911)! Dan ging de Duitsche regeering hardhandiger te werk: haar Index van verboden boeken gedurende twee jaren (1844 en 1845), die niet eens volledig is omdat hij de tijdschriften en bladen onvermeld laat, streept maar eventjes 437 boeken aan, *dus in tijd van twee jaren bijna driemaal zooveel Duitsche boeken als de Index-congregatie gedurende heel de 19de eeuw.* Daar mag de vrijzinnigheid wel eens even van uitrusten.

Bismarck heeft het niet zuiniger gedaan. Deze liberale grootmeester, die den katholieken invloed wilde breken, kon alleen gedurende de 3 eerste maanden van 1875 niet minder dan 137 veroordeelingen uitlokken wegens zoogenaamde persovertredingen; d. w. z.: omdat die menschen voor hun geestelijke overtuiging waren opgekomen.

In 1886 verscheen in Pruisen de Index der sociaal-demokratische geschriften. De Rijkswet tegen „die gemeingefährlichen Bestrebungen der Socialdemokratie" bestond van 1878 tot 1890 en in die twaalf jaren werden zoo ongeveer 1500 socialistische drukwerken verboden. Wat dat zeggen wil? *Dat het aantal socialistische boeken, alleen in Duitschlaud en gedurende een tijdperk van twaalf jaren verboden, zoo groot is als het getal boeken, op ieder gebied van wetenschap en in alle landen der wereld, gedurende den tijd eener gansche eeuw, door Rome op den Index geplaatst.* Hoevele hooggeleerden, die schuim slaan tegen Rome, hebben die eenvoudige berekening voor zich al eens gemaakt?

Niemand, dat spreekt! Zij kunnen ons derhalve ook niet verdedigen tegen deze beschuldigingen, en uit zuiver medelijden, doch op gevaar af dat het hun heele wijsheid naar den put zal helpen, wil ik een verontschuldiging voor den dag brengen.

Ziet u, die staten zijn met de ontwikkeling meegegaan, en hebben hun censuur heel wat gematigd.

Welzeker, tot genoegen! Duitschland is heel wat kalmer geworden ten opzichte van de socialisten, en Frankrijk zal ook wel bedaarder worden tegenover de religieuzen, en al onze lieve, voor een groot deel zonder God regeerenden, zullen blijven zwaaien en draaien, nemen en geven, weigeren en toestaan, vadertje spelen en despoot... tot het eind ervan weg is. Als Bismarcken, ministers en staats-

secretarissen hebben gezien dat zij niet tegen kunnen houden zonder er zelf bij ten gronde te gaan, dan verhangen zij haastig de bordjes. En wat gisteren staatsgevaarlijk was, wordt morgen geduld, en overmorgen als het beste aangeprezen.

Maar dat kan de Kerk nu juist niet. Zij heeft iets bepaalds en waarachtigs te bewaren, dat niet aan veranderingen onderhevig is. Christus heeft gezegd tot haar: Custode depositum fidei, bewaar den schat des geloofs! Dat heeft zij gedaan; voor geen verwijtingen en lasteringen ging zij terug, voor geen bedreigingen en geweld heeft zij toegegeven. Ziet men daarin niet het bewijs van hare zending? Dat zij overtuigd is het hoogste goed van hare kinderen te moeten verdedigen? Dat zij steunt op de belofte van hare onsterfelijkheid, en daarom den moed bezat aldoor, wat ook wijke en toegeve, waar te blijven noemen wat zij eenmaal waar heette, — altijd te blijven beschermen wat zij eenmaal te kennen gaf in hare zorge te moeten opnemen.

En als men dat nu eens rustig overdenkt, hoe bedroevend schooljongensachtig lijkt dan het gedoe van die „ontwikkelden" die een zuur gezichtje trekken omdat zij *alles* niet mogen lezen *zonder verlof*.

R. K. PR.

OVER BOEKEN EN SCHRIJVERS

door A. B. H. GIELEN S. J.

PETER ROSEGGER.

PETER werd den 31 Juli 1843 te Alpl (in Stiermarken) geboren Hij was een heel eenvoudige boerenjongen, later kleermakers-gezel en nog zoo wat — en eindelijk groeide uit hem een schrijver van onmiskenbaar talent.

Dit was echter geen geldige reden om het bijna dadelijk in den bol te krijgen, en zijn geleerdheid (die nooit of nimmer had bestaan) te willen uithangen. Hij begon heel minachtend op zijn geloofsgenooten neer te zien, en ging zulke domme dingen van het katholicisme vertellen als men ternauwernood van een verwoed tegenstander zou hebben durven verwachten. Ik had ook gedacht dat het zelfs andersdenkenden te bar en te grof zou wezen, en zij niet dan onder zeer streng voorbehoud ROSEGGER'S getuigenis zouden aanvaarden.

Maar helaas, op dat punt ben ik geweest van al te eenvoudig

vertrouwen. Want ik heb sinds eenigen tijd zekerheid dat de man door hen wordt beschouwd als een, bij wien zij veilig kunnen aankloppen om een zuiver begrip te krijgen van het katholicisme. En dit geschiedde in volkomen goede trouw; want het kwam voor dat men zelfs tegenover Roomschen een beroep deed op ROSEGGER'S boeken om de waarheid eener enormiteit tegen ons Geloof te bewijzen.

En was er nu nog maar een enkele dwalende! Maar het is hier niet als in The Charge of the Light Brigade van Tennyson: „*Some one* had blunder'd"; het blijkt integendeel dat *velen* van de andere zijde hem beschouwen als een betrouwbaar katholiek schrijver, omdat hij oorspronkelijk katholiek was.

Om die dwaling, waar noodig te herstellen, schrijf ik onderstaand artikel.

En dan begin ik met deze verklaring: dat reeds van af den beginne door katholieken, en in deze zaak zijn zij toch stellig het *meest* tot oordeelen bevoegd, met allen ernst werd gewaarschuwd tegen het gebrek aan orthodoxie en tegen pamfletachtige neigingen van PETER ROSEGGER.

En mag de schrijver zelf luide beweren dat de klerikalen „ihn *zu Unrecht* und *mit ungerechten Mittel* der Feindschaft gegen die Christliche Religion anklagen und vor dem Lezen seiner werke warnen", daarmede is nog niets bewezen, volmaakt niets. Het zou ROSEGGER bovendien al heel moeilijk vallen in die richting iets te leveren, dat zweemde naar een bewijs van het *Unrecht* der klerikalen. Om u hiervan te overtuigen is het niet eens noodig u de „films" (het woord is niet van mij) zijner romans te laten zien. Wij hebben een beschuldigde, die bekent zonder blijkbaar er iets van te bemerken.

In *Mein Weltleben* heeft de schrijver bij stukken en brokken eene autobiographie gegeven, en daar vinden wij eenige merkwaardige verklaringen, die wij den lezer willen voorleggen.

Hoe stond ROSEGGER tegenover den Godsdienst?

„Wie weten wil mijne verhouding tot den Godsdienst, vindt in mijne geschriften het antwoord. De belijdenis mijner vaderen (het katholicisme) blijf ik trouw, zonder daarom andere belijdenissen te verachten. Over 't algemeen ben ik overtuigd dat onze idealen van humaniteit en zedelijkheid het eerst hunne vervulling kunnen vinden in het Christendom. De voortreffelijkheden van godsdienstige belijdenissen prijs ik. Dingen echter die met mijn verstand, zooals God het den mensch heeft gegeven, of met mijne

gevoelens niet overeenstemmen, wijs ik voor mij af, en als zij bovendien schadelijk aan 't algemeen belang blijken te zijn bestrijd ik ze".

Het katholicisme van dezen auteur is derhalve een bijeenraapsel van wat hem goed lijkt in alle godsdiensten. Hij is een eklecticus, en wij begrijpen volkomen wat hij bedoelt als hij schrijft over zijn godsdienst: „Es war nicht immer so sehr ein Christenthum des Bekentnisses und der Formen als vielmehr eines des Lebens".

Misschien praat ROSEGGER zijn mond wel een weinig voorbij, als hij vermeldend den tegenstand dien hij ondervond van de zijde der „klerikalen", zich de vraag laat ontvallen: „Welke schrijver, die niet altijd het zuiver kerkelijk-dogmatisch standpunt inneemt kan het den klerikalen naar den zin maken? Niemand. Maar men zwijgt zulke schrijvers dood. Waarom maakt men dan nu (tegen mij) zooveel drukte?" Hij rekent zich derhalve zelf tot degenen, die niet vast op „kerkelijk-dogmatisch standpunt" staan.

Zijne houding gedurende den cultuurkamp heeft dit ten overvloede bewezen. Volgens zijne meening was de schuld van den strijd voor 't grootste deel aan den kant der katholieken, die zich „orthodoxer, ultramontaner en vaderlandsloozer voordeden, dan zij in den grond waren". Hadden zij de grootmoedigheid gehad niet zoo koppig vast te houden aan „onbeduidende en bijgeloovige vormelijkheden", dan was alles in 't reine gekomen.

En deze man, die nooit eenige studie had gemaakt, doch gaarne de pose aannam van een diepzinnig denker, durft waarachtig schrijven: „Mijne verstoordheid over die starre, en uiterste orthodoxie, die het een denker onmogelijk maakte in het kamp der kerk te staan, heb ik bij gelegenheid den vrijen loop gelaten.."

Koddig is het echter en van een grenzelooze naieveteit dezen man te hooren antwoorden op het verwijt, dat hij spreekt over zaken, waarvan hij geen verstand heeft: „Dat is veel gevraagd. Als slechts degene spreken mag, die iets verstaat en begrijpt, dan zou de wereld stil zijn als een kerkhof".

Natuurlijk als men optreedt met zulk eene aanmatiging, is er werkelijk wel aanleiding dat men op de vingers wordt getikt. En als men vrij en onbeschaamd verklaart dat onwetendheid geen reden is om over eene zaak heel bescheiden te zwijgen, moet men het geen overdreven bezorgdheid noemen tegen zulk een persoon en zijne wijsheden te waarschuwen. Over de biecht, de H. Eucharistie, over de leerstellingen der Kerk en Godvruchtige gebruiken vertelt deze man, vaak in lichtzinnigen spot, de grootste

ongerijmdheden. Maar het ergste van alles is dat hij steeds met zijn naam van katholiek blijft pronken, en door de andersdenkenden dus wordt aangezien als een deskundige en veilige voorlichter.

En het blijkt dat hij vaak in de wetenschap des Geloofs nog niet zoo ver is gekomen als een twaalfjarig Catechismus-kind behoort te zijn. Zoo herinnert hij aan zijne eerste moeielijkheid, die hij als knaap een geestelijke mededeelde: „Het is toch onmogelijk dat God allen, die niet gedoopt zijn, verdoemt". Later noemt hij die dwaling alsof elke ongedoopte verworpen wordt „eine feststehende Anschauung". Van een doopsel van begeerte blijkt hij derhalve op gevorderden leeftijd nog nooit iets vernomen te hebben en de ware verklaring van den zin: buiten de kerk is geene zaligheid mogelijk, bleef hem ten eenemale onbekend. En ROSEGGER durft dan werkelijk nog hoog opgeven van zijn gezond verstand, dat door geene schoolwijsheid werd misleid!

Daar ligt juist de groote fout; hij is op eigen gezag en gelegenheid een soort van katholicisme gaan uitdenken, dat met onzen godsdienst bitter weinig gemeen heeft. Hij is een reformator, die blijk geeft datgene wat hij wil veranderen en verbeteren, zoo bedroevend slecht te kennen dat men zich tegen wil en dank wel ergeren moet aan zijne domheden.

Daarbij komt dat de schrijver herhaaldelijk toont omtrent de zedelijkheid heel zonderlinge begrippen te huldigen, die iederen christen hinderlijk zijn. En dat alles is meer dan genoeg om zijne boeken over 't algemeen te rangschikken onder de gevaarlijke lektuur.

Hermann Herz zegt: Soweit kenne ich Rosegger, um sagen zu können, dasz er mit der Gesamtheit oder auch nur der groszeren hälfte seiner Werke durchaus nicht in die Volksbibliotheken gehört. Er ist der Schrittmacher für die Los von Rom—Bewegung und der Typus jener Halbgebildeten, die mit ebensoviel Aufdringlichkeit wie Unwissenheit über die schwierigsten religiösen Probleme schwatzen.

Met een volledige editie van zijne werken (als bij Staackmann, Leipzig, verschenen is), kunnen wij derhalve niets doen. Afzonderlijk dient nog gewaarschuwd o.a. tegen: *Mein Weltleben*, *Erdsegen*, *Sünderglöckel*, *Der Gottsucher*, *Das ewige Licht*, *Mein Himmelreich*, *I. N. R. I. Frohe Bottschaft eines armen Sünders*, *Die Schriften des Waldschulmeisters*, *Der Höllbart.*

De rest is ook niet heelemaal zuiver.

NIEUWE UITGAVEN

GODSDIENST EN WIJSBEGEERTE

Catholic Life. London. R. & T. Washbourne, Ltd. 8⁰ (VIII, 200) geb. sh. 2,6.

Een smakelijk uitgegeven en met platen naar werken van groote meesters versierd „Kerkelijk Jaar" zooals de ondertitel aangeeft: „The Feast, Fasts, and Devotions of the Ecclesiastical Year."

De uitwerking, die meer stichting en godvruchtige leering dan wetenschap zoekt, is getrouw aan 't motto:

> „Religion, if in heavenly truths attired
> Needs only to be seen to be admired".

Wat dit boek persoonlijks heeft is: dat ieder hoofdstuk over een of ander kerkfeest gevolgd wordt door 'n toepasselijk „Example".

De „Appendix" geeft „Explanation of Catholic Terms." „Decrees" over de veelvuldige H. Communie, de wekelijksche Biecht, Communie der kinderen, zieken, enz. OSCAR HUF S. J.

Biblische Zeitfragen. Ein Broschürenzyclus hg. von Prof. J. Rohr, Strassburg und Prof. Dr. P. Heinisch, Strassburg. Fünfte Folge, Aschendorffsche Verlagsbuchhandlung. Subskriptionspreis für die fünfte Folge (12 Hefte) 5.40 Mk. (pro Heft 45 Pfg).

Heft 1: **Riessler** (Dr. Paul). Der untergang des Reiches Juda und das Exil in Rhamen der Weltgeschichte (47).

Deze nieuwe reeks zet het verdienstelijk werk der Biblische Zeitfragen voort; als de vroeger verschenen jaargangen vragen en wekken de nummers van 1912 belangstelling voor menig onderwerp van scripturistischen aard. Door den populairen vorm zijn ook deze geworden nuttige bijbellessen voor iedereen.

Dr. Paul Riessler behandelt in Heft 1 de tijd van den ondergang van het Rijk van Juda en de daarop volgende Babylonische gevangenschap, een stuk Oostersche-wereldgeschiedenis van groote beteekenis en blijvende gevolgen. De schrijver heeft vooral geput uit de boeken van het Oude Testament (Koningen-Paralipomenon-Profeten), maar heeft niet verzuimd gebruik te maken van de critisch-geschifte teksten bij den Babylonischen priester Berossos, en de geschiedschrijvers Herodotus, Ctesias en Xenophon. De nieuwere werken over Assyrië, Babylon en Israël werden voor de samenstelling van dit boekje met zorg gelezen.

Heft 2: **Dausch** (Dr. P.). Die Inspiration des Neuen Testamentes (43) 8⁰, Preis 59 Pfg.

Het is niet de eerste keer, dat Dausch over de inspiratie schrijft; in 1891 gaf hij reeds uit: Die schriftinspiration. Eine biblisch-geschichtliche studie. Dit werk en o.a. de geschriften van P. Pesch leverden hem de stof voor bovengenoemde brochure; haar helder betoog laat èn de geschiedkundige èn de dogmatische kwestie voldoende zien. Zooals te verwachten was, komen ook andere met de inspiratie samenhangende vraagstukken ter sprake; zoo b.v. de waarheid in het bijbelsch geschiedverhaal, de encycliek van Paus Leo XIII *Providentissimus Deus* 18 Nov. 1893 met het door

sommige katholieke geleerden al te ruim opgevatte overgangszinnetje, eindigend met de woorden: *juvabit transferri.* Men kan zich gemakkelijk met de door den schrijver voorgedragen meeningen vereenigen; het hoofdstukje over de schoonheid van het N. T. is wel wat te beknopt.

Heft 3. **Nikel** (Dr. Johannes), Das Alte Testament im Lichte der altorientalischen Forschungen. IV, Die Patriarchengeschichte (52).

Van niet-katholieke zijde is in den laatsten tijd herhaaldelijk critiek uitgesproken tegen de oudtestamentische voorstelling van de geschiedenis der oudvaders. Er zijn er geweest die in Abraham, Isaak en Jacob niet langer historische personen wilden zien, maar menschgeworden Kanaanietische natuurgoden. Anderen hebben — in strijd met den Bijbel — het ontstaan van het Israelietische volk toegeschreven aan het samentreffen van niet met elkaar in verbinding staande Arabische stammen van het Sinaitische schiereiland; voor hen is het twaalfstammige geneologische schema van Israel niets anders dan een dichterlijke fictie. Weer anderen schrijven het oudtestamentische monotheïsme toe aan een bloot-natuurlijke ontwikkeling, die eerst in de dagen der oudere profeten haar beslag heeft gekregen.

Met groote scherpzinnigheid weerlegt Prof. Nikel van Breslau in bovengenoemde brochure tal van beschuldigingen tegen de geloofwaardigheid van de patriarchen-geschiedenis ingebracht. Bij de bespreking van Gen. c. 14 vooral toont hij zijn uitgebreide kennis der Oostersche literatuur.

Heft 4/5: **Bartmann** (Dr. B.), Das Reich Gottes in der heiligen Schrift (80).

Dit boekje teekent verzet aan tegen de modernistische dwaalleer, dat het „rijk der hemelen" (Mt. 4,17), „rijk Gods" (Mc. 1,14), „koninkrijk Gods" (Luc. 4, 43; 8, 1) der H. Schrift in louter eschatalogischen zin moet worden opgevat, n.l. als rijk van het einde der tijden, dat eerlang komen ging (vgl. Decr. „*Lamentabili*", n. 52; Denz.[11], 2052). In deze opvatting is natuurlijk geen plaats voor de instelling eener kerk, die het in verre toekomst gedachte koninkrijk voorbereiden maar tevens in eerste, onvolmaakte stadium verwezenlijken moet; daar is evenmin plaats voor de godheid van Jezus, die immers in strijd met de waarheid het komend einde als dra volgend voorstelde en zich hierin zoo blijkbaar vergistte, dat Loisy zich gerechtigd achtte te verklaren: „Jésus annonçait le royaume, et c'est l'Eglise qui est venue." *L'Evangile et l'Eglise*, 1902, p. 111).

Degelijke studie van de kanonieke en niet-kanonieke Joodsche literatuur, vooral van het Nieuwe Testament, stelt Prof. Bartmann in staat de traditie tegenover de modernisten te handhaven en geeft hem gelegenheid menige theologische kwestie te bespreken; ik noem b.v. de zichtbaarheid der kerk, de kennis van Christus in verband met de nieuw-testamentische voorstelling van het einde der dingen.

Heft 6/7: **Peters** (Dr. Norbert), Der Text des alten Testamentes und seine Geschichte (72).

In deze duidelijk geschreven brochure vindt men een overzicht van de tekstgeschiedenis van het Oude Testament van de vroegste Hebreeuwsche handschriften af tot de voorbereiding der nieuwe Vulgaat-editie toe, door Paus Pius X aan de Benedictijnen in het jaar 1907 opgedragen. 's Schrijvers groote belezenheid en degelijk critisch werk, aan meerdere bijbelboeken besteed, stellen hem in staat een schat van realia mee te deelen, waaruit de tegenwoordige stand der critiek, wat den Masoretischen tekst aangaat, gekend wordt. Bladz. 55 volg. spreekt hij over de authenticiteit der Vulgaat, door het Conc. van Trente vastgesteld in zijn 4e Sessio, Decretum de editione et usu Sacrorum librorum (Denz. [11], 785), waarvan hij de beteekenis tegenover de school van Card. Franzelin in gematigden zin uitlegt.

Heft 8: **Rohr** (Dr. Ignaz), Griechentum und Christentum (40),

Over hetzelfde onderwerp schreef P. Stan. von Dunin-Borkowski in de *Stimmen aus Maria-Laach* verleden jaar twee opstellen (Band 82, 388 ff., 520 ff.), getiteld: *Hellenistischer Synkretismus und Christentum.* Uit die artikelen en uit bovengenoemde brochure van Prof. Rohr kan blijken, hoe voorzichtig men zijn moet bij het beoordeelen van geestelijke stemmingen met het opstellen van vergelijkingen en ontleeningstheorieën. Alleen een zeer oppervlakkige beschouwingswijze stelt zich het Christendom voor als voortzetting in rechte lijn van het godsdienstig syncretisme der hellenistische wereld. Overeenkomst in terminologie bij Paulus en de Grieksche wijsgeeren van zijn tijd is nog geen bewijs voor sprekende overeenkomst in leerstukken of godsdienstige begrippen. Scherp teekent Rohr een diepgaand verschil, als hij schrijft: „Die Weltflucht des Stoikers ist also anthropocentrisch und selbstsüchtig, die Weltflucht des Apostels theocentrisch und selbstlos" (bladz. 15).

Heft 9/10: **Euringer** (Dr. Sebastian), Die Kunstform der althebräischen Poesie (80).

Het is niet gemakkelijk in de oudhebreeuwsche letterkunde poëzie van verheven proza te onderscheiden; men is het namelijk niet eens over de kunstvormen der oudtestamentische poëzie. In deze brochure der *Biblische Zeitfragen* wil de schrijver geen nieuw systeem opzetten; hij stelt zich eenvoudig voor het geheele materiaal over dit onderwerp te verzamelen en behoorlijk gerangschikt den lezer aan te bieden. Daarvoor moet een lange rij van geleerden, van Philo Iudaeus en Flavius Josephus tot Eduard Sievers, Zenner en Zorell achtereenvolgens aan ons voorbijgaan. Met groote nauwkeurigheid worden de verschillende stelsels besproken en beoordeeld.

DR. A. J. DANIELS S. J.

Brouwer (Dr. P. C. de) Mijn redelijk en schoon geloof. Tilburg, R. K. Jongensweeshuis. (54). f 0.35.

Een zeer goed, streng logisch boekje. Naar de bewijsplaatsen der H. Schrift wordt verwezen, en ieder zal die voor zich zelven

moeten naslaan. De schrijver geeft, zonder aanhalingen en omhaal van woorden, den gedachtengang. 1 De gang tot de Kerk. 2 De inrichting der Kerk. 3 De leer der Kerk. Aan hen, die zoeken naar het Geloof der Vaderen wijst deze leiddraad de goede richting.

Famulus (Th.) Maria en de Bijbel. Buurpraatje tusschen een protestant en een Roomsche over de Maria-vereering. Amsterdam. R. K. Boekcentrale. (87), 1913.

Op heel onderhoudende wijze wordt het recht der Maria-vereering door dezen bekenden Apologeet verdedigd. Daar is van niet-Katholieke zijde, na het Maastrichtsche Maria-Congres, blijk gegeven van zulke volslagen onkunde en vervalschingslust dat dit zeer duidelijke boekje prachtig op tijd komt. Voor goedwillende protestanten uitnemend, en voor Katholieken die hun geloof wenschen te kunnen verdedigen niet alleen, doch ook vragers en zoekers den weg willen wijzen, is het boek onmisbaar.

Goffine (Leonhard), Christ katholische Handpostille. Neu bearbeitet von W. Cramer. 4de editie. Paderborn. Bonifacius-Druckerei gr. 8^0 (20 en 738) geb. M. 3.—.

Een Katholiek huisboek, dat bij ons nog veel te weinig bekend is, en waarvan 'n Nederlandsche bewerking zeker welkom zou zijn.

Bij de grootste duitsche uitgevers zijn er sinds jaar en dag meerdere bewerkingen verschenen. Bij Pustet bv. heeft de door Ott bewerkte uitgave in 45 jaren tijds 52 edities gehaald in meer dan 300.000 exempl. In 1890 en 1896 werdt ze door Fr. Hattler S. J. omgewerkt en in 1909 had ze 't tot 61 edities gebracht. En dat is nog maar één van de vele uitgaven!

Deze „Handpostille" is 'n echt *liturgisch* huisboek: 't Kerkelijk Jaar, de Sakramenten, de Heiligenfeesten, de ceremonies der H. Mis en andere plechtigheden enz. enz. alles wordt er in behandeld: degelijk, eenvoudig en zeer stichtend. Voor priesters tevens een rijke bron voor liturgisch-ascetische onderrichtingen in den geest van het Kerkelijk Jaar! OSCAR HUF S. J.

Hattler S. J. (Fr.) Das hochheil. Messopfer. 4de edit. Innsbruck, Felizian Rauch. 8^0. (432) M. 1.70, geb. M. 2.20.

Deze vierde editie is vermeerderd uitgegeven door P. Arno Botsch S. J. Voor wie ooit iets van P. Hattler's ascetische werkjes en werken gelezen heeft, behoeven deze geen verdere aanbeveling. Hem, die P. Hattler nog niet kent, raad ik 'n kennismaking bepaald aan en wel door dit boek.

't Is geen liturgisch geschrift ofschoon het de Liturgie op vele plaatsen niet onaangeroerd laat, 't minst in hfdst. 18: *Das Geheimnis des Glaubens enthüllt in Wort und Bild.* Bedeutsamkeit und Geist der Zeremonien der hl. Messe".

P. Hattler beschouwt het H. Misoffer van den ascetischen kant en meer speciaal als „eine bleibende offenbarung des göttlichen Herzens Jezu".

Wat leert dàt boek ons het H. Misoffer hoogschatten en liefhebben en er geestelijke winst mee doen! Door wat pakkende

voorbeelden en vergelijkingen uit het dagelijksche leven weet Schr. ons alles zoo klaar voor den geest te brengen, zoo diep door te dringen tot ons hart.

De priester, die ooit geestelijke onderrichtingen heeft te geven over het H. Misoffer, zal in dit boek een schat vinden, hij zal 't met eere naast zijn ouden en nog altijd beminden „Von Cochem" zetten, misschien zelfs geeft hij aan P. Hattler in sommige opzichten de voorkeur. Een prachtig boek voor geestelijke lezing en leering. OSCAR HUF S. J.

Sammlung Kösel. Kempten u. München. Jos. Köselsche Buchhandlung. Elke aflevering geb. M. 1.—. dubbele No's M. 2.—.

Deze duitsche serie-uitgave 'n zusje van het fransche „Science et Religion" en ons „Geloof en Wetenschap" en vele andere, kondigt zich aan als: „Kompendien des Wissens und der praktischen „Weltkunde. Gemeinverständliche Arbeiten erster Autoren".

Inderdaad behoeft men den kleinen catalogus der tot nu toe verschenen 58 bandjes slechts in te zien om zich te overtuigen wat gelukkige keuze er reeds werd gedaan op alle gebied van wetenschap, en 't is zeker een niet gering onderpand van degelijkheid dat we als schrijvers dezer populair-wetenschappelijke boekjes veelal mannen aantreffen van erkend gezag.

1. **Baumgarten** (Mgr. Dr. P. M.) Verfassung und Organisation der Kirche, 2de editie, kl. 8° (167) geb. M. 1.—.

Dit boekje verklaart ons op onderhoudende en heldere wijze de organisatie der R. K. Kerk. De doelmatigheid van deze uiteenzetting, en zelfs een zekere noodzakelijkheid daarvan, behoeft geen nader betoog. Men bedenke slechts dat meer dan 265 millioen Katholieken vereenigd zijn in de van Rome uit bestuurde heilsgemeenschap der R. R. Kerk en dat dit „gewaltige Verwaltungsgebäude" eigenlijk slechts door 'n betrekkelijk klein aantal van ingewijden meer nauwkeurig gekend wordt.

In 3 aanhangsels behandelt Schr. nog: 1 Die evangelische Landeskirche in Preussen. — 2. Die Kirche Englands. — 3. Die orthodoxe Kirche Russlands. Hier en daar zou misschien 'n opmerking kunnen worden gemaakt bv. op blz. 43 bij de eerste tot tweede alinea, doch het geheel wordt er niet minder om.

2. **Weinmann** (Dr. K.) Geschichte der Kirchenmusik. 2de editie, kl. 8°. (186) geb. M. 1.—.

Alleen een uiterst bekwaam vakman kon in staat zijn om in een zoo kort bestek, en met zooveel succes, den ontwikkelingsgang te schetsen dezer liturgische kunst.

Der Gregorianische Gesang — Das deutsche Kirchenlied — Die Anfänge der mehrstimmige Musik — Die niederländische — römische-venezianische Schule — Die deutschen Meister—Die Restauration der Kirchenmusik — Die Instrumentalmusik: en dat alles verdeeld in meerdere geledingen en met groote zakenkennis en interessant behandeld, dwongen een musicus als Mgr. Mitterer het getuigenis af: „Dies ist gewiss das gediegendste Kompendium, daswir nun bezitzen".

3. **Baumstark** (Dr. A.) Die Messe im Morgenland. kl. 8°. (184) geb. M. 1.—.

Van den auteur getuigt Mgr. P. M. Baumgarten: „die geradezu phänomenale Gelehrsamkeit und erstaunliche Belesenheit des Verfassers ist in den weitesten wissenschaftlichen Kreisen bekannt". Bij meer dan één bespreking van zijn artikels in 't tijdschrift „Oriens Christianus", dat Dr. Baumstark redigeert, kan men eenzelfde getuigenis lezen. Een verbazend materiaal heeft de geleerde Schr. hier verwerkt zonder daarbij over-wetenschappelijk-onverstaanbaar te worden. Na een inleiding over den „naam en bestanddeelen der oostersche Mis", wordt in het eerste deel behandeld: hare ontwikkelings-geschiedenis van af den „Urzeit" tot op heden. Daarbij worden de „Denkmäler" der oostersche Mis sinds de 3de eeuw: de west- en oost-syrische, de klein asiatische-bijzantijnsche Mis, in menigvuldige, liturgische vormen en invloed nagegaan.

Het tweede deel schetst ons den opbouw der oostersche Mis in heel haar samenstel.

Zij, die zich voor Liturgie interesseeren, zullen er van genieten.

4. **Lübeck** (Dr. Konrad) Die christlichen Kirchen des Orients. kl. 8°. (206) geb. M. 1.—.

Een kleine „Konfessionskunde" van het christelijk oosten. Ter plaatse heeft de auteur zijn stof bestudeerd.

De oostersche kerk-groepen en enkel-kerken, — de scheiding en pogingen tot weder-vereeniging tusschen Oosten en Westen — de kleine Oostersche kerken — de grieksche kerk — haar tegenwoordige organisaties — de geüniëerde en niet-geüniëerde — de orthodox grieksche kerk — het godsdienstig leven der oostersche Christenheid — het dogma, de cultus, 't volksgeloof, de discipline en de interconfessioneele betrekkingen der oostersche kerken: dit alles wordt met kennis van zaken, kort, helder en onderhoudend behandeld. Wie van zooveel interessants gaarne op de hoogte is en den tijd voor meer uitvoerige studie mist, wordt hier in groote trekken voldoende ingelicht.

5. **Dreves** (Dr. G. M.) Die Kirche der Lateiner in ihren Liedern. kl. 8°. (203) geb. M. 1.—.

De auteur zelf, door zijn menigvuldige geschriften, losse studies en vooral door 't reuzenwerk der „Analecta hymnica medii aevi" met Clemens Blume s. j. bekend als *de* hymnoloog beveelt dit werkje meer dan voldoende aan: 't Is een literair- historisch overzicht van 't wordingsproces der latijnsche hymnenpoëzie. Alleraangenaamst doet 't ons aan den tekst rijk doorvlochten te zien met eigen hymnen-vertalingen: Dreves blijkt hier een niet onverdienstelijk dichter! De latijnsche tekst der 40 aangehaalde proeven is in 'n aanhansel afgedrukt. Een „Register" verhoogt de praktische bruikbaarheid. S.

Seminariste, (Le livre du Petit) 32. (XVI-300) Avignon. Aubanel frères 1 fr. 25 et 2 fr.

Een keurig boekje van den schrijver van de „Pailettes d'Or,'

eene gouden pen op het gebied der stichtende lectuur. Sommige zijner werken beleefden 4, 5 tot 600 drukken, 't geen veel zegt.

De hoofdafdeelingen zijn: Le Petit Seminaire en lui-même, la vie au Petit Seminaire, Obstacles à la formation et à la vie morale au Petit Séminaire, conclusion générale en Appendice: La sainte Messe.

't Is goedgekeurd en aanbevolen door Z. D. H. den Aartsbisschop van Avignon. FONVILLE.

Stach, (Ilse von) Missa poëtica. Kempten, Jos. Kösel. (40) 16° geb. M. 1. — en M. 2.50.

De ondertitel beduidt ons dit keurig uitgevoerde bundeltje als „Ein Zyklus religiöser Lyrik. Lieder, Betrachtungen und rhapsodische Hymnen in freiem Anschluss an den Text der hl. Messe."

't Mag ons verwonderlijk voorkomen maar 't is de eerste keer dat een gedichten-krans ter eere van 't H. Misoffer werd gewonden. Als zoodanig alleen reeds is dit boekske de volle aandacht waard van die meegaan in de ten onzent zóó zeer bloeiende Liturgische Beweging.

Of deze cyclus inderdaad als poezie zóó hoog verdient te worden aangeslagen als menig duitsch kritikus het deed, durf ik niet uitmaken, dat er eenwel een devote, stichtende stemming van deze gedichten uitgaat, die weldadig aandoet en weerklank zal vinden in menig hart, meen ik wèl te mogen beweren.

OSCAR HUF S. J.

Weert, (De) Kleine Liturgie. Mechelen. Wed. Paul Rijckmans. (128) post 8° fr. 0.60.

Een heel aardig volks-liturgie boekje, waarin in 't kort behandeld worden het „Kerkelijk Jaar," „De Ceremoniën der H.H. Sacramenten", en „De Ceremoniën der H. Mis." Een alphabetisch register vergemakkelijkt het gebruik, vet-druk en rand-nooten geven mooi overzicht. Jammer dat de taal ons Nederlanders niet altijd zal bevallen. Naast vermeerdering van kennis zocht dit boekje ook zoo direkt mogelijk vermeerdering van godsvrucht. Een enkele opmerking: Dat de priester op Goeden Vrijdag bij de Kruis-vereering de „*wonden* van den Gekruiste" kust, is niet geheel juist (blz. 28). Op blz. 45 mis ik een naderen uitleg van „Het Kerkelijk Jaar wijdt *twee* feesten toe aan de vereering der Smarten van Maria." (Zie: Van Palmzondag tot Paschen" blz. 176; blz. 323 no. 2). Aanbevolen! OSCAR HUF S. J.

GESCHIEDENIS EN HULPWETENSCHAPPEN

Albers (P.) S. J. De Hoogeerwaarde Pater Joannes Philippus Roothaan, 21e Generaal der Societeit van Jezus, en de voornaamste lotgevallen zijner Orde. Met bijlagen en portret. Nijmegen, L. C. G. Malmberg, 1912. 2 dln, (VII, 407 en 490).

Historiewerk eerste klas, gelijk van den bekenden schrijver te

verwachten was. Hoofdbron van deze levensschets, gelijk de voorrede zegt, waren de aanteekeningen van P. Jos Manfredini, die trouwens ook reeds zelf zijn noten tot een samenhangend geheel verwerkte. Dat boek verscheen nimmer, doch bleef in handschrift bewaard. Toch stelde de schrijver dezer nieuwe biografie zich geenszins met diens mededeelingen tevreden: de brieven van en aan P. Roothaan, zijn werken en rondgaande brieven, de officieele stukken der Societeit werden ijverig doorzocht. Zoo kwam een werk tot stand, beantwoordend in methode en inhoud aan de nieuwste eischen, en vol van de interessantste bijzonderheden. Een aantrekkelijk boek, vooral voor hen, die in nauwere relatie staan tot de Societeit van Jezus of haar geschiedenis bijzonder liefhebben, maar toch ook zonder twijfel voor allen, die belangstellen in kerkelijke en godsdienstige gebeurtenissen van dien veelbewogen tijd (1785 — 1853). Dor geschreven is dit geschiedwerk niet: alom straalt door warme sympathie voor den verheven held dezer bladzijden; doch een wat keuriger bewerkte stijl zou niet schaden.

H. DUURKENS.

Bynum (G. van) S.J. Handboek der kerkelijke geschiedenis voor inrichtingen van Hooger en Middelbaar Onderwijs. Nijmegen, L. C. G. Malmberg. (176) 8⁰ f 0.90.

Dit leerboek is geschreven om Pater Albers voortreffelijke Kerkgeschiedenis dienstig te maken voor inrichtingen van hooger en middelbaar onderwijs. Op oordeelkundige wijze heeft de schrijver — Albers op den voet volgend — de voornaamste gebeurtenissen der kerkelijke geschiedenis, de belangrijkste uitingen van eeredienst, kerkelijk leven, wetenschap en kunst bijeengebracht in een vlot geschreven, duidelijk overzicht. En zoo hebben wij thans een schoolboek voor de kerkelijke geschiedenis, dat aan onze R.K. college's kan worden gebruikt, dat ook buiten dien kring nut zal stichten. Wie het „Handboek der Algemeene Kerkgeschiedenis" heeft leeren waardeeren, zal het verschijnen van Van Bynum's „Handboek der kerkelijke geschiedenis met vreugde begroeten.

DR. A. J. DANIELS S. J.

Chauvin (L'abbé A.) et **Bidois** (G. Le) La littérature française par les critiques contemporains. 2 vol. in-16 (XII et 558, VIII et 640) Paris Belin Frères. 3 fr. 50 et 4 fr.

De Fransche litteratuur van het Chanson de Roland tot aan Lamartine en Victor Hugo bestudeerd aan de hand van de beste critici: Nisard, Villemain, Sainte Beuve, Paul Albert, A. Vinet, H. Taine, F. Brunetière, J. Demogeat, J. Lemaître, E. Faguet, E. Legouvé, enz. En hunne critieken, mooi gekozen, met betrekking tot bepaalde onderwerpen, een afgerond geheel vormend, worden, en dit is het voornaamste, aangevuld, onderstreept of *gerectificeerd* door de hoogst bekwame verzamelaars, zelf litteratoren van naam.

Zoo'n boek zocht men, niet waar? Welnu het bestaat en thans in een nieuwen, geheel omgewerkten druk. Gaarne werk ik mede

het bekend te maken, opdat de tallooze prullen eindelijk worden vervangen door goede boeken, zoo van gehalte als van richting.

Alle leeraren en studeerenden middelbaar onderwijs, allen beoefenaars van Fransche litteratuur ten zeerste aanbevolen.

LEERAAR M. O.

Kayser (Friedrich) en **Roloff** (Ernst N.) Aegypten einst ûnd Jetzt. Mit Titelbild und 189 Abbildungen Herdersche Verslagshandlung. Freiburg im Breisgau. (335) gr. 8⁰. M. 7.

Dit is de derde, geheel omgewerkte editie van een uitnemend boek. Iedereen, die belang stelt in de oud-Aegyptisch. Cultuur, en die de geschiedenies van dit altijd boeiende wonderland tot heden ten dage volgen wil, zal met vrucht en ook met blijvend genoegen dit fraaie werk kunnen lezen en raadplegen. Voor de niet-Aegyptologen vervangt het inderdaad de niet of uiterst moeilijk te consulteeren vakboeken. DR. AL. SLYPEN S. J.

Kurth. (Godefroid) Manuel d'histoire universelle à l'usage de l'enseignement moyen, 2 vol. in 16 (160 et 188) Namur, Lambert de Roisin.

Waar de groote geschiedkundige zich heeft willen nederzetten om een handboek voor het Middelbaar Onderwijs te schrijven is voor de zooveelste maal het groote gewicht van goede leerboeken over deze stof bewezen.

Wat men op dit gebied ontmoet is gewoon treurig.

Mij is o. a. een boek bekend voor H. B. S. een Gymnasia, waarin men Jeanne d'Arc had vergeten.

Nemen wij toch boeken, waarin de gesta Dei niet worden vergeten, dan alleen zal de jeugd leeren, waar verbetering in de toekomst is te zoeken.

Ter kennismaking ten zeerste aanbevolen. H. F. VAN M.

Leménestrel (Ch.) L'Instruction en France date-t-elle de la Révolution? 12⁰ (304) Honoré Champion, Paris. Prix: 3 fr. 50.

De vraag, die den titel van dit boek uitmaakt, zou eene allerzotste moeten heeten, als er niet meermalen een zoo mogelijk nog zotter bevestigend antwoord op was gegeven, gelijk men in de sectarische werken tegenwoordig in Frankrijk kan lezen, welke schoolwijsheid vaak door geleerden (!), zeker niet ter wille der waarheid, word nagepraat.

't Is eene dwaasheid als die over de „duistere middeleeuwen," den bijbel door Luther aan het volk gebracht, den Sint Bartholomeusnacht, enz, enz. Duizendmaal herhaald door domkoppen met geleerde maskers of leugenaaars met uitgestreken waarheidsgezichten.

Het boek bestaat uit zes afdeelingen: Het Onderwijs in Gallië vóór en tijdens de Romeinsche heerschappij; het Onderwijs gedurende de eerste helft der Middeleeuwen (van de Vde tot de Xde eeuw, de Merovingische en Carlovingische tijdvakken); het Onderwijs gedurende de tweede helft der Middeleeuwen (van de XIde

tot de XVde eeuw); het Onderwijs gedurende de Renaissance (2e helft van de XVde en XVIde eeuw); het Onderwijs in de XVIIde en de XVIIIde eeuw; het Onderwijs tijdens de Revolutie, benevens uit een Bijvoegsel: het Onderwijs te Dreux.

In bijzonderheden zal ik niet treden; alleen dit: het boek is vlot geschreven, hoogst boeiend, geeft documenten, cijfers en bewijsgronden van het beste gehalte, in één woord, een kostelijk geschrift in het belang der Katholieke zaak.

Waar ik bovendien zeker van ben: vele Katholieken zelfs zullen verbaasd staan over de verbreiding van het onderwijs in die tijden en hoe het, ook het hooger onderwijs, voor de armsten zelfs bereikbaar was.

Dat men nu leze en beter oordeele; 't slaat alles ook terug op ons land en onze apologie. H. F. VAN M.

Maria-Joseph (Pater) Broeder en Zuster, Pater Doussot en Moeder Elisabeth van het Kruis, Karmelites. Brugge, Desclée. (192) en 32 pltn. 8°. 0 fr. 80.—, 1 fr. 30.

Een heerlijk boek! Het leven van twee kinderen, buiten alle kennis van God in de allereerste jaren opgevoed, door Gods genade tot ons H. Geloof getrokken en later schitterende figuren geworden in onze H. Kerk.

Eene levende en levenwekkende geschiedenis vol historische herinneringen o. a. van de Pauselijke Zouaven.

Mijne jongens hebben het boek mij om strijd ter lezing gevraagd. Gaarne heb ik hun deze karaktersterkende lectuur gegund.... H. F. VAN M.

Retté (Adolphe) Au pays des Lys noirs, Souvenirs de jeunesse et d'âge mûr. 12° (VIII 316) P. Téqui, Paris Prïx. 3 fr. 50.

Een nieuw boek van den bekenden bekeerling Adolphe Retté, den schrijver van *du Diable à Dieu*, *un Séjour à Lourdes*, *sous l'Etoile du Matin*, *dans la Lumière d'Ars* en meer andere werken.

In het land „des lys noirs" geleidt het ons, te midden van anarchisten, gnostieken, occultisten, enz., onder wie de schrijver heeft verkeerd en bijna was vergaan. Uit zijne woorden spreekt geheel zijn gerechte haat tegen de ellendige leerstellingen dier verdwaalden en met dreunenden slag hamert hij den tegenstander de bewijsgronden in den kop.

Verder komen er nog herinneringen in voor aan boulangisme, eene verkiezingscampagne, zelfs aan een Nederlandschen spiritist, en met bijtenden spot maakt hij de moderne schoolmoraal af.

Een boek vol beteekenis, met harde waarheden, niet in bloemen verborgen, maar immer vol oprechtheid en zonder mededoogen ook voor zich zelven.

Jongeren zullen wellicht beter doen het niet te lezen, wijl hier en daar realistische passages in voorkomen, maar voor ontwikkelden, die helder willen zien.... H. F. VAN M.

Sharpe Grew (Edwin & Marion). Rambles in Holland. Mills & Boon. 49 Rupert Street, Londen (339) 6 Sh.

Een uitgebreide Baedeker, keurig uitgegeven, mooie foto's en zeer welwillend jegens de bewoners van „the land of windmills and dykes." De schrijvers hebben een open oog voor de schoonheid van ons land en overladen de bewoners met complimenten. Zij gewagen van onze „extreme courtesy," wij zijn „scrupulously clean," „very obliging;" wat wil men nog meer? En toch is dit boek een ongenietbaar voor Katholieken. De schrijvers hadden op het titelblad moeten aanduiden: „for Protestants only."

Dat de schrijvers door een Engelschen bril ons land bekijken, begrijpen wij; dat ontstemt ons niet; dat zij den Protestantschen bril opzetten en daardoor alles beoordeelen, kunnen wij vergeven; maar dat zij anti-katholiek zich toonen, geen eerbied hebben voor onzen godsdienst, en ten slotte smalend en oneerbiedig daarvan gewagen, maakt ons ontevreden en doet ons het boek met al zijn moois in een hoek gooien.

Zij kunnen niet helpen dat hun overzicht van de „History of Holland" schromelijk partijdig en onnauwkeurig is: zij hadden blijkbaar geene andere bron dan Motley's „Rise of the Dutch Republic;" en dit is aan buitenlanders niet zoo kwalijk te nemen. Maar hun smalend, spottend, hooghartig schrijven over den Katholieken godsdienst hadden zij kunnen en moeten vermijden. Zij hadden het liefhebberen in Geschiedenis moeten nalaten en zich bepalen tot het beschrijven van hetgeen in ons land zoo schilderachtig schoon is. Maar nu wast onze tegenzin met ieder hoofdstuk en wanneer zij eindelijk een beeld van de H. Maagd een „SMILING DOLL" noemen, dan raakt ons geduld op en het boek gaat den hoek in. Dat zij geen letter Hollandsch verstaan, begrijpen wij; maar waarom wagen zij zich aan vertalingen? In Monnikendam vinden zij in den gevel van een MELKHUIS het „motto:" LOOFT GOD BOVEN AL," dit vertalen zij „LET ALL CATTLE PRAISE GOD." Eigenlijk reeds te veel over zulk een boek. Wie over rouwkoop klagen moet, heeft dit aan zich zelven te wijten.

CHR. D. GR. S. J.

ONDERWIJS EN OPVOEDING.

Angelus Series of Dainty Books for Gifts. half linnen, verguld op snee, f 0.75, of leer dito f 1.50. R. & T. Washbourne, Londen.

Recht snoeperige boekjes, uitmuntend geschikt voor kleine souvenirs of gelegenheidscadeautjes. Zij zijn meest van godsdienstigen aard. In hun fraise linnen en hun smaragd groen geperst kartonpapieren omslag met gouden letters, hebben zij toch niets weg van kerkboekjes. „Glimpses of Heaven" een kort leven van Dante en een beschrijving des hemels volgens zijn Paradiso, alsmede „Life Science and Art" vertaald uit het Fransch van Ernst Hello durf ik een ieder aanbevelen. De andere „On Kindness", „Jesus and the Soul", „On Holy Communion", enz. geven in hun titel genoegzaam hun inhoud aan om een vèilige keuze aan den lezer zelven over te laten.

V. D. B.

Bos (P. R.) Beknopt leerboek der aardrijkskunde. Herzien door J. F. Niermeijer, 14de druk, Groningen, Wolters (330).

Het boek is uitmuntend en bekend genoeg. Wij bepalen ons tot de aankondiging dezer nieuwe uitgave.

Duyser (J. L. Ph.) en **Goor** (G. van), letterkundig leerboek. 2de dl. Bloemlezing uit de werken van de voornaamste schrijvers der 19de eeuw. 6de dr., Groningen, Wolters (330).

Een werkelijk mooie bloemlezing. Over 't algemeen is de keuze der stukken bizonder goed.

Hoeven (M. J. van der), handelszinnen ter verklaring in het Fransch met woordenlijst, Purmerend, J. Muusses, (80) 16° f 0.80.

Voor de practijkexamens in handelscorrespondentie.

De eerste twintig paragrafen houden geleidelijk rekening met de moeilijkheden der spraakkunst, de laatste twee honderd zinnen zijn aan dagbladen en tijdschriften ontleend.

Men werke ze door met een uitstekend leeraar, die *ook de practijk kent.* H. F.

Möller (Dr. A.) Verpleging in het Huisgezin. Uit het Deensch door Mevr. J. E. Gorter — Keyser. 1913. Amsterd. H. Meulenhoff. (633). f 5. geb. f 5.75.

Een zeer praktisch boek, vooral ook omdat de hulp van den geneesheer niet ondervangen wordt door zoogenaamde huismiddeltjes. Iedere huisvrouw (en ook anderen) zal dr. Möller dankbaar zijn voor de duidelijke en klare aanwijzingen omtrent verpleging-eerste hulp bij ongelukken — kinderverzorging. De huismiddelen, die gegeven worden, zijn voorzichtig gekozen, zoodat er geen gevaar voor misbruik is indien men zich houdt aan de voorschriften. En bovendien worden zij slechts aangewezen voor gevallen, waarin men toch niet licht naar een dokter om raad zal gaan, of waarin spoedige hulp en verzachting een eerste vereischte is. Het boek zij in volle overtuiging, dat het zeer nuttig kan zijn, den lezer aanbevolen. DR. V. M.

Pluim. (T.) Keur van Nederlandsche woordafleidingen. Purmerend, Muusses. (196) 160, f 1.25.

Dit boek is geschreven ten dienste van kweek- en normaalscholen, candidaat- hoofdonderwijzers, gymnassia en H. B. Scholen.

Het zal daar uitstekende diensten bewijzen, al was het alleen maar om de studie meer op den woordenschat te richten.

H. F. LEERAAR M. O.

Pluim (T.) Nederlandsche Spraakkunst; 2 dln. Purmerend, J. Muusses. (244 en 244) 16° f 1.25

Ten gebruike bij de studie voor de hulp- en hoofdakte en op inrichtingen voor M. O. zegt de titel.

Het eerste deeltje bevat de leer van den volzin en de woordsoorten, het tweede de buiging, woordvorming, klankleer en spelling.

Geene dorre opsomming van regels maar eene heldere, vaak

vergelijkende uiteenzetting, die tot recht en grondig begrip der regels voert en ze gemakkelijk leert onthouden.

Soms een stapje op het veld der historische spraakkunst niet als doel, maar als middel.

Alles te zamen een uitstekend boek. H. F.

Simons (L.) Vondels dramatiek. Amsterd. Mij. voor Goede en Goedk. Lectuur (160).

Dit is een prachtig boekje, en ik vond 't jammer dat ik hier niet de mooiheid ten volle kan uitspreiden voor den lezer. Wie Vondel wil begrijpen, zijn leven, zijn kunst, zijn taal, vindt hier wat hij weten moet. In kort bestek staat hier alles bijeen, en het is een degelijke inleiding voor allen, die de werken van onzen grootsten dichter willen lezen en . . . genieten. DR. S.

Soddy (Frederick). The Interpretation of Radium. London, Murray (XVI + 284) 8°. Illustr. 6 sh.

Dit boek geeft in den vorm van voordrachten een beschrijving van de verschijnselen, die men bij radium en verwante stoffen waarneemt, en een verklaring dier merkwaardige verschijnselen. Van Soddy, een der premiers op dit nieuwe gebied der natuurwetenschap, kan men niet anders dan up-to-date werk verwachten, wat dan ook geleverd is. Ook als vulgarisator blijkt schrijver echter geen geringe verdiensten te bezitten. Eenige kennis van natuur- en scheikunde wordt ondersteld: 't is een boek „de haute vulgarisation". Maar wie deze elementare kennis bezit, hem zal de lezing, ten minste wat de meeste hoofdstukken betreft, een genot zijn enkele theoretische uiteenzettingen bevatten wat veel herhalingen;

Een philosooph zal sommige uitdrukkingen afkeuren, als b.v. de bewering, dat de energie, omdat zij geen materie is, immaterieel is. De beschouwingen over verleden en toekomst der aarde hadden voor een goed deel beter achterwege gebleven, de mooie gedachten, die wij ook hier vinden, maken phantastische of zelfs valsche beschouwingen niet goed; het wordt zelfs stootend voor den geloovigen lezer, als de schrijver spreekt van „the legend of the Fall of Man". DR. P. HOENEN.

Tinbergen (Dr. D. C.) Gedichten uit de 17e eeuw. No. 5 en 6 van de serie „Van alle Tijden". Groningen, Wolters, (no. 5, 1912, 96 blz.) (no. 6, 1913, 87 blz.)

Een goede verzameling. Niet altijd kunnen wij ons vereenigen met hetgeen in een kort woord over dezen of genen dichter wordt gezegd. Bij „het hoghe liedt-Salomons" wordt tekst van den Staten-Bijbel gegeven, dit onthoude men. Sommige van de minneliedjes zijn een weinig koppig. DR. S.

Whitaker's Almanack (voor 1913) 1037 bldz., 3 gld.

The International Whitaker (voor 1913) 527 bldz., 1.20 gld.

De oudere broeder, die reeds van het jaar 1868 de rol van den „onmisbare" speelt op elke Engelsche leestafel, vraagt dit jaar een eereplaatsje aan zijn zijde voor zijn jongeren broeder. En

het is niet alleen uit dankbaarheid voor bewezen diensten, dat wij dit verzoek inwilligen. Want met de nauwkeurigheid en helderheid te midden van een overvloed van inlichtingen, zoo eigen aan den oudere, is de jongere meer modern, meer onbevangen, minder eilandbewoner. Waar Whithaker senior slechts 1½ bldz. voor ons land en koloniën ter beschikking had wijdt junior er acht flinke bladzijden aan. Toch, wie Engeland en zijn bestuur en koloniën goed kennen wil, hem blijve de oudere aanbevolen, want de jongere vervangt den oudere niet, maar vult dien slechts aan. Natuurlijk behoef ik niet te zeggen dat beide boekdeelen van uitstekende inhoudstafels voorzien zijn. L. VAN DEN BIESEN.

KUNST

Schilders, Hollandsche, van dezen tijd. Amsterd. Uitgevers Mij, „Elsevier". Folio serie (12 afl.) f 11.40, afzond. afl. f 1.25.

Beelo (Caroline): Eduard Karssen, (13 blz. 1 portr. 7 pltn.) — *Erens* (F.): Isaac Israels (15 blz. 1 portr. 6 pltn.) — *Marius* (G. H.): Jac. van Looy (15 blz. 1 portr. 7 pltn.) — *Meester-Obreen* (A. de): Willem de Zwart (15 blz. 1 portr. 7 pltn.) — *Steenhoff* (W.): Nicolaas Bastert (17 blz. 1 portr. 6 pltn.) — *Timmerman* (A. W.): J. Akkeringa (12 blz. 1 portr. 7 pltn). — *Timmerman* (A. W.): Willem Witsen (18 blz. 1 portr. 8 pltn.) — *Verster* (C. W. H.): J. S. H. Kever (14 blz. 1 portr. 7 pltn.) — *Veth* (Corn.): Floris Verster (20 blz. 1 portr. 10 pltn.) — *Vries* (R. de): G. W. D. Dijsseldorf (20 blz. 1 portr. 12 pltn.) — *Zilcken* (Ph.): Marius Bauer (19 blz. 1 portr. 12 pltn.) — *Zilcken* (Ph.): G. H. Breitner (14 blz. 1 portr. 8 pltn.)

NIEUWE LETTEREN.

NEDERLANDSCH

Bowen. (Marjorie). Ik zal handhaven. Naar het Engelsch door M. F. de Bas. 's Gravenhage D. A. Daamen 8° (441) f 2.40, stempelb. f 2.90.

Marjorie Bowen heeft drie harer werken gewijd aan onzen Koning Stadhouder Willem III. In dit eerste maken wij den oorlog van 1672 mee.

Met groot talent schetst zij ons de eenzame jeugd van Prins Willem, zijne verheffing tot Stadhouder, Kapitein-generaal van het leger en Admiraal-generaal der Vloot.

Het edel karakter en de groote hoedanigheden der Gebrs: de With doet zij alle recht wedervaren.

Dit boek is goed, het geeft ernstige, leerrijke en toch boeiende lectuur, doch is zeer protestantsch. M. WALRE.

Bowen. (Marjorie) Beschermer van het Geloof. Naar het Engelsch door M. F. de Bas. 's Gravenhage 8° (314) f 2.40, stempelband f 2.90

Dit boek is hoofdzakelijk gewijd aan het huwelijk van Prins Willem met Mary Stewart, en de eerste jaren doorgebracht in den Haag.

Het karakter dier edele Vrouw leeren wij hier grondig kennen en bewonderen. Het ligt in den aard der zaak dat wij onze waardeering dikwijls anders moeten plaatsen dan de schrijfster — en ook enkele historische bedenkingen hebben. Maar het boek kan gerust worden gelezen. M. WALRE.

Bowen (Marjorie). Voor God en den Koning, naar het Engelsch door M. F. de Bas, 's Gravenhage, D. A. Daamen, 8° (353) f 2.40, stempelband f 2.90.

Dit laatste werk dezer triologie, spant mijn inziens de kroon. Meesterlijk geeft M. B. hier geteekend het edele karakter van Prins Willem III. Zijne groote bekwaamheden als staatsman en legeraanvoerder doet zij alle recht wedervaren.

De vele intriges waaraan hij was blootgesteld verheelt ze ons niet. En scherp doet zij uitkomen hoe een laaghartige Suntherland door zijn huichelarijen een rol gespeeld heeft in het leven van Willem III.

En dat Willem III niettegenstaande zijn uiterlijke onverschilligheid een innige gehechtheid voor zijne gemalin koesterde, bewijst ons de diepe smart bij haar vroegtijdigen dood. Ongetwijfeld zal dit boek de sympathie voor Prins Willem III in veler harten doen opbloeien. Niet altijd is de auteur getrouw aan de historie; wij vergeven haar dit gaarne; zij deed het om haar held meer te doen schitteren. Mochten sommigen dit boek wat al te eenzijdig vinden dan breng ik hun in herinnering dat M. Bowen eene Anglikaansche is. Trouwens voor ons Katholieken is de Koning Stadhouder lang niet de kwaadste geweest. M. WALRE.

Nog eens wil ik duidelijk verklaren dat men het standpunt der schrijfster in het oog moet houden bij het lezen der bovengenoemde werken. Zij maakt hare protestantsche helden wat al te mooi. Waar zij met katholieken te doen heeft zooals in: A knight of Spain, wordt zij grof en bar. Daar is zij ook volsterkt te verwerpen! WALRE.

Doyle (Conan) Om de Roode Lamp, feiten en fantasiën uit het Medisch leven. Bewerkt door J. P. Wesselink-v. Rossum. W. de Haan, Utrecht.

In dit boek komen personen voor, die, in het godsdienstige, zulke averechtsche opinies er op na houden, en, in het zedelijke, zulke rare avonturen beleven, dat de vertelsels, die het bevat, voor de jeugd totaal verboden kost zijn, en voor volwassenen eveneens zeer te ontraden. De vertaling... nu, op verschillende plaatsen zouden wij liever van vertaaloefening spreken, en die dan nog niet al te best geslaagd. H. W. S.

Eschstruth (Nathaly von) Vae victis. Utrecht, Bruna. (344). 3°. f 125.

Echte feuilletonlectuur! Een cynisch ongeloovig, koud-onzuiver, in alle opzichten weerzinwekkend wijf wint door hare millioenen een man, die een andere liefhad en door die edele vrouw wederkeerig bemind werd.

Zij spot met God, huwelijk enz. Zij leeft ongebonden. Wordt eindelijk met haar broer vermoord door een beroemden salon-bandiet.

En de man haast zich terug naar zijn eerste liefde. De strekking van dit boek is goed: hoe zij worden gestraft die zich verzetten in waan en hoogmoed tegen God. Daar evenwel de praatjes der heidensche millionaire en hare daden het daglicht niet kunnen zien, is dit stellig geen boek voor jonge meisjes. Zooals ik echter door mijn eerste woord reeds aanduidde: de roman is niet mooi, onmogelijk, overdreven, en slecht geschreven. De vertaling is om krampen te krijgen, vooral de eerste helft. Op den omslag staat uitdagend Vae Vict*us*! A. GIELEN.

Hageman (Felix) Aan den zonkant. Amsterd. Holkema & Warendorff, (179) f 2.25.

Verhalen en schetsen, soms in den trant der Falklandjes. De *Reis naar Parijs* is niet pluis.

Hoven (Térèse) Overwonnen. Amersfoort. Valkhoff en Co. 8° (232) f 2.90.

Drie verhalen. No. 1 is de geschiedenis van een tot armoede vervallen meisje. Ze aanvaardt eene betrekking als gouvernante, en huwt met den oom harer leerlingen. Een huwelijk zonder liefde uit louter berekening. Hij is een speler en een drinker. Hun kind is geestelijk en lichamelijk mislukt. Heftige tooneelen doen zich voor. Zij verwijt hem 't ongeluk van hun kind en stelt scheiding voor. Als hij weigert, ontvlucht ze de echtelijke woning.

Haar schoonzuster neemt haar op als de gouvernante harer meisjes. Ze heeft veel omgang met den gouverneur der jonge Graven. En als zij, door een samenloop van omstandigheden weder tot armoede vervalt, geeft zij zich aan dezen dweeper.

Haar man ontdekt haar verblijfplaats en stelt pogingen in het werk haar weder bij zich te krijgen. Hij wil zich een groot gezin scheppen en de Russische Kerk staat geen scheiding toe. Als zij nu verneemt dat haar man zijn naam wil schenken aan 't kind harer schande keert ze tot hem terug.

No. 2 Tante Laura houdt er gevoelens à la Freule Lohmann op na. Hoe wij daarover moeten denken is duidelijk aangetoond in No. 4 van dezen jaargang blz. 109.

En 't nichtje van tante Laura, die Lucie, vind ik voor een 35-jarige dame van onzen tijd wel wat al te naief.

No. 3. komt hier hoofdzakelijk op neer dat wij vernemen hoe een vrouwelijke advokaat door den dood van haar eerste cliente een man krijgt. Het klinkt wel een beetje dwaas een stervende dame te hooren verklaren: De Parken hebben mijn levensdraad afgesneden. 't Is waarlijk een geschikt uur om nog mythologische malligheden te verkoopen! Voor wie het nog niet heeft begrepen voeg ik er nadrukkelijk bij: dit boek deugt niet. M. WALRE.

Malthzahn (E. von). Op vasten grond. Naar het Duitsch, Nijkerk G. F. Callenbach, 8° (367) f 2.90.

Een mooi boek en een goed boek voor Protestanten. Minder geschikt voor ons. Het behelst de bekeering van een modern dominee tot het geloof zijner Vaderen. M. WALRE.

Messerer (Th.) Trouw tot in het einde. Eene geschiedenis uit het Duitsch. 1913, 's Bosch. Leesbibl. v. d. Mij der Kath., Illustratie. (94).

Een geschikt boek voor onze bibliotheken.

Orczy (Baronesse). Een ware Vrouw. Uit het Engelsch door H. A. en W. J. Cornelissen, 's Gravenhage, Blankwaardt en Schoonhoven (215), f 1.10.

Lake, de verloofde van Louise Harris, is de erfgenaam van Lord Radclyffe. Plotseling daagt een nieuwe neef op, doet zijn rechten gelden en Lake valt in ongenade. Men beschuldigt hem van een moordaanslag, maar Louise ontdekt den waren schuldige. Zij trouwt met haar Lake, die zijn rechten op de erfenis hersteld ziet. Dit boek zou er door kunnen indien de schrijfster niet zoo onmeedoogend den spot dreef met wat zij „Conventie" gelieft te noemen. Nu kan deze lectuur een schadelijken invloed uitoefenen. M. WALRE.

Ovink-Soer (M. C. E.). Een verloren leven, Amersfoort, Valkhoff en Co., 8° (218) f 2.90.

Een bundel met 5 kleine verhalen. No. 1 geeft ons het leven van een Javaansch meisje, dat haar meesteresse en haar man schandelijk heeft bedrogen. No. 2 is wel aardig geschreven, doch onbeduidend. No. 3 en 5 is niet goed; ontrouw van een Javaansche en een Europeesche Vrouw. En no. 4 is de geschiedenis van een flirtende gezelschapsjuffrouw. Voor jonge menschen is dit boek verkeerd en oudere zal het vervelen. M. WALRE.

Ridder (André de). De gelukkige Echt van Mijnheer Dingemans. 's Gravenhage, Dickhoff Jr. (203) f 1,90.

Hortende, schokkende zinnen als het geroffel van klompen op een bevroren weg; in het teekenen der karakters keer op keer tegenspraak; vervelend door ellenlange herhalingen en zoogenaamd psychologische uitrafelingen. Een boek zonder eenige waarde. Om toch lezers te vinden speculeert de schrijver op wellust en hartstocht, en stopt zijn boek vol sexueele smeerlapperij. Vergeef dit ruwe woord, maar het drukt nauwkeurig uit wat ik wilde zeggen en wat ik voelde bij het lezen; verachting! A. GIELEN.

Ring (Barbra). Nora Liese. Naar het Noorsch door Mevr. van der Linden—van Eden (194).

Neen, het is of de schrijfster haar andere mooie boeken, vol humor en blijde natuurlijkheid heeft willen begraven. Nora Liese is een boek van somberheid en zonde, niet afschuwwekkend door ruwe realiteit maar neerdrukkend in hopelooze smart over de ellende van het leven. Men zorge dit boek uit de handen van jonge meisjes te houden. A. GIELEN.

Roland Holst-van der Schalk (Henriette). Thomas More. Een treurspel, Rotterd. Brussé (105).

Ziehier een specimen der verzen, en zoek het grammaticaal verband:

Southwell bezwoer
zijn aandacht was hij zoo bij zijn taak geweest,
dat niets tot hem drong van hun beider spreken.
Maar snel rees Morus op, en weder klonken
Zijn strenge woorden door de dompe zaal;
„Southwell, waarom bevlekt gij uw geweten
met valsch te zweren?"; en hij verhaalde hoe
hij den leugenaar had gemerkt, begeerig
happend naar 't woord, dat hem More zou verderven,
gespannen luistren, en toen 't uitbleef, den
schurk had gezien met een gebaar van wrevel
Zich afwenden, of hij 't niet kroppen kon.

Het is er, maar men moet tweemaal lezen om het te ontdekken en zoo is het bijna overal. Uit de historische aanteekeningen blijkt dat de dichteres Thomas More vooral vereert als den vader van het utopisch socialisme, dat het wetenschappelijk dito voorafging.

A. GIELEN.

Stratz (Rudolf) De Witte Wade. Naar het Duitsch door A. E. Nuys Posthumus. Alkmaar, Gebr. Kluitman. 8° (255) *f* 1.90.

Ibsen laat een zijner heldinnen zeggen: „Ik zou toch zoo graag eens in mijn leven flink willen vloeken".

En om nu eenmaal iets te beleven was ze ontsnapt aan haar man en wilde overnachten in een Alpenhut; daar ontmoette ze een Duitschen Baron en ze vatte vlam. Haar man, een echte goederik, ontdekt alles; hij wil haar behoeden voor een misstap en de liefde tot haar kind is haar redding.

En als ze afscheid neemt van den Baron zegt ze hem; „— nu mogen wij 't wel zeggen dat we elkander liefhebben — met geheel ons hart! Dat zullen wij met ons nemen als wij elkander verlaten. Dat blijft onze schat en ons heiligdom, en niemand anders behoeft te weten wat ons dat kost—.

Ik ben blijde dat wij hier afscheid van elkaar mogen nemen in het aangezicht der bergen die ons hebben bijeen gebracht. De wereld daar omhoog is verheven boven het alledaagsche en leelijke.... zij is rein en wit — en al zijn wij voortaan dood voor elkander, wit en rein is het ook tusschen ons gebleven...."

De beschrijving der Alpen en hun met sneeuw bedekte kruinen en gletschers is waarlijk mooi. Jammer dat die dwaze en verkeerde liefdesgeschiedenis en het belachelijke gefilozofeer daarover het boek ongenietbaar maken.

M. WALRE.

Snieders (Dr. August) Anne Dieu-le-veut. Nijmegen, Malmberg. (160).

Deze herdruk behoeft geen woord van waardeering; het boek is bekend genoeg aan ouderen en ook het nieuwe geslacht zal het gaarne lezen.

FRANSCH.

Audibert (M.) PILLERAUD; afkeurenswaardig om de tooneelen van ontucht, dronkenschap enz. — **Febvre** (Y. Le). LE SANG DES EMEUTES; De schrijver pronoceert zich als een heiden, die de opkomst van het Christendom betreurt. Christus wordt versmaad, en Ferrer verheerlijkt — **Gendre** (Ch. le) L'ABBÉ SULPICE; een schotschrift in romanvorm — **Olivaint** (M.) LES DERNIERS OISEAUX; zeer zinnelijk — en een andere novelle in dit zelfde boek beschuldigt de missionarissen van slecht leven. Zoo is er nog meer; in 't geheel: onbeduidend en ongewasschen — **Pourcel** (Georges) UN BOHÉMIEN PASSA; Pourcel teekent in de belangwekkende figuur van een barbier ons een „pourceau". Het heele boek riekt overigens naar varkensvleesch.

Bar (Aug.) Le besoin d'Aimer. Paris, Plon-Nourit. 3. fr. 50.

Een eigenaardig boek; mijns inziens tamelijk onbeholpen en waarschijnlijk van een eerstbeginnende. Het heele verhaal van de reine liefde eens jongen mans voor een meisje, dat hij toevallig ontmoette, en daarna weer moet verlaten, is buitengewoon onwaarschijnlijk en niet zeer belangwekkend. DR. L. DAURIAC.

Beaume (G.) Cyprien Galissart, lauréat du conservatoire. Fontemoing. 3 fr. 50.

Cyprien wordt naar Parijs gezonden op kosten zijner geboortestad. Hij bekwaamt zich daar in de muziek en in minnespel, wint het hart van een jong meisje en keert met haar terug naar zijn land om er gelukkig te leven. Het boek is goed voor volwassenen. DR. L. DAURIAC.

Boyer-Karr (V.) Pauvres Diables. Paris, Ollendorff. 3 fr. 50.

De pauvres diables zijn deugnieten, die ons een treurig beeld geven van moreel verval. Een dame is in de weer van deze gezonkenen goede menschen te maken en voor een enkel paartje gelukt het. Het boek heeft een zedelijke strekking, maar sluit al wat naar God of Godsdienst zweemt zorgvuldig buiten. DR. L. DAURIAC.

Capon (Alph.) Récits du Nord. Paris, Tallandier. 3 fr. 50.

Het boek is stellig niet voor iedereen geschikt; hier en daar zijn bladzijden die moreel beduimeld zijn. DR. L. DAURIAC.

Delavelle (H). L'île enchantée. Paris, Grasset. 3. fr. 50.

Voor volwassenen. Het verhaal is zeker niet al te gewoon, en nogal sterk romantisch. Een heer en een juffrouw komen door schipbreuk terecht op een verlaten eiland en leven braaf en platonisch. Dan komt er een schip en de juffrouw vindt een verloofde terug, dien zij al lang dood waande. De heer van het eiland is daarover zóó bedroefd dat hij maar weer spoedig terugkeert naar de eenzaamheid. Maar eindelijk keert de dame tot hem weder en nu zullen zij gelukkig worden en elkaar trouwen. DR. L. DAURIAC.

Hullet (Marie-Anne). Celle qui manqua. Paris, Grasset. 3 fr. 50.

Om de vervolgingen van hare stiefmoeder te ontgaan, maakt het meisje zich van kant. Dat is simple comme bonjour, maar niet erg verkwikkelijk. Een groot deel van dit boek is stuitend en stootend. DR. L. DAURIAC.

Parn. (Francisque) En Silence, Paris, Lethielleux. 1 fr.

Daar zijn wel eenige aanmerkingen te maken op dit boek; maar zooals het voor ons ligt behoort het toch tot de betere lectuur.

De eindindruk is goed.

Roure (H. du) La petite Lampe. Paris, Lethielleux. 1 fr.

De petite Lampe is een meisje, secretaresse van een geneesheer, die zich in de politiek heeft geworpen en er zijn geweten bij verloren heeft. La petite Lampe is zijn goede geest en brengt den man weer tot betere gevoelens. Een aardig boekje, voor iedereen.

DR. L. DAURIAC.

Simon-Müller (Marie) L'autre Werther, roman. Paris. B. Grasset, 3 fr. 50.

Charles bemint Odile en zal er weldra mee gaan trouwen. Plotseling krijgt hij eene uitnoodiging om een jongmensch van hoogen huize in zijne studie te leiden gedurende de vacantie. Dat gaat en hij vertrekt naar Biarritz. Zijn onderwijs is uitstekend; Maxime, zijn leerling loopt hoog met hem weg en diens zuster wordt verliefd op hem. Maar de mama van Antoinette wil niets van dat alles weten en zendt Charles, den anderen Werther, weg.

Deze, die Odile zijn hart niet meer kan aanbieden, gaat naar Amerika. Na eenige jaren als beroemd geleerde teruggekomen, raadt men hem Odile te huwen, maar hij wil eerst onderzoeken, of zijn hart nog aan Antoinette hecht en gaat naar de badplaats, waar zij, inmiddels gehuwd, vertoeft. Bekoring tot zelfmoord. Overwinning door het geloof. Ziek worden tengevolge eener gevatte koude en sterven.

Er zouden enkele bemerkingen te maken zijn over den opzet, maar dat is bij de meeste romans het geval.

Laten wij liever met genoegen gewagen van de echt christelijke bedoeling van de schrijfster, die over eene uitmuntende pen beschikt en ons zeker nog menig goed boek zal brengen.

Geschikt voor ieder, die van reine liefde mag lezen en eene degelijke beschrijving, zonder zinnelijkheid, van het uur der bekoring. VAN M.

DUITSCH

Kretzer (Max) Die Verkommenen. Berliner Sittenroman 6e Auflage. Leipzig, Elischer, M. 4. geb. M. 5.

Zooals al de werken van Kretzer, ruw en scabreus. Geen boek voor ons.

Maria-Madeleine. Brennende Liebe. Leipzig, Elischer. M. 3.50. geb. M. 4.50

Wie de hartstochtelijk-immoreele gedichten kent van Marie-Madeleine (Barones von Puttkamer) zal voorzichtig dit boek ter hand nemen. Al spoedig bemerkt hij dat zijne voorzichtigheid niet overdreven was. Deze novellen-bundel is slecht! FEDERER.

Schlicht (Freiherr von) Frauen! Humoristisch-Satirische Plaudereien aus einer glücklichen Ehe. 1913. Leipzig, Elischer (152) 8°. M. 2. geb. M. 3.

Erg overdreven en tamelijk flauw, ofschoon hier en daar wel aardige en geestige opmerkingen voorkomen. Volgens den schrijver: die Frauen sind sich alle gleich — nur die Hüte sind verschieden! Het boek is van onschuldige grappigheid. FEDERER.

Wassermann (Jakob) Der Man von Vierzig jahren. (227) 3 M.

Een rijke grondbezitter, na tien jaren van gelukkig huwelijk, gaat op avontuur. Hij leeft met verschillende vrouwen, en maakt meer dan eene ongelukkig, zelfs tot den dood. Ten laatste is hij zoo verward in de strikken eener zangeres, die overigens heel wat fatsoenlijker is dan hij zelf, dat hij naar zijn vrouw gaat en haar wil voorstellen te scheiden. Maar als hij thuis komt is zijn geliefd dochtertje ziek en hij blijft. Dan komt de Fransch-Duitsche oorlog en hij trekt ten strijde, wordt verwond, door zijn vrouw verpleegd en voelt weer iets voor haar. 't Is gewoonweg potsierlijk hoe die moderne schrijvers omspringen met moraliteit en fatsoen; 't is erg bedroevend tevens. FEDERER.

ENGELSCH.

Bowen (Marjorie), A. Knight of Spain. London. Methuen. 8 vo (312) linen 6 sh.

Wel trof het mij, dat „I will maintain", waaraan deze schrijfster veel van haar bekendheid in Holland dankt, erg protestantsch van kleur was. Maar toen schreef zij over zaken, die zij kende en begreep, en men kan er licht overheen stappen, als iemand wat overdrijft ten voordeele van een ander, vooral als dit onze vaderlandsche helden geldt.

In dezen roman echter waagt de schrijfster zich al te ver op het gladde ijs en aan vooroordeel en onwetendheid, eer dan aan slechten wil durf ik het toeschrijven, dat dit werk menigeen stooten zal. De roman van Don Juan zelf, is wat men kon verwachten, (ik blijf er natuurlijk buiten of dit geschiedkundig waar is), een reeks van onbezonnen liefdesgeschiedenissen. Maar dit daargelaten; het travesteeren van hetgeen den Katholiek heilig is en dierbaar, laat het dan ook zonder opzet geschied zijn, is onverdragelijk.

De liefde tot God en zijne H. Moeder wordt gemengd met wreedheid, bijgeloof en misdaad; er worden eeuwige aflaten („perpetual indulgence!") verleend; de priesters verzekeren den koning dat zijn zaligheid zeker is; het biechtgeheim wordt geschonden; de kloosters zijn de plaats, waar een minnend meisje moet wegkwijnen; en de groot inquisiteur laat de ketters verbranden om weer wat ruimte te krijgen in zijn gevangenissen. Tegenover Philips,

wiens godsdienst belachelijk wordt gemaakt, op wien telkens de verdenking rust van de wreedste en laagste misdaden, staat in al zijn beminnelijke onschuld de Prins van Oranje, die geen landbezit, wat zeg ik, zelfs geen eer verlangt, maar wiens eenig levensdoel is, zijn vaderland van Rome en Philips te bevrijden. Is dit geschiedenis of kinderpraat? Ik weet zeker dat iedere Katholiek, en ik hoop dat menig ontwikkeld Protestant dit boek met weerzin zal vervullen. L. V. D. BIESEN.

Caven (Stewart). Palmers Green. Londen, Putman's Sons, 8^0 (374) linnen 6 sh.

Een weekelijk en voor het practische leven ongeschikt man is Matthew Higg. Toch veronderstelt de schrijver in de ziel van dien man een innerlijke kern hard als graniet, onvatbaar voor gevoel, beredeneerd, vastbesloten. Al zijn uitingen van liefde en hartstocht zijn slechts de golfbeweging aan het oppervlak van een diepen, ijskouden, stilstaanden poel. Nooit, zelfs niet tegenover zijn vrouw Beatrice spreekt zijn hart, maar daar waar deze hem genegenheid en liefde schenkt, weet hij niets terug te geven dan wat uiterlijk vertoon altijd met een ijskoude berekening van het waarom en waarvoor. Als hij bemerkt, hoezeer Beatrice door zijn grove onverschilligheid en verveling gegriefd is, laat hij 't kind maar aanrukken dat zij hem schonk, en tracht hij door voorgewende liefde voor hun gemeenschappelijken schat zijn vrouw tot kalmte te brengen. De schrijver stelt ons dus een pathologisch geval voor, een natuur die haar evenwicht heeft verloren, en doet dit niet zonder verdienste. Maar daar had hij het ook bij moeten laten. Nu vindt die man een onmogelijk ontploffingsmiddel uit, waarmede hij heel de wereld wil gaan veranderen. Als hij zijn eerste proef er mede neemt op een rots aan de kust, ontmoet hij daar Kitty een kantoormeisje. Voor de grilligste schijnredenen beginnen nu onverkwikkelijke flirtaties met dat vulgaire kind. Huiselijke twist en het vertrek zijner vrouw zijn 't gevolg. De man, die nu een ploert blijkt te zijn, gaat voort met het hof te maken aan Kitty, totdat deze van haar jaloerschen minnaar hoort, dat Matthew al gehuwd is. Zij verklaart met Britsche rondborstigheid: „If you think you can have a game with me, you're very much mistaken. That 's all". Dan volgt delirium (waarom is mij niet duidelijk) en eindelijk half in drank en half uit wanhoop slikt hij zijn eigen ontploffingsmiddel op. Van nu af is de toestand niet alleen tragisch, maar zelfs beneden melodrama. Ten laatste komt zijn vrouw terug en Kitty stuurt een huwelijksaankondiging, die mevrouw in vreugde aan de keukenmeid en hun dochtertje toont, met de woorden: „Pa's verliefde is dood". Vulgair en niet aan te bevelen.

L. V. D. BIESEN.

Cobb (Thomas) A. Marriage of inconvenience — Mills & Boon, Lmtd 49 Rupertstr. Londen W. (316) 6 sh.

Geen slecht boek, maar toch alleen voor volwassenen. Eene gewone liefdesgeschiedenis met het gewone verloop: zij krijgen elkaar.

De moeielijkheden, die dit huwelijk in den weg stonden, waren: van den kant van het meisje (Nina), dat hare moeder eene slechte vrouw is; en dat deze moeder Nina als een onecht kind voorstelt, om van een goedaardigen neef-erfgenaam geld los te krijgen. Van den kant van den jongen man (Vernon Harford) bestond het bezwaar in het verzet van eene getrouwde zuster, die tot den eersten stand behoorde, en eene bedilzieke tante, die het slechte gedrag van de moeder en het verschil in stand onoverkomelijke hinderpalen vinden.

Maar alles komt terecht. De moeder wordt, van bedrog overtuigd, naar het buitenland gezonden; de blaam omtrent Nina's geboorte blijkt ongegrond, en Vernon Harford stelt zijne zuster en tante en verdere vrienden voor een „fait accompli".

Niet onverdienstelijk wordt hier beschreven hoe de hoofdpersonen bijna allen hun mond voorbij praten; terwijl de jonge man er aardig slag van heeft om ongewenschte ondervragingen onbeantwoord te laten en de aandacht der vragenden af te leiden.

Dit weinige kost 6 shillings = f 3.60. CHR. D. G. S. J.

Cole (Sophie). In Search of Each Other. London Mils & Boom. 7 vo (311) linen, 6 sh.

Marcelle verliest haar vader in den doolhof van Londen, al woont hij later bijna in haar onmiddelijke nabijheid, al denkt de lezer telkens nu toch moet zij hem vinden. — (missehien wel eens heel eventjes: och vond zij hem nu maar), — Londen doet zijn naam van doolhof eer aan en weigert zijn prooi te geven. Een ondoordringbare scheidsmuur blijft tot het laatste oogenblik toe tusschen vader en dochter opgetrokken. Mij dunkt, dat het boek er op zou gewonnen hebben, als de lezer minder spoedig het geheim doorschouwd had en eerst aan het einde op aannemelijke wijze had zien opgehelderd. Van de drie juffers die zich het lot der verlaten Marcelle aantrekken is de vroolijke Beatrice Austen aardig geschetst; Mr. Pendreth de tandarts en Johung brengen een comisch element in 't verhaal. Daar een dame de pen voert valt het ander geslacht geen hooge waardeering ten deel. Zonder de flinke politieagenten uit en het heeft den half toerekenbaren Mr. Pendreth, den ontredderden Mr. Causton en den schurk Tovey als zijn eenige vertegenwoordigers. Maar zoo iets straft zichzelf. Dr. Mary, de begaafde vrouwelijke dokter, is niettegenstaande al de edele hoedanigheden van hart en geest, zoo weinig vrouwelijk, zoo onaantrekkelijk, dat de schrijfster zelve verklaart: „She had no real vocation for marriage". Het is een goed leesbaar boek, dat ik zonder aarzeling mag aanbevelen. L. V. D. BIESEN.

Fletcher (J. S.) Adventures of Turco Bulhoorthy. London, Washbourne. 8vo (159) ill. linen 2 sh. 6 d.

Een frisch, opgewekt jongensboek, gezond en levenslustig als Turco zelf, een jong varensgezel, wiens avonturen wij medemaken. Door 't laatste verhaal alleen loopt een lichte liefdedraad, die leidt tot het huwelijk van Turco, als passend slot voor zijn lotge-

vallen en jongensjaren. Met wat al te veel zorg is elke uiting van godsdienstige gevoelens vermeden. Daar het boek geen gevaar loopt de jeugdige verbeelding te overprikkelen en toch elken jongen boeien zal, durf ik deze verhalen van spelevaren en schatten vinden een goede aanwinst voor onze jongensboekerijen noemen.

L. V. D. BIESEN.

Martindale (C. C., S. J.) In God's Nursery. London, Longmans, Green & Co. 8°. (225) linen 3 sh. 6 d net.

Fr. Martindale heeft reeds menige bijdrage op het gebied van vergelijkende godsdienstwetenschap geleverd. Dit nu is een bundeltje klassieke verhalen van zijne hand, welke reeds vroeger in de „Month" veel lof mochten verwerven. Zijn doel in deze geleerde mijmeringen, al is dit doel dikwijls eenigszins verstoken, is volgens de gegevens van Kerkvaders en klassieke schrijvers, de oudheid en de ouden zoo levendig mogelijk aan ons voor te stellen. Hun godsdienst en zeden, hun verlangens en teleurstellingen, in één woord hun leven zoo gelijk aan en toch zoo verschillend van het onze, zal dan een streven toonen naar de waarheid en het geluk, welks volheid hun toen nog onbereikbaar was: „Tendebantque manus ripae ulterioris amore", zooals hij Vergilius laat spreken. De wijze, waarop hij die tegenstelling uitwerkt, verraadt een liefde en eerbied voor de klassieken, zooals die nog in 't aloude Oxford bloeit. Daarom juist zullen deze schetsen slechts voor de klassiek ontwikkelden en meer letterkundig aangelegden moeten blijven, want velen zullen deze keurige beschrijvingen met al hun eigenaardige klassieke eruditie niet waardeeren.

L. V. D. BIESEN.

Wrench (Mr. Stanley) The Court of the Gentiles. London. Uills & Boon 8o. (427) linen 6 sh.

Rachael zelve moet die phantastische zegswijze, welke het boek tot titel voert, telkens en telkens aan haar vriendinnen uitleggen. Geen wonder; want in welk brein zou 't opkomen, dat zij hiermede bedoelt: „vele vrouwen dolen rond in 't voorhof der heidenen en durven het binnenste hof van het geluk niet binnentreden." Allons, als we elkaar maar verstaan! De roman geeft ons de lotgevallen van drie schrijfsters, welke ten laatste allen haar geluk vinden en zoo uit „the Court ot the Gentiles" sukkelen. Rachael, de hoofdpersoon, blijft mij onbegrijpelijk. Een lieve vrouw, vol zorg voor een ieder, bemind zelfs door haar dienstboden, blijkt haar vrienden slechts te gebruiken, ja zelfs haar minnaars, om kopij te hebben voor romans. Later trouwt zij met een ongeneeslijken zieke, die op wonderlijke manier toch weer geneest. Zij moet de schets, welke zij ouder gewoonte van hem reeds gemaakt had, verbranden. De andere twee vinden hun geluk, de een in het huwelijk, de ander in geld en eer. Een aardige schoolmeesteres, die trouwt; een valsche, bitse dame van gezelschap, die ook trouwt; een vulgaire, berooide hertogin, die niet trouwt; een danseuse die haar minnaar moordt en zelf vermoord wordt, . . . al dat moois en nog veel meer, slaagt er niet in dit voortbrengsel dezer dame,

welke zeker nog in „the Court of the Gentiles" versmacht, tot aangename lectuur te maken. De beschrijvingen zijn bovendien zoo vrij, het beoordeelen van zedelijk kwaad is zoo onverantwoordelijk dat de lezing aan niemand wordt aanbevolen. L. V. D. BIESEN.

VOOR DE JEUGD.

Protheroe (Ernst) De lotgevallen van Myddleton. Naar het Engelsch door Marie Steenhoff. Bussum, Paul Brand. 325 en 3 gekl. pltn.

Een spannend boek voor ouderen en jongeren, heel romantisch. Jasper beleeft allerlei avonturen in Europa zoowel als in de wildernissen van Afrika. „Zijn leven was een aaneenschakeling van belangrijke gebeurtenissen en verrassingen geweest." En op 't einde blijkt hij in plaats van een arme jongen de rijke George Patterson te zijn, die een lieve bruid naar het altaar mag voeren. „Dat de hemel hen beiden zegene!" Ook zeer geschikt voor volkslectuur.

Sonnefels (Amanda) Aus denkwürdiger zeit. Breslau, Goerlich. M. 1.

Nogal aardig. Speelt aan het hof van hertog Karl August van Sachsen-Weimar en later in Weenen.

Wienecke (Ernst) Beim Krähenschuster, Breslau, Goerlich M. 1.25. geb. M. 1.50.

Deze schoenmaker is de opvoeder van den zoon zijner zuster, Hij doet het heel goed, en 't boekje is wel interessant.

TIJDSCHRIFTEN.

Le Charivari, illustré, satirique, politique et financier. Paraît le Samedi sur 8 pag in 4° Adminstr.: 10, Rue de la Bourse, Paris Abonnem: 12 fr.

Vroeger was deze periodiek antiklerikaal en soms dubbelzinnig. Dit is nu alles beter geworden — het weekschrift is katholiek en niet kwetsend in zijne karikaturen. Alleen de bespreking der tooneelstukken is veel te toegevend. Wij geven het oordeel van LÉON JULES in GUIDE GÉNÉRAL DE LECTURES:

... la chronique théâtrale est... la seule page du journal qui laisse vraiment á désirer. Le reste peut être discuté mais n'offense en rien la morale ou la foi. Par ailleurs, les caricatures sont amusantes, spirituelles, pleines de verve; les articles sont bien composés, malicieux, finement humoristiques. — *Le Charivari* mérite donc d'être rangé parmi nos meileurs journaux satiriques. —

VARIA.

Een waarschuwing. Men zendt ons naam en woonplaats eener katholieke firma, die een kalender aanbiedt aan hare clientele. Dat is heel gewoon. Doch op den omslag staan advertentie's waarin boeken worden aanbevolen, die niet allen onschuldig en goed zijn.

Wij hebben natuurlijk den naam weggelaten; want het is al heel duidelijk dat van den kant der firma geen sprake is van verkeerd opzet. Doch mogen wij een weinig tot voorzichtigheid manen.

Bestaande kalenders worden bedrukt op verlangen met een firmanaam, en kunnen zoodoende door de uitgevers tegen matigen prijs worden geleverd, Daar is niets tegen van zulk een aanbod gebruik te maken, als maar de verspreiders (i. c. de handelaars) zich eerst willen overtuigen of de kalander niets bevat, dat in strijd is met hunne principepen. Anders krijgen wij het ongewenschte geval dat zij èn reclame maken voor hunne artikelen, èn onbewust voor andere dingen, wier verspreiding zij zeker niet op hun geweten zouden willen nemen.

Te beginnen met den nieuwen jaargang van dit Tijdschrift, zullen wij den lezers gelegenheid geven boeken te koop of ter ruiling aan te bieden en te vragen. Wij weten dat wij verschillende van onze abonné's daarmede een goeden dienst zullen bewijzen.

Laffe praktijken. In *Het Schoolblad* heeft gestaan, en werd overgenomen door het Nieuwsblad voor den Boekhandel, de volgende mededeeling van den heer J. S. Verburg:

„Dezer dagen nam de onderwijzer een boekje van een der leerlingen in beslag, dat door zijn titel geheel iets anders deed verwachten, dan het inhield.

Kunt gij zingen? Zing dan mee! Ik dacht dadelijk aan het bekende boekje van *Veldkamp* en *de Boer;* maar verbeeld U mijn ergernis, toen het een prul met allerlei schuine moppen, voor volwassenen en kinderen totaal ongeschikt en grof zedenbedervend bleek te zijn.

Bedoeld persprodukt is uitgegeven door *D. Ringers* te Zutphen. Jammer genoeg is het ding vermoedelijk al vóór 1 November uitgegeven, anders zou het misschien mogelijk zijn de auteurswet te laten toepassen". (N.B. De auteurswet heeft hier niets te doen, misschien wel de wet ter bestrijding van zedeloosheid. Dergelijke boeken zende men aan den officier van justitie. Red.) De heer Verburg vervolgt aldus, en wij stemmen gaarne met hem in:

„Vrijheid van drukpers is een mooi iets, maar als men zoo iets leest, vraagt men toch in allen ernst of zoo'n uitgave niet strafbaar moest zijn. En nog treuriger vind ik het, dat een groote lummel van een jongen dergelijke lectuur in zijn bezit kan krijgen".

Wij raden ouders en voogden toch scherp toe te zien op de boeken, die de jongeren lezen. Want er is veel bederf!

Encyclopédié de la lecture. De Leuvensche Keurboekerij zendt het bijvoegsel (voor 1913) op haar grooten kataloog onder dezen nieuwen titel de wereld in. En dat mag wel, want dien wijdschen naam verdient het werk zeker. Voor hen die, vooral betreffende Fransche lectuur, een goeden en kundigen raadsman in huis willen hebben, doet zich thans een uitmuntende gelegenheid op ter kennismaking. Dit supplement werd ons toegezonden door de R. K. Boekcentrale te Amsterdam, welker naam gedrukt staat op het titelblad.

IN EIGEN KRING	WIJ NOODIGEN LEZERESSEN EN LEZERS UIT „IN EIGEN KRING" DE VERSCHILLENDE VRAAGSTUKKEN TE BESPREKEN, OVER WELKE WIJ EÉN OORDEEL VRAGEN. BRIEVEN AAN DE REDACTIE TE ZENDEN VOOR DEN 1STEN VAN ▪ ▪ ▪ ▪ ▪ ELKE MAAND ▪ ▪ ▪ ▪ ▪

VRAAG: *Welke zijn de beste meisjesboeken (leeftijd 15 tot 18) die U kent in het Nederlandsch?*

Antwoorden:

Op eene vergadering van R. K. Onderwijzeressen werden genoemd: NANNY V. WEHL, *De kleinkinderen van Mevr Beukema.* ANNA SUTORIUS. SUZE ANDRIESSEN, *Augusta* en *'t Leven op Erkestein.* JET V. MERLE, *Toetie Walter.* CHRIST. VETTER, *Drie kleine Burgers. De Heiligênlêvens* van P. Kronenberg mogen mijns inziens niet ontbreken. Kwamen nog in onderstaande antwoorden.

L. P. PR.

Ben ik nog niet te laat met mijn boeken? Ik heb nog gevonden: ALB. STEENHOFF-SMULDERS: *Jan van Arkel* en *Jacoba van Beieren.* MARIA KOENEN, *de Witte Burcht.* ANNIGJE MAAT, *Nelly Degensteijn;*

J. BR.

Onderstaande boeken heb ik grootendeels zelf gelezen: De werken van MELATI VAN JAVA en LOUISA ALCOTT. HECTOR MALOT: *Alleen op de Wereld.* MARIA VAN FRIESLAND: *Jong Leven. Riddertrouw* en *Hunnenburcht* van LOUIS VAN ARKEL. X.

Geschikt als meisjes-lectuur acht ik nog:

De werken van V. D. LANS en MATHILDE. van MEVR. V. D. LANS: *Frenske in den vreemde.* van NANNIE V. WEHL: *Huize Labor. De kleinkinderen van Mevr. Beukema.* van AUGUSTA VAN SLOOTEN: *'t Pension van Tante Saar.* VAN J. V. MAURIK: *Jan Snees, Krates.* VAN CHR. VETTER: *Drie, Held en Martelaar. Verhalen; Kleine Burgers; Het Volkslied.* N.

Hierbij stuur ik een lijstje van meisjesboeken. Ze zijn genomen uit de bibliotheek van de Kweekschool.

Verkeerd begrepen, FLORENS MONTGOMERY *Max Heller,* HENRI CAUVAIN. *De kleine Lord,* FRANCIS HODGSON. *Gravin Hallstein,* ANNA HELDEN. *De werken van Jules Verne. De Leeuw van Moddersprruit; De held van Spionkop; De overwinnaar van nooit gedacht; De verkenner v. Christiaan de Wet; De kolonist van Z.-W. Afrika; (allen van* L. PENNING.) *Een slachtoffer van het biechtgeheim* van SPILLMAN. *De Tocht naar Damiate; Kruis en adelaar; Om den keizerskroon, Een bloem in den kerker, Gregorius de Groote, Koning Karel en Widukind, De Roomsch koning,* (allen van J. R. V. D. LANS). *Andreas Hofer,* WITLOX. *De ontvluchte banneling,* GUY TORNEL. *Vondeling en Harpenaar,* P. LOUWERSE. *Boeiende Novellen,* FRITS DÖRING. *De*

nachtraven, SNIEDERS. *Om een ziel*, DR. MENTEN. *Het valsche Russische Goud*. JAN FEITH. *Jan v. Arkel, Jacoba v. Beieren*, van ALBERTINE STEENHOFF-SMULDERS. *De verdwenen krijgsgevangene*, K. TANERA. *Frankrijk's leliën en Andreas Hofer* van WITLOX. *De zwanenhoeve* en *De plasmolen in 't Lissedal* van MGR. MENTEN. *Zelfkennis en zelfbeheersching*, B. M. MATURIN. *Het geheimzinnige kasteel*, W. HERKENBACH. *De vloek Gods* en *Mij is de wrake* van MGR. MENTEN. *Canticum Graduum*, WILLEM SMULDERS. *De goudgelokte fee* en *Kruidje roer me niet* van AGATHA, *Klaverblad van vier*, TINE V. BERKEN. R.

Ik heb mijn meisjes gegeven eenige boeken van TINE V. BERKEN: *De dochters v. d. Generaal*: heel mooi — *Rudi Willenborg*, echt gewone, dagelijksche gebeurtenissen, maar op zoo prettige onderhoudende wijze verteld, dat men er heusch niet af kan blijven. AUGUSTA V. SLOOTEN; haar werken bevallen mij ook wel: *Nannie Waller* is voor meisjes van 17-18 jaar geschikt, een boek vol humor *Huize Kikkervreugd* staat misschien minder hoog, maar onschuldig is 't verhaal zeker. De boeken van NANNIE V. WEHL worden wel verslonden. En toch, ik geef ze niet alle aan mijn kinderen. *Meisjesjaren* keur ik ten strengste af. „*Huize Labor*" is goed, jammer die giechelpartij bij Lensvelt; de Haagsche meisjes weten wel van zulke flirts, maar dat is treurig genoeg.

Aan mijn groote meisjes heb ik de boeken van J. V. MERLE ter lezing gegeven: *Toetie Walter* wel wat erg idealistisch, maar dat kan geen kwaad. En *Worstelend om licht*, *Jadwiga's strijd* zoo echt Roomsch gevoeld. MEVR G. V. B.

Voor andersdenkenden zal TOP NAEFF misschien de eerste meisjes-Schrijfster zijn, maar ik heb haar boeken door veel Katholieken ten strengste hooren afkeuren, omdat ze 1° godsdienstloos zijn, 2° omdat de heldinnen altijd den draak steken met onderwijzers en ond.essen, 3° omdat sommige harer werken krioelen van taalfouten.

Voor de R. K. bakvischjes is er nog maar zeer weinig goede en mooie lectuur! V. M.

Bepaald R.K. werken voor meisjes, zooals bijv. de uit het Engelsch vertaalde aardige boeken van FR. FINN S. J. voor jongens, zijn mij niet bekend. Onder de neutrale boeken hebben die van TOP NAEFF altijd wel het meeste succes. En ik moet toegeven zij zijn met talent geschreven: hare *Schoolidyllen; De tweelingen, het Veulen*, enz. zijn vol alleraardigste tafereeltjes, die de jeugdlge lezeressen zeker znllen boeien en amuseeren. Maar daarmede is ook alles gezegd. Zullen de meisjes er veel goeds uit leeren? Neen. Zullen zij er ook maar ééne verheffende gedachte uit putten? Neen. Zullen zij er zich door opgewekt gevoelen om hare dagelijksche plichten thuis en op school ook maar *iets* beter te vervullen? *Neen; eerder is het tegendeel te vreezen. Dit nu vind ik juist zoo jammer en een reden om Top Naeffs boeken voor aankomende meisjes eerder te ontraden dan aan te bevelen.*

Er spreekt verder nog een geest uit TOP NAEFFS werken

dien ik voor onze meisjes niet wenschelijk vind: de door haar geteekende ruwe, brutale, ongegeneerde, dikwijls flirtende heldinnetjes lijken mij voor onze bakvischjes volstrekt geene navolgenswaardige voorbeelden.

Andere neutrale boeken, zooals bijv. die van TINE VAN BERKEN — tenminste de paar werken die ik vroeger van haar las — schijnen mij toe op dat punt beter te zijn, en vooral de meer ouderwetsche uit het Fransch vertaalde boeken van MEVR. COLOMB en de uit het Engelsch vertaalde van LOUISE ALCOTT wier destijds zoo veel gelezen „*Onder Moeders Vleugelen*" en „*Op eigen Wieken*" volgens mij, onder de meisjesboeken wel altijd eene eerste plaats zullen blijven innemen. E. T.

VRAAG VOOR 'T VOLGEND NUMMER: *Welke geschiedkundige leerboeken munten uit door partijdigheid, zoodat groote voorzichtigheid is aan te raden?*

CORRESPONDENTIE.

Brieven, voor deze rubriek bestemd, te adresseeren:

Redactie Boekenschouw, Heerengracht 415, Amsterdam.

Verzoeke: duidelijk en beknopt de vraag te stellen en steeds te onderteekenen met vollen naam en aanduiding van woonplaats.

In ons antwoord geven wij alleen de voorletters aan.

TH. M. B. AMSTERD. In een volgende aflevering zal een artikel verschijnen over HALL CAINE.

BOEKH. W. K. TE G. Bij nader inzien blijkt ons het boek van Dufour-Helbing van dien aard, dat wij het bezwaarlijk in Boekenschouw kunnen bespreken.

M. D. DEN HAAG. Van den heer VINK te BEVERWIJK ontvingen wij een cataloog met tooneelstukjes. Vraag dien ook eens aan. Ook MALMBERG te NIJMEGEN heeft een catoloog. Verschillende van deze stukjes zijn goed voor jongens van genoemden leeftijd.

W. J. D. DEN H. Voor kinderen van dien leeftijd geeft een jaargang *Roomsche Jeugd* veel goeds. Vele verhalen, daarin voorkomend, zijn ook geschikt voor openb. school. *Moderne Kunst* door u bedoeld, vind ik minder geschikt dan het boek *Moderne Kunst und stilfragen* van ALBERT KUHN (uitgave: Einsiedeln, Benziger. pr.: M. 3.80). En nog beter de serie: *Aus Kunst and Leben.* (Freiburg, Herder, M. 5.40 per deel, inhoudend 6 pltn. en 100 afb. tusschen tekst).

R. P. J. *Bij ons* is juister dan *aan d' overkant*, Ik vind dat het niet zoo zuiver is van observatie, en daarin meer worden behandeld uitzonderingstoestanden. Maar in allen geval kunnen meisjes van 18 á 19 gerust beide boeken lezen.

Al de andere vragen werden wegens plaatsgebrek per brief of kaart beantwoord. R.

DE OPENBARE LEESZALEN

Het artikel in *Boekenschouw* (no. 6) over bovengenoemde inrichtingen is ter sprake gebracht in de Eerste Kamer. Uit de *Handelingen der Staten-Generaal 1912-1913 I* vermelden wij ter inlichting onzer lezers het volgende. De heer Van den Biesen heeft gebruik gemaakt van de bevoegdheid door het Reglement van Orde verleend, en eene schriftelijke en onderteekende Nota ingediend, welke hij in zijne afdeeling heeft voorgelezen. Zij is door de Commissie van Rapporteurs aan het Voorloopig Verslag toegevoegd.

In deze Nota heeft de heer Van den Biesen het artikel uit *Boekenschouw* overgenomen en besluit aldus:

„Men zal ons nu toch wel willen toegeven, dat het verzet een paar jaar geleden in deze Kamer tegen subsidieering van openbare leeszalen gegrond was.

De genoemde openbare leeszaal en bibliotheek, Toussaintkade te 's Gravenhage, wordt door het Rijk gesubsidieerd.

Het is nu toch duidelijk, dat censuur en toezicht van den Staat niet mogelijk is. Men mag toch niet aannemen, dat de Regeering willens en wetens er genoegen mede zoude nemen, dat zulke schandelijke geschriften ter lezing worden aangeboden.

Maar de Regeering moet het zelf weten als zij de verantwoording mede wil dragen voor het schromelijk verderf, door zulke lectuur noodzakelijk teweeggebracht.

Het zal nog zoover komen, dat Binnenlandsche Zaken subsidieert en Justitie een inval doet uit kracht der Zedelijkheidswetten.

Voor ons, Katholieken, wordt het een gebiedende eisch, eigen leeszalen op te richten. Wij mogen verwachten, dat de Regeering ten minste evengoed de goede als de slechte zal subsidieeren".

De Minister van Binnenlandsche Zaken gaf daarop de navolgende *Memorie van Antwoord*:

OPENBARE LEESZALEN.

Naar aanleiding van de Nota van den heer VAN DEN BIESEN kan de ondergeteekende het volgende mededeelen.

Het bij die Nota opgenomen artikel uit „Boekenschouw" was den ondergeteekende niet onbekend en het was naar aanleiding daarvan, dat hij, zooals door hem op bladz. 99 van de Memorie van Antwoord op het voorloopig Verslag der Tweede Kamer betref-

fende deze begrooting is vermeld, zich tot de Commissie van Toezicht op de openbare leeszalen heeft gewend en haar heeft gevraagd, of de Haagsche leeszaal nevens betere, ook lectuur aanbiedende van te min allooi, nog wel voor Rijkssubsidie in aanmerking kon komen en of de Commissie niet den weg wist om de lectuur, die te laag staat, weg te krijgen. Uit eene te dezer zake met bedoelde Commissie gevoerde correspondentie is den ondergeteekende gebleken, dat de Commissie er ernstig naar streeft om ongewenschte lectuur uit de leeszalen te verwijderen. In het laatst ontvangen schrijven van de Commissie berichtte deze, dat zij met den ondergeteekende van oordeel was, dat in de Haagsche leeszaal eenige litteratuur aanwezig was, die in het algemeen minder op haar plaats te achten is en dat zij bij het bestuur der genoemde inrichting ernstig op eene voortzetting der onmiddellijk na ontvangst van het bovenbedoeld schrijven van den ondergeteekende aangevangen reorganisatie heeft aangedrongen, een en ander onder verwijzing naar het door „Boekenschouw" te berde gebrachte.

Het bestuur van de Haagsche leeszaal heeft zich tot medewerking bereid verklaard.

Zoo is bijv. het aangehaalde werk van VAN SCHILFGAARDE, dat schijnt te zijn opgenomen als een contra van een Roomsch-Katholiek geschrift, verwijderd. Andere boeken, waaraan met reden aanstoot kan worden genomen, zullen eveneens worden weggenomen.

Wat propagandistische geschriften betreft, zoo wordt in de Haagsche Leeszaal nagenoeg uitsluitend slechts ter lezing genomen wat in gecontinueerden vorm, hetzij als dagblad, weekblad, maandschrift of seriewerk verschijnt. De periodieken waartegen door „Boekenschouw" bezwaren werden ingebracht, komen aan de commissie van toezicht voor te zijn de representatieve periodieken van verschillende richtingen, die derhalve naast de overvloedige literatuur van andere richtingen dienen te worden gehandhaafd. Echter zal, zonder eenige richting in hare rechten te kwetsen, een blad als *De Controleur* verwijderd kunnen worden, hetgeen ook door het Haagsche leeszaalbestuur is erkend en toegezegd.

Verder heeft de Commissie den ondergeteekende bericht de hier bedoelde aangelegenheid bij toeneming tot een onderwerp van haar zorg maken. Allereerst is het haar voornemen door bezoek aan de leeszalen en minnelijke besprekingen met de leeszaalbesturen het gehalte der leeszaallectuur te verbeteren. In de tweede plaats hoopt zij spoedig een bespreking van — en beslissing op enkele principieele punten in zake de opname van

romans uit te lokken. Immers is in deze aangelegenheid gebleken, hoezeer overleg en breede gedachtewisseling en toelichting van noode is om langzamerhand te kunnen geraken tot vast en helder inzicht bij de beoordeeling van wat in openbare leeszalen wel of niet thuis behoort.

Met het oog daarop heeft de Commissie gemeend bij het Bestuur der „Centrale Vereeniging voor openbare leeszalen en bibliotheken in Nederland" aan te moeten dringen op eene volgende algemeene vergadering het roman-vraagstuk op de agenda te plaatsen. Zij vleit zich met de hoop, dat dit zal geschieden, en dat het resultaat van dergelijke besprekingen zal strekken tot verhooging van het peil der openbare leeszalen.

De ondergeteekende heeft daarop aan de Commissie van Toezicht medegedeeld, dat het hem aangenaam zal zijn te zijner tijd te vernemen, wat tot uitvoering harer toezeggingen zal zijn gedaan.

Uit het bovenstaande blijkt mitsdien, dat er geen reden bestaat tot de opmerking, dat de Commissie hare taak slecht heeft vervuld.

Ten slotte kan de ondergeteekende mededeelen, dat hij bereid is de toekenning van een Rijkssubsidie aan Katholieke leeszalen te bevorderen, mits zij voldoen aan de financieele voorwaarden door de Regeering gesteld en mits door die leeszalen gestreefd wordt naar het verschaffen van lectuur van verschillend gehalte zoowel ten bate van Katholieken van verschillende ontwikkeling, als ook van niet-Katholieken, die hier ongetwijfeld lectuur zullen vinden, welke ter plaatse niet of moeilijk te bekomen zal zijn. Aan een R. K. leeszaal te Amersfoort welke aan deze voorwaarden voldoet, zal bereids eene subsidie worden toegekend.

LITURGIE-LITERATUUR

door **OSCAR HUF S.J.**

De actieve Redacteur van „Boekenschouw" heeft er ongeveer een jaar geleden, mijn aandacht op gevestigd, dat er bij 't welig opbloeien der Liturgische Beweging *behoefte* werd gevoeld *aan 'n lijst degelijke Liturgie-Literatuur.* Overtuigd, dat Z.Eerw. goed had gezien ben ik aanstonds aan 't werk gegaan en heb uit mijne aanteekeningen achtereenvolgens twee zulke lijsten samengesteld:

Een grootere voor hen, die, ofschoon juist geen „vaklui" in den strikten zin des woords, de Liturgie toch meer als Wetenschap

beoefenen teneinde als schrijvers of sprekers de verworven kennis te vulgariseeren.

Een kleinere meer bestemd voor hen, die belangstellend in de Liturgie, zonder daar 'n diepgaande studie van te willen maken, zich tevreden houden met 't kennen der laatste gegevens en uitkomsten der specialiteiten op dit gebied.

De eerste lijst verscheen in aflev. 2 van het *Liturgisch Tijdschrift* 1913; de tweede lijst volgt hieronder. Zette ik in 't *L. T.*, om de meerdere uitgebreidheid der lijst, voorop, dat de vraag *niet* zoozeer was: „welk boek moet ik koopen", doch alleen: „wat heb ik zoo al te raadplegen (te leen te vragen bij een der Liturgische Bibliotheken), als ik dit of dat onderwerp meer uitvoerig en degelijk wil behandelen?" hièr is de lijst zóó ingericht, dat de vraag over het eventueele aanschaffen kan worden gesteld. Op 'n enkele uitzondering na is de prijs der boeken (ongebonden tenzij anders vermeld) overal bijgevoegd. Dat de lijst óók in dezen veel verkorten vorm nog zekeren omvang heeft, ligt deels in de uitgebreidheid der te behandelen stof, deels ook daarin; dat óók hier het spreekwoord: „zooveel hoofden zooveel zinnen" zich deed gelden, zij 't dan ook niet in ongunstigen zin.

Bij de keuze der boeken over de verschillende onderwerpen heb ik er zooveel mogelijk naar gestreefd naast enkele *uitgebreidere, duurdere* werken ook enkele *beknopte* en *goedkoopere* te plaatsen: waarbij echter de *degelijkheid* steeds werd in 't oog gehouden [1])

De gebruikte afkortingen: pop.-wetensch., theol., philos., liturg., hist.. spreken vanzelf.

De afkortingen der plaatsnamen zijn:

Augsb. = Augsburg. Brl. = Breslau. Eins. = Einsiedeln. Frbg. = Freiburg i. Breisgau. Frbg. i. Schw. = Freiburg i. Schweiz. Inbr. = Innsbruck. Kpt. = Kempten. Lpz. = Leipzig. Maredsous = Abbaye St. Benoit, Maredsous (Belgique) Mch. = München. Mnz. = Mainz. Mstr. = Münster i. Westf. Par. = Paris. Pdb. = Paderborn. Rgb. = Regensburg. Tüb. = Tübingen.

Het *Arabische cijfer onmiddellijk achter den titel* geeft de laatste *editie* van het werk aan. Het *Romeinsche cijfer onmiddellijk achter het jaartal* geeft het aantal *deelen* van een werk. Het ontbreken van een of van beide deze cijfers zegt ons derhalve dat het werk tot heden bij z'n eerste editie bleef en slechts uit één boekdeel bestaat.

1) Voor Antiq. Catologi, waar vele der hier genoemde boeken, en zeker de oudere bijv. van 1870 en vroeger, dikwerf op voorkomen, wijs ik speciaal op die van *von Lama's Nachf.* (*H. Korff*), — *J. J. Lentner*, — *L. Rosenthal Co.*, te *München* en *Ferd. Schöningh* te *Osnabrück*.

Met deze voorafgaande opmerkingen acht ik alles genoegzaam verklaard.

Handboeken.

Een zeer *uitgebreid* en *echt wetenschappelijk* handboek, dat volkomen op de hoogte is van de laatste uitkomsten der wetenschap en misschien wel het beste der bestaande handboeken mag worden genoemd, is:

V. THALHOFER—L. EISENHOFER, *Handbuch der Katholischen Liturgik*, 2. Frbg. 1912. II *(M. 20.—)*.

Veel beknopter, voor Seminaristen berekend, — doch, dunkt me, in menig opzicht ook geschikt voor meer ontwikkelde leeken — is:

A. LEROSEY—A. VIGOUREL, *Abrégé du Manuel Liturgique*, 2. Par. 1902. (*Fr. 5.50*).

Nog beknopter, maar deels later uitgegeven, zijn respectievelijk:

TH. BERNARD, *Leçons élémentaires de Liturgie*, 2. Par. 1909 (*Fr. 4.—*).

J. FORNICI—M. BOISSONNET, *Institutions Liturgiques*, 9. Par. 1895. (*Fr. 2—*).

A. VIGOUREL, *Cours Synthétique de Liturgie*, Par. 1906. (*Fr. 2.50*).

Voor wie *Duitsch* of *Engelsch* mocht prefereeren, noteer ik:

H. BÄUERLE, *Liturgie, Theorie d. röm.-kath. Kultus*, Rgb. 1908 (*M. 2.—*).

CHÉNAU, *Explic. of the cath. Liturgy for Laity*, Baltimore, 1907.

Heel beknopt is:

J. BAUDOT O.S.B., *Notions générales de Liturgie*, Par. (in herdruk) (*Fr. 0.60*) pop. wetensch.

J. PICART O.S.B., *La Liturgie en une lecon*, Maredsous. 1912, (*Fr. 0.20*). Zeer goed pop. vlugschrift over eenige grondbegrippen. Nederl. bewerking in voorbereiding.

Als zeer poëtisch en verheffend werk voor meer ontwikkelden, blijft altijd nog gezocht:

F. STAUDEMAIER, *Der Geist des Christentums*, 8, Mnz. 1880, II, o.a. ook kunsthist. (*antiq.* ± *M. 4.—*).

Ofschoon *niet de heele Liturgie* omvattend, verdient toch vermelding:

A. GRÉA, *La sainte Liturgie*, Par. 1909 (*Fr. 1*).

Meer *populaire leer- en leesboeken* zijn:

JOS. KEMPF, *Liturgik* etc. 9, Pdb. 1909 (*geb. M. 1.50*).

J. JULIEN, *La Liturgie*, Nîmes, 1890, II.

B. METTE, *Kath. Populär-Liturgik*, Rgb. 1874 (*antiq.* ± *M. 2.50*).

D. LESCONHIER, *Cérém. et Fêtes relig.*, Bruges, 1906 (*Fr. 1.50*).

Voor het *volk* bestemd zijn:

G. RIPPEL—HIMIOBEN, *Die Schönh. d. Kath. K.*, 28, Mnz. 1910 (*M. 1.—*). Altijd nog zeer gezocht. Nederlandsch: Luik, 1854, (*antiq.* ± *Fl. 0.50*).

DE WEERT, *Kleine Liturgie*, Mechelen, 1913 (*Fr. 0.60*).

D. LESCONHIER, *Feestdagen en Plechtigh. d. R. K. Kerk*; 2, Brugge, 1911, *(Fr. 1—)*, waarvan ook nog 'n kleinere „Schooluitgave" verscheen onder den

titel: *Korte uitleg over de Feestdagen enz.*, Brugge, (de 4de editie is ter perse; *Fr. 0,55)*.

Een *liturgischen catechismus* hebben we van:

DUTILLIET-VIGOUREL. *Petit catèchisme Liturgique et du chant ecclesiastique* Par.; 19... (zeer goed; *geb. Fr. 1—*)

* * *

Als voor het *historisch moment* zeer belangrijk noteer ik:

L. DUCHESNE. *Origines du culte chrétien*, 5 Par., 1909, *(Fr. 10—)*, dat hoofdzakelijk de latijnsche Liturgie vóór Karel de Groote behandelt, (*4de — 9de eeuw)*; Eerste-klas werk.

Voor de Liturgie der *vier eerste christen eeuwen* hebben — ofschoon in onderdeelen overtroffen — nog altijd groote waarde: de werken van *Dr. F. Probst*: zij vormen als een encyclopedie der Liturgie van die tijden. Liturgie beteekent hier meer uitsluitend H. Mis:

Die Liturgie d. 3 ersten christl. Jhrh., Tüb., 1870, *(antiq. ± M 2.—)* *Die Liturgie d. 4 Jhrh. u. deren Reform*, Tüb., 1893, *(M. 10.—) Lehre u. Gebet i. d. 3 erst. christl. Jhrh.*, Tüb., 1871, (*M. 5.—*) *Kirchl. Diszipl. i. d. 3 erst. christl. Jhrh.* Füb., 1873, (*M. 7.—*) *Die ältest. röm. Sacramentarien u. Ordines*, Mstr., 1892, *(M 9—)*.

Zie verder bij afd: „*Sacramenten*" en „*Vreemde Liturgie*".

Verder dienen hier nog vermeld drie werken van DOM F. CABROL, O. S. B.:

Livre de la prière antique, Par., 1910. (Fr. 3,75 Nederl. vertaling: Bussum, 1912, II, *(Fl. 3.—)*.

Les Origines liturgiques, Par., 1906 (*Fr. 6*) een bundel conferenties over den oorsprong der liturgie van: H. Mis, Doopsel, Goede Week, Kerkjaar, gehouden voor het Institut Catholique te Parijs, waaronder ook enkele voordrachten van meer algemeenen aard: over de methode der Liturgie-studie, de Liturgie als Wetenschap, de aesthetica in de Liturgie e.a.

Ten slotte wijs ik voor de *geschiedenis der Liturgie* van af haar eersten oorsprong tot op onze dagen, op het grootsch opgezette, fel bestreden maar ten slotte triomfeerende werk van:

DOM P. GUÉRANGER O.S.B. *Institutions Liturgiques*, 2, Paris 1878—1885, IV. (*Fr. 24.—*).

* * *

Voor het *symbolisme* der liturgische plechtigheden enz. raadplege men o.a.:

T. DESLOGE, *Etudes sur la signification d. choses liturgiques*, Par., 1906, (*Fr. 4.—*).

A. SAUBIN, *Symbolisme du culte cath.*, 3, Par., 1907, (*Fr. 0.60*).

Geschiedenis en *symbolisme* te zamen behandelt:

LEROSEY, *Histoire et Symbol. d. l. Liturgie*, 2, Par., 1912 (*Fr. 4.—*).

* * *

Een zeer mooi prop.-wetensch. *apologetisch* boekje op liturgisch gebied is:

A. MOUSSARD, *Apologie du Culte Catholique*, 3, Par., 1909, (*Fr. 0.60*).

* * *

Over de verhouding tusschen *Liturgie en Kunst*, zie men het mooie werk:

G. JAKOB, *Die Kunst im Dienste d. Kirche*, 5, Landshut, 1901 (*M. 8.*—).

* * *

Onder de *lexicons* is het hoofdwerk:

F. CABROL O.S.B., *Dictionnaire d'Archéol. chrét. et de Liturgie*, Par., 1903.... (*Fr. 5.*— per afl. van 160 pag.).

Een praktisch „Nachschlagebuch" is: M. C. NIEUWBARN O. P., *Beknopt Kerkel. Handwoordenb.*, 2, Nijmegen, 1910, (*geb. Fl. 4.15*).

* * *

De verschillende onderwerpen, die nu volgen, vormen te zamen de *Speciale Liturgie*, die naast de *Algemeene Liturgie* in ieder degelijk handboek meer of minder uitvoerig besproken wordt.

Voor wie echter in een dezer stoffen meer bizonder belangstelt, wijzen wij op de volgende werken over:

H. Mis en Missaal.

Een uitstekend, uitgebreid wetenschappelijk werk waarin de H. Mis dogm. liturg. ascet. wordt behandeld, is:

N. GIHR, *Das h. Messopfer*, 11-13, Frbg. 1912 (*M. 7.50*).

Een model pop.-wetensch. werk, eveneens dogm.-ascet.-liturg.-hist. is zeker:

E. VANDEUR, O.S.B., *La S. Messe*, 5, Maredsous, 1912 (*Fr. 0.90*).

In denzelfden geest is:

BOURCEAU, *La Messe*, 2, Par., 1912 (*Fr. 2.50*).

Een beknopt pop.-wetensch., theol.-, philos.studie schreef:

G. BRETON, *La Messe*, 4, Par., 1907. (*Fr. 0.60*, die dezelfde stof uitvoeriger behandelde in zijn „essai doctrinal" over de H. Mis: „*Le Drame éternel*" Par. 1903, (*Fr. 3.50*).

Voor 't hist. gedeelte zie men o.a. het bovengenoemde werk van L. DUCHESNE en de werken over de „Liturgie" (H. Mis) van Probst exeneens aldaar geciteerd. Zij nog als 'n hoogstaand wetenschappelijk werk op dit gebied vermeld:

A. FRANZ, *Die Messe im Deutsch. Mittelalter*, (in haar betrekking tot 't volksleven). Frbg. 1902, (*M. 12.*-)

Voor niet-latijnsche Mis-ritussen zie afd. „*Vreemde Liturgie*".

Een zeer mooi *ascetisch* werkje is o.a.:

FR. HATTLER S. J. *Das h. Messopf. eine bleib. Offenbar. ds. göttl. Herz Jesu*, 3, Inbr., 1911. *(M. 1,70)*.

Over het *missaal* en zijn inhoud;

J. BAUDOT O. S. B. *Le missel rom.*, Par.. 1912, II. (*Fr. 2,40 pop.: wetensch.* oorspr. geschied.)

Meditaties en liturg.-ascet. voordrachten over den *Missaal tekst* biedt:

F. XAV. RECK. *Das Missale als Betrachtungsbuch*. 1-2, Frbg. 1910-1912, V, (Zie „Boekenschouw" 1912, n°. 8).

Sacramenten en Sacramentaliën.

Een degelijk *dogm. ascet.* werk over de Sacramenten is:

N. GIHR, *Die hl. Sakramenten d. kath. K.* (f. d. Seelsorger...), 2, Frbg., 1902-1903, II, (*M 14,40*).

Een uitstekend pop. Sacraments-boekje met fr.-lat. tekst der gebeden bij de toediening der H. Sacramenten (behalve de H. Wijdingen) en eenige zegeningen met verklaring óók der ceremoniën, en degelijke onderrichtingen is:

Rituel pour tous, Louvain (Abdij Keizersberg 1912) *(Fr 0.25,)* een dito nederlandsch boekje is in voorbereiding).

Onder de hist. werken zij genoemd:

F. PROBST, *Sacram. u. Sacramental, i. d. 3 ersten christl. Jhrh.*, Tüb., 1872, *(M. 7.—)*.

DUCHESNE behandelt in zijn *„Origines du culte Chrétien": * Doopsel, Vormsel, H.H. Wijdingen, (ook Bisschopswijding en Pauskroning).

DOOPSEL

J. CORBLET, *Hist. dogm. liturg. et archéol. du sacrem. de Bapt.* Par., 1881-1882, II, (Fr. 16.— Rijk materiaal, doch niet altijd kritisch genoeg verwerkt).

F. PROBST, *Lehre u. Gebet i. d. 3 ersten christl. Jhrh.* Tüb. 1871 (*M. 5.—*).

V. ERMONI, *Le bapt. dans l'Egl. primitive*, 3, Par., 1908, (*Fr. 0.60* pop.-wetensch.).

Voor 't hist. gedeelte zie ook: *Cabrol's* en *Duchesne's* „Origines" beneden aangehaald.

VORMSEL

HEIMBUCHER, *Die hl. Firmung*, Augsb., 1889, (dogm.-hist.-liturg. *M. 4.—*).

D. L. JANSSENS, O.S.B., *La Confirmation*, Lille, 1888, (dogm.-hist.-lit. *Fr. 2.—*).

EUCHARISTIE

J. CORBLET, *Histoire dogm. liturg. et archéol. du sacrem. de l'Euch.*, Par., 1885—'86, II (Rijk materiaal, niet altijd kritisch genoeg. *Fr. 16.—*).

G. RAUSCHEN, *Euch. u. Buss-sakram. i. d. ersten 6 Jhrh. d. Kirche*, 2, Frbg. 1910 (*M. 4.—*).

V. ERMONI, *L'Euch. dans l'Egl. primit.*, 6, Par., 1908, (pop.-wetensch. *Fr. 0.60*).

„ *L'Agape dans l'Egl. primit.* 4, Par., 1906 (pop.-wetensch. *Fr. 0.60*).

F. RAIBLE-KREBS, *Der Tabernakel einst u. jetzt.* Frbg. 1908 (hist.-liturg. Darstell. d. Andacht z. aufbewahrt. Euch., *M. 6.60*).

L. ANDRIEUX, *La première Communion... des origines jusqu'au XXe siècle,* Par., 1911 (*Fr. 3.50*).

Zie bij afd. „*Biecht*", Batiffol.

BIECHT

P. BATIFFOL, *Etudes d'hist. et de théol. posit.*, 5, Par., 1907 (waarin „Les origines d. l. pénitence" en ook „La discipline de l'arcane" en „L'agape" (*Fr. 3.50*).

E. VACANDARD, *La Confess. sacrament. dans l'Egl. primitive,* Par., 1912, (pop.-wetensch. *Fr. 0.60*).

La pénitence publiq. dans l'Egl primit., 7, Par., 1908 (pop.-wetensch. *Fr. 0.60*).

Zie afd.: „*Eucharistie*": Rauschen.

OLIESEL

HEIMBUCHER, *Die hl. Oelung,* Rgb., 1887, (*M. 1.60*).

A. JANSEN S.J., *Wordt het H. Oliesel genoeg gewaardeerd?,* Gulpen, (pop.-liturg.-ascet.-dogm. *Fl. 0.10*).

Zie: J. Picart bij afd.: „*Dooden-Liturgie*" en „*Vreemde Liturgie*".

H.H. WIJDINGEN.

BACUEZ, *Die hl. Weihen d. Subdiak., Diakon. u. Priestert,.* Mnz., 1892, (hoofdz. ascet.; *M. 2.*)

J. BUCHER, *Die 7 hl. Weihen, der. Bedeut. Vorbild, Organism. u. Spend.*, 2, Rgb., 1897, (*M. 1.*)

O. ZARDETTI, *Die Priesterw. u. ihre vorbereit. hl. Weihen,* Eins., 1890, (duitsche tekst, verkl., 10 phototyp.; *M 0.90.*)

TH. BERNARD, *Manuel d. cérém. de l'ordinat.*, Reims (bij d. Schr.) of Par., 1909, (lat.-fr. tekst. verkl., afbeeld. *Fr. 0.75*).

Abtwijding.

B. GRÜNDL, *Die Abtweihe,* Augsb., 1903 (*M. 0.30*).

Bisschops-ambt en -wijding

TH. BERNARD, *Le sacre d'un évêque,* Par. 1902, (fr.-lat. verkl.; *Fr. 1.25*).

O. ZARDETTI, *Die Bisschofsweihe,* Eins. 1889 (duitsche tekst, verkl. (*M. 0.90*).

A. MICHIELS, *L'origine de épiscopat,* Louvain, 1900 (*Fr. 6.—*).

ST. VAN DUNIN-BORKOWSKI, *Die neuere Forsch. u. d. Anfänge d. Episkop.* Frbg. 1900 (*M. 2.40*)

V. ERMONI, *Les orig. de l'épiscop.*, Par., 1911 (*pop. wetensch. Fr. 060*).

Kardinalaat:

J. B. SÄGMÜLLER, *Zur Gesch. d. Cardinalates,* Rome, 1893.

Paus-keuze en -kroning:

H. J. WURM, *Die Papstwahl. Ihre Gesch. u. Gebr.*, Köln, 1902 (*M. 2*—) in het nederl. bewerkt door:

A. W. STELLWAGEN, *De Pauskeuze. De gebruik. en plechtigh. bij de verkiezing*, Groningen, 1803 (*Fl. 0.75*).

HUWELIJK

DIECKHOFF. *Die kirchl. Trauung. ihre, Gesch.* etc. Rostok, 1878, (*M. 6.*—).
HOWARD, *History of matrimonial institutions.* Londen, 1904, (*M 46.*—)
FALCK, *Die Ehe am Ausg. d. Mittelalt.* Frbg., 1908, (*M 2.60*).

Zijn werken, die wellicht interesseeren; strikt liturg. literatuur schijnt zeer schaarsch te zijn. Zie: DUCHESNE'S „*Origines du culte chrétien*": Chap. XIV Bénédiction nuptiale.

Sacramentaliën

Hèt groote *standaardwerk* hierover is:

A. FRANZ, *Die kirchl. Benediktionen i. Mittelalt.* Frbg. 1909, II, waarin de Sacramentalia op onovertroffen wijze vooral in hunne geschiedkundige ontwikkeling worden behandeld. (*M. 30*).

Verder zij genoemd:

F. X. FECHT, *Aus d. Weihbuch d. Kirche*, 2, Donauwörth, 1902, (pop. onderricht. *geb. M. 1.60*).

S. KROHE, *Liturg. Predigt. ü. d. wichtigst. Kirchl. Segnung. u. Weihung.*, Wien, 1894. (80 onderricht. o.a. ook over Pauskroning, Tonsuur etc. Kerkhof-, Kerk-, Abt-, altaar-, kelk-wijding enz. Zeer mooi. *M. 8.80*).

F. PROBST. *Die kirchl. Benedikt. u. ihr. Verwaltung*, Tüb., 1857 (*M. 3.*—) en 't werk boven genoemd onder de afd. „*Sacramenten en Sacramentaliën.*"

Een goed, beknopt pop. werkje is:

H. THEILER. *Die Sakramental. d. Kath. K.* (u. i. der. Zusammenh. d. hlgste Name Jesus u. d. hl. Kreuzzeichen). Rgb. 1907 (*M. 0.60*).

Nog zij voor belangstellenden gewezen op enkele *monografieën* over:

WIJWATER

GAUME. *L'Eau bénite au XIXe siècle.* Par. 1866 (*Fr. 1.50*).

GASTONÉ. *L'Eau bénite* (origines, hist. usage). 3, Par. 1908. (pop.-wetensch., hist.-liturg. *Fr. 0.60*).

H. THEILER, *Das Weihw. i. sr. Bedeut. f. d. Kath. Christen.*, Rgb. 1906, (pop.-prakt.-ascet.; *M. 0.40*).

LICHT

W. MÜHLBAUER, *Gesch. u. Bedeut. d.* (*Wachs-*) *Lichter b. d. Kirchl. Funktionen*, Augsb., 1874, *antiq.* ± *M. 2.*-)

H. THEILER *Das Licht als Symb. u Sakramentale i. d. Kath. K.*, Rgb., 1908, (pop. *M. 0.50*).

ALTAAR-, KERK-, KERKHOF- EN KLOKKEN-WIJDING

J. BANDOT. *La dédicace des égl.* 3 Par. 1909 (pop.-wetensch.; „*Les Cloches*", Par., 1913. (pop.-wetensch. *Fr. 0.60*).

D. STIEFENHOFER, *Die Gesch. d. Kirchenweihe vom 1-7 Jhrh.*, Mch., 1909, (*M. 3.20*).

LE VAVASSEUR-HAEGY, *Cérémonial d. l. consecr. d. églises et d. autels*, (d. l. bénéd. d'une prem. pierre. d. cimetières et d. cloches) 6, Par. 1912, (*Fr. 2.*—)

L. STUDERUS, O.S.B., *Kirch-, Friedhof- u. Glockenweihe*, Eins., 1889 (*geb. M. 1.*)

Zie boven: *Krohe.*

OLIE

E. LOEFFLER, *Die Weihe d. hl. Oele*, Mnz., 1886 (hist.-liturg., *M. 2*).

TH. BERNARD, *Bénédict. d. s. Huiles*, Par., 1902, (lat.-fr. verkl., *Fr. 0.75*).

Zie afd.: *Goede Week*: De Goede Week, Van Palmzondag tot Paschen.

Dooden-Liturgie

L. RULAND, *Gesch. d. kirchl. Leichenfeier*, Rgb., 1901 (*M. 3*).

„ „ , *Die Leichenverbrenning vom standp. d. christl. Weltanschauuing*, Köln, (*M. 0.60*).

J. PICART S.O.B. *Les Grands Actes de la Fin.* (Derniers Sacrements. Mort, Funérailles, messes et Prières p. l. morts, choses de l'Au de là. Maredsons, 1912, (*Fr. 2.50*; uittreksels uit zijn grooter, werk „De la Terre au Ciel", zie afd: „ *Vreemde Liturgie*"; 't uittreksel bepaalt zich o.a. hoofdzakelijk tot den Latijnschen Ritus).

W. THIEME *Der Kirchhof i. sr. allseitig Bedeut.*, Heiligenstadt, 1909, (*M. 0.50*)

Over de *Kerkhofwijding* zie afd: „*sacramentalia*": Krohe, afd.: *Kerkhofwijding*": Le Vavasseur.

Een uitstekend en volledig, pop. boekje is:

Liturgie des Dèfunts — Abbye mont-César, Louvain, 1912 (lat-fr. tekst, muziek, verkl.; *Fr. 0.30*, nederl. in voorbereiding).

Brevier

Als *hoofdwerken* van lateren datum gelden:

S. BÄUMER O. S. B. *Gesch. d. Breviers*, Frbg., 1895 (*M. 8.40*; de fransche uitgave van R. Biron O. S. B. verbeterd, bijgewerkt naar de laatste gegevens en in menig opzicht beter geordend, verdient daarom wellicht eenige voorkeur, (Par., 1906, II, *Fr. 12.*—).

P. BATTIFOL, *Hist. du Brév. Rom.*, 3, Par.. 1911 (*Fr. 3.50*) voor inteeken. Liturg. Tijdschrift te Leuven, Keizersberg: (*Fr. 2.80*).

In hoofdzaak op Bäumer en ook op Battifol steunt de zeer goede, *pop.-wetensch*, verhandeling:

J. BAUDOT O.S.B., *Le Breviaire Romain*, 4, Par., 1908 (*Fr. 1.20*).

Van de omvangrijke historische en ascetische literatuur over de verschillende onderdeelen van het Breviergebed noemen we slechts:

P. DAMMAN, O.S.B., *Allons aux Vêpres*, 2, Maredsous, 1912 (over het gewicht der Vespers voor de geloovigen. (*Fr. 0.25*).

A. GASTONÉ, *Les Vigiles nocturnes*, Par., 1908, (*Fr. 0.60*).

Over het *Nieuwe Brevier* zijn ook voor leeken interessant:

C. CALLEWAERT, *La Réforme du Brév., son esprit, ses prescriptions nouvelles*, Bruges, 1912 (*Fr. 0.50*).

F. CABROL, O.S.B., *La Réforme du Brév., et du Calendrier*, Par., 1912, (*Fr. 0.60*).

Kerkelijk Jaar

Buiten het over-bekende „*L'Année Liturgique*" van Dom GUÉRANGER zij genoemd:

K. KELLNER, *Heortologie*, 3, Frbg. 1911 (uitstekend voor den hist. ontwikkelingsgang van Kerk. Jaar en Heiligenfeesten. (*M.* 7.—).

K. MüLLER, *Das Kirchenjahr*, Frbg. 1911 (zeer goed, ascet.-hist.-liturg. *M.* 7.—).

J. F. BROUWER C.SS.R., *Het Kerkelijk Jaar*, Leiden, 1907 (*Fl. 2.75*).

Zij nog gewezen op enkele *monografieën* over:

KERSTMIS

A. GASTONÉ, *Noël*, 3, Par., 1908 (pop.-wetensch.; *Fr. 0.60*).

A. MEIJER, *Entsteh. u. Entwickl. d. Wechnachtsfestes*, Zürich, 1912.

Zie ook afd.: „*Heiligenvereering*": E. Vacandard.

VASTEN

V. ERMONI, *Le Carême*, 2, Par. 1907, (pop.-wetensch.; *Fr. 0.60*).

H. THURSTON S.J. Zie hieronder.

GOEDE WEEK

Goede Week (en Paaschweek) Keizersberg. Leuven 1912. (zeer goed, pop., lat.-ned. tekst, vooral hist. verkl. *Fl. 0.25*).

H. THURSTON S.J. *Lent and Holy Week*, London, 1904 (model hist.-liturg.-pop.-wetensch. geb. *6 Sh.*).

O. HUF S.J. *Van Palmzondag tot Paschen*, 2 Nijmegen, 1912. *Fl. 0.95*).

HEILIGEN-VEREERING

ST. BEISSEL S.J. *Die Verehr. d. Heilig. u. ihr. Reliq. i. Deutschl. b.z. Beginn. d. 13 Jhrh.*, Frbg. 1890. (*M. 2.*—).

" " *Die Verehr,.... währ. d. 2 Hälft. d. Mittelalt.*, Frgb. 1892 (*M. 1.90*).

E. VACANDARD. *Etud. de critique et d'hist. relig.* 3e série, 2, Par., 1912 (*Fr. 3.50*; waarin o.a.: „Les fêtes de Noël et de l'Epiphanie", „Les origines d. l. fête et du dogme de l'Imm. Concept". „Les orig. du culte des saints").

Paramentiek

Hèt *standaard-werk* is:

JOS. BRAUN S.J. *Die liturg. Gewandung i. Occident u. Orient*, Frbg. 1907 (overtreft alles op dit gebied. Hist. ontwikk., gebruik. symbol. *M. 30*).

Een korte samenvatting van de hoofzaken biedt van denzelfden schrijver:

Handbuch der Paramentik. Frbg., 1912. (*M. 6.50*).

Een interessant boek voor belangstellenden is ook:

J. A. NANFAI, *Costume of Prelates of the cath. Church*, Baltimore — New-York, 1909 (behandelt de geestelijde gewaden en drachten van onzen tijd).

Liturgische Taal

W. FEIERFEIL, *Die liturg. sprache d. kath. Kirche*, Warnsdorf, 1904, (*M.* 2.—).

JAK. FELDER, *Die lat. Kirchenspr. n. ihr. geschichtl. Entwick*, Feldkirch., 1905, (*M. 0.40*).

H. FLECK, *Warum die lat. K. spr. ?* Warnsdorf, Bibl. „Volksaufklärung" n⁰. 69, *M 0.08*).

PAUL NOORDHORN (Dr. H. W. E. Moller), *Spraakkunst v. h. Kerklatijn.* A'dam. 1910, (*Fl. 0.90*).

Kerk en Altaar

JOS. SAUER, *Symbolik d. Kirchengebäudes* (u. sr. Ausstatt. i. d. Anffass. d. Mittelalt.) Frbg. 1902, (uitstekend. *M. 6.50*).

M. C. NIEUWBARM O.P., *Leer d. algem. Symboliek en Ikonografie onzer Kath. Kerken*, Nijmegen, 1908. *geb. Fl. 0.50*).

A. SCHMID, *Der christl. Altar u. s. Schmuck*, Rgb., 1871 (zeer goed; *M. 4.80;* uitverkocht).

E. BISSCHOPS, *On the history of christian altar*, 2, Downside, 1905.

Zie o.a. ook afd. *„Handboeken"*: G. Jakob.

Hymnologie

G. M. DREVES, *Die Kirche d. Lateiner i. ihr. Liedern*, Kpt. 1908. hist.; pop.-wetensch. zeer goed; *geb. M. 1.—*).

G. M. DREVES—CL. BLUME S.J. *Ein Jahrtaus, latein. Hymnendichtung*, Lpz. 1909, II. (Bloemlezing uit de 52 dln. hunner „Analecta Hymnica Medii Aevi; *M. 18.—*).

W. BÄUMKER, *Das kath. deutsche Kirchenl. i. s. Singweis.*, Frbg. 1883-1911, IV (eerste-klas werk, *M. 38.—*).

FR. W. BÜRGEL, *Kurze Gesch. d. kath. Kirchenl.* Pdb. 1907 (*M. 0.50).*

E. A. JÜNGLING, *Erklär. kath. Kirchenl. 2*, Düsseldorf, 1903 (*M. 2.40*).

Liturgische Muziek

B. SAUTER O.S.B., *Der liturg. Choral.* Frbg. 1903 (zeer mooi. *M. 1.—*).

MORIN O.S.B., *Les véritabl. orig. du chant gregor.* 2, Maredsous, 1904 *Fr. 1.50;* Naar aanleid. van M. Gevaert's „Les orig. du chant liturg. de l'Egl. lat." Gand 1890).

S. BIRKLE O.S.B., *Der Choral, das Ideal d. Kath. Kirchenmusik*, Graz, 1906 (liturg.- hist.-aesthet. *M. 2.50*).

K. WEINMANN, *Gesch. d. Kirchenmusik*, 2 Kpt. 1906 (zeer goed, pop. wetensch. *geb. M. 1.—*).

E. NICKEL, *Gesch. d. kath. Kirchenmusik*, Brl. 1908 (waarvan nog slechts B I, (*M. 7.50*) verschenen is, belooft veel.

P. WAGNER, *Einführung i. d. gregor. Melodn.* Frbg. i. Schw., 1901 en 1905, II (Dl. I: „Urspr. u. Entwickl. d. liturg. Gesangsformen b. z. Ausg. d. Mittelalt." 2. (*geb. M. 6.*—); — Dl. II: „Neumenkunde, Paläographie d. greg. Gesang." (*geb. M. 11.*—); eerste-klas werk).

A. MÖHLER-GAUSS, *Kompend. d. Kath. Kirchenmusik*, Rav., 1909. (Gesch., aesth., theor., prakt.; orgel- en klokkenkunde; *geb. M. 5.50*).

MITTERER, *Die wichtigst. Kirchl. Vorschrift. f. kath. Kirchenmusik*, 4. Rgb., 1905, (*M. 1.20*).

Voor kerkkoorzangers:

B. RUTZ, *Würde u. Pflichten d. kath. Kirchensängers*, Inbr. 1908 (*M. 0.35*).

Zie afd. „*Handboeken*": Dutillet-Vigourel.

Vreemde Liturgie

Om tenminste enkele werken te noemen:

A. BAUMSTARK, *Festbrevier u. Kirchenjahr. d. syr. Jacobiten*, Pdb. 1910 (*M. 10*).

„ „ , *Die Messe i. Morgenlande*, Kpt. 1906 (pop. wetensch., zeer goed; *geb. M. 1.*—).

F. PROBST, zie afd. „*Handboeken*" de *twee eerste* der vijf aldaar genoemde werken van dezen auteur.

L. DUCHESNE, zie afd. „*Handboeken.*"

BRIGHTMAN, *Liturgies eastern and western* I. Oxford, 1896.

Van de hier bedoelde werken der drie laatst genoemde auteurs zegt Dr. Baumstark, dat zij „für jedes auch nur elementare Studium morgenländischer Messliturgie unentbehrlich" zijn.

R. STORF-TH. SCHERMANN, *Griechische Liturgien*, Kpt. 1912 (Duitsche vertalingen van St. met inleidingen van Sch. *M 3.50)*.

C. CHARON, *Les saint. et div. liturg. d. nos S.S. Pères Jean Chrys., Bas. l. Gr., et Grég. l. Gr. en usage dans l'Egl. grecq.-cathl. orient.*, Beyrout. Par., Frbg., 1904 *(M. 1.20)* (A. P. Maltzew onder den zelfden titel in 't duitsch, vertaling uit het grieksch en slavonisch 4, Berlin, 1912, *M. 4.*).

R. ENGDAHL, *Beitrage z. Kenntniss d. byzantin.Liturgie*, Berlin, 1908, 6 afl. *(M 6.)*

K. LÜBECK, *Die christl. kirchen d. Orients*, Kpt., 1912 (pop.-wetensch. geb. *M. 1*).

E. ANDRÉ O.S.B.,—P. DE MEESTER, O.S.B., *La divine Liturg. d. S. Jean Chrys.*, 1908, Par., (met grieksch-fr. tekst, *Fr. 2.50*, in herdruk).

J. PICART. O.S.B., *De la Terre au Ciel*, Maredsous, (Les morts et les mourants dans toute l'Egl. cath. Théol., Liturg., Ascèse, Art., Hist., depuis les prem. temps jusqu' á nos jours. Ritussen der Laatste Sacram. enz. die in gebruik waren en zijn in de Lat., Ambros, Mozarab., Gallic., Grieksche kerk bij zieken, stervenden, begrafenis enz. *Fr. 5.* Zie afd. „*Dooden-Liturgie*": J. Picart O.S.B.,

F. PROBST, *Die abendl. Messe vom 5 b. 8 Jhrh.*, Mstr., 1896 (Milaneesche, Iersche, Roomsche, Gall., Spaansche Misliturgie, *M. 9.50).*

* * *

Ten slotte vestig ik de aandacht op de: *Collection Liturgique*, die onder redactie van DOM. F. CABROL, O.S.B. te Parijs bij Bloud Co. verschijnt. Elk nummer kost *Fr. 0.60*, dubbele nummers *Fr. 1.20.*

Van deze degelijke pop.-wetensch. hist.-liturg. uitgave verschenen tot op heden:

J. BAUDOT O.S.B., *Le Brév. Rom.* (409-410) 4, 1908; — *Les Lectionnaires* (436-464) 2, 1908; — *Les Evangeliaires* (465-466) 1908; — *Notions general. de Liturgie* (479) in herdruk; — *La Dedicace des Egl.* 510, 3, 1909; — *Le Pallium* (515), 1909; *Le Pontifical* (567), 1910; — *Le Martyrologe* (577) 1911; — *Le Missel* dl. I (Origines) (631-632), 1912, dl. II (Le missel Plénier), (644-645), 1912; — *L'Antiphonaire* (657) 1913; — *Le Ceremonial* (660), 1913; — *Les Cloches* (672), 1913.

G. BRETON, *La Messe* (philos. théol.) (307) 4, 1907.

F. CABROL O.S.B., La Réforme du Brév. et du Calendr. (646-647) 1913.

V. ERMONI, *Les Origines de l'Episcop.*, (203) 1911; — *La Primauté de l'Evêque de Rome dans les trois prem. sciècl.* (244) 3, 1907; — *Le Symbole des Apôtres* (Hist. du Credo) (248) 4, 1905; — *L'Agape dans l'Egl. primitive* (273) 4, 1906; — *L'Euch. dans l'Egl. primit.* (209), 6, 1908; — *Le baptême dans l'Egl. primit.* (298) 3, 1908; — *Le Carême*, (421) 2, 1907.

A. GASTONÉ, *L'Eau benite* (449) 3, 1908; — *Noël* (405) 3, 1908; — *Les Vigiles Nocturnes* (495) 1908.

A. MOUSSARD, *Apologie du Culte cath.* (211) 3, 1909.

A. SAUBIN, *Symbolisme du Culte cath.* (212) 3, 1907.

E. VACANDARD, *La pènit. publ dans l'Egl. primit.* (223), 7. 1908; — *La Confess. sacrament. dans l'Egl, primit.*, (224), 1912.

Nog veel zeer interessante nummers belooft ons deze hoogst aanbevelenswaardige uitgave.

Een tweede collectie, die onze aandacht verdient is de „LITURGISCHE VOLKSBIBLIOTHEEK" uitgegeven door de R. R. P.P. BENEDIKTIJNEN van Leuven en Hekelgem. — Latijn — nederl. tekst met verklaringen. Van de fransche uitgave zijn reeds enkele nummers verschenen, van de nederl. kwam nog slechts één nummer uit. Naar de verschenen nummers der fransche serie te oordeelen verdient de nederl. uitgave volle aanbeveling. De prijs zal uiterst gering zijn, zoodat deze collectie onder ieders bereik valt. Zij zal bevatten :

Sacramentenboekje (ter perse; *Fr. 0.25) ;— De Liturgie d. overledenen* (ter perse; *Fr. 0.25) ; Misboek voor Zon- en Feestdagen* ter perse; *Het Vesperboek v. d. geloovigen ; — De Vastentijd ; De Goede Week en Paaschweek* (verschenen ; *Fr. 0.50) ; — De Liturgie der H. Maagd ; — Het Psalterium v. d. geloovigen.*

Een derde liturgische collectie-uitgave is die van DOM.CABROL O.S.B, onder den titel LA PRIÈRE LITURGIQUE. Zij omvat:

La Prière pour les Morts, (uitverkocht; *Fr. 1.50*); — *La Prière pour les Malades*, Par., 1902 (Fr. 1.50); *La Dèvot. Liturgique à la Ste Vierge et l'Office à la S. V.* Par., 1905, *(Fr. 1.50); La Devotion à la Croix ét le Chemin d. l. Croix; Paroissien liturg.*, trés compl., *pour tous les jours de l'année; Paroissien liturg., pour les dimanch. et l. fêt.* etc.

De laatste drie deeltjes zijn nog in voorbereiding. Uitgever is H. Oudin te

Parijs. De verschillende boekjes in 32° bevatten den lat.-fr. tekst met inleidingen en verklaringen.

* * *

En hiermede is mijn taak volbracht. Moge mijne opgaven den liturgie-minnenden onder de lezers van „Boekenschouw" en wellicht ook anderen goede diensten bewijzen en zoo met de kennis ook de liefde groeien voor de H. Liturgie.

Canisius-College
Nijmegen.

NIEUWE UITGAVEN.

GODSDIENST EN WIJSBEGEERTE.

Aalders (Dr. W. J.) Groote Mystieken. Pseudo-Dionysius Areopagita. Baarn. Hollandia-drukkerij *f* 0.40.

In de reeks GROOTE MYSTIEKEN zullen achtereenvolgens verschijnen: 1. Augustinus, 2. ps. Dionysius Areopagita, 3. Bernard van Clairvaux, 4. Eckehart, 5. Tauler, 6. Ruusbroec.

Mystiek is een teer onderwerp, en een verkeerde behandeling kan het gevaarlijk maken. Wij behoeven nauwelijks te zeggen dat dr. Aalders over de meeste der bovengenoemde mystici wel heel anders zal oordeelen dan wij. Augustinus noemde hij reeds „de man van het universeel Christendom" en sprekend over de geschriften van Dionysius, heet het dat er „tot op heden R. Catholieken genoeg (zijn), die de echtheid volhouden". Zoo? zijn er werkelijk nog Kath. geleerden die dàt doen?

De beschouwingen van dr. Aalders over mystiek en mystici kunnen natuurlijk alleen van eenig nut zijn voor hen, die van dergelijke onderwerpen een bizondere studie maken en op de hoogte moeten blijven van de literatuur.

Diepe Gronden. Verzameling van kernspreuken van beroemde personen. Motto-Album en Agenda voor elk jaar. Rotterdam, Jos. Jutte. (125) *f* 0.40.

De uitgever zegt van dit boekje: „De doeltreffendste vorm van een zedekundige wijsbegeerte is voorzeker een goede verzameling van Spreuken, Sententie's, Aphorismen, Motto's en zooals men ze verder pleegt te noemen." Het werkje is stellig goed bruikbaar, en de kernspreuken zijn met zorg gekozen. Zij geven den lezer ongetwijfeld te denken.

Gerrard (Rev. Th. J.), The Church and Eugenics, IV A Series of Catholic Studies in Social Reform. London, P.S. King & Son, Oct. (59) paper 6 d.

De stichter dezer wetenschap tot veredeling van het menschenras werd geboren in 1822. De „Origen of Species" van zijn bloedverwant Charles Darwin bracht Sir Francis Galton voor het

eerst op de gedachte, dat ook het menschenras naar lichaam en ziel veredeld kon worden. Sinds dien heeft de ongeloovige wetenschap, misleid door een blind ontkennen van het onstoffelijke in den mensch, zoozeeer het goede met het kwade, het valsche met het ware vermengd, dat het hoognoodig is de heilige en onveranderlijke leer der H. Kerk uiteen te zetten, om dan na een nauwkeurig ziften het goede aan te nemen, het kwade te verwerpen. De onmenschelijke wetten in sommige Staten van Amerika, en de wetsvoorstellen op dit oogenblik zelf aanhangig in het Engelsche Parlement toonen genoeg, dat deze vraag uit het gebied der bespiegeling in dat der alledaagsche werkelijkheid is aangeland.

Deze priester geeft ons in beknopten vorm de geschiedenis der beweging. Wat de tegenstanders beweren en wat de Katholiek denkt over den invloed van den godsdienst op de veredeling der menschheid. Is de leer der Kerk over de heilige zuiverheid, de eenheid en onoplosbaarheid van het huwelijk, het celibaat, het kloosterleven een machtig middel tot het hier voorgestelde doel? Ziedaar vragen, die den Christen man en den opgegroeiden jongeling van het hoogste nut kunnen zijn. Dezen, want voor kinderen is deze lectuur ongeschikt, zij het boekje warm aanbevolen.

Een aanmerking nog; misschien dat de gevaren van besmetting aan 't kerkbezoek verbonden (zie bldz. 28) wel wat overschat zijn. Men denke maar eens aan onze schouwburgen, bioscopen en magazijnen, waar sommigen zonder vrees zelfs een heelen dag durven doorbrengen! L. V. D. BIESEN.

Giles, (Lionel) Overpeinzingen van een Chineesch Mysticus. Bloemlezing uit het werk van Chwang Tszé. Naar het Engelsch, door G. M. v. d. Wissel-Herderschêe. Deventer, H. P. ter Braak, 1913.

De zonderlinge phantasieën van dezen „Chineeschen mysticus", waarin de grilligste inbeeldingen en zonderlingste dwalingen als hooge wijsheid worden aan den man gebracht, vormen een alles behalve aantrekkelijke lectuur. En daar mogen wij blij om zijn, want men vraagt zich af: wat moeten dergelijke „overpeinzingen" onder het volk doen? Als men ze uit het Engelsch vertaalt, zal toch wel de bedoeling vóórliggen, de minder-ontwikkelden te bereiken. Niet al te best geëquilibreerde geesten — en die zijn er, naar men zegt, nog al, tegenwoordig — kunnen door dergelijke ongare spijs nog verder van de wijs worden geholpen. En wie als beroeps-philosoof in ernst de leer wil kennen van den alouden Chwang Tszé, zal die kennis toch wel niet gaan zoeken in de vertaling eener bloemlezing. H. W. SP.

Groot S. J. (J. F.) Handleiding bij het Katholiek Godsdienstonderwijs. Amsterd. Langenhuysen. (303). f 0.90 geb. f 1.25.

Niet alleen voor hen die godsdienstig onderricht geven, noch enkel voor hunne toehoorders is dit prachtvol en glashelder boek; maar voor elken katholiek, die eenige ontwikkeling bezit. Het mag niet blijven een boek, dat men nu en dan bij voorkomende moeielijkheden eens openslaat; doch het behoort te worden overdacht

en overwogen, bladzijde voor bladzijde; hier en daar schrijve men op den rand een kleine verklaring, eene verwijzing naar uitvoeriger geschriften, eene tegenwerping, waarvan men de oplossing heeft gevonden, en dan zullen wij spoedig het aantal zien groeien van hen, die zich rekenschap weten te geven van hun geloof en het kunnen verdedigen.

Kerkhove (P. Ladislas) Evangeliën der Zondagen met uitleg. Mechelen- en Rotterd. Boekhand. v. d. Maasbode (231) f 1.25.

Het doel dezer uitgave is „het volk opnieuw het Evangelie doen lezen". En wij voegen er bij dat dit boek ook uitstekende diensten kan bewijzen aan geestelijken, die den geloovigen een duidelijke vertolking wenschen te geven van het Evangelie van den dag.

De tekst van het Evangelie is volgens dien van het uitmuntende Petrus Canisius-bijbeltje, en de uitleg volgens de beste Nederlandsche verklaarders. Van harte en met nadruk aanbevolen.

Louwerens (G. J. J.) S. J. Minucius Felix een modernist? Antwoord aan Prof. J. van Wageningen. Geloof en Wetenschap, studiën voor onzen tijd. Serie VIII N. 6 (68.) Nijmegen L. C. G. Malmberg.

Een mooie, degelijke brochure, die de reeks: Geloof en Wetenschap eer aandoet. De Groningsche Hoogleeraar had in een artikel van het *Theologisch Tijdschrift* (jg. 46, afl. III) opnieuw een lans gebroken voor de stelling van Kühn, dat de beroemde dialoog *Octavius* het werk is niet van een christelijken apologeet, maar van iemand, die een stoïcijnsch moraal-philosophisch monotheisme belijdt. Minucius Felix zou de Openbaring niet hebben gekend; het bestaan van Christus zou hij als een legende hebben beschouwd, voor wonderen zou in zijn wijsbegeerte geen plaats zijn geweest, Als hij in onzen tijd had geleefd, had hij zich waarschijnlijk met de modernisten verwant gevoeld. Stuk voor stuk weerlegt P. Louwerens de aangehaalde bewijzen, doel en strekking van den dialoog scherp voor den geest houdend. Een heiden moet geleidelijk tot het christendom worden gebracht, de natuurlijk kenbare waarheden zullen hem derhalve eerst worden voorgehouden. Dat is het eigenlijke terrein, waarop Minucius Felix zich beweegt. Hij mag niet terstond met de openbaring voor den dag komen, dat zou den spotzieken heiden eerder afschrikken. Om dezelfde reden moet de persoon van Christus voorloopig buiten het dispuut blijven; de hoogere mysteriën als de Menschwording zijn voor een tegenstander als Caecilius een ergernis. Wat de wonderen betreft, uit het feit, dat Minucius geen geloof slaat aan de leugenachtige fabels der oudheid, mag men niet afleiden, dat hij de mogelijkheid van echte wonderen ontkent.

De goede kijk, dien P. Louwerens op het geheel van den dialoog heeft, maakt het hem gemakkelijk de ingebrachte bezwaren op te lossen; de brochure is een voorbeeld van heldere behandeling. Bladz. 49, waar de schrijver in enkele trekken de modernistische opvattingen weergeeft, verdient alle aandacht. DR. A. J. DANIELS S. J.

Tetering (C. A. M. van) Onderrichtingen aan Katholieke Ouders betrekkelijk de godsdienstige opvoeding hunner kinderen. Leiden, Futura. (112).

Pastoor van Tetering heeft een nuttig werk gedaan door het schrijven van dit boekje. Het verdient inderdaad de aandacht van Ouders en opvoeders en zal hun menigen goeden wenk geven voor hun moeielijke taak.

GESCHIEDENIS EN HULPWETENSCHAPPEN

Blandin (Henri) J. K. Huysmans, l'homme, l'écrivain, l'apologiste. 8° (160) Maison du Livre, Paris. 3 fr. 50.

Dit boek van den abbé Henri Blandin, dat thans zijn 3en druk beleeft, zal door de minnaars van Huysmans met belangstelling worden ter hand genomen. Een groot aantal documenten, fragmenten uit brieven, onbekende bijzonderheden belichten deze merkwaardige letterkundige persoonlijkheid en zullen het hunne tot een meer helder inzicht bijbrengen.

En dat is hier en daar nuttig of zelfs noodig.

Huysmans moet goed begrepen worden.......

Men zal er ook nogmaals en meer volledig kunnen lezen, dat zijn geduldig lijden geen „litteratuur", of zooals men bij ons zegt, rhetorica was. H. F. VAN W.

Calippe (Abbé Charles) L'Attitude Sociale des Catholiques français au XIXe siècle, 16° (XII-324). Bloud et Cie, Paris, 3 fr. 50.

Het 3e deel behandelt, les progrès de la doctrine sociale chez les catholiques français en daarmede is dit werk thans compleet. Na de aanbeveling, door mij destijds van de twee eerste geschreven, bepaal ik mij hier tot de opgave van den hoofdinhoud: Pie, Veuillot, Blanc Saint-Bonnet, Le Play, Tourville, De Mun, De La Tour du Pin, Harmel, Langénieux, Lapeyre, Brunetière, Lorin; en tot de aanhaling der volgende regels uit de Préface: „Que la foi catholique, acceptée et professée dans toute sa plénitude, implique une doctrine sociale et que cette doctrine s'impose aux consciences fidèles avec une force croissante à mesure que les désordres publics s'imposent eux-mêmes à leur attention: telle est, nous semble-t-il, la vraie leçon qui se dégage de toutes les monographies que nous avons consacrées aux catholiques français les plus „représentatifs" du XIX siécle. Het boek is kerkelijk goedgekeurd
H. F. VAN M.

Coussens (Arth.) Pennetrekken uit Denemarken. J. Lannoo-Maes, Thielt en R. K. Boekcentrale, Amsterdam 1913. (219) 8° f 1.40, geb. f 190.

't Had zoo'n aardig boekje kunnen worden. Het onderwerp is interessant genoeg, en op vele plaatsen toont de schrijver opmerkingsgave te bezitten en gezellig te kunnen vertellen. Ook stemming weet hij van tijd tot tijd in zijn beschrijvingen te brengen en geeft blijk land, volk en literatuur terdege te kennen.

Maar er zijn twee zeer groote gebreken in, gebrek aan gelijkmatigheid van compositie en wat nog erger is: aan taal en stijl. Wij willen hier niet verder op ingaan maar alleen een goeden raad aan den schrijver geven; male tornatas incudi redde sententias! J. F. WETERINGS.

Kaart (Economische) van Java en Madoera. Schaal 1 : 500.000. Uitgave van het Ministerie van Koloniën.4 bldn. in lith. kleurendr. 's Gravenhage, J. Smulders. Los *f* 8.— opgeplakt enz. *f* 18.

Schulman (J) Collection Le Maistre. Pax in nummis, Médailles, jetons et monnaies, ayant rapport aux divers traités de paix conclus depuis le XVIe siècle jusgu'à nos jours, décrites. Texte illustré de 150 reproductions et avee 12 planches hors texte. Amst. J. Schulman. (277) — *f* 15.—.

Stigter, (D.) Statistiek, J. Muusses, Purmerend. 16° (220). f 1.90.

Of de statistiek eene wetenschap is, of ze vaak misbruikt wordt, dat ze vaak verwaarloosd wordt, enz. dat alles gaan wij stilzwijgend voorbij om slechts overeenkomstig de plaatsruimte eene korte aankondiging te schrijven.

Iedereen, die statistiek studeeren wil, en dat zijn er tegenwoordig velen, zij dit boek ter kennismaking aanbevolen.

De dertien hoofdstukken behandelen: Definitie, enz.; verband met Staathuishoudkunde; wet der groote getallen; de gemiddelden; afgeleide en absolute verhoudingscijfers; statistiek van het goederenverkeer; aantoonende handelsstatistiek; grafische-, bevolkings-, arbeids-, woningstatistiek; statistiek der spaar- en leenbanken; crimineele statistiek en geschiedenis der statistiek.

Zoo'n verkorte inhoud zegt meer dan een paar adjectieven en gegadigden zullen spoedig den inhoud weten te waardeeren. De uitvoering is keurig. LEERAAR M. O.

Vrouwenleven 1813—1913. (Van) Ontwikkelingsgang van het leven en werken der vrouw in Nederland en de Koloniën. Met inleid. van Jonkvr. A. van Hogendorp. Groningen, G. Römelingh, (216) f 2.90, geb. f 3.60, prachtuitg. f 18.—.

De inhoud van dit keurig uitgevoerde boek is: Wegbereidsters vóór en na 1813. (Met levensschets van Vrouwe C. W. van Hogendorp-van Haren, moeder van Gijsbert Karel van Hogendorp. — Christina Kemper, geb. de Vries. 1772—1856. (Levensschets van de Echtgenoote van Joan Melchior Kemper. — De vrouw in de Philantropie. — De vrouw en het Gevangeniswezen. — De veranderde maatschappelijke en politieke verhouding van de Vrouw in Nederland. — Vakopleiding. — (De Openbare Werk- en Leerschool voor meisjes te Amsterdam.) (1808—1904) — De Vrouw als „médailleur". — De Vrouw in de zending in Oost- en West-Indië. — De Vrouw in onze Oost-Indische Koloniën. — De Idonesische Vrouw en hare Kunstnijverheid. — De koloniale Vrouw in West-Indië. — Ik meende niet beter te kunnen doen dan deze

opsomming te geven, en zoo een overzicht te bieden van den verscheiden inhoud. Portretten, handschriften enz. versieren de bladzijden. J. M. DE L.

OPVOEDING EN ONDERWIJS

Bouwman (B. E.) und **Verdenius** (Th. A.) Deutsche literaturgeschichte nebst Lesebuch für höhere Lehranstalten. Groningen, Wolters, f 2.25, geb. f 2.60.

Een met de meeste zorg samengesteld boek. Vooral in de keuze der opgenomen gedichten en prozastukken uit verschillende schrijvers heeft men een gelukkige hand gehad en is in 't algemeen juist dàt gekozen, wat den dichter en de periode, waarin hij leefde, goed karakteriseert.

Goethe's Promotheus had, dunkt me, wel weg mogen blijven.

Wat de geschiedenis der letterkunde aangaat, het is moeielijk „de contenter tout le monde et son père". Wat de schrijvers in hun voorwoord zeggen, dat het onderwijs in de letterkunde niet alleen mag bestaan in de mededeeling van biografische bijzonderheden en in 't opsommen van verschillende schrijvers en hunne werken, zal wel door niemand bestreden worden. Dat echter de philosophie en de verhouding der schrijvers en hunne werken tot den godsdienst en de moraal, om paedagogische redenen buiten beschouwing werden gelaten, valt te betreuren. Daardoor immers is en blijft elke geschiedenis der letterkunde eenzijdig en onvolledig. De geschiedenis der letteren in de middeleeuwen is daardoor zelfs ten eenemale onbegrijpelijk. Bij een tweede oplage, die ik het werk van harte toewensch, zal het goed zijn een afzonderlijke beschouwing te wijden aan de „ältere" en aan de „jüngere Romantik". Dat zou een juister beeld geven van die belangrijke litterarische beweging.

Enkele opmerkingen zou ik nog kunnen maken over de beoordeeling van sommige schrijvers; zoo vind ik bijv., wat van Clara Viebig gezegd wordt, op zijn minst overdreven. Deze vrouw met haar indecente romans is toch niet: „Deutschland's grösste Romanschriftstellerin", ondanks alle reclame der „zünftigen kritiker".

De uitgave is keurig en de afbeeldingen en portretten fraai, zooals van den alom bekenden uitgever niet anders te verwachten was. J. GIELEN, LEERAAR M.O.

O'Kane (W. C.), Injurious Insects. New-York. Macmillan Company 1912. Oct. (414), illustrated, linen gilt. 8 sh, 6 d.

Dit boek behandelt volledig en zakelijk de schadelijke insecten van Amerika. Amerika staat vooraan in de techniek van het bestrijden van de vele plagen, die door insecten in boomgaarden, tuinen, enz. kunnen aangericht worden. De groote schade door land-, tuin-, en boschbouw in de Vereenigde Staten geleden, deed de regeering er toe besluiten groote sommen beschikbaar te stellen ter opsporing van afdoende bestrijdingsmiddelen, terwijl zij vele

phyto-pathologische stations oprichtte. Een Amerikaansch boek over schadelijke insecten wekt daarom reeds spoedig belangstelling. Vele schadelijke insecten van Amerika komen ook voor in ons land, vele zijn zelfs van uit Europa daar ingevoerd, zooals o.a. de in Amerika veel kwaadaardiger Euproctis chrysorrhoea en Lymantria dispar. (the Gypsy Moth). Een goede bestrijding berust op een nauwkeurige kennis van de levenswijze der te bestrijden dieren.

Men vindt in dit boek in het kort vermeld wat de nieuwere onderzoekingen hebben toegevoegd aan de kennis der biologie van vele insecten. Zie b.v. Carpocapsa pomanella. Zij, die adviezen geven in dag- of vakbladen omtrent bestrijding van insectenplagen, vinden hier veel wat in ons land nog niet of slechts schaars werd toegepast. Het spreekt van zelf, dat ernstig rekening dient te worden gehouden met de hevige giftigheid van de meeste der nieuwere bestrijdingsmiddelen. Wie doelmatige methoden zoekt om zich te ontdoen van de in huis vaak zoo lastige vliegen, vlooien of kakkerlakken enz. enz, vindt in de laatste hoofdstukken beproefde recepten.

Bij de bespreking van dit boek mag ik niet nalaten te wijzen op de 600 goede afbeeldingen, die bijna alle speciaal voor dit werk werden vervaardigd. Deze afbeeldingen zijn photographieën, hoewel ze niet alle naar levende exemplaren zijn genomen.

De Latijnsche naam, welke bij elk insect wordt genoemd na den Engelschen naam, is niet altijd dezelfde als de nieuwere naam ten onzent in gebruik als gevolg van de toepassing der nu aangenomen regels aangaande de Latijnsche nomenclatuur der dieren. Kane spreekt niet van Lymantria dispar, ook niet van Ocneria dispar, maar van Porthetria dispar, niet van Orgyria antiqua, maar van Hemerocampa antiqua, niet van Cicada septendecim, maar van Tibicen septendecim, enz. enz. P. ILLEN, MED. CAND.

Payot (Jules). De opvoeding van den wil, naar de 34e Fransche uitgave bewerkt door Titia van der Tuuk, met een inleiding en aanteekeningen van Dr. C. J. Wijnaendts Francken, 8°, (XVI, 264), 1912, J. Ploegsma, Zwolle.

Voor eenige jaren werden twee handboeken der leekenmoraal van dezen schrijver tegelijk met andere anti-katholieke geschriften, voor de school bestemd, door de Fransche bisschoppen veroordeeld, nl. *Cours de Morale* en *La Morale à l'école*. Vgl. *Revue prat. d'Apol.* 1 Janv. 1910 en *Etudes* 121 (1909), 697 volg.

Aan *L'éducation de la volonté*, waarvan ons de Nederlandsche bewerking ter bespreking werd gezonden, heeft Payot — zooals hij zelf zegt — bijzondere zorg besteed. Het boek heeft in Frankrijk grooten opgang gemaakt, wat ons volstrekt niet verwondert. Al zijn de beginselen van den schrijver lijnrecht in strijd met de onze, al valt het zelfs niet moeilijk in zijn psychologie allerlei misvattingen te ontdekken, toch aarzelen wij niet *L'éducation de la volonté* een ernstig boek te noemen, waaruit een verstandig, ontwikkeld lezer, die het kaf van het koren weet te scheiden, veel leeren kan

voor de ontwikkeling zijner persoonlijke wilskracht en voor een opvoedkundige leiding van anderen. Payot wil een op de psychologische wetten van den geest steunende methode aan de hand doen om den strijd tegen de luiheid en de hartstochten mogelijk, zelfs gemakkelijk te maken. Hij heeft vooral studenten en hersenarbeiders op het oog; een edele verontwaardiging over het lanterfantende, op zinnelijke genoegens gerichte studentenleven aan de universiteit deed hem de pen opnemen; zijn doel is niet zelfheiliging; daarvoor moet het egoïsme worden uitgeroeid. Zoover reikt zijn methode niet (28). Voor de katholieke kerk heeft hij groote bewondering; hij noemt haar „die onvergelijkelijke opvoedster der karakters" (Voorrede 1). Tot in de 18e eeuw had zij krachten te harer beschikking, voldoende om het leven der geloovigen in de goede richting te houden. De tijden zijn veranderd, het meerendeel der gestudeerden is van de Kerk afkeerig geworden. „Zij is nog door niets anders vervangen". Telkens blijkt, dat Payot's wijsbegeerte op evolutionistisch, deterministisch standpunt staat. Twee theorieën zijn volgens hem even verwerpelijk, de fatalistische van de onveranderlijkheid van het karakter (Kant, Schopenhauer Spencer) en die van den vrijen wil, die het werk der zelfbevrijding als gemakkelijk afschildert, alsof het van een *fiat* afhing. De zedelijke vrijheid is geen feit, maar een loon voor onophoudelijke inspanning (27). Waar hij de theorie van den vrijen wil aanvalt, is zijn bewijsvoering zeer zwak. Degelijke studie van de katholieke wijsbegeerte had hem kunnen leeren, dat de vrijheid van den wil niet prijsgegeven dient te worden, omdat bij velen een jammerlijk gemis aan zelfbeheersching aanwezig is.

Het is moeilijk den rijken inhoud van het boek hier weer te geven; het zij voldoende te zeggen, dat voor de opvoeding van den wil aandachtige overpeinzing („méditation"), vluchten van de gelegenheid, vooruitzien van gebeurlijkheden, voortdurende oefening, ingespannen arbeid noodzakelijk zijn. Aan deze verschillende factoren heeft hij in zijn werk bladzijden gewijd, die getuigen van diep inzicht in de menschelijke karakters, bladzijden, die evenwel voor een kenner der katholieke ascetische literatuur alles behalve nieuw zijn. De schrijver kent trouwens Thomas van Aquino, de Imitato Christi, Ignatius van Loyola en Franciscus van Sales, maar hij had wel wat duidelijker kunnen zeggen, dat hij ook aan hun werken ontleent. In alle geval pleit zijn boek, dat openbaring en genade ter zijde stellend van bloot-natuurlijke beginselen uitgaat, voor de katholieke ascese. Deze heeft alles, wat Payot aanbeveelt, sinds eeuwen aanbevolen, maar heeft bovendien geleerd, dat natuurlijke middelen alleen niet kunnen volstaan om de menschelijke zwakheid op den duur met goed gevolg te bestrijden. Deze stelling behoeft hier niet bewezen te worden, hier is het genoeg de katholieke opvatting te plaatsen tegen die van den leekenmoralist Jules Payot. Ook is het bovengezegde voldoende om aan te toonen, dat naast waardeering voorbehoud noodzakelijk is, zoodat de door Dr. C. J. Wijnaendts Francken uitgesproken wensch, dat het werk

van Payot „vooral in onderwijzerskringen een gul onthaal vinden" moge, een ingrijpend correctief noodig heeft.

Al blijkt menigmaal, dat onze taal zich niet zoo gemakkelijk als het Fransch er toe leent wijsgeerige denkbeelden onder woorden te brengen, toch moet van de Nederlandsche bewerking gezegd worden, dat zij het oorspronkelijke in den regel goed weergeeft.

Ook schreef Dr. C. J. Wynaendts Francken zijn voorrede con amore. Niet overal is hij het met den schrijver eens; wel deelt hij zijn opvatting over de vrijheid van den wil, een opvatting, die de onze niet is. DR. A. J. DANIELS S. J.

Reum (Dr. A) Dictionnaire de style à l'usage des Neêrlandais par W. Cramer. Gouda, G. B. van Goor Zonen, geb. *f* 4.90.

't Zou mij weinig moeite kosten een vijf en twintigtal aanbevelingen door deskundigen, in binnen- en buitenland, van dezen „guide-lexique de composition française" aan te halen.

't Is inderdaad een nieuw woordenboek, een stijlwoordenboek. Een bepaald woord wordt geplaatst in de omgeving, waar het behoort en zoo is het mogelijk het juiste te vinden, wanneer voor de uitdrukking der gedachte eene leemte ontstaat. De ruimte dit denkbeeld uit te werken ontbreekt mij hier, doch dat dit woordenboek de vrucht is van de nieuwste en meest juiste begrippen aangaande taalstudie mag ik mede op grond eener dertigjarige ervaring bevestigen.

De uitvoering is prachtig, het boek handig in het gebruik en de 700 bladz. groot formaat in degelijken band maken het tot een sierlijken legger. H. F. VAN M.

Roes (H. W.) Wat moeten de boeren doen om vooruit te komen. verkrijgbaar bij de Administr. „Rust Roest" te Vechel bij Oss. *f* 0,05.

Een rede gehouden te Vechel 21 December 1912. Het is een staaltje van echte volkswelsprekendheid en duidelijk betoog. Deze ijverige adviseur geeft een schat van nuttige opmerkingen en wenken.

Trelker (A) Jong leven. Vijf boekjes voor het aanvankelijk leesonderwijs. Bussum, v. Dishoeck.

Het merkwaardige dezer schoolboekjes is, dat de cliché's in 3 en 4 tonen slechts éénmaal gedrukt zijn. Voor 't eerst in ons land werd dus gebruik gemaakt van de nieuwe vinding, waarvan eenige Engelsche tijdschriften reeds aardige proeven hadden gegeven.

KUNST

Nieuwbarn O. P. (P. M. C.) Die Madonna in der Malerei. 63 Abbild. München, Allgem. Vereinig. f. Chr. Kunst. Rotterdam, boekh. Maasbode.

Dit mooie werk brengt „die kunst dem volke." De afbeeldingen zijn keurig, de verklarende tekst is leerzaam en duidelijk. Ten zeerste aanbevolen.

NIEUWE LETTEREN

NEDERLANDSCH

Aigremont (Paul d') Moeder en Martelares. Vrij naar het Fransch. Haarlem N.V. Drukkerij de Spaarnestad 1912. Gratis-premie v. d. Kath. Illustratie.

Een oude markies wordt uit geldzucht vergiftigd door zijn zuster. Met sluwheid wordt een net van valsche beschuldigen gespannen rond de jeugdige echtgenoote van den rijken markies. Zij wordt in hechtenis genomen en intusschen licht men haar eenig kindje op. Een priester, bloedverwant der onschuldige markiezin, kent de ware schuldige uit de Biecht, maar stelt zijn plicht boven zijn gevoel. Op het einde blijkt de onschuld der markiezin. Zij vindt haar kind terug en leeft verder gelukkig. Het lijkt mij geen gelukkige gedachte van de Mij. der Kath. Ill. dit boek als premie-roman onder het volk te brengen. Die priester is wel voorgesteld als een martelaar van het Biechtgeheim, maar de schijver legt hem uitlatingen in den mond, die, op z'n zachtst genomen, verwondering moeten wekken bij de lezers. Zóó moet men niet schrijven over het heilig Biechtgeheim. Men kan zoo licht worden misverstaan. AUG. VAN SASSE VAN YSSELT, PR.

Blicher-Clausen (J.) Inga Heine. Naar het Deensch, door Logeman — Van der Willigen. Utrecht, Honig. 5de druk (231) f. 2.40.

Toen Inga's vader stierf was zij slechts een paar weken oud. Bij haar geboorte had zij reeds haar moeder verloren, en als grootmoeder Heine er niet geweest was zou 't er slecht met Inga en het landgoed Klitholm hebben uitgezien.

Inga heeft joodsch bloed, onrustig artistenbloed in de aderen. Zij gaat vier jaren van huis om zich voor te bereiden voor het admissie-examen; als zij dan klaar is, vergaat haar de lust om de Hoogeschool te bezoeken en zij komt wederom terug op Klitholm. Daar heeft zich, afgescheiden van de wereld, een dokter gevestigd met vrouw en kind. Hij zoekt de eenzaamheid, en ontvlucht de menschen; want hij heeft wegens brandstichting gevangenisstraf ondergaan. Zijne vrouw, die zielsveel van hem houdt, kan hem niet troosten, en natuurlijk Inga kan het wel. Tusschen het meisje en den gehuwden man ontstaat liefde (zoo noemen ze het tenminste) en beiden zouden aan dien schuldigen hartstocht hebben toegegeven, en de echte vrouw hebben willen wegstooten uit hun leven, als grootmoeder Heine op haar sterfbed hen niet had gesmeekt van dat plan af te zien. Inga blijft haar woord getrouw, en verlaat na den dood der oude vrouw het land.

Allen gelooven aan de ontbindbaarheid van het huwelijk, en zij vinden er alleen tégen in dit geval, dat er een kind is van de eerste echtgenoote. Het boek is niet aan te bevelen. A. GIELEN.

Dekking (Henri). De glazen Graaf. Rotterd. Brusse. (272) f 3.25.

Dit verhaal is goed geschreven, hetgeen in ons land tot de zeldzaamheden behoort. Het geeft de geschiedenis van ondergang

en opkomst van een ouden Jonker die zijn huizinge moet verlaten, en van een plompen zakenman, die haar overneemt. Daar ligt iets wreeds in dit koele boek, waar het ons zien laat den adellijken man, aldoor dieper wegzinkend en steeds even hooghartig. Wij zijn wel niet blijde met de overwinning van den uiterst vulgairen Kroese, doch voelen evenmin medelijden met den trotschen Jonker. Hij zelf verwaardigt zich ook niet gevoel te toonen voor het arme, oude moedertje, dat hij als meisje verleid heeft, en hij blijkt niet eens bewogen bij den tragischen dood van haar zoon, ook *zijn* kind!

Voor jonge meisjes is deze roman niet, en wij zullen dit boek ook niet lichtelijk in onze bibliotheek plaatsen. Volwassenen evenwel, menschen met eenige levenservaring, kunnen het lezen zonder nadeel of schade. A. GIELEN.

Ellen. Een Vriendschap. Amsterd. Scheltema & Holkema. (170). f 2.50.

Alles saamgenomen is dit een hoogst schandalig boek, waarin een hypermoderne vrouw de meest levensdolle theoriën verkondigt. A. GIELEN.

Ellen. Twee Vrouwen. Amsterd., Scheltens & Holkema (202).

Ik weet van dit boek den prijs niet. Dit is ook overbodig, want niemand moet dit ding koopen. Het is slecht en menschonteerend, een pleidooi voor bigamie. De man, een kunstenaar, heeft twee vrouwen: de moeder zijner kinderen, en met hare toestemming eene andere. En deze twee vrouwen, „zij hadden leeren inzien dat deze buitengewone, uitbundige man, deze gecompliceerde kunstenaarsnatuur met zijn verbijsterende levensvolheid, voor de ontplooiing van zijn veelzijdig wezen haar *beiden* noodig had ieder in haar eigenheid". Op deze en dergelijke wijzen wordt de viesheid van den ordinairen vuilik goedgepraat. Het tooneelstukje, dat 't boek aanvult is al ongeveer van hetzelfde kaliber. A. GIELEN.

Gottesheim (Rudolf Baron). Vogelvrij, Utrecht, A. W. Bruna en Zn. (112) *f* 0.25.

Ach, die kerel is gek! Hij heeft gelden verduisterd, zijn fortuin en dat van zijn eenig kind er doorgebracht, een moord bedreven en eindigt zijn waardig bestaan met zelfmoord. Maar luister verder. Alvorens het vuurwapen te doen afgaan roept hij uit: „De barmhartige God moge mij een genadig rechter zijn". Wat een onzin! M. WALRE.

Graaff (B. H. de), Mit onz' leujongs naor stad tou, Uithuizen, firma Fongers.

Een klein, maar voor liefhebbers van het Groninger dialect een kostelijk boekje. Een echte volksschets, waarin alles tintelt van leven. Vol gezonden humor, echt, waar en goed. G. GRON.

Homo. De aflossing. Utrecht, Bruna. 10 cts.

De dochter van een kantoorbediende *moet* trouwen, en de

ouders nemen geld op voor haar uitzet. Dan komt het getob met de aflossing. De vrij gemoedelijke manier, waarop gesproken wordt over de zonde van het meisje, maakt het boekje ongeschikt voor jeugdige lezers. WILLEM MERKELBEEK.

Hume (Fergus W.) Het meisje uit Malta. Utrecht, Bruna. f 0.25

Hij trouwde met een Malta-meisje, en ondervond spoedig wat een monsterachtig humeur zij had. Toen ging de man aan den haal met eene andere, die binnen enkele maanden stierf. Hij keerde weer terug (uit Amerika of Brazilië, ik weet het niet meer) en pleegde op het schip, ter hoogte van Malta, zelfmoord. Dat komt echter eerst uit op de laatste bladzijde, en justitie- en politiespeurders en advokaten hebben heel wat werk om dit geval te ontrafelen. Ik hoop echter voor de scherpzinnigheid van den lezer dat hij al veel vroeger zal bemerkt hebben, hoe eigenlijk de vork aan den steel zit. WILLEM MERKELBEEK.

Linnebank (H.) Letteren en Leven. Maldeghem, Victor Delille. Amsterdam, R. K. Boekcentrale. (74) f 0.75.

Hetgeen hier wordt aangeboden, stond al vroeger in *De Varende Zanger* of *Het Centrum*. Ik ben blij dat de schrijver deze verspreide opstellen gebundeld heeft, want er is veel in dat bewaard en behouden dient te blijven. Weldadig deed het mij aan dezen schrijver zijn verontwaardiging eens te hooren luchten over Dr. Boeken, die Dante — over Kloos, die Thomas à Kempis meent te begrijpen, hem zijn vrees te hooren uitspreken dat Couperus „schrijver van drie-en-twintig verderfelijke boeken", zich misschien aan de Fioretti zal vergrijpen!

Ik heb een desideratum: gaarne had ik onder de verschillende stukken de dagteekening van hun eerste verschijning gelezen.

A. GIELEN.

Manolescu, den vorst der dieven. (Op het spoor van) Utrecht, Bruna. 10 cts.

Heel onschuldig en heel onwaarschijnlijk. Manolescu is een snuggere dief, die zich niet pakken laat, en op het oogenblik rustig in Rusland zijn geld en goed verteert. Het tweede stukje heet „een weldoener" — ook goed. WILLEM MERKELBEEK.

Naeff (Top) De Stille Getuige. Amsterdam, v. Holkema & Warendorff (124) f 2.90

Een boek vol weemoed. De smartkreten eener verlaten vrouw.

De vorige Redactie heeft in Jaargang II blz. 83 dit boek reeds besproken.

Ik wil hier enkel wijzen op pagina 66. Daar zegt schrijfster van de dooden op het Kerkhof:

„Zij liggen met gesloten oogen in het donker. Geen gebed bereikt hen. Het gerucht der druppende tranen dringt niet door tot den steen. Hier helpt geen smeeken er is geen genade."

Veronderstelt zij nu dat na dit leven alles eindigt?

En op blz. 121 lees ik:

„Ze (de kloosterzusters) schreden langzaam twee aan twee. Met haar gelaten glimlach, en heur oogen zonder licht. Haar glanslooze handen gevouwen, st l-ristend de witte vingers om den rozenkrans .... Achter prevelende lippen het eeuwig gezwegene. Gelukkig in vergeefsche liefde."

Neen Top Naeff, niet „gelukkig in vergeefsche liefde". Maar gelukkig in de reine alles opofferende liefde tot haren Bruidegom. Van alle aardsche liefde, hoe groot en edel deze ook zijn moge, komt eenmaal het einde. De liefde echter van den Hemelschen Bruidegom duurt eeuwiglijk. M. WALRE.

Overduijn-Heiligers (E.) Verzoeking. Utrecht, Bruna. 10 cts.

Een boekje voor de coupé. Daar is geen beginnen aan, al dit soort boekjes te bespreken, en wij nemen slechts enkelen, omdat men ons daarover een oordeel heeft gevraagd. De inhoud van het bovenstaande is: een jonge man, die naar Indië moet en zijn meisje spoedig hoopt te laten uitkomen, wordt op de boot verliefd — en heel op 't einde ontvangt hij een brief van zijn verloofde in het vaderland, juist op tijd om hem te weerhouden het voorwerp van zijn scheepsliefde ten huwelijk te vragen. Dat is alles. WILLEM MERKELBEEK.

Puttkamer (Jesco von). Zuidelijke nachten, Utrecht, A. W. Bruna en Zn., (128) f 0.25.

Neen, dat is geen goed boek. Een van haar man weggeloopen vrouw ontmoet in den trein een ongehuwden dokter. Zij wil een reis door 't Zuiden maken en nu spreken ze af dat samen te doen in alle eer en deugd. Maar al heel gauw ontstaat er een liefdebrandje en 't gevolg is, dat de vrouw zich laat scheiden van haar wettigen echtgenoot om met haar reiskameraad in 't huwelijk te treden! Doch de verlaten echtgenoot neemt het heel kalm en als een zakenman op; als je mijn vrouw neemt, moet je ook mijn huis nemen, dat laat ik je voor den geringen prijs van f 90.000. Dat is zijn eenig bescheid. En de vrouw, die als inventaris met het huis dus f 90.000 moet opbrengen, zegt tot haar kooper: „Een kind uit Weenen zooals ik ben, zal je haar geheele leven door innige liefde haar dankbaarheid toonen". We hebben hier derhalve te doen met menschen van gering zedelijk allooi. En daarom deugt het boek niet! M. WALRE.

Runa De oude Dominée van Hornsjö en andere verhalen vertaald door Jacqe E. v. d. Waals. Nijkerk, G. F. Callenbach. (117). f 1.20.

Runa is de Zweedsche schrijfster Elisabeth Beskow. Al haar werken zijn vroom en godsdienstig, maar voor ons Katholieken minder geschikt. Wij hebben geheel andere godsdienstige begrippen. M. WALRE.

Runa Uit het stof der aarde, Uit het Zweedsch door A. Lukkien. 's Gravenhage D. A. Daamen 8° (218) f 1.90.

Ik vind het doodjammer dat de schrijfster die flinke Sylvia heilsoldaat laat worden. Ze had zich toch wel op eene andere

wijze kunnen nuttig maken voor den noodlijdende. En dan die aankondiging van haar overlijden: „Bevorderd tot de heerlijkheid".

Dat is gewoon belachelijk! Dat Runa's werken minder geschikt zijn voor ons Roomschen, beb ik al meer malen gezegd.

M. WALRE.

Speckmann (Diedrich) Op den Loohof. Nijkerk, G. F. Callenbach (280) 8⁰ f 1.90.

Het boek is geheel in protestantschen geest geschreven; en blijkbaar ook voor hen alleen bestemd. M. WALRE.

Strug (A.) De Geschiedenis eener bom. Uit het Poolsch vertaald en ingeleid door Cécile de Jong van Beek en Donk. Amsterdam. Maatschappij voor goede en goedkoope lectuur. (273) f 0.65.

In 't eerste hoofdstuk zien wij de bom maken. Vervolgens vinden we haar terug in den mof eener jonge dame, in een bak met worstjes, onder een hoofdkussen .... en onwillekeurig dacht ik, „ach sprong dat ding toch eindelijk". Maar neen zij blijft bestaan bijna 273 bladzijden lang.

't Is geen interressant maar een doodelijk vervelend verhaal der Poolsche revolutie. De in dit boek voorkomende, al te vrije sexueele besprekingen, maken het *zeker niet voor iedereen gesehikt.*

M. WALRE.

Valeton (Benjamin) De Oogst is groot. Uit het Fransch door J. G. Steenbeek Jr. Neerbosch Boekhandel 8⁰ f 2.25.

Een boek voor andersdenkenden. M. WALRE.

Verschoren (Frans) Langs kleine wegen. Amsterdam, Holkema en Warendorf 8⁰ (231) f 2.50.

Een achttal kleine schetsen. Gewone gebeurlijkheden van groote en kleine menschen verhaald op eenvoudige, prettige wijze, getuigend van diep gevoel en groote opmerkingsgave.

Alleen „Droom of werkelijkheid" komt mij wat onbegrijpelijk voor. En daarbij: de taal van dit schetsje is wel wat erg bombasterig. Maar dit is ook de eenige aanmerking. Aan te bevelen lectuur.

M. WALRE.

FRANSCH

Barrière (M.) LE MONDE NOIR, ROMAN SUR L'AVENIR DES SOCIETÈS HUMAINES. Op stuk van godsdienst valsch. — **Bruneau.** RÉCITS TRAGIQUES DE LA VIE AFRICAINE ; Onder deze verhaaltjes liggen er verschillende, die gloeien van voluptuositeit. — **Chauvelot** (R.) PARVÂTI, ROMAN DE MOEURS HINDOUES CONTEMPORAINES. Al is het realisme niet ontaard in brutaliteit, toch gaat er van dit boek zinnelijke bedwelming uit. — **Savignon** (A) FILLES DE LA PLUIE, SCÈNES DE LA VIE OUESSANTINE. Grof en gewaagd, en zonder eerbied voor den Godsdienst.

Grimaud (Abbé Charles). Défendons-nous ! 16⁰ (261) Téqui, Paris fr. 2,

Défendons-nous contre l'impiété, contre la mauvaise presse,

contre l'école laïque, contre la déchristianisation de la famille, contre les entraînements du jour, contre les préjugés, contre l'apathie sociale, contre le socialisme, contre le désertion des campagnes, roept de eerwaarde schrijver ons in de drie of vier schetsen toe, die elk dezer hoofdstukken bevatten.

Pittige schetsen in den vorm van verhalen, al onzen Roomschen mannen aanbevolen. Zij laten zich heerlijk lezen. Zij zullen tot nadenken stemmen, meer dan ellenlange theorieën en .... tot medestrijden.

En dat moet! Credo, pugno! — Het boek is kerkelijk goedgekeurd. H. F. VAN M.

Lair (Maurice) La Reprise, roman. B. Grasset, Paris. 3 fr. 50.

Antoine Delmart, de zoon van een uitgeweken communard, in Duitschland geboren en opgevoed, wordt daar na uitstekende studiën als scheikundige in de groot-industrie geplaatst. Hij wordt verliefd op de dochter van den fabrikant-millionair en deze is bereid hem tot zoon aan te nemen, vooral daar zijn naam als uitvinder weldra over de geheele wereld bekend zal zijn en voor de „fabriek" daardoor een nieuw tijdperk van ongekenden voorspoed open ligt Het personeel oordeelt er echter anders over en dringt en dwingt zoo lang, zelfs door eene werkstaking, dat Antoine aan alles vaarwel zegt en naar Frankrijk teruggaat, waar de „reprise", bij een bezoek aan het oude vaderland begonnen, wordt voltooid.

Een mooie roman, met krachtige, kernachtige ideeën, kloeke typen, forschen gang, pittige beschrijvingen, tafereelen van degelijk gevoel, 't alles getuigend van studie en eene groote opmerkingsgave.

Dat hier nu wel eens denkbeelden en beschouwingen worden opgehaald, die voor jongeren te zware kost blijken, kan geen reden zijn dit mannelijke werk aan de meer ontwikkelden te onthouden.

't Had nog dieper kunnen zijn, als onze Roomsche idealen er vol in waren uitgebeeld.

Ik las ergens, dat er eene passage in voorkomt, die men er beter uit kon laten, zelfs zonder schade voor het werk; welnu ik herinner mij die bladzijde niet en de lezer moet er, als hij ze ontmoet, maar overheen glijden, om vooral te genieten daar, waar de schrijver (willig of onwillig, ik weet het het niet) hulde brengt aan wat wij, op hoogere gronden, als ons schoonste goed waardeeren. H. F. VAN W.

Reboux (B) et **Muller** (C) A la Manière de... Paris, Grasset. fr. 3.50.

Dat is zóó te verstaan: à la manière de Racine, d'Annunzio enz. In dezen bundel worden ons stukken van een twintigtal schrijvers gebracht. Het valt niet te ontkennen dat de verzamelaars met groote zorg het meest vieze hebben opgeraapt. Het produkt van d'Annunzio is van dien aard, dat wij hopen het boek in beslag te zien genomen door de politie. Een man, die zulke walgelijke

brutaliteiten kan uitdenken, moest men door opsluiting onschadelijk kunnen maken. Hij is een besmettelijke zieke! L. DAURIAC.

Yver (Collecten.) Les sables Mouvants. Paris, Calmann-Lévy. fr. 50.

Met talent geschreven zooals de meeste harer romans. Bedoeling goed. Het kunstenaarsleven, waarin wij worden binnengevoerd, is echter zóó weinig verkwikkelijk en verheffend, zóó volmaakt ontbloot van alle moreele fijngevoeligheid, dat het boek slechts onder voorbehoud kan worden aanvaard.

Wel slaagt de schrijfster erin, hetgeen zij klaarblijkelijk ook beoogde, duidelijk te laten zien de schrikwekkende gevolgen eener verwaarloosde opvoeding. Zij toont dat men op het drijfzand van ongodsdienstige beginselen geen menschenleven kan bouwen.

L. DAURIAC.

DUITSCH.

Diers (Marie). Frau von Werth und ihre Enkel. Dresden, Seyfart (347), M. 4, geb. M. 5.

Wat verwondert mij dit boek van Marie Diers. Daar staan natuurlijk wel weer mooie bladzijden in, maar 't zit overigens vol van zulke onmogelijkheden dat men een verstokt romanverslinder moet wezen om het boek ten einde te lezen.

Ekensteen (M. von). Kinder der Scholle, Erzählungen, Regensburg, Habbel, (158) M. 2.

Lieve, eenvoudige schetsen en verhaaltjes, die men iedereen in handen kan geven.

Gottberg (Otto von) Von Radern, Kaiserlicher Ministerresident. Berlin, Fleischel. (287) M. 3.50.

Von Radern redt bij een schipbreuk een 13-jarig meisje, laat het opvoeden, wil het huwen, en bemerkt dan dat eigenlijk zijn neef haar uitverkorene is. En hij doet edelmoedig afstand. Deze man is zoo flink en karaktervol, dat wij het hoofd schudden, als over iets onverwachts, wanneer wij hem nu en dan dingen zien doen, die een behoorlijk mensch zou hebben vermeden.

Dit maakt ook het boek tot voorbehouden lectuur. FEDERER.

Ritter (Albert) Das Nibelungenjahr. Kulturroman aus der Zeit der Hohenstaufen. Leipzig, Dieterichsche Verlagsb. (389) M. 5. geb. M. 6.

Men zal nog al het een en ander uit de 13de eeuw moeten weten, om dit geschiedkundig verhaal voldoende te kunnen begrijpen en genieten. Het is ook aan te raden hier en daar een weinig kritisch te lezen, zich herinnerend dat de schrijver niet met onze oogen die tijden ziet. Of het werk letterkundig hoog staat, durf ik betwijfelen; het is echter in dit opzicht niet minder dan de meeste boeken, die tegenwoordig geschreven worden. FEDERER.

ENGELSCH.

Bowen (Marjorie), God's Playthings. London, Smith, Elder & Co. (319), linen 6 Sh.

Wat wil de schrijfster toch met deze schetsjes? Alle zijn ze, och, zoo droef. En toch wat weelde en pracht! Wat een open oog voor kleur en bovenal voor kleederpracht bezit zij. Met echt vrouwelijk genoegen speelt zij bladzijde op bladzijde met paarlensnoeren, blauw satijn, met roze tule en guirlandes van bloeiende lenterozen, met paarlemoer en schildpad, met smaragd en robijn en goudlaken en brocaat. Als kunstproeven in licht en kleur zijn het genrestukjes vol waarde. Heb ik het mis, of legde de schrijfster in haar schetsboek te zamen al die zorgvuldig afgewerkte tafereelen, welke zij oorspronkelijk voor haar geschiedkundige (?) romans gepenseeld had, maar welke daar geen plaats vonden. Nu dacht zij 't spijtig deze onbenut te laten; en dit boek is 't gevolg van haar spijt.

God's Playthings (Gods speelgoed) luidt de titel, die later is uitgedacht en die in al zijn vaagheid ternauwernoed ruim genoeg is om in zijn plooien te hullen al die ongelijksoortige bestanddeelen. Want al klinkt één grondtoon heen door al die verhalen, één toon van ontgoocheling, van mislukken, van nederlaag, van dood, toch ontbreekt eenheid aan de melodie. Zij schalt niet als het zegelied van den godgewijden zanger, in jubelend vervoeren over Gods Almacht, welke den booze nederstort, den machtigen dwingeland als een machteloos riet breekt, den hoovaardige in 't slijk treedt. Zou er eenheid te vinden zijn, dan moest men die zoeken in de luimen van een hooger wezen, dat lachend toeziet als de menschelijke marionetten een oogenblik voor het voetlicht schitteren om dan weer onder 't gejuich of gesis der toeschouwers in 't duister te verdwijnen. De verwijfde Honmouth en de ijzeren Strafford, de losbol Ph. Wharton en de fiere Zwarte Prins, Don Juan verstooten en Henrietta Anne van Engeland in haar glorie, Savonarola naast Madame du Barry en den Markies de Condorcet, keizer Michael III, Sophia Dorothea of Zell en de schitterende Giovanni Pico Della Mirandola, zij allen, evengoed als de gevallen Lucrezia Borgia zien hun levenszon in droefheid ondergaan. Elk dier schetsjes op zich zelf genomen, *Twilight* en nog een of ander misschien uitgezonderd, zou niet veel aanstoot geven. Maar alle te zamen maken zij een onaangenamen indruk. Met de geschiedkundige feiten, vooral waar het Katholieken geldt, springt de schrijfster al heel willekeurig om. De groote Bossuet zelfs gaat niet schotvrij uit en Farnese wordt een giftmenger. De priester brengt den stervenden Eduard de H. Hostie met de woorden: „In nomine patris, fil*iis* et spiritus sanct*us*". Dat is nu nog eens Latijn! Ik mag het boek niet zonder voorbehoud aanbevelen.

L. V. D. BIESEN.

Curtis (Felicia). In the Lean Years. London, Sands, oct. (317) linen 6 sh,

Deze magere jaren liggen tusschen 1715 en 1745; het tijdvak besloten tusschen de mislukte onderneming van den Earl of Star en de beslissende nederlaag van de Stuarts te Culloden. Wij door-

leven dezen voor Engeland weinig roemrijken tijd te zamen met de katholieke en Stuartgezinde familie Brayburne. Haar lotgevallen geven ons een goeden kijk op den benarden toestand der katholieken in 't algemeen en van den katholieken landadel in 't bijzonder. Men vraagt zich af, hoe is 't mogelijk, dat er bij zulke wetten zelfs een enkel katholiek in Engeland overbleef. Door zijn onschuld, eenvoud en onwrikbare trouw treft ons telkens het karakter van Joan Brayburne. Haar getrouwheid aan de H. Kerk en haar rechtmatigen koning deed haar een dierbaar vader en al wat zij op de wereld bezat verliezen. Maar in Jack Trewton vond zij een echtgenoot harer waardig en een loon voor haar deugd. Te midden van al het ongeloof, het zedenbederf en de grofheid van het hof van George I en den protestantschen adel geeft de schrijfster ons toch het beeld van een edel Protestant al is hij dan ook een ruw man, in Sir George Hobgate. Deze wint ten laatste de liefde terug zijner jonge vrouw, welke hij door zijn eerste misslagen verbeurd had. Het boek kan zonder aarzeling ter lezing worden aanbevolen.

L. V. D. BIESEN.

Outram (M. Fr.) Branan the Pict. Londen, The Religious Tract Society 8vo, (356) clotth gilt 2 sh. 6 d.

Was het boek niet door de R. T. S. uitgegeven, het zou zijn zuiver Protestantsche afkomst niet verraden. En dat zegt veel voor een roman, waarin de held en de heldin tot 't Christendom bekeeren, waarin monniken en een Heilige der Katholieke Kerk voorname bijpersonen zijn. 't Is bewonderenswaardig, hoe deze Protestantsche schrijfster — want dat is zij toch zeker — niet alleen gewilde en ongewilde hatelijkheden op de Katholieke Kerk vermeden heeft, maar ook bij de belangwekkende schildering van 't leven der christen- en klooster-gemeente geen enkele dier ònjuistheden begaat, zich geen enkele dier oneerbiedige uitdrukkingen laat ontvallen, welke zoo veelvuldig en gemakkelijk voorkomen, waar een niet-katholiek schrijver zich waagt aan de schildering van katholieke zeden en gewoonten; hiervoor reeds verdient zij allen lof.

Haar held heeft bovendien onmiddellijk onze sympathie en behoudt die geheel 't boek door. Zie hier in 't kort den inhoud. Branan, een slaaf van onbekende herkomst, eigenlijk een ontvoerde koningszoon, redt het leven van Deirdri, een koningsdochter, en komt in haren dienst. Zij wordt bemind door koning Taran, een woesteling, van wien zij gruwt. Met behulp van Branan ontkomt zij keer op keer aan zijne handen. Het laatste avontuur eindigt met den dood van Taran, de ontdekking van Branan's afkomst en zijn liefdesverklaring aan Deirdri. Dit tooneel vraagt slechts een halve pagina en 't volgende hoofdstuk speelt reeds jaren na hun huwelijk. Ongezonde opwinding is volkomen vermeden en de vele geschiedkundige bijzonderheden omtrent zeden en gewoonten der inwoners, waarmede de vluchtelingen op hun lange reis in aanraking komen, maken den roman tot een boeiend, en leerrijk boek, dat wij gerust bij elken katholiek jong of oud met warme aanbeveling durven inleiden.

J. V. DRIEL.

VOOR DE JEUGD.

Diferee (Hendr. C.) Het Gedenkjaar 1813. Een Feestgave voor de Jeugd in 1913. geill. Amsterd. v. Holkema en Warendorf (31).

De uitgevers bekennen zelf te rekenen op eene „enorme verspreiding," bij gelegenheid der viering onzer honderdjarige onafhankelijkheid. Het boekje is goed en rijk geillustreerd — en de prijs is uiterst gering, nml. $12^1/_2$ ct. per 100 exempl. bij grooter getal nog minder.

TIJDSCHRIFTEN

Zieleleven. Orgaan van de Vereeniging voor Psychisch Onderzoek. 2de jaargang No. 1. Maart 1913. — Uitg. Vereen. voor Ps. O. —. Hoofdred. J. Boisson de la Rivière.

Voorzichtig! Dit tijdschriftje met zijn verlokkenden titel wordt overal verspreid. Ons werden uit verschillende plaatsen van het land exemplaren toegezonden. Voor ons katholieken is het volstrekt verboden lectuur. Een poespas van Spiritisme, Magnetisme, Pantheisme en al dergelijken rommel meer. Op de 2de bladzijde heet het „We hebben een nieuwe wereld, een nieuwe menschheid, een nieuwen godsdienst, een nieuwen God, een nieuwe verlossings leer..." —. Bladzijde 3 verkondigt: „God, Natuur, Mensch — deze drie zijn één. De mensch is God..." — Verder leeren wij dat het doel van 's menschen godsdienstig leven is: „het éénzijn — besef van goddelijkheid — van zelf in God, één met Hem te zijn. En dit is bereikbaar zonder kerken en ceremonieën en predikers en uitgesproken gebeden, zonder eenige uitwendige godsdienstige handeling". Het krioelt van zulken onzin. Men heeft dus te waken dat dit verderfelijk geschriftje niet binnendringt en eenvoudige menschen in verwarring brengt.

VARIA.

Modern bijgeloof. Een parijsch correspondent van de N. R. CT. schrijft in dat blad (2 April) een artikel, van twee kolommen, waar hij met vette letters boven zet: EEN ONBEVOOROORDEELD, WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK GEVRAAGD VAN DE „BEWIJZEN" VAN EEN LEVEN NA DEN DOOD. Hij heeft te Parijs de Haagsche heeren Zaalberg en Matla ontmoet, die enkele jaren een boek uitgaven *Het leven na den dood*, en die nu in Frankrijk dezelfde grappen gaan vertoonen als hier. Wij hebben vroeger al in het openbaar aangetoond hoe ver deze lieden durfden gaan zonder te worden uitgelachen dat het daverde door het land.

En nu komen zij met hun kunsten zelfs op het internationaal Congres voor experimenteele psychologie te Parijs, en er blijken menschen, die een seconde gelooven aan hun vertelseltje. Onder dezen is ook de verlichte correspondent. De geest van den heer Zaalberg senior en van een beroemden professor heeft hun heel wat geheimen geopenbaard omtrent de geestenwereld. Hoe de geesten in een kartonnen cylinder verbonden met een manometer

kunnen gewogen worden, — (dat hebben de proefnemers met goed succes gedaan !) Hoe geesten in ruste, wat den vorm betreft gelijk zijn aan „gasbobbels" — in beweging den vorm aannemen „van een sigaar" ; de onderzoekers hebben op aanwijzing van die welwillende geesten een electriche machine vervaardigd (dynamistograaf ! !) waarmee zij in staat zijn telegrammen uit het hiernamaals te verkrijgen.

Wij hebben vroeger reeds op den schaamteloozen onzin van dit boek, dat nu in 't Fransch vertaald is, uitdrukkelijk gewezen. Een mensch met gezond verstand behoeft dat boek maar open te slaan waar hij wil, om terstond tot de overtuiging te komen dat hij hier te doen heeft met een grove speculatie op het bijgeloof der menigte. Het lijkt eenvoudig nergens op.

En deze correspondent, ongetwijfeld een ontwikkeld man, stelt het heel ernstig voor: Laat men dan hun natuurwetenschappelijken arbeid (?) eerlijk en onbevooroordeeld onderzoeken. Hij loopt de toekomst al een weinig vooruit en stelt geloovigen en ongeloovigen gerust omtrent de gevolgen dezer ontdekking. De schildering die de geesten van het tweede bestaan geven, zegt hij, „laat alle geloof volkomen onaangetast. De geloovigen van verschillende godsdienst zullen er zelfs alle veeleer een bevestiging van hun geloof in kunnen zien. De ongeloovigen zullen kunnen meenen, dat het hun ongeloof niet logenstraft. Men zal Bijbelplaatsen kunnen vinden, die er al op schijnen te duiden enz. enz."

Mijn hemel, waartoe zijn wij gekomen. Zulke dingen kan men lezen in een groot blad, dat met zijn kritiek dagelijks bijna het redelijk geloof der anderen bestookt. Een vervormde Wimshurstmachine, een kartonnen cylinder, een verhakte formule van Babinet, het gebruik van eenige onbegrepen, wetenschappelijke termen — en ze nemen au sérieux de praatjes van twee mannen, die achter de schermen wel hartelijk zullen lachen over dat verregaand bijgeloof der ongeloovigheid.

IN EIGEN KRING

WIJ NOODIGEN LEZERESSEN EN LEZERS UIT „IN EIGEN KRING" DE VERSCHILLENDE VRAAGSTUKKEN TE BESPREKEN, OVER WELKE WIJ EÉN OORDEEL VRAGEN. BRIEVEN AAN DE REDACTIE TE ZENDEN VOOR DEN 1sten VAN ELKE MAAND

VRAAG: *Welke geschiedkundige leerboeken munten uit door partijdigheid, zoodat groote omzichtigheid is aan te raden.*

Antwoord:

Als er sprake is van leerboeken der geschiedenis, die uitmunten door partijdigheid, komt op de eerste plaats in aanmerking: DR. C. TE LINTUM; *Leerboek der Algemeene Geschiedenis* (3 dln) Zutphen.

Het boek draagt over het geheel een anti-Katholischen stempel.

Enkele staaltjes uit de twee eerste deelen mogen voldoende zijn. Eigenaardig, om te beginnen, is de terminologie. Zoo spreekt hij over een „monsterverbond" tusschen den Paus en den Sultan (II p 137), over „kruistochtwoede" (I 54) en laat hij Karel V sterven, „oud en der dagen zat (II 166). Men zou kunnen vragen, waarom het „tweede gebod": gij zult u geen gesneden beeld, noch gelijkenis maken, cursief gedrukt moet zijn. (I 25) Te Lintum is dikwijls dubbelzinnig en wel zoodanig, dat de juiste beteekenis gewoonlijk diep moet worden opgehaald. Geven wij Dr. Te Lintum zelf het woord.

„Toen de (Christen) gemeenten nog klein waren, had men vreedzaam naast elkaar kunnen leven als broeders en zusters, *zonder Kerkelijk gezag*, dat was nu voorbij." (3e eeuw) I 163.

(Onderzoek van den Haebr. en Gr. tekst van den Bijbel). „Dit onderzoek bracht hem (Luther) reeds tot twijfel aan sommige dogma's of leerstellingen der Roomsche Kerk." (129)

(Bouw St. Pieterskerk) „Alle middelen werden ervoor aangewend, zoo ook *de verkoop van aflaat, of vergeving van zonden ....;* Velen ergerden zich aan dezen *handel* en Luther niet het minst." (129) Luther vond „ergernis aan het leven der geestelijken", maar „ze werd tot diepe droefheid", toen hij zag „hoe daar aan 't hof van den paus zelf werd geleefd."

(Het verbranden der banbul) „Dit maakte nog veel grooter indruk dan de 95 stellingen; de naam van den moedigen Augustijnermonnik was weldra op aller lippen en duizenden vereerden hem als een profeet." (129)

„In verschillende geschriften werkte hij (L.) zijn meening verder uit: de paus was niet het *goddelijk* hoofd der Christenheid, de geestelijkheid was niet een hooger soort menschen...... (139)

Te Lintum verzwijgt hoe (133) in Denemarken en Noorwegen en in Zweden de Hervorming werd ingevoerd.

De H. Ignatius zou de „Compagnie van Jezus" hebben ingesteld „om de ketters te bestrijden" (147) Hun „eigenlijk werk was: onderwijs prediking èn (ge raadt het nooit, lezer *politiek.* „Hunne scholen werden weldra beroemd, zoodat ze vele leerlingen trokken en een schoone gelegenheid gaven, om de knapste jongelui aan te werven voor de orde." „Voor de politiek werden de scherpste denkers uitgezocht: zij trachten bij voorkeur biechtvaders te worden van vorsten of andere hooge personen". (147)

(Catharina vatte het plan op Coligny en de Hugenoten te vermoorden.) „De streng katholieke burgers van Parijs zouden er zich gaarne toe leenen". (156) Zonder meer deelt Te Lintum mee dat Gregorius XII in de kerken van Rome „een te Deum liet uitvoeren" en „eenen gedenkpenning voor de slachting der Hugenoten" deed slaan.". (157).

Dr. Te Lintum's Leerboek is bestemd en wordt gebruikt als leerboek op de „NEUTRALE" openbare H. B. Ssen! — Commentaar overbodig!

BERN. HEINTJES.

VRAAG VOOR 'T VOLGEND NUMMER: *Welk is uw oordeel over de werken van* STREUVELS, *en in 't bijzonder over* ZONNETIJ — KERSTEKIND — STILLE AVONDEN?

INHOUD

VAN DEN ZESDEN JAARGANG VAN BOEKENSCHOUW

15 MEI 1912 — 15 MEI 1913

ARTIKELEN

BLZ.

De Kerkelijke Boekenwet. Redactie. 1
De Index der verboden boeken. Dr. H. Beyersbergen, S. J. . 33
Zedelijkheid en Kunst. A. B. H. Gielen. 45
Vanwaar het tekort aan lectuur voor onze Roomsche Jeugd? Jos. M. Reynders, S. Rombouts, Christine Vetter, Zr. M. Teresa. 69
Twee uitersten, Redactie. 105
Vergiftiging door Boeken, Medicus. 141
Noodlottige inrichtingen: De Openbare Leeszalen en Bibliotheken, v. d. B. 169
Een Centrale Bibliotheek, N. N. 202
Inzinking, Redactie 237
Een nieuw plan. Redactie, ... 270
Lectuur voor jonge menschen. M. Walre. 269
Lectuur voor oudere „jonge menschen". M. Walre. 301
Eenige beschouwingen over het boeken-verbod der Kath. Kerk. R. K. Pr. 341
De openbare leeszalen. N. N. 377
Liturgie-Literatuur. Oscar Huf., S. J. 379

OVER BOEKEN EN SCHRIJVERS

BAZIN, (René) blz. 138. — BORDEAUX, (Henri) blz. 37. — COUPERUS, blz. 72. — FLAMMARION, blz. 306. — FRENSSEN, (Gustav) blz. 203. — HANDEL-MAZZETTI, (Enrica von) blz. 7. — IBSEN, (Henrik) blz. 238. — LAGERLÖF, (Selma) blz. 6. — LENNEP, (Mr. Jacob van) blz. 171. — MERESCHKOWSKI, (Dmitri) blz. 10. — OUIDA, blz. 275. — QUERIDO, (Is.) blz. 42. — ROSEGGER, (Peter) blz. 344. — SAVORNIN LOHMAN, (Anna de) blz. 109.

TIJDSCHRIFTEN

Aar (Der) 101. — Bergstadt (Die) 297. — Charivari (Le) 372. — Christliche Frau (Die) 26. — Courant (De N. Rott.) 262. — Dietsche Warande en Belfort 102. — Elsevier's Maandschrift 67. — Femina 26. — Femme Contemporaine (La) 26. — Geloof (Ons) 162. — Illustration (L') 195. — Jeune Fille Contemporaine (La) 232. — Journal des Ouvrages de Dames 26. — Keuken (In en om de) 26. — Kunst (Die Christliche) 66. — Kunst für Allen. 66. — Lelie (De)

26. — Lelie (De Hollandsche) 26. — Lucas (St.) 66. — Modes de Paris (Les grandes) 26 — Revue de l'Art Chrétien 67 — Review of Reviews (The) 134 — Review (The Eccleslastical) 338 — Studio (The) 67. — Velhagen & Klasings Monats-hefte 67. — Vrouw en haar Huis (De) 22. — Zieleleven 410.

VARIA

Encyclopaedia Brittanica (27). Virginie Loveling (28). Emile Verhaeren (28). Een boek over Insulinde (29). L'Apôtre (30). Het 10e nummer der serie Schoolhervorming (31). Aan lezeressen en lezers (31). Schundliteratur (67). Eenige Tooneelstukjes (67). Een zedeloos boek (67). August Strindberg (68). De weg naar het licht van Jörgensen (102). Ecyclopaedie fur Weiblichen Handarbeiten (103). Helmut Harringa (135). De Schrijver Bang (162). Welke Dictionnaire Larousse staat op den Index? (162). Boekenproductie in Nederland (164). Hendrik Conscience (165). Bosboom Toussaint (166). Een oordeel over het Maastrichtsche Maria-Congres (196). Een verstandig woord (196), Wilhelmina Heimburg (197). Het conflict tusschen schoonheid en zedelijkheid (197). Werner: aan het Altaar (198). Eene geestigheid van Anatole France (199). Fémina (199). Een curiosum (199). Jonkvrouwe Anna de Savornin Lohman in en uit haar werken (212). Dr. Schaepman, door Jul. Persyn (234). Gids bij het lezen der Keurboekerij (235). Vergissen is menschelijk (263). Jeanne Kloos-Reyneke van Stuwe (263): Nanny Lambrecht (263). Dr. Gairdner en zijn werk (264). Graauw's ge-illustr. Encyclopaedie (298). Lotgevallen van Sergeant Bourgogne (338), Waarschuwing (373). Laffe praktijken (373) Bijvoegsel kataloog Keurboekerij (373), Modern bijgeloof (410).

A

	BLZ.
Aalders (Dr.W.) Groote Mystieken, Pseudo-Dionysius Areopagita	392
Abercomby (J.) A Study of the bronze Age pottery of Great-Britain and Ireland enz.	185
Abkoude (Chr. van) De Padvinders van Duinwijk	100
Abrahamsz. (S.) Sprookjes uit Moeders jeugd.	297
Abry (E.) Histoire illustrée de la littérature française.	218
Abt (Em.) Een bekeering van protestanten door het H. Sacrament	116
Achilles (Korporaal) De lamentabele historie van Tiet-Pideman.	253
Achleitner (A.) Die Gebirgsbatterie.	22
Acker (P.) Les deux Cahiers.	129
Acloque (A.) Les Merveilles de la Vie Végetale.	284
Adama van Scheltema. Zwerversverzen	327
„ „ „ Meidroom.	327
Adlersfeld Ballestrem (E. von) Kasteel Monrepos.	186
Agnius (P.) Lacordaire.	50
Aigremont (P. d') Moeder en Martelares.	401
Aiguesperse (M.) Suzel mariée	191

BLZ.
Aischylus' Prometheus geboeid (vert. Boutens) 284
Albers (P.) De Hoogeerw. Pater J. Ph. Roothaan. 354
Allais (A.) Pas de Bile. 95
Allard (P.) Les Orgines du Servage en France. 216
Alliais. Le Boomerang ou rien n'est mal qui finit bien. . . 157
Alméras (M.) L'Evasion. 20
Ammerdorffer (H.) Gelijkstelling tusschen het openbaar en bijzonder Onderwijs.. 88
Anderson (J. Redwood) The Mark. 63
Anema (L.) Fransche Correspondentie. 184
Angelus series of dainty Books for gifts. 358
Annuarium van de Apolog. Ver. Petrus Canisius (1913) — 322
Annunzio (G. d') de Triomf van den dood. 152
„ „ Misschien wèl — misschien niet. . . . 90
Arabische Wijsheid. 247
Ardel (H.) L'Aube. 60
Asmussen (G.) Het zwijgen der dooden. 55
Aubry (O.) Ma Soeur Anne. 59
Audibert (M.) Pilleraud. 366
Ayroles (J.) La prétendue Vie de Jeanne d'Arc de M. Anatole France 51

B

Bach. De Vloek der Leugen. 136
Baichelin (H.) Juliette la Jolie 292
Baillehache (Ctesse) Les ombres passent. 292
Bally (A.) Les Chaînes du Passé. 292
Banning (H.) De Heks van de Amersfoorter heide. . . . 152
Bar (A,) Le besoin d'Aimer, ... 366
Baraude du Plessis. Orozia et les treize Cochons. 157
Barclay (Fl.) De Raderen van den Tijd. 55
„ „ De Vrouwe van Shenstone. 55
„ „ Though the Postern Gate. 63
„ „ The Following of the Star. 64
„ „ The Rosary. 64
„ „ The Upas Tree. 296
„ „ Door de Tuinpoort. 288
Barr (K.) De Jonge Lord Strangleigh. 90
Barriére. La monde noir.. 405
Barry (L) Au dela du Bonheur.. 128
Bartmann (Dr. B.) Das Reich Gottes in der H. Schrift. . . 349
Bartoli (G.) De Ondergang van Rome. 168
Bartheroy. Le Frisson Sacrè, ... 95
Bartsch. Elisabeth Kröth. 136
Bartstra (S.) Pater Gerolt van St. Jansgae. 186
Barkey (A.) Het onzichtbare. 327
Bauer (C.) Een Indisch troepje. 231
„ „ Een nieuwe Wereld in. 296

BLZ.
Baumann (E.) Trois Villes saintes. 129
Baumgarten (Mgr. Dr.) Verfassung und Organisation der Kirche. 352
Baumstark (Dr. A.) Die Messe im Morgenland. 353
Bazin (R.) Davidée Birot. 21
„ „ La douce France. 52
Bearne (D.) The Ridingdale Boys. 66
„ „ Little Vagebonds. 66
„ „ Lance and his Friends. 66
„ „ Do—Re—Mi—Fa. 65
Beaume (G.) Cyprien Galissart. 366
Becx (A.) De Roof van St. Pieters Erfgoed. 288
Been (J.) De wonderbare Avonturen van Jan Visch en zijn Maat. 100
„ „ De Tocht naar Paradijsland. 100
Begbie (Harold) Gebroken Aardewerk. 327
Belgrand d'Arbaumont (M.) L'Appel. . . . . . 227 en 157
Bellarminus (Kard. Rob.) Het „Onze Vader". 318
Belpaire (E.) Constance Teichmann. 85
Benson (R. H.) The Lord of the World, ... 193
„ „ The Friendship of Christ. 179
„ „ Come Rack! Come Rope! 295
„ „ Met welk Recht? 328
„ „ The Coward. 64
Benson (E. T.) Mrs. Ames. 230
Benz (Dr. K.) Die Ethik des Apostels Paulus. 144
Berding (Fr.) Gust. van de Wall Perné. 54
Berlage (H.) Een drietal lezingen in Amerika gehouden. . . 122
Beroepsbibliotheek (Morks.) 150
Bernard (G.) L'imitation Espagnole en France. Les modèles Castillans de nos grands écrivains français. 51
Bertheroy (J.) Les trois filles de Pieter Waldorps. 333
Beryl Symons. Prince and Priest 132
Betrand (L.) La Concession de Madme Petitgand. 191
Beukers (J.) Korte en practische handleiding bij het instudeeren van den Gregoriaanschen zang 185
Bezard (J.) De la méthode littéraire 219
Biblische Zeitfragen. 348
Binet-Valmer. Le Plaisir. 128
Binnenwiertz (A.) Gedichten. 55
Bird (Richard) The Forward in Love. 65
Birt (H.) Menedem. Die Geschichte eines Uuglaübigen. . . 22
Björnson (Björnstjerne). Liefde. 288
Blandin (H.) J. K. Huysmans, l'homme, l'écrivain, l'apologiste. 395
Blasco—Ibañez. Waar Oranjeboomen bloeien. 136
„ „ L'intrus. 128
„ „ La Horde. 95
Blicher—Clausen. Inga Heine. 401
Bloemink (F.) Twee avontuurlijke jongens. 24
„ „ De Lotgevallen van een Garde d'honneur. . . 282

BLZ.
Bles (Mr. A.) Vereenigingen en Naamlooze Vennootschappen. 285
Bloissiere (A.) Le Jeu de Flèches. 59
Blundell (Agnes) Pension Kraus. 65
Boccaccio. Decamerone. 152
Bodéve (Suzanna) Son Mari. 59
Boer (Dr. M. de) Van oude Voyagiën. 249
Boillin (J.) Le secret des grands Ecrivains. 120
Boissarie (Dr.) Lourdes, Les Guérisons. 278
Bolanden (K. von) Ein Gottesgericht. 25
Booven (H. van) De Bruidegom. 328
„ „ De Fraaie Comedie. 328
Bordeaux (H.) La Neige sur les Pas. 21
„ „ Helden. 90
„ „ Jeanne Michelin. 129
„ „ Het wollen kleed. 152
„ „ Liefde die niet wederkeert. 186
Bordier (H). Lés blés mûrissent. 157
Borgesius (Mr. Goeman) De nieuwe Armenwet. 163
Bos. (b) Beknopt leerboek der Aardrijkskunde. 359
Bosboom-Toussaint (A.) Majoor Frans. 16
„ „ (algemeen oordeel) 166
Boschma (H.) Blank en Bruin. 133
Botrel (Th.) Les Alouettes. 157
Boudier-Bakker (Ina) Bloesem. 56
Boulenger (M.) Le Marché aux fleurs 227
Bourgeois (H.) Contes Normands.. 60
Bourget (P.) L'envers du décor. 60
Bouyer-Karr. Pauvres Diables. 59
Bouwman (B). Deutsche Literatur geschichte. 396
Bowen (Marjorie) The Quest of Glory. 24
„ „ God's Playthings. 407
„ „ Ik zal handhaven 361
„ „ Beschermer van het Geloof 361
„ „ Voor God en den Koning. 362
„ „ A Knight of Spain 368
Bowié (H.) On the Laws of Japanese painting 185
Boy-Ed (Ida.) Een reine ziel. 136
„ „ „ Hardy von Arnsbergs Leidensgang. . . . 260
Braun (J.) Handbuch der Paramentik. 15
Brachvogel (C.) Komödianten. 62
Bram (Fr.) Die Zelle der gerechtigkeit 294
„ „ Der Brandstifter. 159
Brandt van Doorne (C.) Het onvermijdelijke. 123
Bray (M. de) Ce que peut la Charité. 49
Breit (Dr. Ernst) Ibsens Soziologie und Ethik 179
Bréte (J. de la) Un Obstacle 92
Bride's Breviary (The). 94
Broedelet (J) Met den Boemel. 90

BLZ.

Broussau-Gaubert. Josette Chardin où l'Egoiste. 259
Broughton (B.) Bloem in Knop. 329
Brouwer (Dr. P. de) Mijn redelijk en schoon Geloof. . . 350
Bruinings (P.) Mijn vriend Parelman 91
Bruneau. Récits Tragiques de la Vie Africaine 405
Bruskin (C.) La Confirmation 318
Brusse (M.) Het rosse leven en sterven van de Zandstraat . 124
„ „ Van af tot aanmonsteren 16
Bruyn (G. de) Boekhouden 219
Bruyère (A.) Le Chàteau du Mystére. 227
Burtt (J.) The Voice of the Forest 24
Buurman (H.) Bohémien woning 123
Butler (Generaal) De roode Wolk 124
Burman (R.) Recht op Geluk 328
Burnett (Fr.) De Geheime Tuin 329
Bulcke (C.) Der Kampf des Landrichters Krummacher . . 294
Buyl (F. van) De schat des Harten 296
Buysse (Cyriel) De nachtelijke Aanranding 254
Bussell (Dorothea) The new Woodnymph 132
Buxy (B. de) La mysterieuse Aurore. 191
Bijnum (G. van) Handboek der Kerkelijke Geschiedenis . . 355

C

Cabrol (Dom. F.) Handboek der Liturgie 211
Cahu (Th.) L'homme aux Papillons.. 21
Caine (Em.) Save us from our Friends 132
Caillon (C.) Dictionnaire Etymologique 219
Calippe (Ch.) L'Attitude Sociale des Catholiques francais au XIXe Siècle 395
Cammen (J. van der) Wat is Christus? 11
Camus (H. Le) L'éducation Chretienne. 52
Canfield (D.) The Squirrel-cage 132
Capon (A.) Récits du Nord. 366
Carbin (L.) De gruwzame Grot 124
Cardonnel (L. le) Carmina Sacra 95
Cardonné (P. de) Les Dissentiments. 227
Carling (J.) De Gedoemde stad. 187
Carthy (Mac.) Als ik Koning was. 153
Catholic Live. 348
Caven (Stewart) Palmers Green 369
Cervantes de Saavedra (Miguel) Don Quichot van la Mancha 254
Charry (A.) Petite Histoire d'une Ame. 95
Charruau (J.) Vendéenne. 129
Chauvin (A.) La littérature francaise, ... 355
Chauvelot (A.) Parvâti, roman de moeurs hindoues Contemporaines. 405

BLZ.
Claeys Boúúaert (Dr. M.) Tacitus als Kunstenaar en Geschiedschrijver 323
Clapham (J.) The abbé Sièyes 148
Claudemans (Ch.) Morgenrood 252
„ „ De Nederl. Correspondent 252
Clauzel (R.) L'extase 333
Cloquet (R.) Les Cathedrales et Basiliques Latines, Byzantines et Romanes du Monde Catholique. 221
Clouzet (G) Jeanne Moreau 191
Cobb (Th.) A Mariage of inconvenience 369
Cocheret (D.) Tom Tit. Natuurkunde in de Huiskamer . . 161
Cohen (J.) Kitty Optenberg 187
Colomb (Mad^me^) Franchise 293
Cole (Sophie) In Search of Each Other 370
Coloma (L.) Boy 56
Conscience (H.) Algemeen oordeel 165
Constant (Benjamin) Adolphe 222
Constant (Max.) Le Journal d'un Sceptique 259
Cordeau (H.) Twee Jongens. 133
Corelli (M.) De Strijder. 17
„ „ Het eeuwige Leven. 54
„ „ De Koningskroon. 91
Corot, (E.) De loin. Antour de la Revolution Russe. . . . 59
Couperus (L.) De zwaluwen neergestreken 17
„ „ Fidessa. 188
„ „ Schimmen van Schoonheid. 152
„ „ (algemeen oordeel) 72
Courdon (P.) Les Courtragé. 60
Courteline (G.) Les Linottes. 333
Courtmans (Vrouwe) Genoveva van Brabant. 288
Coussens (A). Pennestreken uit Denemarken. 395
Cunninghame Graham (B.) Charity. 132
Curtis (F.) In the lean Jears. 408

D

Daireaux (M.) Timon et Zozo. 59
Damad (M.) Chez Eux. 60
„ „ Pour une Autre. 129
Damman (Dom Paul). Allons aux Vêpres. 278
Dauzat (A.) La Vie du Langage. 53
Daub (G. H.) Adel im Bauernblut. 131
Daudet (L.) Ceux qui montent. 90
Dausch (Dr. P.) Die Inspiration des Neuen Testamentes. . 348
Dauthenday (M.) Raubmenschen. 62
Deckers (Dr. L.) De Landbouwers van den Noordbrabantschen zandgrond 85
Dekking (H.) De Glazen graaf. 401

BLZ.
Delarue Mardrus (L.) L'inéxperimentée, ... 333
Delavelle (H.) L'île enchantée. 336
Deledda (Grazia) Dans le Désert. 95
Delly (M.) Het Duifje van Rudsay Manor. 329
„ „ De Erfgenamen van den Hertog. 56
Derennes (Ch.) Le Miroir des Pécheresses. 259
Dermoût (Mr. J.) Singkep-tin. 91
Dickmar (H.) De Gouden Beker 124
Diers (M) Tante Lütte. 17
„ „ Dokter Joost en zijn Zeven Zorgen. 188
„ „ Frau von Werth und ihre Enkel. 407
Dietz. Een Tooverstaf. 66
Dietz en Leopold. Van Vogeltjes in den Mei 232
Differee (H.) Het Gedenkjaar 1813. 410
„ „ Vondels leven en kunstontwikkeling. 249
Dill (L.) Die Freiheit. 62
„ „ Vrijheid. 189
Dillmont (Th. de). Encyclopaedie für Weiblichen Handarbeiten. 103
Dirks (C.) Overwegingen over het Lijden van O. H. J. Chr. . 318
Dobbelsteen (L.) Kloosterjubel. 16
Doorman (Chr.) Roodkapje. 232
„ „ Hans en Grietje 232
Doris (P.) Sur le Sable. 96
Dörfler (Dr. P.) Als Mutter noch lebte. 23
Dose (J.) De vriendin van Doctor Luther. 54
Douma (H.) Onze kinderen in Huis en School. 14
Douglas (K.) Het Gele Huis. 337
Doyle (Conan) Om de roode Lamp. 362
Dreves (Dr. G.) Die Kirche der Lateiner in ihre Liedern. . 353
Dumont (F.) Malgré son Père. 96
Duparc (J.) De dochter van den Schoolmeester. 17
Dutilliet (H.) Petit Catechisme liturgique. 318
Duraday (D.) La mare ensoleillée. 60
Duyser (J.) Letterkundig Leerboek. 362
Duvernois (H.) Le Veau gras. 191
Dijk (Dr. I.) Hist. schetsen. Pascal, Savonerola, Jeane d'Arc. 13
Dijk (J. van) De Vrijmaking der Engelsche Katholieken . . 117

E

Ebenstein. Dokter of Edelman. 136
Ebers (Algemeen oordeel) 168
Eekhoud (Dr. H.) Les libertins d'Anvers 157
Egger (Mgr. A.) De Christelijke Vader in de hedendaagsche wereld 14
Egger (Mgr. A.) St. Augustinus in handel en wandel . . 279
Ekensteen (M. von) Kinder der Scholle. 407

BLZ.
Elder (A.) Marthe Bouchard, fille du peuple 333
Ellen Eene Vriendschap 402
„ Twee Vrouwen 402
Encyclopédie de la Lecture, ... 373
Encyclopaedia Brittanica 27
Engel (G.) Die Verirrte Magd 98
Epuy (M.) Le nouvel homme 292
Erens (Fr.) Gangen en Wegen 56
Erlande (A.) Il Giorgione 60
Eschelbach (H.) Maria Rex 62
Eschstruth (N. von) Vae Victis 362
Eulenberg (H.) Katinka, die Fliege 279
Euringer (Dr. S.) Die kuntsform der Althebräischen Poesie. 350
Evans (G.) The Child of his Adoption 89
Evrard (L.) La Nuit 192
Examenopgaven ter verkrijging der acte als hulponderwijzer(es) 88
Exler (M.) Levensleed 123
Eymael (Dr. H.) C. Huygens' „Trijntje Cornelisdr." . . . 153

F

Faber (L.) Lettres d'une Divorceé 157
Fabius (A. Het leven van Willem III 1650-1702 85
Fabre (A.) Pages d'Art Chrétien 287
Fabri de Fabris (R.) Die Wacholder leute 159
Falkland (S.) Schetsen 254
Famulus (Th.) Christus' nederdaling ter helle 117
De Katholieke zin van dit leerstuk verdedigd tegen de aanvallen van de „Heraut"
Famulus (Th.) Maria en de Bijbel 351
Faulhaber (Mgr. Dr. M.) Charakterb. der biblisch. Frauenwelt
Favet (V.) Et puis après? 61
Fawkes (F.) Found — A Man 99
Febre (Y. Le) Le Sang des Emeutes 366
Fedden (Mrs. Romilly) The Sign 133
Federer (H.) Pilatus 294
„ „ Berge und Menschen 98
Feith (J.) Aviator 288
Ferchat (J.) Le Roman de la famille francaise 96
Fernandez Pradel. Le Chili après Cent ans d'indépendance . 216
Feuvre (A.) Vrede gezocht en gevonden 189
Filliaert (J.) Van stille Gedachten 153
Fillion (L.) Le Nouveau Psautier du Bréviaire Romain . . 319
Finn (Fr.) De Voetbalwedstrijd 195
„ (M.) Nora's Mission 160
Fisquet (L.) Therèse Dalbran 192
Flat (P.) Le Frein 228

	BLZ.
Fletcher (J.) Adventures of Turco Bulhoorthy	370
Flowerdew (H.) The Villa Mystery	160
Fockema Andreae (J.) De hedendaagsche Stedenbouw	89
Forman (Justus) Bianca's dochter	125
Formont (M.) La Louve	157
Fontane (Th.) Het huwelijk van Eefke Briëst	125
France (Anatole) Les Dieux ont Soif	128
Francès (N.) Les Entravées	61
Frank (E.) Aus eiserner Zeit	334
Franssen (E.) Plicht en Liefde	255
Frei (L.) Das leuchtende Reich	99
Frenssen (G.) Der Untergang der Anna Hollmann	63
„ „ Het Vergaan van de Anna Hollmann	90
Fulda (L.) Der Seerauber. Lustspiel	

G

Gabelentz (G. von) Das Glückhafte Schiff	228
Gaboriau (E.) Anderer Leute Geld	271
Gabriac (P. A. de) Le R. P. A. de Ponlevoy	182
Gairdner (Dr. J.) Lollardy and te Reformation	264
Galzy (J.) L'Ensevelie	227
Ganghofer (L.) Lebenslauf eines Optimisten	132
Garrold (E. P.) The Boys of St. Batt's	66
„ „ A. Fourth Form Boy	66
„ „ The Black Brotherhood	66
Gauthey (L.) Le Destin nous conduit	96
Gelder (Prof. H. van) Leerboek der Algem. Geschiedenis	165
Gendre (Gh. Le) L'Abbé Sulpice	366
Genderen Stort (R. van) Idealen en Ironiëen	125
Génraux (Charles) Les deux Châtelaines	21
Geoffroy Daireaun. Dans la Pampa	157
Gerhard (A.) Begegnung und andere Novellen	192
Gerisch (A.) Ontwaakt. Roman uit het Proletariërsleven	222
Gerrard (Th.) The Church and Eugenics	392
Gezelle (G.) Gelegenheidsgedichten	255
Ghazzals (A.) De steen der Wijzen	247
Giles (Lionel) Overpeinzingen van een Chinees Mysticus	393
Ginzkey (Fr.) Der Von der Vogelweide	294
Goffine (L.) Christelijke Handpostille	351
Goldie (Fr.) Leven van den H. Stanislaus Kostka	247
Goldring (Douglas) The permanent Uncle	99
Gondlach (E.) Maria von Magdala	261
Gorki (M.) De Politiespion	18
Gorm (L.) Päpstin Johanna	162
Gorter (H.) Pan ; een gedicht	90
Gottberg (O. von) Von Radern, Kaiserlicher Ministerresident	407
Gottesheim (Rud.) Vogelvrij	402

BLZ.
Goulmy (P.) Concordaten. 13
Gouvello. Le Penitent Breton, Pierre de Kériolet 51
Graaff (B. de) Mit onz' leujongs naar stad tou 402
Grazie (M. delle.) Vor den Sturm. 62
Green (H.) Het Huis van de fluisterende Dennen 125
Gregory (F.) New Stories for Children 99
Griendt (J. van de) Sodom's Val. 156
Griemaud (Ch.) Défendons-nous ! 405
Gronden (diepe) Verzameling van Kernspreuken. 392
Groner (A.) Eva Bauernfeind. 261
Groot (J. H. de) Vormharmonie 151
Groot (J. de) Handleiding bij het Kath. Godsdienstonderwijs. 393
Groot (W. de) Practisch Handelsrekenen. 252
Gros (L.) A l'ombre du Clocher. . . . . . . 157 en 228
Gross (E.) De onderwijzer van Harthausen 289
Guide de Lecture (Keurboekerij). 235
Guiraud (J.) Historie partiale, Historie vraie. 51
Gyp. La meilleure Amie 158
„ Fraicheur 259

H

Haase (L.) Im Bluffland 229
Hagen (L.) De Martelaren en hunne vervolgers. 14
Haggard (Col.) The Romance of Bayard 230
Hageman (F.) Aan den Zonkant 363
Hake (Dr. J. v. der) De tegenwoordige stand van de Spellingskwestie. 14
Halflants (P.) Religion et Littérature 86
Hall Caine. De vrederechter. 330
Hamers (J.) Zedelijke Opvoeding 121
Hamp (P.) Vieille Histoire 292
Handel Mazzetti. De Arme Margaretha. 18
Hans (A.) Boete. 92
„ „ Boerenkinderen 57
„ „ De Smokkelaars 296
Hansen (E.) Een Overwintering tegen wil en dank . . . 231
Haraucourt (E.) Dieudonnat. 128
Harland (H.) De Snuifdoos van den Kardinaal 222
Harraden (B.) Van het Wrak Omhoog 255
Harry (Myriam) La divine Chanson (zie ook Myriam) . . 45
Haspels (G.) De Stad aan het Veer 57
Hattler (Fr.) Das Hochh. Messopfer 351
Hatweg (O.) Lustiges und Ernstes aus dem Militärleben. . 334
Haultmont (M.) Through Refining Fires 334
Haupt (A.) Freiheit. 98
Heard, Things of Time 99
Hedin (Sven) Van Pool tot Pool 250

BLZ.
Heimans (E.) Het Aquariumboekje 220
Heimburg (= Bertha Berends) zie: 197
Helmut Harringa, zie: Popert 220
Hémon (M.) La Vraie Bonté 157
Henderix (P.) Het Geluk der Huisgezinnen 180
Hengel (W. v. den) Gedachten over theorie en Practijk der Catechese 49
Hensen (J.) Stemmen uit de eerste Chr. Eeuwen over veelvuldige en dagelijksche Communie 117
Herber-Grisas. Charakterbilder der Katholischen Frauenwelt 143
Herbert (M.) Die Schicksalstadt 193
„ „ Der Weg des Michel Angelo 192
„ „ Ernster und heiterer Geschichten 294
Herkenrath (C.) Fransch Woordenboek 325
Hermann (G.) Die Nacht des Dr. Herzfeld 131
Hers (A.) Jozua Brunsfeld 92
Hersart de la Villemarqué. Bretonsche Volksliederen . . . 57
Herzog (R.) Jonge Liefde 289
„ „ Gelukskinderen 330
Hesse (R.) Les Criminels peints par eux mêmes 86
Hesse (H.) Umwege 131
Heukels (H.) Geïllustr. Schoolflora v. Nederland 88
Heyde (E. v. d.) De Heilige Sacramenten 279
Heyermans (H.) 'n Jodenstreek? 126
Heyking (E. von) Ille mihi 193
Heynen (H.) Het Katholieke Leven . . . . 121 en 184
Hichens (R.) Het Heilige Land 148
Hikkey (E.) Havelok the Dane 66
Hinloopen Labberton. Geïllustr. Handb. v. Insulinde . . . 29
Hird (D.) The believing Bishop 99
Hirn (Y.) The Sacred Shrine 145
Hirschfeld (G.) Der Kampf der weiszen und der roten Rose 295
Hoffmansthal (H. von) Das dritte Licht 62
Hofmann (K.) Das Erbe der Helfensteiner 193
Hoeven (M. v. d.) Handelszinnen ter verklaring in het Fransch 359
Höhler (Dr. M.) Um eine Seele 261
Holland as seen by Dutch Painters 122
Hollaender (F.) Der Eid des Stephan Huller 158
Holzamer (W.) Pariser Erzählungen 192
Homo. De aflossing 402
Hooykaas (Dr. C.) Wegwijzer door den Bijbel 211
Hoven (Th.) Zuster Linda 93
„ „ Overwonnen 363
Huch (F.) Enzio; Ein Musicalischer Roman 98
„ „ Geschwister 98
Huf (O.) Van Palmzondag tot Paschen 11
Hugo (Victor) Notre Dame de Paris (Index) 32
„ „ Les Miserables (Index) 32

BLZ.

Hugon (E.) Les Mystères de la tres Ste Trinité 180
Huldschinner. Narren der Liebe 122
Hullet (M. A.) Celle qui manqua. 367
Hulleman (Fr.) Avonturen van Mijnheer Richard 186
Hulst (W. v. d.) Uit het Winter-Wonderland 296
Hume. Het Meisje uit Malta 402
Hunt (W.) Captain Klek 99
Hurrelbrinck. Madonna. Roman uit Limburg 123
Hütten-Stolzenberg (M. von) Die Stärkere 295
Huybers (J.) Een Geheim 255
Hyacinthe Loyson (P.) L'Apôtre 30

I

Ibañez. zie: Blasco 136
Ibsen, Algemeen oordeel 238

J

Jacobs (W.) Vijf jaren onder water of de avonturen van een verliefden Schipper 330
Jacobsen (Dr. R.) Leerboek der Oude Geschiedenis . . . 216
Jalabert (P.) Au Coeur des Vignes 95
Jammer (Fr.) Les Géorgiques Chrétiennes 96
Jansen (C.) De Romeinsche kwestie 14
Jansonius (H.) Inleiding tot de Engelsche Handelscorrespondentie 150
Jeandot (Ch.) Qui Sème le Vent 191
Jehu (F.) De Jongens van Professor van Leeuwen 296
Jenkins (R.) O King, live for ever 99
Joliclerc. Nos Péchés 191
Joly (H.) La Hollande Sociale 283
Joncbloet (G.) Bij het Allerheiligste 11
„ „ Jonkvr. Anna de Savornin Lohman.... . . . 232
Jörgensen (J.) De Weg naar het Licht 127
„ „ In den Hooge 247
Juhelle (A.) L'impossible Hymen 128
Jüngst (A.) Auf der Farht nach dem Glück 129

K

Kaart (economische) van Java en Madoera. 396
Kach (H.) Moedertje Sylvia 231
Kan (C.) Handleiding bij de beoefening der oeconomische Aardrijkskunde 51
Kayser (Fr.) Aegypten einst und jetzt 356
Keller (G.) Martin Solander 131
Keller (P.) Die fünf Waldstätte. 261

BLZ.
Kenealy (A.) The irresistible Mrs. Ferrers 230
Kennedy Noble. White Ashes 132
Kerkhove (L.) Evangeliën der Zondagen, met uitleg . . . 294
Kesser (H.) Lukas Langkopfler 229
Ketteler's (W. E. von) Schriften 217
Kielland (A). Napoleon en zijn Omgeving 250
Killian (Mc.) A Chronicle of the Popes from St. Peter to Pius X 250
Kirby Gill (A.) The marble Aphrodite 261
Kirke Brampton. The Love Story of Gaynor Dace 335
Kirsch (Dr.) Die Frauen des Kirchl. Altertums 183
Kleine Texte für Vorlesungen und Uebungen 217
Kloot Meyberg (H. van der) Onze oude dorpskerken . . . 327
„ „ „ „ „ Onze oude boerenhuizen . . . 287
Kloos-Reyneke van Stuwe (J.) Aanteekening 263
Klug (Dr. J.) Ein Sonntagsbuch 11
„ „ „ Levensvragen 84
Koenen (M. J.) Verkl. Handwoordenb. der Ned. Taal . . . 53
Koenen (Marie) Witte Burcht 58
Koenders (A.) Altaar en Volk 211
Koets (P.) De Moederbede 156
Koetsveld (E. van) Moet de Rechtsche Coalitie in 1913 voortduren? 286
Kok (D. de) Zieleschoonheid. Franciscus-beschouwingen . . 14
„ „ „ Sint Franciscus' wereldlijke derde orde in onzen tijd 180
Koller (C.) Vorwärts! 62
Krane (A. Freiin von) De Groote Zondares 18
Krausz (F.) Lebensbilder aus der Verbrecherwelt 23
Kretzer (M.) Die Verkommenen 367
„ „ Die blanken knöpfen 158
Krienen (Ch.) Uit de jeugd van Kees Solving 297
Kritiek op het Verslag van de Staats-commissie in zake de spellingskwestie 252
Kroon (Mr. J.) De Armenwet 163
Krose (H.) Godsdienst en Moraal-statistiek 86
Kuyper (H.) Brieven uit de Bergen 217
Kuiper (A.) Marguerite Bianca 297
Kümmel (K.) Der grosze Krieg 1870—71 160
Kurth (G.) Les Origines de la Civilisation Moderne . . . 283
„ „ Manuel d'Histoire Universelle 356
„ „ Misraïm; souvenirs d'Egypte 324
Kwakman (T.) Eenige Katholieke Praktijken verklaard . . 319

L

Labauche (P.) Lettres à un Etudiant sur la Ste Eucharistie 145
Labeur (J.) Jean Klein, légionnaire 95
Labruyère (R.) Le Sel de la Terre 259

BLZ.
Lachese (M.) La Violiniste 192
Lacoste (E.) Les Papes à travers les Ages 283
Lair (M.) La Reprise 405
Lambert (Ch.) Plus fort que la Mort 259
Lambrecht (Nanny) Algemeen oordeel 263
„ „ Notwehr 193
„ „ Bruder Mensch 98
Lans (Mgr. M.) Peter Joannes Baptista Lans, 1808—1886 . 14
Lans (Mevr. v. der) De Gedenkschriften van Azor . . . 235
Lapaire (H.) Jean Teigneux 158
Laperrine d'Hautpoul (Mgr. G.) Lettres à un homme du monde sur les Epîtres de St. Paul 84
Lasage (L.) Le bel Ecu de Jean Clochepin 22
Laserre (P.) Le Crime de Biodos 293
Lasteyrie (R. de) L'Architecture religieuse en France à l'Epoque Romane 54
Leblanc (M.) Le Bouchon de Cristal 333
„ „ La Robe d'ecailles roses 333
Lecigne (C.) George Sand 129
„ „ Du Dilettantisme à l'Action 86
„ „ Madame de Staël. 148
Leclercq (Dom. H.) Les Martyres. La Révolution 86
Legrand (B.) Les Demoiselles de Noël-Fleuri. 61
Leiddraad hij de Wet ter bestrijding der Zedeloosheid . . 150
Lejeune (M.) La première Blessure 157
Lemaire (Prof. R.) Levensorde. Retraite voor Werklieden . 214
Leménestrel (Ch.) L'Instruction en France date-elle de la Révolution! . . . , ... 356
Lennep (Jhr. van) Het leven van Mr. Jacob v. Lennep . . 14
Lennep (Mr. Jacob van) Algemeen oordeel 171
Lenz (D.) Schoonheidsleer der Beuroner Kunstschool. · . 16
Leroux (J.) Une fille de rien 158
Leroux (G.) Balaoo, roman 333
Letty (J.) Trois Quarts de Lycéennes 259
Levis (Howard) Bibliography.... relating the Art.... of engraving and the collecting of Prints 185
L'Ha ıde (P.) Louis of de Geschiedenis van een kind. . . 223
„ ,, Jeunesse. L'age tendre — critique — vivile . 53
Liam. A Hamper of Humor 337
Lichtenberger (A.) Petite Madame. 22
Lie (J.) Auf Irrwegen 261
Lie (Bernt.) Uit de Schaduw in de Zon 289
Liefde (J. de) „In Liefde bloeyende" 190
Lier (L. van) Oefeningen voor stotterende kinderen . . . 150
Lieshout (J. van) Thomas à Kempis 49
Ligthart (J.) Letterk. Studiën. De Kleine Johannes. . . . 18
Liguori (H. Alph. M. de) Weg ter Zaligheid 320
Limburg Brouwer. Leesgezelschap van Diepenbeek 104

BLZ.
Limburg Brouwer. Akbar. 104
Lindberger Dorlette (E.) Viola. 330
Lings (B.) Eurêka, een blijspel. 156
Linnebank (H.) Letteren en Leven 403
Lintum (C. te) Een Eeuw van vooruitgang 1813—1913 . . 251
„ „ Leerboek der Algemeene Geschiedenis . . 411
Lisbert (V.) Une Cure Thermale 293
Liturgie des Défunts 320
Llovera (Dr. J.) Handboek der Chr. Maatschappijleer . . . 325
Lohman (A. de Savornin) Mara-Liefde 93
Loveling (Virginie); algemeen oordeel 28
Lorde (H. de) Cauchemars 191
Lordereau (R.) Vaincue 260
Lorrimes (N.) The second Woman 100
Louwerens (G.) Thaumatophobie of Wondervrees 49
„ „ Minucius Felix een modernist? 394
Louwerse (P.) Vertellingen voor het jonge Volkje 24
Lubeck (Dr. K.) Die Chr. Kirchen des Orients 353
Luik (E. van) Aurelius. 330
„ „ De Tooveres van Astaroht 331
„ „ Twee Wereldmachten 331
Lurgam (Lester) The Ban 160

M

Maat (Annigje) Nelly Degensteyn. 289
Maartens (M.) Eve, an incident of Paradise regained . . . 63
Maindron (de) L'Incomparable Florimond 191
Maizeroy (A.) L'Amour en Danger 227
Mahn (P.) Bergit Wiborg. 131
Malthzahn (E. von) Op vasten Grond 363
Manninga (J.) Vergissen is menschelijk ; Voordracht. . . . 156
Manolescu, den Vorst der dieven (Op het spoor van). . . 403
Marchand (Chauvine) Une novelle „Histoire ancienne de l'Eglise" 52
Marchand (A.) Les cent Gosses. 333
Margrath (Harold) The Carpet of Bagdad 63
Maria-Joseph (Pater) Broeder en Zuster. Pater Doussot en Moeder Elisabeth van het Kruis 357
Marie-Madeleine. Brennende Liebe 367
Martindale (C.) In Gods Nursery 371
Massé (J.) Les deux Rêves 61
Mathilde. Het hangende zwaard 94
Matthes (Dr. J.) De Israelitische wijzen 12
Maude (S.) Right-and Might 161
Maumus (Dr.) La Cellule ; son origine 286
Maxwell (G.) By Right dwine 65
May (Dr. K.) Winnetou's dood. De zonen der Membrenjo's I. 25

BLZ.
May (Dr. K.) Winnetou's testament De zonen der Membrenjo's II 25
„ „ Old Shatterhand als Detective 232
„ „ De Zonen der Membrenjo's 337
Mazzetti: zie Handel 18
Meerbeke (H. van) Zoo wordt men lid van de Tweede Kamer 255
Meester (J. de) De Zonde in het deftige Dorp. 223
Melati van Java. In Extremis 126
Memlinc (H.) Chefs d'Oeuvre 89
Mémoires sur l'Education Morale Congrès de la Haye 1912 185
Mereskowski (Dmitri) Ecce Deus, ecce homo. De roman van Leonardo da Vinci 54
„ „ Julianus Apostata 131
Mercier (L.) Hélène Sorbiers 61
Meschler (M.) Die Gesellschaft Jesu 149
Messerer (Th.) Trouw tot in het Einde 364
Metaja (Dr. V.) Leiddraad voor de Bedrijfs-reclame . . . 151
Metz-Koning (M.) Van een Vriendin 256
Meuvier (St.) La Princesse ennuyée 260
Meijer (Dr. J.) Von Mädchen zur Frau 135
Meijenberg (A.) Homilet. en Katech. Studien. 146
Meijerink (H.) Hoe Jan Barendse Zeeman werd. 232
Meijerink Jr. (J.) Sombere Schijningen 256
Michaelis (K.) Elsie Lindtner 132
Miere (M. Le) Les Filles du Maître Bienaimé 221
Mikzath (K,) De Wonderparapluie 61
Mille (P.) Louise et Barnavaux. 128
Miller (E.) Geschichten von Gestern und Heute. 98
Mills-Malet (V.) The Meteoric Benson 261
Mimande (P.) Les chemins tortueux 96
Minderhoud (H.) Le Jeune Commerçant 220
Ming (J.) Het Socialisme. 183
Missionnaires (Deux) Le petit Journal des Saints 379
Moerkerken Jr. (P.) De Dans des Levens 290
Moersberger (F.) Pastor Verden 229
Molkenboer (B.) Verzen 290
Moller (A.) Verpleging in het Huisgezin . . . . 151 en 359
Molt (E.) De Geschiedenis van Napoleon 86
Monnier (R. Le) L'Affaire des Camemberts 293
Morel (J.) Feuilles Mortes 228
Morian (J.) Le Tournant. 97
Morice (H.) Jeunesse et Ideal 280
Moro (H.) Le premier Etape 293
Morselly (E.) Fils de gueux 130
Mortimer (Lesly) The Sin of Youth 161
Mosmans (H.) Geheim en Lijden. Het biechtgeheim bewaard 16
Mühlau (H.) Eine irrende Seele 261
Mulder (W.) Het Protestantisme 320
Muller-Guttenbruu (A.) Es war einmaal ein Bischof . . . 192

	BLZ.
Muller (Mr. N.) Engelsche Misdadigers en hunne Behandeling	53
Mullholland (R.) Agatha's Hard Saying	194
Multavidi. Van Zwart tot Rood	259
Mun (A. de) Combat d'Hier et d'Aujourd'hui	147
Murat (Dr. L.) Gods-idee in de hedendaagsche Wetenschappen	12
„ L'Ideé de Dieu dans les Sciences Contemp. .	49
Murger (H.) Scènes de la vie de Bohème.	68
Murray (G.) Damosel Croft	230
Musbach (D.) Na jaren	290
„ Hechte Banden	126
Myriam Harry. De verovering van Jerusalem (Zie Harry) .	54

N

Nabuurs (M.) Korte verklaring der H. Mis.	280
Naeff (Top.) Voor de Poort.	257
„ „ De stille getuige	403
Nantes (J. de) Littérature Francaise au XIXe Siècle . . .	53
„ „ Littérature Francaise	121
Natali (J.) Lilla, Scènes de la Vie Corce	157
Nau (J.) Cristobal le Poète	187
Naval Officer (by a) Great was the Fall	65
Neera. Elvira	136
Nesmy (J.) La Graine au Vent.	62
Nichtje (Het) dat een man wilde hebben	58
Nikel (Dr. J.) Das Alte Testament im Lichte der altoriental Forschungen	349
Nielen (P.) Alles herstellen in Christus.	320
Niepce (G.) C'était l'Automne	228
Nieuwbarn (P.) Die Madonna in der Malerei	400
Nieuwenhuis (G.) Bijdrage tot de Geschiedenis v. h. Gooiland en vooral van Laren in en na de Reformatie.	87
Non Catholic (by a) The Unbeliever.	65
Noorlander (W.) Architectuur	151
Noort (G. van) Modernisme en Anti-Modernisten eed. . .	49
Nora (A. de) Die 7 Schelmen von Groszlichtheim. . . .	334
Nordling (J.) Quasi una Fantasia.	290
Normand (G.) L'Automne d'une Fille	292
Nuyens (Chr.) Handleiding voor jonge Moeders.	53

O

Oestèren (F. von) Ein Junger Mann von Welt	98
Oever (K. van den) De Geuzenstad (XVI eeuw)	127
O'Kane (W.) Injurious Insects	397
Olivaint (M.) Les derniers Oiseaux	366
O'Monroy (R.) Pour être du Club	259
Ompteda (G. von) Der Venusberg	229

BLZ.
Orczy (Barones)) Warrige draden 291
„ „ Een ware Vrouw 364
O'Rell (M.) Hare Koninkl. Hoogheid de Vrouw. 123
Osterhof (P.) Van vroolijke dagen 194
Outram (M.) Branan the Pict 409
Ouida. Trouwe Liefde 275
Overduyn-Heiligers. Verzoeking 404
Overmeer (W.) De Hervorming te Haarlem 87
Ovink-Soer (M.) Een verloren Leven 364
Oxenham (J.) The Quest of the Golden Rose 230

P

Paravy (Th.) Peur la Conquête 260
Parn (Fr.), En Silence 367
Parr (O. Kath.) The little Cardinal 194
„ „ A Red handed Saint 161
Payot (J.) De Opvoeding van den Wil 398
Perrault (P.) Histoire d'un Jour 62
Perrin (J.) Un Masque sur deux Visages 227
Perroy (L.) Cum Sanguine 97
PerSijn (J.) Dr. Schaepman 234
Peters (N.) Der Text des alten Testamentes 350
Pieck (A.) Hebt de Vogels lief 25
„ „ Hoe ik schilder werd 231
Pillion (L.) Les schulpteurs francais du XIIIe Siècle . . . 185
Planté (L.) Sur le Déclin 260
Plasschaart (A.) Schilderijen „Sien" 151
Platoon's Verdediging van Sokrates 325
Pluim (F.) Keur van Nederl. Woordafleidigen 359
„ „ Nederl. Spraakkunst 359
Porteau (E.) La Meilleure Part 130
Polak (S.) De Fransche Handelscorrespondentie. 220
Pomairols (Ch. de) Le Repentir 22
Popert (H.) Helmut Harringa 220
Portalès (J.) Histoire. de Martin Amoureux 292
Post (B.) Aardrijksk. Woordenboek van Nederland. . . . 326
„ „ Wat vroeger gebeurde (kl. vaderl. geschiedenis) . 65
Pourcel (G.) Un Bohémien passa . . . .
Powers (Capt. F.) The Garden of the Sun 63
Pravieux (J.) Sans Lumière 130
„ „ Mijn Echtgenoot 153
Prikker (E. Thorn) Nederlaag 186
Protheroe (E.) De Lotgevallen van Myddleton 372
Pubben (J.) Het Leven van Jezus Christus 321
Puech (J.) Les Jeux de la Politique et de l'Amour . . . 333
Pulkens (P.) Gebeden en Ceremoniën bij den Kinderdoop . 180

Q

BLZ.
Queillé (E.) Les Commencements de l'Independance bulgare 218
Querido (Is.) Levensgang 168
„ „ Amsterdamsch Epos. De Jordaan . . . 42 en 19
„ „ Geschreven Portretten 251
Quiller-Couch (A.) L'Ile au Poisson 62

R

Rabussen. La Justice 95
Rachilde (Mme) Son Printemps 333
Rageot (G.) A l'affût 334
„ „ La Renommée 60
Rameau (J.) La Route bleue 158
Rappard (H.) Goede manieren 220
Rawson (M.) The Three Anarchists 230
Reboux (B.) A la manière de... 405
Reck (Dr. Xav.) Das Missale als Betrachtungsbuch . . . 248
Rechts en Links (Van). (Brochuren) 286
Reepmaker (M.) De Rechtvaardigheid van het menschelijk Lot 180
Regis (R.) Double Etreinte 191
Regnier (H. de) Le Passé vivant 60
Reid (Chr.) Te Light of the Vision 100
Renaud (J.) Les Errants 293
Rency (G.) Frissons de la Vie 157
Retté (A.) Dans la Lumière d'Ars 180
„ „ Au pays des Lys Noirs 357
Reum (Dr. A.) Dictionnaire de Style à l'usage des Neerlandais 400
Reyneke van Stuwe. Bloeiende Oleanders 223
„ „ „ Liefde's Schijn 257
Reynes-Monlaur. De Lichtstraal (Evangelische tafereelen. uit Jezus laatste levensjaren) 19
Ricard (Mgr. A.) Saint Antoine de Padoue 214
Rickaby (J.) Stille Stroomingen 321
Ridder (A. de) De gelukk. Echt van M. Dingemans . . . 364
Riessler (Dr. P.) Der Untergang des Reiches Juda. . . . 348
Rigaux (M.) Quand l'Ame est droite 97
Ring (B.) Anne-Karine 331
„ „ Petra 332
„ „ Nora Liese 364
Ritter (A.) Das Nibelungenjahr 407
Rituel pour Tous 147
Rivière (Bl. de) Le Roman d'une Mystique 192
Roger (N.) Docteur Germaine 334
„ „ De l'un à l'autre Amour 22
Roes (H.) Wat moeten de boeren doen om vooruit te komen 400
Roessingh (J.) Gids inzake Zegel en Registratie voor het groote publiek 68

BLZ.
Rodocanachi (G.) Etudes et Fantaisies Historiques. . . . 251
Rohr (Dr. Ign.) Griechentum und Christentum 350
Roland Holst (H.) Thomas Moore; een treurspel 364
„ „ „ De Vrouw in het Woud 332
Roldanus (W.) Lotgevallen van Sergeant Bourgogne . 297 en 283
Romano (J. de) Dans l'Obscur. 95
Rombouts (S.) De Hunnenburcht. 25
Rose (F.) De Eiks von Eichen. 257
Rosegger (P.) Die beiden Hänze 63
„ „ Algemeen oordeel 344
Rosen (Fr.) De Alpenkoningin. 291
Rosner (K.) Der Diener Dieffenbach. 98
Rosny (J.) Les Rafales 334
Rosny-Ainé. La Mort de la Terre. 95
Roure (H. de) La petite Lampe 367
Roussel (A.) Lammenais et ses correspondants inconnus . 52
Rousset (H.) Notre Pain Quotidien 286
Rotterdam (de Haven van) 118
Runa. Ofschoon hij gestorven is 258
„ De oude Dominee van Hornsjö 400
„ Uit het Stof der Aarde. 404
Ruysbroeck l'Admirable (Oevres de). 214
Rijnez (Han.) Les Paraboles Cyniques 259

S

Sabbe (M.) De Nood der Bariseele's 190
Saint-Edme. Sillage d'Azur 95
Salvat (G.) Barbe Bleue 260
Sammlung Kösel 352
Sarah Bernhardt. Gedenkschriften. 251
Savignon (A.) Filles de la Pluie 405
Savornin Lohman (A. de) Uit Christel. Kringen 54
„ „ „ Levensernst 103
Sawicki (Dr. Fr.) Die Wahrheit des Christentums 12
Schade (O.) Faust 52
Schaffner (J.) Die Goldene Fratze 294
Schidlof's taalmethode. Maleisch 15
„ „ Duitsch 121
„ „ Engelsch 252
Schieber (A.) Nimmerdor 154
Schilders (Hollandsche) van onzen Tijd 361
Schlicht (Freih. von) Frauen! (Humoristisch) 368
Schmitz (M.) Uit Uren van Verlangen 54
Schnitzler (A.) Masken und Wunder 131
„ „ La Ronde 157
Schoengen (Dr. M.) Geschiedenis van het Onderwijs in Nederl. 326
Schoolhervorming (serie van 10 nrs.) 14

BLZ.
Schrijnen (Dr. J.) Sociale Klassieke Taalkunde 220
Schrijver (G.) Toen Moeder weg was 133
„ „ De Jongens van de Club 133
Schulman (J.) Collection le Maistre, Medailles, jetons et monnaies 396
Schuil (J.) De Katjangs 101
See (Ida). Féministes 157
Segur (P. de) De Veldtocht in Rusland 88
Seeböck (Fr.) De Overgave aan God in de H. Kloostergeloften 117
Séminariste (Le livre du petit) 353
Servaes (F.) Im Knopfendrang 98
Servatius (P.) Germain d'Armandville 156
Sharpe Grew (E.) Rambles in Holland 357
Sheehan (P.) De Haarband van de Koningin 58
„ „ The Queens Fillet 136
„ „ Miriam Lucas . . . . 262 en 333
„ „ The Blindness of the R. Dr. Gray 262
Sick (Ingeborg) Ina 291
Sienckewicz (H.) Durch die Wüste 131
„ „ Quo Vadis 200
Simon-Muller (M.) L'Autre Werther 367
Simons (L.) Vondels dramatiek 360
Sinclair (F. de) Baron Selderie 224
„ „ Om Papa's Principe 19
Sloot (M.) zie: Mathilde en Melati van Java . . . . . .
Slooten (Aug. van) Vergelding. 128
Sluis (Ds. J. v. der) Gods Werk in de Graafschap . . . 183
Sluyterman (H.) Oude binnenhuizen in België 252
Snieders (Aug.) Het Zusterke der Armen 58
„ „ Anne Dieu-le-Veut 365
Snoek (M.) De Stamboom van Mr. Brookly 258
Soddy (Fr.) The Interpretation of Radium. 360
Sonius (W.) Marie Corelli (Leven en Werken) 154
Sonnefels (A.) Aus denkwürdiger Zeit 372
Söns (H.) Das Zweite Gesicht 131
Sormiou (P.) Les Fiancés 333
Soyka (O.) Das Herbarium der Ehre 261
Spalding (H.) The Sugar Camp and after. 194
Speekman (D.) Op den Loohof 405
Stach (I. von) Missa Poetica. 354
Stacpole Kenny (Mrs.) A Knight of the green Shield. . . 65
Stamperius (J.) De Reis van Schipper Bontekoe. 66
Stanislas (P. G. di) Gemma Galgani. 214
Stanton (C.) The Swelling of Jordan 132
Steenhof-Smulders (Alb.) Een Abdisse van Thorn 19
Steffen (J.) Okowi. Een Spion der Herero's 194
Steiner (Max.) die Welt de Aufklärung. 84
Stillgebauer (E.) Wally, roman van een kellnerin 332
„ „ Das rote Gold 62

BLZ.
Stratz (R.) De Witte Wade 365
Strausz (E.) Der Nackte Mann. 192
Streuvels (Stijn) Morgenstond 258
„ „ De Oogst 59
„ „ Het Glorielijke Licht 94
Strobl (K.) Die Streiche der Slimmen Paulette 294
Strug (A.) De Geschiedenis eener Bom. . . . . 222 en 405
Suermondt (L.) Een Dag van Afzondering 50
Stuwe (E. van) Als 't Hart jong is 186
Sutorius (A.) Voor School en Huis 297
Svensson. Zwischen Eis and Feuer (Durch Island). . . . 66
Swaay (H. van) Faust en zijn prototypen 20
Swart (H.) Schimmetje 20
„ „ Avondwolken 128
Symons (B.) Prince and Priest. 63

T

Tallant (H.) Wenken in zake Acoustiek 122
Tempel (P. van den) Van waar het succes van M. Corelli . 20
„ „ „ „ De tien schijnbare tegenspraken in de R. Kerk 10
Teresa (S.) De Professor en zijn knecht (blijspel) 156
Tetering (C. van) Onderrichtingen aan Kath. Ouders (over opvoeding der kinderen) 395
Thalhofer (Dr. V.) Handbuch der Kath. Liturgik 281
Tharaud (J.) La tête Arabe 260
Theissen (Dr.) De Regeering van Karel V in de N.-Nederlanden 324
The International Whitacker (voor 1913) 360
Thellier de Poncheville. Au Travail 122
Thierry (G.) La Fresque de Pompei.... 128
Thun-Salm. Der neue Hauslehrer 63
Thysse (Jac.) Het vogelboekje 221
Theuriet. Huwelijk uit berekening. 136
Tickner Edwardes. Het verhaal van de Honigbij 285
Tinayre (M.) Huize Manadouze 92
Tinbergen (Dr. D.) Gedichten uit de 17de Eeuw 360
Tissier (J.) La Vérité aux Gens du Monde 281
Toepel (P.) Het Boksen 185
Tropie (L. La Mère Croquemitaine 157
Tooverstaf (Een) Vertell. voor Jongens en Meisjes 66
Torund (T.) Mit Gott und gutem Wind 295
Toussaint van Boelaere (F.) Landelijk Minnespel 292
Trelker (A.) Jong Leven 400
Trevières (P. de) L'Amour aux bas bleus 60
Tsjechof (A.) Een Toeval 222
Turgenjeff (Iwan) Vater und Söhne 131

BLZ.
Turner (L.) Aprilmeisjes 231
Turner;s Water Colours at Farmly Hall 54
Twelf Catholic Men of Science 324

U

Up-to-date Series 151
Uildriks (Fr. van) Van den Hak op den Tak 155

V

Vader (Onze) Het Gebed des Heeren in 't kort omschreven 84
Vaes (F.) Axonometrie 185
„ „ Lijnteekenen 89
Valdagne (P.) Les leçons de Lisbeth Lotten 292
Valensin (A.) Jezus Christ, l'étude Comp. des religions . . 215
Valeton (B.) De Oogst is groot 405
Valkenstein (Kees) Altijd wat anders 297
Vallet (M.) Le Chemin de Paix 293
Valmer-Binet. Le Plaisir 128
Vandeur (Dom. E.) La Sainte Messe 181
„ „ „ La Ste Messe èt les écrits de la Servante de Dieu Mre M. de Jesus Deluil-Martiny 322
Vaughan (B.) Wonden van onzen tijd 50
Veldeke (H. van) Sint Servatius legende 258
Vere Stacpole (H.) de Carry Owen, roman van een renpaard 224
Verhaeren (Emile) Algemeen oordeel 28
Vermenouze (A.) Dernières Veillées 97
Vernhès (J.) La Bonté et ses trois principeaux adversaires . 50
Verster-Bosch Reitz (M.) De Drie dames Cnussewinkel . . 20
Verschave (P.) Le Régime légal de l'Enseignement en Hollande 53
Verschoren (Fr.) Langs kleine wegen 405
Vesters (J.) De Koning van het Goud 224
„ „ De Erfgename van Duivenoorde. 59
„ „ Het Geheim van den Monnik. 292
Veth (C.) Prikkelidyllen; Allerlaatste avonturen v. Scherlock Holmes 94
Veth (C.) Prikkelidyllen; Crimineel Allerlei 224
„ „ „ Nella of het slachtoffer v. Misdaad en Bedrog 224
Vezère (J.) Leur Péchè 293
Viebig (Clara) Ik scheld u kwijt (Absolvo te) 222
Vieille (V.) Le Nouveau Psautier medité 319
Vincent (Cl.) Le Peril de la Langue Francaise 54
Vismes (H.) Les Petites Ames 97
Vitte (P.) L'Heure du Rêve. 130
Vletter (A.) Pipper valt door de Aarde. 101
Voet (E.) Merken v, Amsterd. Goud- en Zilverwerken . . 185
Volens (J.) De Erfenis van den Socialist 258

BLZ.

Vreeland (J. van) Het Conflict tusschen schoonheid en Zedelijkheid 197
Vreeswijk (M.) Roomsche Rijkdom 147
Vrouwenleven 1813—1913 396
Vürtheim (Dr. J.) De Mythologie der Grieken 89
(Dit boekje keuren wij ten zeerste af. R.)

W

Waarom Liturgisch bidden 182
Wagenvoort (M.) Het stijfhoofdige Bruidspaar 224
Wall Perné (G. van de) Veluwsche Sagen 155
Wasserman (J.) Der Man von Vierzig Jahren 368
Waszklewicz van Schilfgaarde (B.) Nova et Vetera . . . 281
Weert (De) Kleine Liturgie 354
Weggem Guldemont (E.) Rome en Utrecht 20
Wegimont (P.) Un Gentilhomme Wallon 130
Weinmann (Dr. K.) Geschichte der Kirchenmusik 352
Weissman (A.) Geschiedenis der Nederl. Bouwkunst . . . 252
„ „ Geschiedenis der Vaderl. „ . . . 221
Wells (H.) Anne-Véronique 95
„ „ L'Histoire de Mons. Polly 62
„ „ Marriage 335
Wentworth (B.) Een Huwelijk onder het Schrikbewind . . 332
Wermeskerken (H. van) De Armen van Geest 152
Werner (E.) Levenswegen 225
„ „ Aan het Altaar 198
Wesseling (Chr.) De Eindstrijd voor de vrije school . . . 89
Westkirch (L.) Todfeind 285
Whitaker's Almanak (1913) 360
Wienecke (E.) Beim Krähenschuster 372
Wiertz (J.) Volksdeuntjes 16
Wilde (Dr. C.) Leerboek der Algem. Geschiedenis . . . 184
Williamson (C.) Papa 94
Wolhbrück (O.) Het nieuwe Geslacht 225
Woods (L.) A Superman in being 63
Wörishöffer (S.) Onno Visser 337
Wrench (Stanley) The Court of the Gentiles 371
Wyck (J. van) Van 's Levens Laagten 333
„ „ Wereldlente 155
Wylie (J.) The Daughter of Brahma 133
Wyllarde (D.) The Career of Beauty Darling 262

X

X. Hij die kwam en ging 221

Y

BLZ.
Yver (Colette) De Vrouw in de Rechtszaal 226
„ „ Les Sables Mouvants 407

Z

Zadoks (Mr. Dr. S.) Handelsrecht. 221
Zahn (E.) Cedichte. 23
„ „ Was das Leben zerbricht 229
„ „ Die Frauen von Tannò 23
Zangwill (Israël) The next Religion 99
„ „ Het groot Geheim van Bow. 221
Zeller (A.) Handelscorrespondentie 221
Ziegler (Prof. Th.) De Geestel. en Sociale Stroomingen der 19de Eeuw voorn. in Duitschland 284
Zilcken (J.) Enquête Sur l' Art en Hollande. 123
Zipp (H.) Alles electrisch (gids voor leeken). 122
Zobeltitz (F. von) Drei Mädchen am Spinnrad 295
Zoetmulder (A.) In Retraite. 59
Zwarts (Aukje) Levensblijheid 227